

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

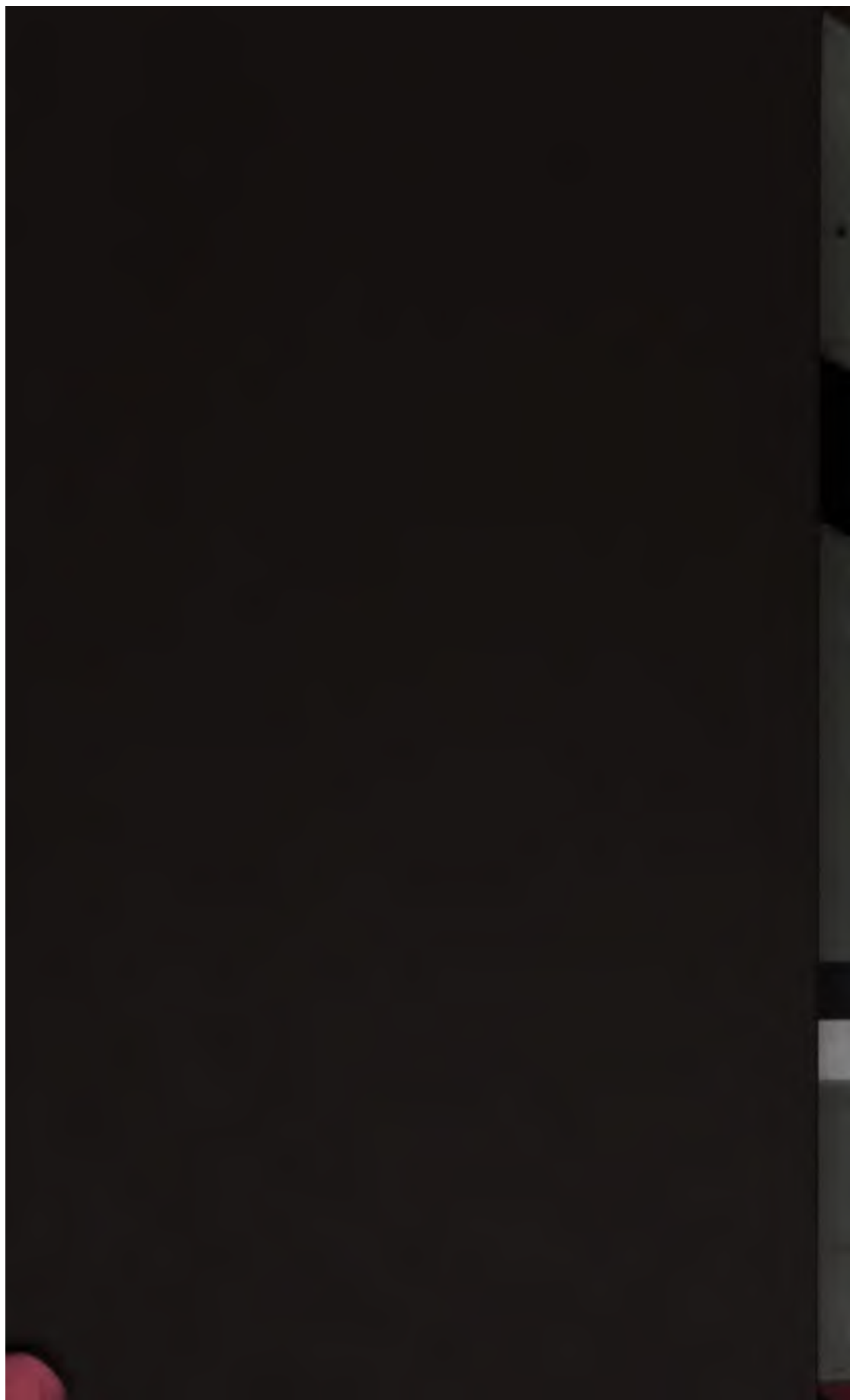
Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

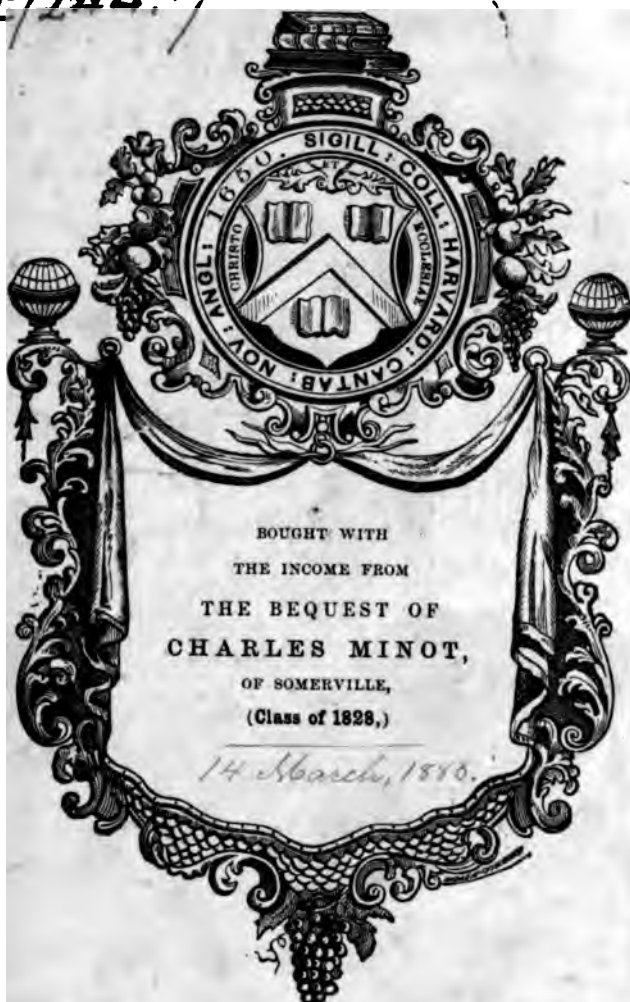
- + *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.
- + *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.
- + *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.
- + *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse <http://books.google.com>

27244.17

KALÎLÂH ET DIMNÂH

PAR

JOSEPH DERENBOURG.

DEUX VERSIONS HÉBRAÏQUES

DU LIVRE DE

KALÎLÂH ET DIMNÂH

LA PREMIÈRE ACCOMPAGNÉE D'UNE TRADUCTION FRANÇAISE,
PUBLIÉES
D'APRÈS LES MANUSCRITS DE PARIS ET D'OXFORD

PAR

JOSEPH DERENBOURG
MEMBRE DE L'INSTITUT

PARIS

F. VIEWEG, LIBRAIRE-ÉDITEUR
67, RUE DE RICHELIEU, 67.

1881.

27244.7

MAR 14 1885

Meinot Lund.

AVANT-PROPOS.

Nous publions dans ce volume : 1° La version hébraïque, attribuée au rabbin Joël, des fables de *Kalilâh we-Dimnâh*, dont il n'existe qu'un seul manuscrit incomplet¹, celui de la Bibliothèque nationale de Paris, n° 1282, 2; 2° une seconde version hébraïque, faite par Jacob ben Elazar, auteur du XIIIe siècle, connu surtout par son *Dictionnaire hébreu* que David Kamhi, dans son *Livre des racines*, cite souvent sous le titre du *Livre complet* (ספר השלם), et dont le commencement seul est conservé dans un manuscrit également unique de la Bodléienne à Oxford.

N° 1 est parfaitement connu par la notice étendue qu'en a donnée M. Sylvestre de Sacy, *Notices et extraits*, t. IX, p. 417 et suiv. M. de Sacy a placé, à la suite de cette notice, le texte hébreu du chapitre IX du *Kalilâh*, accompagné d'une traduc-

1) La version latine de Jean de Capoue, dont nous parlerons tout à l'heure, nous permet d'établir la proportion entre ce qui manque dans notre manuscrit, et entre ce qui y est conservé. La version comprend en tout 76 feuillets; notre texte hébreu répond aux derniers 42 feuillets, tandis que les premiers 34 sont perdus. M. Benfey (*Pantachatantra*, I, 14), a supposé qu'il manquait plus que la moitié; voyez aussi *Orient u. Occident*, I, 481.

tion française (p. 451—466). Un autre chapitre, le chapitre X de notre manuscrit, a été publié et traduit en allemand par notre ami M. Neubauer (*Orient und Occident*, vol. I, 1862, p. 481 et suiv.; 657 et suiv.).

L'état déplorable du manuscrit de Paris, où les lacunes abondent et dont l'orthographe atteste l'ignorance et l'incurie du copiste, a obligé M. de Sacy et M. Neubauer de recourir à la traduction latine qui a été faite sur notre texte hébreu au XIIIe siècle par un Juif converti, Jean de Capoue¹. Nous avons agi de même, et les nombreuses corrections que nous avons insérées dans le texte hébreu ou indiquées dans les courtes notes dont nous l'avons accompagné, montrent suffisamment le parti que nous avons pu tirer de cette version latine. Nous avons ajouté une traduction française aussi littérale que possible.

N° 2 était tout-à-fait inconnu avant que M. Steinschneider en eût parlé dans le *Zeitschrift der deutsch. Morgenl. Gesellschaft*. Le manuscrit a été acheté par la Bodléienne où il porte aujourd'hui le n° 2384. En jetant un coup d'œil sur la table des chapitres, (ci-dessous, p. 320, l. 21 jusqu'à p. 321, l. 10,) on peut se convaincre que cette version a été faite d'après une rédaction arabe différente de celle dont s'est servi le rabbin Joël. Cette rédaction se rapproche davantage du texte donné par M. de Sacy, eu égard surtout aux additions et changements, fournis par les manuscrits dont M. le professeur Guidi à Rome a publié les extraits dans son travail aussi concis que substantiel (*Studiî sul testo arabo del libro di Calila e Dimna*, Roma, 1873)².

1) Cette version n'a été imprimée qu'une fois vers l'année 1483.

2) Dans nos notes ces extraits sont cités sous la lettre G.

Pour n° 2, nous nous sommes contenté de renvoyer aux versets de la Bible dont notre version n'est en grande partie qu'un centon. Cette indication fait comprendre souvent les chevilles inutiles dans l'exposition des faits racontés et donne un motif pour lequel tout ne doit pas être pris à la lettre. Nous avons, en outre, expliqué les passages difficiles, soit en citant les textes correspondants de Jean de Capoue ou de l'ancienne version espagnole publiée par M. Gayangos ¹, soit en ajoutant une traduction française. Il nous importait de ne pas laisser croire au lecteur que nous ayons compris ce qui nous a paru inintelligible à nous-même. Nous considérons comme le premier devoir de tout éditeur de n'induire personne en erreur à cet égard. Confesser franchement qu'on a rencontré des obstacles qu'on a cherché vainement à surmonter, c'est offrir une consolation au lecteur qui se sent arrêter par ces passages difficiles et l'inviter à en tenter à son tour l'interprétation.

La version hébraïque de nos fables n'a plus aujourd'hui l'importance que lui prêtait M. Benfey autrefois en publiant son excellent introduction du *Pantschatantra* (Leipzig, 1859). La découverte et publication de la traduction syriaque (1876) a montré jusqu'à l'évidence que la rédaction hébraïque était peu propre à jeter une nouvelle lumière sur le développement graduel qu'avaient reçu ces fables depuis leur origine dans l'Inde. L'influence de cette rédaction ne se fait sentir que par l'intermédiaire de la version latine de Jean de Capoue qui paraît avoir été reproduite à son tour dans les différentes langues de l'Europe. Sous ce rapport, le n° 1 seul forme un anneau dans

¹ *Biblioteca de autores españoles*, t. LI, Madrid 1860. Le *Calila é Dimna* y occupent les pages 11 à 78. La version est citée sous l'abréviation Gay.

la chaîne de la transmission de ces fables à travers les siècles; le n° 2 n'est qu'un produit littéraire de l'hébraïsme moderne qui montre tout au plus à quel point les copistes arabes de la version d'Al Moukaffa' ont usé et abusé de la liberté que leur laissait une œuvre de pure imagination.

Ce volume ne forme que la deuxième partie de notre publication. Pour avoir une connaissance exacte de la version hébraïque du rabbin Joël, nous avons cru utile de publier le commencement qui manque dans notre manuscrit, d'après la traduction de Jean de Capoue. Non-seulement l'édition de cette traduction est fort rare, mais le latin de Jean doit bien souvent, pour être compris ou corrigé, être ramené à l'hébreu qu'il était destiné à traduire. Ainsi, lorsqu'on y rencontre *ignis*, quand le sens exigerait *homo*, on ne se trompera pas en supposant que Jean avait lu **אִשׁ** pour **אִם**.

Une introduction qui traitera succinctement de tout ce qui concerne les deux versions hébraïques et l'influence que la première version a exercée sur la rédaction des fables dans les idiomes européens sera placée en tête du volume et formera avec le commencement du Kalilâh la première partie de l'ouvrage.

Cet avant-propos est tout provisoire et pourra être supprimé lorsque l'introduction aura paru.

יתר הפלטה הנשארת

מן העתקת

ספר כלילה ודמנה

מלשון ערב לשפת עבר

המיוחסת

לחכם אחד ר' יואל שמו

—

FRAGMENT

D'UNE TRADUCTION HÉBRAÏQUE

DU

LIVRE DE KALÎLÂH ET DIMNÂH

ATTRIBUÉE

A UN CERTAIN R. JOËL

[השער השלישי]

.....
 אמר דמנה כי מדינה אחת ושמה מרות בא עליהם האויב וילכד
 אנשיהם ויהרגו האנשים וישבו הנשים והילדים ויחלקו האנשים
 5 האויבים לאנשי השיבייה ויפל בגורל איש אחד מהם אכר אחד ולו
 שתי נשים והיה מענה אותם האדון וירעיב אותם האדון ויקם
 האיש וילך יום אחד עם שתי נשיו לקושש עצים ותמצא אחד מהן
 בלוי סמרטוט ותקחם ותכסה בה ערותה ותאמר האחרת לאישה
 לא תביט לזאת הזונה הנואפת ערומה ובמה כסתה ערותה אמר

1) C. *mulieres*.

[Chapitre III.]

.....
 Dimnah dit: Une ville, nommée Marwat, fut attaquée par
 l'ennemi. Les habitants furent pris; on tua les hommes et em-
 mena les femmes et les enfants captifs. L'ennemi se distribua
 15 quelques prisonniers et l'un des vainqueurs eut pour sa part
 un laboureur et ses deux femmes. Le maître les tourmentait et
 les faisait souffrir de faim. Un jour l'homme, accompagné de
 ses deux femmes, se mit en route pour ramasser du bois, lors-
 que l'une d'elles trouva des haillons pourris qu'elle prit pour en
 20 couvrir sa nudité. Vois-tu, dit l'autre femme à son mari, vois-tu
 cette prostituée, cette éhontée, de quoi elle a couvert sa nudité?

לה האיש אוי לך עובת נפשך ערומה ותבוה ותחרף למי אשר
בסתה ערותה ולא תראה מום עצמך¹

צורת האיש ושתי נשיו

ואולם אני תמה תמהון גדול מאד אשר מלאך לבך לדבר אחרי^{p. 39.}

אשר ידעת מנפשך כל אשר ידעתה מחלאת נופך ואשר בך מרוע⁵
המראה ואשר אתה מבאיש ואשר בך ממומאת הנוף והשמצה ורוע
המעשים על² מלאך לבך שתעמוד בין יד מלך הנקי ונוף המהור³
מן החרפות וכל מום ושמצה ותעבור בו עבודת מי אין מום בו
ותתעסק במאכליו וכבר ידע ממך⁴ אשר התעלמתי וכיסיתי אותם
ואנשים זולתי אנשי החיל כיסו אותם ואולם הסתרתי אותם עליך¹⁰
עד היום ולא גיליתי אותם כי (אילו הייתי מגלה אותם)⁵ הייתי אומר

1) C. ajoute : *videlicet trabem in oculo tuo, in alterius autem oculo vides vestucam*. Voy. Lucas VI, 41; cette addition appartient au traducteur. —

2) Lis. ועל. — 3) Lis. הנוף. — 4) Lis. ידעתי מומך; C. *novi maculas tuas*. — 5) Ces mots sont de trop, et ne se lisent pas chez C.

Malheur à toi, répondit le mari, tu te laisses nue toi-même, et tu lances le mépris et l'injure à celle qui a couvert sa nudité? Tu ne vois pas ton propre défaut!

Figure de l'homme et de ses deux femmes.

20 Ainsi je m'étonne grandement de ce que tu as osé parler, sachant tout ce que tu sais de ta personne, de la maladie dont ton corps est atteint, de ta laideur, de la mauvaise odeur que tu exhales, de l'impureté et de la souillure dont tu es imprégné, de tes mauvais agissements. Tu as cependant osé te
25 tenir devant le roi au corps pur, devant sa personne exempte de corruption et de tout défaut, de toute souillure. Tu sers le roi, comme si tu étais sans tache, et tu t'occupes de sa nourriture. Je connaissais tes infirmités que j'ai célées et cachées, comme bien du monde dans l'armée en dehors de moi. Si j'en
30 ai gardé le secret jusqu'à ce jour sans rien révéler, c'est que je me disais : Je ne souffre pas de l'honneur que le roi lui

בנפשי אם יכבד אותו אדוני המלך לא ירע לי ואם עשה לו רע לא יועיל לי ואני ראוי שאכסה עליו והיה לי שאשמרך בזה הדבר אבל אחרי אשר נגלתה לי ממך האיבה ודברת בשקר ואליל ותרמית לבך באשר לא ידעתה אומר לך עתה כי לא הוא ראוי לך שתתעסק למלך אפילו "ספר או" עומד פתחו אף כי אתה שתתעסק בלחם הלחם² אמר שר האופים לי אתה אומר אשר אשמע אמר דמנה כן אני לך אומר כי אספתה מדות רעות כי אתה פסח ומרוח אשך וצרוע הפחדים³ ותתגורר יד ביד וראשך מלא שחין והוא לא ראוי שתקרב לשער המלך לעולמים ויהי כשמוע שר האופים אשר הוציא עליו דמנה נשתנו פניו ונכלם והתבושש ודבק לחכו לשונו ויחנק בדמעותיו ויבכה על אשר הוציא עליו דבה ויהי כראות דמנה כי יבכה אמר לו ראוי לך שתבכה

1) Manque chez C. — 2) D'après C. בלחם המלך. — 3) Ms. הפריטים.

fait, et le mal dont le roi l'affligerait, ne me profiterait en rien. Il convenait donc d'être réservé et d'avoir égard à toi. Mais 15 depuis que tu m'as déclaré ta haine, et que tu as dit faussement, traîtreusement et frauduleusement des choses que tu ne savais pas, je te dirai maintenant, que tu n'es pas digne de servir le roi, pas même comme barbier ou portier, à plus forte raison, comme chargé de lui préparer la nourriture. 20

Le chef des cuisiniers répondit : C'est à moi que tu dis les choses que je viens d'entendre?

Oui, dit Dimnah, à toi, qui réunis tous les défauts; car tu es boîteux, impotent, couvert de lèpre aux testicules, tu te grattes les mains, et ta tête est couverte de pustules. Il ne convient 25 donc pas que tu approches jamais du palais du roi.

Le chef des cuisiniers ayant entendu les propos de Dimnah, devint blême! Couvert de honte et de confusion, sa langue s'attachait à son palais; les sanglots le suffoquèrent, et il versa des larmes abondantes sur la calomnie que Dimnah venait de ré- 30 pandre. Lorsque Dimnah le vit pleurer, il reprit : tu fais bien de

ותוסף^{p. 40.} ללכות יום ולילה כי הנידו דברך למלך ויודע כל מום
 אשר בך והרחיק אותך לקצי הארץ ויהי כשמוע הדבר נאמי²
 הארי אשר היה כותב כל הדברים והיה שמו שהרנ³ כתב אותו
 ויוליכוהו להארי ויצו הארי לסור נבורתו לשר האופים וירחיק אותו
 ויכתוב הסופר הנאמן כל אשר אמר דמנה ומה אמרו לו⁴
 ויחתמו עליו וישלחו לדמנה אל בית הסודר וישובו⁵ לדרכם
 ביום ההוא

צורת דמנה יוליכוהו לבית הסודר

והיה שם אחד מן החיות ושמו רזובא והיה חבר כלילה והיתה
 לו מן המלך מעלה גדולה וימהר ויבא לדמנה בבית הסודר ויגד¹⁰
 לו כי מת כלילה ויכבד מאוד בעיני דמנה ויגדל עליו כאבו ויגנו
 חמלתו לאשר היה בינם מן האהבה והאחזה ויבכה בכי גדול

1) C. : *quam si sciret*, etc. — 2) Ce mot qui a le sens « fidèle », signifie
 aussi : notaire, tabellion. — 3) Ces trois mots manquent chez C. — 4) C.
 15 ajoute : *omnes de exercitu*, כל אנשי החיל.

pleurer; continue à verser des larmes jours et nuits; car si le roi
 était instruit de ce qui te concerne et connaissait tes défauts,
 il t'exilerait aux extrémités de la terre.

Le notaire du lion avait écrit toutes les paroles qu'il avait
 20 entendues. Il s'appelait Schahrag. On porta ce qu'il avait écrit
 au lion, qui ordonna aussitôt d'enlever au chef des cuisiniers
 son office et de le chasser. Le procès-verbal de ce qu'avait dit
 Dimnah, et de ce qu'on lui avait répondu fut dressé par le se-
 crétaire fidèle, et signé. On renvoya ensuite Dimnah en prison,
 25 et chacun se retira chez soi.

Figure de Dimnah, reconduit en prison.

Il y avait à la cour un animal, nommé Rousbé, ami de Kalilâh,
 qui occupait un rang élevé auprès du roi. Il s'empressa de se
 rendre en prison, auprès de Dimnah. Il lui donna la nouvelle
 30 de la mort de Kalilâh. Dimnah en fut fortement affligé, et grande
 fut sa douleur, son chagrin et son attendrissement à cause de

וַיֹּאמֶר אֵל לִחַי וְאֵל לְעוֹלָם¹ כִּי נִפְרַדְתִּי בּוֹ מֵאֲחִי וּשְׁעִשׂוּעִי לְבִי
וּמִבְטָחִי וּכְבֵּר צַדִּיק דְּבָרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר כִּי כָל מִי נוֹנֵעַ בְּעוֹלָם
בִּנְנֵעַ אֶחָד יֵאֲסֹפוּ עָלָיו צָרוֹת רַבּוֹת וּמִכָּל פֶּאֱהָ וּמִכָּל צַד הַתְּלָאוֹת
וְהִינָּן וְהַתּוֹנָה כִּמּוֹ קָרָה לִי הִלִּילוֹ הָהָ לַיּוֹם² אֲשֶׁר נֵאֲסָפוּ עָלַי
⁵ הַצָּרוֹת מִמִּצּוֹק הַמוֹסֵר³ וְאֲשֶׁר נֵאֲסָפוּ בִּי הָעַם לְהַרְשִׁיעֵנִי וּנְגוּרָתִי
מֵאֲנָשִׁי עֲצָתִי וְחִבְרָתִי⁴ אַח כִּמּוֹךְ וְאֲנִי מִגֵּדֵר בְּךָ פֶּרִץ אֲחִי כְּלִילָה
וּכְבֵּר בְּטַחְתִּי בַּחֲסָדֵי הָאֵל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה עִמִּי תָמִיד וּבִאֲשֶׁר רָאִיתִי
מִמֶּךָ אֲשֶׁר^{p. 41.} | שָׁמַת דְּבָרֵי אֵל לְבָךְ וְהֶאֱהָבָה אֲשֶׁר בָּךְ וְהַחֲמִלָה עָלַי
וְאִידַע כִּי אַתָּה תְּהִיָּה לִי בֶּאֱחוּוָה וְאֶהְבֶּה כִּמּוֹ אֲחִי כְּלִילָה וְיִוְתֵר

1) Ces deux mots manquent chez C. — 2) *Ézéchi*, XXX, 2; ms. והלילה. 10
— 3) *Lās*. הַסִּידֵר; C. *carceris*. — 4) C. ajoute : *et meis fratribus et consanguineis*.
Nunc tamen laudo Deum qui recolligens ad se fratrem meum K. reliquit mihi
de viris societatis et dilectionis meo fratrem sicut te. ואחי וקרובי ועתה אודה
לאל אשר אסף אליו אחי כלילה כי השאיר לי מאנשי אהבתי וחברתי

l'amitié et du sentiment fraternel qui l'avaient uni à Kalilâh. 15
Il pleura beaucoup en disant : Malheur à ma vie ! malheur à
tout le monde ! Me voilà séparé de mon frère, de celui qui
était la joie de mon cœur, l'objet de ma confiance. Il avait bien
raison, celui qui dit : l'homme qui a été frappé dans le monde
d'un seul coup, voit bientôt s'accumuler sur lui de toute part 20
et de tout côté des tourments sans nombre, des malheurs, des
chagrins, des douleurs. C'est là mon sort, hélas, depuis le jour
où j'ai été torturé des angoisses de la prison, où tout le monde
s'est ligué contre moi pour me traiter de criminel, et où je suis
retranché de mes conseillers, de mes intimes, [de mes frères 25
et parents ; je remercie donc Dieu de m'avoir, après la mort de
mon frère Kalilâh, laissé un ami, un intime,] un frère, comme
toi ! La brèche, faite par la perte de mon frère Kalilâh, est ainsi
réparée par toi, et je reprends confiance dans la grâce de Dieu
qui ne me fera jamais défaut. Je vois que tu as pris à cœur 30
mon affaire, que tu éprouves de l'amitié et de la compassion
pour moi. Je sais que, pour le sentiment de fraternelle amitié,
tu seras comme mon frère Kalilâh, et mieux ; tu te conduiras

ושתתנהג בדברי כהתנהג האח הנאמן והיה מקדם אני ואחי כלילה
 אספנו מעט ממאכל' היה לנו למחיה ונחביאדו למקום כך וכך ואם
 תראה שתביאדו לי עשה וימהר רזובא אל המקום אשר אמר לו
 דמנה ויוציא כל אשר שם וישאדו וישימחו לפני ויקח דמנה את
 חלק כלילה ויתן אותו אליו והיה אחר כן אמר לו השלם לבך ⁵
 והתנהג במאמרי והשב אלי רעיונך והודיעני מה יהיה מדברי האריה
 העת יוליכו לו כל דברי אשר דברתי * אצל אנשי החיל' ושמע מה
 תאמר אם האריה והתבונן באשר אמרתי לך ובאשר לא אמרתי
 ובמה יזכרו אותי בבית המלך כי יכול תוכל לעשות זה הדבר כי
 כל היום תוכל לצאת ולבוא ואחרי כן תגיד אותו לי ואף גם זאת ¹⁰
 אני אוהב ממך שתדע כי זה הדבר הנקל והנבזה אשר נתתי לך
 לא נתתי לך מפני שנגלו עיני ואראה שתוציאני או מפני אשר אני

1) C. : *de pecunia*, מכסף. — 2) *Manque chez C.*

dans mon affaire, comme se serait conduit ce frère fidèle. Autre-
 15 fois, nous avions, mon frère Kalilâh et moi, ramassé une petite
 provision de nourriture pour notre entretien, et nous l'avions en-
 foui à tel et tel endroit; si tu veux me l'apporter, fais-le. Rousbé
 s'empressa de se rendre à l'endroit que Dimnah lui avait indi-
 qué, prit tout ce qui s'y trouvait et le plaça devant lui. Dimnah
 20 en prit la part de Kalilâh, le donna à Rousbé, et lui dit : Sois
 calme et suis mes ordres; tourne tes pensées vers moi et fais-
 moi connaître ce que dira le lion au moment où l'on lui aura
 rapporté mes paroles devant les gens de l'armée. Écoute ce
 que dira la mère du lion, et fais attention à ce que je t'ai re-
 25 commandé aussi bien qu'à ce que j'ai pu avoir omis. Vois aussi
 de quelle façon on parle de moi au palais; car, libre d'entrer et
 de sortir toute la journée, tu peux le faire et tout me rapporter.
 Je voudrais aussi que tu fusses convaincu que le cadeau si petit
 et si insignifiant que je t'ai fait, je ne te l'ai pas donné parce
 30 qu'il m'a semblé que tu me ferais sortir d'ici, ou bien, parce
 que je tremble pour ma vie à cause du mal que j'ai commis;

מפחד על נפשי מרע שעשיתי ואולם אעשה אותו לאהבה אשר
היתה ביני ובין¹ כלילה ואשר אני בוטח בעצתך ואמתך ועמדך
בברית ואני לא ראיתי איש מכל אשר עוב כלילה לרשת אותו
כמוד ועל^{p. 42} וכן אהבתי שאעזבהו לך ויקח רוזבא אשר נתן לו דמנה
ו⁶ וישבע לו שידועהו כל אשר ישמע מן הארי בדבר דמנה וישלח
את² אשר נתן לו³ אל ביתו

צורת דמנה בכלא ורוזבא ידבר עמו וההן לפניו

ויהי אחרי כן השכים רוזבא וילך לבית הארי וימצא לשופט
ולומר⁴ שהביאו הספרים וישימם לפניו ויקראם ויצוה לכותב
להעתיקם ושיתנם לנמר ויאמר לו ולשופט מהרו בדמנה והעמידוהו
לפני החיל¹ ושאו אלי כל אשר ידברו בו ואשר יאמר הוא ויהי

1) C. ajoute אחי. — 2) C. : pecuniam, הכסף. — 3) Ms. ולומר. —
4) C. curiam.

je l'ai fait à cause de l'amitié qui a existé entre toi et Kalilâh,
de la confiance que j'ai dans tes conseils, ta véracité et ta fidé- 15
lité inébranlable. Personne ne m'a donc paru aussi digne que
toi de l'héritage que Kalilâh a laissé, et j'étais heureux de te
l'abandonner.

Rousbé accepta le don de Dimnah et lui jura de lui redire
tout ce qu'il entendrait du lion. Puis il envoya chez lui ce qu'il 20
avait reçu.

Figure de Dimnah en prison, de Rousbé en conversation avec lui, et du
trésor, placé devant Rousbé.

Le lendemain de grand matin, il alla au palais du lion. Il y
trouva le juge et le léopard qui apportaient et déposaient les 25
livres devant le lion. Le lion les lut et ordonna au secrétaire
d'en prendre une copie pour la remettre au léopard; puis il dit
à celui-ci et au juge : Faites venir Dimnah et placez-le devant
l'armée; puis vous me rendrez compte de tout ce qu'on produira
contre lui, ainsi que des paroles qu'il dira lui-même. 30

השופט והנמר יוצאים מאת פני המלך באה אליו אם הארי ויקרא'
 באזניה הספרים וכל הדברים ההם ותשא קולה ותאמר אל ירע
 בעיניך אם אעתיק בדברים² עליך כי אני אראך כי לא תדע מה
 ייטב לך ומה יירע לך הלא הזהרתיך שלא יפתך כל אשר תשמע
 מדברי זה * הנזיר הרשע³ והמכזב והמפתה הניח עצמך⁴ ממנו כי
 5 אם תחיהו ישחית עליך חיליך ותקם ותצא מאתו מתקצפת עליו
 וישמע רובא דברי אם הארי * וישמרם בלבו⁵ ויצא * ממחר
 בצאתה⁶ ויבוא אל דמנה אל הכלא ויגד לו כל אשר אמרה אם הארי
 בעת קרא הארי הספרים אליה עוד זה מדבר והנה מלאך הסוהר⁷
 10 בא אל דמנה ויוליכוהו ויעמידהו לפני^{p. 43.} החיל ויהי כאשר נאספו כל
 החיילים והעם ודמנה עומד⁸ אמר שר הצבא לדמנה כבר נגלה לי

1) C. et mandavit leo ut legerent, ריצו המלך לקרוא. — 2) Cf. Ps. XXXI, 19. — 3) C. inimico, האויב. — 4) C. populum tuum, עמך. — 5) Manque chez C. — 6) C. : de palacio. — 7) C. judicis, השופט. — 8) C. ajoute :
 15 coram eos, לפניהם.

A peine le juge et le léopard furent-ils sortis de chez le roi,
 que la mère du lion arriva près de lui. Il lui lut les livres et
 tout ce qui avait rapport à cette affaire, et aussitôt la mère
 éleva la voix et dit : Qu'il ne te déplaie, si je t'adresse des
 20 paroles dures, car je te prouverai que tu ne sais pas ce qui est
 pour ton bien ou pour ton mal. Ne t'ai-je pas averti que tu ne
 devrais pas te laisser séduire par les paroles que te ferait en-
 tendre ce faux dévot, ce menteur et séducteur? Délivre ton
 peuple de lui, car, si tu le laisses vivre, il soulèvera ton armée
 25 contre toi. Elle se leva et sortit, emportée par la colère.

Rousbé avait entendu et retenu les paroles de la mère du
 lion, et aussitôt que celle-ci fut sortie, il se rendit vite à la
 prison auprès de Dimnah, pour lui raconter ce que la mère du
 lion avait dit à la lecture des livres. Rousbé parlait encore,
 30 qu'un messenger du juge vint emmener Dimnah et le placer
 devant l'armée.

Lorsque toute l'armée et le peuple furent rassemblés et que
 Dimnah fut placé devant eux, le chef de l'armée lui dit : Pour

דברך והאמין אותו בלבי ויגדיהו לי מי הוא בעיני נאמן ולא הוא
 ראוי לי עוד שאשאל על זה הדבר מפני שאני יודע שאמת זה בי
 כבר חקרתי עליו ומצאתי אמת ולולא הדבר שצווני המלך בחמלתו
 על העם וכל החילים שפמתי אותך כמעשיך אמר לו דמנה אדע
 5 דברך דברי מי אין לו לא רחמנות ולא חנינה ולא מביט בדבר
 החמוץ והמעונה ולא ידרוש האמת ולא מבקש היושר ולא חוקר על
 הצדק אבל אתה הולך אחרי תאוותך ותרצה להרני ולא נאמנו לך
 מכל הדברים אשר שמו עלי אפילו אחד אבל לא אלן עליך ולא
 אשים חמם עליך כי הרשע אשר עול¹ לא ירצה אשר ירצו בעלי
 10 הצדק והיושר ובעלי התום ויקם השופט ויאמר ראוי לאיש אשר
 הוא פקיד ונגיד שישלם לבעלי הצדק כצדקתם ויכירוהו לו ויכבדוהו
 עליו כי זה האיש הוא ראוי שיעשה לו כל טוב² ועל הפקיד שיענה

1) Manque chez C. — 2) C. et *prævus*. — 3) Manque chez C.

moi ton affaire est claire; elle m'est confirmée et rapportée par
 une personne digne de confiance; il serait donc superflu de 15
 prendre encore des informations, puisque je connais la vérité
 à la suite d'une instruction sérieuse. Aussi sans les ordres du
 roi et sa miséricorde pour le peuple et toute l'armée, je t'aurais
 jugé selon tes actions. — Tes paroles, répondit Dimnah, sont
 celles d'un homme sans pitié, ni miséricorde, qui n'a aucun 20
 égard pour celui qui est opprimé et tourmenté, qui ne re-
 cherche pas la vérité, ni ne demande l'équité, ni ne s'efforce de
 découvrir la justice. Tu veux assouvir ta passion et me tuer,
 sans qu'une seule de toutes les paroles qui ont été prononcées
 contre moi, ait été prouvée. Mais je ne veux pas murmurer 25
 contre toi, ni t'accuser de violence; car le méchant n'a jamais
 les mêmes désirs que les défenseurs du droit, de la justice et
 de l'équité. — Le juge reprit aussitôt la parole: Certes, dit-il,
 un chef, un préposé doit récompenser les gens vertueux selon
 leurs vertus, il doit les distinguer et honorer, lorsqu'ils ont 30
 mérité qu'on leur fasse du bien; mais un chef doit également

החומא על חמאו ויכהו' כדי רשעתו והנשארם ישמעו וייראו² ויוסיפו
בעלי הצדק יושר על יושרם וטוב לך שיפרעו ממך בזה העולם
משתלך בעוונך לעולם הבא ועתה התודה עוונך וחמאתך ושים נא
כבוד לאל* ותן לו תודה הגד נא לי מה עשיתי כי תהיה אחריתך
מוזב^{p. 44}ה ואם אתה תעשה אותו ותהיה ממלט נפשך מעיני העולם⁵

הבא וינא לך שם טוב וידברו בך טוב ותינצל מרב התלאות
הסיר עלילות דברים אשר אתה אומר ואל תהיה מן הגלולים תפול¹
ושים התוודותך לעוונך נוח לנפשך ובית שלמך כי המות על
היושר טוב מן החיים על הרשע אמר דמנה לשופט שמעני אדוני
כן דברת וכל דברך ומאמרך מאמרי חכם ודברך דברי נכון¹⁰
ואמנם כי בעת יצליח מול האיש ראוי הוא שלא ימכור אחריתו

1) C. *flagellare*; ms. ויבינו. Cf. Deut. XXV, 2. — 2) Ibid. XIX, 20. —

3) Manque chez C. — Cf. Jos. VII, 19. C. ajoute: *fili me*, בני שים. —

4) Manque chez C. — 5) C.: *in domo futuri seculi*; lis. בבית.

15 infliger des peines au pécheur selon ses péchés, le frapper
selon sa méchanceté, afin que les autres entendent et craignent,
et que les vertueux se sentent encouragés dans leur droiture.
Mieux vaut du reste pour toi, que tu reçoives ta rétribution
dans ce monde, que d'aller chargé d'iniquités dans l'autre
20 monde. Confesse donc tes méfaits et tes péchés, rends cet
hommage à Dieu et fais lui l'aveu, dis-moi ce que tu as fait, et
ta fin sera bonne; car en agissant ainsi, tu délivreras ton âme
des tortures de l'autre monde, et comme ta réputation se ré-
tablira, on dira du bien de toi, et tu échapperas aux nom-
25 breuses tribulations. Abandonne ces paroles frivoles que tu
profères, et ne sois pas hypocrite; en avouant tes péchés, tu
donneras la paix à ton âme pour le champ du repos. Car, mieux
vaut mourir en juste que vivre dans la méchanceté.

Dimnah répondit au juge: Écoute-moi, seigneur! tes paroles
30 sont vraies; tes propos et tes assertions sont ceux d'un sage,
tes discours ceux d'un homme intelligent. Lorsqu'on prospère,
on ne doit pas vendre sa vie future pour le bien de cette terre

בתכל הארורה הנזכרת¹ והאובדת ולא יקנה נוח מעט בעוני הרבה
 ואומר לך כי אילו היה בי זה הדבר הייתי מחשב עתה כדברך²
 ואומר האמת ואתודה עוני ואילו הייתי יותר רשע מכל איש בעולם
 בעת הייתי שומע דבריך או היה לבי נכנע והייתי מכיר בעיני השכל
 הדרך הטוב מן הרע כי החוטא האכזר בעת יחטא ואין לו מי יוכיחו
 לא יוכל לעזוב רשעו ועת ישלח לו [האל] מוכיח חכם ונבון כמוך
 לא יוכל לעזוב להקשיב לבו מצור אלא ישוב רך בדבר המוכיח
 ויכנע ויכיר מה הוא עושה ויתודה ואני עתה הייתי מתאוה שאהיה
 חוטא כמו שאמרת ואתודה עוני ואמצא נוח מזה העמל והייתי
 ממהר לצאת מן האדמה הארורה לבית תענוג וחמדה³ וכמעט^{p. 45.}
 אומר לך שאני חטאתי ואתודה בעון שלא עשיתי בעת שמעתי מתק
 מאמרך ויטב בעיני שאמות נקי ואכפל טובותי בעולם הבא אבל

1) Manque chez C. Peut-être: הנשכרת; cf. Ezéchiel XXXIV, 4. —
 2) Manque chez C. — 3) C. *deus*. — 4) Lis. להקשות, C. *obdurare*.

maudite et passagère, ni acheter un peu de bien-être au prix 15
 de grands tourments. Je te dis donc, que si j'étais tel qu'on me
 dépeint, je penserais maintenant comme toi, je proclamerais
 la vérité et je confesserais mes péchés. Fussé-je le plus grand
 scélérat de la terre, après t'avoir écouté, je m'humilierais et je
 discernerais, par les yeux de l'intelligence, entre la bonne et la 20
 mauvaise voie. Car, le pécheur endurci, qui, au moment où il
 commet un crime, ne rencontre pas un censeur, ne peut pas
 abandonner sa méchanceté; mais si Dieu lui envoie un cen-
 seur sage et intelligent comme toi, il ne saurait laisser son cœur
 plus dur qu'un rocher; il s'amollit à la parole du censeur, s'hu- 25
 milie, reconnaît ce qu'il a fait, et en fait l'aveu. Je voudrais
 presque être un pécheur, comme tu l'as dit, confesser mes
 fautes, et trouver ainsi la fin de cette misère, en quittant rapi-
 dement cette terre maudite pour entrer dans la demeure des
 jouissances et des délices. J'étais sur le point de te déclarer que 30
 j'avais péché, et de faire l'aveu de fautes que je n'ai pas com-
 mises, en entendant tes paroles douces; il me plaisait de mourir

נוכרתי כאשר אמרו החכמים כי האובד עצמו אין לו חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא וידעתי כי אם הייתי אומר שחטאתי והיה העון עלי כאילו הרגתי את עצמי אחר אשר התודתי עון שלא עשיתי אבל נקי אני מכל אשר שמו עלי נקי וזך ואיך אהרנ נפשי ואעזר לאויבי עליה ואני תמים ולא דברתי כזב ולא חשבתי ירע בעיני שאתודה 5 כאשר לא עשיתי ואהיה חבר למי רוצה להרנני ואתה תרע מה יש בזה הדבר * ואני נקי כפים ואם תרצו להרניני בחמס הגה אלהים עוזר לי ואני אומר לכם אשר אמרתי אתמול אך יראו את אלהים וזכרו חשבון הדין ואל תבואו בדבר שתנחמו עליו בעת לא יועיל לכם דבר כי המשפט לא ישפטהו על דבר ספק אלא על האמת 10 ואני מכיר נפשי יותר מכם אבל אתם תחשבו עלי רעה והשמרו

1) C. *super hæc*. — 2) C. ajoute : *et defraudatus sum in mea causa*. — 3) C. remplace ces mots par : *peccati*, מן העון. — 4) Is. L, 7.

innocent et de doubler ainsi mes biens dans l'autre monde.
15 Mais je me suis rappelé la sentence des sages : Quiconque se détruit lui-même n'a part ni à cette vie ni à la vie future. Or, je sais qu'en me disant coupable d'avoir péché, ce serait comme si je me donnais la mort, puisque je me chargerais d'une faute qui ne m'incombe pas; car je suis innocent de tout ce qu'on
20 a mis sur mon compte, oui, innocent et pur. Comment pourrais-je alors me suicider et venir ainsi en aide à mes ennemis, quand je suis sincère, et lorsque je n'ai ni dit ni médité un mensonge? Je ne puis donc pas confesser ce que je n'ai pas fait, ni m'associer à ceux qui veulent ma perte. Je sais bien ce qui
25 en est et que mes mains sont pures. Si donc vous voulez m'entraîner injustement au supplice, Dieu viendra à mon aide. Je vous dis seulement ce que je vous ai dit hier : Craignez Dieu et rappelez-vous le compte du dernier jugement; ne vous engagez pas dans une affaire dont vous repentirez lorsque
30 le repentir sera devenu inutile; on ne rend pas un arrêt dans une cause douteuse où la vérité n'est pas établie. Je me connais mieux que vous, et vous me voulez du mal; aussi faites

לכם פן יקרה לכם אשר קרה לאיש¹ האומר אשר לא ידע
ולא ראה

אמר שר השופט והשר הצבא ואיך היה

אמר דמנה היה איש אחד והיתה לו אשה נכונה ומשכלת² והיה

לאיש עבד והיה העבד חושק לנברתו והיה³ מאיץ^{p. 46.} בה ימים רבים

והוא לא תשמע אליו ויחשוב בנפשו דבר⁴ שיעבוד⁵ אותה בו

ויצא יום אחד לצוד ציד ויצוד שני אפרוחי ענור⁶ ויעש להם קן

וילמוד אותם⁷ שיאמר אני ראיתי השוער שנוכח עם גברתי ואחד

למד⁸ שיאמר אני לא אוסיף לדבר עוד והיה האפרוחים מדברים

בלשון רודנים⁸ ולא היו אנשי המדינה מכינים אותם והיה יום אחד

אדוניו יושב בביתו ונגדו אשתו עד בא אליו הענורים וייטב בעיני

1) C. *cuidam seruo*, לעבד אחד. — 2) C. ajoute : *ita quod omnes de ejus prudentia mirabantur et ceperunt exemplum ab ea*, והכל חמרו משכלה, ותהי להם למשל. — 3) C. ajoute : *nocte et die*, יום ולילה. — 4) C. *turbaret*, שיאבד (?). — 5) C. *psitaci et papagalli*. — 6) Lis. הלאחר. C. *docuit* 15 *unum*. — 7) C. *tertium*; de même p. 14, l. 8 : *tertia avis* pour והשני. — 8) C. *lingua edomica*.

bien attention, qu'il ne vous arrive ce qui est arrivé au domestique qui déclarait ce qu'il n'avait ni vu ni su.

Le premier juge et le chef de l'armée dirent : Quelle est 20 cette histoire?

Dimnah raconta : Un homme avait une femme entendue et intelligente; [tout le monde admirait sa raison et la citait comme exemple]. Il avait aussi un domestique qui s'éprit d'amour 25 pour sa maîtresse. Il insista donc longtemps auprès d'elle; mais elle ne l'écoutait point. Le domestique s'ingénia alors à trouver un moyen pour la perdre. Il alla un jour à la chasse et prit deux jeunes perroquets. Il les mit en cage et apprit à l'un les mots : J'ai vu le portier coucher avec ma maîtresse; à l'autre il apprit les mots : Je ne veux pas en dire davantage. Ces per- 30 roquets parlaient la langue des Rôdoniens que les gens du pays ne comprenaient pas. Une fois le maître resta chez lui et sa

האיש קולם והוא לא ידע מה אמרו ויצו לאשתו שתשמור אותם
 ושייטב להם כל היום ויהי היום ויבואו לו אורחים מארץ רודנים
 ויעש להם משתה ויאכלו וישתו ויהי כאשר תמו מלאכול ולשתות
 הביאו לפניהם הענורים וירננו ויהי כאשר שמעו האנשים דבריהם
 הבימו זה לזה והורידו לארץ ראשם מבשתם ויאמרו לבעל הבית ⁵
 התידע מה הם אומרים אמר להם לא כי אם קולם אשר ינעם
 לי ויאמרו אל ירע בעיניך אשר נאמר לך כי אחד אומר שהשוער
 שוכב עם אשתך והשני אומר ואני לא אוסיף עוד לדבר ¹ * ויען הנער
 מבית אחר ויאמר ² ואני מעיד בכל אשר יאמרו העופות ויצו האיש
 שיהרגו את אשתו

10

צורת האיש והאנשים והעופות

ואיננו יודעים, 1) C. ajoute : *et utrum sit credendum aut non nescimus*, אם הוא ראוי להאמין כם או לא — 2) C. *quod audiens servus cito dixit*.

femme était assise en face de lui, lorsque les perroquets vin-
 15 rent auprès de lui. Leur voix lui plut sans qu'il sût ce qu'ils
 disaient; il recommanda donc à sa femme d'en avoir bien soin
 et de les bien traiter toujours. Il arriva un jour des étrangers
 du pays des Rôdoniens auxquels le maître prépara un festin.
 On mangea et on but, et après avoir bien mangé et bu, on fit
 20 venir les perroquets qui babillaient. Or à peine ces hommes
 eurent-ils entendu ce que disaient les oiseaux qu'ils se regar-
 dèrent et laissèrent tomber leur tête de confusion. Puis ils
 dirent au maître de la maison : Comprends-tu ce qu'ils disent?—
 Non, fit-il, seulement leur voix me plaît. — Ne t'en déplaie,
 25 reprirent les étrangers, mais l'un dit, que le portier couche avec
 ta femme, et l'autre ajoute, qu'il ne veut pas en dire davan-
 tage, [mais nous ne savons pas s'il faut les croire ou non]. Alors
 le domestique prit la parole et dit : Je me porte comme témoin
 pour tout ce que racontent ces oiseaux. Le mari donna aussi-
 30 tôt l'ordre de tuer sa femme.

Figure de l'homme, des étrangers et des oiseaux.

ותשלח אשתו אליו לאמור חקור על אשר^{p. 47.} אמרו לך כי או ינלה
 לך * הדבר אם הוא אמת או כזב ועתה שאל אילו החכמים שישאלו
 לעופות ויראו אם ידעו בלשונם דבר מלבד אילו כי הדבר הזה
 לימד אותם עבדך הרשע אשר רצה לשלוח יד בי ונמנעתי ממנו
 על כן עשה זה הדבר וישאלום והנה לא ידעו דבר כי אילו⁵
 הדברים ויראו² כי הדבר ההוא הנער למד אותם להם וישלח
 אחריו ויבוא לו ויבדו נק ותאמר לו גברתו אוי לך למה הוצאת
 עלי בדבר הזה אמר לה כן הוא ויעף הנק לעינו וינקר אותה
 ויוציאנה [מראשו]³ ותאמר לו האשה מהרה שלם לך האל כמעשיך
 על אשר אמרת כי ראית אשר לא ראית ותעיד עלי שקר¹⁰
 ויצו אדוניו להמיתו⁴

צורת העבד והנק ויצא עינו

1) C. *verbum hujus mendacis*, דבר המכזב הזה. — 2) C. *tunc cognovit dominus*,
 וירא האיש. — 3) *de capite*. — 4) C. *et sic digna factis accepit*, ונעשה לו כפעלי.

Mais sa femme lui fit dire : Examine ce que t'on a dit; alors 15
 tu sauras si c'est vrai ou faux. Maintenant prie ces hommes
 instruits d'interroger les oiseaux et de voir s'ils savent encore
 d'autres mots de la langue des Rôdoniens que ceux-ci. Car ces
 mots leur ont été enseignés par ton méchant domestique qui a
 voulu mettre la main sur moi; et comme je me suis refusée à 20
 ses tentatives, il a agi ainsi. Les étrangers interrogèrent donc
 les oiseaux qui ne savaient que ces paroles, qu'évidemment le
 domestique leur avait apprises. Le maître le fit venir; il arriva,
 un faucon sur le poing. Malheureux, lui dit sa maîtresse, pour-
 quoi m'as-tu ainsi calomniée? — J'ai dit ce qui est, répondit 25
 le domestique. Aussitôt le faucon s'élança sur son œil, l'arra-
 cha et le fit sortir de sa tête. La femme lui dit : Dieu t'a rétri-
 bué vite selon tes actions; car tu as prétendu avoir vu ce que
 tu n'avais pas vu, et tu as rendu contre moi un faux témoi-
 gnage. Le maître ordonna de le mettre à mort. 30

Figure du domestique pendant que le faucon lui arrache l'œil.

ואולם נשאתי לכם זה המשל כי כל מי אשר יעשה כמו העבד הזה מהרה ישלם לו האל כפעלו ויהי אחרי כן כתב השופט כל אשר אמרו לדמנה ואשר השיב הוא והשיבוהו אל הכלא וילכו * שרי הצבא אל בית המלך * והאחרים הלכו לדרכם¹ וישב דמנה להם בכל יום דברים והם לא ישמעוהו ותאמר אם האריה אל⁵ הארי אם תעזוב לדמנה חי אחרי עשותו כל אלה עוד יעולל רעות גדולות ותלאות הרבה * ויתפרק מדבריו² אשר לא תוכל לנבור אותו ויהי כדברה אליו יום יום נפל הדבר בלבו ויתבאר לו כי אמת היה וביאו הנמר ויעיד על דמנה אשר שמע ממנו ומכלילה בעת אשר עבר על⁴⁸ ביתם³ וישלח הואב אשר היה בכלא ויאמר¹⁰ אני מעיד כי שמעתי כך וכך ויצאוהו מן הבור וביאוהו למלך ויעיד על דמנה אשר שמע ממנו⁴ ואשר השיב כלילה אותו ויאמן

1) C. omnes, כלם. — 2) Manque chez C. — 3) C. et incides in ruinam. —

4) Gen. XXXIX, 10. — 5) C. ajoute : loquentem ad Kelilam, מדבר עם כלילה.

15 Je vous ai raconté cette parabole, parce que Dieu rétribue vite selon ses œuvres quiconque agit comme ce domestique.

Après cela le juge écrivit tout ce qu'ils avaient dit à Dimnah et ce qu'il avait répondu. Puis Dimnah fut réintégré dans la prison et tous les autres se rendirent au palais.

20 Dimnah leur adressait tous les jours des propos qu'on n'écou-
tait pas. La mère du lion dit enfin au lion : Si tu laisses vivre Dimnah après tout cela, il entraînera encore des grands mal-
heurs et te causera beaucoup de tribulations; tu finiras par subir des difficultés que tu ne pourras pas surmonter. En parlant ainsi

25 journallement à son fils, ces paroles pénétrèrent dans son cœur et leur vérité lui devint évidente. On amena aussi le léopard pour qu'il déposât contre Dimnah tout ce qu'il lui avait en-
tendu dire à lui ainsi qu'à Kalilâh lorsqu'il avait passé de-
vant leur maison. Le loup aussi, qui était en prison, fit dire

30 qu'il pouvait témoigner de ce qu'il avait entendu. On le re-
tira donc de la prison et on l'amena devant le lion, où il rapporta contre Dimnah tout ce qu'il avait entendu de lui,

הארי בו וידע כי דמנה הסיתהו ויפתהו¹ ויהי כראותו כי כן צוה
ויוציאו לדמנה ומיתוהו

צורת דמנה נהרג וצורת החורג

* ויהי אחרי כן אמר סנדבאר הפילסוף לדיסלם המלך² ראו³
5 לבעלי השכל שיזהרו בדברים האלה ואחרים כמוהם ושידעו כי
כל מי יבקש טובת נפשו ברעת חברו הוא חוטא על נפשו וילכד
ברוע בעליו⁴ * ואני נוהר בדברים האלה ולומר אותם ונשמר מהם
בדברים אחרים על כל פנים

נשלם שער מעשה דמנה ולחקור על מעשיו⁵

1) C. ajoute : *ut interficeret Senesbam.* — 2) Manque chez C. — 3) Lis. 10
פעליו ou מעלליו, C. *operationum suarum.* — 4) Manque chez C.

ainsi que les réponses que Kalilâh lui avait faites. Le lion le
crut et fut convaincu que Dimnah l'avait circonvenu et amené
[à tuer Sansabeh]. Voyant ainsi que c'était vrai, le lion donna
l'ordre d'extraire Dimnah de la prison et de le mettre à mort. 15

Figure de Dimnah supplicié et figure de celui qui le mettait à mort.

Là-dessus Sendebâr le philosophe dit au roi Dislem : Qui-
conque est doué d'intelligence, doit être prudent dans ces
choses et d'autres semblables. Celui qui cherche son propre
bonheur au prix du malheur de son compagnon, se chargera 20
d'iniquités et sera victime de ses mauvaises actions. — Moi, je
suis sur mes gardes pour ces choses, même pour les dire; je
m'observe aussi sous tous les rapports pour d'autres choses
que celles-ci.

Fin du chapitre, où l'on scrute les actions de Dimnah.

25

אמר המלך ואיך היה

אמר הפילסוף אמרו כי בארץ רסנתאבר^{p. 49.} אצל מדינה כך וכך
מקום לצידים והיו באים שמה כל היום² והיה שם אילן גדול רב
ענפים והיה שם קן לעורב אחד ויהי יום אחד והעורב עומד על
5 האילן עד ראה צייד אחד ועל שכמו מכמרת³ ובידו רשת ומקל⁴
והוא יבא אצל האילן ויחרד העורב ויאמר בנפשו כבר הביא זה
הצייד דבר לא אדע אם לי או לבלעדי אבל אעמוד ואראה מה
יעשה הצייד⁵ ויפרש מכמרתו ויזרק שם גרגרים מן הבר ויארוב
קרוב מן הרשת ולא התמהמה אלא מעט עד שבאה יונה אחת
10 והיתה גבירת היונים ועמה יונים הרבה ותראה היונה הבר ולא
ראתה הרשת ותלקט וילקטו עמה ויפלו כלם ברשת וימהר הצייד

1) C. *quadam*, אחת. — 2) C. ajoute : *ad venandum*, לציד. — 3) Man-
que chez C. — 4) C. ajoute : *magnus*, גדול. — 5) C. ajoute : *et secundum*
hoc sciam me habere et dirigere, ובה אדע מה אעשה ואתנה.

Quelle est cette histoire? demanda le roi.

15

Le philosophe reprit : Sur le territoire de Resentabar, près
de telle et telle ville, il y avait, dit-on, un rendez-vous de chas-
seurs, où l'on venait journellement. Là se trouvait un arbre
grand et touffu. Un corbeau y avait son nid. Un jour le cor-
beau, se tenant debout sur l'arbre, vit un chasseur qui portait 20
un filet sur ses épaules et, dans sa main, un piège et un bâton.
A son approche le corbeau trembla et se dit : Le chasseur
vient là d'apporter quelque chose, je ne sais pas si c'est pour
moi ou pour un autre; je veux donc attendre et voir ce qu'il
fera. Le chasseur tendit son filet et y répandit des grains de 25
blé, puis il se mit en embuscade, non loin du filet. Il n'attendit
pas longtemps lorsqu'une colombe, la maîtresse des colombes,
arriva accompagnée d'un grand nombre de colombes. Elle
vit le blé mais n'aperçut pas le filet. Elle se mit à picorer, les
autres en firent autant et toutes furent prises dans le piège. Le 30
chasseur accourut aussitôt heureux et content. Les colombes,

שמח וטוב לב¹ ויהי כאשר ראו אותו היונים קמו כל אחד הנה והנה מתנודדות כה וכה² אולי ימלטו ותאמר להם היונה נברתם אל נא תשעו בהבל ואל נא תהיה אחת³ מכם אזהבת נפשה יותר משל חברתה אבל קומנה כולכם בפעם אחת ואולי נשא הרשת ונמלט⁴ יעשו כן ויעתיקו הרשת מן הארץ⁵ ויעופו בה עד לב השמים וירא הצייד מעשיהם⁶ וילך אחריהם לבקשם ולא הכויב תוחלתו מהם⁷ ולא הסיר תקותו מהם⁸ ויחשוב שלא יעופו כי אם מעט ותכבד עליהם הרשת ויפולו⁹ ויאמר העורב בנפשו אלך אחריהם עד אשר אראה מה יהיה מעשיהם ומעשה הצייד עמהם ותביט היונה אחריה ויהי כי ראתה¹⁰ הצייד אחריהם אמרה^{p. 50.} ליונים הנה הוא אחריכם שבא לבקש אתכם ואם אנחנו נעוף דרך ישרה כנגד לא נוכל

1) Esth. V, 9. — 2) C. ajoute : *lamentabiliter*. — 3) Ms. אחר. — 4) C. ajoute : *ab isto magno periculo* הוא, מן הרעה הנדילה הואת, il met entre parenthèses : *quo nunc prohi dolor sumus constituti*, et continue : *et fortassis quaelibet liberabit se et alias secum*, ואולי כל אחת מכם תציל נפשה והאחרות עמה, 15 — 5) C. ajoute : *magno cum labore*. — 6) C. ajoute : *mirabatur huius facti*, ויתמה. — 7) Manque chez C. — 8) C. ajoute : *Corvus autem haec omnia alonge videns*, וירא העורב כל זאת מרחוק, 20 — 9) Ms. הייתה.

le voyant, se levèrent chacune de son côté et se remuèrent en 20 tous sens, espérant se sauver. Alors la colombe, leur maîtresse, leur dit : Ne faites pas de vains efforts, et qu'aucune de vous ne se préoccupe plus d'elle-même que de ses camarades. Cherchez toutes à la fois à soulever le filet, peut-être échapperons-nous à ce grand danger. Les colombes firent ainsi : elles réussirent 25 à détacher le filet de la terre et volèrent vers le ciel. Le chasseur qui les vit faire, les suivit sans renoncer à son espérance, ni abandonner son dessein. Il pensait qu'elles ne voleraient pas bien loin, que le filet leur pèserait et qu'elles tomberaient à terre. Le corbeau se dit alors : Je volerai derrière elles, pour 30 voir ce qu'elles feront et ce que fera le chasseur. En jetant un regard en arrière, la colombe remarqua que le chasseur les suivait. Il est à vos trousses, dit-elle aux colombes; si nous volons tout droit devant nous, nous ne pourrions pas nous cacher

להתעלם ממנו ולא יחדל לרוץ אחרינו ואם אנחנו נעוף בין האילנות והנבחר מהר נתעלם ממנו ולא ידע דרכינו ויתאש ממנו וישוב לדרכו ובכל זה הנה קרוב ממנו בזה הדרך חור אחד לעכבר והוא לי חבר ואלו הגענו אליו אני יודעת כי היה נוזר ואת הרשת ⁵ ויצילנו ממנה ויעשו היונים כאשר צייתה אותם היונה¹ עד אשר נעלמו מעיני הצייד ויתאש מהם וישב לדרכו וילך [ו]העורב היה הולך אחריהם ושוקד להלך אצלם² עד אשר ראה היש לאל ידם להמלט מן הרשת אשר נפלו בה וילמד מהם אלו התחבולות וישמר מעשיהם בלבו עת ילכד

צורת היונה והיונים והעורב אחריהם

10

* וילך העורב ויביט מה הם עושים³ ויהי כאשר הגיעו היונים לחור העכבר צוה היונה שיפלו כולם ויפולו וימצאו העכבר והוא

1) *C. ductrix*, הנבירה. — 2) *C. alonge*, מרחוק. — 3) *Manque chez C.*

de lui, et il continuera à nous poursuivre. Volons donc entre les arbres et les collines et bientôt nous nous soustrairons à sa ¹⁵ vue, il ignorera la route que nous aurons prise, et désespérant de nous attraper, il retournera chez lui. Ce qui plus est, il se trouve près de nous sur ce chemin le trou d'une souris avec laquelle je suis liée; si nous pouvions arriver jusqu'à elle, elle couperait ce filet, j'en suis sûre, et nous délivrerait. Les co- ²⁰ lombes agissent selon les ordres de leur maîtresse jusqu'à ce qu'elles ne fussent plus vues du chasseur; celui-ci, ayant perdu tout espoir, s'en alla. Le corbeau les suivit toujours, désirant voir si elles auraient le pouvoir de s'échapper du filet dans le- ²⁵ quel elles étaient tombées; il voulait en même temps apprendre ces artifices et les retenir dans sa mémoire pour le moment où il serait pris lui-même.

Figure de la colombe maîtresse et des autres colombes, suivies du corbeau.

Le corbeau allait donc et observait ce que faisaient les colombes. Or, une fois arrivée au trou de la souris, la colombe ³⁰

הבין מאה חודות לעת הצרות ותקראו היונה בשמו והיה שמו
 שנבר' ויענה העכבר מן החור ויאמר לה מי את ותאמר לו אני
 היונה חברתך ויצא אליה מהרה ויהי כראותו אותה ברשת' אמר
 לה אחותי ומה הוא הדבר אשר הפילך בזה המוקש אמרה לו
 היונה הלא תדע כי אין דבר מכל הדברים שבעולם אלא הוא ננור⁵
 מן השמים * בנורת עירין ובמאמר קדישין והנור^{p. 51.} דין יבא על האיש
 אשר ננור עליו' והנורה הננורת עלי היא הפילתני בזה המוקש והיא
 נלתה לי הבר והסתירה ממני הרשת עד נפלתני בה אני ורעיותי
 ' ולא אוכל להמלט מאשר יש לו למצא אותי וכי אין אדם אשר
 ימלט ממנו ולא יוכל להשגב ממנו מי הוא יותר חזק ממני¹⁰ כי
 יש פעמים אשר יחשך השמש והירח ויצודו הדגים במים' אשר לא
 ישום בהם איש ויורידו העוף מן האויר בעת ננור עליהם הדבר

1) C. *Sambat.* — 2) C. ajoute : *cum aliis columbis*, עם יונים אחרים. —
 3) ajoute : *dilecta*, האהובה. — 4) Manque chez C. — 5) C. *Nec potest*
 15 *quis evadere ab eo quod est datum desuper*, ולא יוכל אדם להמלט מאשר
 ננור למעלה. Ms. 'אלא א' pour 'א' ולא. — 6) C. ajoute : *profunda*, עמוקים.

maîtresse leur ordonna de se laisser choir. Elles le firent, trou-
 vèrent la souris qui s'était préparé cent trous pour une époque
 de malheurs. La colombe l'appela par son nom qui était Schan-
 20 bar. La souris répondit de son trou en disant : Qui es-tu? —
 Je suis ton alliée, la colombe. — La souris sortit vite, mais en
 la voyant prise dans le filet, elle lui dit : Ma sœur, qu'est-ce qui
 t'a fait tomber dans ce piège? — Ne sais-tu pas, répliqua la
 colombe, que rien dans le monde n'arrive qui ne soit arrêté au
 25 ciel par le décret des anges et la décision des saints? L'arrêt
 frappe alors l'homme qui en a été l'objet. Un tel arrêt m'a pré-
 cipitée dans ce piège; il m'a fait voir les grains de blé en me
 cachant le filet, de manière que j'y suis tombée avec mes cama-
 rades. Je n'ai pas pu me dérober à ce qui devait m'atteindre,
 30 et personne ne saurait y échapper ni s'y soustraire, fût-il
 plus fort que moi. Souvent le soleil et la lune s'obscurcissent,
 les poissons sont pris dans des eaux où personne ne saurait

ההוא והדבר אשר יחבר בין העצל וחפצו הוא אשר יפריד בין
 המהיר ובקשתו והוא אשר השליכני בזה המוקש ויהי אחרי כן
 בא העכבר ויקח לגור הרשת אשר היתה בה היונה חברתו אמרה
 לו החל ביונים והתר מאסרם ואחרי כן תשוב לי ותאמר לו פעם
 5 שנית ושלישית זה הדבר והעכבר ככל זה לא הביט לניכח ולא
 השיבה דבר ויהי כי הרבתה לדבר אליו ותאלצהו אמר לה כבר
 אמרת לי זה הדבר פעמים רבות כאלו אין צורך לנפשך אמרה
 לו היונה אל ידע בעיניך על השאלה אשר שאלתי לך כי לא דברתי
 לך זה אלא מפני שהשימו אותי אלה היונים גברת עליהן ויש עלי
 10 לשמרן כמו אשמר נפשי ויותר וככה הביאו צואריהם בעבודתי
 וסרו אל משמעתי בעצתי ובחברתם ועזרתם הצילנו האל מן
 הצייד ואני לא אירא כי אם תתחיל בהם כמרם תתירני ואודה

1) Ms. משמרת.

nager, et les oiseaux sont abattus dans l'air, lorsque le destin
 le veut. La même cause qui fait atteindre son but au paresseux, 15
 éloigne l'homme habile de l'objet de son désir; c'est elle aussi
 qui m'a jetée dans ce piège.

Là-dessus la souris vint et se mit à couper les mailles du
 filet où était prise son amie la colombe. Mais celle-ci lui dit :
 Commence par briser les liens des autres colombes, et tu vien- 20
 dras ensuite à moi. Elle répéta deux, trois fois ces paroles, mais
 la souris ne fit pas attention à ce qu'elle disait, et ne répondit
 pas. Quand la colombe revenait encore avec insistance sur
 cela, la souris dit : Tu m'as déjà dit ces mots plusieurs fois,
 comme si tu n'avais aucun besoin toi-même. La colombe ré- 25
 pondit : Que ma demande ne te déplaie pas, mais je ne t'ai
 parlé ainsi que parce que ces colombes m'ont mise comme
 maîtresse à leur tête; j'ai donc le devoir de veiller sur elles
 comme sur moi, et davantage. Elles se sont soumises à mon
 service, elles m'écoutent, et c'est grâce à mon conseil, à leur dé- 30
 vouement et à leur secours, que Dieu nous a délivrées du chas-
 seur. Je ne crains pas qu'en commençant par elles, avant que

אני באחרונה^{p. 52.} כי * לא תוכל לעזוב אותי ואעפ"י שתתפרה¹ לא תוכל לעזוב אותי מפני אהבתך וחמלתך עלי

צורת העכבר יצא מן החור ויגזור הרשת

אמר לה העכבר עוד זה אשר תאמר יוסיף אהבה לחברתך
בך ויהי אחרי כן שב העכבר ויגזור הרשת כולה ותשב היונה⁵
וחברותיה אל מקומם בשלום ויהי כאשר ראה העורב אשר עשה
העכבר ואשר הציל היונים בקש להתחבר עמו ויאמר בנפשו לא
אדע מה יקרה לי באורך הימים פן ימצאני אשר מצא ליונה
ולחברותיה ואין לי מעמד ושלוחה בלתי חברת העכבר ויקרב אל
החור שלו ויקרא אותו בשמו² ויאמר לו העכבר מי אתה³ אמר¹⁰
לו אני עורב * ויקרה לי כך וכך ויהי בראותי לחברך³ ואשר הציל
האל ליונים על ידיך על כן באתי להתחבר אליך ובאתי לפי

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *scilicet Sambat*. — 3) C. *Videns*, *quod accidit socie tue columbe*, ויהי בראותי מה קרה לחברתך היונה.

15 tu brises mes liens, et en me réservant pour la fin, tu ne m'abandonnes; car, quelque fatiguée que tu sois, tu ne peux pas m'abandonner, parce que tu m'aimes et que tu as pitié de moi.

Figure de la souris, sortie de son trou pour couper le filet.

Alors la souris lui dit : Ce que tu viens de dire, te fera aimer
20 encore davantage par tes camarades. Puis la souris revint couper tout le filet, et la colombe ainsi que ses camarades rentrèrent saines et sauves chez elles.

Le corbeau ayant vu ce qu'avait fait la souris, comment elle avait sauvé les colombes, désirait se lier avec elle. Il se
25 dit : Je ne sais ce qui peut m'arriver avec le temps; je puis éprouver le sort de cette colombe et de ses camarades, et je n'aurai ni tranquillité, ni bonheur sans l'alliance de cette souris. Il approcha donc du trou et appela la souris par son nom. — La souris lui répondit : Qui es-tu? — Le corbeau dit : Je suis
30 un corbeau; en voyant ce qui est arrivé à ton amie et comment Dieu a sauvé les colombes par ton entremise, je suis venu me

ממך חברתך אמר לו העכבר אין הכירה ביני וביניך ואולם
ראוי למשכיל לדרוש אשר יקוה למצא ויעזב לדרוש אשר לא
יוכל לו ואל יהי סכל כאיש אשר רצה להוליך ולנהג הספינות
במדבר ולהוליך העגלות במים ואיך יוכל להיות שתהיה ביני
ובינך הכירה ואני מאכל ואתה אוכל אמר לו העורב הבט בשבליך
וחשוב בנפשך כי אוכל אותך ואעפ"י שאתה מאכל לא יוסיף לי
מאומה ולא יעיל לי מותך ובחיותך יש לי עזר ממך כל הימים ^{p. 53.}
אשר אתה חי ולא הוא ראוי לך שתשיבני נכלם אחרי אשר באתי
לבקש אהבתך כי נראה לי ממך חסד ויושר המעשים ואם לא
תעשיהו לפנים ולא שיגלה לאיש פעלך כי בעל החסד והיושר
לא יתעלם יושרו ואעפ"י שיעלימהו ויסתירהו כל אשר יוכל כמור
דרור אשר יסתירהו האדם וצרר אותו ולא ימנעוהו מלתת ריחו

lier avec toi, et je sollicite ton alliance. — Là-dessus répondit
la souris : Entre toi et moi les rapports sont impossibles. Quand
on est intelligent, il faut chercher seulement ce qu'on peut espé- 15
rer trouver, et renoncer à ce qu'on ne saurait obtenir. On ne
doit point être fou comme celui qui prétendait conduire et
piloter des vaisseaux dans le désert, et faire aller des chariots
sur l'eau. Comment peut-il y avoir jamais des rapports entre toi
et moi, puisque je suis l'aliment et toi le mangeur! — Le cor- 20
beau répliqua : Réfléchis et considère que, bien que tu sois un
aliment pour moi, je n'aurais rien de plus en te mangeant, et
ta mort ne me profiterait pas; au contraire, en te laissant vivre,
j'aurai un secours de ta part aussi longtemps que tu existeras.
Il ne convient pas que tu me renvoies confus, après que je suis 25
venu rechercher ton amitié; car ta bonté et la droiture de tes
actions se sont révélées à moi, bien que tu n'agisses pas pour
l'apparence et que tu n'étales tes œuvres devant personne. Mais
l'homme bon et juste ne saurait dérober sa droiture, quelques
efforts qu'il fasse pour les cacher et voiler. Elle est comme le 30
musc que l'homme couvre et enveloppe, et qui néanmoins ré-

שמח וטוב לב¹ ידיו כאשר ראו אותו היונים קמו כל אחד הנה והנה
מתנדדות כה וכה² אולי ימלטו ותאמר להם היונה נברתם אל
נא תשעו בהבל ואל נא תהיה אחת³ מכם אוהבת נפשה יותר משל
חברתה אבל קומנה כולכם בפעם אחת ואולי נשא הרשת ונמלט⁴
ויעשו כן ויעתיקו הרשת מן הארץ⁵ ויעופו בה עד לב השמים
וירא הצייד מעשיהם⁶ וילך אחריהם לבקשם ולא הכויב תוחלתו
מהם⁷ ולא הסיר תקותו מהם⁸ ויחשוב שלא יעופו כי אם מעט ותכבד
עליהם הרשת ויפולו⁹ ויאמר העורב בנפשו אלך אחריהם עד
אשר אראה מה יהיה מעשיהם ומעשה הצייד עמהם ותביט היונה
אחריה ויהי כי ראתה^{p. 50.} הצייד אחריהם אמרה¹⁰ ליונים הנה הוא אחריכם
שבא לבקש אתכם ואם אנחנו נעוף דרך ישרה כנגד לא נוכל

1) Esth. V, 9. — 2) C. ajoute : *lamentabiliter*. — 3) Ms. אחר. — 4)
C. ajoute : *ab isto magno periculo* הוואת הנדולה הזאת ; il met entre paren-
thèses : *quo nunc prohi dolor sumus constituti*, et continue : *et fortassis quae-*
15 *libet liberabit se et alias secum*, עמה האחרות נפשה תציל מכם תציל נפשה האחרות עמה.
— 5) C. ajoute : *magno cum labore*. — 6) C. ajoute : *mirabatur hujus facti*,
ויתמה. — 7) Manque chez C. — 8) C. ajoute : *Corvus autem haec omnia*
alonge videns, וירא העורב כל זאת מרחוק. — 9) Ms. הייתה.

le voyant, se levèrent chacune de son côté et se remuèrent en
20 tous sens, espérant se sauver. Alors la colombe, leur maîtresse,
leur dit : Ne faites pas de vains efforts, et qu'aucune de vous ne
se préoccupe plus d'elle-même que de ses camarades. Cherchez
toutes à la fois à soulever le filet, peut-être échapperons-nous
à ce grand danger. Les colombes firent ainsi : elles réussirent
25 à détacher le filet de la terre et volèrent vers le ciel. Le chas-
seur qui les vit faire, les suivit sans renoncer à son espérance,
ni abandonner son dessein. Il pensait qu'elles ne voleraient pas
bien loin, que le filet leur pèserait et qu'elles tomberaient à
terre. Le corbeau se dit alors : Je volerai derrière elles, pour
30 voir ce qu'elles feront et ce que fera le chasseur. En jetant un
regard en arrière, la colombe remarqua que le chasseur les
suivait. Il est à vos trousses, dit-elle aux colombes ; si nous
volons tout droit devant nous, nous ne pourrions pas nous cacher

להתעלם ממנו ולא יחדל לרוץ אחרינו ואם אנחנו נעוף בין האילנות והגבחות מהר נתעלם ממנו ולא ידע דרכינו ויתאש ממנו וישוב לדרכו ובכל זה הנה קרוב ממנו בזה הדרך חור אחד לעכבר והוא לי חבר ואלו הגענו אליו אני יודעת כי היה נזר זאת הרשת ⁵ ויצילנו ממנה ויעשו היונים כאשר צויתה אותם היונה¹ עד אשר נעלמו מעיני הצייד ויתאש מהם וישב לדרכו וילך ^[1]העורב היה הולך אחריהם ושוקד להלך אצלם² עד אשר יראה היש לאל ידם להמלט מן הרשת אשר נפלו בה וילמד מהם אלו התחבולות וישמר מעשיהם בלבו עת ילכד

צורת היונה והיונים והעורב אחריהם

10

" וילך העורב ויביט מה הם עושים³ ויהי כאשר הגיעו היונים לחור העכבר צותה היונה שיפלו כולם ויפולו וימצאו העכבר והוא

1) *C. ductrix*, הנבירה. — 2) *C. alonge*, מרחוק. — 3) *Manque chez C.*

de lui, et il continuera à nous poursuivre. Volons donc entre les arbres et les collines et bientôt nous nous soustrairons à sa ¹⁵ vue, il ignorera la route que nous aurons prise, et désespérant de nous attraper, il retournera chez lui. Ce qui plus est, il se trouve près de nous sur ce chemin le trou d'une souris avec laquelle je suis liée; si nous pouvions arriver jusqu'à elle, elle couperait ce filet, j'en suis sûre, et nous délivrerait. Les co- ²⁰ lombes agissent selon les ordres de leur maîtresse jusqu'à ce qu'elles ne fussent plus vues du chasseur; celui-ci, ayant perdu tout espoir, s'en alla. Le corbeau les suivit toujours, désirant voir si elles auraient le pouvoir de s'échapper du filet dans lequel elles étaient tombées; il voulait en même temps apprendre ²⁵ ces artifices et les retenir dans sa mémoire pour le moment où il serait pris lui-même.

Figure de la colombe maîtresse et des autres colombes, suivies du corbeau.

Le corbeau allait donc et observait ce que faisaient les colombes. Or, une fois arrivée au trou de la souris, la colombe ³⁰

הבין מאה חודות לעת הצרות ותקראוהו היונה בשמו והיה שמו
שנבר' ויענה העכבר מן החור ויאמר לה מי את ותאמר לו אני
היונה חברתך ויצא אליה מהרה והי כראותו אותה ברשת' אמר
לה אחותי ומה הוא הדבר אשר הפילך בזה המוקש אמרה לו
היונה הלא תדע כי אין דבר מכל הדברים שבעולם אלא הוא נגזר⁵
מן השמים * בנזרת עירן ובמאמר קדישין והגזר^{p. 51.} דין יבא על האיש
אשר נגזר עליו והגזרה הנגזרת עלי היא הפילתני בזה המוקש והיא
נלתה לי הבר והסתירה ממני הרשת עד נפילתי בה אני ורעותי
* ולא אוכל להמלט מאשר יש לו למצא אותי וכי אין אדם אשר
ימלט ממנו ולא יוכל להשנב ממנו מי הוא יותר חזק ממני¹⁰ כי
יש פעמים אשר יחשך השמש והירח ויצדו הדגים במים אשר לא
ישום בהם איש וירידו העוף מן הארץ בעת נגזר עליהם הדבר

1) C. *Sambat.* — 2) C. ajoute : *cum aliis columbis*, עם יונים אחרים. —

3) ajoute : *dilecta*, דאהובה. — 4) Manque chez C. — 5) C. *Nec potest*
15 *quis evadere ab eo quod est datum desuper*, ולא יוכל אדם להמלט מאשר
עמוקים. Ms. 'א' אלא pour 'א' אלא. — 6) C. ajoute : *profunda*, עמוקים.

maîtresse leur ordonna de se laisser choir. Elles le firent, trou-
vèrent la souris qui s'était préparé cent trous pour une époque
de malheurs. La colombe l'appela par son nom qui était Schan-
20 bar. La souris répondit de son trou en disant : Qui es-tu ? —
Je suis ton alliée, la colombe. — La souris sortit vite, mais en
la voyant prise dans le filet, elle lui dit : Ma sœur, qu'est-ce qui
t'a fait tomber dans ce piège ? — Ne sais-tu pas, répliqua la
colombe, que rien dans le monde n'arrive qui ne soit arrêté au
25 ciel par le décret des anges et la décision des saints ? L'arrêt
frappe alors l'homme qui en a été l'objet. Un tel arrêt m'a pré-
cipitée dans ce piège ; il m'a fait voir les grains de blé en me
cachant le filet, de manière que j'y suis tombée avec mes cama-
rades. Je n'ai pas pu me dérober à ce qui devait m'atteindre,
30 et personne ne saurait y échapper ni s'y soustraire, fût-il
plus fort que moi. Souvent le soleil et la lune s'obscurcissent,
les poissons sont pris dans des eaux où personne ne saurait

ההוא והדבר אשר יחבר בין העצל וחפצו הוא אשר יפריד בין המהיר ובקשתו והוא אשר השליכני בזה המוקש ויהי אחרי כן בא העכבר ויקח לגור הרשת אשר היתה בה היונה חברתו אמרה לו החל ביונים והתר מאסרם ואחרי כן תשוב לי ותאמר לו פעם 5 שנית ושלישית זה הדבר והעכבר בכל זה לא הביט לניבה ולא השיבה דבר ויהי כי הרבתה לדבר אליו ותאלצהו אמר לה כבר אמרת לי זה הדבר פעמים רבות כאלו אין צורך לנפשך אמרה לו היונה אל ירע בעיניך על השאלה אשר שאלתי לך כי לא דברתי לך זה אלא מפני שהשימו אותי אלה היונים נברת עליהן ויש עלי 10 לשמרן כמו אשמר נפשי ויותר וככה הביאו צואריהם בעבודתי וסרו אל משמעתי בעצתי ובחברתם ועזרתם הצילו האל מן הצייד ואני לא אירא כי אם תתחיל בהם כתרם תתירני ואהיה

1) Ms. 'משמרת.

nager, et les oiseaux sont abattus dans l'air, lorsque le destin le veut. La même cause qui fait atteindre son but au paresseux, 15 éloigne l'homme habile de l'objet de son désir; c'est elle aussi qui m'a jetée dans ce piège.

Là-dessus la souris vint et se mit à couper les mailles du filet où était prise son amie la colombe. Mais celle-ci lui dit : Commence par briser les liens des autres colombes, et tu vien- 20 dras ensuite à moi. Elle répéta deux, trois fois ces paroles, mais la souris ne fit pas attention à ce qu'elle disait, et ne répondit pas. Quand la colombe revenait encore avec insistance sur cela, la souris dit : Tu m'as déjà dit ces mots plusieurs fois, comme si tu n'avais aucun besoin toi-même. La colombe ré- 25 pondit : Que ma demande ne te déplaie pas, mais je ne t'ai parlé ainsi que parce que ces colombes m'ont mise comme maîtresse à leur tête; j'ai donc le devoir de veiller sur elles comme sur moi, et davantage. Elles se sont soumises à mon service, elles m'écoutent, et c'est grâce à mon conseil, à leur dé- 30 vouement et à leur secours, que Dieu nous a délivrées du chasseur. Je ne crains pas qu'en commençant par elles, avant que

אני באחרונה^{p. 52.} כי * לא תוכל לעזוב אותי ואעפ"י שתתרפה' לא תוכל לעזוב אותי מפני אהבתך וחמלתך עלי

צורת העכבר יצא מן החור ויגור הרשת

אמר לה העכבר עוד זה אשר תאמר יוסיף אהבה לחברתך
בך ויהי אחרי כן שב העכבר ויגור הרשת כולה ותשב היונה⁵
ולחברותיה אל מקומם בשלום ויהי כאשר ראה העורב אשר עשה
העכבר ואשר הציל היונים בקש להתחבר עמו ויאמר בנפשו לא
אדע מה יקרה לי באורך הימים פן ימצאני אשר מצא ליונה
ולחברותיה ואין לי מעמד ושלוה בלתי חברת העכבר ויקרב אל
החור שלו ויקרא אותו בשמו¹⁰ ויאמר לו העכבר מי אתה
אמר לו אני עורב * ויקרה לי כך וכך ויהי בראותי לחברך¹ ואשר הציל
האל ליונים על ידיך על כן באתי להתחבר אליך ובאתי לפי

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *scilicet Sambal*. — 3) C. *Videns*, *quod accidit socie tue columbe*, ויהי בראותי מה קרה לחברתך היונה.

15 tu brises mes liens, et en me réservant pour la fin, tu ne m'abandonnes; car, quelque fatiguée que tu sois, tu ne peux pas m'abandonner, parce que tu m'aimes et que tu as pitié de moi.

Figure de la souris, sortie de son trou pour couper le filet.

Alors la souris lui dit : Ce que tu viens de dire, te fera aimer
20 encore davantage par tes camarades. Puis la souris revint
couper tout le filet, et la colombe ainsi que ses camarades
rentrent saines et sauves chez elles.

Le corbeau ayant vu ce qu'avait fait la souris, comment
elle avait sauvé les colombes, désirait se lier avec elle. Il se
25 dit : Je ne sais ce qui peut m'arriver avec le temps; je puis
éprouver le sort de cette colombe et de ses camarades, et je
n'aurai ni tranquillité, ni bonheur sans l'alliance de cette souris.
Il approcha donc du trou et appela la souris par son nom. —
La souris lui répondit : Qui es-tu? — Le corbeau dit : Je suis
30 un corbeau; en voyant ce qui est arrivé à ton amie et comment
Dieu a sauvé les colombes par ton entremise, je suis venu me

ממך חברתך אמר לו העכבר אין הכירה ביני וביניך ואולם
ראוי למשכיל לדרוש אשר יקוה למצא ויעזב לדרוש אשר לא
יוכל לו ואל יהי סבל באיש אשר רצה להוליך ולנהג הספינות
במדבר ולהוליך העגלות במים ואיך יוכל להיות שתהיה ביני
וביניך הכירה ואני מאכל ואתה אוכל אמר לו העורב הבט בשכלך
וחשוב בנפשך כי אוכל אותך ואעפ"י שאתה מאכל לא יוסיף לי
מאומה ולא יעיל לי מותך ובחיותך יש לי עור ממך ^{p. 53.} כל הימים
אשר אתה חי ולא הוא ראוי לך שתשיבי נכלם אחרי אשר באתי
לבקש אהבתך כי נראה לי ממך חסד ויושר המעשים ואם לא
תעשיתו לפנים ולא שיגלה לאיש פעלך כי בעל החסד והיושר
לא יתעלם יושרו ואעפ"י שיעלימהו ויסתירהו כל אשר יוכל כמור
דרור אשר יסתירהו האדם וצרר אותו ולא ימנעוהו מלתת ריחו

lier avec toi, et je sollicite ton alliance. — Là-dessus répondit
la souris : Entre toi et moi les rapports sont impossibles. Quand
on est intelligent, il faut chercher seulement ce qu'on peut espé- 15
rer trouver, et renoncer à ce qu'on ne saurait obtenir. On ne
doit point être fou comme celui qui prétendait conduire et
piloter des vaisseaux dans le désert, et faire aller des chariots
sur l'eau. Comment peut-il y avoir jamais des rapports entre toi
et moi, puisque je suis l'aliment et toi le mangeur! — Le cor- 20
beau répliqua : Réfléchis et considère que, bien que tu sois un
aliment pour moi, je n'aurais rien de plus en te mangeant, et
ta mort ne me profiterait pas; au contraire, en te laissant vivre,
j'aurai un secours de ta part aussi longtemps que tu existeras.
Il ne convient pas que tu me renvoies confus, après que je suis 25
venu rechercher ton amitié; car ta bonté et la droiture de tes
actions se sont révélées à moi, bien que tu n'agisses pas pour
l'apparence et que tu n'étales tes œuvres devant personne. Mais
l'homme bon et juste ne saurait dérober sa droiture, quelques
efforts qu'il fasse pour les cacher et voiler. Elle est comme le 30
musc que l'homme couvre et enveloppe, et qui néanmoins ré-

ואתה אל תשנה ממני מדותיך ואל תמנע ממני ידידותיך אמר לו
העכבר כי האיבה הגדולה היא איבת הגרם כי איבת המקרה תסור
בסור המקרה ואיבת הגרם לא תסור ולא יתכן לה לסור והמה
שני דברים כאיבת הפיל לאריה כי היא איבת המלחמה וכי יש
פעמים יהרוג הפיל לאריה והארי לפיל והשנית כי רעת האיבה ⁶
היא מראש שני דברים על האחד כאיבה אשר ביני ובינך וביני ובין
החתול כי זאת האיבה לא הוא מרע ממני עליך אבל היא ביננו ואת
האיבה מפני העמל אשר נכתב עלי מכם ואין בין איבת הגרם
שלום בעולם ואם תהיה ביניהם שלום תשוב באחריתה איבה
ושלום האיבה אין לסמוך עליו ולבטוח בו כי המים יחממו אותם ¹⁰
כאש ויהיה חם כאש אעפ"י כן אם השליכוה כאש כבה אותו

1) C. *de me et vobis*, עלי ועליכם. — 2) Ms. ajoute : איבה ; erreur manifeste. — 3) C. *inimici*, דאריב.

pand son odeur. Ne change donc pas pour moi tes habitudes, et
¹⁵ ne me refuse pas ton amitié. — La souris répondit : La grande
haine est la haine inhérente à la substance; car la haine acci-
dentelle cesse avec la cessation de l'accident, tandis que la haine
substantielle ne cesse jamais ni ne saurait jamais cesser. La
haine substantielle présente deux cas différents, comme la haine
²⁰ entre le lion et l'éléphant; c'est comme à la guerre, puisque
tantôt l'éléphant tue le lion, tantôt le lion l'éléphant. Mais en
second lieu, cette haine devient un malheur, quand la chance
tourne toujours contre l'un des deux adversaires, comme cela ar-
rive entre toi et moi, et entre le chat et moi. Cette haine ne pro-
²⁵ vient pas d'un mal qui t'aurait atteint de ma part, mais de ce qu'il
est écrit que nous devons souffrir invariablement par votre race.
Dans la haine inhérente à la substance il n'y a pas d'apaisement,
et la paix qui interviendrait se changerait finalement en haine;
sur une paix, succédant à une telle haine, on ne pourrait s'ap-
³⁰ puyer, ni s'y fier. Ainsi l'eau chauffée par le feu au point de l'éga-
ler pour la chaleur, n'en éteint pas moins le feu sur lequel on la

ואולם המשילו החכמים למתחבר לאויבו כמו השם בידו 'חיה ופתן'
ולא ידע מתי יתהפך עליו ונשך אותו והמשכיל בעל המוסר לא
יאמין באויבו לעולם אבל | ירחק ממנו^{p. 54.} אמר העורב כבר הבינותי
דברך ואתה ראוי [שתדע] יצירתך ותבין צדק מאמרך³ ולא תעתק
5 עלי אמריך ותרחיקני בדברך באמרך אין מקום לחברתך עמי ולא

1) C. serpentem. — 2) C. ajoute : ne ei contingat sicut cuidam qui serpentem nutrit in domo sua. Inquit corvus: quomodo fuit hoc. Respondit mus. Parabola. Fuit vir quidam simplex in cuius domo serpens morabatur. Sperabant autem vir et uxor ejus valde fortunatum esse cum eis serpentem ducere moram, quod etiam illius patrie erat consuetudo. Quadam vero die 10 dominico vir misit familiam suam cum uxore ad ecclesiam ipso manente in lecto, quum capitis dolore patiebatur. Et facto silentio in domo serpens exibat cavernam (circumspiciens late). Vir autem misit iannam versus ignem semiapertam. Et videns quod serpens (postquam neminem domi senserat) caudam misit in ollam qua mulier decoxit escas circa ignem et veneno im- 15 misso abiit in antrum suum. Et cum hoc paterfamilias videret surrexit et fodit ollam cum decoctione sub terram ne quis ab eo cibo infirmaretur. Adveniente autem hora solita qua serpens quaerebat escam quam mulier frequenter ei dabat ecce vir cum ligone stabat ante foramen expectans serpentis exitum. Et cum veniret serpens ad foramen crexit caput et sedule se circum- 20 spexit qui recordabatur malicie ejus. Vir autem volens percutere serpentem sensit hoc et fugit in antrum quia scivit malefeciisse. Et post aliquot dies mulier imprecabatur viro ut se cum serpente veniret et odium suum deponeret. In quod vir consensit. Et ivit ad foramen et vocavit serpentem dicens se cum eo velle venire et odium inter eos auferre. Cumque hoc serpens audiret dixit: 25 Numquam reintegrabitur inter nos amicitia nostra qui cum recordaberis malificii mei quando venenum in ollam ad interficiendum te et familiam tuam inunxisti etiam quin ego recordabor quum tu cum ligone ad puniendum me percussisti sine ulla misericordia. Tunc non potest stare amicitia nostra. Et ergo melius est ut quilibet nostrum solus et sine mora alius habilet. — 3) Lis. 30 מאשר; C. verborum meorum.

jette. Aussi celui qui fait d'un ennemi son allié est comparé par les sages à l'homme qui porte une vipère dans sa main, et ne s'en aperçoit que lorsqu'elle s'est tournée contre lui et le mord. L'homme intelligent, avisé, n'a jamais confiance dans son en- 35 nemi, mais s'en éloigne.

Le corbeau dit : J'ai compris tes paroles; mais tu dois connaître ta nature et saisir la vérité de mes observations. Ne me dis pas des mots durs, ni ne me repousse, en soutenant que

יוכל להיות כי המשכילים והנדיבים ידרשו החסד ולהתחבר אליו מאהבה¹ בין הנאמנים לא תפרד מהרה ולא תסור אבל פרידתה רחוקה וחברתה קרובה² וכמו כלי זהב אשר ישבר לימים יעשה מהרה ויתקנהו כמו שהיה והאהבה בין הרעים פרידתה קרובה וחברתה רחוקה כמו כלי היוצר אשר ישבר מהרה ולא³ יעשה לעולם והנדיב יאהב הנדיב מפעם אחת שיראהו ומיום אחד שיכירנה והנבל לא יהיה⁴ אהבתו כי אם לבצוע בצע ואתה נדיב ואני צריך לחברתך ואני לא אסור מפתחך ושוקדך על דלתותיך ולא אוכל ולא אשתה עד תתחבר עמי אמר לו העכבר כבר רציתי באהבתך כי אני לא השיבותי לעולם לשואל ריקם נכלם⁵ משאלתו ואולם התחלתי לדבר לך כדברים האלה כדי שאתעולל עלילות לנפשי ואוציא לך תואנה בגללך כי לא תכעם עלי נפשי כל היום

1) Lis. והאהבה. — 2) C. *quia quod bonum est durable est*, כי הרב. — 3) Lis. תודה. — 4) C. *quod nunquam converti faciem alicujus* — 5) *inanem*; ms. השיבותי לשואל ויקם בכלם.

toute alliance avec moi est impossible. Les êtres intelligents et nobles recherchent la bonté pour s'y attacher. L'amitié entre des personnes sûres ne se rompt ni ne cesse facilement; la rupture est lente, et l'alliance prompte à se rétablir. Ainsi les vases d'or
20 qui se brisent, se réparent vite et se remettent dans leur ancien état. L'amitié entre des méchants se rompt facilement et ne se renoue guère. Tels sont les vases du potier, qui une fois cassés ne se réparent jamais. Le noble aime le noble quand il ne l'a vu qu'une fois et qu'il ne l'a connu que d'un jour. Mais l'homme
25 vil ne conclura d'amitié que pour en profiter. Comme tu es noble et que j'ai besoin de ton alliance, je ne quitterai pas ta porte et je veillerai sur le seuil, je ne mangerai ni ne boirai, que tu n'aies fait alliance avec moi. — La souris reprit : J'agréé ton amitié, car je ne renvoie pas un solliciteur confus et sans
30 lui accorder sa demande. J'ai commencé seulement à te parler comme je l'ai fait pour me raisonner moi-même et pour chercher un prétexte qui te soit favorable, afin que je n'aie jamais

ושלא אשמור¹ לה תלונה וחמס עלי וכבר הגדתי לך כי אילו
 רצייתי הייתי יכול להשמר ממך והנני² מתחבר עמך ואם אתה
 תבנוד בי אל תתהלל עלי ותאמר מצאתי העכבר בלי עצה וכלי
 שכל ולא יוכל להשמר ממני ונפתה מכל דבר³ ויהי אחרי כן
 5 ויצא העכבר מחורו ויעמוד אצל הפתח

1) Lis. תשמור. — 2) C. evitare; peut-être : ואני. — 3) C. continue
 ainsi : Neque contingat mihi quae contigit gallo cuidam. Inquit corvus : quo-
 modo est factum. Respondit mus. Parabola. Tempore hyemali nocte quadam
 perfrigida exivit vulpes quidam famelicus ut sibi cibum colligeret. Et ve-
 niente ipso ad predium quoddam audivit gallum lentisco canentem. Et 10
 festinans vulpes ad arborem inquisivit a gallo : Galle quid cantas in hac
 tenebrosa et frigida nocte. Respondit gallus : annuncio diem quem ex na-
 tura nosco statim venturum, quem omnibus meo cantu insinuo. Ait vulpes :
 Ex hoc cognosco te aliquid fatidicini et presagii divini habere. Audiens hec
 gallus letatus est, et iterum incepit cantare. Et tunc vulpes in cepit cori- 15
 sare et saltare sub arbore. Et sic inquisita causa a gallo, quare vulpes
 saltaret, respondit : Quia video te sapientem philosophum cantare, merito e
 ego corisare debeo, quia cum gaudentibus gaudere debemus. Et dixit : O galle
 princeps omnium avium, non solum dotatus es ut in aere sed etiam in terra
 more prophetarum tua fatidicia omnibus creaturis terrenis nuncies. O felicis- 20
 sime quum pre omnibus te natura ornavit; descende ut tecum possim contra-
 here societatem. Et si illum integre favere non velis, sine tamen me osculari
 dyadema et coronam tui insignis capitis, ut possim dicere, osculatus sum caput
 sapientissimi galli qui fert coronam inter omnes aves. Et audiens hec gallus
 descendit, confidens blanditiis vulpis. Et inclinavit caput vulpi quod arripieus 25
 vulpes gallum comedit et suam famem refecit. Et dixit : Ecce inveni sapien-
 tem absque omni prudentia. Hanc parabolam dixi tibi quod gallus merito
 precogitasset inveteratum odium inter ipsum et vulpem. Sic gallus factus est
 cibus vulpis. Sed confide (l. confido) tibi dixit mus ad corvum quod verba tua
 non sunt bilingui collo expressa. 30

l'âme irritée, et que je ne conserve ni rancune, ni méchanceté.
 J'ai encore voulu affirmer, qu'en le voulant, j'aurais pu me ga-
 rer de toi, et ne pas t'accorder mon alliance; si tu me trahis,
 tu ne pourras donc pas te vanter et prétendre que tu as trouvé
 la souris imprudente et sans intelligence; qu'elle n'a pas pu 35
 se mettre sur ses gardes et qu'elle s'est laissée séduire par la
 moindre chose. — Après cela, la souris sortit de son trou et se
 tint près de l'entrée.

יצורת העכבר אצל הפתח העורב ידבר עמו ^{p. 55.}

אמר לו העורב למה תעמוד אצל פתחך ומי זה אשר מנעך
לצאת אלי ולהתחבר עמי היש דבר ממני בנפשך או תפחד ממני
עוד אמר לו העכבר אנשי העולם יש ביניהם שני דברים * ויעמדו
עליהם האנשים והוא מתנת הנפש ומתנת היד אבל הנותנים
מתנת הנפש הם הנאמנים והמתערכים זה עם זה באהבתם והנותנים
מתנת היד הם העוזרים זה לזה בכל דבר אשר היא אהבתם לעזור
כל איש לאחיו ולהועילו והעושה חסד למען טוב לו ולהיטיב
לנפשו בעולם ידמה לצייד בהשליכו הבר לעופות לא לכבודם
ולא לחסד כי אם להיטיב לנפשו ולהכין מחיתו ומתן הנפש טוב ¹⁰
ממתן היד ואני כבר האמנתי כמתן נפשך ותראה בסי נפשי ולא

1) Manque chez C. — 2) C. *in futuro seculo*, בעולם הבא, mal. —
3) Lia. בכך.

15 Figure de la souris, se tenant près de l'entrée, pendant que le corbeau lui parle.

Le corbeau lui dit : Pourquoi restes-tu près de l'entrée?
Qu'est-ce qui t'empêche de sortir auprès de moi et de vivre
dans ma société? Subsiste-t-il encore quelque chose dans ton
âme de la peur que je t'inspirais? — Les rapports, répondit la
20 souris, entre les gens du monde se forment et s'établissent de
deux manières : On donne son âme, ou bien, on donne la main.
Ceux-ci donnent leur âme, qui, dans leur dévouement, s'accor-
dent une amitié mutuelle. On ne se donne que la main, lors-
qu'on se prête l'un à l'autre de l'assistance en toute chose où
25 l'amitié peut être profitable et utile. Quand on fait acte de
charité dans son propre intérêt et pour en tirer un avantage
dans le monde, on ressemble au chasseur qui jette du blé aux
oiseaux, non pour les honorer, ni pour leur faire la charité, mais
pour se faire du bien à lui-même, et se préparer sa nourriture.
30 Donner son âme vaut mieux que donner la main. Moi, j'ai
la confiance que tu me donnes ton âme, et je t'accorde volon-

ימנעני לצאת אליך רוע הלב אשר יש ממך ואולם ידעתי כי יש
 לך חברים והוא יסוד בריאתם כיסודך ולא היא עצתם עלי (כעצתך)²
 ואני מפחד כי אם יראוני אחד מהם עמך ימיתוני אמר לו העורב
 אות החבר הנאמן הוא שיהיה חבר לחבר חבירו ושיהיה אויב
 לאויב חברו ואין לי לא חבר ולא אח אשר לא יהיה לך אויב
 וחושק כך והוא קל בעיני להאביר^{p. 56.} ולהרחיק אשר אינו כן אצלך
 כי הזורע החכם בעת יצמח עמו דבר ישחיתו יעקר אותו ויסירהו³
 ויהי אחרי כן יצא העכבר לעורב ויקרבו זה לזה ויתנו אהבתם
 ואמונתם איש לאחיו ויתחברו וישב זה עם זה בשלוח והאמינו איש
 באחיו ואמרו חידות ומשלים וידברו בדברי העולם

צורת העורב והעכבר

1) C. multos, רבים. — 2) C. sicut consilium tuum. — 3) Manque chez C.

tiers la mienne. Ce n'est donc pas par méfiance de toi, que je
 ne suis pas sortie; mais je sais que tu as des amis, dont l'in-
 stinct est le même que le tien, sans que leurs sentiments à mon
 égard ressemblent aux tiens; et je crains que l'un d'eux, en me
 voyant, ne me tue. — Pour être un camarade fidèle, dit le cor-
 beau, il faut qu'on soit l'ami de l'ami de ce camarade, et l'en-
 nemi de son ennemi. Je n'ai ni un camarade, ni un frère, qui
 ne sera épris de toi, et il me sera facile de perdre et d'extermi-
 ner tous ceux qui n'éprouveraient pas ce sentiment à ton égard.
 Le semeur avisé arrache et enlève tout plant qui, en poussant,
 peut détruire ce qu'il a semé.

Là-dessus la souris se rendit auprès du corbeau; ils se rap-
 prochèrent l'une de l'autre et se promirent mutuellement amitié
 et fidélité; ils vivaient comme des camarades, et demeuraient
 paisiblement et tranquillement ensemble, l'un ayant confiance
 en l'autre, se racontant des traits ingénieux, des paraboles et
 des histoires du monde.

Figure du corbeau et de la souris.

30

ויהי כי האריכו לשבת אמר העורב לעכבר זה החור שלך
קרוב מדרך העולם ואפחד שמא ישימו עינם עלי ואני יודע מקום
יפה ונה מוזב ושמה דגים ומים הרבה ולי שם חבר מחיות המים
וארצה שאלך שמה ונשב שמה בשלוח ובשקט אמר לו העכבר
אני ארצה שאלך עמך כי מקומי זה אני מואם לשבת בו אמר לו
העורב ולמה תמאם אותו אמר לו העכבר דברים רבים קרו לי
ואילו היינו לשם הייתי מספר לך ויקח העורב העכבר בזנבו
ויעוף בו עד הגיע לעין המים אשר שמה החיה אשר במים והוא
אחת מן שרץ המים ויהי כי ראתה אותה באה במים כי לא הכירה
אותם ותשם העורב את העכבר בארץ ויעמוד על האילו ויקראה
בשמה ותכיר קולו ותצא אליו ותשמח בו ותשאלהו מאין בא וינד

שנלך. 2) Lis. — 1) C. ajoute : *et fructus*, ופירות, puis *avant* הרבה. — 3) *socius corvi quod erat testudo*.

Ils avaient passé longtemps à cet endroit, lorsque le corbeau
15 dit à la souris : Ton trou est près du chemin où le monde passe,
et je crains qu'on n'ait les yeux sur moi. Je connais un bel en-
droit, une demeure charmante, où il y a beaucoup de poissons
et de l'eau en quantité; j'y ai, en outre, une amie amphibie. J'ai-
merais bien y aller, et nous y fixer paisiblement et tranquille-
20 ment. — La souris répondit : Je veux bien aller avec toi, car
je déteste l'habitation que nous occupons. — Et pourquoi la
détestes-tu? lui demanda le corbeau. — C'est qu'il m'est arrivé
ici bien des choses, dit la souris; une fois arrivée dans l'autre
demeure, je te raconterai tout. — Le corbeau prit la souris par
25 la queue et la transporta dans l'air jusqu'à ce qu'ils arrivassent
à la source où était l'amphibie, un de ces reptiles qui vivent
dans l'eau. En voyant les nouveaux-venus, le reptile gagna
l'eau, car il ne les reconnaissait pas. Mais aussitôt que le cor-
beau eût déposé la souris à terre, il monta sur l'arbre et appela
30 par son nom le reptile, qui, reconnaissant la voix, sortit auprès
du corbeau, et rempli de joie, lui demanda d'où il venait. Le

לה קורותיו מן העת אשר ראה ליונה וכל אשר קרה לו עם העכבר
מאחרי כן עד הגיע אליו

צורת העורב באילן והעכבר בארץ והיה במים ^{p. 57.}

ותתמה משכל העכבר וכינתו ואמונתו ותקרב אליו ותשאלהו
לשלום ותאמר לו מה היה הדבר אשר הביאך הלום אמר העורב
לעכבר אמור עתה הדברים אשר יחלתני לאמור אותם פה ספרה
נא אותם והשיב דבר על אשר שאלה החיה חברתנו ויקם העכבר
להניד להם דבריו ויאמר היה תחלת שבתי בארץ כך וכך בבית
אחד מן הנוזרים ולא היתה לו אשה מימיו והיו מביאים לו סל בלחם
והיה אוכל ממנו ועוב הנותר ויתלהו בבית והייתי אני שומר אותו
עד יצא וארוץ ואקפץ שם ולא אעזוב שם דבר ואוכל אותו ואשליך
השאריה לעכברים אחרים והיה הנוזר פעמים יפצר לתלות הסל

1) C. que erant in domo, אשר היו בבית.

corbeau raconta tout ce qui lui était arrivé depuis le moment
où il avait vu la colombe, ainsi que sa rencontre avec la souris. 15

Figure du corbeau sur l'arbre, de la souris à terre, et du reptile dans l'eau.

L'amphibie fut surpris de l'intelligence, de l'entente et de
la fidélité de la souris. Après s'en être rapproché, et après les
saluts d'usage, il lui demanda la raison qui l'avait amenée
dans ce pays. Le corbeau dit alors à la souris : Raconte mainte- 20
nant les choses dont tu m'as fait espérer le récit; raconte-les et
réponds à la question que notre ami, l'amphibie, t'adresse. —
La souris se mit aussitôt à leur narrer son histoire :

Autrefois je demeurai dans tel et tel pays, dans la maison
d'un dévot qui ne s'était jamais marié. On lui apportait dans 25
un panier de la nourriture, dont il mangeait; et puis il suspen-
dait ce qui restait dans une chambre. Moi, je le guettais, et dès
qu'il sortait, j'accourais, sautais vers l'endroit et n'y laissais rien.
Je mangeais et jetais le reste aux autres souris. Quelquefois le
dévot faisait des efforts pour suspendre le panier à une place 30

במקום שלא אוכל ללכת שם ולא יועיל לו כלום ויהי היום ויבא
הלך לאיש הנזיר ויאכלו שניהם כל היום ויהי הלילה אכלו ושתו
וישא הנזיר אשר נשאר להם אחרי האוכל בסל ויתלה ויקח לדבר
עם האורח שהלך עד קצי העולם ולא השאיר ארץ אשר לא בא
בה וראה נראות העולם ונפלאותיו ויתחיל לספר לנזיר והנזיר בכל
5 זה נענע ידו ויספוק כנגד הסל כדי שיבריחני מן הסל ויחר אף
האורח על זה הדבר ויאמר לנזיר אני אספר לך ולא תאזין אלי
ולא תקשיב אלי ויאמר הנזיר אבל ינעמו לי דבריך וימתקו^{p. 58.} לחכי
אמרותיך אבל עשיתי זה הדבר אשר ראית להבריה העכברים
אשר בביתי וכבר העציבוני והכאיבוני ולא יעזבו בסל כלום אלא
10 ויאכלוהו וישחיתוהו אמר האורח עכבר אחד הוא או רבים
אמר לו הנזיר רבים הם עכברי הבית ויש מהם עכבר אחד הכאיבוני

que je ne pourrais pas atteindre; mais cela ne lui servait à rien.
Un jour le dévot reçut un voyageur, avec lequel il mangea
15 toute la journée, et, la nuit venue, on mangeait et buvait encore.
Ensuite le dévot emporta les restes de la mangaille dans un
panier qu'il suspendit. Après cela, il s'entretint avec l'étranger
qui avait parcouru le monde entier, sans laisser un pays qu'il
n'eût pas visité, et qui avait vu les prodiges et les merveilles
20 de la terre. Pendant les récits du voyageur, le dévot remuait
la main, et frappait contre le panier afin de m'en tenir éloignée.
L'étranger s'en fâcha, et dit au dévot : J'ai beau te raconter, tu
ne m'écoutes pas, ni ne me prêtes aucune attention. — Non,
répondit le dévot, tes paroles m'amuse, et je goûte fort tout
25 ce que tu dis; mais ce que tu m'as vu faire, c'était pour chasser
les souris qui sont dans ma maison et qui m'affligent et me
chagrinent, en ne laissant absolument rien dans mon panier
qu'ils ne mangent et détruisent. — Est-ce une seule souris ou
y en a-t-il plusieurs? demanda l'étranger. — Les souris de la
30 maison, répondit le dévot, sont nombreuses; mais il y en a sur-
tout une qui me tourmente et m'afflige, parce que je ne puis pas

והעציבני ואין לאל ידי עמו אמר לו האורח ומה זה הדבר אשר
תאמר כבר וברתני לדבר האיש אשר אמר לחברו לא נתנה האשה
שומשמן מפוצלים באשר אינם מפוצלים אלא על דבר

צורת הנזיר והאורח ישאלו

5 אמר הנזיר לאורח ואיך היה אמר האורח חנתי פעם אחד
בבית איש אחד במדינת כך וכך ובאתי שם בערב ויכבדני ויאכל
עמי ואחר כך עשו לי מטה ושכבתי וילך הוא למשכבו עם אשתו
ובינם ובני מסך וסתר עד שמעתי לאיש ולאשה באחרית הלילה
ידברו זה לזה ואזין אליהם והנה האיש אומר לאשתו ארצה מחר
10 שאקרא אנשים שיאכלו עמי אמרה לו האשה ואיך תקרא
האנשים ללחמך ולא תשאיר בביתך דבר ולא תצפה דבר בביתך¹
אלא תפזר הכל אמר לה האיש אל ירע בעיניך זה הדבר אשר

1) Manque chez C. — 2) C. non cessas omni die facere convivium.

en venir à bout. — Ce que tu me dis là, reprit l'étranger, me rappelle les paroles d'un homme qui dit un jour à son voisin : 15 Certes, c'est pour cause que cette femme a donné des grains de sésame écosés pour d'autres qui ne l'étaient pas.

Figure du dévot que l'étranger interroge.

Le dévot demanda à son hôte quelle est cette histoire?

L'hôte répondit : Je descendis une fois dans la maison d'un 20 homme, habitant telle et telle ville. J'y étais arrivé le soir. Je fus accueilli honorablement, on m'offrit à manger et me prépara ensuite un lit. J'allai me coucher, et l'homme allait en faire autant avec sa femme. Entre eux et moi il y avait un rideau qui me les cachait. Mais je pus écouter à la fin de la nuit 25 la conversation des deux époux, et en prêtant l'oreille, j'entendis le mari dire à sa femme : Je veux inviter demain quelques hommes à partager notre repas. Là-dessus la femme répliqua : Comment invites-tu du monde à manger, tandis que tu ne laisses rien dans la maison, et qu'il n'y a rien à y attendre, puisque tu 30 gaspilles tout? — Le mari reprit : Qu'il ne te déplaie de nourrir

נאכיל האנשים או אשר תתן להם כי כל מי ירצה לקחת ולא
 לתת אלא לקבץ ולאסוף והיה אחריתו כאחרית הזאב אמרה לו^{p. 59.}
 האשה ואיך היה אמר לה בעלה אמרו כי איש אחד מן הציידים
 יצא יום אחד* בחרבו ובקשתו ובחפצו¹ לבקש ציד ויהי הולך
 *עד כה וכה² ולא הרחיק מן העיר עד מצא צבי אחד ויורהו ויפגע⁵
 בו וימות ויקחהו לשוב אל ביתו בו ויהי הוא הולך בדרך ויפגשהו
 חזיר אחד מחזירי היער והחזיר ירוץ אחריו וירצה להרגו וישלך
 הצבי משכמו והוא מת ויקח הקשת והחץ ויורהו ויבא החץ בלבו
 ויקם החזיר בחזק כאב המכה בא אל האיש ויכהו במלתעותיו
 ויקרע במנו וימת עמו החזיר³ ויעבר עליהם זאב והיה בראותו¹⁰
 החזיר והצבי והאיש שמתו ויאמר בנפשו ראוי אני שאשמור* כדי

1) C. *arcu et sagittis*, בקשת ובחצים. Dans le manuscrit ובחפצו, probablement pour ובחפצו. — 2) C. *in silva*, ביער. — 3) C. ajoute : *cum letaliter vulneratus esset*. — 4) C. *mortuos*; ms. שמה. — Puis il ajoute : *et gavius est*, וישמח.

les hommes et de leur donner! Car celui qui veut toujours prendre sans rien donner, qui ne songe qu'à amasser et à thésauriser, subit le sort, qui a finalement atteint le loup. — Qu'est-ce que c'est? demanda la femme, et le mari lui dit : Un chasseur sortit un
 20 jour avec son épée, son arc et ses engins pour attraper du gibier. En allant par-ci par-là sans s'éloigner de la ville, il trouva un cerf. Il le visa, l'atteignit et le tua. Il prit le cerf pour le rapporter chez lui, lorsqu'en route il fit la rencontre d'un sanglier qui le poursuivait et cherchait à le tuer. Le chasseur jeta le cerf mort
 25 de son épaule; puis il prit l'arc et une flèche, visa le sanglier et la flèche lui traversa le cœur. Rendu furieux par la douleur que lui causait la blessure, le sanglier se rua sur l'homme et le frappa avec ses défenses qui lui déchirèrent le ventre. Le chasseur mourut ainsi en même temps que le sanglier. Un loup
 30 qui passait, en voyant les cadavres du sanglier, de l'homme et du cerf, se dit : Je veux mettre autant que je puis cette trouvaille en réserve; ce sera un trésor pour les temps de

יכלתי זה אשר מצאתי ויהי צפון לעתות בצרה ולא אוכל ממנו
היום ודי לי ביתרים אשר בקשת שאוכל אותם ויקרב אל הקשת
לאכול היתרים ויגזרו היתרים כפתע פתאום² ויכהו בצוארו וימת

צורת האיש והצבי והחזיר והואב ממים והקשת נגזרת

5 ואולם נשאתי לך זה המשל למען תדעי כי אין טוב בצופן הזו
ולא י שליטנו האלהים לאכול ממנו ולישא את חלקו³ ואין לו ממנו
כי אם אשר יאכל ואשר ישמח בו אמרה לו האשה כן דברת
אבל אני יש לי שומשמין ויספוק למאכל שלושה אנשים או ארבעה
או כמה שתרצה והנני אשכים בבקר לעשותו וקרא אתה לכל^{p. 60.}
10 מי שתרצה ותקם האשה בבקר ותפצל והשומשמין ותשטח אותם
לשמש ליבש אותם ותאמר לנער עמוד ושמור אותם מפני
העופות והכלבים ותלך לעשות מעשיה ויהי עד כה ועד כה ויבא

1) C. omnia. — 2) C. ajoute : *in tramite*. — 3) Cf. *Ecl.* V, 18. —
C. : *et non uti iis*. — 4) Manque chez C. — 5) Manque chez C.

disette. Je n'en mangerai pas aujourd'hui, je me contenterai 15
des cordes de l'arc, comme nourriture. Il s'approcha donc de
l'arc pour ronger les cordes; mais celles-ci étant coupées subite-
ment, l'arc le frappa au cou et le tua.

Figure de l'homme, du cerf, du sanglier et du loup, tous tués,
et de l'arc brisé.

20

Je t'ai conté cette parabole, pour que tu saches, que cela ne
vaut rien de cacher sa fortune, comme si Dieu ne nous en avait
pas rendus maîtres pour en manger et en prendre notre part.
La fortune ne sert à l'homme que pour s'en nourrir et en jouir.
— La femme dit alors : Tu as raison ; j'ai des grains de sésame 25
qui suffiront pour trois, quatre personnes et plus. Demain je
les préparerai de bonne heure, et tu peux faire autant d'invitations
que tu voudras. Le matin la femme se leva, écossa le
sésame, et les étendit au soleil pour les sécher. Puis elle dit à
un garçon : reste ici, et prends garde aux oiseaux et aux chiens. 30
Elle allait vaquer à ses affaires, lorsque sur ces entrefaites un

כלב אחד אשר היה בבית והנער לא ראה אותו ויאכל מהם ויהי כאשר שבע מהם השתין על הנותר ותראהו האשה ותטמאהו ותמאם לעשות ממנו מאכל ותלך לשוק ותחליפהו בשומשמן אחרים שאינם מפוצלים בד' כבד ואני מביט אליה ואשמע איש אחד אומר איך נתנה זאת האשה שומשמן מפוצלים [באשר אינם 5 מפוצלים] אין זה כי אם לדבר ואני אומר לך בזה העכבר אשר אמרת לי כי ידלג על הסל הוא לבדו מכל חבריו אין זה כי אם מדבר גדול ולא יעשהו על לא דבר ועתה בקש לי כשילים וכילפותי ונראה מה הוא סודו ויביא לו הנזיר ואני בכל זה הייתי יושב בחור אחר של אחד מחברי אבל הייתי שומע דבריהם 10 והיה בחור אשר הייתי שם אלף שקלי זהב לא ידעתי מי שם אותם שם והייתי שומע אותם כל יום וישמח לבי בהם ויתחזק בהם

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *et perfodam in cavernam suam*, ואחפור בחורי. — 3) C. ajoute : *miser testudo* (!).

15 chien de la maison arriva sans que le garçon le vît; il mangea des grains, et une fois rassasié, il urina sur le reste. Ce voyant, la femme les considéra comme impurs, et ne voulut plus en faire un mets. Elle se rendit donc au marché, et les échangea contre des grains non écosés, mesure pour mesure. Je l'observai, et j'en- 20 tendis quelqu'un dire : Comment cette femme a-t-elle donné des grains de sésame écosés pour d'autres qui ne le sont pas ? Il y a là-dessous quelque chose. — Moi aussi, (continua l'hôte,) je te dis au sujet de cette souris qui, à ce que tu prétends, peut seule de toutes ses camarades sauter sur ce panier, que ceci 25 doit provenir d'une cause importante, et que ce n'est pas sans raison qu'elle le fait. Cherche-moi maintenant des bûches et des haches, et nous verrons quel est le secret de cette souris. Le dévot les lui apporta. Pendant que tout cela se passait, j'étais assise dans le trou de l'une de mes camarades et j'entendais ce 30 qu'on disait. Or, il y avait dans le trou que j'habitais mille pièces d'or qu'un inconnu y avait déposées; je les étais

מאוד ויהי אחרי כן בא האורח יקור¹ ויחפור עד הגיע אליהם
ויקחם ויאמר לנויר לא היה יכול זה העכבר [לעלות²] למקום
אשר דברת כי אם בגלל אלו השקלים כי הם היו מוסיפים לו כח
והיו מאמצים לבו אבל עתה תראה אם מהיום והלאה יוכל לעשות
5 כמו שהיה עושה ולא תהיה לו מהיום הוה והלאה מעלה גדולה³ על
העכברים ויהי כשמעי דבר האורח ידעתי כי אמת היה הדבר
ויקחני כאב בנפשי וחולש גדול ותשש כחי ויהי בעת נאספו עלי
העכברים אשר היו כל יום באים אלי ויאמרו לי כבר לקחנו הרעב
ויחסר לנו אשר היית נותן לנו ואתה היית תקותנו ועתה בקש דבר
10 מה תעשה לנו ואלך למקום אשר הייתי מדלג שם ואפצר לעלות
ולא יכלתי ויראו כי לא הייתי יכול לעלות ולא נתתי להם מאומה
ואקל בעיניהם וימאסו אותי ואשמע אחד מהם אומר נשחת העכבר³

1) C. *ad cavernam*, בחור; le mot du texte vient de נקר. Peut-être faut-il lire יכרה. — 2) C. *ascendere*. — 3) C. : *socius iste noster*, זה חברנו.

chaque jour, mon cœur s'en réjouissait et j'y gagnais beaucoup de 15
force. Après cela l'étranger vint auprès de mon trou et y creusa
la terre jusqu'à ce qu'il atteignît les pièces d'or. Il les enleva en
disant : Cette souris n'aurait pas pu monter à l'endroit que tu
m'as indiqué, n'étaient ces pièces; ce sont-elles qui ont aug-
menté sa force et rehaussé son courage. Tu verras, si doréna- 20
vant elle pourra faire ce qu'elle a fait! dès ce jour, elle n'aura
pas plus de valeur que toutes les souris. — En entendant les
paroles de l'hôte, je reconnus que la chose était vraie; je fus
saisie d'un malaise et d'une grande faiblesse, et ma vigueur s'é-
vanouit. Aussi, à la réunion des souris, elles venaient journalle- 25
ment me dire : Nous sommes prises de faim, il nous manque
ce que d'habitude tu nous donnais; toi, notre espérance, cherche
donc ce que tu peux faire pour nous. Je me rendis à l'endroit
où je sautais habituellement, mais malgré mes efforts, je ne
réussissais pas. Lorsque les souris virent que je ne pouvais 30
plus monter et que je ne leur donnais rien, elles me méprisèrent

ולא יוכל על דבר ועתה נלכה לדרכנו ונעובהו* אין לנו חלק
 בעכבר ולא נחלה בו איש לאוהליו ואל נא תמו אחרי הבצע' כי
 אנחנו רואים כי לא יוכל על דבר ולא יעשה אשר היה עושה
 אבל אני אומר לכם כי* אחרי אשר הזקין' עתה הוא יצמרך אלינו
 ויבקש ממנו מאכל ומשתה נטה ממנו ונלכה איש לדרכנו וילכו
 כלם ועזבוני' ולא היו מביטים אלי ואומר בנפשי לא אראה החברים
 וחידידים והאחים והמשפחה והקרובים והרעים אלא כלם ילכו
 אחרי העושר ואין נדבה ועצה ואמונה וחכמה כי אם בעושר
 כי מצאתי מי שאין לו עושר בעת ירצה לעשות דבר לא יתכן
 הדבר בחפצו ואין לו כח להשלימו כמו מימי הנחלים אשר הם
 10 בימי הקיץ יבשים ואין בהם כח^{p. 62.} ללכת ולהיות נגרים ומצאתי כי

1) C. : *nec amplius attendamus ei*. Cf. *Gen.* XXXI, 19; *II Sam.* XX, 1;
I Sam. VIII, 3. — 2) Manque chez C. — 3) C. ajoute : *nec amplius
 accesserunt ad me*, ולא יספו לבוא אלי. — 4) C. manque.

15 et me traitèrent avec dédain. J'entendis une souris dire : C'en
 est fait d'elle, elle ne peut plus rien, allons notre chemin et
 laissons-la; nous n'avons rien à faire avec elle, que chacune
 rentre dans son réduit! Quel avantage pourrez-vous tirer d'elle?
 nous voyons, qu'elle est impuissante, et qu'elle est hors d'état
 20 d'agir comme autrefois. Je vous affirme donc qu'elle est devenue
 vieille, et que dorénavant elle aura besoin de nous; elle nous
 demandera à boire et à manger; abandonnons-la et suivons cha-
 cune notre route. — Elles me quittèrent toutes et s'en allèrent, sans
 égard pour moi. Je me dis alors : Je ne dois pas considérer les
 25 amis, les camarades, les frères, la famille, les parents et les pro-
 chains; tous ne cherchent que la richesse; il n'y a ni générosité,
 ni conseil, ni foi, ni sagesse que dans la richesse. Car j'ai trouvé
 que celui qui est sans fortune, quand il voudrait entreprendre
 une chose, ne le peut à son gré, et il n'a pas la force de la mener
 30 à bonne fin; il est comme les eaux des ruisseaux qui pendant
 l'été tarissent, et qui n'ont plus de vigueur pour marcher et
 couler. Puis, j'ai trouvé, que tous ceux qui sont sans fortune,

כל מי אין לו עושר אין לו אחים (ומי אין לו אחים¹) אין לו משפחה
ומי אין לו משפחה אין לו ילדים ומי אין לו ילדים אין לו זכר ומי
אין לו זכר² אין לו עושר ומי אין לו עושר³ אין לו שכל ומי אין לו
שכל אין לו עולם הזה ולא העולם הבא ולא ראשית ולא אחרית
5 כי האיש בעת אין לו עושר ויצטרך⁴ וימאסוהו חבריו ויעזבוהו
קרוביו ומיודעיו שבחיו⁵ וישוב נקלה בעיניהם ויש פעם אשר
יצטרך האדם ומרוב אשר יהיה צריך למחיה יביא עצמו במות
וימכור נפשו ואחרי אשר ימכור נפשו ימכור תורתו⁶ ואלהיו וישכח
אותו ולא יביט לא לפנים ולא לאחור ויעזב הכל⁷ עד יאבד עצמו
10 מן העולם הזה והעולם הבא⁸ ועל כן אין בעולם קשה מן העניות
* ואמרו חכמים ז"ל חסרון כים קשה מכולם⁹ וכי העץ אשר בעפר
שרשה והוא אכולה מכל פה¹⁰ היא טובה מן הדל אשר יצריכהו

1) Ainsi C. — 2) Manque chez C., et doit être biffé. — 3) C. *indiget subsidio aliorum*, יצטרך לאחרים. — 4) Lis. ישכחוהו. — 5) Manque chez C. — 6) C. : *donec devincitur*. — 7) *Kohelet rabba* 89^b. Manque chez C. — 15
8) Peut-être פה, C. *ab omni parte*.

n'ont pas de frères; qui n'a pas de frères est privé de famille;
s'il n'a pas de famille, il n'a pas d'enfants; sans enfants, on
ne perpétue pas sa mémoire; celui dont personne ne conserve
la mémoire, est comme s'il n'avait pas d'intelligence; et sans in- 20
telligence, on n'a rien en ce monde, ni dans le monde à venir; on
n'a ni passé ni avenir. Car l'homme sans richesse, qui a besoin
d'autrui, est alors repoussé par ses compagnons, abandonné par
ses parents, oublié par ses connaissances, et méprisé par tout
le monde. Souvent aussi l'homme bésogneux, lorsque la néces- 25
sité le pousse, et qu'il faut se nourrir, s'expose à la mort en ven-
dant sa personne, et en vendant après cela son Dieu en même
temps que sa loi; il l'oublie, et ne regarde plus ni en avant ni en
arrière; il abandonne tout, jusqu'à ce qu'il se perde dans ce 30
monde et le monde à venir. C'est pourquoi rien n'est plus dur
que la pauvreté; les sages ont dit: Le pire de tout est le manque
d'argent. L'arbre qui a sa racine en terre et qui est rongé de

האל לבלתו והעניות ראשית כל ננע וסבה לכל תלאה ומסיר לב
ראשי עם הארץ ומוליך יועצים שולל ואיתנים יסלף ומסיר שפה
לנאמנים וטעם זקנים יקח¹ ומסיר השכל והתבונה מן האדם²
והוא מקור לכל יגון ונזור החיים ואוסף התלאות וכל מי הוא
מנוגע בעניות לא יוכל שלא יסיר הענוה ויעז פניו וכל מי אין לו⁶
ענוה אין לו נדיבת מעשים ומי אין לו נדיבת מעשים יחטא וכל מי
יחטא יכשל וכל מי יכשל יאכל ומי יאכל יסור שכלו וישכח בינתו
ויאבד לבו ומצאתי^{p. 63.} האיש כי כעת ידלדל יחשוד כל איש אותו
ברעה אשר לא עשה ואם יחטא בלעדיו ישימו העון עליו ואין
בעולם מדה שיהללו בה לעשיר אלא ובמדה ההיא יחרפו לעני¹⁰
אם יהיה נדיב הוד יאמרו בעדו מאבד הון ואם יאריך אפו בכל
דבר יאמרו חלש ורפה ידים ואם יהיה בעל שכל כנפש נכבדת

1) Job, XII, 17; 19—20. — 2) Manque chez C.

toute part est plus heureux que l'indigent que Dieu a condamné
à avoir recours à autrui. La pauvreté est la première de toutes
15 les plaies et la cause de toutes les peines; elle fait perdre courage
aux grands du pays, prive les conseillers de raison, renverse
les forts, ôte la parole aux hommes sûrs et enlève aux anciens
la sagesse, en un mot, elle ôte à tout homme l'intelligence et
20 la prudence. La pauvreté est la source de tout chagrin, elle
tranche le fil de la vie et entasse les adversités. Celui qui est
atteint de pauvreté perd nécessairement la douceur et devient
irascible; sans douceur point de générosité; sans générosité on
pèche, le péché amène la chute, on s'en attriste, et envahie par la
25 tristesse l'intelligence s'en va, le jugement s'oblitére, et le cœur
se perd. — J'ai encore trouvé que l'homme, tombé dans la
misère, est soupçonné par tout le monde du mal qu'il n'a pas
fait; on lui impute le péché qu'un autre a commis; toute qua-
30 lité qu'on vante chez le riche, on la tourne pour le pauvre en
blâme: est-il généreux, on dit qu'il gaspille son bien; est-il en-
durant en toute chose, on le dit faible et lâche; est-il réfléchi et

יאמרו נמהר הוא ואם יהיה מעביר על מדותיו יאמרו סבל ואם יהיה
אמין הלב שומה מהולל ואם ידבר יאמרו בעל לשון ואם יחריש
יאמרו בהמה על כן המות טוב מן העניות אשר יביא בעליו לידו
נסיון וקלון שישאל מה שיש ביד בני אדם ויותר רע מזה אם-ישאל
5 מנבל כי יבקש להם וישיבוהו ריקם והנדיב (העני¹) יותר קל הוא
בעיניו שיביא נפשו² בפי נחש ויוציא משם סם המות ויאכלהו והוא
טוב בעיניו משישאל מנבל שאלה וכבר נאמר כי כל מי מנוגע
בחלי גופו על מנת שלא יסור ממנו עד יפרד מאוהביו וחבריו או
שיהיה גר ותושב בארץ לא יאספהו איש ולא יהי לו עוזר טוב מותו
10 מחיו כי החיים לו מות ובמות לו מנוחה ורוחה ויש פעם אשר
יצטרך האדם * ולא יבצע לשאול שאלה לאיש³ עד אשר יביאהו

1) C. *nobilem pauperem*. — 2) Lisez : ירו ; C. *manum suam*. — 3) C. *propter suam nimiam paupertatem*.

convenable, on le dit étourdi; est-il longanime, on le dit sot; est-il
courageux, on le dit fou et glorieux; parle-t-il, on le nomme 15
bavard; garde-t-il le silence, on le traite de bête. La mort est
donc préférable à la pauvreté; car celui qui en est affligé mène
une vie d'épreuves et de honte, lorsqu'il est obligé de demander
ce que possèdent les autres, et c'est pire encore, quand il doit
s'adresser à un avare qui le renvoie sans satisfaire à sa re- 20
quête. Aussi le pauvre honteux aimerait-il introduire la main
dans la gueule d'un serpent, et se nourrir du venin qu'il en
retirerait; ce venin lui paraîtrait meilleur que tout ce qu'il
pourrait obtenir en sollicitant un avare. On a dit : Pour celui
dont le corps est frappé d'une maladie, qui ne peut être guérie 25
qu'à la condition qu'il se sépare de ses amis et camarades, pour
l'étranger qui séjourne dans un pays où personne ne l'accueille,
ni ne lui vient en aide, la mort vaut mieux que la vie; car une
telle vie est la mort, et la mort devient alors le repos et la déli-
vrance. Souvent l'homme dans le besoin ne réussissant pas à 30
s'adresser à quelqu'un, est amené à voler, à assassiner, à piller,

הדבר ההוא לננוב וירצח ויגזול והוא יותר רע מכולם וקשה מן
 המעשה אשר עוב כי אמרו החכמים טוב לו לאדם שיהיה אלם
 [ואוהב אמת]^{p. 64.} משיהיה בעל לשון ושקרן וטוב לו לאדם שלא יהיה
 איש דברים משיהיה מרבה דברים ואפי' באמת והייתי אזי שוכן
 בחור וראיתי העת שהוציא האורח שקלי זהב מן החור ויחלק⁵
 אותם עם הנזיר ויקח הנזיר חלקו וישימהו אצל ראשו ואפצר
 שאקח מהם כלום ואולי ישוב לי כחי וישובו לי אוהבי ואלך פעם
 אחת והוא ישן עד אשר קרבתני ממנו וייקץ לקולי וילכודי שבט
 ויכני בו על ראשי מכה גדולה ואנום עד אשר באתי אל החור
 ויהי כאשר שקמ ממני הכאב נברה עלי תאותי ויפתני יצרי עד¹⁰
 אלך פעם שניה עד קרבתני ממנו והוא יביט וישב ידו עלי פעם

1) C. *et veracem*. — 2) Ms. ויצוד ילצוד; le premier de ces deux mots paraît effacé. C. : *et cum baculum habere circa ipsum*.

ce qui est le mal le plus grand, et plus dur que tout ce qu'il a pu
 15 faire auparavant. Car les sages disent, qu'il vaut mieux pour
 l'homme d'être muet en aimant la vérité, que d'être éloquent
 et menteur, et qu'il est préférable de faire peu de mots que
 d'être bavard, dit-on même la vérité. — Je me tenais donc
 tranquille dans le trou, et je vis l'étranger retirer les pièces
 20 d'or, qu'il partageait avec le dévot. Celui-ci prit sa part qu'il
 déposa au chevet de son lit. Je fis alors un effort pour m'emparer
 d'une portion de cet or, espérant que peut-être je reprendrais
 ainsi ma vigueur, et que mes amis me reviendraient. Je me
 rendis donc une fois à l'endroit où il était endormi jusqu'à ce
 25 que je fusse près de lui. Mais le dévot se reveilla au bruit que
 je faisais, et, saisissant un bâton, m'asséna un coup terrible sur
 la tête, et je regagnai en fuyant mon trou. Mais dès que la
 douleur se fut calmée, ma passion prit de nouveau le dessus, et
 je me laissai entraîner à faire une seconde tentative pour m'ap-
 30 procher du dévot. Mais cette fois il m'attendait et un second
 coup me mit la tête en sang. Je m'en revins à mon trou, accablée

שנית עד הוציא מראשי הדם ואלך מר בכאבי מתהפך על בטני
 *ועל חלצי עד באתי אל החור ונפלתי שם ואני בכאבי מת נופל
 ארצה בלי לב ובלי שכל ומרוב הכאב אשר החזיקני מאסתי כל
 הון וכל עושר עד כי כעת אשמע זכרו יבואני פחד ורעד ואחשב
 5 בלבי ואראה כי כל ננע וכל צרה שבעולם לא יביאו אותם לאדם
 כי אם התאוה והיצר הרע | ולא יצא שוכן זה העולם אלא מצרה
 ליגון כל ימיו וראיתי החילוף אשר בין הנדיב והבילי כי הוא
 דבר גדול מאד ומצאתי כי השמח בחלקו ואשר לא ירצה יותר
 ממה שנתנו לו הוא עשיר וכי העושר ההוא יעמד לו לברו מכל
 10 עושר ומכל הון ושמעתי החכמים אומרים כי [אין]² שכל כמו
 החושב כל מעשיו ואין הון³ כמו המדות הטובות ואין עושר כמו
 השמח בחלקו * וכבר אמרו החכמים איוהו עשיר השמח בחלקו*

1) Manque chez C. — 2) Ainsi C. — 3) C. nobilitas. — 4) Manque
 chez C. Voy. Abôt, IV, I.

de ma douleur, me roulant sur mon ventre et mes reins; je 15
 tombai à terre moitié morte de souffrances, sans courage et sans
 raison. Les souffrances que j'endurai étaient telles, que j'eus
 un dégoût de toute fortune et richesse, et qu'à en entendre
 parler seulement, j'étais saisie de terreur et de tremblement.
 En réfléchissant, je vis que les maux et les angoisses qui 20
 atteignent l'homme dans ce monde, ne sont toutes que l'effet de
 ses mauvais penchants et de la passion; c'est ainsi que les habi-
 tants de la terre passent leurs jours dans la peine et la tristesse.
 J'ai trouvé que la différence entre l'homme généreux et l'avare 25
 était bien grande; mais j'ai reconnu aussi que celui qui est con-
 tent de son sort et ne désire rien au delà de ce qui lui a été
 accordé, est riche, et que cette richesse lui reste seule de tous
 les biens et de toute la fortune qu'il puisse avoir. Les sages
 disent : Aucune intelligence ne vaut celle de l'homme réfléchi
 dans toutes ses actions; aucun honneur n'équivaut aux bonnes 30
 qualités, nulle richesse n'équivaut au contentement. Ainsi disent

ויהיה לו טוב המעט ההוא כי יעמד לו יותר מן העושר הרב אשר
 יסור ממנו מהר והיו אומרים טוב מכל כבוד הרחמים ורוב
 האהבה שליחת הכתבים וספרי ההכרה¹ וראש השכל המדע באשר
 היה ובאשר לא היה ואיוה טוב הנפש הזה שירחיק עצמו מן הדבר
 אשר לא יוכל להגיע אליו ויהי אחרית דברי כי רצייתי בנורלי⁵
 *ואמרתי די לי בחלקי וסרתי מבית הנזיר אל המדבר והיתה לי
 שם חברת אחת מן היונים ותהי אהבתה עמי מאז ועד היום הזה
 והיתה לי אהבתה סבה שנתחבר לי בגללה זה העורב ויהי אחרי
 כן זכר לי העורב האהבה אשר בינך ובינו ויודיעני כי היה רוצה
 לבוא אליך ורצייתי אני לשבת^{p. 66.} עמו כי מאסתי לשבת יחיד¹⁰ כי
 אין בעולם שמחה כמו חברת האוהבים ואין בעולם תונה לאדם

1) Lis. וראש, C. *caput*. — 2) C. *societatis*, ההכרה. — 3) Manque chez C.

les sages : Qui est riche? Celui qui se réjouit de son sort. Mieux
 vaut pour l'homme ce peu qui lui reste que la grande fortune
 15 qui l'abandonne vite. On dit aussi : La meilleure manière d'honorer
 quelqu'un c'est de lui montrer de la compassion; l'amitié
 se révèle surtout dans l'envoi de lettres et d'écrits qui prouvent
 l'attachement; l'intelligence se manifeste avant tout dans la
 science de ce qui est et de ce qui n'est pas; on a l'âme bien
 20 faite lorsqu'on renonce volontairement à ce qu'on ne peut pas
 atteindre. — La fin de mon affaire était donc, que j'acceptais
 ma destinée; je me dis que mon sort me suffisait, et je quittai la
 maison du dévot pour me rendre dans cette plaine déserte, où
 je trouvai la société d'une colombe. Depuis lors jusqu'à ce
 25 jour je jouis de son amitié, et cette amitié a été la cause que
 ce corbeau s'est attaché à moi. Puis le corbeau me parla de
 l'amitié qui existe entre toi et lui, et me fit connaître le désir
 qu'il avait de se rendre auprès de toi; je consentis alors à
 demeurer avec lui, parce que je détestai de rester seul. En
 30 effet, il n'y a au monde de plaisir plus grand que d'être réuni
 à ses amis, de même qu'il n'y a rien de plus triste que d'habiter

כמו שישב בלי אוהביו ורעיו וכל זה נסיתי וידעתי כי לא הוא
ראוי לאדם שיבקש (יותר) מן העולם יותר מן החוק אשר ידע כי
ישראלים לו צרכו וירחיק הרע מנפשו והוא המאכל והדירה ואילו
איש נתנו לו העולם וכל אשר בו לא היה לו ממנה כי אם המעט
6 אשר ישלם בו צורך נפשו והכל¹⁾ אין לו ממנו כלום כי אם
לבלעדיו ועל כן באתי עם העורב בזאת העצה ואני לך אח וחבר
ואחפז שתהיה כן מעלתי [בעיניך]²⁾ כמו מעלתך בעיני ויהי כאשר
כלה העכבר דבריו ענתה אותו חית המים בדבר טוב ובלשון רכה
ותאמר לו שמעתי דבריך ואמת דברת וראיתיך תזכור שאך
10 הדברים אשר הם היו כנפשך מהם יגון ואשר זכרתם לי עתה על
כן אל נא יסיתך לבך בגללם והסר כעס מלבך כי הדבר הטוב
לא ישלם כי אם [כמפעל]³⁾ הטוב כמו החולה אשר ידע חלו

1) *C. reliquum vero*, והשאר. — 2) *C. apud te*. — 3) *C. operatione*.

sans ses amis et connaissances. Par mon expérience, je sais
encore qu'il convient de rechercher dans ce monde tout juste 15
ce qui est nécessaire pour satisfaire à nos besoins, et d'écarter ce
qui est nuisible, c'est-à-dire, qu'il faut s'occuper de la nourriture
et de l'habitation. Car si l'on nous accordait la terre et tout ce
qu'elle renferme, nous n'en retirerions que le peu qui contribue
à la satisfaction de nos besoins; tout le reste n'est utile qu'aux 20
autres. Dans cette pensée je suis venue avec le corbeau; je
serai pour toi une sœur et une compagne, et je voudrais que
tu m'admisses à tes yeux au même rang, que tu occupes à mes
yeux.

Lorsque la souris eut fini de parler, l'amphibie lui répondit 25
dans un langage doux et tendre : Je t'ai écouté, et tu dis vrai.
Mais j'ai vu que tu regrettes encore beaucoup tout ce qui a provo-
qué ton chagrin, et ce que tu viens de me raconter. Ne te laisse
pas ainsi entraîner, et chasse le ressentiment de ton cœur. Les
bonnes paroles ont besoin d'être complétées par les bonnes 30
actions. Le malade qui connaît sa maladie et les remèdes de

ורפואותיו ואם לא ירפא חליו לא תועיל לו חכמתו ולא ימצא
 מצוה ועתה השב' שכלך ובינתך ואל תראג לחסרון העושר כי
 האיש הגדיב יכבדהו האנשים ואע"פ שאין לו עושר כאריה אשר
 יפחדו ממנו רואיו ואם יהיה שוכב גרובק^{p. 67.} והעשיר אשר אין לו
 5 גדיבת מעשים יבוזהו רואיו ואע"פ שיהיה עשיר כמו הכלב אשר
 יבוזהו כל איש ואפילו הלבשוהו עדי והב מראשו ועד רגליו ועל
 כן אל יכבד על נפשך נרותך ומקומך אשר אתה יושב בו כי
 המשכיל * אין לו תונה וי' לא יצא מארץ לארץ ושכלו הולך
 עמו כאריה אשר לא יסור ממקומו אל מקום אלא וכחי הולך עמו
 10 בכל מקום אשר יפנה שם ואהיה מאמין בנפשך מאשר אומר
 לך ותהיה טובתך רבה ודע כי בעת תעשה הדברים האלה בהם
 תבואתך טובה ואולם נתן השכל והחסד למשכילי ליתאמץ

1) *ad . . . te converti*, comme s'il y avait אל עצמך. — 2) *Manque*
 chez C. — 3) *Lis.* וכחו. — 4) *Lis.* ודיה. — 5) *C. vero prudenti*; peut-
 15 être לנבון.

cette maladie, ne tire de sa science aucun avantage ni ne re-
 trouve le calme, s'il ne l'emploie pas pour se guérir. Ainsi
 applique ton intelligence et ta raison, et ne te préoccupe plus
 de la richesse que tu as perdue. L'homme noble est honoré de
 20 tous, quand même il n'a pas de fortune, comme le lion est
 redouté de ceux qui le voient, quand même il est couché,
 accroupi. Le riche qui n'agit pas noblement est méprisé par
 ceux qui le voient, comme le chien que tout le monde méprise,
 fût-il de la tête aux pieds couvert d'ornements d'or. Que ta
 25 pérégrination et que ta demeure nouvelle ne te pèsent pas.
 L'homme intelligent ne se chagrine pas, quand il change de
 pays, parce que sa raison l'accompagne, comme le lion a beau
 changer de place, sa force le suit partout où il se rend. Pénètre-
 toi de ce que je te dis, et ce sera pour ton grand bien; et si tu
 30 agis en conséquence, tu en obtiendras un excellent résultat.
 La raison et la bonté ont été données à l'homme avisé, pour

הרוואה בעין לבו אבל העצל המתרפה במלאכתו הנמחר בכל מעשיו פעמים מעטים הם אשר יצליח¹ ויוסיף כבודו² כמו לא תעלוז נפש העלמה בחברת הזקן³ ואל תדאג באמרך הייתי בעל עושר ושכתי היום עני כי העושר וכל טוב העולם מהרה יבוא בעת ירצה⁴ האל ופתע יסור⁵ כמו הרוח אשר הוא עולה מהרה ונופל מהרה⁶ וכבר זכרו החכמים הדברים אשר לא יעמדו ויאבדו מהרה מהם צל הענן⁷ וחברת הרעים ואהבת הנשים והמהלל אשר הוא כזב והעושר ולא ישמח המשכיל לרב העושר ולא יתאבל⁸ למיעוטו אבל העושר אשר הוא ראוי לשמוח בו הוא שכלו ומעשיו הטובים והוא בוטח בו ויודע כי אין אדם אשר יוכל שולל⁹ אותם לו ולא יוכל לנזול אותם¹⁰ ואלו היה כסף וזהב או ממון היה מפחד

1) C. figuratur ejus gloria. — 2) C. ejus. — 3) Manque chez C. — 4) C.: et sunt sicut umbra, societas, etc. — 5) C. contristatur. — 6) Lis. לשלול. — 7) Manque chez C.

qu'il voie fermement avec l'œil de son cœur. Le paresseux, qui 15
est mou au travail, qui manque de réflexion lorsqu'il faut agir,
ne réussit guère, et augmente rarement son bien; il ressemble
au vieillard dont la société ne saurait égayer le cœur d'une
jeune fille. Ne t'attriste donc pas en disant: Autrefois je possé- 20
dais de la fortune, et aujourd'hui je suis pauvre; car la ri-
chesse et tout le bien du monde arrivent vite, lorsque Dieu le
veut, et disparaissent subitement, comme le vent qui se lève et
tombe rapidement. Les sages ont énuméré les choses qui n'ont
pas de consistance et disparaissent promptement: l'ombre pro-
jetée par le nuage, l'union entre des méchants, l'amour des 25
femmes, la vanterie mensongère et la richesse. Le sage ne se
réjouit pas d'une grande fortune, ni ne s'attriste d'une petite;
la richesse dont il doit se réjouir, c'est son intelligence et ses
bonnes actions; il s'y fie, parce qu'il sait que personne ne peut
l'en frustrer, ni les lui voler. Il pourrait redouter des aventuriers 30
ou des brigands pour l'or, l'argent ou les espèces; mais il n'aura
jamais à craindre que quelqu'un diminue ou prenne ses bonnes

עליו מפני נזים' מפני לסמים' והמעשים המוכים לא יירא אדם
 שיחזקו לו או שיקחם לו אדם והוא ראוי בכל זאת שלא ישכח
 אחריתו ואיך ישוב לבית עולמו כי המות לא יבא כי אם בפתע
 פתאום ואין בינו ובין אדם זמן ידוע וכי הוא בין אחים יפריד' ואתה
 אינך צריך לתוכחתי כי יותר תדע ממני ואתה משכיל ויודע כל⁵
 אשר ייטב לך ומכיר אשר ירע לך ואולם ראיתי שאשלים לך
 שאלתך באהבתי ובחברתי ואודה' אותך על המדות המיטות
 ואתה אחינו וכל אשר לנו הוא לך ויהי כשמע העורב הדבר אשר
 השיבה חית המים לעכבר ומתק מאמריו ונעם דבריה שמח שמחה
 גדולה ויגל ויאמר לה כבר שמחתני ותישבי דעתי ועשית טוב¹⁰
 הרבה עמנו ואת ראוייה שתשמחי בנפשך באשר השלים אותך
 האל מכל דבר כי אין בעולם אדם ראוי לשמח ולעלו וללהיטיב
 נפשו ולהיות לו שם טוב כמו מי לא תמוט רגליו מאוהביו ולא

1) C. *inimicis*; נייסות (?). — 2) C. ajoute : *aut aliis accidentalibus mundi*,
 15 או משאר מקרי העולם. — 3) Cf. *Ruth*, I, 17. — 4) C. *et indicarem tibi*, ואודה,

œuvres. En tout cela il convient de ne pas oublier la fin et le
 retour au champ de repos. La mort vient subitement, et l'homme
 n'en est pas éloigné par un temps connu; elle sépare des frères
 les uns des autres. Mais tu n'as pas besoin de ma morale, tu es²⁰
 plus instruite que moi, tu es sage et au courant de ce qui te
 fait du bien et de ce qui peut te nuire. J'ai voulu seulement
 accomplir ton désir de posséder mon amitié et ma société, et
 t'indiquer les bonnes habitudes à prendre. Tu es notre sœur et
 tout ce que nous avons t'appartient.

²⁵ Le corbeau, ayant entendu la réponse douce et gracieuse
 que l'amphibie avait donnée à la souris, en conçut une grande
 joie, et dans sa satisfaction il lui dit : Tu m'as fait plaisir, tu
 m'as donné de la tranquillité, et tu es notre bienfaiteur; tu
 peux éprouver du contentement d'avoir été doué par Dieu de³⁰
 toutes les perfections. Car personne au monde n'a autant le
 droit d'être heureux, joyeux, content et de jouir de sa bonne

תמערד אשוריו מחבריו הנאמנים ולא יסור מהם ולא יסורו ממנו
 "ואל ירחיקוהו אחרים מהם שישמחוהו וישמחם¹ ויביט לאשר ויעיל
 להם כי הנדיב בעת יכשל לא יקימוהו ויעורוהו כי אם הנדיבים
 כמו הפיל בעת יפול בשוחה לא יוציאוה ממנה כי אם הפילים
 5 ולא יעזוב המשכיל⁶⁹ חסדו הידוע לעשותו ואפילו שיביא נפשו בעת²
 המצרים בגמילות חסדים לא הוא מום לו אבל ידע כי³ יביא נפשו
 בין המצרים³ יקנה העומד בהולך והטוב ברע והדבר הגדול
 בקטן ולא יחשב עשיר⁴ כל מי לא ישתתפו בני אדם בטובו
 ובעשרו ולא יחשב חי⁴ כל מי הוא בעשרו כילי ונבל ויהי העורב
 10 מדבר דבריו עד בא אצלם צבי ויפחדו ממנו ותבא חית המים
 במים ויבא העכבר בחור ויקם העורב באילן ויגע הצבי למים

1) C. nec a se pro cunctis faciet alios qui letificent ipsum. — 2) Lis. בין.
 — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C.

réputation, que celui qui n'a jamais bronché lorsqu'il s'est
 agi de ses amis, dont les pas n'ont jamais reculé quand ses 15
 affidés sont mis en cause, qui ne les abandonne pas plus qu'ils
 ne l'abandonnent, qui ne se laisse pas détacher d'eux par
 d'autres, qu'il réjouirait et qui feraient sa joie, qui se préoccupe
 de ce qui peut être utile à ses camarades. L'homme noble, lors-
 qu'il tombe n'est relevé, ni secouru que par des nobles, comme 20
 l'éléphant qui se laisse choir dans la fosse n'en peut être retiré
 que par des éléphants. Le sage ne doit jamais cesser d'agir
 selon sa bonté connue, et quand même par sa charité il tombe
 dans la gêne, il n'y a pas de mal; car, en agissant ainsi, il
 acquiert le solide pour le périssable, le bon pour le mauvais, 25
 l'important pour ce qui est insignifiant. On ne considère pas
 comme riche celui qui n'associe pas d'autres à son bien et à sa
 fortune; on ne regarde pas comme un être vivant, celui qui
 malgré sa richesse est avare et méchant.

Pendant que le corbeau parlait ainsi, survint un cerf. Terrifiés, 30
 l'amphibie se glissa dans l'eau, la souris se cacha dans un trou,
 et le corbeau monta sur un arbre. Le cerf toucha à l'eau, but

ישתה מעט ויקם מפחד וישוט העורב על פני רקיע השמים
 לראות אם יש דורש או רודף אחרי הצבי ולא ראה מאומה ויקרא
 לחית המים ולעכבר שיצאו ויאמר להם אין דבר שתפחדו ממנו
 צאו והקבצו ויצאו ויקבצו ויהי כצאתם אמרה חית המים לצבי
 5 בראותה אותו יביט למים ולא ישתה שתה אדוני ואם אתה צמא
 אל תירא כי אין מי יעשה לך רע ויקרב הצבי אליה ותקריב
 אותו ותאהב אותו ותאמר לו מאין תבא אמר לה הצבי הייתי
 במדבר ימים רבים ולא סרו הנחשים ירדפוני ממקום למקום
 *והייתי היום וקן' ואירא פן יבא צייד ואברח מפחדו עד הנה
 10 אמרה לו חית המים אל תירא כי במקום הזה לא נירא¹ צייד לעולם
 ואנחנו נתן לך את בריתנו ואהבתנו ושכ עמנו והנה המרעה קרוב
 ממנו ויתאה הצבי שיתחבר אליהם וישכ עמדם והיה להם ערש

1) Manque chez C. — 2) C. *apparuit*, נראה.

un peu et s'arrêta anxieux. Le corbeau se mit à planer à la face du
 15 ciel pour voir si quelqu'un cherchait et poursuivait le cerf, mais
 il n'aperçut rien. Il cria donc à l'amphibie et à la souris de sortir
 et leur dit : Il n'y a rien à craindre, sortez et réunissez-vous.
 Ils sortirent ensemble, et l'amphibie voyant le cerf regarder l'eau
 sans boire, lui dit aussitôt : Désaltère-toi, monseigneur ! si tu
 20 as soif, ne crains rien, car personne ne te fera du mal. Le cerf
 s'étant approché de lui, il le fit venir encore plus près, lui offrit son
 amitié et lui dit : D'où viens-tu ? — Le cerf répondit : J'ai vécu
 de longues années dans un désert, où les serpents ne cessaient
 de me traquer. Aujourd'hui je suis vieux et j'ai peur des
 25 chasseurs ; ainsi je me suis réfugié jusqu'ici. — L'amphibie ré-
 pondit : Ne crains rien ! ici jamais chasseur ne s'est montré ; nous
 ferons alliance avec toi, nous t'accorderons notre amitié, et tu
 peux vivre avec nous ; de plus, le pâturage est à proximité.
 Le cerf ne désirait pas mieux que de se lier avec le corbeau,
 30 la souris et l'amphibie ; il s'établit donc avec eux sous un bosquet
 d'arbres dont ils avaient fait leur demeure, et où ils venaient

מִן הָאֵילָנוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ לִשְׁבֶּת^{p. 70.} שָׁם וְהָיוּ כָל יוֹם בָּאִים שָׁמָּה וַיֹּאסְפוּ
 שָׁם וַיֹּאמְרוּ חִידוֹת וַיְדַבְּרוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיְדַבְּרוּ וַיִּזְכְּרוּ דְּבָרֵי הָעוֹלָם
 וַיְהִי הַיּוֹם וְהָעוֹרֵב וְהָעֶכְבֵּר וְחַיֵּת הַמַּיִם נֹאסְפִים בְּמָקוֹם אֶחָד¹⁾ וְהַצְבִּי
 לֹא הָיָה שָׁם²⁾ וַיּוֹחִילוּ עַד בּוֹשֵׁשׁ³⁾ וְהָנָה לֹא בָא וַיֹּדְאוּ עָלָיו כִּי נִעְצָר
 5 מֵהֶם וַיְהִי כִּי בּוֹשֵׁשׁ מֵהֶם חָמְלוּ עָלָיו פֶּן יִלְכְּדֵהוּ הַצִּיד
 צוּרַת הָעֵרֶשׁ שֶׁל אֵילָנוֹת וְהָעוֹרֵב וְחַיֵּת הַמַּיִם וְהָעֶכְבֵּר

אָמְרָה חַיֵּת הַמַּיִם וְהָעֶכְבֵּר לָעוֹרֵב לֵךְ עוֹף עַל פְּנֵי הַשָּׁמַיִם
 וְהִבִּיט אוֹלֵי תְּרָאָה דְּבַר וַיִּסֵּב הָעוֹרֵב אֶל הַשָּׁמַיִם וְהָנָה הַצְבִּי נִלְכָּד
 בְּרֶשֶׁת צִיד וַיֵּשֶׁב מֵהֶרָה וַיֵּגַד לָהֶם הַדְּבָר וַיֹּאמְרוּ הָעוֹרֵב וְחַיֵּת
 10 הַמַּיִם לָעֶכְבֵּר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא נָקוּהָ לְאַחַד בּוֹ וְזוֹלָתָךְ וְעַתָּה
 הוֹשִׁיעַ אֶחָדָם וְאַחֶיךָ וַיֵּצֵא הָעֶכְבֵּר הוֹלֵךְ עַד כָּה וְכָה עַד הִגִּיעַ לַצְבִּי
 וַיֹּאמֶר לוֹ אָחִי מִי הִפִּילְךָ בֹּהַ הַמּוֹקֵשׁ וְאַתָּה מִן הָאֲמִיצִים וְהַנְּבוֹנִים

1) *Lis.* זה; *C. ibi.* — 2) *C. et non esset ibi cervus.* — 3) *Juges, III,*
 25. — 4) *C. ajoute : liberari, להצילו.*

chaque jour se réunir, se conter des historiettes, faire la con- 15
 versation et s'entretenir des choses de ce monde. — Un jour le
 corbeau, la souris, et l'amphibie étaient ainsi réunis à cet endroit,
 tandis que le cerf n'y était pas. Ils attendirent longtemps, mais
 le cerf n'arriva pas. Inquiets de cette absence, qui se prolongeait
 outre mesure, ils songèrent avec attendrissement au cerf, crai- 20
 gnant qu'il n'eût été pris par un chasseur.

Figure du bosquet, du corbeau, de la souris et de l'amphibie.

L'amphibie et la souris dirent alors au corbeau : Va, vole
 vers le ciel et regarde si tu aperçois quelque chose. — Le cor-
 beau tournoya dans l'air et vit le cerf pris dans le filet d'un 25
 chasseur. Il revint aussitôt faire son rapport. Le corbeau et
 l'amphibie dirent alors à la souris : Voici une affaire pour
 laquelle nous ne pouvons espérer le salut que de toi : va et
 sauve notre frère et le tien. La souris s'en alla, marchant çà et
 là jusqu'à ce qu'elle eût atteint le cerf. Mon frère, dit-elle, qui 30

אמר לו הינצל ' מן הנורה הנבון והננורת ' עליו הלא תדע כי לא
לקלים המרוץ ולא לנבורים המלחמה ' ויהי הם מדברים והנה
חית המים [באה²] ויאמר לה הצבי מה ראית ומה מצאת בכואך
הנה וכי הצייד בעת יקרב ממנו תשלים העכבר לנוור החבלים
וארוך אני ואמלט ויש לעכבר מחבואות רבות וחורים אשר יתחבא⁵
שם והעורב יעוף ותשארי את¹ ואת כבדה בלכתך ולא תוכלי לרוץ^{p. 71.}
' ואנחנו חומלים עליך ' אמרה חית המים לא יחשב משכיל אשר
יחיה אחרי פרידת האוהבים וכי עזרת האדם ונוח נפשו בעת הצרה
והוא בעת יפגש האדם לחברו ויוציא כל אחד מהם לבו לחברו
ובעת יפרידו בין החבר לחברו ובעת³ שמחתו ויחשכו מאורותיו⁴
ויהי לא השלימה חית המים לדבר עד אשר בא הצייד⁶ והעכבר

1) Lis. 'הנ' מן 'הנ' דגנ'. — 2) Eccl. IX, 11. — 3) C. *supervénit*. —
4) Manque chez C. — 5) Lis. תערב, C. *obfuscat*. — 6) C. ajoute : *re-
penle... currens velociter ut cervum quem putavit esse captum acciperet et
15 secum domum portaret. Sed antequam ipse appropinquaret.*

t'a fait tomber dans ce piège, toi qui es si habile et si prudent ?
Le cerf répondit : Est-ce que la prudence peut préserver de
l'arrêt du destin ? Tu sais bien que la course ne sauve pas les
plus légers, ni la guerre les plus forts. — Pendant qu'il parlait,
20 l'amphibie arriva. Que penses-tu, lui dit le cerf, et quelle idée
as-tu eue de venir ici ? Car lorsque le chasseur approchera de
nous, la souris aura terminé sa besogne et coupé les cordes ;
alors moi je courrai et m'échapperai, la souris trouvera assez de
cachettes et de trous pour se dérober, et le corbeau s'envo-
25 lera. Toi seul avec ta démarche lourde, tu seras hors d'état de
courir, tu resteras et nous n'aurons qu'à te plaindre. — L'am-
phibie répondit : N'est pas vraiment sage celui qui consent à
vivre, lorsqu'il est séparé de ses amis. La protection et l'apaise-
ment dans les moments de l'angoisse, l'homme ne les éprouve
30 qu'en rencontrant un camarade auquel il peut ouvrir son cœur ;
mais lorsque deux amis sont séparés l'un de l'autre, toute joie est
troublée, et la lumière des yeux s'obscurcit. — L'amphibie avait

ברת החבלים מן הצבי וימלט הצבי בורח¹ ויעף העורב² ויבא

העכבר בחור אחד³

צורת הצבי במכמורת והעכבר יגורה וצורת העורב וחית המים

ויהי כאשר הגיע הצייד לרשת ויראה נזורה תמה ויבט פנים

5 ואחור ולא ראה דבר כי אם חית המים ויקחנה ויאסור אותה היטב

והעכבר והצבי והעורב הביטו אליו וידאנו כולם לדבר ההוא מאד

אמר העכבר לא אראה אלא העת שנמהר לצאת מפח נפול אל

הפחת * ולא כי אם מצרה לחברתה כבר צדק אשר אמר לא

יסור האדם אלא שוקט ובוטח ושלו בעוד שלא יכשל [ואחר⁴] אשר

10 יתחיל לנפול פעם אחת יאספו אליו הצרות מכל צד ופאה ולא

1) C. ajoute : *ad nemora velociter*, מהר אל היער. — 2) C. ajoute : *super arborem quandam et sedebat ibi expectans finem de testudine*, על אילן אחד וישב שם לראות מה יהיה סוף חית המים. — 3) C. ajoute : *sed testudo fugere tam cito non potuit, de quo mus doluit multum in corde suo et jacuit respiciens a longe ut videret quid de ea fieret*. — 4) C. et *procedimus*, ולכוא. 15 5) C. *postquam vero*.

à peine terminé son discours que le chasseur revint. Mais déjà la souris avait coupé les cordes, et le cerf s'échappa en fuyant; le corbeau prit son vol, et la souris entra dans un trou.

Figure du cerf pris dans un filet, de la souris qui le coupe, du corbeau 20 et de l'amphibie.

Lorsque le chasseur toucha au filet et le vit coupé, il fut surpris; il regarda en avant et en arrière, et ne vit rien que l'amphibie. Il le prit, et le lia solidement.

La souris, le cerf et le corbeau l'avaient vu faire, et en furent 25 fortement affligés. La souris dit alors : Je le vois, nous sommes dans un temps, où pressés de sortir d'un piège, nous tombons dans une fosse, et où nous n'échappons à un malheur que pour en souffrir un autre. Il avait bien raison celui qui a dit : L'homme ne saurait être tranquille, rassuré et heureux, qu'aussi longtemps 30 qu'il n'a pas trébuché; mais dès qu'il a commencé à tomber une fois, les malheurs s'amassent sur lui de toute part et de tout

די למולי הרע אשר הפריד ביני ובין אנשי בריתי וביני ועשרי עד
הפריד ביני ובין מי הייתי אח עמו כמו חית המים אשר היתה לי
^{p. 72.} מוכה מכל חבר ורע אשר לא באה עד הנה לדבר רע ולא לאיבה
ולא לשטמה אבל לאמונה אשר בה ונדיבות המעשים ומדה טובה
אשר בה שהיא טובה מאהבת הבן לאביו¹ מדה לא יסירה כי אם
המות אוי לזה הגוף אשר הפקיד² עליו כל התלאות אשר יצא
מרעה אל רעה ולא יעמד לאדם דבר ולא יאריך לו ולא יעמד
למזל הכוכבים טובה ולא רעה אבל הסתכל כי הם נהפכים מדבר
לדבר פעם יאירו ופעם יחשיכו פעם יהפך אפלם לאור ואורם
לאפל וזאת הצרה אשר יחרשו³ עלי חברי היא כמו השחין
אשר יבא הרופא לרפא אותו ויכה שם בכלי ברזל ויפתחהו
ויאספו על השחין שתי מכאובים מכאוב המכה ומכאוב השחין

1) C. aut matris, ולאמי. — 2) C. predestinata sunt, הפקיד. — 3) Lis.
C. induxit, יחרוש. — 4) C. ego, החולה.

15 côté. Il n'a pas suffi à ma mauvaise chance de me séparer de
mes alliés et de ma richesse; il faut encore qu'elle m'arrache
à celui, dont j'étais devenue la sœur, à cet amphibie qui était
devenu meilleur pour moi qu'aucun frère et prochain, qui était
venu ici sans mauvaise intention, sans haine, sans inimitié, mais,
20 au contraire, par fidélité, générosité, mû par ce bon sentiment
qui l'inspirait, et qui vaut mieux que l'amour d'un fils pour
son père, sentiment que la mort seule fait évanouir. Malheur
à ce corps, que la destinée a chargé de tous les tourments, qui
passe d'un malheur à un autre! Rien ne reste, ni ne dure pour
25 l'homme! Telles sont les étoiles, qui ne présagent ni le bien, ni
le mal continuellement; en les observant, on les voit changer sans
cesse; tantôt elles sont brillantes, tantôt elles s'obscurcissent;
tantôt les ténèbres cèdent à la lumière, tantôt la lumière cède
aux ténèbres. Ce malheur que me prépare mon camarade est
30 comme la pustule que, pour la guérir, le médecin ouvre avec le
bistouri, en donnant au malade deux douleurs pour une, celle de

וכמוהו האדם אשר נרפאו ציריו עם אוהביו כפנשו אותם ואחריו
 כן יפרד מהם אמרו העורב והצבי לעכבר כי יגנו ויגונך ודברינו
 ודבריך לא יועילו לחית המים דבר עתה עזוב זה הדבר ובקש
 תחבולות לה כי יאמרו החכמים כי בעתות הצרה תנסה הרעים
 5 ותנסה בעל האמונה במקח ומתן והחברים תנסה אותם בקורות
 הזמן אמר העכבר ארצה בעצתי שילך הצבי עד ^{p. 73.} יצא לדרך
 הצייד ויעמד רחוק ממנו כמעבר אשר הוא עובר שמה ויעשה
 נפשו כאילו הוא קרוב למות וישליך עצמו עליו העורב כאילו הוא
 אוכל מבשרו כי אני יודע כי כעת יביט אליך יעזב כל אשר על
 10 גבו מן החבלים וילך לקחתך ובעת אשר תראה כי קרוב אליך
 העתק משם מעט כדי שלא יסור תקותו ממך ויגעהו אחריו בעוד
 שאנוור אני חבלים ואני יודע כי לא ישוב אלא החבלים נגזרים

1) C. ajoute : *et rethia de humero suo.*

l'opération et celle de la pustule. Telles sont les tortures de
 l'homme qui, soulagé par la société de ses amis, est obligé 15
 ensuite de les quitter. — Mais le corbeau et le cerf dirent à la
 souris : Ton chagrin et tes paroles ne profiteront pas plus à
 l'amphibie que notre chagrin et nos paroles. Cesse de parler
 et cherche des artifices en sa faveur ; car les sages disent :
 Dans l'adversité on éprouve les prochains, on éprouve l'hon- 20
 nêteté dans les affaires, et les camarades dans les événements
 graves. — La souris répondit : Voici ce que je vous conseille :
 le cerf ira par le chemin que suivra le chasseur, il s'arrêtera à
 une certaine distance sur la route où il doit passer ; là il fera
 comme s'il était mourant. Le corbeau se jettera sur lui comme 25
 s'il voulait manger de sa chair. Je suis sûr que le chasseur
 en voyant cela, abandonnera les filets qu'il porte sur le dos,
 afin de prendre le cerf ; à mesure que le chasseur s'approchera
 du cerf, celui-ci doit peu à peu reculer, de manière à conserver
 au chasseur son espérance et à le fatiguer dans sa poursuite. 30
 Pendant ce temps, je couperai les cordes, et, à mon avis, ce sera

נזורים' ונמלט כולנו ונשוב למקומנו ויעש הצבי והעורב כן וילך
אחריהם הצייד ויהי כי קרב לקחתם ברח הצבי ויעף העורב
ישב הצייד בבשת פנים לקחת חבליו ויהי כשוכו מצא חית המים
כי נמלטה ויתמה מאד וישב נכלם ומחשב לבו: ויהי כראות הצייד
זה הדבר חשב בלבו במעשה הצבי העומד לו והעורב נופל עליו 6
כאלו הוא אוכל ממנו והוא לא כן ואשר נזרו לו החבלים ויתמה
מאד ויאמר אין זאת הארץ כי אם ארץ מכשפים או ארץ שדים
וישב ממחר לדרכו בפחד גדול ויאספו העורב והצבי וחית המים
העכבר למקומם בשקמ^{p. 74.} ושלוה

10 אמר המלך לפילסוף ראה מה הם אלו המעשים ואחרי אשר
השיגה עצת החיות הקטנים והעופות הנקלים לעור איש את אחיו
כל שכן בני אדם ואלו עשו כמוהו ויעמדו על זה המנהג אלא והגיע

1) L'un des deux mots est superflu. — 2) Lis. בלבו.

déjà une chose faite, lorsque le chasseur reviendra sur ses pas.
15 Ainsi nous serons tous sauvés, et nous pourrons revenir chez
nous. Le cerf et le corbeau firent ce qu'on leur avait conseillé.
Le chasseur les suivit, et lorsqu'il fut près de les prendre, le
cerf s'enfuit et le corbeau s'envola. Le chasseur revint hon-
teux pour prendre ses filets, et il trouva que l'amphibie s'était
20 échappé. Il fut fort étonné et s'assit confus et pensif. Il se
rappelait ce qu'il avait vu, les agissements du cerf qui se tenait
près de lui, et du corbeau couché sur le cerf comme s'il man-
geait de sa chair, puis comment les filets avaient été coupés
et dans son étonnement, il dit : Cette terre est une terre de sor-
25 ciers ou une terre de démons. Puis il retourna bien vite, forte-
ment effrayé, chez lui. Le corbeau, le cerf, l'amphibie et la
souris se réunirent, tranquilles et heureux, dans leur demeure.
Le roi dit au philosophe : Ces histoires font réfléchir. Si
de petits animaux et de vils oiseaux peuvent ainsi se prêter
30 un secours mutuel, que ne pourraient faire les hommes s'ils
agissaient de même, et suivaient les mêmes habitudes! ils

אליהם פרי מעשיהם ונעם מפעלם במעשה החסד תשמור' אותו
ובמיאוס הרשע ולהרחיק אותו

נשלם שער היונה והצבי והעבכר וחית המים והעורב

1) Lis. בשמור.

recueilleraient les fruits de leurs actions et de leur conduite
charmante, en observant la charité et en rejetant et écartant
la méchanceté.

Fin de la porte de la colombe, du cerf, de la souris, de l'amphibie et
du corbeau.

[השער החמישי]

p. 75.
| זה שער ערת העורבים וערת הכוסים¹

אמר [המלך]² לפילוסוף כבר הבינתי דבריך כאשר אמרת
ממדת האוהבים הנאמנים בתם הלב והנפש ומה הוא שכרם לדבר
ההוא הנד נא לי בעד האויב ואם יוכל להעשות³ אוהב ויבטחו⁵
בו אוהביו ואיך היה⁴ האיבה וענינה וצרותיה⁶ ואיך הוא ראוי
[למלך]⁷ לעשותו בעת יגיעהו דבר מאנשי ביתו⁸ היש ל⁹ לדרוש
שלמה¹⁰ אם לא ואם לא¹¹ הוא ראוי שיאמן בנפשו¹² או אם יאות

- 1) C. ajoute : *Et est de eo qui confidit in inimico et quod deinde accidit*
10 *ei.* — 2) C. *rez.* — 3) Un blanc dans le ms.; C. *si potest effici.* — 4) Lis.
אויביו; C. *inimici.* — 5) Lis. ודא; C. *est.* — 6) Lis. וצרותיה; C. *et natura.*
— 7) C. *regem.* — 8) Lis. איבתו; C. *inimicitiarum suarum.* — 9) Lis. לו.
— 10) Lis. שלם. — 11) Mot à supprimer. — 12) Lis. באיבו; C. *inimico suo.*

[Chapitre V.]

15 Et ceci est le chapitre de la communauté des corbeaux et de la
communauté des hiboux.

Le roi dit au philosophe : J'ai compris les paroles que tu as
prononcées sur la conduite des amis fidèles, sincères de cœur et
d'âme, et sur le profit qu'ils en retirent. Parle-moi maintenant
20 des ennemis, s'ils peuvent devenir des amis au point d'inspirer
confiance à leurs adversaires. Dis-moi, ce que c'est que l'inimitié,
quel est son objet, et quelles sont ses différentes formes. Puis,
comment doit agir un roi, lorsqu'il a des difficultés avec des
adversaires? doit-il chercher à vivre en paix avec eux, ou
25 non? Convient-il d'avoir foi dans son ennemi? doit-on en faire

שיתחבר בו ושיראה לו הכרה¹ ואהבה ואמר לי על זה הדבר משל
אמר סנדבר לא הוא ראוי למלך ואם יבוא לו דבר מאויבו
אלא יפחד ממנו על נפשו ועל חילו ואף על פי שידרוש האמונה
והשלום ויראה האהבה * והשלום הידידות² והחברה לחבריו לא
5 הוא ראוי להם * שיאמינו בו ואל [יכחחו³] בדבריו⁴ שאפחד⁵ שמא
יהי דומה הדבר ההוא ויקרה לו אשר קרה לעדת העורבים עם
עדת הכוסים

אמר המלך ואיך היה

אמר הפילוסוף אמרו כי בארץ כך וכך [אצל מדינה כך וכך]⁶
10 היה סביבה הר גדול סובב המדינה והיה שם אילן גדול רב הענפים
* רב גדול והעבותים⁷ והיה בה קן לאלף עורבים ועליהם מלך

1) Lis. חברה; C. *societatem*. — 2) Manque chez C. — 3) Blanc dans le ms. — 4) C. seulement : *credere suis verbis*. — 5) Lis. שיפחד; C. *quum timendum est*. — 6) C. *iuxta civitatem quandam*. — 7) Manque chez C., qui ne traduit que les quatre mots précédents : *arbor magna et ramosa*. Il 15 y a, en outre, dans le ms. avant והעבותים, un blanc qui pourrait contenir neuf ou dix lettres.

son allié, son associé, son ami ? Raconte-moi une parabole à ce sujet.

Sendebat répondit : Lorsque le roi a des affaires avec ses 20 ennemis, il doit toujours être préoccupé pour sa personne et pour son armée ; bien que ces ennemis lui demandent foi et paix, et se montrent envers ses compagnons animés des sentiments d'amitié et de fidélité, d'amour et de sociabilité, il ne faut avoir aucune confiance, ni croire aux paroles. Le roi doit 25 craindre qu'il ne lui arrive ce qui est arrivé entre la communauté des corbeaux et celle des hiboux.

Quelle est cette histoire, demanda le roi, et le philosophe raconta ce qui suit :

Dans tel pays, près de telle ville, il y avait une grande mon- 30 tagne qui l'entourait, et un grand arbre branchu et touffu, renfermant un nid pour mille corbeaux, gouvernés par un roi. Sur

ובהר ההוא היה קן לאלף עופות מעדת הכוסים ועליהם מלך

אחד מהם

צורת הדר והעורבים והכוסים

1 | יצא מלך עדת הכוסים לילה * ויהי הוא קם לילה^{p. 76.} ויכה את

- 5 העורבים * מכה גדולה² מפני האיבה אשר בין העורבים והכוסים
ולא ידע זה הדבר מלך העורבים עד קם בבקר ויהי בראותו
אשר קרה לחילו דאג וישתומם ויחשב בדברו ויקרא לחכמיו
חבריו³ לשאול מהם עצה⁴ ויספר להם אשר מצא אותם * אשר
עשו בם עדת הכוסים נקמה ועוד⁵ כי היה מפחד פעם שניה פן
10 ישובו אליהם עדת הכוסים ויעשו בהם השחתה ויאמר להם
הביטו בדבריכם היטב ואל תמהרו לתת עצה עד תחקרו והיה
בם חמשה * עורבים יודעי דעת ומביני מדע ומשכילים בכל חכמה

1) Manque chez C. — 2) C. *plures et interfecerunt*. Cf. Jos. X, 10. —

3) C. *et consiliarios*, ויועציו. — 4) Manque chez C. — 5) Manque chez C.

15 la même montagne il y avait un nid pour mille individus de la communauté des hiboux qui avaient également leur roi.

Figure de la montagne des corbeaux et des hiboux.

Une nuit le roi des hiboux entreprit une sortie et fit un grand carnage parmi les corbeaux, à cause de l'inimitié qui règne
20 entre les corbeaux et les hiboux. Le roi des corbeaux n'en sut rien jusqu'au moment où il se leva le matin. En voyant ce qui était arrivé à son armée, il devint soucieux et troublé. Après réflexion, il convoqua ses sages et ses conseillers pour leur demander un avis. Il raconta ce qui était arrivé, la vengeance
25 qu'avait tirée d'eux la communauté des hiboux; puis il exposa sa crainte que les hiboux ne revinssent une seconde fois pour les exterminer. Réfléchissez bien, leur dit-il, ne vous pressez pas de me donner un conseil avant d'avoir bien examiné l'affaire. Il y avait là cinq corbeaux, instruits, sages, et doués de science
30 et d'intelligence. Le roi les interrogea et leur demanda conseil

ושכלי ויקראם המלך וישאלם בעד עצתם בזה הדבר ויאמר
 המלך לעורב הראשון מה הוא עצתך בזה הדבר ומה תיעץ אותנו
 כי קרה לנו אשר ראית ואנחנו מפחדים פן יבואו פעם שניה עלינו
 אמר לו העורב עצתי בזה הדבר אשר היו החכמים אומרים כי
 5 אמרו בעת יבואך האויב אשר לא תוכל להלחם בו כי העצה
 הטובה שתברח ממנו ותרחק ממנו נפשך כדי יכלתך ואל יתה
 לבך להלחם בו וישאל המלך לעורב השני ויאמר לו מה ראית
 בדבר זה אמר לא טובה העצה אשר יעץ זה העורב בפעם הזאת
 ולא הוא טוב שנעזוב מעונינו ושנבוא תחת סבלות אויבינו מפעם
 10 ראשונה אבל יש לנו שנהיה נזהרים ונתעתד ונשמור מן האויב עד
 שיבוא וימצאנו עתידים ^{p. 77.} ונרחיקהו כדי יכלתנו ונשים שומרינו²
 וצופים³ וכל דבר אשר יראו מעדת הכוסים יגידו לנו ואחרי כן

1) C. consilarii viri sapientes et docti. Cf. Dan. I, 4. — 2) Lis. שומרים.
 — 3) C. ajoute : ab omni latere, מכל צד.

dans ces circonstances. Le roi dit au premier corbeau : Quelle 15
 est ton opinion, et qu'est ce que tu nous conseilles, puisqu'il nous
 est arrivé ce que tu vois, et que nous avons à craindre qu'on ne
 nous attaque une seconde fois. — Le corbeau répondit : Mon
 conseil en ceci est conforme à ce qu'ont dit les sages : Quand
 on est attaqué par un ennemi avec lequel la guerre est impos- 20
 sible, le meilleur parti à prendre est de fuir, de s'éloigner de
 lui le plus qu'on peut, et de ne pas se laisser entraîner à la lutte.
 — Le roi interrogea le second corbeau et lui dit : Quelle est ta
 pensée en ceci ? — Il répondit : Cette fois ce corbeau n'a pas
 donné un bon conseil ; il ne convient pas de quitter nos habi- 25
 tations et de nous soumettre au joug de nos ennemis dès le
 premier coup. Au contraire, nous devons prendre nos pré-
 cautions, faire nos préparatifs et nous préserver de l'ennemi de
 manière à ce qu'en arrivant il nous trouve prêts à le tenir à
 distance selon nos moyens. Nous établirons des gardes et des 30
 sentinelles qui nous avertissent de tout ce qu'ils verront faire

אם יבואו לנו להלחם עמנו נצא אליהם עתידים ונלחם מלחמה
 גדולה ונבוא בהם ויבואו בנו ואולי נשיג נבירה ונחלוש אותם ונעשה
 בהם כל אשר עשו בנו ולא נתחיל ראשית דברינו לנוס ונעזוב
 הכבודה והטף כי יהיה להם בזה הדבר עור עלינו אבל נלחם
 עמם ואם יחלשו אותנו או ננוס מפניהם אחרי אשר לא נוכל⁵
 לעשות להם מאומה ויאמר המלך לעורב השלישי מה עצתך
 בזה שאמרו חבריך [אמר לו] 'הקשבתי ואשמע לא כן ידברוי
 ואני אומר לך כי לא נוכל לעמוד בשלוח' על הדבר אשר בינינו
 ובין הכוסים ואין לנו עצה אלא שנשלח אחד ממנו שיהיה לו
 בינה ושכל ויהיה קרוב מהם ויתור אותם ויחקור על דבריהם והוא¹⁰
 יודיענו כל אשר בנפשם הירצו לבקש ממנו שלום או ירצו ממנו

1) Lis. ולעזוב. — 2) C. Qui ait. — 3) C. *ambos sane intellexi, ambo optime locuti sunt iuxta eorum intellectum*, אשר הבינו שניהם היטב אשר
 הבינותי אמרי שניהם היטב אשר. — 4) C. *nostris resistere inimicis secundum damnum quod*
¹⁵ *habemus ab iis*; peut-être lisait-il: 'ב' מן ה'ב': על השבר א' ב' מן ה'ב'.

chez les hiboux. Si les hiboux viennent ensuite nous attaquer,
 nous sortirons en armes, et nous leur ferons une guerre achar-
 née; dans la mêlée nous serons peut-être les plus forts et après
 les avoir vaincus, nous leur ferons ce qu'ils nous ont fait. Mais²⁰
 ne commençons pas dès le début par prendre la fuite et aban-
 donner nos biens et nos enfants, ce qui serait leur donner un
 secours contre nous. Il faut donc se battre avec eux, et s'ils
 l'emportent sur nous, alors nous fuirons, après avoir essayé en
 vain de faire quelque chose contre eux. — Le roi s'adressa au²⁵
 troisième corbeau pour lui demander son avis. Celui-ci dit:
 J'ai écouté attentivement, et je ne crois pas qu'on ait bien parlé.
 Je soutiens que nous ne pouvons pas rester tranquilles après
 ce qui s'est passé entre nous et les hiboux. Je conseille donc
 d'envoyer un des nôtres, qui doit être intelligent et entendu,³⁰
 et qui restera à proximité des hiboux pour les surveiller et pour
 s'informer de tout ce qui les concerne. Il nous renseignera sur
 leurs intentions, s'ils veulent rétablir la paix avec nous, ou nous

מס' * ואם הם יעשו זה הדבר אנחנו ראויים לעשותו ואנחנו ראויים
שנודה עליו ושנמסור נפשנו לזה² ונעמוד במקומינו ובמעונינו
בשלוה * בלי נפחד מהם³ כי אמרו חכמים כי בעת יבוא למלך
דבר מאויבו אשר לא יוכל עליו ויפחד על עצמו ועל ארצו ממנו
5 הוא ראוי שידרוש השלום * ויתן המס ויהיה טוב למלך ולעם
ולארצותיו⁴ * ושתמדהר לעשות אשר אמרתי לך הוא טוב לך
משתתעכב בו⁵ | ויאמר המלך לעורב הרביעי^{p. 78.} מה היא עצתך
באשר אמרו חבריך אמר לו לא אמרו דבר⁶ אבל אראה שלא נאבד
נפשנו ומעלתנו מפני אילן הנבלים הבזויים אשר הם מדרך רגלינו
10 ואל ניתן להם מס כי הוא בזיון גדול וסבלות גדול וגם אמנם כי
טוב הוא לעזוב מעונינו ולנוס למדבר ונשכון שם בנרות ורוח

1) C. ajoute : *annue*, בכל שנה. — 2) C. *ut sic nostrum praeteritum damnum recuperare valeamus*, ובוה נוכל לרפא את שבדנו. — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C. — 5) C. *et festina cito hoc attemptare*. — 6) Manque chez C. — 7) C. ajoute : *super quo dominus rex se stabilire potest*, אשר יעמד בו אדוני המלך.

imposer un tribut. Nous devons dans ce cas agir selon leur volonté, leur accorder ce tribut et nous soumettre; nous pouvons alors rester dans nos demeures et nos habitations sans avoir à les craindre. Les sages ont dit : Quand un roi souffre un tort 20 de la part de son ennemi qu'il ne saurait vaincre, et dont il a tout à redouter pour sa personne et son pays, il doit rechercher la paix en payant tribut, ce qui sera bon pour le roi, le peuple et la patrie. Mieux vaut agir avec rapidité selon ce que je viens de dire, que de se montrer hésitant. — Le roi dit alors au 25 quatrième corbeau : Que penses-tu de ce qu'ont dit tes camarades ? — Il répondit : Rien de ce qu'ils ont proposé ne peut servir à mon seigneur et roi. Je suis d'avis qu'il ne faut pas nous perdre et ravalier notre dignité à cause de ces êtres méchants et méprisables, que nous devrions fouler à nos pieds. 30 Ne leur payons pas de tribut; car ce serait une grande honte, et un vil servage. En outre, il serait certes plus avantageux pour nous d'abandonner nos habitations, de fuir et d'aller demeurer

המחיה עד אשר יניח האל לנו והוא טוב לנו מזה המעשה כי
 אמרו החכמים כל הרוצה לנפשו בעיניו¹ ובסבלות וישפיל נפשו
 כבר עזר עליה² לאויבו ואף אני יודע כי עדת הכוסים לא ידעו
 כי נרצה זה הדבר הם מוסיפים בעיניו ובסבלות * וישפיל נפשו³
 וישימו עלינו מס כבד אשר לא יוכל⁴ עליו ותהיה בו אבדתנו מן
 העולם וראוי הנה לנו שנהיה נזהרים ועתידים ומועדים ואם יבואו
 עלינו⁵ נצא עליהם ונערוך עמם מלחמה ונוחיל ונקוה אולי יתעשת
 האלהים ולא נאבד⁶ ויאמר המלך לעורב החמישי מה אתה רואה
 כאשר אמרו חביריך אמר לו כי לא אמרו מאומה כי לא הוא
 ראוי לנו שנערוך מלחמה בעוד שנמצא דרך לשלום וכי הם יותר⁷
 חזקים ממנו וכבר אמרו המושלים כי ' לא מי⁸ ידע ערך נפשו

1) C. *angariis*. — 2) C. *contra se*. — 3) Lis. לו; C. *si*. — 4) Manque
 chez C.; il faudrait : וישפילו נפשו. — 5) Lis. נוכל. — 6) C. ajoute : *iterum*,
 פעם שנית. — 7) *Jon.* I, 6. — 8) Lis. מי לא.

15 dans le désert, isolés et mal nourris, jusqu'à ce que Dieu nous
 accorde le repos; ceci vaudrait mieux que d'agir comme l'a
 dit le préopinant. Les sages affirment : Celui qui accepte pour
 lui le servage et les corvées, et qui s'abaisse ainsi, aide lui-
 même à son ennemi. Je connais la communauté des hiboux, et
 20 je sais, qu'instruits de notre acquiescement, ils aggraveraient
 le servage et les corvées, ils nous ravaleraient et nous im-
 poseraient un lourd tribut que nous ne pourrions pas supporter,
 et qui serait notre ruine finale. Il convient donc de prendre
 nos précautions, d'être prêts et en armes, de leur résister s'ils
 25 nous attaquent de nouveau, de les combattre en bataille rangée
 et d'espérer, que Dieu voudra peut-être avoir pitié de nous et
 nous préserver de notre perte. — Le roi se tourna alors vers
 le cinquième corbeau, pour lui demander son avis sur les pro-
 positions de ses camarades. — Il dit : Ils n'ont rien dit qui
 30 vaille. Nous ne devons pas engager une bataille aussi longtemps
 qu'il reste une voie ouverte à la paix, car les hiboux sont plus
 forts que nous, et dans le proverbe on dit : Quiconque ne con-

וכוחו ויפתהו^{p. 79.} | סבלותו להלחם באויב החזק [ממנו] כבר רצה להמית
נפשו והעושה זה נפתה והנפתה¹ נכשל ואני מפחד מן הכוסים ולא
הוא ראוי לאדם בעולם שיקל בעינו אויבו ואף על פי שיהיה חלש
ואף כי אתה² לנכונים ולמשכילים וכבר נאמר באחד המשלים
5 התקרב לאויבך מעט³ תמצא צרכך ממנו⁴ ואל תתקרב לו הרבה
כי תשחית נפשך ותשפילנה ותביאנו בכף אויביה כמו העץ אשר
תעמידנו לעץ השמש אם תזריח⁵ מעט יגדל צילו מאוד ואם תזרידהו
הרבה יחסר צילו עד יהיה במדה אחת עם העץ וראוי הוא לנו
שנקרב עדת הכוסים ונתחבר עמהם כי אילו היינו חזקים כמוהם
10 היה לנו לעשות זה הדבר בהם עד ישיג⁶ חפצנו בהם⁷ כי האשה
הרעה אם לא יפתה בעלה בלשון רבה ודברים נעימים ויקח

1) Lis. עתה; C. nunc. — 2) Manque chez C. — 3) Lis. תזרידהו, C. *deposueris*. — 4) Lis. נשיג. — 5) Lis. תזריח. — 6) Lis. תשיג. — 7) Lis. תשיג.

naît pas sa propre valeur ni sa force, et qui par son ignorance
se laisse entraîner à faire la guerre à un ennemi plus fort que 15
lui, commet un suicide; celui qui agit ainsi manque de ré-
flexion, et qui ne réfléchit pas tombe. Je crains les hiboux, et
s'il ne faut jamais mépriser un ennemi, fût-il même faible, à
plus forte raison ne le doit-on pas, quand on a affaire à des êtres
intelligents et avisés. Un proverbe dit : Approche peu de ton 20
ennemi, et tu en retireras ce dont tu as besoin; approches-en
davantage, et tu iras à ta perte, tu te ravaleras et t'abaisseras.
Tel est un pieu qu'on place en face du soleil; en l'abaissant
peu, on augmente fort l'ombre qu'il projette; mais plus on l'a-
baisse, plus l'ombre diminue, jusqu'à ce que l'ombre égale le 25
pieu. Il convient donc de nous approcher de la communauté des
hiboux et de nous lier avec eux. Car quand même nous serions
aussi forts qu'eux, il faudrait encore en agir ainsi, jusqu'à ce
que nous ayons obtenu ce que nous voulons d'eux. Quand un
mari ne sait pas séduire une méchante femme par un langage 30
doux et des paroles agréables, et qu'il se mette à la battre,

להכותה ולהלקותה לא ימצא מנוח עמה ולא תוכל לשקוט ולא
 תשמה עליו ואני אינני רואה בעצתי להלחם עמהם כי האויב
 החזק ואם נהיה רחוקים ממנו לא הוא [ראוי] לנו שנאמין בו שיפתה
 לבבנו ואין אנו רואים שנאמר כי לא נפחד מהם אבל העצה שיש
 לנו לעשות היא שנתעתד לו למלחמתו ונהיה נזהרים ונפתה אותם
 כתחבולות ובערמה כי החכם אשר ראה את הדבר בטרם יפול
 ואחר כמוי הוכל לבונן אשר עבר וכי אין לבעל המלחמה שיעשה
 כי אם שילחם כי פעמים מועמים | ^{p. 80.} הם אשר ימלט ויש פעמים
 אשר תוכל להסיר המלחמה בנועם המאמר והדבר הרך ואין דבר
 בעולם יותר טוב ממנו ולא שישגי האדם תאותו בו כמו בזה הדבר
 10 חזאת היא עצתי אליך ועתה אל תהיה עצתך להלחם עם עדת
 הכוסים כי אשר ירצה זה ירצה לאבד נפשו

1) C. *quomodo vir malam habens uxorem nisi persuadeat ei blanditiis et verbis humilibus et verberare non velit et suspicari non habebit eam in*
 15 *tranquillitate.* — Dans notre texte un peu différent, il faut lire תשמה, אלא, pour ת' ולא. — 2) Lis. ואיר נפלו, C. *postquam vero advenit.*

à la frapper, il n'aura jamais de repos, et elle n'aura de cesse
 qu'elle n'ait excité sa jalousie. Je ne pense pas qu'il faille se
 battre avec les hiboux; car fussions-nous même éloignés de
 20 l'ennemi, quand il est fort, il ne faudrait pas se laisser séduire
 par une confiance qui ne nous convient pas. Nous ne devons
 donc pas dire que nous n'avons pas peur; mais le meilleur
 parti à prendre est d'être prêts à la guerre en multipliant nos
 précautions, et de les séduire en même temps par des artifices et
 25 des ruses. Le sage doit prévoir les choses avant qu'elles arrivent;
 une fois arrivées, on ne peut plus rétablir ce qui est passé. Un
 guerrier qui ne sait rien faire que se battre, échappe rarement.
 Mais souvent on peut éviter le combat par des paroles agréables,
 par des mots doux; et certes, rien ne vaut mieux pour atteindre
 30 l'objet de notre désir. C'est là mon opinion, et je ne te conseil-
 lerai pas d'engager une lutte avec les hiboux; car vouloir cela,
 serait vouloir sa propre perte.

צורת המלך והעורבים החמשה

אמר המלך התרצה שלא נלחם עמם * ולא נתחיל להם מלחמה¹

ועתה מה אתה רוצה שנתחיל עמהם מן התחבולות ומן העצות
אמר העורב שמע בקולנו כי המלך בשעת יהיו כל מעשיו על פי
עצת השרים שלו ונאמניו ויודעיו כל דבר קטן וגדול או יהיה מענה
אוֹיְבוֹ * ומכעים אותו ויכול לבקש אותו² ויהיה³ רשת לפעמיו
ויתקיים מלכותו וירבה קהלו וחילו * ויוסיף כבוד על כבודו⁴ ואם
לא שומע ולא עושה בעצת [שריו⁵] ויעציו ויאמר די לי בעצת
נפשי ותדמה לו עצת נפשו טובה מעצת שריו אף על פי שהוא
חכם ומשכיל לא ימצא חפצו ויהי דברו נפור ועצתו אובדת ותהי
עצתו רשת לרגליו מפני שלא ישאל לחבריו על סודו ושישאל

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) C. *et parabil*, ויפרש.
— 4) C. *et addetur ei ad singula*. — 5) C. *dominorum suorum*.

Figure du roi et des cinq corbeaux.

Le roi dit : Puisque tu ne veux pas que nous nous battions, 15
ni que nous leur déclarions la guerre, par quels artifices, par
quelles ruses les aborderons-nous? — Le corbeau répondit :
Écoute notre voix ! car si le roi agit toujours conformément au
conseil de ses ministres, de ses hommes de confiance, de ceux
qui connaissent toutes les affaires, grandes ou petites, il hu- 20
miliera et affligera son ennemi ; il pourra le poursuivre et
tendre un piège sous ses pieds, il affermira sa royauté, for-
tifiera son peuple et son armée, et il agrandira sa gloire. Si,
au contraire, le roi n'écoute pas et ne suit pas les avis de ses
ministres et de ses conseillers, s'il prétend que son opinion 25
lui suffit et que son avis est préférable à celui de ses grands,
fût-il sage et intelligent, il n'atteindra pas le but qu'il poursuit ;
ses intentions n'aboutiront pas et ses desseins ne s'accompliront
pas ; ses décisions seront un piège pour ses pieds, parce qu'il
n'aura pas interrogé ses amis sur ses projets. Le roi doit consulter 30

לחכם ולאשר אינו חכם עד שיצאו לדבר אחד ובעת * יהיה
המלך חכם ויתעץ * עם מי אינו אוהב אותו ואעפ"י שיעזרהו האל
עליו² ולא³ יעמוד לו הטוב ההוא אלא יסור מהרה וישוב * ואם
יהיה *^{p. 81.} פעם אחת לא יהיה פעם אחרת * עד ישוב כאילו לא היה⁴
5 אבל אשר איעצך להתעתד ולהתכונן למלחמת עדת הכוסים ולעזוב
חרפינו⁵ והקלות ולהתצמצם אבל העונה והמבלות אם נסבול דע
כי חרפה היא לנו ולבנינו ושמצה בקמנו ואבל גדול לנו וכי האיש
החכם והנבון כעת יהיו חייו בשם טוב וזכר יפה אף על פי שהוא
קצר ימים טוב הוא לו מארך ימים בחרפה ובינון ולא אראה לך
10 שתתרפה ושתתעצל כי העצלות סבה לכל רעה וחולש לבעליה
ואולם אשר אני אומר לך בסתר ולא ארצה שישמעוהו אדם כי
הסוד בעת יעבור שנים הוא נודע ונגלה ואולם יקרה למלכים

1) C. *rex consultus fuerit*. — 2) C. *prosperabitur*. — 3) Lis. לא. — 4) C.
ajoute : *in nihilum*; peut-être היה לא היה כאילו. — 5) C. *prosperatur*; peut-être
15 faut-il ajouter מצליח. — 6) Manque chez C. — 7) Lis. הרפיון; C. *negligentiam*.

ceux qui sont sages et ceux qui ne le sont pas jusqu'à ce qu'ils
s'accordent. Puis si le roi délibère avec quelqu'un qui ne l'aime
pas, Dieu peut bien venir à son aide, mais ce bien n'a aucune
durée, disparaît vite et se réduit à rien; s'il réussit même une
20 fois, il ne réussit pas une autre fois. Je te conseille donc de
préparer et disposer tout pour la guerre contre la communauté
des liboux, de laisser là toute négligence et insouciance, et d'a-
gir avec fermeté; mais supporter humblement la servitude, serait
une honte pour nous et nos enfants, un opprobre en face de nos
25 adversaires, un deuil immense pour nous. L'homme sage et
intelligent préfère vivre peu en jouissant d'une bonne réputa-
tion et d'une belle renommée, que de vivre longtemps exposé
au mépris et à la misère. Tu ne dois donc ni te décourager, ni te
laisser aller à la paresse, car la paresse est la cause du tout
30 mal et affaiblit celui qui s'y adonne. Mais ce que j'ai à te dire,
doit l'être en secret, et personne ne doit l'entendre. Un secret
qui dépasse deux personnes est connu et se découvre. Les rois

נבורה באמן הלב ולמהר¹ מעשיהם ואל יתעכבו בהם והמתאמן
במעשיו הוא המסתיר סודות² והצופן סודו³ ימצא שכרו ויהיה לו
בשמירתו דבר משני דברים או להתגבר ולמצוא תאוותו אשר
ירצה או ימלט מצרתו ודעתו⁴ בעת יהיה לבלעדיו הטוב ההוא⁵
6 כי המלך אע"פ שהוא יותר נבון ובעל עצה מכל יועציו ומכל
הנותנים לו עצה ואומצה⁶ הוא ראוי שישאל ליועציו כי האש אשר
תאיר⁷ בעת ידיחו עליה שמן תוסף נגה ואור ותהיה מאירה יותר
מאשר היתה מטרם ששימו בה השמן ואולם הוא ראוי לשר
הטוב⁸ והיועץ הישר בעת⁹ יתיעצו עמו בדבר¹⁰ וישאלו המלך¹¹
10 בגלל דבר שיהיה השר מביט לאשר ירצה המלך ואם יהיה יודע
לתת עצה יהיה הדבר ההוא לטוב לעם ולטוב נפשו ואם יהיה לבו
בדבר ספק ולא ידע האמת יגלהו הוא ואם יגלה לו האמת באשר

1) Manque chez C. — 2) C. *celeritate*; peut-être ובמהר. — 3) Manque
chez C. — 4) Manque chez C. — 5) C. ajoute : *in lucema*, במנורה. —
6) Manque chez C. — 7) *quaeritur*, ישאלו. 15

rempoient la victoire par la fermeté, la promptitude de leurs
actions et la décision. Or, celui qui sait être ferme garde ses
secrets, et celui qui cache ses desseins y trouve son profit; il
en retire l'un des deux avantages : il va vaincre et obtenir ce
qu'il désirait, ou bien il échappera aux angoisses et aux mal- 20
heurs qui le menaçaient, quand les autres ont pu s'emparer de
ce bien.

Oui, le roi, fût-il même plus intelligent et plus entendu
que ses conseillers et que tous ceux qui lui donnent leurs avis
et leurs encouragements, doit néanmoins les consulter. La 25
flamme qui éclaire augmente d'éclat et de lumière lorsqu'on y
jette de l'huile, et répand plus de clarté qu'avant qu'on l'eût
versée. Mais un chef bon, un conseiller droit, consulté et in-
terrogé par le roi dans une affaire, doit réfléchir sur ce que veut
le roi et, s'il le peut, donner un avis, pour le bien du peuple et 30
de son souverain. S'il conçoit un doute et ne sait pas la vérité,
il cherchera à la découvrir; mais s'il l'a découverte et s'il a

הוא עושה¹ יוסף בו האהבה והאחזה וירבה לחקור עליו ולא הוא
ראוי לסוד אשר אני אומר לך כי אם שתי לשונות² וארבע אוזנים³
יהי כשמוע מלך העורבים הדבר שהוא ממנו בא עמו בסתר⁴
ויאמר הגר נא לי כי אתה יודע בדברים והודיעני סוד האיבה הזאת
אשר נפלה בינינו ובין הכוסים מה הוא ראשיתה ושרשה אמר לו⁵
העורב סיבת זאת האיבה היתה מלה אשר אמר [אחד מן] העורבים⁶
אמר המלך ואך היה אמר העורב אמרו כי שנה אחת נאספו
כל העופות כי מת מלכם ויקבצו למשוח עליהם מלך ולא היה שם
אחד מן העורבים⁷ ויתעצו שימליכו עליהם הכוס ויהי הם אצים
לעשות זה הדבר עד ראו עורב אחד יעוף כנגדם ויאמרו אנשים⁸
מהם יש לנו שנקוה לזה העורב עד יבוא ונשאלהו על עצתו
* ויבוא להם העורב ויתעצו עמו אשר יזמו לעשות עליהם מלך

1) C. *intendit*, רצה. — 2) C. *ajoute : loqui*, לדבר. — 3) C. *ajoute :
audire*, לשמוע. — 4) C. *in cameram*, בחדר. — 5) C. *quidam corvus*. —
15 6) Manque chez C. — 7) Lis. שנקרא; C. *ut vocetur*.

reconnu la volonté du roi, il lui montrera mieux ses sentiments
d'amitié et de fraternité en examinant davantage l'affaire. En-
fin il ne faut pour le secret que je veux te révéler que deux
lignes et quatre oreilles.

- 20 Le roi des corbeaux ayant entendu ces paroles, se rendit
avec le corbeau dans une chambre, et lui dit : Puisque tu en
es instruit, raconte-moi maintenant l'origine de cette haine qui
existe entre nous et les hiboux. Quelle en est la cause et le
point de départ? — Le corbeau répliqua : La cause de cette
25 haine était une parole dite par un certain corbeau. — Qu'était-
ce? demanda le roi. — Le corbeau répondit : Dans une année,
le roi étant mort, tous les oiseaux s'assemblèrent et se réunirent
pour sacrer un nouveau roi. Les corbeaux étaient absents. On
délibérait d'élire le hibou et l'on était sur le point de le faire,
30 lorsqu'on vit un corbeau voler vers la réunion. Alors quelques
oiseaux dirent : Appelons ce corbeau et demandons-lui son avis.
Le corbeau arriva, et aussitôt on lui communiqua le projet qu'on

ולחמליך הכוס¹ ויאמרו לו אתה באחד ממנו² ולא הוא ראוי לנו
 שנמליך הכוס עלינו כי אם ברצונך וכבר נועצנו לעשות זה הדבר
 ועתה מה היא^{p. 83.} | עצתך² אמר להם העורב אם אתם קראתם אותי
 לקחת עצה ממני שמעו דברי³ ודעו באמת⁴ כי אילו אבדו כל מיני
 5 עופות⁵ החסידה והאנפה והנץ והיונים וזולתם מן העופות לא היה
 ראוי לנו שנמליך זה הכוס עלינו כי אסר מדות רעות הוא רע
 מראה ולשון מר⁶ ונבל ואין בו מעשים⁷ והוא בלי שכל ובלי מדע
 חסר דעת ובעל חימה אכזרי לא ירחם ועם⁸ אשר בו רוע המעשים
 ורוע⁹ מחשבותיו וערמת לבו¹⁰ אבל אקצר לכם בדברי ואומר לכם
 10 שלא תמליכו מכל מיני הכוס אחד ובקשו לכם מן העופות האחרים
 למי תמליכו ואעפ"י שיהיה סכל ונמהר¹¹ במעשיו כי טוב לכם

1) C. *et vocato corvo*, ויקראו לעורב. — 2) C. *et volumus ut dicas nobis voluntatem tuam et consilium quum sturum in nostrum regem elegimus*, ונרצה שתאמר לנו רצונך ועצתך כי המלכנו עלינו את הכוס. — 3) C. *dico enim vobis*, המטובות והגדירות. 15 — 4) C. ajoute : *bonarum et honorabilium*, סבל אין בו נדיבות מ'. — 5) C. *stultus in quo non est nobilitas operum*, et est gens. — 6) C. n'a pas les deux suffixes. — 7) Manque chez C.

avait conçu de donner la royauté au hibou. On ajouta : Tu vaux
 autant que nous, et il ne convient pas que nous élisions le hibou
 comme roi sans ton consentement; nous avons bien pris une 20
 décision de le faire, mais maintenant quel est ton avis? — Le
 corbeau leur dit : Si vous m'avez appelé pour me consulter,
 écoutez mes paroles et apprenez que, si vraiment toutes les
 espèces d'oiseaux nobles et distinguées, telles que la cigogne, le
 héron, le faucon, les colombes et d'autres encore avaient péri, il 25
 ne faudrait néanmoins pas choisir pour roi ce hibou, qui est un
 assemblage de vices, qui a l'extérieur laid, le langage amer et
 méchant; qui n'est ni généreux, ni intelligent, ni instruit, qui
 est dépourvu de sens, emporté, cruel, sans miséricorde; puis
 sa famille agit et pense mal, et ne connaît que la ruse. Je me 30
 résume et vous affirme que vous ne devez prendre pour roi
 aucune des espèces de hiboux, et qu'il faut chercher à qui, par-
 mi les autres oiseaux, vous voudrez confier la royauté. Certes un

סבלותו מחכמת זה כי המלך אע"פ שיהיה סבל ויהיו *שריו
 וחכמיו ונבונים ויועציו צדיקים יצאו לאורה מעשיהם וכשרו פעליו
 ותתנשא מלכותו כמו הארנבת אשר * בא לירח בדבר אשר לא צוה
 אותה מלכה * ותכנשין רשיונה ותתיעץ עצה והצילה בסוד העצה
 5 למלכה ולעמה ויענו מיני העופות ואיך היה המשל הזה אמר
 העורב אמרו כי עברו על אנשי העולם שנת בצרת [ודבר'] ולא
 ירד בה נשם ויחסרו המים והנהרים והנחלים וייבשו כל העשבים
 ויכבד הדבר ההוא על כל החיות ויותר על הפילים מכולם
 ויאמרו למלכם כי כבר ^{p. 81.} | חסרנו המים והעשבים ועתה אם תוכל
 10 שתתיעץ עלינו עצה ונלך ונבקש עלינו מקום טוב מזה עשה כי
 רע מאוד שבתנו בזה המקום ויקח מלך הפילים מלאכים ויצטוו

1) *C. sapientes consiliarios et rectos socios.* — 2) *C. nocte lune ivit ad regem elephantum,* בליל שהירח שלם אל מלך הפילים, — 3) Ces deux mots obscurs manquent chez C. — 4) *C. et pestis.* — 5) Manque chez C.

15 sot étourdi, malgré sa folie, vaudrait mieux que celui-ci avec sa sagesse. Car un roi, fût-il sot, pourvu qu'il ait des chefs, des sages, des savants et des conseillers, animés de sentiments de justice, obtiendra le succès pour ses actions, ses entreprises réussiront et son gouvernement s'élèvera. Je citerai comme
 20 exemple le lièvre qui s'est servi de la lune, sans qu'il en ait reçu l'ordre de son roi; en réfléchissant et en se consultant, il a pu par sa décision sauver son roi et son peuple.

Les différentes espèces d'oiseaux demandèrent, quelle était cette histoire. — Le corbeau répondit: Le monde, raconte-t-on,
 25 fut frappé d'une année de famine et de peste; il ne pleuvait pas et l'eau tarissait dans les fleuves et les rivières; toutes les plantes étaient desséchées. Cet état de choses pesait sur tous les animaux, et surtout sur les éléphants. Ils dirent donc à leur roi: Nous manquons d'eau et d'herbage; si tu peux prendre une
 30 décision pour nous, allons chercher une place meilleure que celle-ci; car ce serait un malheur pour nous de rester plus longtemps ici. — Le roi des éléphants prit des messagers qui de-

"ויקחו להם צידה" וילכו לבקש מים * ומקום שיהיה בו עשבים¹
 וישובו המלאכים ויבואו² אליו מצאנו מקום כך וכך של מים יקראו
 אותו מעין הירח והוא טוב ממים ומעשבים ויש לנו שם מרעה טוב
 ויתעצו שילכו שם * והיה סביבות המעין חורים רבים לארנבת³
 5 ויהי כאשר באו הפילים אל המעין והפילים היו הולכים על חורי
 הארנבת ודורכים אותם ברגליהם והיו ממתים בהם הרבה ויהי
 כאשר ראו הארנבת זה הדבר נקבצו למלכם ויגידו אשר עשו
 להם הפילים והיו מתעצבים מאוד ולא היו יכולים לנוס ולעזוב
 מעונתם ויבקשו ממלכם שיתיען בזה הדבר ויאמרו [החכמים]⁴
 10 יש לאדם שיבקש לנפשו מוצא מן השוחה בטרם שיפול בה ואחרי
 נפלו ובעוד שיפחד ממנו ואנחנו יראות פן יבואו עלינו פעם שניה

1) Manque chez C., qui paraît avoir lu ויצטירו pour ויצטירו. — Il faut lire להם au lieu de להם, que porte le ms. — 2) Manque chez C. — 3) Lis. ויאמרו; C. et discerunt. — 4) Manque chez C. — 5) C. sapientes.

vaient se munir des provisions et explorer les divers pays. Ils 15
 allèrent chercher de l'eau et un endroit herbageux. Puis ils re-
 vinrent dire : Nous avons trouvé tel et tel endroit, où il y a de
 l'eau, et qui est appelé : fontaine de la lune; l'eau et l'herbage
 y sont bons, le pâturage excellent. La décision fut prise de s'y
 rendre. Mais tout autour de la fontaine il y avait un grand 20
 nombre d'antres, où vivaient des lièvres. Or les éléphants, arri-
 vant près de la fontaine, marchèrent sur ces antres, les foulèrent
 aux pieds, et tuèrent ainsi beaucoup de lièvres. Ce voyant, les
 lièvres se rassemblèrent auprès de leur roi pour lui commu-
 niquer ce que les éléphants leur avaient fait. Ils étaient fort abat- 25
 tus, parce qu'ils ne pouvaient fuir et abandonner leurs habita-
 tions. Ils demandèrent donc à leur roi de chercher un remède à
 ce malheur; puisque les sages disent, que l'homme doit chercher
 un moyen de sortir de la fosse avant qu'il y tombe, après qu'il
 y est tombé, et pendant qu'il la craint. Nous avons peur que les 30
 éléphants ne reviennent une seconde fois. — Le roi leur dit : Que
 tous ceux d'entre vous qui sont intelligents et qui ont quelque

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יְבוֹא אֵלַי כָּל חֹכֶם לִב מִכֶּם בַּעֲצַתּוֹ וְאֶרְאֶה בַּעֲצַתְכֶם
וַיֵּשׁ זָכָר אֶחָד מִן הָאֲרֻנְבוֹת וְהָיָה נֶבֶן וַיּוֹדֶעַ * בַּחֲכָמָה וּבְתַבּוּנָה
וּבְדַעַת¹

צורת המלך של ארנבות והיועץ לפניו

אָמַר אִם יֵרָאֶה הַמֶּלֶךְ שִׁישְׁלַחְנִי אֶל הַפִּילִים וַיִּשְׁלַח עִמִּי^{p. 85.}
אִישׁ נָאֵמָן² יֵרָאֶה מָה אוֹמֵר וַיַּגִּיד³ לַמֶּלֶךְ מָה אַעֲשֶׂה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אַתָּה נָאֵמָן בְּעֵינִי וְלֹא אֶרְצֶה עֲלֶיךָ עַד וְאִין אֲנִי חוֹשֵׁד אוֹתְךָ * וְאִין
אַתָּה בְּעֵינִי שֶׁקֶרן וּמִכּוּב⁴ וְעַתָּה לֵךְ וְהִבֵּט אֲשֶׁר הוּא רָאוּי לָךְ לַעֲשׂוֹתוֹ
וְעֲשֵׂה וְהִגַּד לַפִּילִים⁵ בַּעֲדִי מָה תֵּרָאֶה וְדַע כִּי הַמֶּלֶךְ * הַטּוֹב הוּא
אֲשֶׁר יִתֵּן הַדְּבָרִים וַיִּשְׁחִיתֵם וַיִּרְחִיק הַדְּבָר וַיִּקְרִיבוּ וַיּוֹסֶף בַּדְּבָרִים⁶
וַיֵּרַע וְהוּא יִמְשֹׁךְ הַלֵּב וַיִּכְבוֹשׁ אוֹתוֹ בַּדְּבָרִים וְהוּא יַעֲתִיק הַלֵּב
בַּדְּבָרִים הָרַעִים וּבַמֶּמְרִי⁷

1) *Exode*, XXXV, 31; C. *in scientia*. — 2) C. *cum aliquibus viris de quo (sic) confidat*. — 3) C. *annunciabo*. — 4) Manque chez C. — 5) C. *regi*
16 *elephantorum*, למלך הפילים. — 6) Ms. המלך. — 7) Manque chez C.

chose à me proposer viennent auprès de moi, et j'examinerai leurs conseils. Alors un lièvre mâle s'approcha du roi; c'était un lièvre savant et instruit dans toute sorte de sciences.

Figure du roi des lièvres, tandis que le conseiller se tient devant lui.

20 Il dit : Si le roi daigne m'envoyer auprès des éléphants, qu'il me fasse accompagner par un homme de confiance, qui verra ce que je dirai, et rapportera au roi ce que j'aurai fait. — Le roi répondit : Tu possèdes ma confiance et je n'ai besoin d'aucun témoin; je ne te soupçonne pas de vouloir me mentir ou
25 me tromper. Va donc, réfléchis sur ce qu'il convient de faire et agis en conséquence. Dis au roi des éléphants en mon nom ce que tu penses, et sache qu'un bon messenger peut redresser ou gâter les affaires, il peut rapprocher ou éloigner les partis, augmenter ou diminuer le différend, il peut par ses paroles
30 attirer et subjuguier les cœurs, ou les aigrir par les propos méchants.

צורת המלך שולח מלאכו

וילך המלאך בליל שהירח שלם עד הגיע אל הפילים ויהי
 כאשר קרוב להם חשב בנפשו ויאמר בלבו הנני קמן הנוף מאד
 ורך העצמות ואפחד כי אם אבוא בתוכם ירמסני אחד מהם ויהרגני
 5 וכי כבר נאמר מן המושלים כי כל מי שיבוא על נחש ועל חיה¹
 "ולא ישמר ממנה² ראוי הוא לו שיטיף סם פיה עליו ותהרגנו
 ואולם הוא ראוי לי שאעלה על הר גבוה ותלול³ ומשם אדבר עמם
 בכל אשר ארצה ויעל על ראש הר אחד ויקרא למלך הפילים
 בשמו ויאמר לו הירח שלחני אליך והמלאך אין לו עון בכל אשר
 10 יאמר מטוב ועד רע ואע"פ שיעתיק בדברים כי שליח הוא ואין על
 השליח עון אלא שישלים את אשר צוה להגיד אמר לו מלך של
 פילים ומה הדבר אשר שלחך הירח אלי אמר לו כי הירח אומר

1) C. ajoute : *venenosum*. — 2) Manque chez C. — 3) Ez. XVII, 22.

Figure du roi lorsqu'il envoie son messenger.

Le messenger partit par une nuit de pleine lune et arriva au- 15
 près des éléphants. Au moment d'approcher d'eux, il réfléchit
 et se dit : Je suis très petit de corps, j'ai des os minces, et je
 crains, en me plaçant au milieu d'eux, qu'un éléphant ne m'é-
 crase et ne me tue. On dit dans une sentence : Qui marche près
 d'un serpent ou d'un animal vénimeux sans faire attention, mé- 20
 rite que le poison dégoutte sur lui et le tue. Mieux vaut donc
 monter sur une montagne haute et élevée, et que je leur parle de
 cet endroit selon ma volonté. Le lièvre monta donc sur la cime
 de la montagne, et appela le roi des éléphants par son nom, en
 lui disant : La lune m'envoie auprès de toi; un messenger n'est 25
 pas responsable de ce qu'il dit en bien ou en mal; quand même
 il prononce des paroles méchantes, il n'est que le messenger qui
 ne peut pas commettre un péché, puisqu'il doit s'acquitter de
 ce qu'on lui a ordonné de dire. — Et de quel message, dit le roi
 des éléphants, la lune t'a-t-elle chargé? — Le lièvre répondit : La 30
 lune te fait savoir, que le fort, confiant dans sa force, peut être

לך כי הגבור הכושח בנבורתו הוא ראוי שיוליכהו כוחו להרג
 ולהלחם במי הוא טוב ממנו עד אשר יהיה כחוי מכשול ומוקש לו
 ותהיה נבורתו רשת לרגליו ואתה כבר ידעת עוצם כוחך על
 הבהמות וחיות ולא די לך ונשאך לבך עד אשר באת * לעשות לי
 רע ותבאי אל הארנבות אשר היו סביב המעין הנקרא בשמי והם⁵
 עמי וקהל ממלכתי ותהרגם ותהרס חוריהם ותשתה מימיהם
 ותעשה להם כל רע שבעולם אתה וחבריי ואני הנני מזהירך
 ומצוה אותך שלא תשוב פעם שנית לעשות כדבר הרע הזה ואם
 תעשה זה הדבר אחשיך עיניך * ואסיר עיני מעליך לך ולכל חברייך
 ואאביד נפשכם ועתה¹⁰ אדוני המלך זה המצוה הוא אשר שלחני
 הדרח ואם לא תאמין לי בא עמי אל העין ואראה אותך לשם
 יתמה מלך הפילים מדבריו אשר דבר לו וילך עמו אל העין

1) Ms. כמו; C. *eius virtus*. — 2) Manque chez C. — 3) C. ajoute : *et devorata pascula eorum*, ותאכל מרעיהם. — 4) Manque chez C. — 5) C. *nunc*; 15 ms. ואתה.

amené par sa vigueur à se battre avec quelqu'un qui lui est
 supérieur, de sorte que sa vigueur peut devenir pour lui une
 pierre d'achoppement et un piège, et sa puissance tourner en
 lacs sous ses pieds. Toi, tu connais ta puissance immense, par
 20 laquelle tu l'emportes sur les animaux et les bêtes féroces; mais,
 cela ne te suffit pas, et ton cœur t'a porté jusqu'à moi, pour me
 faire du mal ainsi qu'aux lièvres qui vivent autour de la fon-
 taine qui porte mon nom. Ces lièvres sont mon peuple, les su-
 jets de mon royaume, et toi, tu les tues, tu dévastés leurs antres,
 25 tu bois leur eau, et tu leur fais tout le mal possible, toi ainsi que
 tes amis. Je viens donc t'avertir et t'ordonner de ne pas com-
 mettre une seconde fois un tel méfait; autrement, je t'aveu-
 glerai, et je vous exterminerai, toi et tes amis, sans pitié. Voici,
 mon seigneur et roi, le message que la lune m'a confié; si tu
 30 ne me crois pas, viens avec moi à la source, et je t'y montrerai
 la lune. — Le roi des éléphants fut étonné de ce que le lièvre

וידוי בהביטו למעין ראה צל הירח במים אמר לו השליח קח
בחוטמך מן המים¹ וידוי בקחתו מן המים נתענעו ויחשב המלך
כי הירח ירגש וירגו ויאמר מלך הפילים מה לאדוני המלך אשר
ירגו מי ידע אם הרע לך אפי² מפני שהבאתי חוטמי במים
אמר לו השליח כן הבט רב חמתו עליך על כל אשר עשית לו
ויפחד מלך הפילים מאד ויאמר לירח אדוני⁸⁷ לעולם לא אוסיף
עוד לעשות אשר עשיתי לא אני ולא אחד מעמי אחרי זה היום
ולעולם והנני הולך אל מקומי וישובו למקומם

צורת השליח ידבר עם הפיל וצורת המעין וצל הירח

אמר העורב ואולם נשאתי לכם זה המשל על זה הכוס כי
טוב שתמליכו אחד מכל מיני העופות עליכם ואע"פי שיהיה סבל
כי השרים הטובים יורוהו כמו עשתה הארנבת למלכה ואל נא

1) C. ajoute : *et odorabis lunam*. — 2) Manque chez C.

lui avait dit, et l'accompagna à la source. Là en regardant il
vit le reflet de la lune dans l'eau. Le lièvre lui dit : Prends de
l'eau avec ta trompe. Comme il le fit, l'eau s'agita, et le roi
crut que la lune était irritée et en colère. Il dit : Est-ce que
mon seigneur et roi est courroucé? Peut-être lui a-t-il déplu
que j'aie introduit ma trompe dans l'eau? — Certainement, ré-
pondit le messenger; regarde combien sa colère est grande à
cause de ce que tu lui as fait. Saisi de terreurs, le roi des élé-
phants dit à la lune : Je ne ferai plus jamais ce que j'ai fait, ni
moi, ni aucun de mon peuple. Je m'en retourne à l'endroit où
j'étais. Et tous retournèrent.

Figure du messenger parlant avec l'éléphant, de la source et du reflet de
la lune.

Le corbeau continua : Vous pouvez appliquer cet exemple
au hibou, et en conclure qu'il vaut mieux prendre pour roi un
oiseau quel qu'il soit et fût-il sot; car de bons chefs peuvent
l'instruire, comme le lièvre a fait pour son roi. Mais ne choi-

תמליכו עליכם הכוס כי מדותיו רעים מדוע המרמה והרשע ואין
 מעצר לרחמי * ורוע מדותיו? ואינו מאנשי הממלכה ולא הוא ראוי
 לה ורעי המלכים כל מי הוא אכזר על עמו * בעל מרמה בו'
 והממליך אותו עליו יקרה לו כאשר קרה לעוף ולארנבת אשר
 שמו לחתול שופט ביום⁵ מפני שראו אותו עובד וצם כל היום והיה
 בעל מרמה ורשע * ושמוהו שישפוט עליהם ולעת פקודתם אשר
 באה⁶ אמרו כל מיני העופות ואיך היה המשל הזה אמר העורב
 היה לי חבר אחד מן העופות והיה קנו קרוב לאילן אחד אשר
 הייתי אני יושב בו והיה זה חבר בעת שילך מקנו היה מאריך
 בהליכתו ולא ישוב כי אם לימים רחוקים * ויהי כי ארכו לי הימים¹⁰
 בחבורתו והיינו שכנים רחוק ממני יום אחד⁷ ולא ידעתי אנה הלך

1) *Prov. XXV, 28.* — 2) Manque chez C. — 3) Ms. ורוע. — 4) Manque chez C., qui ajoute : *Et qui confidit in ipso*, בו, והמאמין. — 5) Lis. בנייהם, ou *בנים* comme l'auteur écrit souvent. — 6) Manque chez C.; cf. *Is.* 15 X, 3. — 7) C. *Et cum ivisset quadam vice tardavit multum.* Lis. רחק pour רחוק.

sissez pas le hibou vicieux, avec ses vilaines ruses et sa méchanceté, qui ne sait pas dompter son esprit et ses mauvaises dispositions. Puis, il n'est pas de la famille royale, ni digne
 20 d'en être. Le pire des rois est un roi cruel pour son peuple et trompeur; celui qui lui confie le gouvernement subira le sort de l'oiseau et du lièvre qui prirent le chat comme juge de leur différend parce qu'ils l'avaient vu occupé toute la journée à des actes de piété et d'abstinence, tandis qu'il était rusé et
 25 méchant; le moment où ils se soumirent à son jugement, fut celui de leur châtement. Toutes les espèces d'oiseaux demandèrent aussitôt quelle était cette histoire. Le corbeau répondit:
 J'avais parmi les oiseaux un ami dont le nid était près d'un arbre sur lequel je demeurais. Cet ami, en quittant son nid,
 30 faisait de longs voyages et ne revenait qu'après bien des journées. Après que nous eûmes longtemps vécu ensemble en bons voisins, il s'éloigna un jour, sans que je susse où il s'était rendu;

וַיֹּאדָם לְשֵׁבֶת שֵׁם וְלֹא רָאִיתִיו וְאֶעֱצֵב לְדַבֵּר הֵהוּא וּפְחַדְתִּי
 שְׁמֵא יִהְיֶהוּ אִישׁ אוֹ יִצְוֶנִי צִיד אוֹלָמָצָא מֵעַלָּה יוֹתֵר גְּדוּלָּה מֵאֲשֶׁר
 הִיָּה מִקֶּדֶם עִמָּדִי וְתִשׁוּב אֶל מְקוֹמִי² אֲרֻנֶּבֶת אַחַת וְאֹמֵר בְּנַפְשִׁי
 אֲשֶׁר פִּקְדְתִּי לְעוֹף חֲבֵרִי וְחִסְרְתִּי אוֹתוֹ לֹא הוּא רָאִיו שְׂאֲרִיב³ | עִם
 הָאֲרֻנֶּבֶת מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה בְּמִקְוִמוֹ וַיְהִי לִקְצֵן יָמִים שֶׁבַּ הָעוֹף וַיִּמָּצָא
 שֵׁם בְּמִקְוִמוֹ הָאֲרֻנֶּבֶת וַיֹּאמֶר לָהּ זֶה מְקוֹמִי וּמַעֲוִי צֵאִי מִמֶּנָּה
 וְתִמָּאֵן הָאֲרֻנֶּבֶת וְתֹאמַר לוֹ * הַמִּשֵּׁם הוּא כְּדִי⁴ וְאֲנִי יוֹתֵר רָאִי
 לְשֵׁבֶת כּוֹ מִמֶּךָ אַתָּה תִּבְקֹשׁ עָלַי תּוֹאנָה וְלֹא אֵצָא מִשֵּׁם וְאִם יֵשׁ
 לְךָ עָלַי חֹב הוֹלִיכֵנִי לְשִׁלְטוֹן אִמְרָ לָהּ הָעוֹף זֶה מְקוֹמִי אִם תִּרְצֶה
 10 אֲרִיב עִמָּךְ וְלִי עַד אִמְרָה לוֹ הָאֲרֻנֶּבֶת הֵעֵת שֶׁתִּמָּצָא שׁוֹפֵט
 * תַּחֲדָשׁ עִדִּיק⁴ וְתִבֵּא אוֹתָם אִמְרָ לָהּ הָעוֹף הוּא קְרוֹב מִמֶּנּוּ לְכִי
 עִמִּי אֵלָיו אִמְרָה הָאֲרֻנֶּבֶת וּמִי הוּא אִמְרָ הָעוֹף הוּא הַחֲתוּל שֶׁעַל

1) Manque chez C. — 2) C. *nidum suum*, קֵנוּ. — 3) *Lis*. המושב היא. — 4) *Job X, 17.*
C. habitaculum est in potestate mea.

il prolonge son absence, et je ne le vis pas revenir. J'en fus attristé 15
 et j'eus peur qu'il n'eût été tué, ou attrapé par un chasseur, ou
 bien qu'il n'eût trouvé ailleurs une dignité plus élevée que celle
 qu'il avait eue auparavant dans ma société. Un lièvre vint oc-
 cuper l'habitation de cet oiseau. Je me dis alors : J'ai beau re-
 gretter l'absence de mon ami l'oiseau, ce n'est pas une raison 20
 pour me quereller avec le lièvre parce qu'il est venu prendre sa
 place. A la fin l'oiseau revint et, trouvant le lièvre établi dans
 sa demeure, il lui dit : C'est mon habitation et ma demeure;
 va-t-en. Le lièvre refusa et dit : La maison est en ma posses-
 sion, et je suis plus digne que toi de l'occuper; tu me cherches 25
 noise, mais je ne m'en irai pas. Si tu as une réclamation à faire,
 allons chez le gouverneur. — L'oiseau répondit : Je suis ici chez
 moi, et si tu veux, nous plaiderons; j'ai un témoin. — Le lièvre
 reprit : Lorsque tu trouveras un juge, tu amèneras tes témoins.
 — L'oiseau répliqua : Le juge habite près d'ici, viens avec moi 30
 le trouver. — Qui est-ce? demanda le lièvre. — C'est le chat,

יד הנדר והוא עובד אלהים¹ ויצום ביום ויתפלל בלילה והוא נפשט
מכל תענוגי עולם לא יעשה רע וישפוך² דם ויחיה במים ובחציר
קומי נלכה אליו ואשפוט עמך³ לפניי אמרה הארנבת קומי ונלך
ילכו שניהם ואני הולך אחריהם לראות * השופט הישר (אשר)
5 ואראה מה ישפוט ביניהם⁴ והי כראות החתול אותם עמד על עמדו
כאלו הוא מתפלל וכורע ומשתחוה * ורק שפתיו נעות וקולו לא
ישמע⁵ ותתמה הארנבת מאשר ראתה ממנו ומעונתו⁶ ויקרבו אליו
ויכבדוהו וישתחוו לו ופייסו ממנו שישפוט ביניהם ויצוה שיספרו
לו דבריהם ויספרו לו דבריהם ויאמר אני [זקן⁷] תכהינה עיני
10 מראות וכבדו אותי משמוע ולא אשמע מה תאמרו * שאו קולכם⁸
ויקרבו ממני עד אשמע דבריכם

צורת החתול והעוף והארנבת אצלו

1) C. ajoute : *et est heremita*, וזויר. — 2) Lis. ולא ישפוך. — 3) C. *judicium huius judicis*, מה ישפוט זה השופט. — 4) Manque chez C. Cf. I
15 Sam. I, 19. — 5) Lis. ומעניו; C. *suae scientiae et mansuetudinis*. — 6) C. *senex*. — 7) Manque chez C.

répondit l'oiseau, qui habite sur la rive du fleuve; il est pieux,
il jeûne le jour et prie la nuit; il vit retiré des plaisirs mondains,
ne fait aucun mal et ne verse pas de sang; il se nourrit d'eau
20 et d'herbes. Viens, allons auprès de lui, et portons notre cause
devant son tribunal. — Le lièvre consentit, et ils s'en allèrent
tous deux. Moi, je les suivais pour voir ce juge intègre et as-
sister à sa décision. Lorsque le chat les aperçut, il prit position,
comme s'il priait, il se mit à genoux et se prosterna; ses lèvres
25 remuaient sans qu'on entendît sa voix. Le lièvre fut étonné de
ce spectacle, de cette humilité. Le lièvre et l'oiseau s'appro-
chèrent, saluèrent le chat et se prosternèrent, en le priant de
vouloir bien juger leur différend. Le chat leur ordonna de lui ra-
conter leur affaire. Ils en firent l'exposé. Mais le chat leur dit:
30 Je suis vieux, j'ai les yeux faibles et les oreilles dures; je n'en-
tends pas ce que vous dites. Élevez vos voix et approchez
davantage, pour que je puisse vous entendre.

Figure du chat et près de lui l'oiseau et le lièvre.

ויהי כשמעם זה הדבר קרבו אליו וישמו פעם שניה דבריהם^{p. 89.}
אליו ויאמר להם כדי שיאמינו בו "ויבטחו באמונתו" כבר שמעתי
דבריהם והבינותי אתכם ואני נותן לכם עצה מורה אתכם ביושר
ואצוה אתכם שתבקשו האמת כי המבקש האמת ואע"פ שירשיעוהו
5 במשפט יותר טוב הוא לו והמבקש השוא והשקר ואע"פ שינכר
במשפט הוא לרע לו והוא ראוי שיכיר פשעו "וידע כי עליו העון"¹
כי אין בעולם איש אשר יוציא מזה העולם דבר כי אם המעשים
הטובים אשר יעמדו לו ואשר יותירו לו מכל אשר לו "אבל מכל
אשר בעולם מהון וממטמונים חוץ מן המעשים הטובים לא יועילו
10 לו"² וראוי על המשכיל שיהיו הנשים בעינו במעלת הנחשים וישם
הונם וזהבם כמו אבנים "וישים האנשים אשר יאהב להם מן הטוב
וימאס להם מן הרע במעלת נפשו"³ ויהי כשמעם הדברים האלה

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. —
4) C. et diligere quod bonum est proximis et odire eis malum.

Après cette observation, ils se rendirent tout près du chat 15
pour lui exposer une seconde fois leur affaire. Il leur dit alors,
afin de leur inspirer de la confiance, et de faire croire à sa bonne
foi: J'ai bien écouté vos paroles, et tout compris. Je vous donne
un conseil: je vous engage à la droiture et je vous ordonne
de rechercher la vérité. Car mieux vaut rechercher la vérité, 20
dût-on même perdre par là son procès; s'appliquer au men-
songe conduit toujours au mal, bien que cela puisse faire
gagner la cause. Il faut donc reconnaître son péché et avouer
son tort. Car personne n'emporte de ce monde autre chose que
ses bonnes œuvres; elles seules persistent et restent à l'homme 25
de tout ce qu'il a possédé; fortune, trésors, à part les actions
méritoires, ne lui sont d'aucune utilité. Ainsi l'homme intel-
ligent doit considérer les femmes comme des serpents, l'or et
l'argent comme des pierres, et, pour ses semblables, il convient
qu'il leur souhaite le bien et qu'il leur épargne le mal, comme 30
il le ferait pour lui-même. — Après ces paroles ils furent pleins

ממנו האמינו בו שניהם * ויבטחו באמונתו ויצדקתו ויקרבו אליו
 * ויהי כאשר עמדו נגדו קפץ עליהם * ויחטוף אותם ויהרגם * ויאכלם
 צורת החתול יורג לעוף ולארנבת

ואולם נשאתי לכם זה המעשה למען תדעו כי הכוס בעל
 ערמה ומרמה ורכילות והם מזאבי העופות אשר יאכלו החיות *
 ואין אנו ראויים שנבטח בהם * ולא נאמין בהם * ולא נמליך אותם
 עלינו יהי כשמוע כל מיני העופות הדבר ההוא ממנו ולא המליכו
 עליהם הכוס * ותבא בלבם השטנה עד היום הזה * ויען העוף
 אשר היה מן הכוסים אשר רצו להמליכו עליהם ויאמר לעורב
 אשר דבר הדברים האלה מאד עברתני היום ולא לעון שעשיתי *
 לך * ולא לפשע * ולא אדע אם עבר לך עון מהיום כמה זמנים

- 1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. —
 4) C. *parabolani*, המשל. — 5) C. *aves*, העופות. — 6) Manque chez C. —
 7) Manque chez C. — 8) Manque chez C.

15 de confiance dans sa bonne foi et sa justice et se rapprochèrent
 encore plus de lui. Mais dès qu'ils furent à sa portée, le chat
 sauta sur eux, les saisit, les tua et les dévora.

Figure du chat lorsqu'il tue l'oiseau et le lièvre.

Je vous ai raconté cette histoire pour que vous reconnaissiez
 20 que le hibou est un être rusé et faux, un vrai loup parmi les
 oiseaux qu'il dévore; nous ne devons donc ni croire en lui, ni
 avoir confiance, ni le prendre pour roi.

Les divers oiseaux, ayant entendu les paroles du corbeau,
 renoncèrent à la pensée de choisir le hibou, et de là vient la
 25 haine des hiboux contre les corbeaux jusqu'à ce jour. L'oiseau,
 qui appartenait à la famille des hiboux qu'on avait voulu élever
 à la dignité royale, prit alors la parole et dit au corbeau : Tu
 m'as profondément affligé aujourd'hui, et cela sans que je t'aie
 fait un tort, ni commis un péché; je n'ai du moins conscience
 30 d'aucune faute, qui depuis longtemps m'aurait échappé et dont tu

1) שאחיה ראוי היום לזאת הכלימה אשר הכלמתני ועתה אמור לי
 מה העון אשר עשיתי לך או מה היה הדבר אשר העתיק לבך
 לדבר הדברים האלה ואני אשבע לך באמת וגם אמנם כי הברול
 יגזור העין וכי * יש לעץ תקוה ואם יכרת ועוד יחליף¹ והסיף יגזור
 5 הברש וישבור העצם ואחרי כן ירפא המחץ ההוא * והקשת והחצים
 יורו בהם לאדם וימצא רפואה למכה ההוא² ומכת הלשון לא יתרפא
 ולא תסור לעולם וכן יש דברים הרבה שהם כחרבות ולא יוכלו
 להסירו כי אם יבואו בלב ולא יצאו לעולם ממנו וכל תבערה מכבה
 מים ולריב השתיקה ולנשיכת נחש רפואה ולאבל התוחלת ולאהבה
 10 הפירוד ואש השטמה לא תכבה * ולא תדעך³ ואתם קהל העורבים
 כבר נטעתם אילן האיבה בינינו וביניכם ויעמוד לעולמי עד בינינו
 וביניכם בעוד שנהיה חיים אנחנו ואתם * ובינינו וביניכם * וידבר

1) Job XIV, 7; lis. אס. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. — 4) Lis.: ובנינו ובניכם, C. et filiorum nostrorum.

aurais souffert, pour que j'eusse pu mériter la honte dont tu m'as 15
 couvert. Dis-moi maintenant de quelle iniquité tu as été victime
 de ma part, et qui t'a poussé à prononcer sur moi des paroles
 aussi âpres! Je t'en fais, en vérité, le serment : le fer tranche
 l'arbre, mais, bien qu'abattu, il lui reste encore l'espoir de re-
 verdir; le glaive coupe la chair et rompt l'os, mais cette plaie 20
 peut se guérir; l'arc et les flèches visent l'homme, mais la bles-
 sure peut être fermée par des remèdes; tandis que pour un coup
 porté par la langue il n'y a ni guérison, ni réparation. Il y a sou-
 vent des mots qui sont comme des épées qu'on ne peut éviter,
 car ils pénètrent dans le cœur pour ne plus en sortir jamais. 25
 L'incendie est éteint par le feu, une dispute s'arrête par le
 silence, la morsure du serpent se guérit par un remède, le deuil
 cède à l'espérance, l'amour s'affaiblit par la séparation; mais
 la flamme de la haine ne s'éteint pas. Vous, la communauté des
 corbeaux, vous avez planté l'arbre de la haine entre nous et 30
 vous; cet arbre restera debout à tout jamais entre nous et
 vous tant que nous vivrons, et entre nos enfants et les vôtres.

הכוס כדברים האלה וישב לדרכו בחרי אף והוא נעצב ויתפרדו
 איש מעל אחיו ולא המליכו איש ביום ההוא ויחשוב העורב בנפשו
 אחרי שובם וירע לו דברו אשר דבר' ויאמר בנפשו אמת חמאתי
 היום באשר * עשיתי היום ובאשר² דברתי ועל נפשי עוללתי היום
 איבה ועל עמי ולא היה לי לדבר בין כל מיני עופות כדברים
 הזה ואולי עופות רבים אשר ראו אשר ראיתי מן הכוס וידעו
 אשר ידעתי ולא היה מדבר בין כולם כמו אני וימנעו הם להזכיר
 אותו מפני שיראו שיבוא להם אשר בא לי והביטו האחרונות * ולא
 הבטתי אותם אני כי המשכיל אע"פ שיהיה כושח בנבורתו ובכוחו
 לא הוא ראוי לו שיעשה איבה עם איש * ולא שיעולל אותם³
 | ושיאמר אשען על אשר אדע מן העצות והתחבולות והכוח כמו^{p. 91.}
 האדם אע"פ שיש לו צרי גלעד לא יאות לו שיאכל סם המות

1) C. ajoute : *contra illum*. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C.

15 Ainsi parla le hibou et il s'en alla, enflammé par la colère et abattu par la tristesse.

La-dessus on se sépara sans qu'on nommât un roi en ce jour.
 Mais une fois que les oiseaux étaient partis, le corbeau se mit
 à réfléchir et fut mécontent d'avoir prononcé de telles paroles. Il
 20 se dit : En vérité, j'ai commis aujourd'hui une faute d'avoir agi
 et parlé ainsi ; j'ai attiré sur ma personne et sur mon peuple une
 inimitié profonde ! je n'aurais pas dû tenir ce discours parmi
 tous ces oiseaux ! il y avait peut-être parmi eux des oiseaux qui
 avaient vu du hibou ce que j'avais vu, qui savaient ce que j'ai
 25 su, et cependant aucun d'eux n'a parlé comme moi ; ils se sont
 abstenus d'en faire mention, parce qu'ils craignaient de subir
 le sort qui m'atteint, et qu'ils ont entrevu les suites d'une con-
 duite que je n'ai pas prévues. Car l'homme intelligent, quelque
 confiance qu'il puisse avoir en sa puissance et sa force, ne doit
 30 s'attirer ni provoquer la haine de personne ; il ne doit pas plus
 s'appuyer sur ses projets, ses ruses et sa force, que l'homme
 qui possède le baume de Galad ne doit avaler un poison mortel,

ויבטח על אשר אתו מן הרפואות ואולם החסד לאנשי המעשים
 הטובים ולא לאנשי המאמרים הטובים כי בעל המעשה הטוב אם
 יהיה בעל מאמר טוב יוסיף כבוד על כבודו ותגל צדקתו לגדולים
 ולנדיבים ובעל המאמר טוב אע"פ שירבו ממנו¹ ולא יהללוהו על
 הדבר⁵ ההוא אלא במעשה הטוב ואין בעולם יותר חסד דעת ממני
 אשר העתקתי בדברים בלי שאשאל לאדם² ולא ללמד לאנשי
 חכם ואני יודע כי כל מי לא ישאל עצה מאנשי השכל והדעת ויעשה
 חפצו ועצתו ינחם³ ולא הייתי מצטרך היום לאיבה הזאת ולהביא
 היום לנפשי זאת התונה והיגון ויוכיח העורב לנפשו באלה הדברים
 וילך לדרכו וזאת היא השאלה אשר שאלתני בעד הדבר אשר
 שם האיבה בינינו ובין הכוסים האלה אמר המלך כבר הבינותי
 דברך ומי יתן ולא יהיה זה העורב ולא יקרה זה הדבר כי אנחנו

1) C. in eis. — 2) C. ajoute : *consilium*, עצה. — 3) C. ajoute : *ultimo*,
 באחרונה.

parce qu'il a des remèdes qui peuvent en conjurer les effets. 15
 La bonté appartient à ceux qui font de bonnes actions, et point à
 ceux qui disent de belles paroles : en ajoutant aux belles actions
 de belles paroles, on augmente sa gloire et on révèle sa vertu
 aux grands et aux nobles ; mais celui qui prononce de belles
 paroles, fussent-elles nombreuses, n'est loué qu'autant qu'il les
 accompagne de bonnes œuvres. Personne au monde n'est donc 20
 plus léger que moi qui ai prononcé des paroles acerbes, sans
 demander conseil à personne et sans m'instruire auprès d'un
 sage. Je sais que celui qui, sans demander conseil à des hommes
 intelligents et instruits, fait sa volonté et suit son avis, finit par
 s'en repentir. Je n'avais pas besoin aujourd'hui de cette haine, 25
 et de m'attirer ces tracasseries et ces misères. — Ce sont ces remon-
 trances que se fit le corbeau en s'en allant, et c'est là la réponse
 à la question que tu m'adressais sur la cause qui a provoqué
 l'inimitié entre nous et les hiboux.

Le roi dit : J'ai compris tes paroles, et plutôt à Dieu que ce 30

היום בצרה * אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו¹ ועתה
עוזר אותנו מזה הדבר והגד נא לי אשר אנחנו צריכים אליי
'יותר מזה ותן לנו עצה מה נעשה כאשר קרה בינינו ובין עדת
הבוסים² כי אני יודע כי הכוסים לא ישבעו ממנו בזה אשר עשו כי
אם עד אשר ישובו פעם שנית להלחם אמר לו העורב כבר
5 הודעתך לאיזה דבר לא הוא ראוי להלחם עמם ואולם נראה אם
נוכל לעשות להם תחבולות במה נאבדם מן העולם כי המשכיל
יוכל לעשות בשכלו ובבינתו אשר לא יוכל * חיל גדול³ לעשותו
כי כבר הגידו לנו כי אנשים ילכו⁴ בערמתם ובתחבולותם ובחכמתם
* עד אשר הסיתו⁵ לנויר אחד ו^{p. 92.} הכיבו⁶ עיניו במראה אשר ידע וראה
10 אמר מלך העורבים ואיך היה אמר העורב אמרו כי איש⁷ אחד

נחל 1) *Lam.* V, 7. — 2) Manque chez C. — 3) *C. magnus et potens*, נחל
ועצום. — 4) *Lis.* נכלו ou יכלו. — 5) Manque chez C. — 6) *C. ul.*, עד אשר.
— 7) *Lis.* נויר.

15 corbeau n'eût jamais existé; ce malheur ne serait jamais arrivé!
Mais nous sommes dans la détresse, nos pères qui ne sont plus
ont péché et nous expions leurs fautes. Maintenant aide-nous
dans cette affaire, et dis-moi ce dont nous avons besoin; puis
donne-nous ton avis sur ce qu'il faut faire dans ce qui nous est
20 arrivé avec les hiboux; car je sais que les hiboux ne se sont
pas encore assouvis par ce qu'ils ont fait et qu'ils reviendront
une seconde fois nous combattre. — Le corbeau répondit: Je
t'ai déjà fait connaître pour quelle raison il ne faut pas s'ex-
poser maintenant à un combat avec les hiboux; mais nous es-
25 saierons de trouver des artifices pour les exterminer. L'homme
intelligent peut accomplir par sa raison et son esprit ce qu'une
grande armée est incapable de faire. On nous a raconté un fait
où des hommes, grâce à leur ruse, leurs artifices et leur sagesse,
trompèrent un dévot jusqu'à lui persuader, que ses yeux avaient
30 mal vu ce que cependant il avait bien regardé et reconnu. —
Quelle est cette histoire? demanda le roi des corbeaux. — Le
corbeau répondit:

קנה צבי אחד לעשות ממנו קרבן ויהי הוא הולך עד מצאוהו
שלושה אנשים¹⁾ ויתיעצו שיקחוהו ממנו ויאמר אחד מהם הלא
תראה זה הנזיר יוליך זה הכלב מה ירצה אותו אמר האחר אראה
משפט נזיר ומלבוש נזיר ולא אראנו במעשיו בו כי אילו היה אכן
5 היה²⁾ משליך הכלב וירחץ בגדיו ומטהר עצמו³⁾ ויאמר השלישי
אתה הנזיר תרצה למכור הכלב ויהיו מדברים לו מדברים האלה
עד אשר חשב כי כלב הוא אשר יוליך בידו ואמר בנפשו מי ידע
אם האיש אשר מכר אותו התלבי ויפתוהו וישלך הצבי מידו
וימחר להמחר⁴⁾ בביתו ויכבס בגדיו⁵⁾ ויקחו שלושה אנשים הצבי
10 וישחטוהו ויחלקוהו בינם

צורחם

ואולם נשאתי לך זה המשל כי אני יודע שאע"פ שהם כוסים

1) C. homines. — 2) C. nam si sic esset, abjiceret. — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C. — 5) Manque chez C. — 6) Manque chez C. — 7) Manque chez C. 15

Un dévot acheta un jour un cerf, pour en faire un sacrifice.
En route il fut rencontré par trois hommes qui délibérèrent sur
un moyen de le lui enlever. Le premier de ces hommes dit:
Voyez donc ce dévot qui conduit un chien! Que veut-il faire
avec cette bête? Aussitôt le second ajouta: C'est bien l'exté- 20
rieur d'un dévot et son accoutrement; mais je ne le reconnais
pas dans sa conduite; car si c'était un dévot, il jetterait ce
chien, laverait ses vêtements et purifierait sa personne! Et le
troisième continua: Dévot, veux-tu vendre ton chien? — Ils
répétèrent tant ces propos que le dévot crut que le cerf qu'il 25
conduisait était un chien, et il dit: Qui sait si l'homme qui me
l'a vendu, ne m'a pas trompé. Il se laissa donc persuader, lâcha
le cerf et s'empressa de rentrer chez lui pour se purifier et se
laver. Les trois hommes saisirent le cerf, l'égorèrent et le par-
tagèrent entre eux. 30

La figure de ces hommes.

Je te cite cet exemple parce que je sais que, bien que ce

בעלי מרמה' נוכל להם בתחבולות שנעשה להם ונאבדים מן
 העולם ועתה ראה מה אני אומר לך ועשה אותו הראה למול
 חילך כאילו קצפת עלי ובא אלי * ונקר עיני² ומרוט והכה עד אשר
 אני מתגולל בדם והשליכני בארץ אצל האילן אשר אנחנו יושבים
 בו ותלך אתה וכל חיליך למקום כך וכך³ ותשב שם עד אשיבך⁵
 דבר ויעש המלך הדבר ההוא ויהי אחרי כן כמו עדת הכוסים
 ויצודו' על העורבים ויהי בהגיעם לאילן לא מצאו שם עורבים אפילו
 אחד ולא ראו לעורב וירצו שישוכו לדרכם ויאמר העורב המוכה
 כבר עניתי נפשי והרגתי עצמי * ולא יראוני ולא ידעו^{p. 93.} אנה אשב
 ועתה יאספו עלי שתי תלאות כי אהרג נפשי ולא אציל לחברי ולא¹⁰
 אמיב להם⁶ וישא קולו ויתאנח ויאנק עד אשר * שמעו אותו⁷

1) C. *potentes*, חזקים. — 2) Manque chez C. — 3) C. ajoute : *procul*
ut ab illis non videamini, רחוק אשר משם לא תראו מהם. — 4) Peut-être :
 ואבוא בזה, — 5) C. ajoute : *ut per hoc devenireni in eorum societatem*, ויצודו.
 15) בחבורתם. — 6) C. *modo recedent isti non videntes me et non est mihi bonum*.
 — 7) C. *audiret ipsum unus eorum*, שמע אותו אחד מן.

soient des hiboux rusés, nous pourrions les vaincre par des
 artifices et les exterminer. Vois maintenant ce que je te dirai,
 et agis en conséquence. Fais semblant devant ta troupe
 20 d'être courroucé contre moi, attaque-moi, crève-moi les yeux,
 arrache-moi les plumes et frappe-moi au point que je me roule
 dans le sang; puis jette-moi à terre près de l'arbre où nous
 habitons. Toi, tu t'en iras avec ta troupe à tel et tel endroit, où
 tu resteras jusqu'à ce que je t'apporte des nouvelles. Le roi
 25 suivit cet avis. — Plus tard la communauté des hiboux se leva
 pour faire la chasse aux corbeaux, et, n'en trouvant pas un seul
 près de l'arbre et n'apercevant pas le corbeau blessé, elle fut
 sur le point de s'en retourner. Le corbeau se dit alors : Je me
 suis laissé torturer et presque tuer, et les hiboux ne me voient,
 30 ni ne remarquent où je suis; j'aurai donc amassé deux mal-
 heurs sur ma tête : je me serai fait achever, et je ne ferai rien
 d'utile ou de favorable à mes amis. Il éleva donc la voix, poussa

הכוסים * ויבוא לו ויהי כראותו אשר קרה לו מן הענוי והמכאובות
וההכאות הגיד אותו למלך שלהם¹ וילך אליו * עם עשרה מחיליו
שישאל אותו בעד העורבים ויהי כאשר קרבו ממנו צוה לעוף
אחד² שישאלהו מאין הוא ואיה עדת העורבים

צורת העורב בשורש האילן והכוס

5

אמר העורב אני פלוני בן פלוני ואולם אשר שאלתני בעד
העורבים הלא תוכל לראות בחולי וּבמכאובי כי אני יודע מסוד
העורבים ולא עצתם אמר מלך הכוסים³ זה העורב הוא שני
למלך העורבים ובעל עצתו וסודו ועל כן שאל אותו מה זה אשר
קרה לו ומה היה הדבר אשר אירע לו זה הענוי וזאת הצרה
ויאמר העורב רוע עצתי וסכלות דעתי עשה לי אשר תראה אמר
הכוס * ומה היה העצה הרעה וחסרון דעתך אשר עשה לך כל

1) Manque chez C. — 2) C. *ex decem sociis suis*, מעשרה חביריו. —
3) C. ajoute : *socio suo, scito quod*, לחבירו דע כי.

des gémissements et se plaignit jusqu'à ce qu'il fût entendu par 15
un hibou qui vint le trouver. En voyant les châtimens et les
coups dont souffrait ce corbeau, il alla le dire au roi. Celui-ci
se rendit, accompagné de dix hiboux de sa troupe, auprès de
lui pour l'interroger sur les corbeaux. Arrivé près de lui, il
ordonna à un oiseau de lui demander d'où il venait et où se 20
trouvait la communauté des corbeaux.

Figure du corbeau au pied de l'arbre et du hibou.

Le corbeau répondit : Je suis un tel, fils d'un tel. Quant à ta
question sur les corbeaux, ma maladie et mes souffrances te
prouvent assez que je ne suis pas au courant de leurs concilia- 25
bules et de leurs décisions. — Le roi des hiboux dit : Ce cor-
beau est le second après le roi, il est son conseiller intime ;
demande lui donc ce qui lui est arrivé, et quelle cause lui a
attiré un tel châtiment et une telle misère. — Le corbeau ré-
pliqua : Mon mauvais conseil et ma sottise m'ont mis dans cet 30
état. — Quels étaient ce mauvais conseil et ce manque d'intel-

זה' אמר העורב כי בעת עשיתם לעורבים כל אשר עשיתם והרגתם כל אשר הרגתם ותלכו לדרככם קרא אותנו מלבנו ויאמר לנו תנו לנו עצה מה אעשה ויתנו לו עצה כולם שילחמו עמכם חוץ ממני כי אני אמרתי להם אראה כי אין לכם כח שתלחמו עמהם כי הם יותר חזקים מכם * וקשי לב ומרי נפש ועצתי אשר 5 אני נותן לכם אראה^{p. 94.} שתשלימו אותם ותדרשו את שלומם וטובתם ותקבלו עול מלכותם עליכם ותעמדו בכרית ואל תקשו¹⁾ ואל תמהרו לתמרי ותתנו להם המס אם תשמעו ממני ואם ישמעו הם מזה הדבר ואם לא טוב לכם שתברחו על הארצות ויודיעוהו ויעצוהו שילחם עמכם ואם ילחמו עמכם טוב להם ורע לכם וצויתי אני 10 שיבואו בעבודתכם ואומר להם כי האויב הגבור והחזק לא יצילך

1) C. *Et quo modo.* — 2) Comme תקשו עורף. — 3) Je suppose qu'il faut lire : ואל תמהרו לרבר. — 4) C. a seulement après מכם : *et homines durae cervicis et date illis tributum quod vobis imponent, et tractate* 15 *super hoc cum civitatibus vestris, ut concordant vobiscum in hoc.*

ligence? demanda le hibou. — Le corbeau reprit : Lorsque vous avez maltraité les corbeaux et que vous en avez tué tant, notre roi nous convoqua après votre départ et nous dit : Donnez-moi votre avis sur ce qu'il y a à faire. Tous conseillèrent le 20 combat avec vous, excepté moi; je leur faisais observer ceci : Vous n'avez pas les moyens d'entreprendre une guerre avec les hiboux; ils sont plus forts que vous et aussi entêtés qu'emportés; je pense donc que vous devez vous arranger avec eux, chercher la paix et le bien-être, vous soumettre au joug de leur royauté 25 et devenir leurs vassaux; sans vous opiniâtrer et sans rien précipiter, payez leur un tribut, si vous voulez m'écouter et s'ils veulent entrer dans cette voie. Autrement, il vaut mieux fuir dans d'autres pays. — Mais les autres conseillers déclarèrent qu'ils étaient pour la guerre, qui devait aboutir à leur bien et à 30 votre malheur. Moi j'insistais toujours pour qu'ils se soumissent, en ajoutant : On ne se sauve de la main d'un ennemi vaillant

מירו כי אם שתכנע לו הלא תראה כי חציר השדה ימלט מן
 הרוחות מפני שהוא צעיר וקרוב לעפר והוא נודע¹ לימין ולשמאל
 * והאילן הגדול מפני שהוא קשה ישבר ברוחות הגדולות מפני
 שלא יתעטף ימין ושמאל² ויעמוד ויתיצב לרוחות יעד אשר ישבר³
 5 ויהי כשמעם ממני הדבר ההוא אמרו לי הלנו אתה אם לצרינו
 אנחנו רואים כי התערבת עם אויבינו * ונמשך לבך אחריהם ואתה
 כאחד מהם⁴ ותדעה להאבידנו כדי שתמצא חן וחסד ויתנוך במעלה
 גדולה ויאספו עלי ועשו כי אשר אתם רואים ויהי כשמע מלך
 הכוסים הדבר ההוא אמר לאיש אחד מיועציו ומאנשי עצתו ומה
 10 עצתך בזה העורב אמר לו אין לי בו עצה * כי תדע כי אין אחד
 מכל העורבים שהיה בעל עצה (טוב) ממנו ועל כן אראה⁵ שתמהר

1) Lis. : נוטה ou בורע ; C. *declinans*. — 2) C. *sed si obduratur*, ואם
 ישר ויושלך לארץ. — 3) C. *frangitur et in terram projicitur*, יהיה קשה
 4) Jos. V, 13. — 5) Manque chez C. — 6) C. comme s'il n'y avait que
 טובה כי אם

et fort que par l'humiliation. L'herbe des champs échappe aux
 coups de vent parce qu'elle est petite, près du sol et se baisse
 à droite ou à gauche, tandis qu'un grand arbre, à cause de sa
 résistance, est brisé par les ouragans; il ne sait pas se plier, reste
 debout et affronte le vent jusqu'à ce qu'il soit broyé. — En enten- 20
 dant mes paroles, ils me dirent : Es-tu des nôtres ou du parti de
 nos ennemis? Nous voyons bien que tu fais cause commune avec
 nos adversaires, ton cœur est attiré de leur côté, tu leur res-
 sembles, et tu veux nous perdre pour gagner leur grâce et leur
 bienveillance, et pour obtenir chez eux une haute dignité. — 25
 Ils se jetèrent sur moi et m'infligèrent le traitement que vous
 voyez.

Le roi des hiboux, ayant entendu ces paroles, dit à l'un de
 ses conseillers et de ses intimes : Qu'est-ce que tu me con-
 seilles au sujet de ce corbeau? — Il répondit : Je n'ai aucun 30
 avis à son sujet; tu sais que de tous les corbeaux il n'y a pas
 un seul aussi avisé que ce corbeau; il faut donc l'exterminer

לדאבדו מן העולם כי זה¹ מנכבדי העורכים² והרינתו יריוח והצלה³
ומנחה טובה לך והוא צרה גדולה לעורכים * אם ימות זה⁴ וירפו
ידיהם כי אין להם מי יתן להם עצה כמדו^{p. 93.} וכבר אמרו חכמים
כי כל מי המוציא דבר גדול ומאבד אותו לא ישוב עוד אליו * ולא
ישיג ידו לוי⁵ והמבקש שיגבר על אויבו והאלהים אנה אותו לידו⁶
ואחרי כן לא הוא נוהר בו * אין לו אומץ ולא שכל ולא דעת ולא
מחשבה ו⁷ לא תועיל לעולם חכמתו אבל היא מכשול לו ורשת
לרגליו וכל מי הסגיר לו האל אויבו ולא יניח נפשו ממנו ינחם
בעת שימלט אויבו מידו ולא יוכל לו ויהי אחרי כן אמר המלך
לשר השני מה היא עצתך בזה העורב אמר עצתי שלא תהרגנו¹⁰
כי הנכנע והעני אע"פ שידא אויב הוא ראוי שירחמו עליו * ושיעברו

1) C. ajoute : *vir magnis consiliis, et* • • • גדול העצה ו • • • — 2) C. ajoute :
et sapientum regis, ומחכמי מלכם. — 3) Manque chez C. — 4) Manque
chez C. — 5) Manque chez C. — 6) *Ex. XXI, 13.* — 7) C. *nec assumit*
15 *adversus illum argumentum et estimationem ut illum perdat*, ולא יבקש עליו
תחבולות ומחשבות לדאבדו.

le plus tôt possible ; il fait partie de la noblesse, sa mort sera
une délivrance, un soulagement, un repos pour toi et un grand
malheur pour les corbeaux ; une fois celui-ci tué, les corbeaux
20 seront découragés et ils n'auront plus de conseiller. Les sages
ont dit : Celui qui a trouvé quelque chose d'important, et le
perd, ne le retrouvera plus jamais, ni ne le possédera plus ; celui
qui veut obtenir la victoire sur son ennemi, et qui, lorsque
Dieu le lui a livré, ne fait pas attention, celui-là manque de
25 vigueur et de réflexion, ne sait pas profiter de sa sagesse,
et cette sagesse même devient une pierre d'achoppement et
un piège pour ses pieds. Celui à qui Dieu a livré son adver-
saire, et qui ne s'en débarrasse pas, s'en repentira, quand cet
ennemi se sera sauvé de son pouvoir et qu'il ne pourra plus s'en
30 emparer. — Puis le roi s'adressa au second chef : Quelle est
ton opinion au sujet de ce corbeau ? — Celui-ci répondit : Mon
avis est que tu ne dois pas le tuer. Car le malheureux qui est

ממנו¹ ויצילו מיד המות * והורא והמפחד הוא ראוי שיתנו לו
 אמנותם ויבטח על חסדם² כי יש פעמים שימצא אדם עור באויבו
 וישוב אוהב לו כמו שאהבה אשת הוקן את בעלה אחרי אשר
 היתה מואסת אותו אמר לו המלך ואיך היה אמר הכוס אמרו
 5 כי איש אחד סוחר ועשיר והיה זקן מאד והיתה לו אשה יפה מאד
 והיתה מואסת אותו ותזנח לשכב עמו * והיתה בלילה אחת שוכבת
 במטה עמו³ כל אשר יקריבנו אליה היא היתה מרחקת ממנו * והוא
 היה אוהב אותה מאד⁴ והי' הם שוכבים לילה אחד עד בוא אליהם
 ננב ותיקץ האשה מקולו ותפחד ממנו ותקרב לאישה ותדבק בו עד
 10 הקיצה אותו מרוב^{p. 96.} אשר דבקה בו ויאמר לה מה לך מיומים ומה
 היה הדבר שקרבת לי כל כך וישא ראשו וישמע קול רגלי
 הננב על גג הבית⁵ וידע כי מפני שפחדה ממנו עשתה זה ויאמר

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. —
 4) Manque chez C. — 5) C. *in domo*, בבית.

humilié, fût-ce même un ennemi, mérite qu'on lui montre de la 15
 miséricorde, du pardon et qu'on le sauve de la mort; il faut ras-
 surer l'homme anxieux et craintif et lui inspirer confiance dans
 notre bonté. Souvent on trouve un secours chez son ennemi qui
 se transforme en ami. Ainsi la femme de ce vieillard a fini par
 aimer son mari après l'avoir détesté. — Quelle est cette histoire? 20
 demanda le roi. — Le hibou répondit : Un riche négociant très
 âgé avait une fort jolie femme qui le détestait et qui ne voulait
 avoir aucun commerce avec lui; plus il s'approchait d'elle, et plus
 elle s'éloignait de lui. Une nuit pendant que le mari et la femme
 étaient couchés ensemble, un voleur entra chez eux. La femme 25
 réveillée par le bruit, eut peur, se rapprocha de son mari et se
 cramponna si fort à lui qu'il fut réveillé à son tour. Il dit : Que
 se passe-t-il d'extraordinaire? pourquoi t'approches-tu tant?
 Mais en levant la tête, il entendit le bruit des pieds du voleur
 sur le toit de la maison. Il comprit que c'est par peur qu'elle 30

לננב כבר עשית לי זאת הלילה דבר אשר אורך עליו כל ימי אחרי
אשר החברתי אותי עם * אשר אני אוהב והיא מואסת בי² ועתה
קח מן הבית מה תרצה והוא * נתון לך ושרוי לך ומחול לך³

צורת האשה דובקת בבעלה והננב יאסף (מה) שימצא

אמר המלך לשר השלישי מה עצתך בזה העורב אמר לו⁵
עצתי שלא תהרנהו כי האיש בעת מצא לחבר אויבו והוא ננוע
ומכה ונענה⁶ הוא ראוי שיחיה אותו כי הוא טוב לו כי הוא קרא⁷
אותו על מעשה אויבו * ואנה הוא יושב⁸ ומוצאיו ומובאיו ויניד לו
דרכו⁸ כי המשכיל בעת יקשרו אויביו זה על זה וימרדו זה על
זה כאילו נם⁸ הוא עליהם כי הוא לו טוב גדול וינצל מצרות רבות¹⁰

1) Lis.: החברת. — 2) C. *uxor mea*, אשתי. — 3) *licita sunt*. Le texte présente une formule rabbinique. — 4) Lis.: ומענה; cf. *Isaïe* LIII, 4. — 5) Lis.: יורה; C. *indicabit*. — 6) Manque chez C. — 7) C. *ejus semitas*, דרכיו. — 8) Lis.: נבר, C. *superabil*.

15 avait fait cela. Il dit aussitôt au voleur : Tu as fait cette nuit quelque chose pour lequel je te serai reconnaissant tant que je vivrai; tu m'as rattaché à celle que j'aime et qui m'avait dédaigné. Prends dans la maison ce que tu veux; cela t'est donné, accordé et abandonné.

20 Figure de la femme, cramponnée à son mari, tandis que le voleur ramasse ce qu'il peut trouver.

Le roi dit alors au troisième chef : Que penses-tu de ce corbeau? — Il répondit : Ne le tue pas, tel est mon avis; car lorsqu'on a trouvé moyen de se rattacher un adversaire, cou-
25 vert de plaies, frappé et châtié, il faut le faire guérir. Cela est avantageux, parce qu'il peut donner des indications sur les agissements et l'emplacement de l'adversaire; il peut renseigner sur ses allées et venues et sur ses habitudes. Lorsque les ennemis conspirent les uns contre les autres, lorsqu'ils s'insurgent
30 entre eux, le sage considère cela comme une victoire qu'il a remportée sur eux; c'est un grand bien et une délivrance de

בעת יפרדו אויביו כל איש מחברו וכבר נאמר חלק לכם עתה
 'אשמו' וימלט כמו נמלט הנזיר מפני החילוק אשר קרה בין
 השטן לנגב אמר המלך ואיך היה אמר השר אמרו כי נזיר
 אחד ניתן לו פרה ויקח אותה ויביאה לביתו ויראה אותו נגב אחד
 בדרך וירצה לנגוב אותה לו וילך הנגב אחריו עד מצא שטן אחד
 בדמות בני אדם ^{p. 97.} ויאמר לו הנגב מי אתה ומה אתה רוצה אמר
 לו אני שטן ואבקש לחנוק לזה הנזיר ואני הולך עד יישנו בני אדם
 ואהרגהו אמר הנגב גם אני ארצה לילך אחריו לביתו בעת
 שיישנו בני אדם ואקח הפרה שלו וילכו אחריו שניהם עד הגיעו
 לביתו בלילה ויבוא הנזיר לבית ויביא הפרה לבית אחד ויאכל
 * אשר מצא² וישן ויאמר הנגב כלבו מי ידע אם בעת יבוא השטן

1) *Osee*, X, 2. — 2) *C. et intravit suum cubiculum*, ויבוא בחדר משכבו.

beaucoup d'angoisses, quand la division s'établit parmi les
 ennemis. Il est bien dit dans l'Écriture : Leur cœur est divisé,
 ils en porteront la peine. C'est un moyen de délivrance, comme
 cela est arrivé au dévot, lorsque la discorde s'est mise entre
 le démon et le voleur. — Le roi demanda : Quelle est cette
 histoire?

Le chef répondit : On raconte qu'un dévot reçut pour cadeau
 une vache. Tandis qu'il la conduisait chez lui, un voleur l'aper-
 çut et résolut de la lui enlever. Le voleur suivit donc le dévot,
 jusqu'à qu'il fit la rencontre d'un démon qui avait pris la
 forme humaine. Le voleur lui dit : Qui es-tu et que veux-tu?
 — L'autre répondit : Je suis un démon et je cherche à étran-
 gler ce dévot; je continue donc mon chemin jusqu'à ce que
 ces gens soient endormis pour le tuer. — Et moi, reprit le
 voleur, je suis résolu aussi à le suivre jusqu'à sa maison afin de
 lui prendre sa vache quand le monde sera endormi. Le démon
 et le voleur marchèrent donc ensemble jusqu'à ce qu'ils fussent
 arrivés la nuit à la maison du dévot. Le dévot rentra; il con-
 duisit la vache dans une chambre; puis il mangea ce qu'il
 trouva, et s'endormit. — Le voleur se dit alors : Qui sait,

לחנוק אותו יועק האיש ויאספו כל האנשים ולא אוכל לקחת הפרה
 * כי בעת יראה וישבו לדרכם וימצאו אותי ויאמרו כי אני הרנתי¹
 ויחרוני אמר הננב לשמן הרף ממני מעט עד אקח הפרה ואחר
 כך תעשה כל חפצך אמר השמן לא אעשה אלא מטרם אהרנ
 אותו ואחר כך תבוא אתה וזה אמר לא כי אני אתחיל ויבוא⁵
 ביניהם חילוק ויריבו בחזקה ויתקוטטו * עד אשר קרא השמן לנויר
 ויאמר לו הקיץ כי זה הננב ירצה לננוב פרתך ויקרא הננב גם הוא²
 ויאמר לו הקיץ כי זה השמן רוצה לחנוק אותך וייקץ הנויר ואנשי
 ביתו וינוסו שניהם הננב והשמן וימלט הנויר מצרה גדולה ואולם
 נשאתי לך זה המשל כי האדם המשכיל והנבון ראוי הוא לו שיתחבר¹⁰
 לאויבו וישאל אותו * כי מי ידע אם יש לו בו טוב גדול³

1) C. *sed me videntes capient*, כי בעת יראוני יאחזוני, Dans le texte, il faut probablement lire ידרנ pour יראה. — 2) C. *donec fur vocaret heremitam*, עד אשר קרא הננב לנויר. — 3) C. *quod latet in corde sui inimici ad-*
 15 *vernus eum.*

si, au moment où le démon viendra l'étrangler, le dévot ne
 criera pas? Les gens se rassembleront, et je ne pourrai pas en-
 lever la vache; car le meurtre étant découvert, on s'en retour-
 nera, on me trouvera, me prendra pour l'assassin, et on me
 20 tuera. — Le voleur dit donc au démon : Attends un peu et
 laisse-moi enlever la vache; puis tu feras ce que tu voudras.
 — Mais le démon répondit : Je ne ferai pas cela! D'abord je
 le tuerai, tu viendras après. — Non, reprit l'autre, c'est moi
 qui commencerai. — Ainsi la discorde se mit entre eux, et ils
 25 se disputèrent et se querellèrent si fort que le démon finit par
 crier : Hé, dévot, réveille-toi, voici le voleur qui veut dérober
 ta vache! Et le voleur à son tour se mit à crier : Réveille-toi,
 ce démon a l'intention de t'étrangler! — Le dévot et les gens
 de sa maison se réveillèrent; le voleur et le démon prirent la
 30 fuite, et le dévot fut sauvé d'un grand danger.

Je t'ai cité cet exemple pour te démontrer que l'homme in-
 telligent et prudent doit s'attacher à son ennemi et l'interroger,
 parce qu'il se peut qu'il en résulte pour lui un grand bien.

צורת הנזיר והפרה והשטן והגנב

וידו כאשר כלה השלישי לדבר דברו אמר השר הראשון
 מיועצי המלך והוא אשר יעץ^{p. 98.} אותו להמית לעורב ויאמר במה יפתה
 אתכם העורב ויסית אתכם בדבריו ובתחבולותיו אשר האמנתם
 בו⁵ ואמרו (החכמים)² האויב כי יחנן קולו אל תאמן בו ותראצו
 לאבד נפשכם ועצתכם ותקלו הדבר הגדול עד יאבד מידכם ועל
 כן חדלו לכם מזאת העצה והביטו כמו יביט אדם נבון משכיל
 כמו יביט איש חכם אשר הוא יודע "דברי אויביו ומעשיו"³ ואל
 יפתה לבכם ויסורכם מעצתכם הטובה ואולם אני רוצה בעצתי
 שתהרגוהו כי אפחד אם ישוב⁴ עמנו כי אחריתנו (לרע)⁵ כי הנבון
 המשכיל לא יפתה אותו כל הדברים ולא יטוש אויבו בעת יסגורו

1) C. ajoute : *et credatis verba ejus*, ותבטחו בדבריו. — 2) C. *sapientes*.
 — 3) C. *opera sui inimici*, מעשי אויבו. — 4) Lis. ישב; C. *steterit*. — 5) C.
male succedat.

Figure du dévot, de la vache, du démon et du voleur.

15

Lorsque le troisième chef eut fini de parler, le premier, le
 conseiller qui avait voulu qu'on tuât le corbeau, reprit la parole
 et dit : Comment ce corbeau vous séduit-il, et comment peut-il
 vous entraîner par ses discours et ses artifices auxquels vous
 ajoutez foi ! Les sages ont dit : Lorsque l'ennemi adoucit la
 voix, ne le crois pas. Mais vous voulez vous perdre vous-mêmes
 et prendre une fâcheuse décision ; vous négligez une chose im-
 portante de façon à ce qu'elle vous échappe. Abandonnez donc
 cette décision et soyez prévoyants comme un homme prudent
 et intelligent, comme le sage qui connaît les discours et les
 actions de ses adversaires. Ne vous laissez entraîner à aucune
 imprudence. Certes, si j'insiste à demander la mort de ce cor-
 beau, c'est que je crains, s'il reste avec nous, des conséquences
 fâcheuses pour notre avenir. Aucun discours ne fait fléchir
 l'homme prudent et intelligent, et il ne laisse pas son ennemi
 tranquille, lorsque Dieu l'a fait tomber entre ses mains, tandis

האל בידו והסכל יפתה. לבו בדברים הרכים הנכונים ואל יהיה
 כעצלים אשר יפתה לכם בכל מה שיראו ויאמינו בכל מה שישמעו
 וירך לכם לאויבים ויאמינו באשר שמעו יותר ממה שיאמינו באשר
 ראו כמו האיש אשר היה חרש עצים ויכזיב אשר ראו עיניו והאמין
 5 אשר שמעו אזניו וירך לבו ויפתה אמר המלך ואיך היה המשל
 הזה [אמר השר]² אמרו כי איש אחד היה חרש עצים והיתה לו
 אשה יפה והיה איש אחר אוהב אותה³ ויודע הדבר לאישה מאת
 חבריו וקרוביו ויאהב האיש שיחקר על הדבר אם אמת או כזב
 ויהי יום אחד ויאמר לאשתו הנני הולך למדינת כך וכך והיא
 10 רחוקה ויש לי לעשות מלאכה לאחד מבני הנדיבים ואשב שם
 ימים רבים ועתה הכיני לי צידה ותשמח האשה ותכין לו צידה

1) C. *nec sistit*. — Peut-être faut-il lire תהיו, et dans C. *nec sistit*. —

2) C. *dixit*. — 3) C. ajoute : *qui agebat cum ea*. — 4) C. ajoute : *et credere non voluit de facto uxoris suae nisi videret ad oculum*, ולא רצה להאמין

15 במעשי אשתו עד אשר יראה בעיניו

que le sot se laisse bercer par des paroles douces et humbles;
 il n'est pas comme les lâches qui sont pris par tout ce qu'ils
 voient, qui croient tout ce qu'ils entendent et dont le cœur
 s'amollit pour les ennemis de manière à ajouter plus de foi à
 20 ce qu'ils entendent qu'à ce qu'ils ont distinctement vu. Ils res-
 semblent à ce charpentier qui s'est laissé toucher et séduire,
 parce qu'il ne croyait pas ce qu'il avait aperçu de ses propres
 yeux pour croire ce que ses oreilles entendaient. — Le roi de-
 manda : Quelle est cette histoire? — Le chef répondit :

25 On raconte qu'il y avait une fois un charpentier qui avait
 une jolie femme. Mais elle avait un amant, et les amis et parents
 du mari l'en informèrent. L'homme voulait examiner si le fait
 était vrai ou faux. Il dit donc un jour à sa femme : Je pars
 pour telle et telle ville éloignée, où j'ai de l'ouvrage pour un
 30 noble; j'y resterai plusieurs jours; prépare-moi des provisions
 de voyage. La femme fut contente et prépara les provisions.

ויקח צידתו ויצא ללכת ויהי בצאתו ויאמר לה השמר בנפשך
ובביתך עד אשוב אליך וילך והיא תביט אחריו עד ^{p. 99.} "עבר" הדלת¹
ויהי בשוכה בביתה בא הוא ויתחבא במבוא אחר הדלת ויהי בערב
בא בלאט² עד אשר בא תחת המטה אשר הוא ואשתו היו שוכבים
והיא חשבה כי הלך ותשלח אחריו האיש אשר היה אוהב אותה 5
ותגד לו כי הלך בעלה ויבוא אליה ויאכלו וישתו וידברו חידות
ומשלים ויהי אחרי כן עלה³ למטתם ויהי הם (חושבים) שוכבים
ובעל הבית יודע כל מעשיהם עד אשר נרדם בעל הבית ויתנודד
ויוציא רגליו תחת המטה כי היה ישן ויהי בראותה האשה זה
הדבר ידעה כי בעלה הוא ותאמר לאיש אשר היה שוכב עמה 10
ותגד לו הסוד ותאמר שא קולך ושאל אותי ואמר לי למי אתה
אוהבת יותר הלי או לבעלך ובעת לא ארצה להשיב לך דבר

1) C. *prolongaretur a domo*, הרחיק מן הבית. — 2) C. ajoute : *ad ca-*
ueram, החררה. — 3) Lis. עלו. — 4) Mot à biffer. Pent-être faut-il lire
הזדים; cf. *Isaïe*, LVI, 10.

Il se mit en route, et en la quittant, il dit à sa femme : Prends
garde à ta personne et à ta maison jusqu'à mon retour. Le mari
s'en alla donc et sa femme le suivit des yeux jusqu'à ce qu'il
eût passé la porte. Dès qu'elle fut rentrée, le mari revint et se
cacha dans un réduit derrière la porte; ensuite, le soir venu, il 20
se glissa doucement sous le lit conjugal. Elle qui le croyait bien
parti, envoya chez son amant et lui fit savoir que son mari était
absent. Il vint aussitôt chez elle; on mangea et but; puis on se
raconta des histoires et des propos ingénieux, et on alla se cou-
cher. Pendant ce temps le mari observait tout ce qui se faisait, 25
puis il s'endormit, et en remuant pendant son sommeil il sortit
les pieds d'au-dessous du lit. Lorsque la femme vit cela, elle sut
aussitôt que c'était son mari. Elle parla à l'amant qui était
couché à côté d'elle pour lui communiquer ce qui se passait;
elle lui dit : Parle-moi à haute voix et demande-moi : Qui 30
aimes-tu mieux, moi ou ton mari? et quand je ne voudrai pas
te répondre, insiste jusqu'à ce que je me prononce. L'amant

תפצר עלי עד אשר אומר לך ויעש האיש כמו שאמרה לו ותאמר
 לו מה לך לשאול זאת השאלה בחיי אם אתה חושב כי יש
 בעולם אדם שיהיה חשוב ואהוב יותר בעיני מבעלי תחטא כי
 אנחנו כל הנשים לא נאהב האחרים אלא להשלים התאוה ולא
 נביט לא לנופם ולא למדותם ולא לדבר מדבריהם ובעת נשלים
 מהם תאוותינו הם חשובים בעינינו ככל אדם בעולם ואולם האיש
 טוב לאשה מאביה ומאחיה ומאמה ומבניה כי עמלו ויגיע שלו הכל
 הוא לה ועל כן ארורה האשה אשר לא תאהב יותר חיי בעלה
 מחייה ויהי * בהקיק בעלה שמע' זה הדבר מאשתו בטח בחיבתה
 לאשר שמע ממנה ואמר ^{p. 100.} | בנפשו עתה אני יודע כי אשתי אהבת
 אותי בלבב ובנפשה וישמע וישכב במקומו עד עלה השחר²

צורת בעל הבית נטה רגליו תחת המטה ואיש עם האשה במטה

1) C. *audiens*, בשמוע. — 2) C. ajoute : *et amasius cum uxore in lecto dormiens*, וראיש עם האשה ישנים במטה.

15 fit ce que la femme lui avait ordonné. La femme répondit alors :
 Pourquoi m'adresses-tu cette question? Par ma vie! si tu penses
 qu'il y ait au monde quelqu'un que j'aime et que je respecte
 plus que mon mari, tu te trompes. Nous autres femmes, nous
 n'aimons les autres hommes que pour satisfaire notre passion,
 20 sans égard pour leur personne ou leurs qualités, ou pour quoi
 que ce soit; une fois notre passion assouvie, l'amant n'a pas
 plus de valeur à nos yeux que tout autre homme au monde.
 Le mari au contraire vaut mieux pour la femme que son père,
 ses frères, sa mère et ses enfants, car le fruit de son travail
 25 et de ses labeurs est pour elle. Maudite la femme qui ne don-
 nerait pas sa vie pour son mari! Le mari réveillé, en écoutant
 ces paroles, eut confiance dans l'affection de sa femme grâce à
 ce qu'il avait entendu. Il se dit : Je sais maintenant que ma
 femme m'aime de tout son cœur et de toute son âme. Là-dessus,
 30 il se rendormit jusqu'au lever de l'aurore.

Figure du mari sortant ses pieds d'au-dessous du lit, tandis que la femme
 et son amant sont couchés dans le lit.

ויהי בבקר יצא האיש לדרכו¹ ותרדם היא על המטה ותישן
ויוצא בעלה מתחת המטה וימצאנה ישנה וישב לצדה והוא מנשב
אליה² עד הקיצה ויאמר לה נפשי פדותך שכבי ונומי כי לא ישנת
זאת הלילה ולולא כי לא רציתי לעצב אותך הייתי הורג זה הפריץ
5 ואניח אותך ממנו

צורת החרש ירוח על אשתו והיא ישנה

ואולם נשאתי לכם זה המשל פן תהיה כאיש אשר הכויב כל
אשר ראו עיניו והאמין באשר שמעו אזניו ועל כן אל תאמינו לדבר
העורב כי אין בו אמונה ולא הוא מן האנשים אשר יאמינו בהם כי
10 האיש פעמים אשר לא יוכל לעשות רע לאויבו בעת ימלט מידו
אחרי אשר הסגירו האל בידו וכי העורבים לא יוכלו³ לעשות לך

1) C. ajoute : *marito ignorante qui dulciter sub lecto iacuit dormiendo in stercoribus*, ובעלה לא ידע כי היה שוכב תחת המטה ישן בצואתי. — 2) C. *et flare in faciem ejus et osculari et amplectari eam*, וישקה ויחבק, — 3) Lis. יבלו.

Le matin l'amant s'en alla et la femme s'étendit dans le lit et se rendormit. Le mari sortit alors de dessous le lit, et trouva sa femme plongée dans le sommeil; il s'assit à côté d'elle pour l'éventer jusqu'à ce qu'elle fût réveillée. Le mari lui dit alors : Que mon âme soit une rançon pour toi, reste au lit 20 et dors, car tu n'as pas dormi toute la nuit. Si je n'avais pas craint de t'affliger, j'aurais tué cet insolent pour te débarrasser de lui.

Figure du charpentier qui évente sa femme pendant qu'elle dort.

Je vous cite cet exemple pour que vous ne ressembliez pas 25 à cet homme qui n'a pas cru ce que ses yeux avaient vu, pour ajouter foi à ce que ses oreilles avaient entendu. N'ayez donc aucune confiance dans les paroles du corbeau, car il est sans foi, et il n'est pas de ces gens qui méritent créance. Souvent on ne peut plus faire du mal à l'ennemi qu'on a laissé s'échapper 30 après que Dieu l'a fait tomber entre nos mains. Les corbeaux

רע עד היום ולא נדע מה יקרה לנו מהיום והלאה ומי ידע כי קרבת
זה העורב אלינו * ואשר נאמין בו¹ הוא לרעתנו וכי בא עלינו עת
פקדתנו * ויום אידנו² ועצתי שתמהר אותו לאבד מן העולם כי
אני לא פחדתי מן העורבים אלא מן היום 'הזה והלאה' ולא שמע
מלך הכוסים ולא האמין אליו לרב סכלותו וחסרון דעתו³ ויצו⁵
שיליכו העורב לבית המלך ויכבדוהו ויטיבו לבו עד שיתרפא
ממכותיו^{p. 101.} ויהי אחרי כן אמר הכוס אשר היה עצתו להרוג העורב
אדוני המלך אחרי אשר לא תרצו להרגו יהיה בעיניכם במדת
האויב הנורא אשר ישמרו רואיו ממנו ושמר ממנו נפשך ונפש
חייליך כי העורב הוא מבין ומשכיל * ובעל ערמה ובינה ומרמה¹⁰
בתחבולות⁶ ולא אראה אלא זאת החברה שנתחבר אלינו לרעתנו

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Lis. פחדתי. — 4) C.
quo audiui verba vestra de illo, אשר שמעתי דבריכם על זה העורב. — 5) C.
ajoute : *et scientiae et sui cordis fatuitate*, ושכלו ונבה לבי. — 6) Manque
15 chez C.

n'ont pas pu nous nuire jusqu'à ce jour; mais nous ne savons
pas ce qui peut arriver dorénavant. Peut-être le rapproche-
ment de ce corbeau et la confiance que nous lui accordons
feront notre malheur, et le temps de notre châtement, le jour
20 de notre ruine est-il venu. Je conseille donc toujours de l'exter-
miner le plus tôt possible; car ce n'est que de ce jour que je
crains les corbeaux.

Le roi des hiboux n'écouta pas, et n'eut confiance que dans
sa grande sottise et son manque de savoir. Il donna l'ordre
25 de conduire le corbeau dans son palais, de l'honorer et de lui
accorder ce qu'il désirerait jusqu'à ce que ses blessures fussent
guéries. Après cela le hibou qui avait conseillé de tuer le cor-
beau reprit : Mon seigneur et roi, puisque vous ne voulez pas
le tuer, regardez-le du moins comme un ennemi terrible dont
30 se gardent ceux qui le voient; préserve-toi de lui, ainsi que ta
troupe. Car ce corbeau est prudent et intelligent, rusé, instruit,
faux et artificieux; je ne vois dans cette liaison que nous con-

היא ולטובתו¹ ולא שמע אליו המלך אלא הקצה אותו ויבזהו
ולא מנע אותו דבר היועץ מלהטיב לעורב ולשמור אותו² ולכבדהו
והיה העורב נכון ובעל עצה יודע אשר ירצה מלך הבוסים
ואשר ימאס והיה בכל יום מוסיף לדבר למלך חידות ומשלים
5 והיה בכל יום מוסיף עליו אהבה ויאמין בו ויתחבר אליו והיה
מדבר בכל יום לחברי המלך והעומדים עמו דברים נעימים והיו
כולם אוהבים אותו וחושקים בו ויהי יום אחד ויאמר למלך ועמו
קהל הבוסים וכינם הבוס אשר יעץ להרג העורב ויאמר כי העורבים
עברוני ועשו בי נקמה וירצו להרגני בשטמתם ואומר בלבי כי לא
10 אלך ולא אווז מכאן ולא אמצא מנוחה ולא תעלו נפשי עד אשיג
בהם רצוני ותאותי וכבר בקשתי בזה הדבר ולא מצאתי מי יוכל
להם כי אם אתם ולא אוכל להם אני כי אני עורב אחד וכבר

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C.

tractions qu'un malheur pour nous et un bonheur pour lui. Le
roi ne l'écouta pas davantage cette fois, mais prit le hibou 15
en dégoût et le méprisa. Les paroles du conseiller ne l'empê-
chèrent pas de faire du bien au corbeau, de le garder auprès
de lui et de lui faire des honneurs. Le corbeau était instruit et
avisé; il savait ce que le roi des hiboux aimait ou détestait; il
lui racontait chaque jour des propos ingénieux et des histoires, 20
et gagnait ainsi de plus en plus l'affection, la confiance et l'at-
tachement du roi. Il s'entretenait aussi journellement avec les
compagnons et les serviteurs du roi, et, grâce à ses paroles
agréables, tous l'aimaient et étaient à sa dévotion.

Un jour, le roi étant accompagné de la communauté des hi- 25
boux, parmi lesquels se trouvait aussi celui qui avait conseillé
de tuer le corbeau, celui-ci dit : Les corbeaux m'ont en horreur
et dans leur haine, ils ont voulu se venger de moi et me tuer.
Je pensai donc que je ne m'en irai, ni ne bougerai d'ici, que je
n'aurai ni repos ni plaisir, tant que je n'aurai pas satisfait mon 30
désir et assouvi ma passion à leur égard. J'ai recherché les
moyens de parvenir à mon but, et je n'ai trouvé que vous qui puis-

הגידו לי בעד אחד מגדולי המלכים כי הם אמרו כי כל מי שיתנדב
 בנפשו וישרף אותה באש כבר^{p. 102} העלה קרבן לאל וכל שעה¹ שיבקש
 בשעה ההיא מהאל ימלא לו האל שאלתו ועתה אם יראה המלך
 שישרפני ואקרא לאל כי ישים אותי כאחד מכם ואולם אנקמה
 [מאויבי²] ואשקוט חום לבי בעת אשוב בצורת הכוסים ויען הכוס³
 אשר היתה לבי להרוג אותו אניי מדמה אותך בדברים הטובים
 אשר תראה וברעים אשר תסתיר אלא כמו היין אשר לו ריח טוב
 ויפיו טוב ובחיר וטעמו סם המות הלא תדע כי אולי שרפנו אותך
 אלה פעמים ליסודך תשוב ולשרש בריאתך תשוב כמו העכבר
 אשר הגידו לנו כי הראו לה כל מי שבעולם להיות לה לאיש⁴
 והיא בכל יום תמאס ותבקש טוב מהם עד אשר שבה ליסודה
 ויקחה עכבר כמוה אמר המלך ואיך היה המעשה ההוא אמר

1) Biffez ce mot, ou lisez : שאלה ; C. *quidquid*. — 2) C. *de inimicis meis*. — 3) Lis. איניי. — 4) Manque chez C.

15 siez me les fournir; car que puis-je, moi? je ne suis qu'un corbeau
 seul. Or, on m'a raconté au nom d'un grand roi, que quiconque
 veut dévouer son âme et se livrer aux flammes, apporte un
 sacrifice agréable à Dieu, et toute demande qu'il adresse en ce
 moment à Dieu, lui est accordée. S'il plaît au roi de me brûler,
 20 j'invoquerai Dieu pour qu'il me transforme en un être comme
 vous. Je pourrai me venger de mes ennemis, calmer l'efferves-
 cence de mon cœur, lorsque j'aurai pris la forme d'un hibou.
 — Le hibou, qui avait toujours voulu le supplice de ce corbeau,
 dit : En manifestant de belles paroles et en cachant les mau-
 25 vaises, tu ressembles au vin qui a du fumet et une couleur
 belle et brillante, et dont le goût empoisonne. Tu sais bien que
 quand même on te brûlerait mille fois, tu reviendrais à ta
 nature primitive, et tu reprendrais ton ancienne forme. C'est
 comme la souris, qui, selon ce qu'on nous raconte, après
 30 qu'on lui eut présenté comme mari tout ce qui existe dans le
 monde, refusa toujours et voulut mieux que cela, et qui à la
 fin revint à un mari de son espèce, une souris comme elle.

הכוס אמרו כי איש אחד היה נזיר ועובד אלהים * ואיש תם וישר¹
והיה האל שומע תפלתו בכל דבר שישאל * ואם שאל שיתהפך
העולם לתהו ובהו אלא יענהו² ויהי היום והוא יושב על שפת
הנהר עד עבר עליו דאה ובין רגליו עכברת * ויהי כי עבר כנגד
הנזיר³ נפלה מרגליו ויחמל הנזיר עליה ויקחה * ויחתול אותה
בבגד בחמלתו עליה⁴ וירצה שיוליכנה לביתו⁵ ויפחד שיבוזה
אנשי ביתו וישליכנה⁶ ויתפלל לאל שישכינה נערה

צורת הנזיר מתפלל ועכברת בידו

וישמע אלהים לקול הנזיר * ותשב נערה^{p. 103.} בעלת יופי והדר והוד⁷
וימהר הנזיר בא אל ביתו וריבה אותה וגדלה ולא הודיע לאשתו
כי היתה עכברת אבל חשבה אשתו כי היא * שפחה שקנה אותה

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. Biffez ^{אלא}, ou lisez : ^{האל}. —
3) Manque chez C. — 4) Manque chez C. — 5) C. *eam nutrire*, שיאכילו.
— 6) Lis. וישליכנה. Manque chez C. — 7) Manque chez C.

— Le roi demanda : Quelle est cette histoire? Le hibou ré- 15
pondit :

On raconte qu'un dévot était pieux, intègre et juste; toute
prière, quelle qu'elle fût, qu'il adressait à Dieu, était exaucée;
eût-il même demandé le bouleversement du monde, il lui aurait
été accordé. Un jour ce dévot était assis au bord d'un fleuve, 20
lorsqu'un faucon passa au-dessus de lui, tenant entre ses jambes
une femelle de souris, qui pendant ce passage, tomba à ses
pieds. Il eut pitié d'elle, la prit, et, mû par un sentiment de
compassion, il l'enveloppa dans une étoffe; il désirait l'emporter
ainsi chez lui, mais il craignit que sa famille ne la méprisât 25
et ne la jetât dehors. Il pria donc Dieu de la changer en jeune
fille.

Figure du dévot priant et tenant la souris entre les mains.

Dieu écouta la voix du dévot, et la souris fut changée en
jeune fille d'une beauté éclatante et fière. Le dévot rentra 30
aussitôt chez lui, l'éleva et la soigna. Il n'avait pas fait savoir à
sa femme que c'était une souris, et la femme pensait que c'était

או' קרובתו ויהי כהניע לשתים עשרה שנה² אמר הנייר בנפשו
 * כבר הגיעה זאת הנערה לדרך נשים ולא יכולה לעמוד בלי בעל
 שיפרנס אותה * ואשוב אני לעבודתי ואתעסק באשר הייתי עוסק
 מקדם³ ויאמר לה עתה בחר לך למי תרצה שיהיה בעלך⁴
 אמרה העלמה ארצה שיהיה * (בעל) נבורה גדולה ו'בחזקה מאד⁵
 ובממשלה אמר הנייר לא אדע מי יש לו אלו המדות אלא
 השמש בממשלתה ובמלכותה ואני מתפלל אליה * ועובד אותה⁶
 ואשאל ממנה שיארש אותך הפקיד אשר עליה וימחר ויתפלל
 תפלתו ויאמר שמש טהורה וברואה להאיר ליצורים בברכה
 וברחמנות מהאל על אנשי העולם אני אבקש ממך בתפילתי שתתן⁷
 בתי לאשה לפקיד שלך כי היא שאלה אותי שאתן לה בעל שיהא
 נבור הנבורים וחזק החזקים אמרה לו השמש אני כבר שמעתי

1) Manque chez C. — 2) C. *et cum crevisset haec puella in nubilem
 actatem.* — 3) Manque chez C. — 4) C. *et in ipsa delectetur.* וישמח בה.
 15 — 5) C. ajoute : *qui te custodiit et gubernet*, אשר ישמרך ויפנסך. Puis on lit
 les mots qui répondent à ואשוב jusqu'à מקדם. — 6) C. *virum non haben-*
 tem similem, איש לא נדה כמירו. — 7) Manque chez C.

une esclave que son mari avait achetée ou une de ses parentes.
 Lorsque la jeune fille eut atteint sa douzième année, le dévot
 se dit : La voilà devenue femme, et elle ne peut pas rester sans
 mari; celui-ci la protégera, et moi, je pourrai ensuite retourner
 à mes actes de dévotion et à mes anciennes occupations. Il parla
 donc à la jeune fille de se choisir pour mari qui elle voudrait. Elle
 répondit : Je veux que ce soit un être d'une force supérieure,
 25 aussi vigoureux que puissant. — Le dévot dit : Je ne connais
 que le soleil qui montre ces qualités par son royauté et son
 gouvernement; je lui adresse mes prières et je l'adore; je veux
 donc lui demander qu'il te donne son chef pour fiancé. — Il se
 purifia, fit sa prière et dit : Soleil pur, créé par Dieu pour ré-
 30 pandre ta lumière bénie et bienfaisante sur les créatures qui ha-
 bitent le monde, je te supplie de vouloir bien donner ma fille
 pour femme à ton chef; car elle m'a demandé de lui donner pour
 mari le plus vaillant et le plus fort. — Le soleil lui répondit:

דבר־ך ואני ראוי שלא אשיב אותך ריקם מפני הכבוד אשר נתן
 לך המקום יותר משנתן לכל ברואיו ואולם אורך על מי יותר חזק
 ממני אמר הנזיר ומי הוא אמרה השמש הוא הפקיד אשר על
 העננים אשר בכוחו יבסה אותי וימנעני להאיר על הארץ וישב
 5 הנזיר אל המקום אשר יעלו משם העננים^{p. 104.} מן הים ויקרא לפקיד
 שלהם ויאמר לו מה שעשה לשמש אמר לו כבר הבינותי דבר־ך
 וכבר נתן לי האל כוח וגבורה גדולה אשר לא נתן אותו למלכים
 ואולם אורה אותך על מי יותר חזק ממני אמר הנזיר ומי הוא
 אמר הפקיד של העננים הוא הרוח אשר יסיעני מקצה השמים ועד
 10 קצה השמים ולא אוכל להפציר בו ולא להמרות בו וימהר הנזיר
 (לרוח) לנגיד הרוח ויאמר לו כמו אמר לעננים² ויאמר לו נגיד
 הרוח בן אני חזק כמו אמרו³ וכי נתן לי המקום מעלה על ברואיו

אמרת; 1) *C. angelis suis*, למלאכיו. — 2) *C. aliis*, לאחרים. — 3) *Lis*,
C. dicis.

J'ai entendu tes paroles, et je ne dois pas t'opposer un refus, 15
 puisque Dieu t'a accordé plus d'honneur qu'à aucune autre de
 ses créatures. Mais je t'indiquerai quelqu'un qui est plus fort
 que moi. — Et qui est-ce? dit le dévot. — Le soleil répondit:
 C'est le chef des nuages, qui a la puissance de me couvrir et
 de m'empêcher d'éclairer la terre. — Le dévot se rendit à 20
 l'endroit où les nuages montent de la mer. Il appela leur chef
 et lui parla comme il avait fait au soleil. Le chef des nuages
 répondit : J'ai compris tes paroles; en effet, Dieu m'a donné
 une grande force et une puissance qu'il n'a pas accordée à ses
 anges. Mais je te montrerai encore plus fort que moi. — Et 25
 qui? demanda le dévot. — Le chef des nuages répliqua : C'est
 le vent qui me transporte d'un point du ciel à l'autre, sans que
 je puisse lui résister, ni lui désobéir. — Le dévot se rendit vite
 auprès du prince des vents et lui adressa les mêmes paroles
 qu'aux nuages. Le prince des vents lui répondit : C'est vrai, 30
 je suis fort, comme tu le dis; Dieu m'a élevé au-dessus de ses

ואולם אורה אותך למי יותר חזק ממני וארצה להתגבר עליו ולא
אוכל אמר הנזיר ומי הוא אמר הרוח הוא' ההר אשר קרוב לך
אמר הנזיר להר אני ארצה שאתן לך בתי [לאשה?] כי אתה חזק
מכל החזקים וגבור על כל הגבורים אמר לו ההר כן הוא כאשר
אמרו לך אני חזק וגבור ואולם אראה אותך על מי יותר ממני ⁵
בחזקה [והוא יחפרני ויפורני?] ולא אוכל להלחם להפציר בו
[אמר הנזיר?] ומי הוא זה [אמר לו ההר?] הוא העכבר ויקראהו
ויאמר לו כמו שאמר לההר ויאמר לו העכבר כן אני גבור כמה
שאמרו לך ואולם איך אוכל לקחת אשה מבני אדם ואני עכבר
ומשכני בחר עפר וכפים? * אמר הנזיר לעלמה? בתי התהיי ¹⁰
אשת העכבר כי לא אמצא יותר חזק ממנו כי לא עזבתי אחד מן

1) C. ajoute : *Ego non sum ita potens sicut*, כמו אינני חזק כמו. — 2) C. *uxorem*. — 3) C. *quia fodit et dissipat me*. — 4) C. *et ait ei heremita*. —
5) C. *cui dixit mons*. — 6) C. *et accessit heremita ad murem*, אל ילך הנזיר אל, העכבר. — 7) C. *et saxorum foraminibus*; cf. *Job*, XXX, 6; lisez : בחרי. — 8) C. *Et rediens heremita ad puellum ait* : וישב הנזיר אל העלמה ויאמר לה :
=====

créatures. Mais, malgré cela, je t'indiquerai plus fort que moi,
tellement que si je voulais triompher de lui, je n'y parviendrais
pas. — Qui est-ce, dit le dévot? — Le vent dit : C'est la mon-
tagne qui est près de toi. — Le dévot s'adressa à la montagne :
Je voudrais te donner ma fille pour femme, car ta force est plus
grande que celle de tous les forts et tu es plus brave que tous
les braves. — La montagne répliqua : On t'a dit la vérité; je suis
fort et brave. Cependant je te ferai voir qui l'emporte sur moi,
et qui me perfore et me broie, sans que je puisse le combattre,
ni lui résister. — Le dévot lui dit : Qui est-ce? — C'est la sou-
ris, répondit la montagne. — Le dévot appela donc la souris,
et lui tint les mêmes discours qu'à la montagne. — La souris
répliqua : Certes, je suis brave, comme on te l'a affirmé. Mais
comment pourrais-je prendre femme dans l'espèce humaine?
je suis une souris et j'habite dans des trous de terre et dans
des rochers. — Le dévot parla alors à la jeune fille : Ma fille,
veux-tu épouser une souris? car je ne trouve pas plus fort

^{p. 105.}
הנכורים והחוקים¹ וכולם הורוני על העכבר ועתה אם תרצה
שאקרא לאל וישיב אותך לעבברת ותשב עמו אמרה לו כל
אשר תרצה לעשות עלי עשה ויקרא לאל וישיב אותה עכברת
ותבא עמו לחר וישאנה לאשה

צורת הנזיר והחור והעכבר ואשתו בתוכו

5

ואולם נשאתי לך זה המשל אשר אתה רמאי ומפתה כי אילו
ישרפוך באש לשרש בריאותך תשוב ובכל מנהגך תעמוד ולא
שמע מלך הכוסים וחבריו לדברי הכוס וישוב העורב אמר להם²
חידות ואמר להם משלים ובכל זה היו כולם מוסיפים לאהוב אותו
10 ולהאמין בו * ולהאזין אליו³ ויאמר מלך הכוסים אליו * אין אתה
נצטרך שנשרפוך באש⁴ כי אנחנו נוקמים נקמתך מן העורבים

1) C. ajoute : *quem non exquisiverim*, אשר לא בקשתי. — 2) C. *Letificabat eos*. — 3) Manque chez C. — 4) C. *non est necesse te comburi*; il faudrait : מציט' שישר'.

qu'elle; je n'ai négligé aucun des vaillants et des forts et tous 15
m'ont recommandé la souris. Par conséquent, si tel est ton
désir, j'invoquerai Dieu, pour qu'il te fasse redevenir souris,
afin que tu puisses demeurer avec ton mâle. — Elle répondit:
Fais tout ce que tu veux. — Le dévot pria donc Dieu, et la
jeune fille redevint une femelle de souris. Elle rentra aussitôt 20
dans le trou du mâle et devint sa femme.

Figure du dévot et du trou où la souris demeurait avec sa femme.

Je t'ai cité cet exemple, parce que tu es un fripon et un
séducteur, et, te brûlât-on, tu retournerais à ta nature primitive
et tu conserverais toutes tes habitudes. — Mais le roi des 25
hiboux et ses intimes n'écoutaient toujours pas les paroles du
hibou. Le corbeau continuait à leur réciter des propos ingé-
nieux et des histoires, et on l'en aimait encore davantage; on
avait confiance en lui et l'on prêtait l'oreille à ses paroles. Le roi
des hiboux lui dit donc : Tu n'as pas besoin d'être jeté dans 30
les flammes pour que nous te vengions des corbeaux. La grâce

* ויִסְפֶּק חֵן וְחֶסֶד בְּעֵינֵי מֶלֶךְ הַכּוֹסִים¹ וישב עמו עד² צִמְחוּ אֲבְרָיו
 * וישמן וישב כחו אליו ויגדל ויתחזק³ ויהי כי ארכו לו שם הימים
 וידע העורב לב מלך הכוסים * וכל אשר היה רוצה לעשות
 לעורבים⁴ ויעף בלאט * ולא ראהו איש⁵ עד הגיע למלך העורבים
 ויאמר * הודירו כי⁶ כבר הסגיר האל בידי הכוסים ועתה התבשרו⁷
 אמר מלך העורבים * אנחנו מתעתדים ונוהרים⁸ צוה אותנו
 באשר תרצה אמר העורב כי הכוסים הם * במקום כך וכך ושם
 אספו היום ויש שם עצים הרבה⁹ ועתה יוליכו כל אחד מכם
 * בפיו כדי שיוכל מן העצים וישים אותו בחורי הכוסים ואני אביא
 לכם אש ואשים בעצים ואתם תרוחו כלכם בכנפיכם ותנפחו¹⁰

1) C. *Ait autem corvus, inveni gratiam in oculis regis sturorum*, יאמר
 העורב מצאתי חן בעיני מלך הכוסים. — 2) C. ajoute : *ejus vulnera sanata
 fuerint et renata fuit caro sua, et*, גרפאו מכותיו ושב בשרו ו. — 3) Manque
 chez C. — 4) Manque chez C. — 5) Manque chez C. — 6) Manque chez
 15 C. — 7) Manque chez C. — 8) C. *manent omni nocte in quadam caverna et
 ibi recolliguntur*, יאספו בלילה כתר אחד ושם יאספו. — 9) Manque chez C.

et la bonté de ce roi augmentèrent envers le corbeau, qui vivait
 près de lui. Ses membres mutilés repoussèrent, il engraissait,
 reprenait des forces, et redevenait vigoureux. Après quelque
 20 temps le corbeau connaissait les sentiments du roi des hiboux
 et ses dispositions envers les corbeaux. Il s'envola doucement
 sans que personne ne le vît et arriva auprès du roi des cor-
 beaux. Il lui dit : Qu'on soit sur ses gardes, car Dieu m'a livré
 les hiboux; vous pouvez maintenant vous réjouir. — Le roi
 25 des corbeaux répondit : Nous sommes préparés et sur nos
 gardes; ordonne-nous ce que tu veux! — Le corbeau reprit:
 Les hiboux se trouvent à tel endroit, et s'y réunissent aujour-
 d'hui. Il s'y trouve beaucoup de bois. Que chacun de vous
 apporte dans son bec autant de bois qu'il pourra, et le place
 30 devant les cavernes où se trouvent les hiboux; quant à moi,
 j'apporterai du feu et j'allumerai le bois que vous ferez brûler
 et dont vous activerez la flamme en faisant tous du vent avec
 vos ailes et en soufflant avec vos becs. Les hiboux qui sortiront

בפיכם * עד שיבער האש ותדליקו אותו¹ וכל מי יצא מן הכוסים
 ישרף באש והעומדים שם ימותו^{p. 106.} בעשן² ויעשו העורבים כאשר
 צוה העורב ולא נשאר כוס כולם נשרפו ואחרי כן שבו העורבים
 אל מקומם בשלום ובשלוח ובהשקט * אחר אשר הניח האל להם
 5 מאויביהם וישבו כל ימיהם בשמחה³

צורת חורי הכוסים והעורבים ידליקו האש עליהם

ויהי אחרי כן אמר מלך העורבים לעורב ההוא יכולת לעמוד
 עם הכוסים ואיך קוית לחבורתם כל אשר ישבת שם כי אמרו
 החכמים כי נשיכת הנחשים ושרפת האש טוב מחבורת הרעים
 10 והאכזרים מלשבת עמם אמר לו העורב כן הוא כמו אמר אדוני
 המלך ואולם האיש הנבון בעת שישב עם אויביו * והוא ירצה
 לעשות להם תחבולות שינבר עליהם⁴ ישא ויסבול הצרות * והיגונים

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *et calore*, ובחום. — 3) Manque
 chez C. — 4) C. ajoute : *consiliario suo, miror quomodo*, אהמה
 היועץ אותו אתמה. — 5) Manque chez C.

de la caverne seront consumés, et ceux qui y resteront mour-
 ront par la fumée. Les corbeaux exécutèrent les ordres qui
 leur étaient donnés, et il ne resta pas un hibou; tous succom-
 bèrent par le feu. Puis les corbeaux retournèrent chez eux, pai-
 sibles, calmes et tranquilles, après avoir été délivrés par Dieu 20
 de leurs ennemis, et ils passèrent toute leur vie dans la joie.

Figure des trous des hiboux, pendant que les corbeaux y allument le feu.

Après cela le roi des corbeaux dit à ce corbeau : Comment as-
 tu pu rester avec les hiboux ? Comment as-tu pu supporter leur
 société pendant ce long séjour ? Car les sages disent : La mor- 25
 sure du serpent et la brûlure du feu valent mieux que la société
 des méchants et des cruels, quand il faut demeurer avec eux.
 — Le corbeau répondit : Il en est ainsi, comme le dit mon
 seigneur et roi. Mais l'homme avisé, habitant avec ses ennemis
 et désirant les vaincre par les embûches qu'il leur dresse, sup- 30
 porte et endure toutes les peines et les tribulations qui lui sur-

וכל אשר יעבור עליו ויקל בעיניו וישא כל הנגעים והפגעים ולא
 ידאג מרוב צרותיו ויקבל בסבר פנים יפות רוע דבריהם ויאמר
 אשר ירצו וינעם בחפצם ויתנהל לאט עמהם ויש שכמו לסבול
 וישא מדבר הרשעים והאכזרים דברים אשר הם רעים לו מן החצים¹
 כמו החולה² אשר יאכל הצרי אשר הוא מר ממות מן הרפואה³
 אשר ימצא אחרי כן ויאמר העורב הגד נא לי היך היא חכמת
 הכוסים ובינתם אמר העורב לא מצאתי אתם לא דבר ולא עצה
 חזק מן הכוס שהיה אמר למלך שיהרג אותי ומרוב שמותם וסכלותם
 וחסרון דעתם לא *שמעו לו והיה נושא להם משלים ויוהרים
 שישמרו ממני ואל יחיוני כי רע גדול יבוא להם אם יחיוני ולא⁴
 שמעו ולא⁵ המו את אונם לניבו *ומרוב סכלותם ושמותם כי לא

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *transvorantibus* (lis. *transfor.*),
 השוננים. — 3) C. ajoute : *sapiens*, החכם. — 4) Lis. מלך העורבים. — 5) Manque
 chez C.

15 viennent; elles lui paraissent légères, et il se soumet aux maux
 et accidents sans en souffrir; il accueille avec une figure sereine
 les méchantes paroles, et répond par des propos qui peuvent
 plaire et être agréables. Il se conduit à l'égard de ses ennemis
 avec douceur, incline le dos pour se charger du fardeau, et en-
 20 dure des discours impies et cruels qui le blessent plus que des
 flèches acérées. L'homme avisé est alors comme le malade qui
 avale la médecine plus amère que la mort en vue de la guéri-
 son qu'elle doit lui procurer. — Puis dit le roi des corbeaux:
 Parle-moi de la sagesse et de l'intelligence des hiboux. — Le
 26 corbeau répondit : Je n'ai rencontré chez eux ni éloquence ni
 bons conseils, si ce n'est chez le hibou qui avait répété au roi
 de me tuer, et qu'ils n'ont pas écouté par suite de leur grande
 sottise, de leur bêtise et de leur ignorance. Cependant il leur
 citait des exemples pour les avertir qu'ils devaient se garder
 30 de moi et ne pas me laisser en vie, et qu'il leur arriverait un
 grand malheur s'ils ne me tuaient pas; mais ils ne voulaient
 rien entendre ni prêter l'oreille à son discours. C'était là leur

והביטו למעשי¹ ולא זכרו כי הייתי גדול אצלך יותר מכל העורבים^{p. 107.}
 ובעל עצתך ולא פחדו ממני כי עשיתי להם תחבולות וערמה
 * והגיד להם היועץ שלהם והזהיר אותם ולא שמעו ממני² וימאסו
 עצתו * והם לא שכלו ולא שמעו מן המשכיל ולא הפחידו נפשם
 5 ממני ולא יראו אותי³ וכבר נאמר כי כל מי ימצא אויבו והוא
 במעלה גדולה בעיני רעיו ומכובד יש לו להזהר ממנו ויירא אותו
 כמו יירא מן החיה אשר לא יאמין בה האדם לעולם ומרוע עצתם
 (כי) לא הסתירו ממני כל סודותם ולא נשמרו ממני וכבר נאמר
 כי יאות לאיש שישמר בכל דבר [ספק] ויזהר בסודותיו ובעצתו
 10 מכל מי יחשד אותו ויכרח מאויבו כדי יכלתו ואין לו שיקרב אליו
 * ולא שיתחבר עמו⁴ ולא שיקרב במים אשר יבוא הוא שם ולא

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) C. non respexerunt
 ultima dona (?). — 4) C. serpente. — 5) C. dubia. — 6) Manque chez C.

grande folie et leur égarement de n'avoir pas réfléchi sur mes
 actions, de ne s'être pas rappelé que j'occupais chez toi le 15
 premier rang parmi les corbeaux et que j'étais ton premier
 conseiller; ainsi ils n'ont pas craint les embûches et les ruses
 que je leur préparais. Leur conseiller avait beau insister et leur
 faire de remontrances, rien n'y faisait; ils rejetaient son conseil,
 ne comprenaient rien, n'écoutaient pas le sage, et n'avaient 20
 ni défiance ni crainte de moi. Cependant on a dit: Quiconque
 rencontre un adversaire haut placé et honoré aux yeux de ses
 amis, doit s'en préserver et le craindre, comme on redoute le
 serpent auquel l'homme ne se fie jamais. Ce qui prouve en-
 core le manque absolu de bon sens chez eux, c'est qu'ils ne 25
 m'ont caché aucun de leurs secrets, et qu'ils ne se sont en rien
 méfiés de moi. Cependant il est dit: Dans toute circonstance
 douteuse, l'homme doit être réservé et dérober ses secrets et
 ses décisions à ceux qui lui inspirent des soupçons; il doit se
 cacher de ses ennemis et ne pas s'approcher d'eux ni se lier 30
 avec eux; il ne doit pas se tenir près de l'eau où ses adversaires

המשכב' אשר ישכב עליו ולא מן הבגד אשר ילבש ' ולא מן
הסוס אשר ירכב עליו ולא מן המאכל אשר אכל ולא מן הרפואות
אשר ישתה? ולא מן הנזר אשר על ראשו ולא יאמין בו ואל יבטח
נפשו במעשיו כי אם בנאמן וטהר לב אמר מלך העורבים לא
הרג הכוסים כי אם סבלותם וחסרון דעתם ועצתם הנקלה אמר
העורב צדקת ואולם מי זה אשר הגיע לכסא המלוכה ולא בענוי?
ונפתה בנשים ולא האבידוהו ובטח בדם ועמדו בברית ואכל
הרבה ולא חלה והיו אנשי עצתו סכלים ולא האבידוהו מן העולם
וכבר נאמר כי הנפתה בעצתו יהיה לו דבר רע ולא יהיה לו
שם טוב והמפתה והרמאי אין לו חברים ולא רעים^{p. 108.} והנדיבות
ישפיל אותה רוע המוסר והכילי אין לו טובה והמאזה לאסף הרבה

1) Lis. במשכב. C. loco; lisez lecto. — 2) Manque chez C. — 3) Lia.
בעט; C. recalcitraverit. — 4) Lis. בהן. — 5) C. nobilitatem facit in aliam
doctrinam declinare.

15 se rendent, ni se mettre sur le lit où ils sont couchés, ni se re-
vétir de leurs habits, ni monter leur cheval, ni manger de leur
nourriture, ni boire de leurs remèdes, ni prendre le diadème de
leur tête; il ne doit avoir confiance en eux ni ajouter foi à leurs
actions; il doit rechercher seulement des hommes sûrs et d'un
20 cœur pur. — Le roi des corbeaux ajouta : Les hiboux n'ont été
tués que par leur sottise, leur inintelligence et leur honteuse
conduite. — Le corbeau reprit : Tu dis vrai. Mais qui est jamais
monté sur un trône royal sans devenir insolent? Qui s'est laissé
séduire par les femmes sans se perdre? Qui a eu confiance en
25 elles et les a trouvées fidèles? Qui a mangé beaucoup sans tom-
ber malade? Qui a eu pour conseillers des sots sans avoir été
ruiné? On a bien dit : Celui qui n'en fait qu'à sa tête tombe dans
le malheur et se perd de réputation; le séducteur et le fripon
n'ont ni compagnons ni amis; une mauvaise éducation ôte tout
30 prix à la générosité; l'avare n'est pas heureux, celui qui a le
désir de ramasser beaucoup n'entasse que des péchés; le roi

יאספו עליו כל העוונות והמלך המפתה¹ המקלה עצת יועציו ומזידעיו
 יאבד נפשו אמר מלך העורבים צרה גדולה עברה עליך אשר
 התענית לבוסים ונכנעת להם והיית סובל על יונתם אמר לו
 העורב כל זה עבר עלי ויחלתי עליו וקבלתי אותו מפני שהייתי
 5 מקוה רווח ומנוסה אשר יהיה לנו בו כי כל מי יסבול הצרה
 מפני הטובה שיבא לו אחרי בן ממנה אין לו שיכבד עליו ושיקשה
 בעינו² כי כבר שמעתי כי נחש שב עבד לצפרדע והיה לו למרכב
 בעת כי צר לו ויבקש בו טובת נפשו אמר המלך ואיך היה
 אמר העורב כי נחש אחד זקן ותשש כחו ולא יכול ללכת לבקש
 10 מחיתו ויצא יום אחד ויטריח על עצמו וילך עד הגיע למעין מים
 והיו בו צפרדעים רבים והיה מקדים³ זה יבוא אליו בכל יום וישוב
 ימין ושמאל מן המעין ויראו אותו הצפרדעים ויאמרו לו מה לך

1) C. *negligens*. — 2) Manque chez C. — 3) Lis. מקדם. — 4) Manque
 chez C.

qui se laisse entraîner à mépriser les avis de ses conseillers et 15
 intimes, va à sa perte. — Le roi des corbeaux répliqua : Tu as
 dû éprouver un grand chagrin, lorsque tu t'es soumis aux hiboux
 en t'humiliant devant eux et en supportant toutes leurs tracas-
 series. — Tout cela, je l'ai toléré, dit le corbeau, je l'ai supporté
 et accepté, parce que j'y entrevoyais la délivrance et un moyen 20
 de sortir de l'état où nous étions. On ne trouve ni lourde ni dure
 l'angoisse qu'on souffre à cause du bien qui doit en résulter plus
 tard. J'ai entendu raconter qu'un serpent s'est fait l'esclave
 d'une grenouille et lui servait de véhicule, lorsqu'il était dans
 le besoin et qu'il pouvait en tirer profit. — Le roi demanda : 25
 Quelle est cette histoire? — Le corbeau répondit :

Un serpent, devenu vieux et faible, était hors d'état de se
 chercher sa nourriture. Un jour il s'efforça de sortir pénible-
 ment et arriva à un étang où il y avait beaucoup de grenouilles,
 et où il avait eu autrefois l'habitude de se rendre journellement. 30
 Il se tourna à droite et à gauche de l'étang, jusqu'à ce que les

אשר נראה אותך נכאב ועני ודואג אמר להם * הלא תראו מה אני מן הזוקן' ולמה תשאלוני על זה * אמרו לו ומה לך אמר כי הייתי בכל יום אצוד אתכם ואמצא מכם כל יום כדי מרפי חקי ועתה סר כחי ודל בשרי וירך עצמי וניממ' עורי * ולא אוכל אליכם' ואלו רכבתם עלי לא הייתי יכול לכם ועתה לכו ובשרו מלככם' ויבוא מלכם אליו ויאמר למה לך אמר לו כי בקשתי זאת הלילה צפרדע^{p. 109.} עד באתי לבית איש נויר והיה לו בן יאהב אותו מאד ויצא הבן וידרוך אותי ונשכתי אותו וידי כאשר ידע אביו זה הדבר בקש אותי ואבר' ממנו וירא כי לא יכול לי

- 10 1) C. *Quid boni post senium videtis, nisi me in tanta defectione post senium constitutum.* — 2) C. *Nonne scitis,* הלא ידעתם. — 3) *Plutôt* רמס. — 4) C. *ita ut a vobis meum victum ammodo non valeam capere ut pristinis temporibus consuevi, neque etiam vos commorari non valeo,* ליקח, עור ליקח, ולא אוכל עור ליקח, מרפי מכם כאשר עשיתי מקודם ואין בכוחי לעכב אתכם. Dans notre texte, 15 lisez : לכם pour אליכם. — 5) C. *Et cum annunciassent haec regi eorum,* וידי כי בשרו ואת למלכם. — 6) Lis. לו מה. — 7) C. ajoute : *ex quo sic misere hic te presentas.* — 8) C. *et secutus sum illam in multis locis,* והלכתי, ואברח. — 9) Lis. ואברח.

grenouilles l'eussent aperçu. — Qu'as-tu, lui dirent-elles, pour que
20 tu aies l'air si triste, si misérable et si soucieux? — Vous ne voyez donc pas, répondit le serpent, combien je suis vieux, pour que vous m'adressiez une telle question? — Qu'est-ce qui t'arrive? reprirent les grenouilles. — Il dit : J'allais chaque jour à la chasse, et attrapais assez des vôtres pour m'entretenir selon mes
25 besoins; maintenant mes forces m'ont abandonné; je suis devenu maigre, mes os se sont ramollis, ma peau s'en va, je ne puis plus rien contre vous; vous monteriez sur mon dos que je ne pourrais plus me défendre. Allez donc et donnez cette bonne nouvelle à votre roi! — Le roi se rendit auprès du serpent et
30 lui demanda ce qu'il avait? — Le serpent répondit : En cherchant cette nuit une grenouille, j'arrivai jusqu'à la maison d'un dévot. Celui-ci avait un fils qu'il chérissait beaucoup. En sortant, ce fils me foula aux pieds et je le mordis. En l'apprenant, le père me poursuivit, mais je lui échappai. Voyant qu'il ne
35 pouvait pas s'emparer de moi, il pria son Dieu de m'enlever

ויתפלל אל אלהיו שיסיר כחי וחזקתי ואשוב נגש ונענה בו¹ חברי
ועתה הנני בידך אדוני המלך עשה לי הטוב בעיניך ובאתי אליך
שאהיה לך למרכב² *בנפש חפצה וכלב שלם³ ויאמר מלך
הצפרדעים כלבו העת יהיה לי הנחש למרכב יהיה כבוד לי⁴ ויוסף
5 בהדריו וירצה שישעבד⁵ אותו ויחשוב אשר [י]היה לו כבוד כאשר
ירכב עליו⁶ וירכב עליו ימים ויהי אחרי כן אמר הנחש לצפרדע
ידעתי⁷ כי אני *מדולדל ונגש ונענה⁸ ולא אוכל לצוד ציד אלא מה
שתתן לי לשם שמים ועתה תן לי ארוחה ואחיה בה אמר המלך
לא תוכל לעמוד בלא ארוחה אחרי אשר אתה לי למרכב ויצו
10 שיתנו לו בכל יום שני צפרדעים ויחיה בהם *ולא הרע בו אם
נכנע לאויבו אבל היה לטוב לו וחיה בו⁹

1) Lis. C. inter. — 2) Manque chez C.; cf. I Chron. XXVIII, 9.
— 3) Ms. שיחעבב. — 4) Manque chez C. — 5) Lis. ידעת; C. nosti. —
6) C. misera. — 7) C. diebus vitae suae et factus est serpens equitatura regis
ranarum, ימי חייו יהי הנחש למרכב למלך הצפרדעים.
15

ma force et ma vigueur, pour que je vive opprimé et maltraité
entre mes compagnons. Me voilà donc maintenant, mon seigneur
et roi, en ton pouvoir! Agis avec moi selon ton bon plaisir, et
je m'offre de mon plein gré et de bon cœur comme véhicule pour
ta personne. — Le roi des grenouilles se dit aussitôt : Ce sera 20
une gloire pour moi d'avoir un serpent pour véhicule; cela
augmentera mon éclat. Il l'accepta comme esclave et s'ima-
gina qu'un tel char serait un honneur pour lui. Il monta donc
le serpent longtemps, lorsque celui-ci dit à la grenouille : Tu
sais que je suis détraqué, accablé et opprimé, et que je ne 25
puis plus rien attraper, excepté ce que tu voudras bien me
donner pour la grâce de Dieu; accorde-moi donc pour mon
entretien de quoi vivre. — Le roi répondit : En effet, tu ne
peux pas rester sans gages, puisque tu me sers de véhicule.
Il donna donc l'ordre de remettre au serpent chaque jour deux 30
grenouilles pour sa nourriture. — Ce serpent n'avait donc pas
mal fait de s'humilier devant son ennemi; au contraire, cela
était pour son bien, et il avait ainsi de quoi vivre.

צורת הצפרדע הרוכב על הנחש

ואולם נשאתי לך זה המשל למען תדע כי אשר נשאתי מן
הצרות ומן התלאות לא הרע לנו אבל מצאנו בו הטובה אשר
מצאנו¹ וכי הרגנו לאויבינו אמר מלך העורבים וגם אמנם יש
פעמים אשר יוכל האדם לכבוש אויבו במרמה ובתחבולות ויכניע²
לו עצמו ויכל לו בלאט יותר מאשר יוכל לו בכח ובחילים הרבה
וכי הערמה והתחבולות יותר הם טובים להשמיד האויב מן המעשים
החוקים כי האש היא חזקה מאד ואע"פ שהיא חזקה העת ששימוה
באילן לא תשרוף אלא כל אשר תמצא מן האילן על פני הארץ³
והמים אין בהם כח והעת שירדו על האילן כל המים יעקרו אותו⁴
משרשו מתחת לארץ ויעשו לו אשר לא יוכל האש לעשות ואתה
בערמתך ובתחבולותיך עובת הכוסים בלי שרש⁵ וכלי ענף⁶ ועתה
לא נירא ונשב עתה בטח ואין מחריד⁷ וכבר נאמר ארבע⁸ דברים

1) Lis. מצאתנו. — 2) Manque chez C. — 3) Cf. Lév. XXVI, 7. — 4) Lis.
15 ארבעה.

Figure de la grenouille, montée sur le serpent.

Je t'ai cité cet exemple pour que tu reconnaisse que les
angoisses et les tribulations que j'ai supportées ne m'ont pas
fait de mal, puisqu'elles ont été la cause du bonheur que nous
20 éprouvons, et que nous avons ainsi tué nos ennemis. — Le roi
des corbeaux dit : En effet, souvent l'homme peut terrasser son
ennemi par la ruse et les artifices, le soumettre et le vaincre sans
bruit plutôt qu'il ne s'en rendrait maître par la force et avec
de grandes armées; la ruse et les artifices valent alors mieux
25 que les actions d'éclat. Le feu est fort, et malgré sa vigueur,
placé auprès d'un arbre, il n'en brûle que la partie qui est sur
la surface du sol; l'eau est sans force, et néanmoins en se pré-
cipitant sur l'arbre, elle le déracine complètement, et son action
est plus efficace que celle du feu. Toi, par tes ruses et tes arti-
30 fices, tu as laissé les hiboux sans racine ni rameau; nous n'avons
plus rien à craindre, et pouvons rester tranquilles et sans que

די מהם המעט והמעט מהם ישחית ההרבה והוא האש והחלי האויב
והגהר¹ אמר העורב למלך כל אשר היה מן הרבר ואשר נכרנו
עליהם לא היה אלא מעצת המלך שהיא טובה ומולו² הטוב כי לא
היה לא בכחי ולא בחכמתי³ כי אם בחכמת המלך אשר היה יודע
5 הדברים ואשר הוא דורש הצדק והיושר⁴ וכבר נאמר כי כל הרוצה
לעשות רע ולהתנבא⁵ על המלך המשכיל החכם בעל המוסר הוא
עושה רע בעצמו⁶ ובקל ובחומר אם יהיה המלך צדיק וחסידי⁷ ולא
הרשע ואשר לא רע⁸ ואשר לא יבעט לרוב המנוחה ולא יפחד לרב
הצרה⁹ כבר בא יומו עת פקודתו¹⁰ וכל שכן לכמוך¹¹ אדוני
10 המלך המשכיל והחכם והיודע כל הדברים גדול העצה הכובש יצרו
בעלות אפו המואם כל המעשים הרעים המתאמץ לחקור על האמת

1) C. *detrimentum*. — 2) Ms. ומאלו. — 3) Manque chez C. — 4) Manque
chez C. — 5) Manque chez C. — 6) Manque chez C. Lis. הרע. — 7) C.
se ipsum offendit. — 8) C. o!

personne nous inquiète. On a dit : Il y a quatre choses dont un 15
peu suffit, et ce peu est capable de détruire beaucoup; ce sont : le
feu, la maladie, l'ennemi et le torrent. — Le corbeau reprit et
dit au roi : Tout ce qui est arrivé, quant à notre victoire sur les
hiboux, vient du bon esprit et de la chance heureuse du roi. Ce
résultat n'a été obtenu ni par ma force, ni par ma sagesse, mais 20
par la sagesse du roi qui connaît toute chose et qui recherche
ce qui est juste et équitable. Il a été dit : Qui veut méchamment
se mettre au-dessus d'un roi sage, intelligent et instruit, agit mal
envers lui-même; c'est surtout vrai, si ce roi est en même temps
juste et pieux, s'il n'a été ni violent, ni méchant envers personne, 25
si l'excès du repos ne l'a pas poussé à l'arrogance, ni l'excès de
la misère à l'abattement, et à plus forte raison si l'on a affaire
à un souverain comme toi, mon seigneur et roi. Car tu es intel-
ligent, sage, instruit en toute chose, grand dans le conseil; tu
sais te maîtriser quand la colère t'envahit, tu hais toute mauvaise 30
action, tu t'efforces, dans des moments d'un vif ressentiment, à
découvrir la vérité, et entrevoyant où est la probité, tu ne préci-

* לעתות האף והחימה המביט האמונות ולא ימהר בדבר עד' יביט
הרואה הגולד מביט ביומו מה יהי באחריתו אשר לא יקצוף עת
ירצוי צרותיו ולא ינבה לבו עת ירכו טובותיו על חבריו ואהוביו
ויבקש אשר ייטב להם! כדי יכלתו ולחורש רע למלכו לנפשו יעשה^{p. 111.}
רע ויאמר מלך העורבים לא היה הדבר הזה כי אם בשכלך⁵
ובעצתך כי אני מהיום אשר הייתי ידעתך באילו המדות וכבר
אמר מאמר אנשי חסד והעומדים בברית אדוניהם כי התנהגת'
לעשות דבר [גדול] בחכמה * ובבינה ובלאט' ובתחבולות גדולות
עד הניח אותנו האל מן האויב הגדול הרע והאכזר ועשית בו מעשה
אשר מעטים הם האנשים אשר יוכלו לעשותו כי הגבור והאמיץ¹⁰
בעת תחנה עליו מחנה ויהרג עשרה או עשרים אנשים כבר עשה
דבר גדול והנכון המשכיל כמוך ימית בעצתו ובתחבולות המלכים

1) C. *et in temporibus irae et superbiae*. — 2) Lis. ירבו; C. *multipli-*
cantur. — 3) Lis. אמרת; C. *locutus es*. — 4) C. *spopondisti*. — 5) C. *Magna*
15 *agere*. — 6) Manque chez C.

pites rien avant d'avoir considéré les conséquences, pressentant
aujourd'hui ce qui sera demain; tu n'éprouves aucune impatience
lorsque les angoisses augmentent, ni une fierté hautaine contre
tes compagnons et amis, quand ton bonheur grandit, tu cherches,
20 au contraire, selon tes facultés ce qui peut leur faire du bien.
Celui qui médite le mal envers un tel roi, se fait du tort à lui-
même. — Le roi des corbeaux reprit : Ces événements ne sont
arrivés que par ton esprit et ta décision; car depuis que je suis,
je te connais ces qualités. Tu as parlé comme parlent les hommes
25 honnêtes et attachés loyalement à leurs maîtres; tu as conduit
une affaire importante avec sagesse, intelligence, prudence et
de grands artifices, jusqu'à ce que Dieu nous eût débarrassés
de cet ennemi fort, méchant et cruel; tu as accompli une œuvre
que peu de personnes auraient pu accomplir. Lorsqu'un homme
30 héroïque et puissant, assiégé par une armée, en tue dix ou
vingt hommes, il a accompli une grande action; un homme avisé
et intelligent comme toi extermine par sa décision et ses arti-

הגדולים וחילים הרבים ויוכל הוא לבדו להמית האויב יותר
 משיוכלו להמית הנבזרים הרבים ויותר שאני תמה ממעשיך אלא
 לרב סבלותך על יגונים ואשר היית רואה מכעס שהיו עושים לך
 ואשר היית שומע מרב דבריהם ולא טעית בדבר אחד בעוד
 5 שישבת עמם ולא היו מכירים לך באף והחזמה אמר העורב
 ממשפטיך לא סרתי כי אתה הוריתני¹ ועשיתי מוסרך אדוני המלך
 והייתי מושך בלאט² ובלשון הרך והאהבה והצחוק שהייתי מראה
 להם^{p. 112.} כדי שלא יבינו לי הדבר ואל יחשדוני ועשיתי מצוותיך ועצתך
 ומוסרך וכבר נאמר בעת תהיה עם האויבים³ ותפחד מהם קח
 10 אותם בערמה ופתה אותם והכנע אליהם והשמר פן תנכיה נפשך
 ותעתיק בדברים כי לא תנכר עליהם לעולם אמר מלך העורבים

1) Ps. CXIX, 102. — 2) C. *suavi sermone*, בדברים נעימים. — 3) C. *inter duos inimicos*, בין שני אויבים. — 4) C. ajoute : *sic faciendo*, ואת, אם אתה עושה זאת.

fices de grands rois et des forces nombreuses; à lui seul il peut
 faire périr l'ennemi plutôt que ne le peuvent plusieurs héros. 15
 J'admire surtout dans tes actions ta patience en face des tra-
 casseries, que tu aies pu voir avec calme le chagrin que tu
 as dû endurer, que tu aies pu entendre leurs nombreux dis-
 cours sans te laisser jamais détourner de ton but, tant que tu
 es demeuré avec eux, et qu'ils ne se soient jamais aperçus d'un 20
 moment de colère et d'emporment. — Le corbeau dit : C'est
 que je n'ai pas quitté la doctrine que tu m'as enseignée, et que
 j'ai suivi tes instructions, mon seigneur et maître. J'ai douce-
 ment gagné leurs cœurs; je leur ai fait entendre un langage
 tendre, amical et enjoué, de façon qu'ils n'ont pu s'apercevoir 25
 de rien, ni me soupçonner. Ainsi j'ai exécuté tes ordres et agi
 selon tes conseils et tes instructions. On l'a bien dit : Quand tu
 te trouves avec des ennemis que tu dois craindre, prends-les par
 la ruse, séduis-les, fais l'humble avec eux, et garde-toi bien de
 t'emporter et d'éclater en propos injurieux, si tu veux jamais 30
 parvenir à les vaincre. — Le roi des corbeaux dit : Je vois

אראה כי כן כמו יעצת וכבר נאמר כי המלך בעת יהיה לו יועץ
 נבון ומשכיל ובעת ירצה המלך לעשות דבר אע"פ שיצליח
 בראשיתו יכשל באחריתו ויקצוף וינחם ויותר אני שמח באשר
 הוציאך הקב"ה מידם משאני שמח במנוחה והרוחה אשר באה לנו
 כי מן היום אשר לא ראינוך לא היינו יכולים לאכול ולשתות 5
 ולישן מפני שהיינו דואנים עליך כי כבר נאמר לא תנעם השינה
 לחולה עד שיתרפא ולא לאיש בעל התאווה אשר צוה המלך לתת
 לו הון עד שישלים דברו ולא לאיש אשר יש לו פחד מאויבו עד
 שיאבד מן העולם ויותר נפשו ממנו וכבר נאמר כי כל מסיר
 החלי ממנו מצא נופו מנוח והמשליך המשא מעל גבו כבר מצאו 10
 חלציו מנוחה ואושר וכל מי אבד אויבו מן העולם מצא לכו מנוחה

1) C. ajoute : *quamvis illud differatur erit ejus finis ad bonum et prosperabitur quod faciet; quando verum malum habuerit consiliarium; il faut suppléer dans le texte : אף על פי שאוחר יהיה אחריתו לטוב ויצליח במעשיו* : אבל אם יהיה לו יועץ רע 15
 2) Lis. ויניח ou וירוח; C. *tranquillum reddat*.

qu'il en est ainsi que tu l'avais conseillé. On l'a dit : Un roi
 qui, ayant un bon conseiller, veut entreprendre une affaire, la
 mènera à bonne fin et réussira, quand même il rencontre des
 obstacles dans l'exécution; mais s'il a un mauvais conseiller,
 20 fût-il même heureux au début, il échouera à la fin, il sera mé-
 content et se repentira. Moi, je suis plus heureux que Dieu
 t'ait sauvé de leurs mains que je ne le suis du repos et de la
 délivrance dont nous jouissons. Car depuis le jour où nous ne
 te voyions plus, je n'ai pu ni manger, ni boire, ni dormir, à
 25 cause de l'inquiétude que j'éprouvais. On l'a bien dit : Le ma-
 lade ne goûte point le sommeil tant qu'il n'est pas guéri; l'homme
 cupide qui, par les ordres du roi, a de l'argent à recevoir,
 n'est pas tranquille tant que la promesse n'est pas remplie; il
 en est de même pour celui qui redoute un ennemi; il ne sera
 30 calme que lorsque l'ennemi aura péri et qu'il en sera débar-
 rassé. On dit aussi : Quand on est guéri d'une maladie, le corps
 retrouve du repos; quand on a rejeté le fardeau de son dos, les
 reins se délassent et se renforcent; de même lorsqu'on a exter-

ואני כמו כן מצא לבי מנוחה לאשר נעשה¹⁾ לנו על ידך * והנני
בשקט ובשלום²⁾ אמר העורב מה לך לשאול³⁾ כמו הניח אותך
מאויבך שיתמיד מלכותך ויעמיד הדרך ויוסף כבוד על כבודך
אמר מלך העורבים הגד נא לי איך היה מלך הכוסים במלכותו
5 ובעצתו ובעמו אמר העורב היה מלך הכוסים סכל ועצל בעל
נאות והיו יועציו ואנשיו סכלים כלם חוץ מן השר אשר יעץ להרגני
אמר מלך העורבים ומה ראית מן השר אשר יעץ להרגך עד
אשר תהלל אותו כל כך אמר העורב היה נכון ומשכיל חכם
יודע הדברים בטרם יבואו אוהב למלכו לא יסור⁴⁾ ממנו דבר אשר
10 יפחד ממנו עליו ולא * יעלים ממנו כל דבר טוב⁵⁾ ובעת יראה כי
ירצה לעשות רע⁶⁾ ידבר על לבו בלאט ויורהו דרך היושר ויגיד לו

1) Ms. עשה. — 2) Manque chez C. — 3) C. *peto a. Deo tuo.* — 4) Lis.
יסתיר. — 5) Manque chez C. — 6) C. *aliquid*, דבר.

miné un adversaire, on respire librement. C'est ainsi que je
respire depuis l'événement qui s'est accompli par ta main, 15
et vis dans le bonheur et le calme. — Le corbeau reprit : Puis
que tu es délivré de tes ennemis, tu n'as plus rien à deman-
der que la durée de ton règne, le maintien de ton éclat, et
l'augmentation toujours croissante de ta gloire. — Le roi des
corbeaux dit : Dis-moi donc, quelle était la tenue du roi des 20
hiboux dans son royaume, dans son conseil et envers son peuple?
— Le corbeau répondit : Le roi des hiboux était sot, négligent
et hautain; ses conseillers et ses hommes étaient tous sans ex-
périence, excepté le chef qui voulait me faire mettre à mort.
— Le roi ajouta : Et quelles étaient les qualités que tu as re- 25
marquées dans ce conseiller pour que tu me le vantes tant? —
Celui-ci, dit le corbeau, était avisé, intelligent, sage, prévoyant,
ami de son roi; il ne lui cachait rien de ce qu'il pouvait craindre
pour son roi; il ne dissimulait rien de ce qui était bon, mais lors-
qu'il le voyait sur le point de faire mal, il le conseillait douce- 30
ment, lui indiquait la voie juste, lui disait franchement la vérité,

האמת ויתן לו עצה כאשר בלבבו ובנפשו * והיו בו מדות טובות
הרבה מלבד אלה אשר לא אוכל לספר אותם אמר לו מלך
העורבים באמת מצאתיך בעל מעשים ומצאתי בלעדיך בעלי מאמר
מן השרים אבל הם בלי מעשה וכן הם בעלי הדברים¹ ויהי אחרי
כך אמר סנדבאר למלך ראה מה עשו העורבים בכוסים אע"פ שהם⁵
חלשים כי יש בהם תוכחה² מוסר ובינה לכל חכם בעת יפחד
מאויבו וכי יש לו להזהר כמו נזהרו העורבים ואל יאמין אדם באויבו
לעולם אעפ"י שיראה לו כל אהבה כי אין לבו עמו וכי המרבה
חברים * ויאסוף^{p. 114.} אתם וירבה בהם אהבה³ הם לו משגב לעתות
בצרה * והעושה [טוב] עם חבריו כמו אמרו חכמים ימצא חיים¹⁰
צדקה וכבוד בעולם הזה ובעולם הבא⁴

נשלם שער הכוסים והעורבים

1) Manque chez C. — 2) Lis. תוכחה; cf. Prov. VI, 23. — 3) Manque
chez C. — 4) Ps. IX, 10. — 5) Manque chez C.

15 et lui donnait le conseil que son cœur et son âme lui inspiraient.
Il avait plus de bonnes qualités que je ne saurais dire. — Le
roi des corbeaux dit alors : Toi seul, je t'ai trouvé homme
d'action; les autres chefs ne savent que faire des discours, mais
ils ne savent pas agir. Ainsi sont les bavards.

20 Après cela Sendebat dit au roi : Voilà ce que les corbeaux,
malgré leur faiblesse, ont fait aux hiboux! Ils peuvent servir
d'enseignement instructif à tout sage quand il a un ennemi à
redouter; il doit être sur ses gardes comme l'ont été les cor-
beaux; personne ne doit donner sa confiance à un adversaire
25 quand même il en reçoit toutes sortes de preuves d'amitié, car
le cœur n'y est pas. Puis celui qui s'entoure de beaucoup de
compagnons auxquels il prodigue les marques de son affection,
trouve chez eux un appui dans les temps de misère. Celui qui
fait du bien à ses prochains, disent les sages, y trouve la vie,
30 la justice et l'honneur dans ce monde et dans le monde à venir.

Fin de la porte des hiboux et des corbeaux.

[השער השי']

115.
זוה שער הקוף והלטאה¹

אמר המלך לסנדבאר הפילוסוף כבר הבינתי דברך מה
אמרת מאשר יאות לאיש שישמור² בעת יבוא לו דבר מאויבו
ועתה הגד נא לי מה הוא יותר נקל הלדרוש טובה או לשמור אותה 5
* אמר החכם אדוני המלך דע לך כי יותר נקל הוא לבקשה
ולמצא אותה מלשמור אותה³ כי יש אדם אשר יבקש הטוב
וימצאהו ולא ידע לשמור אותו עד יאבד מידו וישוב נכלם כמו

1) C. testudine. — Il ajoute : *Et est de eo qui affectat habere amicum, quo habito nescit eum conservare donec amittat eum*, באשר יבקש איהב וימצאהו, 10
ולא ידע לשמור אותו עד יאבד מידו. — 2) C. ajoute : *se*, עצמו. — 3) Manque chez C.

[Chapitre VI.]

C'est le chapitre du singe et de la belette.

Le roi dit à Sendebâr le philosophe : J'ai compris les 15
paroles que tu as dites, que l'homme doit se mettre sur ses
gardes lorsqu'un accident lui arrive par le fait de son ennemi.
Maintenant dis-moi ce qui est plus facile, de chercher à acquérir
un bien ou de le conserver. — Le sage répondit : Sache qu'il 20
est plus aisé de rechercher et de rencontrer un bien que de le gar-
der. Tel fait des efforts pour acquérir un bien, mais, ne sachant
pas le garder, il le perd et devient honteux comme cela est

שבה הלמאה מן הקוף אמר המלך ואיך היה אמר הפילוסוף
 כי מלך הקופים זקן * וידל מאד' ויהי כאשר ברחו ימי בחורותיו
 ותשש כחו קשר עליו עבד מאנשי ביתו ויגרשוהו ממלכותו וימלוך
 תחתיו [ו]הקוף בורח עד הגיע לחוף הים ובו אילנות טובים הרבה
 של תאנים ויעל לאילן אחד של תאנים ויהי אוכל מפריו עד נפלה ⁵
 תאנה אחת מידו במים * והיתה על שפת הים חית המים ומשרץ
 הים ויאמרו כי שמה הלמאה ויהי כראותה התאנה² לקחה אותה
 ותאכל אותה והיה הקוף ייטב בעיניו לשמוע קול התאנה במים
 עד אשר היה משליך אותם אחת אחת וזה השרץ היה אוכל אותם
 והוא לא היה חושב כי הקוף משליך התאנים ויוצא זה השרץ את ¹⁰
 ראשו בחוץ ויביט הקוף והקוף הביט אליו ויתמה זה מזה ורצו
 שיתחברו זה עם זה ויכרתו ברית ויתנו אמונתם להיוותם חברים

1) Manque chez C. — 2) C. *Vidit illam testudo, et.*

arrivé à la belette de la part du singe. — Le roi demanda:
¹⁵ Quelle est cette histoire?

Le philosophe répondit : Le roi des singes, dit-on, vieillit et
 faiblit beaucoup. Sa jeunesse s'était enfuie, ses forces l'avaient
 abandonné, lorsqu'un serviteur de ses familiers conspira contre
 lui, le chassa de son royaume et monta sur son trône. Le singe
²⁰ se sauva jusqu'à ce qu'il arrivât au bord de la mer où il y avait
 un grand nombre d'excellents figuiers. Il monta sur un de ces
 arbres, et pendant qu'il en mangeait les fruits, une figue tomba
 dans l'eau. Au bord de la mer il y avait un animal marin, un
 reptile qui, d'après ce qu'on dit, s'appelait belette. Dès qu'elle
²⁵ vit la figue, elle la saisit et la mangea. Or, le singe s'amusant à
 entendre le clapotement des figues dans l'eau les jetait les unes
 après les autres, et ce reptile les avalait aussitôt sans songer
 que c'était le singe qui les lançait. Mais le reptile, sortant la
 tête de l'eau, aperçut le singe au même moment où celui-ci
³⁰ l'aperçut de son côté. Ils se plurent l'un à l'autre et cherchèrent
 à se lier entre eux; ils firent donc une alliance et engagèrent

וישבו יחדיו וישב עמו זה השרץ ימים רבים^{p. 116.} וישכח לשוב לביתו
ולאשתו ולא זכר אותה ולא נכסף אליה ויהי כראות אשתו כי
לא שב אישה אבלה ותדאג ותגד לחברתה

צורת הקוף באילן והשרץ במים

5 ותאמר לה חברתה אל תדאג כי [שמעתי כי²] בעלך הוא לחוף
הים עם קוף אחד ויתחבר אליו והם אוכלים ושותים יחד ויאהב
אותו מאד על כן לא בא אליך ועתה אל תזכר אותו אחרי אשר
שכח אותך ויקלה בעיניך כמו את נקלה בעיניו ואם תוכל לעשות
תחבולות לאשר הפריד בינך ובינו עד תאבד אותו בלאט כדי
10 שלא ידע בעלך הדבר עשי³ ותעש כאשר צותה לה חברתה ולא

1) Manque chez C. — 2) C. *audiei enim quum.* — 3) C. ajoute : *Et ait
eo : quomodo faciam hec. Cui illa dixit : Volo ne comedas nec bibas nisi
parum et exponas te soli et ventis; postea adveniente tuo viro indicabo tibi
consilium.* ותאמר האשה ואין אעשה זאת ותאמר חברתה אל תאכלי ואל תשתי
אלא מעט ושבי לשמש ולרוח ואחר כך אם יבא בעלך אתן לך עצה. 15

mutuellement leur foi de devenir amis. Ils demeurèrent ensemble
et le reptile resta si longtemps avec le singe qu'il oublia sa
maison et sa femme, sans y penser ni éprouver le désir de les
revoir. Cependant la femme, voyant que son mari ne revenait
point, devint triste, soucieuse, et parla de son chagrin à son amie. 20

Figure du singe sur l'arbre et du reptile dans l'eau.

Son amie lui dit: Ne t'inquiète pas, j'ai entendu dire que ton
mari vit au bord de la mer avec un singe, avec lequel il s'est
lié; ils mangent et boivent ensemble, et ils s'aiment beaucoup.
Voilà pourquoi ton mari n'est pas rentré. Aussi ne pense pas 25
plus à lui qu'il ne pense à toi et estime-le aussi peu qu'il t'es-
time. Si tu pouvais, par un artifice, faire périr secrètement et
sans que ton mari le sache, celui qui t'a brouillée avec lui,
tu ferais bien. — Comment ferai-je? demanda la femme. —
L'amie répondit: Mange et bois peu, expose-toi au vent et au 30
soleil, puis, lorsque ton mari sera revenu, je te donnerai mon
conseil. La femme fit ce que son amie lui avait recommandé;

היתה אוכלת ושותה אלא מעט מעט ותשב לרוח ולשמש עד אשר
צמד עורה על עצמה יבש היה כעץ ונשתנו פניה ויהי אחרי כן
נכסף אליה בעלה ויבא אליה ויהי כבואו ראה אותה חולה דלת
הגוף ורקת הבשר וישאלה בעד חליה ותראה לו אף וחימה ולא
דברה ותען חברתה ותאמר לו כי זה החלי אשר קרה לך הוא ⁶
דבר נדול ויש לך רפואה אבל לא תוכל אתה עליה אמר בעלה
ומה היא הרפואה אמרי לי אולי אמצאנה כי כבר תדע באמת כי
אם בקשה נפשי לא הייתי מונע אותה ממנה אמרה כי זה החלי
אין לו רפואה כי אם לב הקוף שתאכל אותו ואילו היתה לך עתה
תתרפא מיד ויהי כשמוע בעלה זה הדבר חשב בנפשו זה הדבר ¹⁰
נעצר ממני! ^{p. 117.} לא אשיג לו אני ולא אוכל להביא לך לב קוף אלא
שאפתה לחברי הנאמן ואבגוד בו חלילה לי מהם! שאבוא בזה העון

1) Lis. מארני מר; cf. *I Rois*, XXI, 3.

elle ne mangeait ni ne buvait que fort peu, elle s'exposait au
15 vent et au soleil au point que sa peau se gerçait par dessus ses os
et devenait dure comme du bois. Sa mine était entièrement
changée. Lorsque, après cela, le mari éprouva le désir de revoir
sa femme, il la trouva, à son arrivée, souffrante, amaigrie et
exténuée. Quand il la questionna sur sa maladie, elle se mon-
20 tra très-irritée et ne répondit pas. Alors l'amie prit la parole
et dit : La maladie dont elle est atteinte, est fort grave; il y a un
remède, mais tu ne pourras pas te le procurer. — Quel remède?
reprit le mari, dis-le toujours, peut-être le trouverai-je; elle
sait bien que quand même elle demanderait ma vie, je ne la
25 lui refuserais pas. — L'amie repliqua : Cette maladie n'a pas
d'autre remède qu'un cœur de singe; si ta femme le mangeait,
la guérison serait immédiate.

Lorsque le mari eut entendu cela, il réfléchit et se dit : Voilà
une chose impossible; je ne puis obtenir ni lui apporter un cœur
30 de singe, à moins que je ne trompe mon fidèle ami en le tra-
hissant. Que Dieu me garde de commettre un tel péché! Ce-

וחשב' ואיך אוכל שלא לעשה זה הדבר פן תמות אשתי והאשה הטובה לא יערכנה והב' כי היא' על העולם הבא ועל העולם הזה ואני ראוי שאציל אותה מיד שאול ויקם וילך אל הקוף ויאמר בנפשו איך לעשה הדבר הרע הזה שאהרוג לאהבי לחברי הנאמן 5 והנעים בעבור אשה' וילך והוא חשב בלבו ופעם היה הולך ופעם היה עומד עד הגיע אליו ויהי בראות אותו הקוף שמח ויצא לקראתו ויאמר לו' ומדוע בוששת לבוא * כבר נכספתי אליך' ומה היה הדבר אשר מנעך אמר לו לא מנעני מלבוא אלא כי הייתי מתבייש ממך שלא נמלתך על כל [הטובה] אשר עשית לי כי 10 אע"פ שאתה נדיב ושוע יש לך שתראה פרי מעלליך ותקצור ורע חסדיך וקשה הוא מאד עלי כי לא כבדתך לעולם ולא עשיתי לך

1) Ms. ותשב. — 2) Job, XXVIII, 17. C. ajoute : *et argento . . . nec etiam margaritis* וכסף ופנינים. — 3) C. ajoute : *est subsidium viro suo* עזר. — 4) C. *meam uxorem*, אשתי. — 5) C. ajoute : *unde venis* מאין. — 6) Manque chez C. — 7) C. *de tanto bono*. 15

pendant, pensait-il, comment pourrais-je ne pas le faire et laisser périr ma femme! Une bonne femme vaut mieux que de l'or; car elle est un appui pour son mari dans le monde à venir et dans ce monde. Je dois donc la sauver de la mort.

Il se leva donc et se rendit auprès du singe, tout en se di- 20 sant : Comment commettrais-je cette mauvaise action, comment tuerais-je mon compagnon fidèle et agréable pour une femme? Il continua son chemin, plongé dans ses méditations, en marchant tantôt et tantôt en s'arrêtant, jusqu'à ce qu'il fût arrivé au terme de son voyage. Dès que le singe l'aperçut, il se ré- 25 jouit, alla au devant de lui et lui dit : Pourquoi as-tu tant tardé à revenir? Je désirais bien vivement te revoir. Qu'est-ce qui t'a retenu? — Il répondit : Ce qui m'a empêché de venir plus tôt c'est la honte que j'éprouvais de ne t'avoir encore récompensé par rien de tout le bien que tu m'as fait; car quelque géné- 30 reux, quelque libéral que tu puisses être, tu mérites de voir le fruit de tes actions et de récolter les semences de ta bonté. Il me pèse beaucoup de ne t'avoir fait jamais aucun honneur, de

לעולם דבר אמר לו הקוף לא יש לך שתתבייש ממני ואל תזכר
 לי בדבר הזה כי אינו אמת ולא אדרוש ממך כי אם חבורתי עמך
 ושעשועי לבי בך ואשר אשכח בך יגוני ואידי מן הצרות אשר באו
 עלי כי עזבתי מלכותי וגורשתי מבית תענוגי ומשפחתי ובני²
 אמר שרץ המים כי יותר שיבקש האדם מחבריו אלא שיכירם⁵
 ויכיריהו ויראם את בית נכאתה³ ובניו^{p. 118.} ומשפחתו ויאכל בלחמו
 ואתה לעולם לא באת עמי ולא ראית ממני דבר והוא לי חרפה
 אמר הקוף לא ירצה האיש מחברו אלא שיוציא לו את כל לבו
 ויגלה לו כל אהבתו ויאהבהו *בכל נפשו* וכל דבר מבלעדי זה
 הוא הבל *כי כבר נודע* כי הסוסים והחמורים והשורים העת¹⁰
 שיאכלו בלילה יתחברו זה לזה והגנב הוא *הולך לבית חברו*

1) C. *a die quo*, מן היום אשר. — 2) C. ajoute : *et consanguineis meis*,
 וקרובי. — 3) *II Rois*, XX, 13. — 4) C. *ut seipsum*, כנפשו. — 5) Ms. ובכל.
 — 6) Manque chez C. — 7) Manque chez C. — 8) C. *adheret illis*.

15 n'avoir jamais rien fait pour toi. — Le singe lui répondit : Tu as
 tort d'être honteux à cause de moi, tu ne devrais pas me rappeler
 ces choses-là qui ne sont pas vraies. Je ne te demande que
 ta société, qui fait mes délices et qui me fait oublier mon chagrin
 et les malheurs qui m'avaient accablé; car j'ai quitté mon
 20 royaume et j'ai été chassé loin de mon palais, de ma famille et
 de mes enfants. — Le reptile reprit : L'homme éprouve avant
 tout le besoin de bien connaître ses amis et de se faire connaître
 d'eux, de leur montrer les trésors de sa maison, ses enfants et
 sa famille, enfin de partager son pain avec eux. Eh bien, toi,
 25 tu n'es jamais venu avec moi, tu n'as rien vu de ce qui m'appartient,
 et cela est une honte pour moi. — Le singe répondit :
 L'homme veut que son ami lui mette son cœur à nu, qu'il lui
 montre toute son amitié, qu'il l'aime comme lui-même dans
 toutes les circonstances; tout le reste est vanité. Car tout le
 30 monde sait que les chevaux, les ânes et les bœufs se lient pour
 prendre le soir ensemble leur repas; puis le voleur entre bien
 la nuit dans la maison de son prochain, mais certes pas par

בלילה ולא לאהבתו כי אם לגנוב להם אמר לו שרץ המים
צדקת כי לא ירצה האדם מחברו כי אם ידידותו ושישמר בריתו
לא למתן * ולא לשחד ולא לדבר¹ שיקח ממנו וכבר נאמר כי
כל מי ירצה דבר מאוהביו ורעיו אל איץ בשאלתו עליהם ואל
יפצר לבקש אותה כי העגל בעת ירצה לילך [אחריו] אמו יש⁵
פעמים אשר תיגח אותו ויפול * וירע לו² ואני ראוי שאבקש אהבתך³
ושאנמול אותך במעשיך כדי יכלתי ולא זכרתי לך כל אשר זכרתי
אלא מפני שידעתי נדבותיך ונעם מדותיך ואולם אני אוהב שתבוא
לביתי כי הוא מקום טוב רב האילנות * ורב הענפים * וטוב המגדים
וקרוב הוא ממך ועתה אחי * אם תראה שתעשה חסד [עמדי] ותטיב¹⁰
אלי ותרכב⁴ על גבי ואעבור בך אליה עשה⁵ והי כשמוע הקוף
זכר המגדים והאילנות * והתאנים כלתה נפשו⁶ ותגבר תאותו עליו

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) C. te, אותך. —
4) Manque chez C. — 5) C. volo ut ascendas, ארצה שתרכב. — 6) Manque
chez C. — 7) Manque chez C.

amitié pour lui, mais pour lui dérober quelque chose. — Le
reptile reprit : Tu as raison. Certes, on ne doit demander à son
ami que son amitié et sa fidélité, mais ni dons, ni cadeaux, ni
quoi que ce soit. On a déjà dit : Quand même on veut obtenir
quelque chose de ses amis et connaissances, on ne doit pas
demander en termes trop pressants, ni insister avec importunité.
Lorsque le veau poursuit trop sa mère, il en est souvent heurté,
tombe et se fait mal. Cependant je dois, en recherchant ton
amitié, t'en récompenser selon mon pouvoir. Ce sont ta géné-
rosité et l'agrément de tes manières qui m'ont fait dire tout ce
que je viens de rappeler, et j'aimerais avant tout que tu vinsses
voir ma maison, qui n'est pas à une grande distance et qui est
située dans un endroit charmant, rempli d'arbres touffus et
portant d'excellents fruits. Si donc, mon frère, tu veux me faire
une grâce et être bon pour moi, tu monteras sur mon dos, et
je te ferai traverser l'eau, jusqu'à ma demeure.

Lorsque le singe eut entendu parler de fruits, d'arbres et de

*עד אשר שמע^{p. 119.} ! אמר לו כן אני עושה הדבר הזה ואלך עמך ועתה
 לך ויקחחו על גבו *ויבא במים וישחה וישוט שעה גדולה¹ ויהי
 הוא בחצי המים נזכר לרוב המאטו אשר היה רוצה לעשות לקוף
 ויעמד ויחשוב ויאמר בנפשו כי זה הדבר אשר ארצה לעשות הוא
 עץ גדול ואבנוד בו ואקשור עליו והוא שם נפשו בידי וישימני נאמן⁵
 עליה והוא חברי ורעי ואחי וכל שכן על דבר אשה כי הנשים אין
 בהן אמונה לרוע בריתם ואהבתם אשר לא תעמוד וכבר נאמר
 כי הוזהב ינסוהו [באש²] ויכירוהו בו ואנשים במתן ובמקח והבהמות
 במשא כבד והנשים לא יוכל אדם לנסותם בדבר ולא יכירם
 לעולם ויחשוב בזה הדבר והוא עומד במים לא ישוט¹⁰

צורתם במים

1) Manque chez C. Il faut lire על pour ער. — 2) C. *portabat ipsum*
testudo per aquam. — 3) C. *igne.*

15 figures, sa gourmandise fut excitée, la passion prit le dessus et
 il l'écouta en lui disant : Eh bien, je veux bien le faire et venir
 avec toi; allons tout de suite. Le reptile prit le singe sur son
 dos, entra dans l'eau, nagea et rama pendant une bonne heure.
 Lorsqu'il fut au milieu de l'eau, il se rappela le grand crime
 qu'il allait commettre contre le singe; il s'arrêta en méditant
 20 et en se disant : Je veux faire là une bien mauvaise action,
 je vais trahir mon ami, conspirer contre lui qui m'a confié sa
 vie, qui m'en a fait le dépositaire, qui est mon compagnon et
 mon frère, et j'agis ainsi pour une femme! Car on ne peut
 jamais avoir confiance dans les femmes; leurs promesses sont
 25 vaines et leur amour sans constance. On dit qu'on éprouve l'or
 par le feu, les hommes par les transactions commerciales, les
 bêtes de somme par les lourdes charges qu'on leur impose;
 mais personne ne saurait éprouver les femmes ni les connaître
 à fond. En se livrant à ces réflexions, le reptile s'était arrêté
 30 dans l'eau sans nager.

Figure de ces animaux dans l'eau.

ויהי בראות הקוף עמיתו ובי לא ישוט חשב' ואמר מי ידע אם
נהפך לי לב חברי לרע? כי אין דבר בעולם שיתהפך מהרה כמו
הלב וכבר נאמר כי אשר בלב החבר והאויב "והאב והבן"
והאשה כל אשר בלבכם יגלה בדבריהם ובמעשיהם ובמדותם
5 ובהליכתם כל הדברים האלה יעידון על אשר בלב אמר לו

הקוף חברי למה לא תשוט היש דבר אשר תחשב ותדאג ממנו
אמר לו הדבר אשר אני דואג מפני שלא אוכל לבכרך כראוי לך
בעת אביאך לביתי מפני חולת אשתי ומכאובה אמר הקוף כי
היגון והדאגה לא יסירון ממך דבר ולא יועילו לך הרף^{p. 120.} מאילו
10 הדברים ובקש לאשתך רפואה כי טוב לך מזה היגון אשר תשים
בלבך אמר לו שרץ המים כי כבר בקשתי לה רפואה ואמרו לי

1) C. ajoute : *illum forsitan aliquid malum cogitasse adversus se.* —

2) C. ajoute : *et intendit me offendere aut non,* לא, וירצה להרע לי אם לא. —

3) C. *fratris, patris, matris,* והאב והאם.

Lorsque le singe s'aperçut que le reptile s'arrêtait et ne 15
nageait plus, il réfléchit et dit : Qui sait si le cœur de mon
compagnon n'est pas changé à mon égard? Car rien au monde
n'est aussi changeant que le cœur. On a dit ainsi, qu'on recon-
naît ce qui est renfermé dans le cœur d'un ami ou d'un ennemi,
d'un père, d'un fils ou d'une femme par leurs paroles, par leurs 20
actes, par leurs mœurs et leurs habitudes; toutes ces choses
révèlent ce qui se trouve dans le cœur. Il adressa donc ces pa-
roles au reptile: Ami, pourquoi ne nages-tu pas? Quelque chose
te fait-il hésiter ou te donne-t-il des soucis? — Le reptile ré-
pondit : J'ai peur de ne pas pouvoir te recevoir dignement, 25
parce que ma femme est malade et souffre beaucoup. — Le
singe reprit : La tristesse et le chagrin ne te débarrasseront de
rien et ne te seront d'aucun profit; laisse tout cela, et cherche
plutôt un remède pour ta femme, cela vaut mieux que de te
laisser aller à ces préoccupations. Le reptile lui dit: J'ai cher- 30
ché un remède pour elle et on m'a dit qu'elle ne peut être
guérie qu'en mangeant un cœur de singe.

לא תרפא אלא בלב הקוף שתאכל אותו אמר הקוף בלבו ארורה
תהיה התאווה והיצר כי כמה תלאות יעוללו לאנשים' כבר הביאתני
היום תאומי הגדולה לנפול בתוך המוקש ואין לי מפלט ומברח
אלא התוחלת והתקוה והערמה? וכבר צדק אשר אמר כי כל
הרוצה באשר נתנו לו ואל יבקש יותר ישב בשקט ובשלום ובעלי 6
התאווה אשר לא די להם באשר נתנו להם יבלו ימיהם בינון
ובעמל ופחד וצרה וכבר אני צריך לשכלי ולהתיעץ איך להמלט
מזה המוקש אשר נפלתי בו אמר הקוף לשרץ המים חברי אחרי
אשר רצית ממני למה לא הגדת אותו לי כדיותי על שפת הים
ואלך לביתי ואקח לבי ואביאהו עמי והייתי נותן לך' כי אמרו 10
חכמים כי ראוי הוא שלא ימנע מן הנוזר דבר שיבקש לו' מפני

1) C. ajoute : *Plus et multum plus maledictus sit apotecarius ille qui eam sic docuit*, ויותר ארור יהיה מוכר הסמים אשר הורה על הרפואה הזאת. —

2) C. *nisi per argumenta et sollicitudinem*, והתחבולות, — 3) C. *uxori tue*, משלשה דבר שיבקשו מן הנוזר. — 4) D'après C. לאשתך. 15

Le singe se dit alors : Maudite soit la passion, car que de tribulations a-t-elle suscitées aux hommes! mais maudit surtout soit le droguiste qui a donné une telle ordonnance! Voici que ma gourmandise me fait tomber aujourd'hui dans un piège, 20 d'où je ne serai sauvé que par la patience, la prudence et la ruse. Il avait bien raison celui qui a dit : Ceux qui sont contents de ce qu'ils ont, sans demander davantage, vivent tranquilles et heureux; mais ceux qui sont tourmentés par leurs passions, auxquels ne suffit pas ce que le sort leur avait accordé, passent 25 leurs jours dans le chagrin, la peine, la peur et l'affliction. J'ai besoin de toute mon intelligence, afin de découvrir un moyen de me tirer de ce mauvais pas. Le singe dit donc au reptile : Ami, puisque tu le désirais, comment ne m'as-tu rien dit pendant que j'étais au bord de la mer? je serais rentré chez moi pour 30 prendre mon cœur, l'emporter avec moi et te le donner. Les sages ont dit qu'il y a trois êtres auxquels il ne faut rien refuser : le dévot à cause de la récompense de Dieu, le roi à cause

השכר אשר יקוה מהאל ולא מן המלך [מפני גבורתו] ולא מן
הנשים כי הם חיי האיש ועזר לו אמר לו שרץ המים ואיה לך
אמר לו הקוף עזבתהו בביתי אמר לו ולמה עשית הדבר
ההוא אמר הקוף כי מנהגנו הוא של עדת הקופים "שלא נלך
5 למקום בלבנו ובעת² שנצא מבתינו לראות אחד מחברינו נעזוב
לבנו³ בביתנו^{p. 121.} כדי שלא נאייב לאהובינו ולא נשמום אותם⁴ ועתה
אם תרצה שנשוב ונקדהו ונביאהו עשה וישמח שרץ המים לדבר
ההוא ויאמר כבר הטבת לי ותמצא שאלתה וישב עמו מהרה
לחוף הים וימהר הקוף וידלוג מעל גבו על האילן ויעוב שרץ המים
10 במקומו ויקוה אותו שעה גדולה עד אשר בושש לרדת⁵

1) C. *propter potentiam*. — 2) C. בעת. — 3) C. ajoute : *quum est odiosum et vindictivum*, כי הוא קנוא ונוקם. — 4) C. ajoute : *et sic amovemus corda nostra et nostra viscera mundificamus ab omni odio a sociis nostris*, ועל כן נרחיק, לבנו ונטהר קרבינו מכל שטמה לחבירינו. — 5) C. *stabat symeus in arbore*, והוא יושב על האילן.

de sa puissance et les femmes qui sont la vie et le salut des hommes. — Mais où est donc ton cœur? demanda le reptile. — Le singe répondit : Je l'ai laissé à la maison. — Et pourquoi as-tu fait cela? reprit le reptile. — C'est notre habitude, répondit le singe, nous autres singes nous n'allons nulle part avec 20 notre cœur, et toutes les fois que nous faisons une visite à l'un de nos camarades, nous laissons notre cœur chez nous. Nous avons un cœur haineux et vindictif, nous craignons donc d'avoir des querelles avec nos amis et de les haïr; c'est pour- 25 quoi nous mettons nos cœurs de côté, et nous nous purifions de toute espèce de haine envers nos prochains. Maintenant, si tu le désires, nous reviendrons sur nos pas, nous irons le prendre et l'apporter. Le reptile en fut bien heureux et dit : Tu me fais un grand bien et ma femme trouvera donc ce dont elle a besoin. Elle ramena vite le singe au bord de la mer, et celui-ci s'em- 30 pressa de sauter du dos du reptile sur l'arbre et de le laisser à sa place. Le reptile attendit une bonne heure, mais le singe tardait toujours de descendre.

צורת הקוף באילן והשרץ במים

ויהי כי בושש לרדת קרא אותו חברי רד מהרה וקח לבך
 עמך ונלך אמר לו הקוף אראה כי חשבתני כחמור אשר אמר
 בעדו השועל כי לא היה לו אוזנים ולא לב אמר שרץ המים ואיך
 היה אמר הקוף כי אמרו כי ארי אחד יושב באחד האנמים ויצא
 עליו שחין הרבה עד נחלש ונפל במשמניו רוזן ולא יכול לצוד
 ציד והיה עמו שועל והיתה מחיתו מאשר ישאר ממאכל הארי
 ויכבד על השועל [חלי הארי¹] מפני שאבדה מחיתו² ויאמר לו
 השועל אדון החיות * כבר נחלשת ודל בשרך ואין לאל ידך
 אמר לו הארי זה אשר תראה קרה לי מפני השחין הזה אשר לא
 אמצא לו רפואה אלא לב ואוזנים של חמור שאמהר [גופי במים
 חיים³] ואוכל אותו⁴ אמר לו השועל נקל הוא הזה בעיני כי יש

1) *Isaïe*, X, 16. — 2) *C. egritudo leonis*. — 3) *C. ajoute : et portionem suam*, וארוחתו. — 4) *C. quare video te macilentum et proditum*. — 5) *C. loto*
 15 *meo copore bene in aqua fluente*. — 6) *C. ajoute : et tunc reficerer*, ואחרכא.

Figure du singe dans l'arbre et du reptile dans l'eau.

Le singe ne venant toujours pas, le reptile l'appela : Mon ami, descends vite et emporte ton cœur pour que nous nous en allions.
 — Le singe lui répondit : Tu paraîs croire que je ressemble à
 20 l'âne qui, au dire du renard, n'avait ni oreilles ni cœur. Le reptile demanda : Quelle est cette histoire? — Le singe répondit :
 Un lion demeurant dans une tanière fut atteint d'ulcères qui l'affaiblirent et l'amaigrissent beaucoup, au point qu'il ne put plus se procurer sa nourriture. Près de lui était un renard qui vivait
 25 de ce qui restait de la table du lion. Cet état de choses pesait beaucoup au renard qui n'avait plus de quoi vivre. Il dit donc au lion : Maître des animaux, tu deviens bien faible, tu maigris et tu perds tes forces. — Le lion répondit : Cela vient des ulcères qui ne peuvent être guéris que par le cœur et les oreilles d'un âne. Je
 30 devrais me purifier dans une eau courante et avaler ce remède. — Cela me paraît facile, dit le renard; près d'ici il y a une source

בקרוב ממנו מעין ובא שמה וכל יום¹ כובס אחד^{p. 122.} לכבס בנדים ועמו חמור אביא אותו אליך ותאכל אשר תרצה אמר לו האריה אם אתה תעשה זה הדבר תעשה עמי חסד גדול² ויהיה לך ממני צדקה³ וימהר השועל אל והמקום אשר שם⁴ החמור ויאמר לו מה לי אראך נחלש⁵ ומלא שחין⁶ אמר לו החמור מפני רוע בעלי כי יענני וירעיב בטני וישים משאות גדולות עלי ויטריח אותי⁷ אמר לו השועל ואיך תרצה לעמוד עמו אמר לו החמור ואנה אלך בכל מקום שאלך יקחני בן אדם ויעבידני אמר לו השועל התרצה שתלך עמי למרעה טוב מאד⁸ בעשבים ובמים ושם אתונות טובות ואין שם מרעה⁹ שאנת אריה וקול שחל¹⁰ ויטב הדבר בעיני החמור ויאמר לשועל אלו לא הייתי הולך אלא לאהבתך וחבורתך די לה בה ותיטב בעיני כל צרה ושאהיה בינך

1) C. *omni die*. — 2) Manque chez C. — 3) C. *ad locum ubi erat*. — 4) C. *et macer*, ודל בשר. — 5) Manque chez C. — 6) Manque chez C. — 7) Il faut lire במרעה. — 8) Job, IV, 10. 15

où un foulon vient chaque jour nettoyer des étoffes, accompagné d'un âne que je t'amènerai et dont tu mangeras ce que tu voudras. — Si tu faisais cela, reprit le lion, tu me rendrais un grand service et je t'en récompenserais bien. Le renard se rendit aussitôt auprès de l'âne et lui dit : Pourquoi es-tu si maigre et 20 couvert de croûtes? — C'est la méchanceté de mon maître, répondit l'âne; il me tourmente, ne me donne pas assez à manger, me fait porter de lourdes charges et me harrasse de fatigues. — Pourquoi restes-tu avec lui? demanda le renard. — Et où irais-je? répondit l'âne. Partout où j'irai, il y aura toujours un 25 homme qui me prendrait et me ferait travailler. — Si tu veux, reprit le renard, je te conduirai à un très bon pâturage où il y a de l'herbe, de l'eau, et surtout de belles ânesses. On n'y entend ni le rugissement du lion, ni la voix du chacal. La chose plut beaucoup à l'âne et il dit au renard : Si je ne m'en allais 30 que par amitié pour toi et pour jouir de ta société, cela me suffirait et j'accepterais volontiers toute peine et tout chagrin

עמך כל ימי חיי וילך עמו ויהי כאשר הגיע לאריה? בא לחטוף אותו ולא יכול לו כי לא היה בו כח וימלט ממנו החמור צורת הארי והחמור נמלט ממנו

אמר לו השועל לארי אדך כל החיות מה זה אשר עשית ואני אשבע לך כי אם עזבת אותו ברשותך כבר עניתני ויגעתני³ ואם עשית זה מפני שלא יכולת עליו אוי נא לנו כי כבר אבדנו * ותם קצך ותשש כחך' ולא רצה האריה שיכיר השועל כי מפחד עשה אותו ויאמר בנפשו אם אני אומר לו * כי לא יכולתי עליו אקל בעיני ויבוזה אותי ואם אני אומר לו * אני רציתי לעזוב אותו יחשיבני סכל ויאמר לשועל אם תוכל שתביאהו לי פעם שניה אניך לך 10 למה היה ויאמר לו השועל כבר ניסה אותי החמור וידע מעשי

1) C. *non solum tecum vado propter asinas, sed ex nimia dilectione quam habeo erga te. Et exurgens.* — 2) C. ajoute : *gavisus est leo*, וישמח הארי. — 3) C. ajoute : *famis*, ברעב. — 4) C. *nec in nobis amplius erit potentia* 15 *acquirendi vitulum.* — 5) Manque chez C.

pendant toute ma vie, afin de pouvoir vivre avec toi. L'âne alla donc avec le renard. Mais arrivé près du lion, celui-ci allait le saisir, mais la force lui manqua et l'âne s'échappa.

Figure du lion lorsque l'âne lui échappe.

20 Le renard dit alors au lion : Maître de tous les animaux, je te conjure de m'expliquer ce que tu viens de faire; si c'est de ton gré que tu as laissé échapper l'âne, tu m'as donné de la peine et de la fatigue pour rien; et si tu l'as fait parce que la force t'a manqué, malheur à nous, car nous sommes perdus; 25 ta fin est proche et ta force anéantie. Mais le lion ne voulait pas avouer au renard qu'il avait agi par faiblesse; il se dit : Si je reconnais que je n'ai pas pu m'emparer de l'âne, il ne me respectera plus et il me méprisera; si je lui dis que je l'ai lâché de mon plein gré, il me prendra pour un sot. Il finit donc par 30 dire au renard : Si tu peux m'amener une seconde fois cet âne, je te raconterai la cause pour laquelle j'ai agi ainsi. — Le renard lui dit : L'âne m'a éprouvé et il connaît ma manière d'agir;

ובכל זאת אני שב אליו ואעשה לו תחבולות כדי שאוכל עליו וללך אליו ויהי כראותו החמור מנגד אמר לו אוי לך ומה תרצה עוד לעשות בי אמר השועל לא ארצה כך אלא כל טוב ואולם הלכתי עמך לאתונות אשר אמרתי ותראה אשר עשו לך מאהבה ומחשק ב⁶ בחבורתך וחשבת אתה כי לדבר רע היו עושים ואילו קמת מעט היית רואה מה שלא ראית מעולם מכבוד והחמור לא ראה מימי אריה ולא ידע מה הוא וישב עם השועל כי נכסף לאשר אמר לו מן האתונות ויהי בקרבו לאריה חמף אותו וימיתו ויאמר לשועל שמר אותו בעוד שאלך וארחץ בשרי ואוכל לבו ואוניו

צורת הארי יחמוץ החמור והשועל ישמרנו

10

ויהי כאשר הלך הארי לרחוץ בשרו אכל השועל לב החמור ואוניו ויהי בשוב הארי אמר לשועל ואיה לבו ואוניו אמר לו

1) C. *iuxta informationem medici mei*, שלי, כמו שהורני הרופא שלי.

néanmoins je veux retourner auprès de lui et employer des artifices pour m'en emparer. Il se rendit donc auprès de lui, mais dès 15 que l'âne l'aperçut de loin, il lui dit : Malheur à toi, que veux-tu encore tramer contre moi? — Je ne te veux que du bien, répondit le renard. J'étais allé avec toi auprès des ânesses dont je t'avais parlé, tu as vu avec quel amour ils t'ont traité, combien elles désiraient ta société, et tu as soupçonné qu'elles agis- 20 saient dans une mauvaise intention. Si tu avais patienté un peu, tu te serais senti entouré d'honneurs comme tu n'en as jamais vu. Or, l'âne n'avait jamais vu de lion et ne savait pas comment il était fait. Il retourna donc avec le renard, excité par ce qui lui avait été dit des ânesses. En s'approchant de 25 nouveau du lion, il fut saisi et tué. Le lion dit alors au renard : Garde l'âne pour que j'aie me laver comme le médecin me l'a ordonné, puis j'en mangerai le cœur et les oreilles.

Figure du lion saisissant l'âne et du renard qui le garde.

Pendant que le lion s'en alla pour faire son ablution, le re- 30 nard mangea le cœur et les oreilles de l'âne. De retour, le lion

השועל הלא ידעת כי אילו היו לו אוזנים במה ישמע ולב במה יבין
 ושכיל לא שב אליך אחרי אשר נמלט ממך * ותעשה לו אשר
 עשית' ואולם נשאתי לך זה המשל למען תדע כי אינני כמו
 החמור ההוא ואתה הרמיתני במרמתך ובתחבולותיך ונמלטתי
 ממך בעצתי ובשכלי' וכבר נאמר כל דבר אשר ישחית אותו ⁵
 הסכל לא יתקן אותו כי אם השכל' אמר לו שרץ המים צדקת
 [בדברך] ¹ וכבר ידעתי כי בעל הצדק ימעיט בדברים וישלים
 במעשה ^{p. 124.} ויכיר כל אשר יחמא * וידע הדבר במרם יעשהו' וירפא
 מחץ סכלו בשכלו כאיש אשר יכשל [ויפול] ³ בארץ וישען עליה
 ויקום ¹⁰

אמר סנדבאר החכם * זה המשל הוא לאיש אשר יבקש דבר
 ובעת ימצאו לא יזהר בו עד אשר יאבד מדו על כן יש לבעלי

1) Manque chez C. — 2) C. *sapiens*, המשכיל. — 3) C. *in sermone*
tuo. — 4) Manque chez C. — 5) C. *et corrueus*.

- 15 demanda au renard : Où sont donc le cœur et les oreilles? —
 Mais le renard répondit : Ne sais-tu pas que si cet âne avait eu
 des oreilles pour entendre et un cœur pour réfléchir et com-
 prendre, il ne serait pas retourné auprès de toi, après qu'il
 s'était échappé de tes mains et qu'il avait subi tes traitements.
- 20 Je t'ai raconté cette parabole, pour que tu saches que je ne
 ressemble nullement à cet âne; toi aussi, tu as voulu me tromper
 par tes ruses et par tes artifices, mais je me suis sauvé par ma
 décision et mon intelligence. On a dit: Ce que le sot gâte, l'esprit
 doit le réparer. — Le reptile dit alors au singe : Tu as raison,
- 25 je sais depuis longtemps que le juste parle peu et agit beau-
 coup; il reconnaît toujours ses péchés et guérit par son intelli-
 gence les blessures de la sottise. Il ressemble à celui qui trébuche
 et tombe à terre; il s'appuie sur cette même terre pour se relever.
- Sandabar le sage dit : Cette parabole s'applique à l'homme
 30 qui cherche une chose et, après l'avoir trouvée, n'agit pas avec
 la prudence nécessaire et finit par la perdre. Les hommes in-

השכל שיביטו זה המעשה ושישמרו בדבר אשר הם מצטרבים אליו בעת ימצאוהו כי כל העושה זה המעשה לא ינחם על אשר עשה וישמור שמא יפתה שכלו בדבר ותהיה לריק יגיעתו ולא יוכל להשיב אשר אבד מידו

נשלם שער הקוף והלטאה

5

1) C. quod quicumque querit aliquid preciosi et invenit illud sollicite studeat diligentiusque frequenter apponat ne per leves et viles occasiones rem utilem incertam amittat. Non enim semper alicui conceditur post damnum acceptum meliora acquirere. Et super hoc ait rex Dislex philosopho Sendebat : per fabulam tuam intellexi quod decet viros sapientes considerare et animadvertere ut rem 10 sibi acquisitam conservare sciat et ad commodum seu profectum exponere cum non solum reputatur sapiens qui multa scit congregare seu per scientiam laboremve multa adipisci sed qui collecta acquisitaque reservare scit ea ac in rebus sue persone utilibus exponere, ויהאמן כל מי שיבקש דבר יקר וימצאוהו ראוי שיוהר בו ויהאמן 15 חמיר פן יאבד הדבר הטוב והמועיל אשר מצא על נקלה כי אין לאדם שיקנה לו חמיר דברים טובים מאילו אשר אבדם ויהי אחרי כן אמר רבשלם המלך לפילוסוף הביטתי זה המשל אשר אמרת כי יאות לאיש חכם שיביט ויראה בשכלו למען ידע לשמור הדבר אשר קנה לתועלתו ולטובתו כי לא לכר יחשב משכיל מי שיוודע לאסוף ולקנות הרבה בחכמתו וביגיעתו כי אם מי שידע לשמור הדברים אשר אסף וקנה ויעשה בהם לטובת נפשו 20

telligents doivent donc réfléchir à ce qu'ils font, conserver la chose dont ils ont besoin, lorsqu'ils l'ont rencontrée. Car en agissant ainsi, ils ne se repentent pas de ce qu'ils ont fait et se gardent bien de se laisser entraîner par leur intelligence à des agissements qui rendraient vains leurs efforts et leur feraient 25 perdre sans retour ce qu'ils avaient difficilement gagné.

Fin du chapitre du singe et de la belette.

[השער השביעי]

זה שער הנזיר¹

אמר המלך לפילוסוף כבר הבינתי דבריך אשר אמרת לי
אך יאבד הדבר בעת לא ידע בעליו לשמור אותו ועתה הנד נא
לי בעד² הממדר במעשיו ולא יביט הדבר במעשיו היטב ולא
יראה³ האחרונות ושאל עליו משל אמר סנדבאר החכם כי כל
מי יקרה לו אשר אמרת ולא יראה האחרונות יכשל במעשיו וינחם
בדבריו בעת לא יועיל לו ויצא דברו לאשר יצא דבר הנזיר אשר

1) C. *Et est de eo qui celer est in suis negotiis; non respiciens finem et*
10 *quid ipsi eo evenit quod summe est animadvertendum.* וזהו בעד הממדר.
בעת. Ms. 2) - במעשיו ולא יביט האחרונות ובמה שיקרה לו בו מן המאורעות
3) C. *ignarus seu cogitativus*, ולא יראה ולא יבין.

[Chapitre VII.]

Ceci est le chapitre du dévot.

- 15 Le roi dit au philosophe : J'ai compris ce que tu m'as ra-
conté sur la manière dont les choses périssent lorsque les pro-
priétaires ne savent pas les conserver. Maintenant parle-moi
de l'homme qui se hâte dans ses actions, sans bien réfléchir et
sans prévoir les événements qui peuvent survenir ; raconte-moi
20 là-dessus une parabole.

Sandabar le sage répondit : Tout homme à qui arrive ce que
tu viens de dire et qui ne prévoit pas les événements futurs,
ne réussit pas dans ce qu'il fait et s'en repent, lorsque le re-

הרג הכלב שהיה לו בלי עון ועל דבר אשר לא חקר עליו ולא ידע שרשו

אמר המלך ואיך היה

אמר החכם אמרו כי היתה מדינה אחת * מאי הים¹ והיו בה
 5 אנשים טובים וישרים והיה בה² נזיר [טוב]³ ועובד אלהים והיתה
 לו אשה עקרה ותשב עמו ימים רבים עד אשר הרתה לקץ הימים
 וישמח הנזיר מאד ויאמר לה התבשרי ושמחי כי עתה תלדי בן
 זכר^{p. 125.} והיה לנו למשיב נפש⁴ ושעשועי לבנו * ואני אשים לו שם טוב⁵
 ואיסר אותו בדיטב ויגדל האל את שמי בו וישאר לי זכר טוב
 10 אחרי מותי אמרה האשה אוי לך אל תדבר באשר לא ידעת
 ובאשר אינך רשאי לאמר אותו ומאין תדע אם אלה או לא אלה
 או מה אלה או בן או בת או אם יחיה הילוד או מה יהיה משפט

1) Manque chez C. — 2) C. *quorum unus*, בהם. — 3) C. *bonus*. — 4) *Ruth*, IV, 15. — 5) Manque chez C.

pentir ne peut plus lui servir à rien. Son sort sera celui du 15
 dévot qui tua son chien, sans que celui-ci eût commis une faute,
 parce qu'il n'avait pas examiné l'affaire et n'en connaissait pas
 le fond.

Le roi demanda : Quelle est cette histoire?

Le sage répondit : Dans une ville située dans les îles, habi- 20
 taient des hommes bons et justes. Il y avait aussi parmi eux
 un dévot, bon et voué au service de Dieu, qui avait une femme
 stérile. Après de longues années, cette femme devint enceinte,
 ce qui réjouit fort le dévot. Il dit à sa femme : Sois heureuse
 et contente ! car tu vas mettre au monde un fils qui fera notre 25
 joie et les délices de nos cœurs. Je lui donnerai un nom de bon
 augure et une excellente éducation. Dieu exaltera mon nom
 par lui et fera durer mon bon souvenir après ma mort. — La
 femme lui répondit : Hélas, ne dis donc pas ce que tu ne sais
 pas et ce que tu ne dois pas dire. Comment sais-tu si je par- 30
 viendrai au terme de ma grossesse, si je mettrai au monde un
 fils ou une fille, si l'enfant vivra, quel sera le caractère et la

הנער ומעשהו' עזב הדבר ובטח לאל אשר יתן לך מתנתו כי
 האיש המשכיל אין לו שידבר בדברים אשר לא ידע ואל ידון הוא
 במעשי האל כי רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום² כי
 כל מי ירצה לדבר מה שתדבר יקרה לו אשר קרה לנזיר³ אמר
 לה ואיך היה אמרה לו אשתו אמרו כי היה נזיר אחד אצל מלך⁴
 אחד והיה המלך נותן לו ארוחת תמיד בכל יום 'עונת רצפים'
 וצפתת דבש והיה אוכל העונה ויצפון הדבש בכלי אחד תלוי על
 ראשו עד אשר נמלא⁵ הכלי והיה הדבש ביוקר בימים ההם
 ויהי יום אחד והוא שוכב על מטתו וישא עיניו לכלי הדבש ויזכור
 היוקר אשר לדבש ויאמר בעת ימלא הכלי אמכור אותו בזהב⁶
 ואקנה בו עשר כבשות ותלד כל אחת מהן⁶ ויהיו עשרים ואחר כך

1) *Juges*, XIII, 12. — 2) *Proverbes*, XIX, 21. — 3) C. ajoute : *super quem vas mellis effusum est*, אשר נשפך עליו כד הדבש. — 4) C. *provisionem de sua coquina*. Cf. *I Rois*, XIX, 6. — 5) Lis. ימלא. — 6) C. ajoute : *filios*
 15 et *filias*, בנים ובנות.

conduite de l'enfant. Laisse donc ces choses-là, et fie-toi en
 Dieu qui te donnera ce qu'il voudra t'accorder. L'homme in-
 telligent ne parle pas des choses qu'il ignore ni ne préjuge les
 actes de Dieu. Car bien des projets naissent dans le cœur de
 20 l'homme, mais la décision de Dieu seul persiste. En effet, celui
 qui parle comme toi, subit le sort de ce dévot qui a renversé sur
 lui son pot de miel. — Le mari dit : Quelle est cette histoire?

La femme répondit : Un dévot, dit-on, vivait auprès d'un
 roi qui lui accordait pour son entretien régulier un gâteau et
 25 une petite cruche de miel chaque jour. Il mangeait le gâteau
 et mettait le miel de côté dans un vase suspendu au-dessus de
 sa tête, jusqu'à ce qu'il fût rempli. Or, le miel était à cette
 époque très-cher ; et un jour, étendu sur son lit, il leva les yeux
 vers le vase de miel, il pensa à la cherté de cette matière et
 30 se dit : Le vase une fois rempli, je vendrai le miel pour une
 pièce d'or. Avec cela j'achèterai dix brebis dont chacune me
 donnera un petit, et il y en aura vingt. Après, le nombre en

אוסף על בניהם¹ ולא ישלמו ארבעה שנים ויהיו ארבע מאות שה
ואקנה² פרה ושור "עד אשר אקנה אדמה³ וילדו לי הפרות ויהיו לי
מן [בנים]⁴ ואקח הזכרים לחרוש בהם "ואורע האדמה אשר אקנה
ואחרש בהם⁵ חוץ ממה שיהיו לי מן הנקבות החלב והצמר ולא ישלמו
חמש שנים אחרות עד יפוצצו וירבו ויהיה לי מהן ומן | הורע עושר⁶
גדול⁷ ואבנה בנין גדול ומוזב⁸ ואקנה עבדים ושפחות⁹ ואקח אשה
יפה ומוזבה מבנות הנדיבים ובעת אשר אבוא אליה תהר ובעת ימלאו
ימיה ללדת ותלד לי בן טוב ונעים במזל טוב ושעת רצון ויהיה
מבורך ומצליח וישאר לי שם טוב אחרי מותי " ואשים לו שם

1) C. ajoute : *et filibus*, ועל בנותיהם. — 2) C. ajoute : *de quibuslibet* 10
quatuor ovibus, מכל ארבעה כבשים. — 3) C. *et terram*, ואדמה. — 4) C.
in filiis. — 5) Manque chez C. — 6) C. ajoute : *substantias*, ורכוש. —
7) C. ajoute : *et ero a cunctis reputatus dives et honestus*, וכלם יחשבוני
עשיר ונדיב. — 8) C. ajoute : *pre omnibus vicinis meis et consanguineis*,
יותר מכל שכני וקרובי. — 9) C. *ita quod omnes de meis divitiis loquen-* 15
tur; nonne erit illud iucundum cum omnes homines mihi reverentiam in om-
nibus locis exhibeant, וכלם ידברו על רוב עשרי והלא ינעם לי אם האנשים
כלם יכבדוני בכל מקום.

augmentera encore et avant quatre ans j'en aurai bien quatre
cents. Je ferai alors l'acquisition d'une vache et d'un bœuf, 20
voire même d'une terre. Les vaches mettront également bas
des petits; je prendrai les mâles pour le labourage, j'ensemencerai
la terre que j'aurai achetée et je la travaillerai; mais, en
dehors de cela, les femelles me fourniront le lait et la laine.
Cinq autres années n'auront pas encore touché à leur fin, 25
que tout cela aura augmenté et pris de l'extension; je posséderai
en animaux et en grains une grande fortune qui me permettra
d'élever une construction plus grande et plus belle que celle de
mes voisins et parents. Je me procurerai des ser-
viteurs et des servantes, et j'épouserai une belle et jolie femme 30
d'une famille noble. Bientôt elle sera enceinte et, arrivée au
terme de sa grossesse, elle me donnera un fils beau et charmant,
né sous une bonne étoile et à une heure propice; il sera béni et
heureux; il me conservera une bonne réputation après ma mort;

נעים' ואיסרהו' ואם לא ישמע למוסר[ו] אכהו בזה המטה וישא
המטה להכות ויכה בכלי הדבש וישבר ונשפך הדבש על ראשו
ועל פניו ואולם נשאתי לך זה המעשה שלא תדבר כאשר לא
תדע וכבר נאמר אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד
יום³ ויהי כשמוע הנזיר דבריה החל להחריש ויוסר⁴ ויהי כי⁵
מלאו ימיה ללדת ותלד לו ילד שעשועים ובן יקור ונעים' וישמח
בו הנזיר שמחה גדולה⁶ ויהי כמלאת ימי טהרה אמרה שב אתה
עם בנך ואלך למרחץ ואטהר וישב האב אצל ראשו מעט והנה
שליח המלך בא אחריו * ויסגור ביתו וילך אליו⁶ והנה בבית כלב

10 1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *dietim si mee recalcitraverit doctrine, ac mihi in omnibus erit obediens*, וישמעני כמסרי וישמעני. — 3) *Prov. XXVII, 2.* — 4) C. *et correctus est.* Le texte paraît plutôt devoir être lu : ויכשר. — 5) C. *quo ambo gavisi sunt.* — 6) Manque chez C.

15 je lui donnerai un nom de bon augure et je ferai son éducation.
Ah! s'il ne m'écoute pas, je le frapperai avec ce bâton. A ces
mots, il souleva le bâton comme s'il voulait frapper, et il at-
teignit le vase de miel qui se brisa et versa son contenu sur la
tête et la figure du dévot.

20 Je t'ai raconté cette histoire pour que tu ne parles pas de
choses que tu ne connais pas. Du reste, il y a longtemps qu'on
a dit : Ne te glorifie pas du lendemain, car tu ne sais pas quels
peuvent être les événements d'un jour.

Le dévot, ayant entendu ces paroles, se tut et il fut corrigé.

25 Lorsque la femme fut arrivée au terme, elle mit au monde
un enfant délicieux, un garçon chéri et charmant qui donna
une grande joie au dévot. Lorsque les jours de la purification
furent terminés, la femme dit à son mari : Reste avec ton fils,
je veux aller au bain me purifier. A peine le père fut-il assis
30 au chevet de l'enfant qu'un messenger du roi vint l'appeler. Il
ferma sa maison et se rendit au palais. Dans la maison, il y
avait un chien qui vit sortir d'un trou un serpent qui allait

אחד ויצא מחור הבית נחש ותבוא לנשוך הנער ויהי כראות
הכלב אותו חטף אותו ונהרגו והתגולל [פיו] בדם
צורת התינוק והכלב הרג הנחש
וישב הנזיר מבית המלך מהרה ויהי כאשר פתח הדלת יצא
5 אליו הכלב ויביט הנזיר אליו והנה פיו מתגולל בדם וחשב כי הרג
התינוק ויבהו במטה וימיתחו ולא הסתכל במעשיו ויהי ^{p. 127.} אחרי כן
בא לבית וירא בנו חי והנחש נהרג וינחם וידאג וישתומם ויאמר מי
יתן ולא יולד זה הילד ולא הייתי הורג זה הכלב ואל אבנוד בו כי
אלו המעשים הם מעשי מי לא יודה [לו] על המובח אשר יעשו לו
10 ויהי בשוב האשה לביתה ותראה הנחש נהרג והכלב שאלה
לבעלה ויגד לה ויאמר זה פרי כל העושה מעשיו מהר ולא יחשוב
הדברים כמו המה וכל העושה כמעשה הזה ינחם וידאג בעת לא
תועיל לו הדאגה ולא תצא מלבו התונה

1) C. os canis.

mordre l'enfant. Le chien le saisit, le tua et se souilla ainsi la 15
gueule de sang.

Figure de l'enfant et du chien qui tue le serpent.

Le dévot revint vite du palais et en ouvrant la porte, le chien
sortit à sa rencontre. En voyant sa gueule souillée de sang, le
dévot pensa que le chien avait tué l'enfant, et l'abattit à coups 20
de bâton sans réfléchir à ce qu'il faisait. Mais dès qu'il fut entré
dans la chambre, il vit son fils vivant et le serpent mort; alors
il se repentit, et dans sa morne tristesse il dit : Plût à Dieu que
cet enfant ne fût pas né et que je n'eusse pas traitreusement
tué ce chien; car j'ai agi comme un ingrat qui ne reconnaît pas 25
le bien qu'on lui a fait. Lorsque la femme rentra et qu'elle vit le
serpent et le chien tués, elle en demanda la cause à son mari qui
lui raconta ce qui s'était passé. Alors elle dit : Voilà la récompense
de ceux qui agissent précipitamment, sans regarder les choses
telles qu'elles sont. Après de pareilles actions on se repent et on 30
se chagrine sans aucun profit et sans que la douleur diminue.

יהי אחרי כן ויאמר סנדבאר החכם למלך כי אנשי השכל
והבינה ישינו במחשבותם ואשר יחקרו על הדבר אשר לא ישינו
בעלי התאווה והממהרים במעשיהם ועל כן הוא ראוי לאיש נבון
שיביט בדברים האלה ושישמור ושיהיו מעשיו כמובה' ובנחת
ובלאט וימצא חפצו

5

נשלם שער הנזיר

1) Lisez : בשובה; cf. *Isaïe*, XXX, 15.

Après cela, Sandabar le sage dit au roi : Les hommes intel-
ligents et avisés arrivent, grâce à leurs réflexions et à leurs
10 recherches, où n'arrivent pas les gens passionnés qui agissent
avec précipitation. L'homme prudent doit donc réfléchir, ob-
server et agir lentement et doucement pour parvenir au but
qu'il se propose.

Fin du chapitre du dévot.

[השער השמיני]

זה שער החתול והעכבר¹

אמר המלך אל החכם כבר שמעתי דברך² על האדם הממהר
על מעשיו ומה יקרה לו באחרית דבריו ועתה הגד נא לי בעד
האדם החלש בעת ילכו בין האויבים הרבים ויאספו עליו³ איך
יוכל לעשות שיעשה תחבולות להמלט מאויביו הרבים וישיתחבר
לאחד מאויביו ויעשה ממנו חבר מפני שיצטרך אליו עד אשר ימלט
בחבורתו מן הצרה וינבור בו על כל אויביו ויעשה דבר שלא ילכו

1) C. ajoute : *et est de inimico qui requirit pacem cum suo inimico propter necessitatem*, וזה באיב שישאל השלום מאויבו מפני שיצטרך אליו. — 2) C. 10 ajoute : *que mihi retulisti*, אשר אמרת. — 3) Manque chez C. — 4) C. aut, או.

[Chapitre VIII.]

Ceci est le chapitre du chat et de la souris.

Le roi dit au sage : J'ai entendu ce que tu viens de dire de l'homme qui précipite ses actions et du sort qui doit l'atteindre 15 à la fin. Dis-moi maintenant comment doit agir l'homme faible qui se voit pris entre plusieurs ennemis qui se sont réunis contre lui. Doit-il mettre en œuvre des ruses pour échapper à ses nombreux ennemis? Ou bien, doit-il se joindre à l'un de ses ennemis et s'en faire un ami, parce qu'il en a besoin, jus- 20 qu'au moment où cette société l'aura aidé à se débarrasser du danger et qu'il sera parvenu à vaincre tous ses ennemis de manière à ne pouvoir plus tomber entre leurs mains par suite du

ביום מפני עצת האויב אשר נהפך לו לאוהב ואיך יהיו תחבולותיו
 אמר החכם כי לא בכל עת ישוב האויב אוהב ולא האוהב אויב¹
 כי האויב בעת יראה מאויבו עזרה לו בצרות וכי^{p. 128.} יעזרהו אויבו²
 * תשוב איבתם³ לאהבה⁴ והאוהב בעת יראה מאוהבו דבר שירע לו
 תצא סוף אהבתם לאיבה * כמו שיהיו מעשיהם⁵ ואולם⁶ האיש
 החכם אינו רשאי שיאמין באויבו ושישימהו נאמן על נפשו אלא יש
 לו שיביט במעשיו ויעשה אשר יועיל לו * וידע מנהג אויבו ואיך
 יהיה חברתו עמהם⁷ כי כל מי לא יעשה הדבר הזה יכשל⁸ ואולם
 כל מי רואה באשר יועיל לו וידע איך יבקש שלום אויבו בעתו
 וידע איך יהיה אויב למי היה אוהבו⁹ בעת כי יעשה הדבר הזה¹⁰

1) C. n'a pas la première négation, mais la seconde. — 2) Peut-être :
 יעזרהו מאויבו. — 3) Ms. אייבם. — 4) C. porte mal à propos : *redditur
 eorum dilectio in inimicitiam*. — 5) Manque chez C. — 6) C. *et fortasse*,
 ואולי. — 7) Lisez : עמי. — 8) Manque chez C. — 9) Ms. אויבו ; C. *qui
 15 amicus erat*.

conseil de cet ennemi transformé en ami ? Enfin, quels seront
 les artifices qu'il emploiera ?

Le sage répondit : L'ennemi ne peut pas toujours être
 changé en ami, ni l'ami en ennemi. Mais lorsque l'ennemi voit
 20 que celui qui lui est hostile peut le secourir dans ses peines,
 et lui porter assistance contre d'autres ennemis, son inimitié
 se transforme en amitié ; l'ami, à son tour, qui s'aperçoit qu'il
 subit un tort de la part de celui qu'il avait aimé, finit par rem-
 placer son affection par la haine. Tout dépend des actions de
 25 l'un et de l'autre. L'homme sage ne doit jamais avoir foi en
 son ennemi, ni lui confier sa personne, mais surveiller ses ac-
 tions ; il doit faire ce qui lui est utile à lui-même et chercher
 à connaître les habitudes de son adversaire et de quelle nature
 peuvent être les rapports avec lui. Car en n'agissant pas ainsi,
 30 on court risque de tomber. Mais celui qui a toujours en vue ce
 qui peut lui être utile, qui sait qu'en temps et lieu il faut re-
 chercher la paix avec son ennemi, et que celui qui était un
 ami, peut se transformer en ennemi, saura tirer un grand pro-

יגיע ממנו לדבר גדול וימצא חפצו אשר בקש כמו עשו החתול
והעכבר אשר נמלטו מן הצרה בחבורתם זה לזה
אמר המלך ואיך היה

אמר הפילוסוף אמרו כי אילן אחד היה על שפת ים בכר אחד
5 נרחב ועומק גדול מאד והיה בשורש שלו זאבים וחיות הרבה
ובענפים קנים הרבה לעופות¹ והיה בשרשה חור אחד לחתול
ושמו כוירון² וקרוב ממנו חור לעכבר ושמו רומי³ והיה בכל
יום הציידים באים למקום ההוא לצוד החיות והעופות ויהי יום
אחד ויפרשו שם הציידים חבלים ויפול שם החתול ויצא העכבר
10 ויביט ימין ושמאל עד אשר ראה⁴ החתול בחבלים וישמח מאד על
אשר נפל ולא ידע אחריתו⁵ ויביט אחריו עד ראה כלב אורב לו

1) Manque chez C. — 2) C. penden. L'arabe porte: Feridoun (פרידון). —
3) Manque chez C. — 4) C. quod videns quidam mus nomine Rem exiens
more solito ad querandum sibi escam, וירא עכבר אחד ושמו רים אשר יצא לבקש
לוא אוכל כמנהגו כי נאחו. — 5) Ms. אחריתם. C. ajoute: et quod sibi accidere
posset, ומה יאדע לו.

fit de cette conduite et atteindre le but qu'il s'était proposé.
Ainsi firent le chat et la souris qui, en se réunissant l'un à
l'autre, échappèrent au danger qu'ils couraient.

Le roi demanda: Quelle est cette histoire? 20

Le philosophe répondit: Il y avait dans une prairie fort
étendue et située au bord d'une mer, un arbre qui avait des
branches touffues, de manière que des loups et plusieurs ani-
maux s'abritaient à son ombre. Les branches de l'arbre por-
taient beaucoup de nids pour les oiseaux. Près des racines 25
il y avait un trou pour un chat nommé Kavioun, et à une
petite distance un autre trou habité par une souris nommée
Roumi. Tous les jours les chasseurs venaient à cet endroit
pour attraper des animaux et des oiseaux. Un jour les chas-
seurs ayant tendu leurs filets, le chat s'y laissa prendre. Au 30
même moment la souris sortit de son trou et, en regardant
à droite et à gauche, elle vit le chat dans le filet. Elle s'en
réjouit beaucoup, sans savoir ce qui lui arriverait; car, en re-

ישא עיניו לשמים וירא בעוף¹ אחד אשר רצה לקחתו וידע העכבר
 כי אם ישוב הכלב יאכלהו ואם ילך * החתול יאכלהו ואם ינום
 מפניהם העוף יקחהו וירא כי סכבוהו צרות מכל צד ויאמר
 בלבו זאת היא הצרה באה עלי ותלאות נקבצו לי ואין לי מציל כי
 אם שכלי ותחבולותי ועתה אל אפחיד ואל^{p. 129.} ארניז לבי מזאת הצרה⁵
 כי המשכיל לא יש לו שתתפחד³ ממנו עצתו ושלא יסור ממנו
 שכלו ואולם שכל החכמים הוא שיושיעם בעת הצרה * ויתן להם
 עצה כדי שימלטו מאויביהם ואל תשינהו התלאה והוא ראוי לו
 שיחשב בלבו * מה יעשה

10 צורת החתול ברשת והעוף באילן והכלב והעכבר

1) *In ramo arboris avem*, על ענף האילן עוף. — 2) *Manque chez C.*
 — 3) *Lis.* : שתתפחד; *C. recedere.* --- 4) *C. nec debent stupescere*, ואין ראוי
 להם שיסחד על.

gardant derrière elle, la souris vit un chien qui épiait sa dé-
 15 marche. Elle leva alors ses yeux vers le ciel et aperçut un
 oiseau qui cherchait à la prendre. Elle reconnut donc qu'en
 reculant, elle serait mangée par le chien, qu'en avançant, elle
 serait dévorée par le chat, et qu'en prenant la fuite, l'oiseau
 l'attraperait. Entourée ainsi de dangers de toutes parts, la
 20 souris se dit : Voici des peines et des tribulations qui sont
 venues à la fois me surprendre et dont mon intelligence et mes
 artifices peuvent seuls me sauver. Aussi je ne veux pas me
 laisser envahir par la peur ni m'inquiéter outre mesure de ce
 malheur. L'homme intelligent ne doit pas perdre le bon sens
 25 sous l'influence de la crainte; au contraire les sages trouvent
 dans leur intelligence un moyen de salut pour le temps de
 l'affliction; ils y puisent les bons conseils afin d'échapper à
 leurs ennemis et de ne pas succomber sous le poids du mal-
 heur. Il faut donc réfléchir ce qu'il y a à faire.

30 Figure du chat dans le filet, de l'oiseau dans l'arbre, du chien
 et de la souris.

ויאמר בלבו אין לי עצה טובה אלא שאתחבר עם זה החתול ואדרוש שלומו כי מצאתהו מן הצרה כאשר מצאני ואין מי יוכל להצילו כי אם אני ואולי החתול בעת ישמע ממני אשר אומר לו מן הדברים הטובים והישרים והנאמנים¹ יבקש שלומי לטובתו 5 ואצילהו ואולם² אנצל גם אני ויקרב אליו ויאמר לו היך אתה עומד אמרה לו אני בואת הצרה אשר תראני בה אמר לו העכבר אינני משקר לך ולא מכזב ואומר לך באמת כי שנים רבים וימים רבים יש שהייתי מקוה לזה היום ואך זה היום שקיינתו מצאנו ראינו³ ועתה כבד עלי צרה אשר הסירה מפני שמחתי אשר 10 הייתי שמח עליך ואתה אין מי שיוכל להצילך מן הצרה הזאת כי אם אנכי ועתה שמע מה אומר לך כי אינו כזב ולא שקר כי הכלב והעוף אויבים לי ולך ואני נקל וצעיר ודל אם אשוב יקחני

1) C. ajoute : *credet in me*, 'אמין בי. — 2) C. *forte*, ואולי. — 3) Lam. II, 16.

La souris se dit donc : Il ne me reste d'autre décision à prendre que de me lier avec ce chat et d'aller le saluer. Il 15 éprouve le même malheur que moi et personne, excepté moi, ne peut le sauver. Peut-être le chat, en entendant les paroles bonnes, justes et sincères que je vais lui adresser, cherchera-t-il mon salut en vue de son propre bien. Je le sauverai et je serai sauvée à mon tour. Elle s'approcha donc du chat et lui 20 dit : Comment te portes-tu? — Tu vois bien, répondit le chat, quel malheur me frappe. — La souris reprit : Je ne mens pas, ni ne veux t'en imposer, en t'avouant que depuis de longues années j'espérais voir ce jour, et ce jour que j'attendais, je l'ai rencontré, je l'ai vu. Maintenant le malheur qui pèse sur moi, a 25 fait disparaître la joie que le tien me faisait éprouver. Cependant moi seul, je peux te retirer de ce malheur, donc écoute ce que j'aurai à te dire, car c'est l'exacte vérité. Le chien et l'oiseau sont mes ennemis et les tiens, mais moi, je suis petit et faible; en reculant, je serai la proie du chien; en m'en 30

הכלב ואם אלך יחטפני העוף ואם אקרב אליך תהרגני ואם אין
 אתה רוצה להרגני אצילך ואגזור כל חכליך ועתה בטח בדברי
 כי כל מי (יבטח בדברי כי כל מי) לא יבטח באדם לא יבטח אדם
 בו ואינו משכיל ועתה קבל ממני זאת החברה ותן לי אמונתך
 כדי שאבטח בך והסמך עלי ואל תסירני^{p. 130.} וכמו שאני רוצה חייך⁵
 כדי שאחיה כן הוא ראוי לך שתצצה חיי כדי שתחיה אתה וכמו
 כי האנשים לא ינצלו מן הים כי אם בספינות כן הספינות לא ינצלו
 כי אם באנשים² כמו כן בחברתנו נוכל להמלט מואת הצרה
 והיה כשמוע החתול דברי העכבר ידע כי נאמן לו וישמח מאד וייטב
 לו ויבטח בו ויאמר לעכבר צדקת ואמת אמרת ועתה הבט הדבר¹⁰
 אשר יהיה בו שלום ביני ובינך ועשה אותו כי אני אשמור לך זה

אשר יתגו אותן, *cas regentes*, — 2) C. ajoute : *cas regentes*, — 1) C. *et non afflijas me*.

allant, je serai saisi par l'oiseau; et si j'approche de toi, tu me
 tueras. Mais si tu ne veux pas me tuer, je te sauverai en cou-
 15 pant toutes les mailles de ton filet. Aie donc confiance dans
 mes paroles, car quiconque ne se fie à personne, personne ne
 se fie à lui, et il n'est pas réputé comme sage. Accepte de
 ma part cette association et engage ta foi pour que je puisse
 te croire; toi, à ton tour, appuie-toi sur moi et ne m'abandonne
 20 pas. De même que moi je désire ta vie pour que je vive, tu
 dois désirer ma vie pour que tu puisses vivre. Comme les
 hommes ne peuvent se sauver de la mer que par les vaisseaux,
 les vaisseaux ne peuvent être préservés que par les hommes
 qui les gouvernent. Ainsi, en nous associant, nous pourrions
 25 échapper à ce danger.

Lorsque le chat eut entendu les paroles de la souris, il re-
 connut qu'elle était de bonne foi. Il en fut très heureux, s'en
 réjouit et s'abandonna à elle. Il dit à la souris : Ce que tu as
 dit est vrai et juste, mais considère bien à quelle condition
 30 la paix peut s'établir entre nous et agis en conséquence. Pour
 ma part, je te conserverai la grâce et la bonté que tu auras

החסד וזאת הטובה אשר תגמלני אמר העכבר תן לי אמונתך
ואקרב אליך ואעמד נגדך כי הכלב והעוף בעת יראו הדבר הזה
יסירו תוחלתם ממנו ויֵאָשׁוּ ובעת אשר אדע כי הלכו ולא אירא
מהם אגזר חבליך אני בשקט ובשלוח ויתן אמונתו ויקריבחו אליו
ויהי כראות העוף והכלב כי החתול והעכבר התחברו יחד הלכו 5
לדרבם ויקם העכבר לגזור החבלים בלאט מאד והיה מתרפה
בנפשו ויהי כראות החתול¹ אמר לו חברי מפני מה אתה מתרפה
ותגזר בלאט החבלים דע כי ראוי אתה למחר עזרתי כמו שאני
מהרתי עזרתך והצילני ואם תעשה² מפני שתזכר לי האיבה אשר
10 ביני ובינך לא הוא ראוי לכמוך שתעשה הדבר ההוא וכי לא יש
לך שתשים לי עוד השטמה בלבך כי הצדיקים לא ישטמו איש
בחברו אבל הם אנשי החסד³ ואם יעשה להם איש אלף³ עון

1) C. *Et accedens mus rodit funes suaviter donec evasit murilegus, et dum cederet negligenter.* — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C.

montrées à mon égard. — La souris dit : Aussitôt que tu 15
m'auras engagé ta foi, je m'approcherai et je me placerai en
face de toi, car dès que le chien et l'oiseau auront vu cela, ils
désespéreront et perdront tout espoir de s'emparer de moi.
Lorsque j'aurai remarqué qu'ils s'en seront allés et que je
n'aurai plus rien à craindre de leur part, je couperai tran- 20
quillement tes filets. Le chat engagea sa foi et invita la souris
à venir près de lui. L'oiseau et le chien, ayant vu que le chat
et la souris s'étaient associés ensemble, s'en allèrent.

La souris se mit à couper les filets lentement et avec non-
chalance. Le chat qui s'en aperçut lui dit: Mon amie, pourquoi 25
es-tu si lente et coupes-tu les filets si doucement? Tu devrais
être aussi empressée à me secourir et me sauver que je l'ai
été pour toi. Si tu agis ainsi parce que tu te rappelles notre
inimitié mutuelle, ce n'est pas digne de toi; tu ne dois plus
conserver cette haine dans ton cœur. Les justes ne se haïssent 30
pas entre eux, parce qu'ils sont enclins à la bonté, et si quel-
qu'un les offense mille fois, une bonne action suffit pour qu'ils

בצדקה אחת יסלקו אותם להם ויראו לו ההכרה¹ והאהבה כי אשר
לא יודה על המובה ינמלהו רע ואם ירצה לעשות רע סופו יהיה^{p. 131.}
לרע ולצרות

צורת העכבר יגור החבלים מן החתול

ויאמר העכבר כי החברים הם שנים הראשון אשר הוא נאמן⁵
באהבתו והשני אשר היא אהבתו (בערמ²) כי בפיו שלום את רעהו
דבר ובקרבו ישים ארבו³ ויצטרך האדם עכ"פ⁴ שיתחבר עמו וכל
אחד מהם יעשה הדבר לטוב נפשם והחבר אשר הוא נאמן יש
לו שישים נפשו בצרות תחת חברו בכל אשר הוא ראו לעשות
ושיעשה לו דבר אשר ייטב לו ולא שירע לו ואולם האהוב¹⁰
אשר הוא בוגד יאוכב ואין⁶ אדם אשר לא ימאס אהבתו⁶ ואולם
הוא ראוי למשכיל שישמר נפשו כי כל מי יבקש שלום אויביו

1) C. *societatem*, החברה. — 2) C. *dolo et fraude*: le ms. a un blanc;
peut-être: בערמה ובמרמה. — 3) *Jér.* IX, 7. — 4) = על כל פנים. — 5) Peut-
être: באהבה אין. — 6) Manque chez C.

pardonnent et montrent dorénavant de la reconnaissance et de
l'amitié. Car celui qui manque de gratitude mérite le mal qu'on
lui fait, et s'il veut faire du mal lui-même, il en résultera finale-
ment des malheurs et des peines pour lui.

20 Figure de la souris lorsqu'elle coupe les filets du chat.

La souris reprit: Il y a deux sortes de camarades: le cama-
rade qui offre son amitié de bonne foi et celui dont l'amitié
n'est que ruse et tromperie, qui parle paisiblement avec son
prochain et cache dans son cœur sa haine. L'homme doit en tout
25 cas s'associer à son camarade, mais chacun d'eux se préoc-
cupera de son propre bien. Cependant le camarade qui est de
bonne foi exposera sa vie pour son prochain dans toutes les
circonstances; il cherchera à faire ce qui peut lui plaire et
évitera tout ce qui peut lui être désagréable. Mais l'amitié de
30 celui qui trahit son ami est méprisée par tout le monde, et c'est
pourquoi tout homme intelligent doit se tenir sur ses gardes.

ויבטח בו * ויעשה מעשיו¹ ולא ישמר נפשו * תהיה חברתו מוקש
לו² כמו העצמים אשר יאכלם כל³ מי ילך אחרי תאוותו ואחר
שיאכלם לא תוכל האיצטומכה למחון אותם ויעשה בו רע לנפשו
ועל כן אהיה כאיש בעולם חבר ולא אוהב ואין לאדם שיביט
5 לאיש [אשר לא] יועיל * ולא לחסד אשר עבר ואולם יש לו להביט
לטוב העתיד⁴ ואתה כבר השלמת חפצי והנני כמו כן אשלים
חפצי בלאט ואשמר פן יקראני ממך רעה אשר הצריכני לבקש
שלומך ותהיה לי אז חברתך מכשול וכל מעשה ראוי שיעשה
בעתו * ולכל זמן ועת לכל חפץ⁵ כי הדבר אשר לא יעשה בעתו
10 אין לו פרי ולא שרש ואולם אני אגזור חבליך בלאט ואעזב מהם

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) C. erit quemadmo-
dum si quis . . . ossa comedat. — 4) C. hominem non proficientem sibi.
— 5) C. Decet enim nunc me respicere bonum quod mihi fecisti, ועתה
ראוי לי שאביט הטובה אשר עשית לי — 6) Eccl. III, 1; manque chez C.

Car tous ceux qui cherchent à vivre en paix avec leurs ennemis, 15
qui se fient à eux et se chargent de leurs affaires sans prendre
garde à leurs personnes, trouvent dans cette association un
piège dangereux. C'est comme celui qui se laisse aller à son
appétit pour manger des os; après les avoir mangés, l'estomac
ne pourra pas les digérer et il se sera nui à lui-même. Je veux 20
donc être autant que qui que ce soit ton camarade, mais pas
ton ami. Personne ne se préoccupe ni d'un homme qui ne peut
plus lui être utile, ni d'une bonne action qui est passée; mais
on doit se soucier d'un bien à venir. Toi, tu as fait ma volonté,
je veux donc également satisfaire ton désir, mais lentement et 25
avec prudence pour qu'il ne m'arrive pas de ta part le mal-
heur qui m'a mise dans la nécessité de faire la paix avec toi,
et pour que ta société ne devienne pas pour moi la cause de
ma perte. Chaque action doit s'accomplir à propos, il y a un
temps pour tout et une époque fixée pour chaque chose. Ce qui 30
ne se fait pas à un moment favorable n'a ni fruit ni racine.
Je couperai donc tes filets, mais je laisserai une corde qui te

חבל אחד אאסר אותך בו כדי שלא תקחני ואולם אנור אותך¹
 בעת לא תוכל להשיני^{p. 132.} אם תמלט מן הרשת ויהי בבקר והנה
 הציד בא מרחוק ויהי כראותו החתול פחד מאד ויאמר לו העכבר
 עתה הוא עת לנוור חבליך ולא הגיע הציד עד אשר כלל העכבר
 החבל האחרון לנוור אותו וימלט החתול ויעלה באילן ויתחבא⁵
 העכבר בחורו ויקח הציד חבליו וישב דך ונבלם

צורת העכבר והרשת והחתול באילן והציד הולך לדרכי

ויהי אחרי כן יצא העכבר מן החור ויראה החתול מרחוק * ולא
 רצה לצאת² ויאמר לו החתול חברי * ואיו היית³ הלא תקרב אלי
 אחרי אשר עשית בי כל אשר עשית וראוי הוא לך שתאכל ממרי¹⁰
 מעשיך קרב אלי ואל תירא * כי כל המתחבר לאדם ולא יאמין
 בו ראוי הוא שלא יאמין בו אדם ואתה העלית משאל נפשי חייתי

1) Lisez : לך : *C. tibi illam.* — 2) Manque chez C. — 3) Manque
 chez C. — 4) Manque chez C.

15 retiendra prisonnier pour que tu ne puisses pas m'attraper; je cou-
 perai cette corde à un moment où, sauvé des filets, tu ne pourras
 pas m'atteindre. — Le lendemain le chasseur arriva de loin, et
 le chat en le voyant eut bien peur. Alors la souris lui dit : Voici
 le moment de couper tes filets. Et avant que le chasseur ne fût
 20 arrivé, la souris acheva de ronger la dernière corde. Le chat
 se sauva sur un arbre, la souris se cacha dans son trou et le
 chasseur confus et honteux prit ses filets et s'en alla.

Figure de la souris, du filet, du chat dans l'arbre et du chasseur qui s'en va.

Quelque temps après, la souris, sur le point de sortir de son
 25 trou, aperçut de loin le chat et hésita. Mon amie, lui dit le chat,
 où étais-tu? Viens donc près de moi; après tout ce que tu as
 fait pour moi, il convient que tu goûtes le fruit de tes œuvres;
 approche donc et ne crains rien, car tout homme qui se lie à
 son prochain sans avoir confiance en lui ne mérite pas d'ins-
 30 pirer confiance à son tour. Mais toi, tu as fait monter mon

מירדי בור' ואני ראו ש'תאכל ממני וממשפחתי כדי מפעלותיך
 גשה אלי כי כל אשר לי לך הוא אל תירא וישבע לו החתול על
 הדבר ההוא כדי שיאמין בו העכבר ויבטח בו ויענהו העכבר
 ויאמר לו * כי כל מי שלא ידע להתנהג עם חברו כמו הוא ראו
 לו בעת יהי לו אויב או עם חברו בעת יהי לו חבר ישים החבר
 במדת האויב * וישפיל נפשו² תחת רגליו כמו העומד נגד הפיל
 ויישן ואולם שמו שם החבר³ חבר מפני הטוב אשר יקח ממנו ושמו
 שם האויב אויב מפני הרע שיראו ממנו ואין בעולם אויב שלא * יהיה
 איבתו כפלים⁴ ואולם יעשה האדם העצה לטובתו והאויב הוא ראוי
 לכל איש שישמור ממנו והחכם יש פעמים אשר יאמין באויבו 10

1) *Psaumes, XXX, 4.* — 2) *C. Quicumque nascit cum suo inimico conversari sicut debet cum amico precipue quando talis prius fuit inimicus cuius ex necessitate tamen indiget ita quam suis caris debet humiliare suam animam, etc.* — 3) *C. ajoute : et de post suam considerare naturam : ille vivit amicus propter.* — 4) *C. in cuius inimicitie non sit mea dubitatio illa, תהיה מן איבתו יראתי הואת* 15

âme de l'enfer, tu m'as rendu la vie pour que je ne descende pas dans la fosse. Tu dois être nourrie par moi et ma famille selon le mérite de tes actions. Viens donc près de moi, car tout ce que je possède est à toi. N'aie aucune peur. Le chat lui 20 prêtait encore serment pour affirmer ce qu'il avait dit et pour rassurer davantage la souris. — Mais la souris reprit : Celui qui ne sait pas se conduire comme il le devrait envers un camarade, au moment où il peut devenir son ennemi, ni envers un camarade lorsqu'il agit envers lui en camarade, confond le 25 camarade avec l'ennemi, et finit par être écrasé comme celui qui s'endort en se trouvant en face d'un éléphant. Un camarade mérite ce nom à cause du profit qu'on en tire, et on appelle ennemi celui dont on craint la méchanceté. Il n'y a pas au monde un ennemi dont l'inimitié ne puisse doubler. L'homme 30 ne doit donc consulter que ses intérêts et se mettre en garde contre l'ennemi. Cependant quelquefois le sage se fie à son

מפני הטוב אשר יקוה ממנו ויעזב האויב¹ וחברתו מפני הרע
 ויראו² ממנו וזה לך האות כי הבהמות כך יעשו כי תראה כי הבן
 הולך אחרי אמו בעוד שיינק אותה ובעת שלא יינק אותה יפרד
 ממנה ויעזבה וכן האיש החכם יבקש הטוב לנפשו מן האוהבים
 והאויבים כי יש פעמים אשר תבוא לו טובה מן האויבה אשר בינו ובין³
 אויבו או מן האהבה והאוהב הנקדם אשר היא אהבתו ישנה בעת לא
 ידעיל לאיש אהבתו ולא ימצא טובה ממנו אע"פ כן אינו רשאי לעזב
 חברו הנקדם *אלא שיהיה בעינו האויב אויב ויהיה החבר חבר³
 ויפחד מאויבו כי כל מי היה אויב ואחר כן שב אוהב על דבר טוב
 שיקוה בעת יסור הדבר תסור אהבתו וישוב לקדמות אויבו כמו
 המים אשר יחממו אותם באש ובעת יפרידו בינו ובין האש ישוב

1) Lisez : האוהב : C. *amicum*. — 2) Lisez : אשר ירא. — 3) C. *sed debet*
apud se amicum reputare, et confidere debet in socio suo, וראוי שיחשבהו
 לאוהב ושיאמין בחברו.

15 ennemi parce qu'il peut en espérer un bien, et se sépare de
 son ami parce qu'il en redoute un mal. Voici les animaux qui
 peuvent servir de preuves : car on voit le petit suivre sa mère
 aussi longtemps qu'il la tète; mais aussitôt qu'il ne prend plus
 de lait, le petit se sépare de sa mère et l'abandonne. L'homme
 20 sage fait de même : il cherche ce qui lui fait du bien chez
 les amis et chez les ennemis; car souvent le bien lui vient de
 l'inimitié d'un adversaire, aussi bien que de l'amitié d'un ami.
 Cependant l'homme avisé ne doit pas négliger un ancien ami
 dont l'amitié remonte bien haut, quand même on ne saurait plus
 25 profiter de son amitié et n'en retirer aucun avantage. Il faut
 au contraire le conserver et se fier en sa société. Il faut, d'un
 autre côté, craindre un ancien ennemi; car l'ennemi qui est
 devenu ami à cause du bien qu'on espérait de lui, l'amitié de
 celui-là cesse avec la cause qui l'a fait naître, et il reviendra
 30 à son ancienne haine. Il ressemble à l'eau chauffée par le feu
 qui redevient froide aussitôt qu'on l'en retire. Toi, tu étais

קר כמו היה ואתה לי יותר אויב מכל אויב שבעולם אבל מפני הטוב¹ שהיה לכל אחד ממנו בחברו קרה לנו זה הדבר שנתחברנו בינינו וכבר סר הפחד אשר היינו מפחדים ממנו ושבה האיבה אשר היתה בינינו * ואחרי אשר מצאנו טובתנו אני ממך ואתה ממני² אדע כי איבתך לי היום כמו שהיתה³ ביום ראשון וכעת אהיה אני מאכל ואתה אוכל אני חלש ואתה חזק איך יתכן שיהיה בינינו חברה אלא אם תרצה לאכול אותי ועל כן אני מאמין בך לעולם כי * הוא חלש מכל החלשים כל מי יאמין באויבו ואחרי כן⁴ ילכד בידו * וכבר אמרו אנשי החכמה והשכל כי החלש בעת⁵ לא יאמין באויבו ימלט ממנו ולא יפול בידו וכן האיש הגבור בעת יכמח באויב אשר הוא חלש ויאמין בו וילכד ויכשל⁶ וכבר אמרו החכמים ראוי הוא למשכיל שיתחבר לאויבו בעת יצטרך כל איש

1) C. ajoute : *et lucrum*, והרווח. — 2) Manque chez C. — 3) Ms. שהיית. — 4) Manque chez C. — 5) C. ultimo. אחרי כן. — 6) Manque chez C.

mon plus grand ennemi dans le monde, mais pour le bien que l'un de nous pouvait obtenir de l'autre, nous nous sommes accidentellement réunis ensemble. La crainte que nous avions éprouvée ayant cessé, l'inimitié est revenue, après que nous nous étions mutuellement rendu des services. Ta haine, je le sais, est aujourd'hui ce qu'elle était le premier jour, et puisque moi je suis la nourriture et toi le mangeur, moi le faible et toi le fort, comment pourrait exister entre nous une liaison si ce n'est parce que tu veux me manger? Aussi n'aurai-je jamais de la confiance en toi; car celui-là est le plus faible de tous qui s'abandonne à son ennemi et se laisse ainsi prendre par lui. Les hommes sages et intelligents ont dit : Le faible qui se défie de son ennemi, lui échappe et ne tombe pas entre ses mains; de même le fort, quand il met sa confiance et sa foi dans un ennemi, même faible, trébuche et devient sa proie. Les sages ont dit également : L'homme intelligent doit faire alliance avec son ennemi, lorsque l'un et l'autre y sont poussés par le

מהם לחברו ושיתענה לפניו * בגלל טובתו¹ ויכנע לפניו וישליך
נפשו בידו ושיברח ממנו בעת יש לו לברוח ואל יבטח בו ויחשבהו
כמו שהיה בראשיתו כי כל התלאות שיבואו לבני אדם הם
שיאמינו^{p. 134.} איש בחברו והמשכיל הנבון² יאמין בו כל אדם והוא לא
יאמין לכל אדם * ולא ישמע מכל אדם ולא יבטח בו³ אבל יבקש⁵
תחבולות לנפשו וראוי לכל אדם שיפחד מאויבו⁴ ועתה מה מאד
היא רחוקה האהבה ביני וביניך * כמו שהיא רחוקה האהבה אשר
בינך⁵ ובין הצידים כי אע"פ שאני רחוק מחברתך אני אוהב לך
על אשר עשית לי יותר משהייתי לך ממרם זה היום ואתה כמו
כן ראוי שתראה לי זה הדבר ויבא העכבר בחורו וילך החתול¹⁰
לדרכו

ויהי אחרי כן אמר הפילוסוף למלך כי העכבר ואף על פי

1) Manque chez C. — 2) Ms. יבין. — 3) Manque chez C. — 4) Manque
chez C. — 5) Manque chez C.

-
-
- 15 besoin; il doit se soumettre, s'humilier et exposer même sa vie
en vue de son bonheur; mais il doit l'éviter tant qu'il le peut,
ne jamais s'abandonner à lui et le considérer tel qu'il avait été
auparavant. Tous les malheurs qui accablent les hommes pro-
viennent de la confiance, qu'ils s'accordent les uns aux autres.
20 L'homme intelligent et avisé s'arrange de manière à ce qu'il
inspire de la confiance à tout le monde, sans l'accorder à per-
sonne; il n'écoute personne, il ne s'abandonne à personne et
ne pense qu'aux moyens de sa propre conservation. Si tout le
monde doit redouter son ennemi, combien sommes-nous loin
25 d'éprouver de l'amitié l'un pour l'autre? Nous en sommes aussi
loin mutuellement que tu es loin des chasseurs. Cependant tout
en évitant ta société, je t'aime plus qu'avant ce jour à cause
du bien que tu m'as fait, et toi, tu dois éprouver le même sen-
timent pour moi. Là-dessus, la souris rentra dans son trou et
30 le chat retourna chez lui.

Après cela le philosophe dit au roi: La souris, bien que faible,

שהוא חלש בקש לו הדרך הטוב בהתחברו לאויבו והאמין בו אבל
פחד ממנו אחרי אשר הרחיק האויבים אשר' היו מכיבו ומלש
הוא ואויבו מן הצרות

נשלם שער החתול והעכבר

1) C. *quamvis sit debilis quesivit tamen viam bonam sibi pro societate & eius inimici et confidit in eo. Timuit autem ipsum quum inimicum expulit qui.*

a choisi le bon moyen en s'associant à son ennemi; mais elle
a eu peur aussitôt que celui-ci avait éloigné d'elle les ennemis
qui l'avaient entourée. Ainsi l'un et l'autre ont échappé au
danger.

10

Fin du chapitre du chat et de la souris.

[השער התשיעי]

זה שער המלך והעוף

ויאמר המלך לפילוסוף כבר שמעתי המשל הזה [בעד] האיש
המתחבר לאויבו ויעזרו זה מזה ויתחבר עמו עד נמלשו מן הצרה
שמתירא ממנה ועתה שא לי משל אנשי השטמה ואשר הוא ⁵
ראוי להם שישמרו זה מזה אמר הפילוסוף כי אנשי השכל
והחכמה אין להם שיאמן איש באויבו ואע"פ שיראה להם כל אהבה
ואותה *אלא שישמרו* כמו עשה העוף עם בן המלך
אמר המלך ואך היה

- 10 1) C. ajoute : *et est de sociis qui inimicantur ad invicem et quanto de-
beant se cavere ab invicem*, וזה בחברים אנשי השטמה וכמה הוא ראוי שישמרו
זה מזה. — 2) Manque chez C. — 3) C. ajoute : *cuius filium orbaverat*,
אשר הבית את אמרוהו.
-

[Chapitre IX.]

15 Ceci est le chapitre du roi et de l'oiseau.

Le roi dit au philosophe : J'ai entendu cette parabole concer-
nant l'homme qui s'associe à son ennemi de manière à ce que l'un
et l'autre se portent mutuellement secours et qui conserve cette
société jusqu'à ce que tous deux aient échappé au malheur qu'ils
20 craignaient. Raconte-moi maintenant une parabole sur des per-
sonnes qui se haïssent et qui doivent se garder l'un de l'autre.

Le philosophe répondit : Les hommes prudents et sages ne doi-
vent point se fier à un ennemi, quand même celui-ci leur montre
tous les signes d'amitié et de fraternité ; ils doivent se tenir en
25 garde contre lui, comme fit l'oiseau avec le fils du roi.

Le roi demanda : Quelle est cette histoire ?

אמר הפילוסוף אמרו כי מלך אחד בארץ הודו היה לו עוף
 ושמו פנוה ולמד אותו לדבר בטוב והיה מבין¹ והיה לו אפרוח לזה
 העוף ויצוה המלך² שיקח העוף והאפרוח ושישימו אצל אישה
 בבית והיה³ משרת הנשים אשר למלך ויצוה שתשמרם⁴ והיה
 אחרי כן ילדה האשה⁵ בן ויתחבר האפרוח עם התינוק והיו משחקים
 שניהם⁶ ואוכלים שניהם⁷ והיה פנוה הולך בכל יום להר אחד
 וביא משם שתי פירות מן התמרים והיה נותן אחד לנער ואחד
 לאפרוח והיה זה הפרי מוסיף בכוחם וגדלו מהרה⁸ ויראו למלך⁹
 מראהם¹⁰ ויוסיף לאהב פנוה והוסיף בעניו חן ויהי יום אחד
 ופנוה הולך בהרים להביא הפירות ועל האפרוח בחיק הנער¹¹ ויחר
 אף הנער ויקחהו וישליך אותו לארץ וימיתהו

1) C. ajoute : *sermone hominum*, בלשון אדם. — 2) Lis. והיתה. — 3) C. *cuidam*
puelle domus ut conservaret et nutriret eum diligenter. — 4) C. *uxor regis*, אשה
 המלך. — 5) C. *et conversabantur tota die stantes et comedentes et sollicitantes*
simul. — 6) Lis. וירא המלך; C. *cum vidisset rex*. — 7) C. *vigorem pueri*
 15 לשחק עמו כדרכו. — 8) C. ajoute : *ut cum eo luderet more solito*, כח הנער.

Le philosophe répondit : Un roi de l'Inde avait un oiseau
 qui se nommait Pinza, et il lui apprit à bien parler au point que
 l'oiseau comprenait le langage des hommes. Cet oiseau avait
 un petit. Le roi ordonna qu'on prit l'oiseau et son petit et qu'on
 les plaçât dans une maison auprès d'une femme qui était char-
 gée de servir les femmes du roi. On devait veiller sur eux.
 Après cela l'épouse du roi mit au monde un fils et le poussin
 se lia avec cet enfant, de sorte qu'ils jouaient et mangeaient
 ensemble. Pinza allait chaque jour vers une montagne et en
 rapportait deux fruits de palmier dont il donnait l'un à l'en-
 fant et l'autre au poussin. Ces fruits les fortifiaient, et ils gran-
 dirent vite. Le roi qui vit leur bonne mine en aima davantage
 Pinza et lui accorda plus de grâces que par le passé. Un jour
 que Pinza était allé vers les montagnes pour en rapporter les
 20 fruits, le petit oiseau monta sur le sein de l'enfant pour jouer
 avec lui, comme il en avait l'habitude; l'enfant irrité le prit, le
 25 jeta par terre et le tua.

צורת הנער והוא הורג האפרוח

ויהי כאשר בא פנוה מן ההר וירא האפרוח שלו נהרג ויתאבל
ויבכה וישתומם ויאמר ארורים הם כל המלכים כי אין בהם
אמונה ואין בהם ברית ואוי למי ננע האל אותם בחברתם כי אין
לדם חבר ולא רע ואינם אוהבים לאדם ואינם מכבדים אותם⁵
אלא אם יקוו ממנו דבר שיתן להם * יקריבוהו לדבר הזה ויכבדוהו
ובעת ימצאו⁶ חפצם ממנו אין להם בו אהבה ולא ידידות * ולא
אחזה ואולם מעשיהם ברשע ובמרמה * ובעול ובעון ובאון בפיו
את שלום אויבו ידבר ובקרבו ישים ארבו⁷ ויהי אחרי כן אמר⁸
לא אעמוד ולא אשב עד שאנקום היום מן האכזר והעוכר אשר אין¹⁰
לו ברית ולא אהבה הבונד באחיו ואנשי קרבתו והאוכלים עמו

1) C. ajoute : *et prostratum in terram*, ושוכב על הארץ. — 2) C. *miseri-*
cordie, רחמים. — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C. — 5) Lis. מנאו.
— 6) Manque chez C. — 7) Manque chez C. — Lis. : *comme* ידעו.
15 *Jérémie*, IX, 7. — 8) C. *cogitavit in se Pinse et dixit* : חשב פנוה בלבו ואמר.

Figure de l'enfant qui tue le petit oiseau.

Lorsque Pinza, de retour de la montagne, vit son petit tué,
il s'affligea, pleura, se désola et dit : Maudits soient tous les
rois, car ils n'ont ni foi ni loi! Malheur à celui que Dieu a
20 frappé du fléau de leur société, car ils n'ont ni compagnons ni
amis. Jamais ils n'aiment qui que ce soit; s'ils honorent quel-
qu'un, c'est qu'ils espèrent obtenir de lui quelque chose; alors
ils l'approchent et l'honorent. Mais dès qu'ils ont obtenu l'objet
de leur désir, ils n'ont plus pour lui ni amitié, ni tendresse, ni
25 sentiment fraternel. Certes, toutes leurs actions ne sont inspirées
que par la méchanceté, l'artifice, l'iniquité, l'injustice et l'im-
piété. Leur bouche semble rechercher le salut de leur pro-
chain, tandis que dans leur cœur ils dressent des embûches.
Puis il dit : Je n'aurai de repos et je ne me tiendrai tran-
30 quille que je ne me sois vengé aujourd'hui même de ce cruel,
de ce méchant qui n'a ni foi ni amitié, qui trahit son frère, ses

ויקם ויעף על הנער ויוציא עינו ברגליו ויעף ויעמוד במקום גבוה
ויוגד הדבר למלך וידאג דאגה גדולה וישתומם ויבקש תחבולות
כדי שיפתה לפנוה ויקחהו ויהרנהו

צורת פנוה ינקר עיני הנער

5 וירכב המלך על סוסו וילך אליו וישם מגמתו אל פניו¹ ויהי
בהגיעו אליו² ויקראהו בשמו ויאמר לו^{p. 136,} אתה נאמן בעיני ומחלתי
חטאתך שוב אלי³ וימאן העוף ויאמר לו אדוני המלך כי הבגד
ילקח ברשעתו ובגדו "ובמדה שאדם מודד בה מודדין לו" "אע"פ
שיתאחר הדבר אם יתמהמה חכה לו כי בא יבוא לא יאחר" ואם
10 יתאחר בעולם הזה לא יתאחר בעולם הבא אבל האל פוקד עון
אבות על בנים ועל בני בנים⁴ ואולם אשר עשה לי בנך כבר

1) Cf. *Hab.* I, 9. — 2) *C. vidit ipsum alonge et accessit ad ipsum*,
וירא אותו מרחוק וינש אליו. — 3) *C. ajoute: ne timeas*, אל תירא. — 4) *Mischnâh*
Sôdâ, ch. I, § 7. — 5) *Hab.* II, 3. — 6) *Exode*, XXXIV, 7.

proches, ses commensaux. Puis, il se leva, vola sur l'enfant et 15
lui arracha les yeux avec ses pattes; ensuite s'envolant, il
s'arrêta sur un lieu élevé.

On informa le roi de ce qui venait de se passer, et il en con-
çut un vif chagrin. Dans son affliction, il chercha quelque ar-
tifice pour tromper Pinza, le prendre et le tuer. 20

Figure de Pinza arrachant les yeux à l'enfant.

Le roi, étant monté à cheval, partit pour aller trouver Pinza.
Arrivé près de lui, il l'appela par son nom et lui dit : Tu es
toujours fidèle à mes yeux et je t'ai pardonné ton péché. Re-
viens donc à moi. — L'oiseau s'y refusa et répondit : Seigneur 25
et roi, le traître est pris dans son iniquité et dans sa perfidie.
On se sert envers un homme de la même mesure dont il s'est
servi envers les autres. Quand même le châtiment est différé,
quand même il tarde, il faut l'attendre parce qu'il arrive cer-
tainement et ne reste pas en arrière; s'il n'arrive pas dans 30
ce monde, il ne manque pas dans le monde futur. Mais Dieu
punit l'iniquité des pères sur les enfants et les petits enfants.

פרעתי ממנו מדה וכי בנך בנך בי ואמחר להשיב לאיש כפועלו
וכאשר עשה בן עשיתי לו

צדק המלך יקרא לפניה והוא על הדך

אמר לו [המלך] באמונה כי חטאנו על בנך וקשרנו עליך
וכבר לקחת נקמתך ממנו ואין לנו עליך עון ועתה שוב אלינו בומח
5 *ומאמין בשלוח ובאמונה* אמר פנוה לא אשוב אליך כי אנשי
לבב מנעו שלא יבא אדם במקום סכנה ויאמרו אל נא יפתה
לבך בדברי אויבך וחלק פיו אשר יכבדך ואל תבטח עליו *כי חלקו
מחמאות פיו וקרב לבו כי לא תמצא לעולם במשטמה אמונה
10 שתהיה טובה אלא להשמר ממנה וכבר נאמר ראוי הוא המשכיל

1) *Proverbes*, XXIV, 29. — 2) *C. rex.* — 3) *Manque chez C.* —
4) *Préscription talmudique.* — 5) *Psaumes*, LV, 22. Ce verset manque
chez C.

Pour l'acte de ton fils envers moi, je le lui ai promptement
15 rendu. Ton fils m'ayant trahi, je me suis empressé de rétribuer
l'homme selon ses œuvres; comme il a agi envers moi, j'ai agi
envers lui.

Figure du roi appelant Pinza qui est sur la montagne.

Il est vrai, dit le roi, que nous avons péché contre ton fils,
20 et que nous nous sommes ligüés contre toi; mais déjà tu as tiré
vengeance de nous et nous n'avons plus à te demander raison
d'aucune iniquité. Reviens donc maintenant à nous avec con-
fiance, dans une entière tranquillité et une parfaite assurance.
— Pinza répondit: Je ne reviendrai point auprès de toi, car
25 les sages ont défendu d'aller dans un lieu où il y a du danger.
Ils ont dit: Garde-toi de te laisser séduire par les paroles de
ton ennemi, par la douceur de sa bouche qui semble t'honorer;
ne te fie point à lui, car sa bouche est plus douce que la crème
et la guerre est dans son cœur. Jamais la haine n'inspirera la
30 confiance et le mieux qu'on ait à faire, c'est de se tenir en
garde contre elle. On a bien dit: L'homme intelligent doit con-

שיחשב * אבותיו חבריו ואחיו רעים ואישים¹ דודים והבנים זכרון
ויד ושם והבנות מסה ומריבה וקרוביו צאי² ויחשב שנפשו בינם
יחיד נפרד וככה אני היום נפרד יחיד והיתי³ צרתי ממך * ושמת
עלי הצרות והתלאות⁴ ולא ישאוהו אחר כי אני לבדי ועתה עליך
5 שלום כי הנני הולך לדרכי אמר לו המלך דע כי אילו לא היית
לקחת נקמתך היה הדבר כמו אמרת ואולם אנחנו התחלנו לך
להרע וכבר נקמת ממנו ולמה תמנע להאמין בנו בוא אלי הלום
* ושוב אלי ואני לך כמו ידעת⁵ ואעביר כל עונך אמר^{p. 137.} פנוה כי
המשטמה היא תונה גדולה ומכאוב גדול וכי הלשונות לא יצדיקו
10 באשר בלבבות זהלב יעיד על הלב יותר מן הלשון ולבי אימר

1) Lis. והנשים. — 2) C. *reputare debet fratres et socios eius suos proximios viros vero fideles amicos filios autem potentiam et famam suam, mulierem litem et filiam suam quasi discordiam eius vero consanguineos aves famelicas.* — S. de Sacy propose de lire צאה pour צאי. — 3) Lis. והיתה. — S. de S. lit צרתי pour צרתי; mais C. a *te accepi hanc tribulationem.* — 4) C. et 15 *prius honorasti me tanto honore.* — 5) Manque chez C.

sidérer ses père et mère comme des compagnons, ses frères
comme des amis, les femmes comme un amusement, les fils
comme un moyen de conserver sa mémoire, comme un monu-
ment pour continuer son nom, ses filles comme un sujet d'é- 20
preuves et de querelle et ses parents comme de l'ordure; tan-
dis qu'il doit se regarder lui-même au milieu d'eux comme
isolé et solitaire. C'est ainsi que je suis aujourd'hui solitaire et
isolé : mes tribulations me sont venues de toi, tu m'as chargé
d'angoisses et de peines que je porte seul. Adieu donc, car je 25
m'en vais. — Le roi reprit : Sache que si tu n'avais pas tiré
vengeance de nous, la chose serait effectivement comme tu le
dis : mais c'est nous qui avons commencé à te faire du mal
et toi tu as pris ta vengeance. Pourquoi te refuses-tu alors de
te fier à nous? Viens ici auprès de moi et reviens, je serai 30
pour toi tel que tu m'as connu, et je te pardonnerai toutes tes
iniquités. — Pinza reprit : Certes, l'aversion est une grande
peine et une grande douleur. Les langues ne sauront jamais
exprimer complètement ce qui se trouve dans les cœurs; le

לִי כִי לִבְךָ יִחְשַׁב רַע וְכִמוּ כֵן * אֲנִי יִשְׁנָאָה² אוֹתְךָ וְאִיךָ תֵּאֲדָב
 לְעוֹלָם אוֹתִי וְאֲנִי אֲשַׁנְאֶךָ וְכִבֵּר יָדְעַת כִּי לִבִּי לֹא יַעֲיֵד לְלִשׁוֹנְךָ * וְלֹא
 לִבְךָ לְלִשׁוֹנִי אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ הֲלֹא יָדְעַת כִּי הַמְשַׁטְמָה וְהַאֲיִבָּה
 הֵן רַבּוֹת בֵּין כָּל בְּנֵי אָדָם וְכָל מִי יִשְׁכִּיל יֵאֱמִין לְשׁוֹנָאִים אוֹתוֹ
 בַּעַת יִתֵּן לוֹ [אֲמוֹנָה³] אָמַר פְּנוּהָ הַדְּבָר הוּא כִּמוּ אִמְרַת וְאֲנִשִּׁי⁴
 הַשֹּׁכֵל * לֹא יֵשׁ לָהֶם תַּחְבּוּלוֹת וְעִרְמוֹת⁵ וְיִזְהָרוּ [מֵהֶם] וְיִדְעוּ כִי
 הָאוֹיְבוֹת [לֹא יֻכְּלוּ לָהֶם לֹא בַחִיל וְלֹא בַכָּח כִּי אִם בַּתַּחְבּוּלוֹת
 וּבַעֲצָה וּבַעֲרָמָה עַד אֲשֶׁר יִצְוּ אוֹתוֹ⁶ כִּי יִצְוּ הַפִּיל אֲשֶׁר הוּא
 גְּדוֹל מִכָּל הַחַיּוֹת וְיִצְוּ אוֹתוֹ נֶעַר קָטָן בַּתַּחְבּוּלוֹתָיו וְכִבֵּר יָדְעוּ
 הַמְשַׁכִּילִים כִּי הָאֲנָשִׁים יֻבְּחוּ כָּל אֲשֶׁר יִרְצוּ מִן הַצֶּאֱזָן וְיֵאֱכֹלוּ בִשְׂרָם⁷

1) Le ms. répète les mots : וכי הלשונות לא יצדיקו : וכי ישנא. — 2) Lis. ישנא. — 3) Le ms. répète les mots : וכי הלשונות לא יצדיקו ; Ms. ללשוני. — 4) C. *cor meum odit*. — 5) Manque chez C. — 6) C. *inimico*; Ms. ללשוני. — 7) C. *quum ei fit fidelis*. — 8) C. *iuvant se consiliis et argumenti*, יעזרו. — 9) C. *quum ei fit fidelis*. — 10) C. *iuvant se consiliis et argumenti*, יעזרו. — 11) Lis. אותם. Les autres corrections sont faites d'après C.

cœur dépose de ce qui est dans le cœur plus exactement que la langue, et mon cœur me dit que le tien médite de mauvais projets contre moi, de même que mon cœur te haïra toujours. Comment pourrais-tu jamais m'aimer pendant que je te hais, et lorsque tu sais que mon cœur n'est pas plus d'accord avec ta langue que ton cœur avec la mienne? — Le roi répondit : Ne sais-tu pas que les haines et les aversions sont très fréquentes parmi les hommes; cependant celui qui est intelligent se fie à ceux qui le haïssent lorsqu'il leur a engagé sa foi. — Pinza dit : La chose est en effet comme tu le dis; cependant les hommes sages sont au courant des artifices et des finesses et cherchent à s'en garantir. Ils savent qu'il y a tel ennemi contre lequel on ne peut rien par la bravoure et la force, mais qu'on peut vaincre par les artifices, par un bon conseil et par la ruse jusqu'à se rendre maître de lui. Car on prend l'éléphant qui est plus grand que tous les animaux et dont néanmoins un petit enfant se rend maître par ses ruses. Les hommes sages savent qu'on égorge autant de brebis qu'on veut pour en

ואע"פ כן לא ידעו הדבר ההוא לאחרים אלא יאמינו וישכחו אשר
יעשה בהם כן הכלבים עזר לאנשים ובעת ישחטו אחד מהם
אע"פ כן לא יתפרדו האחרים ממנו ואני לא ארצה שאהיה כמו
אחד מאלה שישכחו מלשמר נפשם אלא אשמר ממך כדי שאוכל
5 אמר המלך כי הנזיר² לא יעזוב חברו ולא יפריד חברו ואחיו
ואין האנשים מדה אחת כי יש אנשים שיש לאדם לשמור מהם על
כל פנים ואילו נתנו אמונתם ויש אנשים אשר יש לאדם שיכבד
בדבריהם כי דבריהם זורו על מעשיהם אמר פנוה כי המשטמות
הם נראות מאד ויש לאדם שיירא מהם בכל מקום שיהיו ויותר
10 שיש לאדם לירא מן המשטמה אשר בלככות המלכים כי ירצו
להנקם ויראו כי הנקמה³ בדברים האלה הוא כבוד להם ותפארת

1) Lis. ירע; C. displicet. — 2) C. vir nobilis, הגריב. — 3) C. que est in
cordibus regum. volunt enim penitus vindicari et videtur eis quod vindicta.

manger la chair, et que cela n'inspire aucun chagrin aux autres
brebis qui n'en continuent pas moins à se fier aux hommes et 15
oublient le traitement qui les attend. De même les chiens pré-
tent assistance aux hommes, et lorsque les hommes en tuent
un, les autres chiens ne se séparent pas de l'homme. Eh bien,
moi, je ne veux pas ressembler à l'un de ces animaux qui
oublient leur propre conservation; je veux me tenir en garde 20
contre toi autant que je pourrai. — Le roi dit : L'homme gé-
néreux ne quitte pas son compagnon et ne se sépare point de
son camarade et de son frère. Tous les hommes ne doivent pas
être placés dans la même catégorie : il y en a dont il faut se
garder en toute circonstance, quand même ils auraient engagé 25
leur foi, mais il y en a d'autres à la parole desquels on peut se
fier, parce que leurs discours nous éclairent sur leurs actions.
— Pinza répliqua : Les haines sont terribles, et l'homme doit
les redouter partout et en quelques personnes qu'elles se
trouvent. Mais on doit surtout craindre la haine qui se trouve 30
dans le cœur des rois, car ils cherchent une vengeance com-
plète et la considèrent comme une gloire et un honneur pour

138. ולא יאות למשכיל שיפתה לבו בעת יראה השומם שלו כי הוא מחליק בדבריו כי המשטמה בלב בעת היא צפונה כמו האש המכוסה באפר בעוד אין לו עצים וכן כי השומם יבקש עלילות דברים כמו תבקש האש לעצים ובעת ימצא השומם סבה ידלק כמו תדלק האש ולא יכבוה לא עושר ולא לשון רכה * ולא מאמר 5 ולא תחנונים ולא הכנעות * ולא דבר אלא הנפשים * אע"פ שיש אנשים שישטמו אותם אויביהם ויוכלו להשיב שטמתם בתחבולות ובעצות אשר ידעו ואני חלש העצה חסר הדעת ואין בבינתי יכולת להסיר אשר בנפשך לעולם ועל כן לא אאמין בך לעולם * אפילו היינו חברים לא הייתי לעד מאמין ולא אראה לי עצה כי אם 10 להפרד ממך * ועתה שלום עליך * אמר המלך כבר ידעת כי לא יוכל אדם [לעשות⁶] לחברו * לא רע ולא טוב אלא מה שירצה

1) C. nec honestas. — 2) Manque chez C. — Lis. הגמשות. — 3) Ms. וישטמו. — 4) Manque chez C. — 5) C. in eternum, לעולם. — 6) C. facere.

15 eux. Il ne convient pas à un homme sage de se laisser séduire quand il voit que son ennemi use envers lui de paroles mielleuses, parce que la haine qui est cachée dans le cœur est comme le feu qui couve sous les cendres, quand il manque du bois; l'ennemi cherche des prétextes comme le feu cherche 20 du bois, et dès qu'il en aura trouvé l'occasion, il s'enflamme comme le feu s'enflamme, et ce feu ne pourra être éteint ni par la richesse, ni par un langage doux, ni par de vains discours, ni par des supplications, ni par des humiliations, il faut à l'ennemi la vie même. Bien qu'il y ait des hommes qui, 25 étant haïs de leurs ennemis, peuvent détourner leurs mauvais projets à force de ruse et de sagesse, moi, je suis faible d'esprit, je manque de science et mon intelligence n'est pas assez puissante pour écarter les desseins que tu as dans l'âme. Je ne me fierai donc jamais à toi, et fussions-nous compagnons, je ne 30 mettrai jamais ma confiance en toi. Je ne dois prendre d'autre mesure que celle de me séparer de toi. Adieu donc. — Le roi reprit : Tu sais qu'un homme ne peut faire ni bien ni mal à

האל י"ש¹ "ומה שיעשה² ואם נזר האל שתמות על ידי אין לך מנוס
ומברח³ "ולדי תבוא⁴ ואם לא נזר האל י"ש עליך למות על ידי
ואני רוצה להרנך ואילו באת לידי לא הייתי יכול עליך — וכמו כן
אין בעולם אדם שיוכל לברא דבר וכן לא יוכל להאבד⁵ דבר
5 ואין לך עון באשר עשית לבני ואין⁶ לבני עון באשר הרג אפרוּחך
"ואולם הכל מן השמים אבל היינו אנחנו סבה לאשר עשה האל"
אמר לו פנוה כי נזר דין כן הוא כמו אמרת אבל הדבר ההוא
לא ימנע לנכון שישמר מן השוטם⁷ "ויזהר ממנו ויירא אותו ועל
האדם שישמר נפשו⁸ ואח"כ יעשה האל חפצו — וכי אתה תדע כי
10 אילו איש נזר עליו שימות במים אין בעולם מי יצילנו ואילו באו

1) = יתברך שמו. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. —
4) C. *agere*, לעשות. — 5) C. *scd*, אבל. — 6) Manque chez C. — 7) Manque
chez C.

son prochain, à moins que Dieu, dont le nom soit béni, ne le
veuille et ne le fasse lui-même. Si donc Dieu a décidé que tu 15
mourras de ma main, tu ne saurais trouver un asile, un refuge,
et tu tomberas entre mes mains; mais si Dieu, dont le nom soit
exalté, n'a point décrété que tu périsses de ma main et que
néanmoins j'aie la volonté de te tuer, quand même tu tomberais
en mon pouvoir, je ne pourrai rien contre toi. De même qu'il 20
n'y a point d'homme au monde qui puisse créer quelque chose,
il n'y en a point non plus qui puisse rien faire périr. Tu n'as com-
mis aucune iniquité en ce que tu as fait à mon fils, et mon fils
n'en a commis davantage en tuant ton petit, car tout cela vient
du ciel et nous n'avons été que le moyen par lequel Dieu a 25
exécuté sa volonté. — Pinza répondit: Certes, le décret divin
est tel que tu viens de le dire, mais cela n'empêche point
l'homme prudent de se mettre en garde contre son ennemi, de
se garantir de lui et de le craindre. L'homme doit veiller à sa
conservation et Dieu, après cela, agit selon sa volonté. Tu sais 30
bien que, s'il est arrêté dans les décrets divins que l'homme
doit mourir dans les eaux, rien au monde ne peut le préserver.

החוזים^{p. 139.} בכוכבים ויגידו לאיש הדבר היה שומר עצמו כל אשר
 יוכל כי לא יאמר בלבו אחרי אשר נגזר עלי למות במים אלך
 ואפיל עצמי שם כי יהיה שומה אם יעשה הדבר הזה ואמרו
 חכמים כל המאבד עצמו אין לו חלק לא בעולם הזה ולא בעולם
 הבא⁶ ועל כן שם האל הגפש בנוף שישמור אותה האדם ואל
 יאבד המקדון אשר נתנו לו עד בא אשר לו המשפט ויתננה לו
 ועל כן אני אע"פ שנגזר עלי למות על ידיך לא אלך לעולם ברצוני
 ולא ברשותי ואני יודע כי אתה מדבר לי דברים בפיו אשר אינם
 בנפשך * והדבר אשר קרה ביני ובינך כי בנך הרג אפרוחי ואני
 הוצאתי עיני מבנך ועתה אתה רוצה שתנקם בי ותפריד ביני ובין¹⁰
 נפשי והנפש תמאן למות ותמאם המות והמשטמה לא תסור
 לעולם ואתם לא תרצו העוף כי אם לשלשה דברים או לאכול

1) Sur le suicide, voyez *Senâchôt*, chap. II, *initio*. — 2) Manque chez C.

- 15 Si cependant les astrologues viennent prédire cela à un homme,
 il prend toutes les précautions possibles pour sa conservation;
 il ne dira pas : Puisqu'il est arrêté que je dois périr dans les
 eaux, je vais aller m'y jeter, car il serait fou s'il en agissait
 ainsi. Les sages ont dit : Celui qui se détruit lui-même, n'aura
 20 aucune part en ce monde ni en l'autre. Dieu a mis l'âme dans
 le corps pour que l'homme veille sur elle, et qu'il ne laisse point
 périr le dépôt qu'on lui a confié, jusqu'à ce qu'il le rende à qui
 de droit. Ainsi quand même il serait décidé que je dois périr
 de ta main, je n'irai point te trouver de mon plein gré ni de
 25 ma propre volonté. Je sais que ta bouche me tient des discours
 qui ne sont point dans ton cœur. Ce qui s'est passé entre toi et
 moi, c'est que ton fils a tué mon petit et que moi j'ai arraché
 les yeux à ton fils; à présent tu veux te venger de moi et
 m'enlever mon âme; mais l'âme ne veut pas mourir, elle re-
 30 doute la mort et ta haine ne cessera jamais. Vous autres hommes,
 vous ne voulez avoir les oiseaux que pour l'une de ces trois
 choses : pour les manger, ou pour vous amuser, ou pour les

או לצחק או להרג ואני לא תרצני לא לאכל ולא לשחק כי אם להרגני בעד בנך וכל איש ירצה החיים וימאס המות והמשכיל (לא¹) יוכל לעזוב האדם² וישוב לעבודת אלהים מרב פחדו מן המות או יעשה אותו כדי שיציל נפשו פעם אחת מן המות ולא ימות 5 פעמים רבות וישלא ימצאוהו תלאות רבות כי כל זה מות הוא וכבר נאמר כי החכמה יגון והאולת' יגון וקרבת האויב יגון וקרבת האוהב יגון³ והחלי יגון והוקנה יגון וראש היגון המות ולב יודע מרת נפשו⁴ כי לא תדע אתה^{p. 140.} הצרה אשר תבואני אם אבוא לידך ועתה אני יודע אשר בנפשך⁵ [לי⁶] מפני שאשר בנפשי לך ועל כן 10 אין לי טוב בחברתך כי אלו היינו חברים ונאמנים אם אוכור מעשיך ואם תזכור מעשי אלא וישתנה העת לבותינו אמר המלך אין טוב

1) Biffer le mot. — 2) Lis. העולם; C. mundum. — 3) C. aut, או. — 4) C. et tribulatio, והצרה. — 5) C. et accessus amicorum tristitia. — 6) Prov. XIV, 10. — 7) C. erga me.

tuer. Ce n'est point pour ton repas ni pour ton amusement que 15 tu désires m'avoir, mais bien pour me tuer à cause de ton fils. Tout homme aime la vie et déteste la mort. L'homme sage se retire de ce monde pour se consacrer au service de Dieu par la crainte extrême de la mort, ou bien il le fait pour délivrer son âme une fois de la mort et ne pas mourir plusieurs fois; 20 en d'autres termes : pour ne pas être exposé à une multitude de peines qui sont autant de morts. On a dit que la sagesse est une peine et que la sottise est une peine, que le voisinage d'un ennemi est une peine et que le voisinage d'un ami est une peine, que la maladie est une peine et que la vieillesse est une 25 peine; mais que la plus grande de toutes les peines est la mort. Le cœur de chacun connaît sa propre amertume; tu ne sais point quelle angoisse me saisira, si je tombe entre tes mains. Moi, je connais ce que tu as dans ton âme à mon égard par ce que je trouve dans mon âme par rapport à toi. Il n'y a donc 30 pour moi aucun avantage dans ta société. Quand même nous serions des compagnons sincères, aussitôt que nous nous rappellerions le mal que nous nous sommes fait l'un à l'autre, nos

בכל מי שאין בו יכולת¹ להסיר [מה]² בנפשו וירחיק האיבה ויקריב
האהבה על כן נתן לשכל המשכיל³ כדי שהעת ירצה להסיר מלבו⁴
יסור אמר פנזה כי האיש אשר יש לו⁵ שחין בכף רגלו כל אשר
יוסף ללכת עליו יוסף מכאובו ואיש אשר יש לו חלי בעינו בעת
יכסו הרוח⁶ יוסף חלי על חליו וכן איש אשר ישטמהו אויבו⁷
כל אשר יקרב לאויבו יוסף שחין⁸ לבו להפתח וינדל כאבו
ותתחדש מעלתו⁹ וכן כל מי שלא ידע הדברים¹⁰ אך יבא בהם
ואך יצא מהם ואין בו כח וילך להביא עצמו בדרך [רעה]¹¹ כבר
הרג נפשו וכן אם לא יוכל לאכול לחם הרבה וין הרבה והוא

- 10 — 1) C. *habere potentiam*; il faut; non *habere potentiam*. — 2) C. *quod est*.
— 3) Lis. השכל למשכיל. — 4) C. ajoute: *malum* דרע. — 5) C. *Inimicitia*
similis est apotemati: איבה דומה למי שיש לו. — 6) C. ajoute: *aut alia re*
movetur: או דבר רע אחר. — 7) C. *cultus*; il faut: *ulcus*. — 8) Lis. מחליו; C.
langore. — 9) C. également: *res*. Mais ne faudrait-il pas lire וירחיק¹⁰?
13 — 10) C. *malum*.

cœurs changeraient au moment même de sentiment. — Le roi
dit : Il n'y a rien de bon dans tout homme qui ne possède pas le
pouvoir d'ôter ce qui est dans son âme, d'en éloigner la haine
et d'y faire rentrer l'amitié. C'est pour cela que l'intelligence
20 a été donnée à l'homme, afin que le mal qu'il veut éloigner de
son âme disparaisse aussitôt. — Pinza reprit : L'homme qui a
un ulcère à la plante du pied augmente sa douleur d'autant
plus qu'il marche davantage. Si un homme a les yeux malades
et qu'il les expose au vent ou à une autre chose nuisible, sa
30 maladie devient plus grave. Il en est de même d'un homme
qui est l'objet de la haine de son ennemi: plus il s'approche de
son ennemi, plus l'ulcère de son cœur s'agrandit, sa douleur aug-
mente et sa maladie prend une nouvelle force. Il en est encore
ainsi de celui qui, sans savoir comment il doit entreprendre les
40 affaires ni comment il peut s'en tirer, parce qu'il manque de
force, s'engager dans une mauvaise route: il se dirige vers sa
perte. Pareillement un homme qui ne peut pas manger beau-
coup de pain et boire beaucoup de vin et qui cependant se

מטריח באכילתו על עצמו כבר רצה להאביד נפשו וכן האוכל
 בעת יביא בפיו פת גדול יותר מאשר יוכל לבלוע הוא ראוי שיחנק
 בו וימות וכל מי יפתה לכו בדבר חברו ולא ישמר הוא אויב
 גדול לעצמו ואין לאיש להביט "אשר יעשה האל ו"אשר ינזר
 האל על האדם אלא יש לאדם שישמור ויתחזק במעשיו "ויתאמץ
 ויזהר ואחר¹ כן יבוא הדבר לחלוק מה שהיה חושב הוא אין
 עליו עון והמשכיל אין לו שישב (ב) מקום נורא והוא יכול לצאת
 ממנו "ויש^{p. 141.} מברח ומפלג ואני יש לי מקומות הרבה בעת שאלך
 שם לא יחסר לי כל טוב בכל ימי כי מדות חמשה הם כל
 העושה אותם ימצא חפצו ויגיע לרצונו והם עור לו בעת הוא יחיד
 ותדבר על לבו בארץ גרותו ותתן לו מחיתו ותעשה לו חברים

1) C. ajoute : *plus quam alii*, מהאחרים. — 2) Manque chez C. —
 3) Manque chez C. — 4) Lis. ואם אדר. — 5) Manque chez C.

surcharge de nourriture, prépare volontairement sa mort. De
 même encore celui qui, en mangeant, met dans sa bouche des 15
 morceaux trop grands pour qu'il puisse les avaler, mérite d'en
 être suffoqué et d'en mourir. Quiconque aussi se laisse séduire
 par les paroles de son compagnon sans se tenir sur ses gardes
 est un grand ennemi de lui-même. L'homme ne doit pas consi-
 dérer ce que Dieu fait ou ce qu'il a décrété; il doit uniquement 20
 veiller à sa conservation, agir avec énergie, déployer de la fer-
 meté et prendre garde à lui-même. Si après cela les événements
 viennent au rebours de ce qu'il s'était imaginé, il n'a aucun re-
 proche à se faire. Jamais un homme sage ne se fixera dans un
 lien dangereux quand il peut s'en retirer et trouver ailleurs un 25
 asile et un refuge. Pour moi, j'ai beaucoup d'endroits où je puis
 aller et où aucun bien ne me manquera jamais. Il y a cinq ver-
 tus qui assurent à celui qui les pratique la possession de ce qu'il
 désire et la réalisation de sa volonté; elles lui sont utiles lors-
 qu'il est seul et isolé, le consolent lorsqu'il se trouve dans un 30
 pays étranger, lui procurent sa subsistance et lui gagnent des

ורעים והם שיהי נקי כפים ואל יעשה רע לאדם ושיהא בעל מוסרי
 ושירחיק מכל עברה ומכל שם רע ויהא נדיב בכל מעשיו ויהיו
 מעשיו לשם שמים ובעת ישלמו במשכיל אלו המדות ותבוא עליו
 צרה * ויירא מדברי ילך לכל מקום שירצה ולא ידאג מבניו
 ומבנותיו ומאשתו וממשפחתו כי האל ישרים במעשיו [ו]יותר מזה ⁵
 והעושה⁵ הרע הוא אשר לא יפנקו ממנו ורעה מכל הנשים אשר
 לא תשמע לבעליה בכל דבר מעשיו⁶ ורע מכל הבנים המורר
 המורה ורע מן החברים הרמאי ורע מן המלכים אשר ירצה להרוג
 דם נקי ורע מכל הארצות ארץ אשר אין בה שלום והשקט ואני
 אין לי בכ אמונה ולא אוכל לעולם לנשת אליך ויהי אחרי כן ¹⁰

1) C. *quod sit vir qui scit discernere bonum a malo*, וידע להבחין בין טוב לרע. — 2) Manque chez C. — 3) C. ajoute : *aut aliqne re mundi*, א, מכל דבר שבעולם — 4) Le reste du chapitre manque chez C. — 5) Lis. והעושה. — 6) Lis. מעשיו.

15 compagnons et des amis. Ces vertus consistent à avoir les mains
 pures, à ne faire de mal à personne, à avoir de l'instruction, à
 s'éloigner de tout péché et de tout ce qui donne de la mauvaise
 réputation, à être généreux dans toutes ses actions; enfin à faire
 tout en vue du ciel. Quand ces vertus se trouvent à l'état par-
 20 fait dans un homme sage, même s'il est surpris par un malheur
 et qu'il craint quelque événement, il peut se transporter par-
 tout où il voudra et il n'aura aucun souci à concevoir pour ses
 fils, ses filles, sa femme et sa famille, parce que Dieu lui accor-
 dera la récompense de ses actions, et davantage. Mais le mau-
 25 vais riche est celui qui ne fait profiter personne de lui; la plus
 mauvaise femme c'est celle qui n'obéit point à son mari dans
 toutes ses affaires. Le plus méchant de tous les fils c'est celui
 qui est indocile et rebelle. Le pire de tous les compagnons est
 celui qui trompe. Le plus méchant d'entre les rois, c'est celui
 30 qui veut répandre le sang innocent. Le plus mauvais de tous
 les pays est celui où il n'y a ni tranquillité ni repos. Quant à
 moi, je n'ai en toi aucune confiance et jamais je ne m'appro-
 cherai de toi. Après cela, Piuza salua le roi et s'envola.

ויברך למלך ויעף לדרכו וזה הוא משל אנשי המשטמה ואך
ישמרו איש מאחיו

נשלם שער המלך והעוף

Voilà la parabole qui représente les gens animés par la haine
et qui enseigne comment les hommes doivent se tenir en garde
les uns contre les autres.

Fin du chapitre du roi et de l'oiseau.

[השער העשירי]

זה שער שארם המלך ובלאר השר שלו¹

אמר המלך לחכם כבר שמעתי דבריך באשר אמרת כי כל
מי יקצוף עליו אדוניו או יקצוף הוא על אדוניו איך הוא ראוי להם
שלא יאמינו זה לזה שא לי משל עתה איזה דבר יש למלך⁵
לעשותו בעת הצרה² כדי שישמור בו נפשו ומלכותו * ויכבד בו
נפשו במה יוכל המלך לעשותו ובאיזה מדה יעשהו הבנדבה או
באמץ הלב או בנדיבות המעשים או בארך אפים³ אמר לו

1) C. de Sedra rege, et est de eo qui prorogat iram suam ut vicia sua
10 superet, וזה בעד המאריך אפו ומעביר על מדותיו, — 2) C. ajoute : et tribu-
lationis, והתלאות. — 3) Manque chez C.

[Chapitre X.]

Ceci est le chapitre du roi Ardum et de son ministre Bilâr.

Le roi dit au sage : J'ai entendu tes paroles et compris ton
15 avis, à savoir que lorsqu'un serviteur s'est attiré la colère de son
maître ou qu'il a été lui-même courroucé contre son maître, la
confiance mutuelle devient impossible. Maintenant raconte-moi
une parabole qui m'enseigne ce que le roi doit faire dans un
moment de détresse pour la conservation et l'honneur de sa
20 personne et de son empire, quelle voie le roi doit suivre et
quelle qualité il doit appliquer. Doit-il employer la bonté ou
l'énergie ou la générosité ou l'indulgence?

הפילוסוף כי אין בעולם כמה יוכל המלך לשמר^{p. 142.} מלכותו * ויקיים
 בו ממשלתו¹ ויכבד בו לנפשו כי אם בעת יהיה מעביר על מדותיו
 ויארץ אפו בכל מעשיו והנדיבות תשמור לזאת המדה ותעמיד
 אותה ויעמוד לנדיבות שיהיה המלך מתיעץ עם אנשי השכל והחכמה
 ושהם רגילים במעשיהם וטוב מכל מדות האיש ואת המדה והיא
 שיעביר על מדותיו² כל שכן למלכים בין כל אנשי העולם ובעת
 יתיעץ עם אנשי השכל והאמונה ויתנהל לאט במעשיו * ושיעידו על
 הדבר ההוא בצדק וביושר ובנדיבות יצליח ובעת לא יהיה האדם
 מעביר על מדותיו ומשכיל וישאל עצה מחסר דעת אע"פ שיהיה
 נכור לא יצליח במעשיו וינחם על כל אשר יעשה ויאבד עצמו
 ויכשל וילכד כי הדבר הנגזר מן האל הוא יהיה והנזר דין ראש
 לכל הדברים והוא שליט בכל³ והחכם המתיעץ עם חכמיו יצא

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *cum irascitur in aliquem et nolet cum statim offendere*, במרה, לענשו כמרה, אדם יקצוף על אדם ולא ירצה לענשו כמרה, — 3) Manque chez C.

Le philosophe lui répondit : Lorsque le roi veut conserver son empire, affermir son règne et prendre souci de son honneur, il doit avant tout pardonner facilement et faire preuve de patience dans toutes ses actions. Ces qualités sont soutenues et consolidées par la générosité qui, à son tour, trouve son appui dans l'habitude que le roi prendra de demander toujours conseil à des hommes intelligents, sages et expérimentés. L'indulgence est la meilleure de toutes les qualités pour tout homme, à plus forte raison pour le roi. Lorsque le roi délibère avec des hommes intelligents et sûrs, s'il ne précipite rien et que ses conseillers écoutent la voix de la justice, de la droiture et de la bonté, il prospérera; mais lorsque l'homme ne sait pas pardonner ni se conduire sagement, s'il demande conseil à des gens qui manquent de raison, fût-il même très fort, il ne sera jamais heureux, il regrettera ce qu'il a fait, il se perdra, trébuchera et finira par être pris. Ce que Dieu a décidé arrivera, et le destin domine et gouverne toute chose; mais le sage qui

לשוב' גזר דינו ובעת יהי המלך חכם ובעל עצתו נבון ונאמן
רוח על כל סוד ונותן עצה למלך בכל לבבו ובכל נפשו יצליח
המלך ההוא בכל מעשיו *וינבר על כל אנשי מצותו? ולא יסור
*ממנו ושלוש³ כל ימיו וימצא כל חפצו ורצונו * ויאביד לאויבו
מן העולם ולא יגבה עליו אויבו ואע"פ שיהיה מלך עושה פעמים⁵
דבר שירע לו ויטב לאויבו לא יכשל מפני עצת שריו ומיודעיו
ואשר ידעו להנהיג במעשים וינבר על אויבו וימצא רצונו ממנו
בעת יהיה שומע עצת שריו ויעשה כמו שיאמרו ויעביר על מדותיו
בעת יטריחו עליו בדברים ויקבל הכל בסבר פנים יפות כמו עשה
אדדום מלך הדו * ובלאר השר שלו בהלכת⁴ אשת המלך
10 אמר המלך ואיך היה

1) C. *ad lucem*, לאור. — 2) Manque chez C. — 3) C. *pacem*, —
משלום. — 4) Manque chez C. — 5) C. *cum suo principe pro Halebat*, עם השר שלו על
דבר הלכת.

15 consulte d'autres sages fait tourner à son bien l'arrêt même du
destin. Lorsque le roi est sage lui-même et que son conseiller
est intelligent, sûr et prêt à servir son roi de tout son cœur et
de toute son âme, le roi réussira en tout, il l'emportera sur ses
adversaires; il aura un bonheur et une tranquillité constante
20 et il obtiendra l'accomplissement de tous ses désirs. Il exter-
minera ses ennemis qui ne sauront jamais le vaincre et quand
même le roi commettrait quelquefois des actions qui lui seraient
défavorables et avantageuses pour ses ennemis, le conseil de
ses ministres, de ses familiers et des hommes experts qui l'en-
25 tourent l'empêcheront de tomber. La victoire lui reviendra et
sa volonté l'emportera lorsqu'il écoute le conseil de ses mi-
nistres, fait ce qu'ils lui disent et lorsqu'il conserve sa patience
et sa bonne grâce quand même leurs paroles lui paraissent
inopportunes. Ainsi faisait Ardoum, le roi de l'Inde, avec Bilâr
30 son ministre, à l'égard de Hallabat, la femme du roi.

Le roi demanda : Quelle est cette histoire ?

אמר הפילוסוף אמרו כי (היה) מלך ממלכי הדו והיה שמו
 | ארדום והיתה לו ממשלה גדולה ומלכותו חזקה והיה לו שר ושמו ^{p. 143.}
 בלאר והיה סר אל משמעת המלך ונאמן בביתו והיה משכיל בכל
 מעשיו והיה לו מתק דברים "ונעים מאמרים" ולשון רכה "וחכם
 5 גדול" ויהי לילה אחת והמלך שוכב על מטתו ויחלם המלך
 שמונה חלומות וייקץ ויהי אחרי כן ויישן ויחלם שנית החלום ההוא
 והיה החלום אשר ראה והנה שני דגים אדומים עומדים לפניו
 על זנבותם ושתי עופות מעופות המים עפו אחריו ונפלו בין שתי
 ידיו והנה הנחש עבר בין רגליו השמאלית וראה והנה גופו מתגלגל
 10 בדם וראה כי היה רוחץ בשרו במים וראה כי היה עומד על הר
 לבן וראה והנה על ראשו עמוד אש וראה עוף לבן ינקר ראשו

צורת המלך ישן על מטתו ודמות החלומות וכל אשר בהם

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C.

Le philosophe répondit : On raconte qu'un roi de l'Inde,
 nommé Ardoum, possédait un grand empire et un gouverne- 15
 ment fortement constitué. Il avait un ministre nommé Bilâr
 qui servait fidèlement le roi. Le ministre était un homme dé-
 voué, sûr, intelligent, qui avait la parole douce, la conversation
 agréable, un langage délicat et une grande sagesse. Une nuit
 le roi, étant étendu sur son lit, eut huit songes. Il se réveilla, 20
 se rendormit et eut le même rêve. Voici ce qu'il vit : d'abord
 deux poissons rouges debout devant lui sur leurs queues; puis
 deux oiseaux aquatiques le poursuivant dans leur vol et tom-
 bant devant lui; ensuite, un serpent passant devant son pied
 gauche; il vit encore son corps souillé de sang; puis, il se 25
 lavait dans l'eau; il était debout sur une montagne blanche;
 une colonne de feu s'élevait au-dessus de sa tête; enfin un
 oiseau mordillait sa tête.

Figure du roi endormi sur son lit et l'image des songes et de tout ce
 qu'ils renfermaient.

ידי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא לאנשי עיר אחת שהיו
 בקיאים בפתרון חלומות ובתחלת מלכותו הרג מהם שנים עשר
 אלף יוצא צבא וידי בבואם ספר להם ויצוה שיפתרו אותו
 אמרו פליאה גדולה הוא זה החלום וראית דבר אשר לא ראה
 לעולם בו אדם * ולא שמענו בן אדם שראה כמוהו ולא הגיד לנו
 איש כי הוא ראה כמוהו² ואם תרצה עתה נלך³ ונביט מה יהיה
 פתרון המראה הגדול הזה ונשוב אליך אחרי שבעת ימים ונאסוף
 ונגיד לך פתרונו * ואולי נוכל להרחיק^{p. 141.} מעליך זאת הגזרה וירצה
 המלך כאשר עשו * ויאמר להם לכו ועשו אשר אמרתם⁶

10 צורת המלך והאנשים

* וידי בצאתם מאתו נקבצו⁷ ויתיעצו ויאמרו אתם ראיתם

1) C. ajoute : *prudemter*. — 2) Manque chez C. — 3) Ms. ויך. —
 4) Manque chez C. — 5) Peut-être : דברו. — 6) C. *constituit eis terminum*.
 — 7) C. *et hi viri conveniunt*, ויקבצו האנשים האלה.

15 Le matin il fut inquiet. Il fit donc venir les hommes d'une
 ville, qui étaient experts dans l'interprétation des songes. Or,
 au commencement de son règne le roi avait fait tuer de leurs
 compatriotes douze mille hommes valides. Lorsque le roi, à leur
 arrivée, leur eut raconté ses songes et demandé qu'ils les inter-
 20 prétassent, ils dirent : Voilà une vision bien étonnante, et telle
 que personne n'en a jamais eue; nous du moins nous n'avons
 jamais entendu que quelqu'un ait eu un pareil songe, et on ne
 nous a jamais raconté rien de semblable. Si tu le permets, nous
 irons maintenant réfléchir sur l'explication de cette grande vi-
 25 sion et, au bout de sept jours, nous reviendrons ensemble t'en
 apporter l'interprétation. Peut-être pourrions-nous écarter de toi
 le mauvais sort qui te menace. Le roi leur accorda ce qu'ils
 avaient demandé et leur dit : Allez et faites ce que vous venez
 de dire.

30 Figure du roi et des hommes.

En sortant de chez le roi, ces hommes se réunirent pour dé-
 libérer; ils dirent : Vous vous rappelez ce que ce tyran nous

אשר עשה בנו זה האיש¹ ואשר הרג ממנו שנים עשר אלף² וכבר
 הגיד לנו סוד³ אשר נוכל להנקם ממנו וכבר מצאנו סבה תמצאו
 בו רצונכם ועתה לכו ונגדל הדבר בעינו ונפחידהו ממנו ונאמר
 לו כי הוא דבר רע מאד עד כי מרוב הפחד אשר יפחד יעשה
 5 אשר נצוה אותו ובעת יעשה הדבר ההוא נאמר לו תתן לנו אהוביך
 ואנשי בריתך ונהרגם כי לא יסור ממך זה הדם אשר ראית כי אם
 תהרוג אהוביך ואם יאמר מה הוא אשר תרצו נאמר לו נרצה המלכה
 הולבת אשר היא נכבדת ואצלך⁴ מכל נשיך ונרצה בנה⁵ הבכור⁶
 אשר תמליך תחתיו ונרצה בן אחיך אלופך⁷ ומיודעך ונרצה בלאר
 10 השר⁷ שלך ובעל סודך ונרצה חרבך אשר לא נמצא כמוהו ונרצה
 הפיל שלך הלכן אשר תרכב למלחמתך⁸ ותוסיף עוד שני הפילים

1) *C. tyrannus*, האביר. — 2) *C. advenit nunc nobis tempus*, הגיע לנו
 הזמן. — 3) *C. apud te*. — 4) *C. filius tuus*, בנך. — 5) *C. primogenitum*; ms.
 הבכור. — 6) *C. secretarium tuum*, סופרך; Cf. cependant *Ps. LV, 14*. —
 7) *C. principem exercitus*, שר צבא.

a fait, et qu'il a fait mettre à mort douze mille des nôtres. Il
 vient de nous révéler un secret qui pourra servir notre ven-
 geance; l'occasion s'est trouvée pour satisfaire vos désirs. Al-
 lons, exagérons cet événement à ses yeux, faisons-lui peur et
 disons-lui que ce songe est une chose bien mauvaise, au point 20
 que, dans la terreur dont il sera saisi, il exécute tout ce que
 nous lui ordonnerons. Nous lui parlerons donc ainsi : Livre-
 nous ceux que tu aimes et qui sont étroitement liés avec toi,
 pour que nous les tuions; car de cette manière seulement dis-
 paraîtra le sang que tu as vu. Lorsqu'il nous demandera, ce 25
 que nous désirons, nous lui répondrons : Il nous faut la reine
 Hallabat, la plus honorée de toutes tes femmes; ils nous faut
 son fils aîné qui doit te succéder sur le trône; il nous faut le
 fils de ton frère, ton ami et ton conseiller; il nous faut Bilâr,
 ton ministre et ton confident; il nous faut ton épée qui n'a pas 30
 sa pareille; il nous faut ton éléphant blanc que tu montes pour
 aller en guerre; tu ajouteras encore tes deux grands éléphants,

הגדולים והסוס שלך¹ ותוסף עוד לנו כינארון החכם והחסיד באלה הדברים נוכל להנקם ממנו ובעת יתן לנו כל זה נומר לו² כי זה אשר תתן פדיון נפשך ובו תפדה³ אותך מן המות ואחר כן⁴ נתפלל בעדך ונמשח בדם^{p. 145.} ההוא צדך השמאלית ונוה עליך מים עד תימנה מכל עוונותיך אשר היו רשת לרגליך וכמעט האבידוך לולי רחמי⁵ האל⁶ ואחר כן נמשח פניך בשמן⁷ ותקום ותלך אל ארמנותיך הנחמד(ות) ותסיר ממך זאת הגזירה ועתה אם תוחיל על זה ונמשח⁸ ותנעם נפשך לתת לנו אשר זכרנו לך לפדות בה נפשך תמלט מזאת הצרה והגזירה⁹ ואם לא תרצה לעשות אשר זכרנו לך תבא עליך צרה גדולה¹⁰ ותבא עליך הוה לא תדע שחרה¹¹ ויבואו לך אחד משני דברים או תמות או תצא ממלכותיך ואם ישמע אשר

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *scias, domine rex*, רע אדוני המלך. — 3) C. *redimensus*, נפדה. — 4) C. ajoute : *congregati omnes*, נקבץ כלנו. — 5) C. ajoute : *tibi hoc revelatum fuerit ut non perires*, גלו לך זאת ואל תאבד. — 6) C. ajoute : *precioso*, טוב. — 7) Lis. ותשמש. — 8) C. *et vires*, ותחיה. — 9) Manque chez C. ms. שחרה. Cf. Is. XLVII, 11.

ton cheval et enfin le sage et pieux Kinârôn. C'est ainsi que nous pourrions tirer vengeance du roi, et lorsqu'il nous aura accordé tout cela, nous lui dirons : Ce que tu nous donnes est
20 la rançon de ta vie et tu te rachètes ainsi de la mort; nous prions ensuite pour toi, nous enduirons de sang ton côté gauche, nous t'aspergerons avec de l'eau pour te purifier de tous tes péchés, qui étaient comme un piège pour tes pieds et qui, sans la miséricorde divine, t'auraient perdu à jamais.
25 Après cela nous oindrons ta figure avec de l'huile et tu pourras te rendre dans tes châteaux délicieux, débarrassé du mauvais sort qui te menaçait. Ainsi, si tu te soumets et si tu daignes nous accorder comme rançon de ta vie ce que nous venons de mentionner, tu échapperas à cette peine et à ce mauvais sort.
30 Mais si tu nous refuses, une grande affliction t'accablera, un malheur sans remède te frappera, et il t'arrivera ou de mourir ou d'être chassé de ton royaume. A la fin ils se dirent entre

שאלנו לו נוכל להאכידו מן העולם ויהי כאשר נועצו על זה
הדבר באו אל המלך ויאמרו לו חקרנו בספרינו והתיעצנו אך
יתכן למלך לעשות ויהיה הדבר לצבי ולכבוד¹ ועתה אם יראה
המלך לכל העומדים לפניו לצוות אותם שיצאו ונגיד מה ראינו בזה
הדבר יעשה ויקרא המלך הוציאו כל איש מעלי² "וישאר הוא
עמם³ ויגידו לו אשר נועצו ויהי כשמע הדבר ההוא אמר טוב מותי
מחיי⁴ אם אני אהרונ כל זה אשר הם שמחת לבי וחיי בשדי אני
מת על כל פנים וחיי מעטים ולא אחיה⁵ עד עולם על כן לא אעשה
זה הדבר לעולם כי המות ופירוד האהבים אחד הוא בעיני אמרו
לו אל יכבד עליך נגיד לך כי לא דברוך נכוחים אחרי אשר תשים
בלעדיך יותר אהוב בעיניך מנפשך ועתה אדונינו השמר בנפשך

1) *Ibid.* IV, 2. — 2) *Gen.* XLV, 1. — 3) Manque chez C. — 4) *Jonas*,
IV, 3. — 5) *C. regnabo*, אשלך.

eux : Une fois que le roi nous aura accordé notre demande,
nous pourrions le perdre à son tour. 15

Après ces délibérations, ces hommes se rendirent auprès du
roi et lui dirent : Nous avons cherché dans nos livres et nous
avons réfléchi entre nous, comment le roi devra agir pour que
cette affaire tourne à sa gloire et à son honneur. Si le roi veut
bien ordonner à tous les assistants de sortir d'ici, nous lui dirons 20
ce qui, d'après notre avis, devra être fait. Le roi donna l'ordre
que tout le monde s'éloignât, et il resta seul avec ces hommes.
Ils lui annoncèrent ce qu'ils avaient décidé, mais le roi s'écria
aussitôt : Mieux vaut mourir que vivre, si je dois laisser
égorger tous ceux qui sont la joie de mon cœur et comme la 25
vie de ma chair. Il faut mourir dans tous les cas, la vie est
courte et ne dure pas toujours, je ne ferai donc pas ce que vous
dites. Car la mort et la séparation de ceux que j'aime est pour
moi la même chose. — Ces hommes reprirent : Qu'il ne te dé-
plaise, si nous te déclarons qu'il n'est pas juste d'aimer autrui 30
plus que soi-même. Prends garde, notre seigneur, à ta per-

ובמלכותך ועשה אשר אמרנו לך ויהיה לך בו אחרית ותקוה'
 ודי לך בנפשך ואל תחליפה בנפש בלעדיך כי אם ילכו כל אהוביך
 תמצא אחרים^{p. 146.} ואם ילכו נשיך תמצא אחרות * אבל נפשך לא תמצא
 חלף בעולם לה ואל תעזוב הדבר הגדול ועשה הקטן ותאכיד נפשך
 לכבוד אחרים ודע כי האדם יאהב חייו לאהבת נפשו כי נפש
 האדם לא הגיע בגוף האדם להיות בתוכו² אלא בתחבולות עצומות
 ובעצות רבות יצאה לזה העולם וכן בעצות רבות נמלטי³ ודע כי
 חיי נפשך היא כמלכותך ולא הגעת למלכות אלא במלחמה גדולה
 ובעמל וכעס * חדשים רבים ושנים עצומים⁴ ועל כן לא הוא ראוי לך
 שתאבד הכל ברנע אחד ויקל עליך כל אשר בעולם לנגד נפשך
 ועתה תן לנו את שאילתנו כי הם פדיון נפשך והשמר בנפשך

1) Jér. XXIX, 11. — 2) Ms. כי אלא. — Il faut הגיעה et נמלטה. —
 3) Manque chez C. — 4) C. multis annis.

sonne et à ton empire, fais ce que nous t'avons dit et l'avenir
 15 et l'espérance t'appartiendront. Pense à ta vie et ne l'échange
 pas contre la vie d'autrui. Lorsque tous tes amis s'en seront
 allés, tu en trouveras d'autres; après avoir perdu tes femmes,
 tu rencontreras d'autres femmes; mais dans le monde entier
 tu ne trouveras pas de quoi suppléer à ta vie. Ne néglige pas
 20 ce qui est important pour t'occuper de ce qui ne l'est point.
 Ne détruis pas ta personne pour l'honneur des autres. Sache
 que l'homme aime sa vie par amour de son âme; car il fallait
 de grands artifices pour que l'âme de l'homme pénétrât dans
 son corps, et si elle est entrée dans ce monde après de grandes
 25 hésitations, elle en sort de même. Sache, que la vie de ton
 âme est comme ton empire, que tu n'as pu conquérir qu'après
 des guerres longues et avec beaucoup de peines et de souffrances
 que tu as dû supporter pendant bien des mois et bien
 des années. Tu ne dois donc pas perdre tout dans un moment
 30 et tu dois tout négliger lorsqu'il s'agit de ta vie. Accorde-nous
 donc ce que nous t'avons demandé, car c'est la rançon de ta
 vie. Prends garde à ta personne et à ton empire et ne prépare

ובמלכותך ואל תשחת ארצך ומדינותיך וארמנותיך ומשכנותיך
ובל מעשיך ויהי בראות המלך כי המריחו עליו * ולא הניחו אותו¹
בדבר גדל כאיבו ויקם מבינם אל ארמונו אשר היה מתעלם בו²
ויפול שם על פניו ויבכה ויתן את קולו ויהי מתהפך על פניו ועל
5 חלציו כמו יתהפך הדג בעת יוצאוהו מן המים³

צורת המלך והאנשים יעידו לו פתרון החלום

ויאמר בנפשו איך אעשה הרעה הגדולה הזאת ועת איני יודע
איזה דבר גדול בעיני וקשה עלי הלתת⁴ נפשי למות או להמית
אוהבי ומיודעי ויאמר עוד עד כמה אהיה בשלוח ובמלכותי⁵ לא
10 תעמוד לעולם ועל כן אני ראוי שאחשוב כמה תהיה שמחתי אם
אהרונ הלבית אשתי ובמה תעלו לבי אם לא אראה לבני ולכן אחי

1) Manque chez C. — 2) C. *in quo solebat delectari*. — 3) C. ajoute :
qui ignorat quomodo ad illum venit, הוה המקום הזה, ולא ידע איך בא אל המקום הזה. — 4) Gen.
XXXIX, 9; ms. 'הרע הו' הגד'. — 5) Ms. הלבית; C. *tradere*. — 6) C.
ובהשקט ומלכותי.

pas la ruine de ton pays, de tes villes, de tes châteaux, de tes
résidences et de tous tes biens. Lorsque le roi vit qu'ils in-
sistaient et qu'ils ne lui laissaient pas de repos, il fut saisi d'un
profond chagrin. Il les congédia pour se rendre dans son châ-
teau de plaisance, où il tomba à terre en pleurant et en sanglo- 20
tant, et en se roulant sur sa face et ses côtes, comme le poisson
lorsqu'on l'a retiré de l'eau.

Figure du roi auquel les hommes donnent l'interprétation
de son songe.

Le roi se dit : Comment pourrais-je commettre ce grand for- 25
fait, lorsque je ne sais guère ce qui serait plus grave, plus dur
pour moi, de mourir moi-même ou de livrer à la mort mes amis
et connaissances? Il ajouta : Combien de temps vivrai-je tran-
quille et heureux? Quelle sera la durée de mon règne? Ne dois-
je pas penser à ce que deviendra ma joie si je laisse tuer ma 30
femme Hallabat? de quoi se réjouira encore mon cœur, si je ne
vois plus mon fils ni le fils de mon frère qui fait mes délices?

הנחמד בעיני ואיך אוכל לעמוד ואיך תתקיים מלכותי בעת יאבד
בלאר השרי שלי ואיך אכבוש מלכותי בעת יאבד סוסי הנחמד
[ופילי הלבן] ואיך לא אתבייש שיקראוני מלך בעת יאבד ממני^{p. 117.}
כל אלה ואיך אחיה ולמה לי חיים אחריהם (י) והמלך נכאב ומשתומם
לברוי) ובאיה דבר אשמח וכמה אתחזק ויהי אחרי כן וידע⁶
הדבר בעיר ותהום הקריה והמלך נכאב ומשתומם לברוי

צורת המלך משתומם לברוי

ויהי כראות בלאר⁵ אשר קרה למלך מינון ותלאות אשר
סבבהו חשב בלבו ובשכלו ויאמר לא הוא ראוי לי בזה היום
שאבוא אל המלך ולשאול אותו בעד הצרה והצוקה אשר מצאתהו¹⁰
וילך אל הלבית ויאמר לה אדונינו 'אומר לך כי' מיום שהייתי עם

1) C. ajoute : *exercitus*, צבא. — 2) C. *et album elephantem*. — 3) Manque chez C., et à biffer. — 4) *I Rois*, I, 45. — 5) C. ajoute : *princeps exercitus*, השר צבא שלו. — 6) C. *scito domina mi*.

15 Comment pourrai-je me soutenir et comment pourra subsister mon empire si je perds Bilâr, mon ministre? Comment conserverai-je ma conquête si je ne possède plus mon magnifique cheval et mon éléphant blanc? Comment ne serai-je pas honteux d'être appelé roi après avoir perdu tous ces trésors? Comment
20 et pourquoi vivrai-je lorsqu'ils ne seront plus? Où sera mon plaisir et où ma force?

Après cela la nouvelle se répandit dans la ville; les habitants en furent consternés, tandis que le roi restait seul, morne et plongé dans la tristesse.

25 Figure du roi seul et plongé dans sa tristesse.

Lorsque Bilâr vit le chagrin et la tristesse dont le roi était accablé, il réfléchit et se dit : Il ne convient pas que je n présente moi-même dans un tel jour devant le roi et que je l demande quelle peine, quel malheur l'a frappé. Il se ren
30 donc auprès de Hallabat et lui dit : Notre maître t'a preven que depuis que je vis avec le roi, il n'a jamais entrepris :

המלך לא ידעתי כי יעשה לעולם דבר קטן או גדול עד¹ יתעק
עמי [והייתי]² בעל סודו³ בכל דבר ואראה למלך כי יסתיר עיני
ממני * [בזה הדבר ולא אדעהו]⁴ והיה המלך מקדם בעת יקרה
לו * דבר קטן או גדול * שמחה או יגון היה מתיעץ עמי וישאל
6 אותי מפני אשר ידע אהבתי לו וחמלתי עליו * ולא שם ביני ובינך
סתר ולא מליץ ולא ביני ובין נשיו⁵ ואראהו כי התיעץ עם אנשים
רעים * ויגד להם חלומי⁶ והוא אשר הרג מהם שנים עשר אלף
ונלה להם סודו * ולא אדע למה זה⁷ ואדע כי עצה רעה יביאו
עליו וישטמו אותו⁸ עד יאכידו אותו ואותנו כל אנשי המלך
ועתה קומי ובואי אל המלך ושאליו לו את דברו כי אני * לא
10 אוכל * לבוא עליו ועל בן לבי את * ותראי מה יש לו⁹ ותודיעני מה

אשר לא ספר לי, 1) C. ajoute : *quod mihi non revelaret, et consilium etc.*, — 2) Ainsi C. — 3) C. ajoute : *et consiliarius*, ועצתי. — 4) C. *secretum suum*, סודו. — 5) Manque chez C. — 6) Manque chez C. — 7) Manque chez C. — 8) Manque chez C. — 9) C. *et suspitium annun-* 15 *ciasset*, ויגד להם חלומי. — 10) C. *dederunt ei consilium ut ipsum seducerent suis mendaciis*, ויתנו לו עצה ויפתו אותו בשקריות. — 11) C. *dubito*, אירא. — 12) C. *primum*, ראשונה.

de petit, ni de grand sans m'avoir demandé conseil comme à son confident. Aujourd'hui je vois que le roi m'évite pour une 20 raison que je ne connais pas. Autrefois à chaque événement, grand ou petit, joyeux ou triste, il délibérait avec moi, il m'interrogeait parce qu'il connaissait mon amitié pour lui et mon attachement profond à sa personne. Aucun rideau, aucun inter- 25 médiaire n'était placé entre moi et toi, ni entre moi et ses femmes. Or je l'ai vu tenir conseil avec des gens mauvais, auxquels il a raconté un songe; cependant il avait fait tuer douze mille hommes de leurs compatriotes! Comment a-t-il pu leur confier son secret? Je suis convaincu que dans leur haine, ils l'ont mal conseillé pour le perdre ainsi que nous, les ser- 30 viteurs du roi. Maintenant lève-toi et présente-toi devant le roi, demande-lui la cause de ses tourments, puisque moi, je ne puis pas me rendre auprès de lui. Va donc et vois ce qu'il

יאמר לך ואני אחשוב * כי כבר הסיתוהו וירפה' את שברו על נקלה¹
 וכעיסוהו בשקרדיהם ובפחזותם² כי מדת המלך בעת יבעם לא יביט
 לאדם ולא ישאל בעבור דבר והוא בעיניו כקמון כנרול ואדע כי אם
 יוכלו | להאביד אותו מן העולם יעשו מפני המשטמה אשר ישטמדהו^{p. 148.}
 ואם יוכלו להרגו יבקשו תחבולות במה יתגברו עליו³ אמרה הלבית
 לא אוכל לבוא אליו בעוד שהוא משתומם⁴ כי נפל דבר ביני ובינו
 אמר בלאר הטריחי על עצמך בזה היום כי לא יוכל לבוא עליו⁵
 כי אם את ופעמים רבות שמעתי אותו אומר בעת אשתומם ואני
 דואג ותבא אלי הלבית יסור מלבי כל יגון וכל מחלה ועתה לכי
 אליו ובואי עליו ודבר עמו דברים נעימים ואולי תשמחי לבו ויהי⁶
 כשמע הלבית [הדברים האלה]⁷ קמה ותבא אליו ותשב אצלו⁸

1) Lis. וירפא. — 2) Cf. *Jérémie*, VI, 14. — 3) *Ibid.* XXIII, 32. —

4) Manque chez C.; ms. יהי נברו עליו. — 5) C. ajoute : *dum tristatur*, בעוד
 להמאשותיו. — 6) C. *hec verba*. — 7) C. *ad caput ejus*, הוא משתומם.

15 a, puis rapporte-moi ce qu'il t'aura dit. Je pense que ces gens
 l'auront égaré, qu'ils auront indiqué pour sa blessure un remède
 insignifiant, qu'ils l'auront découragé par leurs mensonges et
 leurs extravagances. Car lorsque le roi est en peine, il ne re-
 garde personne et ne demande rien; grands ou petits lui sont
 20 indifférents. Je suis convaincu que, si ces hommes pouvaient
 l'exterminer, ils le feraient, tant est grande la haine qu'ils lui
 portent. S'ils étaient en état de le mettre à mort, ils cher-
 cheraient des artifices pour se rendre maître de lui.

Hallabat répondit : Je ne puis pas me présenter devant le
 25 roi tant qu'il est plongé dans sa tristesse; car nous avons eu
 quelque chose ensemble. — Bilâr reprit : Fais un effort au-
 jourd'hui! car toi-seul tu peux l'aborder. Bien souvent je lui ai
 entendu dire : Lorsque je suis triste et soucieux, l'apparition
 de Hallabat efface de mon cœur tout chagrin et tout malaise.
 30 Va donc auprès de lui, aborde-le et adresse lui des paroles
 douces; peut-être feras-tu rentrer la joie dans son cœur.

Hallabat ayant entendu ces paroles se leva, se rendit auprès
 du roi et s'assit à ses côtés.

צורת הלכת באה על המלך

ותאמר לו מה לך¹ ומה אמרו לך האנשים החטאים האלה עד
 אשר הבאיבך בשקריהם ובפחזותם ואם תרצה שתתאבל הנד לי
 הדבר ואתאבל עמך ואם לא תרצה קומה ונשמח ונתעלם כי בעת
 5 ישמח המלך אשמה בשמחתו ואם יתאבל אני ראוייה להתאבל עמו
 אמר המלך אל תלוסיך יגון על יגוני ועל מכאובי ואל תשאלני
 בעד יגוני אשר אני בו אמרה לו הלכת יאחר אשר אני² בעיניך
 בואת המדה הלא הטוב מכל האנשים בעת תבא עליו צרה [ראוי]
 שיתיעץ עם חכמיו ומיודעיו ואוהבו ואנשי עצתו עד ימלטו בעצתם
 10 מן התלאה הבאה עליו³ כי כל העושה עון גדול מאד יוכל בשבילו
 ובעצתו אם יהיה חכם למחות עונו ולרפא אותו עד ישוב לקרמות

1) C. ajoute : domine rex, אדוני המלך. — 2) C. numquid, האני. — 3) C.
Ecce nemo in tanta tristitia et amaritudine stare debet qui non accipiat con-
solationem et gaudii refectionem a suo amico. Sum enim (ut spero) tua dilec-
tissima amica accipe a me solamen ne in graviores incidas tribulationes. 15

Figure de Hallabat se rendant chez le roi.

Qu'as-tu, lui dit-elle, qu'est-ce que t'ont dit ces hommes cou-
 pables qui t'ont affligé par leurs mensonges et leurs extrava-
 gances? Si tu veux te chagriner, dis m'en la raison pour que je
 partage ton chagrin; mais si tu veux y renoncer, viens, livrons- 20
 nous au plaisir et à la joie. Lorsque le roi se réjouit, je suis
 heureuse de sa joie, s'il est triste, je dois m'attrister de sa tris-
 tesse. — Le roi répondit : N'augmente pas encore ma douleur
 et mon chagrin, en me demandant la cause de mon accable-
 ment. — Hallabat reprit : Suis-je si peu considérée par toi? 25
 Le meilleur de tous les hommes, lorsqu'un malheur vient le
 frapper, ne demande-t-il pas conseil à ses sages, à ses familiers,
 à ses amis et à ses hommes de confiance afin d'échapper ainsi
 à la mauvaise fortune qui le menace? Celui qui a commis le
 plus grand péché, peut par l'intelligence et la raison l'effacer 30
 et y porter un remède qui lui fait regagner sa tranquillité et

שמחתו ושלותו כמו היה וכמו כן אתה אדוני המלך לא הוא ראוי
 לך שתתאבל ותכאיב לב אהביך ותשמח לב שונאיך כי כל אשר
 יעשה הדבר הזה לא יחשב משכיל ^{p. 149.} ויאמר המלך כבר! חמלתי
 עליך ואין טוב לא לי ולא לך [כי] אודיעך [סבת כאבי] כי אני מת
 ואתה ובנך וכל אהביי כי אנשי עיר פלונית קראתם לפתור החלום ⁶
 לי וציווני להרוג אותך ולבני רעי ואנשי בריתי ואיך אשמח
 בעת לא אראך או איך אראה ואחיה אם אהרוג כל אשר ציווני להרוג
 ויש אדם בעולם ששמע זה ולא יתאבל ולא ישתומם ויהי כאשר
 שמעה הדבר לא רצתה להראות כי היא דואגת על הדבר ההוא
 ותאמר לו אל תתאבל עלי אדוני המלך נפשי פדיון נפשך ויתמיד ¹⁰
 האל חייד ואיריך ימיד ועמיד³ שלותך וכבר נתן לך האל נשים

1) C. *si annuntiavero tibi causam mei doloris.* — 2) C. *et amici et socii tui,* ואהביך וחבריך. — 3) Ms. ויאמיד.

son repos d'autrefois. Toi, mon seigneur et roi, tu ne dois pas
¹⁵ davantage persévérer dans ton état de tristesse, qui fait le
 malheur de tes amis et la joie de tes ennemis; car quiconque
 agit ainsi, ne peut pas passer pour intelligent. — Le roi dit :
 J'avais pitié de toi et je pensais qu'il n'était bon ni pour moi
 ni pour toi de te faire connaître la cause de mon chagrin. Je
²⁰ dois mourir ainsi que toi, ton fils et tous mes amis. J'avais
 appelé les hommes de telle ou telle ville pour interpréter mon
 songe et ils m'ont ordonné de te livrer à la mort en même
 temps que mon fils, tous mes amis et alliés. Quel plaisir pour-
 rais-je goûter, lorsque je ne te verrai plus? Comment pourrais-
²⁵ je vivre après avoir tué tous ceux qu'ils m'ont ordonné de
 tuer? Qui peut entendre une chose pareille sans être accablé
 d'une profonde tristesse?

Lorsque Hallabat eut entendu les paroles du roi, elle ne
 voulut pas en paraître affectée; elle dit : Mon seigneur et roi,
³⁰ ne te chagrine pas à cause de moi, je donne volontiers ma vie
 pour la tienne; puisse Dieu la faire durer et prolonger tes jours
 dans un calme parfait! Dieu t'a accordé un grand nombre

רבות וטובות ממני¹ ואולם אשאל מן המלך שאלה אחת מפני
אהבתי כי² שלא יאמין לעולם אחרי מותי באילו האנשים הרשעים
ואל יתעק עמהם ואל יהרוג לאדם עד יביט מעשיו עשר פעמים
פן ינחם כי לא יוכל להחיות לאיש אשר יהרגו וכבר נאמר
5 במשלים³ אם תמצא פנינים נאים⁴ אל תשליכם עד תראה אותם
למי יכירם ועתה אהוני המלך ובר נא כי אילו האנשים אשר
קראתם אינם אוהבים לך ואתה כבר הרגת מהם שנים אלה * חלוצי
צבא⁵ ואל תחשוב כי הם שכחו הדבר ולא הוא ראוי לך שתניד
להם סודך או חלומותיך ואל תאמין להם דבר ואל תפן לעצת
10 הרשעים כי הם ישטמו אותך כדי שתהרוג חכמך אשר הם עזר
לך על ממלכתך והאשה אשר יקרה בעיניך ובנך^{p. 150.} אשר הוא חיד
וסוסך אשר הוא מצילך ומרכבך * והפיל אשר תלחם עליהם ותאמץ

1) C. ajoute : *Quare igitur contristatur rex*, ילמה יתאבל המלך. — 2) Lis. ב.י.
C. *erga ipsum*. — 3) Ms. במשלים; C. *in quadam parabolario*. — 4) Ms. רעים
C. *pulcras*. Il ajoute : *et eas non noveris*, ולא תכירם. — 5) C. *virorum*, איש. 15

de femmes qui valent mieux que moi. Je n'adresserai au roi
qu'une prière que mon amitié pour lui m'inspire : que le roi,
après ma mort, n'ajoute jamais foi à ces hommes pervers, qu'il
ne leur demande jamais conseil et qu'il ne condamne personne à
la mort sans avoir examiné dix fois les faits, pour qu'il n'éprouve 20
pas du repentir; car il ne pourra rendre la vie à celui à qui
il l'aura ôtée. Le proverbe dit : Si tu trouves des perles, ne
les jette point avant de les avoir fait examiner par un con-
naisseur. Rappelle-toi, mon seigneur et maître, que ces gens
que tu as appelés ne sauraient t'aimer, toi qui as tué douze 25
mille hommes valides de leurs compatriotes. Ne pense pas
qu'ils aient oublié ce fait. Tu ne devais donc pas leur raconter
tes secrets ou tes songes, ni leur accorder ta confiance en rien.
N'aie donc aucun égard aux conseils de ces méchants qui, dans
leur haine, t'engagent à tuer tes sages qui sont un appui pour 30
toi et ton royaume, ta femme qui est chère à tes yeux, ton fils
qui est ta vie, ton cheval qui est ta monture favorite, ton élé-

בם ממלכתך¹ ואם תהרונ כל אלה ויסור מחמד עיניך והוד
מלכותך ינברו עליך ויקחו נקמתך מהם ויוציאוך ממלכותך וישוב
לדם כמו שהיה מקדם והנה הוא כינארון החכם עודנו חי ולך
הגיד לו סודך והתיעץ עמו כי הוא יודע כל אלו הדברים ומה היה
ומה יהיה והוא * מהם אבל הוא² יותר חכם מכולם והוא חסיד³
וצדיק אין אנו חושדים אותו בעיצה אשר יתן לך אם תרצה לך
אליו ושאל אותו על כל אשר ראית בחלומך אם הוא יאמר כמו
אמרו עשה ואם לא דע כי אתה מלך גדול בארצך תעשה מהם
חפצך ויהי כשמע המלך הדבר ההוא שמח ממנו וייטב בעיניו
* ויצאה לחבוש סוסיו וירכב והלך אל כינארון החכם והוא היה אבל⁴
10 וחפז ראשו ויהי בהגיע אליו ירד מעל סוסו וישתחוו לו אפים ארצה⁵

1) C. *et gladium cum quo pugnas contra inimicos tuos et cum eo sustines*,
והרבך אשר תלחם בו על אייביך והאמץ בו. Dans notre texte il faudrait
והפילים. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. — 4) *Ester*, VI, 13.
15 — 5) Manque chez C.

phant par lequel tu combats tes ennemis et consolides ton em-
pire. Lorsque tu les auras tués tous, tu auras fait disparaître
ce qu'il y avait de plus précieux à tes yeux, ce qui avait fait
l'ornement de ton royaume; puis, ces gens s'empareront de toi,
20 se vengeront et te chasseront de cet empire qui leur reviendra
comme autrefois. Le sage Kinârôn vit encore, va lui dire ton
secret et lui demander conseil. Il sait tout, le passé et l'avenir;
il est bien de leur secte, mais il est plus sage qu'eux tous; il
est pieux et juste, et nous ne suspectons en rien la sincérité
25 de l'avis qu'il te donnera. Va donc chez lui et demande-lui
son opinion sur tout ce que tu as vu dans ton songe; s'il te
donne le même ordre qu'eux, suis-le; si non, sache que tu es
un roi puissant dans ton pays et que tu peux agir contre ces
gens selon ta volonté. — Ces paroles réjouirent le roi et lui
30 plurent. Il ordonna de seller son cheval qu'il monta pour se
rendre auprès du sage Kinârôn. Le roi était dans une attitude
humble et accablée. Arrivé auprès du sage, il descendit de
cheval, et se prosterna devant lui à terre.

צורת המלך ישתחוה לבנארון

ויאמר לו כנארון מה הדבר אשר הביא המלך אלי ומדוע פניך
 רעים * ואתה אינך חולה¹ ולא אראה על ראשך נור מלכותך
 אמר לו הייתי ישן לילה אחת על מטתי ואשמע * מן הארץ² שמונה
 5 קולות ואקץ ואישן שנית ואראה שמונה חלומות ואספר אותם
 לחבמי עיר פלונית אחיך³ ואני מאד אפחד שמא יקרה לי מהדבר
 רע או שאמות במלחמה או שיוציאוני ממלכותי * ויגברו עלי⁴
 אמר לו כנארון החכם אל תדאג אדוני כי לא * יבוא לך רע^{p. 151.} מכל
 אשר אמרת ולא יוציאוך ממלכותך ולא⁵ יקרה לך דבר מן התלאות
 10 והמצוקות כי הכל יתהפך לך לכבוד ולתפארת ויצא לך החלום
 במהרה ותשטח השמונה חלומות אשר ראית * ותגיד אותם לי⁶
 אני אומר לך פתרונם שני הדגים [האדומים]⁷ אשר ראית עומדים

1) Manque chez C. — 2) C. *in somno*. — 3) C. ajoute : *malum annun-*
ciaverunt super ipsis, ודגירו לי רע על הרבר הזה. — 4) Manque chez C. —
 5) Manque chez C. — 6) Manque chez C. — 7) C. *rubrei*.

Figure du roi se prosternant devant Kinârôn.

Kinârôn lui dit : Quelle cause amène le roi auprès de moi ?
 Pourquoi cette mine abattue, lorsque tu n'es pas malade ? Pour-
 quoi ne vois-je pas sur ta tête ta couronne royale ? — Le roi
 répondit : Une nuit je dormis étendu sur mon lit, lorsque j'en- 20
 tendis huit sons sortir de terre. Je me réveillai, me rendormis
 et vis huit songes que j'ai racontés à tes frères, les sages de
 telle et telle ville, et je redoute fort qu'il ne résulte de ces
 rêves un malheur pour moi, soit que je meure dans un combat,
 soit que mes ennemis me vainquent et me chassent de mon 25
 royaume. — Le sage Kinârôn lui répondit : Ne prends aucun
 souci, mon seigneur ; car aucun malheur ne t'arrivera de tout
 ce que tu m'as dit ; on ne te chassera pas de ton empire, et tu
 n'éprouveras aucune peine, aucune adversité. Tout tournera
 à ton honneur et à ta gloire. Le rêve se réalisera bientôt et tes 30
 visions contribueront à ta joie. En voici l'interprétation : Tu
 as vu deux poissons rouges debout sur leur queue, c'est qu'un

על רגליהם¹ יביאו לך ממלך פלוני מנחה שתי כפות זהב² וכם
פנינים³ * וינישו אותם בין שתי ידיך⁴ ושתי עופות המים אשר ראית
כי עפו אחריך ונפלו מבין ידיך יבואו לך ממלך יון מי יעמד⁵ לפניך
בשני סוסים אין בעולם כמותם והנחש אשר ראית עובר בין רגלך
השמאלית יבואו לך ממלך תרשיש מי יעמד לפניך בחרב שאין⁶
בעולם כמוהו ואשר ראית נפשך מתגולל בדם יביאו לך ממלך
שבא בגדי רקמה ובגדי משי למלכות ואשר ראית שהיית רוחץ
נופך במים יביאו לך ממלך תוכלי בגדים לבנים מפשתן⁷ ואשר
היית עומד על הר לבן יביאו⁸ לך ממלך הרן⁹ מי יניש לפניך פיל
לבן לא ישיגוהו הסוסים ואשר ראית על ראשך לפיד אש יוכל לך¹⁰
ממלך קדר מי יעמד לפניך בכתר זהב על ראשך והעוף הלבן
אשר ראית אשר ינקר ראשך בפיו לא¹¹ אפתור^{p. 152.} אותו לך היום ואינו

1) C. *caudis*, ונביהם. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. —
4) Ms. נעמד. — 5) C. *Thabor*, תביר. — 6) C. ajoute : *scilicet byssini*, רצוני
15 אלא. — 7) Lis. יביא. — 8) C. *Dathan*, דתן. — 9) Ms. אלא.

tel royaume t'offrira deux coupes d'or, remplies de perles. Les
deux oiseaux aquatiques qui t'ont poursuivi dans leur vol et
sont tombés à tes pieds, signifient que les ambassadeurs de la
Grèce t'amèneront deux chevaux incomparables. Le serpent
20 que tu as vu passer devant ton pied gauche indique que le roi
de Tarchich t'enverra une épée sans pareille. Tu t'es trouvé
souillé de sang, c'est que le roi de Saba t'enverra des étoffes
de brocart et de soie. Tu t'es lavé le corps avec de l'eau, c'est
que le royaume de Toubal te fera présent de vêtements blancs
25 en lin. Tu as paru te tenir debout sur une montagne blanche,
c'est que le roi de Haran te fera amener un éléphant blanc
plus rapide que les chevaux. La colonne de feu qui s'est
montrée au-dessus de ta tête, signifie qu'un messenger du roi
de Kêdar placera une couronne d'or sur ta tête. Quant à
30 l'oiseau blanc que tu as vu te mordiller la tête, je ne te l'expli-
querai pas aujourd'hui; ce n'est rien de mauvais que tu aies à

דבר רע ואל תירא ממנו אולם תתכעם בו מעט על אהוביך ואילו
המנחות יבואו לך מהיום עד שבעה ימים ויהי כשמע המלך
הדבר ההוא השתחוה לרגלי כנארון החכם החסיד וישב לביתו
ויאמר כי אין בעולם חכם כמו כנארון החסיד ואני אביט לדבריו
5 אשר אמר ויהי ביום השביעי וילבש המלך בבגדי מלכות וישב
בהיכלו על כסא מלכותו ויצו לגדוליו ולשריו וישבו לפניו ויתחילו
המלאכים לבוא עוד זה מדבר וזה בא' עד באו כלם¹ ויעמידו
המנחה לפניו ויהי כראות המלך הפנינים והאבנים היקרים והזהב²
גדלה שמחתו ויאמר בנפשו מאד חטאתי אשר ספרתי דברי לאנשי
10 בליעל

צורת המלך והמנחה לפניו

ויאמר לא הבינותי דברי וימעשי אשר ספרתי להם חלומי בעת

מן הראשון, 1) *Job*, I, 18. — 2) C. ajoute : *a primo usque ad ultimum*, עד האחרון — 3) C. *et iocalia auri*. — 4) Manque chez C.

eraindre; tu éprouveras seulement un ressentiement passager 15
contre tes amis. Du reste, ces présents arriveront d'aujourd'hui
en sept jours.

Le roi, ayant entendu ces paroles, se prosterna aux pieds
du sage et pieux Kinârôn et rentra chez lui en disant : Dans
le monde entier il n'y a pas un sage comme le pieux Kinârôn, 20
j'attendrai donc les choses qu'il m'a annoncées. Le septième
jour le roi mit les vêtements royaux, s'assit dans son palais
sur le trône et ordonna aux grands et aux ministres de son
royaume de se tenir devant lui. Les ambassadeurs commen-
cèrent à arriver; à peine un messenger eut-il parlé que l'autre 25
se présenta, jusqu'à ce que tous eussent placé leurs présents
devant le roi. Lorsque le roi vit les perles, les pierres pré-
cieuses et l'or, sa joie fut grande, et il se dit : J'ai eu bien tort
de raconter mes affaires à ces gens de rien.

Figure du roi et des présents.

30

Il ajouta : J'ai parlé et agi sans discernement, lorsque je leur

יצונו לעשות אשר צווי ולולי חמלת המקום עלי ועצת הלבת אשתי
 אבדתי מן העולם ועל כן הוא ראוי לכל איש שישמע מאזהביו
 ורעיו * וחבריו ומיודעיו² ויאמין בעצתם כי הלבת נתנה לי עצה
 טובה ועשיתה ויצאה לשוב ויעמיד³ האל כבודי לי ומלכותי בעצת
 5 האהובים והחברים [ו]ננלה לי בזה הדבר צדקת כנארון החסיד
 ואמונת דבריו ויהי אחרי כן קרא המלך לבנו ולבלאר השר שלו
 והכותב ויאמר להם לא יתכן לנו שנביא זאת המנחה לאוצרותינו
 אלא^{p. 153.} אחלק אותם ביניכם אתם אשר שמתם נפשכם תחת נפשי
 למות ועל הלבת אשר נתנה לי עצה טובה ותעמיד בעצתה מלכותי
 וממשלתי ואשר הפכה לששון אבלי ויאמר לו בלאר השר שלו
 10 לא הוא ראוי לנו אנחנו עבדי המלך שנתמה באשר עשינו למלך
 ומי הוא העבד אשר לא הוא ראוי לו שישים נפשו תחת נפש

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Ms. ויאמיד.

communiquai mes songes et reçu leurs ordres; car sans la
 15 miséricorde divine et le conseil de Hallabat, je courais à ma
 perte. Tout homme doit donc écouter ses amis, ses familiers,
 ses compagnons et ses intimes, et avoir confiance dans leurs
 avis; car ma femme m'a suggéré une pensée excellente, que
 j'ai suivie pour mon bonheur. Dieu a fortifié mon empire,
 20 sauvegardé ma dignité par le conseil de ceux que j'aime et qui
 sont attachés à ma personne. J'ai reconnu également dans cette
 circonstance le mérite du pieux Kinârôn et la véracité de ses
 paroles. Après cela, le roi fit appeler son fils, son ministre Bilâr
 et le secrétaire, et leur dit: Il ne faut pas déposer ces présents
 25 dans notre trésor. Je préfère les partager entre vous qui avez
 exposé votre vie pour moi, et Hallabat qui, par son bon conseil,
 a fortifié mon royaume et mon gouvernement, et a changé mon
 deuil en allégresse. — Bilâr le ministre répondit: Il ne faut pas
 30 que nous, les serviteurs du roi, nous exagérions la valeur
 de ce que nous avons fait pour le roi. Quel serviteur ne don-
 nerait pas sa vie pour celle de son maître? Quiconque ne con-

אדוניו¹ ואולם זאת המנחה אין אני ראוי לקחת ממנו אבל בנך
הוא ראוי לקחת אשר תתן לו כטוב בעיניך אמר המלך כבר
נתן לנו האל טוב גדול על כן אל תתבייש וקח חלקך ושמה בו
אמר בלאר יהיה אשר ירצה המלך להיות ואולם אם יראה
המלך שיתחיל הוא ויקח לעצמו מה שירצה יעשה ויקח המלך
לעצמו הפיל הלבן² ונתן לבנו הסוס האחד ונתן לקרובו הכותב
הסוס האחר ושלח אל כנאדון הבגדים הלבנים אשר הם בגדי מלכים
ויאמר כי [ה]עטרת והבגדים³ לא הוא ראוי אלא לנשים ויאמר
לבלאר השר שלו קח הנור והבגדים⁴ ובוא אחרי אל בית הנשים
ויקרא המלך להלבית והפילגש שלה וישבו לפניו ויאמר המלך 10

1) C. ajoute : *Quicumque pro domino suo non consentit mori ac pro amicis et sociis, non est vir discretionis, et propter hoc ne admiretur dominus rex quod habeat servos se exponentes loco domini sui*, וכל מי אשר לא ירצה למות תחת אדוניו ואוהביו וחבריו איננו בעל אמונה ועל כן לא יתמה אדוני המלך שיש לו עבד אשר ישים נפשו תחת נפש אדוניו. — 2) Manque chez C. — 3) et 4) C. 15 ajoute : *rubeas*, האדומים.

sent pas à mourir pour son maître, ses amis et ses compa-
gnons, n'est pas un homme sûr, et c'est pourquoi mon seigneur
et roi ne doit pas être étonné d'avoir un serviteur, prêt à
donner sa vie pour celle de son maître. Nous ne devons donc 20
rien prendre de ces présents, mais donnez-en à ton fils selon
ton bon plaisir. — Le roi reprit : Après tant de biens que Dieu
nous a accordés, tu ne dois pas hésiter à accepter avec plaisir
ta part. — Bilâr dit : Qu'il soit fait selon la volonté du roi!
Mais qu'il plaise au roi de choisir d'abord pour lui-même ce 25
qu'il désire. Le roi prit pour sa personne l'éléphant blanc.
Puis il donna à son fils un cheval et à son parent, le secrétaire,
l'autre; il envoya à Kinârôn les vêtements blancs, de vrais
vêtements royaux. Puis, il dit : La couronne et les étoffes
rouges ne conviennent qu'aux femmes. Il ordonna donc à son 30
ministre de les prendre et de le suivre dans l'appartement des
femmes. Là, il fit appeler Hallabat et sa suivante qui se pla-
cèrent devant lui. Le roi dit ensuite à Bilâr : Présente à Hal-

אל בלאר שים הנזר והבגדים לפני הלכת ותקח מה תרצה * ויהי
 כראות הלכת זה וזה הביטה אל בלאר^{p. 151.} בקצת עינה שיאמר לה
 איזה מהם תקח' ויקרץ בעיניו שתקח הבגדים ויהי המלך נושא
 ראשו ותפול עינו על [עיניו]² בלאר וירא והנה הוא קורץ בעיניו
 ויהי כראות הלכת כי המלך ראה בעת קרץ בלאר בעיניו עובה
 הבגדים אשר הראה לה בלאר ותשב לצד הבית ותקח הנזר שמא
 יחשוב עליה המלך דבר רע

צורת המלך ובנו ובלאר והכותב והלכת ופילגשה והמנחה לפניהם

* ויעמוד בלאר אחרי כן ארבעים שנה³ כל פעם שיבא על המלך
 יסבר קצת עינו ויקרץ בו * מן היום אשר קרץ בעינו להלכת' שמא
 יחשוב המלך כי הוא רוצה לעשות דבר רע * ולולי שכל הלכת

1) Manque chez C. — 2) C. *in oculum*. — 3) C. *et factum est post hoc*. — 4) C. *ac si hoc semper ex consuetudine faceret*, כמו איש אשר הוא רגיל לעשות כן תמיד.

15 labat la couronne et les étoffes, pour qu'elle fasse son choix.
 Après avoir regardé les deux objets, elle fit du coin de ses
 yeux signe à Bilâr pour que celui-ci lui indiquât ce qu'elle de-
 vait choisir. Il lui indiqua par un clignement qu'elle devait
 préférer les étoffes. Mais le roi leva la tête et aperçut Bilâr au
 20 moment où il clignait des yeux. Hallabat, voyant que le roi
 avait remarqué ce jeu, laissa les étoffes que Bilâr lui avait
 montrées et prit la couronne. Puis elle se rangea d'un côté de
 la chambre, craignant que le roi ne conçût quelque soupçon.

Figure du roi, de son fils, de Bilâr, du secrétaire, de Hallabat et de sa
 25 suivante, tandis que les présents sont placés devant eux.

Bilâr qui conserva encore son ministère pendant quarante
 ans, clignait de son œil toutes les fois qu'il se présentait devant
 le roi, depuis le jour où il avait fait des signes à Hallabat, de
 crainte d'être soupçonné par son maître; et certes, sans cette
 30 précaution de Hallabat et de Bilâr, ce dernier ne se serait pas

ושכל בלאר לא נמלטו מיד המלך¹ והיה המלך תמיד לילה ילין
 עם הלבית ולילה ילין עם פילגשה ויהי בלילה אשר היה לו להיות
 עם הלבית ותבא אל המלך והיא עשתה לו ארז² לאכילתו והוא
 הנקרא בלשון ערב ריוז³ ותבא אליו ובירה הקערה של זהב ובה
 5 הארו ועל ראשה הנזר ותעמוד לפני המלך ויהי בראות פילגשה
 לבשה קנאה בעד הלבית ותקם ותלבש^{p. 155.} בנדי מלכות ותלך לנזר
 המלך ויאיר הבית מהדרה והיתה בבגדיה כמו השמש בצאתו ממזרח
 ויהי בראות המלך אותה חשק בה ויאמר אל הלבית באמת היית
 סכלה בקחתך הנזר ועובך הבגדים אשר אין באוצרותינו כמוהם
 10 ויהי כשמוע הלבית כי היה מהלל פילגשה ומסכל עצתה⁴ חרה אפה
 ותלבש אף וחימה וכעס ותקח הקערה ותכה בה על ראש המלך
 וימלאו פניו זקנו וגופו והיה הדבר ההוא אשר ראה בחלום מן

1) Manque chez C. — 2) C. *ferculum cum grano risi*. — 3) Manque
 chez C. — 4) C. *illas vestes candidas*, הבגדים הנאים האלה. — 5) Lis. עצמה.

sauvé de la main du roi. Or, le roi avait l'habitude de passer 15
 une nuit avec Hallabat et une autre nuit avec la suivante.
 Dans la nuit qu'il devait passer avec Hallabat, elle vint auprès
 du roi, à qui elle avait préparé du riz pour son repas. Au mo-
 ment où elle se présenta, la couronne sur la tête et à la main
 le plat d'or qui contenait le riz, la suivante, qui la voyait, de- 20
 vint jalouse de Hallabat. Elle se leva, se couvrit de vêtements
 magnifiques et se plaça vis-à-vis du roi. Son éclat illuminait
 l'appartement et ses vêtements ressemblaient au soleil, lorsqu'il
 se lève à l'orient. Lorsque le roi l'aperçut, il fut pris d'une
 vive passion pour elle, et dit à Hallabat : Tu étais vraiment sotte 25
 d'avoir préféré la couronne à ces étoffes qui n'ont pas leur pareil
 dans nos trésors. Hallabat, entendant le roi exalter sa suivante
 et la traiter elle-même de sotte, fut saisie de colère et dans sa
 rage elle frappa le roi à la tête avec le plat, dont le contenu se
 répandit sur sa figure, sa barbe et tout son corps. C'était-là l'oi- 30
 seau blanc lui mordillant la tête, qu'il avait vu dans son rêve

העוף הלבן אשר היה מנקר ראשו כמו פתר לו כנארון ויקרא
המלך אל בלאר ויאמר לו האינך רואה מה עשתה לי זאת האשה
ואך בזה אותי ואקל בעיניך לך מהרה והתן ראשה ואל תוסף
לדבר עמי עד תהרגנה

- 5 צורת הלבת והיא חכה בקערה על ראש המלך ותשפך אותה על פניו
ויצא בלאר עם הלבת מאת המלך ויאמר בנפשו לא אהרגנה
עד שתשוב חמת המלך כי היא אשה משכלת חכמה ונכבדת¹
ואין לה דמיון בכל הנשים ולא יוכל המלך לעמוד רגע בלתי וכבר
הציל האל על ידה אנשים רבים מן המות ואנחנו מקוים טובתה
בכל יום עד מותנו ואדע כי יוכיחני המלך מפני שמהרתי להרגנה
10 | על כן לא אהרנו אותה עד אראה מה אימר המלך בעדה ואתפאר^{p. 156.}
בוה הדבר על כל העולם כי יוסר בה המלך ולא ימהר לעשות

1) C. ajoute : *inter omnes dominas regni*, בין כל שרות המלכות.

- et auquel Kinârôn avait fait allusion. Le roi fit aussitôt appeler
15 Bilâr et lui dit : Ne vois-tu pas ce que cette femme m'a fait,
comment elle m'a maltraité et à quel point elle m'a manqué de
respect? Va vite lui couper la tête et ne m'adresse plus la pa-
role avant de l'avoir livrée à la mort.

- 20 Figure de Hallabat lorsqu'elle frappe la tête du roi avec le
plat et en répand le contenu sur sa face.

- Bilâr emmena Hallabat de chez le roi et se dit : Je ne la
tuerai pas avant que la colère du roi se soit apaisée; car c'est
une femme intelligente, sage et honorée. Aucune femme ne lui
ressemble et le roi ne pourra pas rester un instant sans elle.
25 Par son intermédiaire, Dieu a sauvé bien des gens de la mort
et nous espérons en sa bonté toujours jusqu'à notre fin. Certes,
le roi m'en voudrait de m'être trop pressé de la tuer. J'atten-
drai donc pour voir ce que le roi dira à son sujet, et je tirerai
gloire de cette conduite devant tout le monde. Car le roi se
30 corrigera par là et n'agira plus avec une telle précipitation.

דבר כמו זה¹ ואם הוא לא מזכירנה אלא יקצוף עליה אשלים דברו
ומצותו וילך בה אל ביתו ויפקוד עליה שני אנשים לשרת אותה
מסריסי המלך וצוה לכל אנשי ביתו לכבד אותה כמו יכבד עבד
אדוניו² ולעבוד אותה ולשמרה³ עד יראה מה יצוה המלך ויוציא
5 חרבו וטבל אותו בדם כבש ויבא אל המלך אבל וחפוי ראש

צורת בלאר בא אל המלך וחרבו שלופה בידו

ויאמר לו עשיתי דבריך והרגתי הלבית ולא התמהמה המלך
אלא מעט⁴ ושככה חמתו⁵ ויזכור יופי הלבית וירבה יגונו והיה מנחם
נפשו ומדבר על לבו ומתבייש לשאול מן בלאר אם עשה אשר
10 אמר לו ואם לא היה מקוה טוב מפני שדוה יודע משכל בלאר כי
לא יהרג אותה ויען בלאר בשכלו אל תשתומם אדוני המלך ואל

1) C. ajoute : *absque diligenti provisione*. — 2) Manque chez C. —
3) Manque chez C. — 4) C. ajoute : *suorumque morum et prudentie penituit*
ipsum eam interfecisse, ומדותיה ושכלה וינחם על אשר הרגה.

Mais, s'il ne parle plus d'elle, sans montrer son irritation contre 15
elle, j'exécuterai l'ordre qu'il m'a donné. Il la conduisit donc
chez lui, mit deux eunuques du roi à son service et ordonna
aux gens de sa maison de l'entourer des honneurs que l'esclave
doit à son maître, de la servir et de la garder. Il voulait ainsi
voir ce que le roi lui ordonnerait. Puis il sortit son épée du 20
fourreau et la trempa dans le sang d'un bœuf. Il vint auprès
du roi triste et abattu.

Figure de Bilâr se présentant devant le roi et portant à la
main son épée tirée.

Il lui dit : J'ai fait selon tes paroles et j'ai tué Hallabat. La 25
colère du roi ne tarda pas à s'apaiser; il se souvint alors de la
beauté de Hallabat et son chagrin fut grand. Il éprouvait des
regrets, se parlait à lui-même et était honteux de demander à
Bilâr, s'il avait exécuté les ordres qui lui avaient été donnés,
ou non. Il concevait bien quelques espérances que Bilâr dont 30
il connaissait l'intelligence ne l'eût pas tuée. Le ministre dit
sagement : Que mon seigneur et roi ne s'afflige ni ne s'attriste!

תתאבל כי הבכי לא ישיב האבדה והדאנה לא תועיל רק יענו הנפש
 יכאיבו הנוף * אף כי אוהבי המלך ורעי לא יחסר להם יגון ואנחה
 ודאנה מפני שיראו למלך משתומם¹ וישמחו אויביו ויראו בו * וכל
 מי ישמע הדבר הזה לא יחשבהו חכם ונבון² ועל כן קוה אדוני
 המלך ואל תתאבל על דבר אשר לא תוכל להשיבו לעולם ואם³
 ירצה המלך^{p. 157.} אומר לו מעשה אחד אשר ידמה לאשר עשה הוא
 אמר המלך הנד נא לי אמר בלאר אמרו כי שני יונים זכר
 ונקבה אספו מן הנרנות חטים ושעורים עד שנמלא הקן שלהם
 ויאמר הזכר לנקבה אל נאכל מכל אשר אספנו דבר * אלא נבקש
 על הדורים ועל הגבעות ובמדברות כמה נחיה⁴ ובעת⁵ יבואו ימי⁶
 הצנה ולא נמצאנו במדברות * נשוב לאשר אספנו ונאכל אותו⁷

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. —
 4) C. *usque ad*, עד אשר. — 5) C. *ajoute : et areas*, ובנרנות. — 6) Manque
 chez C.

-
- 15 Car les larmes ne ramènent pas la chose perdue et le chagrin
 ne sert à rien qu'à tourmenter l'âme et à torturer le corps.
 Les amis et les familiers du roi surtout ne manqueront pas
 de douleur et de soucis, lorsqu'ils verront leur maître affligé,
 tandis que ses ennemis seront heureux et se réjouiront. Lors-
 20 qu'on entendra cela, le roi perdra sa réputation d'homme intel-
 ligent et sage. Mon seigneur et roi devrait donc se résigner et
 ne pas s'abandonner à son deuil au sujet d'une perte irrépa-
 rable. Si le roi veut, je lui raconterai une histoire qui ressemble
 à la sienne. Le roi dit : Raconte-la moi.
- 25 Bilâr répondit : Deux colombes, un mâle et une femelle,
 avaient rempli leur nid de froment et d'orge qu'ils avaient ra-
 massés dans les greniers. Le mâle dit alors à la femelle; ne
 mangeons rien de tout ce que nous avons ramassé, mais cher-
 chons notre nourriture dans les montagnes, les collines et les
 30 prairies jusqu'à ce que le froid arrive, où nous ne trouverons
 rien dans les champs, et nous aurons alors recours à ce que
 nous avons emmagasiné. La femelle répondit : Ce que tu dis

ותאמר לו הנקבה בן דברת וכן נעשה והיו הבר והשעורים
לחים מפני הגשמים וימלאו הקן * וילך הזכר למקום אחד ויבושש
שמה עד ימות החמה¹ ויהי בימי הקץ יבשו השעורים והבר ויחסר
מן הקן חציו² ויהי בשוב הזכר³ וירא כי חסרו השעורים אמר
לנקבה הלא * ברתנו ברית שלא נאכל מאשר אספנו עד אשר יכלה
כל אשר בהרים ולמה אכלת ממנו⁴ ותאמר לא אכלתי ממנו אבל
חסרו מפני * חלוק הומן וחום השמש ויבש הרוחות ולא האמין
לה ויכה אותה בפיו עד הרגה ויהי כי באו הגשמים שבו הבר
והשעורים לחים מפני המים וימלא הקן כמו היה ויהי כראות
10 הזכר הדבר ההוא נחם וידע * כי חטא כי אשר הרג לאשתו וישב
אל צדו ולא אכל ולא שתה עד מת

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) C. ajoute : *post multos dies*, לימים רבים. — 4) C. comme s'il y avait : הבר לא תקח מן הבר. — 5) Manque chez C. — 6) Manque chez C. — 7) C. *quoniam dixerat sibi verum uxor sua et 15 quia innocens ipsa fuerat et cepit dolere et contristari*, כי אמת רברה אשתו וכי, ודיתה בלי עין ויחל להתאבל ולהשתומם.

est juste et nous agirons en conséquence. Or, le froment et l'orge, humides par suite de la pluie, remplissaient alors le nid; mais pendant l'été les grains séchèrent et une bonne moitié du 20 nid devint vide. Le mâle, en revenant d'un voyage qui s'était prolongé jusqu'à l'époque des grandes chaleurs, crut s'apercevoir que l'orge avait diminué et dit à la femelle : Nous nous étions engagés formellement à ne rien manger de nos provisions, tant que la nourriture ne manquerait pas dans les montagnes; pour- 25 quoi en as-tu mangé? — La femelle répondit : Je n'en ai rien pris du tout, mais la diminution provient du changement de temps, de l'ardeur du soleil et de la sécheresse des vents. Le mâle n'en crut rien et tua sa femelle à coups de bec. Mais le temps des pluies revint, et, l'eau gonflant l'orge et le froment, 30 le nid se remplit comme auparavant. En voyant cela, le mâle se repentit; il reconnut qu'il avait eu tort de tuer sa femme et se mit sur le côté sans manger ni boire jusqu'à ce qu'il mourût.

צורת הקן והצננים כי והזכר והנקבה מתים

וְעַל כֵּן כָּל מִי הוּא מִשְׁכִּיל וְנִבּוֹן וְחֹכֵם לֹא הוּא רֹאיוּ שִׁימָהָר^{p. 158.}
בִּמְעֵשָׂיו וְיִשְׁכַּח הָאֲחֵרוֹנוֹת וְאֵתָּה אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ אֵל תִּבְקֶשׁ אֲשֶׁר לֹא
חֲמַצָּא וּבִקֵּשׁ אֲשֶׁר אֵתָּה בּוֹ הַיּוֹם בְּטֶרֶם יִמְלֹט מִדָּךְ הַכֹּל וְאֵל יִקְרָה
לְךָ אֲשֶׁר קָרָה לְקוֹף וּבִעַל עֲדָשִׁים אָמַר הַמֶּלֶךְ וְאִיךָ הִיָּה אָמַר⁵
בְּלֹאֵר אָמְרוּ כִּי אִישׁ אֶחָד הִיָּה לוֹ כָּלִי מֵלֵא עֲדָשִׁים וְהִיָּה הוֹלֵךְ מֵעִיר
לְעִיר וְיִהְיֶה הוּא בְּדֶרֶךְ וְיָבֵא בְּתוֹךְ אֵילָנוֹת גְּבוּהוֹת בְּדֶרֶךְ וְיִנִּיחַ הַכָּלִי
בְּאֶרֶץ וְיִשֵּׁן * מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה עֵיף * וְיִרְדַּךְ קוֹף אֶחָד * מִן הָאֵילָנוֹת הָהֵם
יִקַּח מִן הָעֲדָשִׁים מֵלֵא כִּפּוֹ * וְיַעַל לְאֵילָן שִׂיאֲכֻלָּם שֵׁם * וְיִהְיֶה
הוּא עוֹלָה וְיִפּוֹל נִגְרָר אֶחָד מִדּוֹ * וְיִרְדַּךְ לִבְקֶשׁוֹ וְיִהְיֶה הוּא מִחֻזֵּק¹⁰
כִּעֲנַפִּי הָאֵילָן וְיִמְלֹט מִדּוֹ כָּל אֲשֶׁר הִיָּה בִּידּוֹ מִן הָעֲדָשִׁים * הַכֹּל

1) C. de, על. — 2) Manque chez C. — 3) C. cum autem vidisset symea
quedam que erat in arbore vas lentium descendit, וַיֵּרֶד כְּאִשֶּׁר רָאָה קוֹף אֶחָד,
אֲשֶׁר הִיָּה בְּאֵילָנוֹת אֵת כָּלִי הָעֲדָשִׁים וַיִּרְדַּךְ. — 4) Manque chez C. — 5) C.
ajoute : et nolens illud amittere, ולא רָצָה לְאַבְדּוֹ.

Figure du nid rempli de grain et du mâle et de la femelle morts.

Un être intelligent, avisé et sage, ne doit donc pas précipiter
ses actions, ni en oublier les conséquences. Mais toi, seigneur
et roi, ne cherche pas ce que tu ne saurais trouver; occupe-toi
20 de ce qui te reste aujourd'hui avant que le tout ne t'échappe.
Autrement il t'arriverait ce qui est arrivé au singe avec le
propriétaire de lentilles.

Le roi demanda : Quelle est cette histoire?

Bilâr répondit : Un homme possédait un vase plein de len-
25 tilles qu'il colportait d'une ville à l'autre. En chemin, arrivé
dans un bouquet d'arbres très-élevés, il déposa son vase à terre
et s'endormit parce qu'il était fatigué. Aussitôt un singe descen-
dit de l'un de ces arbres et prit autant de lentilles que ses mains
en pouvaient contenir. Mais en remontant pour les manger,
30 il en laissa tomber un grain. Il redescendit pour le chercher,
mais en se tenant aux branches, toutes les lentilles s'échap-
pèrent de sa main, et le tout tomba à terre.

נפל¹ ואתה אדוני המלך יש לך * שש עשרה אלפים מן הנשים *
 * (להתענג בהן) תעזוב לשמח בהן ולהתעלם בהן ותבקש אשר לא
 תמצא לעולם² ויהי כשמוע המלך הדבר ההוא האמין כי הרג הלבית
 צורת האיש והאילנות והקוף

5 אמר המלך המפני עון אחד עשית אשר צויתך ברנע אחד ולא
 יכולת לעמוד מעט ולראות מה אתה עושה אמר [בלאר] כי דבר
 המלך ודבר אשר לא יסור דברו הוא אחד אמר המלך ומי הוא
 זה אמר בלאר הוא האל³ אשר לא יסור^{p. 159.} דברו * (הוא אחד⁴)
 ולא תתחלף מצותו אמר המלך גדל מאד כאבי ואבלי על אשר
 10 הרגת הלבית אמר בלאר שנים הם * חייבים שלא יגדל יגונם
 ולא שישונם וטובתם בעולם הוא מעט וטובתם תונה בעת יראו

1) C. sic propter unam lenticulam dimisit et perdit totam quod abstulit,
 והפיל ואבר כל אשר לקח מפני עדשה אחת. — 2) C. ultra centum mulieres,
 יותר ממאה נשים. — 3) Manque chez C. — 4) C. iste rex, המלך. —
 5) Manque chez C. 15

Eh bien, seigneur et roi, tu as seize mille femmes avec les-
 quelles tu peux te distraire, et tu négliges de te réjouir et de
 t'amuser avec elles, pour chercher celle que tu ne retrouveras
 jamais. Lorsque le roi eut entendu ces paroles, il crut que Hal-
 labat avait été tuée. 20

Figure de l'homme, des arbres et du singe.

Le roi dit: Comment as-tu pu, pour une seule offense, exécu-
 ter en un instant les ordres que je t'avais donnés? Ne pouvais-
 tu pas attendre un peu et réfléchir sur ce que tu allais faire? —
 Bilâr répondit: La parole d'un roi est comme la parole de celui 25
 dont la parole est irrévocable. — Le roi demanda: Et qui est-
 ce? — Bilâr répondit: C'est Dieu dont la parole est irrévo-
 cable et qui ne revient pas sur un ordre donné. — Le roi re-
 prit: Ma douleur et mon chagrin sont grands de ce que tu as
 tué Hallabat. — Bilâr dit: Deux n'ont forcément ni grand 30
 chagrin ni grande allégresse, parce que leur bonheur dans le
 monde dure peu et se change en tristesse dès qu'ils aperçoivent

הרע' חוטא אשר יאמר אין חשבון ביום המות ואין משפט ואין עינוי
ואשר לא עשה חסד' לעולם. אמר המלך אילו הייתי רואה להלכת
לא הייתי מתאבל על דבר בעולם. אמר בלאר שנים לא הוא ראוי
שיתאבלו העושה חסד בכל יום ומוסיף עליו ואשר לא חטא לעולם
5 אמר המלך הלא אביט לעולם אל הלכת *יותר מאשר הבטתי.
אמר בלאר שנים לא יביטו לדבר העור והאיש אשר אין לו שכל
וכמו כן לא יראה העור מאומה כן לא יראה הסכל ויכיר בין טובתו
לרעתו וכבר נאמר הכסיל בחשך הולך'. אמר המלך אילו ראיתי
הלכת גדלה שמחתי. אמר בלאר שנים יראו מי יש לו עינים וחכם
10 אמר המלך אילו הבטתי פני הלכת לא שבעתי מראות פניה
לעולם. אמר בלאר שנים לא ישבעו אשר אין לו ינון אחר כי אם

1) Il faut peut-être lire : שינדל, et effacer חונה, qui semble être biffé dans le manuscrit. Il faudrait traduire : Deux méritent d'avoir le chagrin grand et pas de joie, ils ont peu de bonheur dans le monde, et ne sont
15 heureux qu'en voyant le mal. C. porte : *Duo sunt quorum magna est tristitia in hoc mundo et pium* (lis. *parvum*) *gaudium*, שנים הם שינדל באבם, בעולם הזה ושונים מעט
2) C. ajoute : *cum inope*, לעני. — 3) *Manque* chez C. — 4) *Eccl.* II, 14.

le mal : Le pécheur qui prétend qu'après la mort il n'y a ni
20 responsabilité ni justice ni tourment, et l'homme dur qui n'a
jamais fait la charité au pauvre. — Le roi dit : Si je voyais
Hallabat, rien ne me causerait jamais de la tristesse. — Bilâr
dit : Deux ne devraient pas s'attrister : Celui qui fait de jour
en jour plus de bien, et celui qui ne pêche jamais. — Le roi dit :
25 Je ne verrai donc plus Hallabat comme autrefois. — Bilâr dit :
Deux ne voient rien : L'aveugle et l'homme sans raison; de
même que l'aveugle n'aperçoit rien, de même le sot ne recon-
naît ni ne distingue ce qui est pour son bien ou pour son mal.
Aussi il est dit : Le sot marche dans les ténèbres. — Le roi
dit : Ma joie serait grande, si je revoyais Hallabat. — Bilâr
30 dit : Deux voient : Celui qui a des yeux et celui qui est sage.
— Le roi dit : Si je pouvais contempler la figure de Hallabat,
je ne m'en rassasierais jamais. — Bilâr dit : Deux ne se rassa-

לאסוף הון ואשר יתאוה לאכול אשר לא ימצא אמר המלך אין
 אני ראוי שאלך אחריו בכל דברי אמר בלאר שנים אין אדם
 ראוי שילך אחריהם אשר יאמר כי אין דין ואין משפט על כל
 מעשה האדם ואשר לא יסור עינו מלהביט לאשר אין לו ואז
 5 משמוע ותאנתו מן הנשים אשר לבלתו ולבו מן הרע אשר ירצה
 לעשות כי תהיה אחריתו לרע ^{p. 160.} אמר המלך שבתי על הלכת
 שומם אמר בלאר שלשה דברים הם שוממים הנהר אשר אין בו
 מים שומם והארץ אשר אין בה מלך והאשה אשר אין לה בעל
 אמר המלך בטוב תיסר אותי זה היום אמר בלאר שלשה יש
 10 לאיש ליסר אותם העושה רע למלכו והאיש היודע המצות ולא יעשה
 אותם והעושה חסדו ומעשיו¹ לאיש אשר לא ידע ערכם אמר
 המלך אבדת דין הלכת² על לא חמם² ולא הוצאת משפטה לאור

1) C. et beneficia. — 2) Manque chez C.; Job, XVI, 17.

sient pas : Celui qui n'a aucun autre souci que d'amasser du
 bien, et celui qui désire manger ce qui ne se trouve pas. — 15
 Le roi dit : Je ne devrais plus suivre tes avis. — Bilâr dit :
 Deux sont indignes d'être suivis : Celui qui nie le jugement der-
 nier et la justice pour les actions de l'homme; puis celui qui a
 l'œil et l'oreille toujours tournés vers le bien qui ne lui appartient
 pas, vers les femmes d'autrui pour lesquelles il se passionne, et 20
 qui ne désire que faire du mal, car sa fin sera misérable. — Le
 roi dit : La perte de Hallabat me désolera toujours. — Bilâr dit :
 Il y a trois spectacles désolants : Un fleuve sans eau, un pays
 sans roi et une femme sans mari. — Le roi dit : Tu me châties
 bien aujourd'hui. — Bilâr dit : Trois méritent d'être châtiés : 25
 Celui qui agit mal envers son roi, l'homme qui, connaissant les
 lois, ne les exécute pas, et celui qui consacre son bien et ses
 services à quelqu'un qui ne sait pas les apprécier. — Le roi
 dit : Tu as laissé perdre à Hallabat sa cause sans qu'elle l'eût
 mérité et tu n'as rien fait pour mettre son bon droit en lumière. 30

אמר בלאר שנים הם אשר יאבד דינם על לא חמס והם עשוקים
 במעשיהם ולא יצא משפטם לאור אשר ילבש בגדי רקמה ורנליו
 יחזפים והלוקח אשה נערה ואחר כן ילך ממנה ולא יראה והיא לא
 תראהו אמר המלך חייב אתה שיענוך על אשר עשית עיני נדול
 5 אמר בלאר שלשה הם חייבים לענותם העושה דע למי לא חמא
 לו והבא לשלחן חברו בלי שיקראהו והשואל מחבריו אשר אין
 אתם ובעת כי יאמרו כי אין אתם לא יחדל מהם ויפצר עליהם
 אמר המלך יש לך שתדום ותשקוט עד תסור חמתי אמר בלאר
 שלשה הם ראויים שידימו וישקטו הנחש ביד חובר חבר מחכם
 ואשר יצוד הדגים ואשר יחשוב מחשבות רבות וירצה לעשות
 10 מעשים גדולים אמר המלך מי יתן ואראה הלבית אמר בלאר
 שלשה יתאוו אשר לא ימצאו^{p. 161.} הדשע אשר ירצה שיהיה נמנה עם

¹⁾ Ps. LVIII, 6.

Bilâr dit : Il y a deux sortes de gens dont la cause est per-
 15 due sans qu'elles aient fait du mal, et dont le bon droit ne res-
 sort pas bien qu'elles soient les victimes de l'oppression : C'est
 d'abord celui qui s'habille avec d'étoffes de brocart tandis qu'il
 a les pieds nus; puis celui qui prend pour femme une jeune fille
 et qui s'en sépare ensuite sans la revoir jamais. — Le roi dit:
 20 T'u as mérité le plus grand châtement pour avoir agi comme
 tu l'as fait. — Bilâr dit : Trois doivent être châtiés : Celui qui
 fait du mal, lorsque personne ne lui en a fait; le parasite qui
 se met à la table de son prochain, sans avoir été invité, et le
 quémendeur qui demande à ses compagnons ce qu'ils ne pos-
 25 sèdent pas et qui, malgré leurs affirmations qu'ils n'ont pas
 l'objet demandé, insiste et ne les lâche pas. — Le roi dit : Il
 te conviendrait de te taire et de rester tranquille jusqu'à ce
 que ma colère se soit apaisée. — Bilâr dit : Trois devraient se
 taire et rester tranquilles : Le serpent sous le pouvoir du char-
 30 meur expérimenté; le pêcheur qui veut prendre du poisson, et
 le penseur qui médite de grandes choses. — Le roi dit : Si je
 pouvais revoir Hallabat! — Bilâr répondit : Trois font des sou-

כת של צדיקים והשוּפך דמים ויתאוה שתהיה מעלתו במעלת עובד
אלהים והמוזר על האל ויבקש ממנו סליחה וכפרה ויבטח בו
אמר המלך מאוד אני נבזה בעיניך אמר בלאר שלשה יבוא את
אדוניהם האדון אשר ירבה¹ דברים על עבדו בלא ענין והעבד אשר
5 הוא עשיר יותר מאדונו ומפנק מנער עבדו² ונבזה בעיניו אמר
המלך מאוד התלת בי אמר בלאר ארבעה יש להתל בהם
האומר ראיתי מלחמות גדולות והרגתי הרבה ושביתי הרבה ואין
בנופו אות ממכת המלחמה והאומר כי הוא חכם ויודע דעת עליון
ועובד אלהים ונזיר ונופו שמן ובריא מאוד יותר מן הרשע הפריץ
10 ראויו הוא שיהתלו עליו כי³ מי הוא עובד אלהים בשרו הוא דל
ומשמניו רזון לא יאכל כי אם מעט והבתולה אשר תהתל באשה
בעולת בעל מפני שיבעליה כי מי יודע אם הבתולה ההיא תהיה אשה

1) C. multiplicat; ms. ירצה. — 2) Prov. XXIX, 21. — 3) Ms. כל;
C. enim.

haïts irréalisables : Le méchant qui voudrait s'affilier à la so- 15
ciété des justes; l'homme sanguinaire qui voudrait être respecté
comme un serviteur de Dieu, et le pécheur endurci qui deman-
derait à Dieu avec confiance le pardon et la rémission de ses mé-
faits. — Le roi dit : Je te parais donc bien méprisable! — Bilâr
dit : Trois sortes de maîtres ne sont pas respectés : Le maître 20
qui, sans raison, gronde beaucoup son serviteur; le maître qui
est moins riche que son serviteur, et le maître qui traite son ser-
viteur avec trop de douceur et se fait ainsi manquer d'égards.
— Le roi dit : Tu t'es joué de moi. — Bilâr dit : Quatre mé-
ritent qu'on se rie d'eux : Le fanfaron qui prétend avoir assisté 25
à de grandes batailles, avoir tué et fait prisonnier beaucoup de
monde et qui ne porte à son corps aucune cicatrice; le viveur
qui se fait passer pour sage, instruit, pieux et anachorète et
qui est plus gras et plus dodu que le méchant et l'effronté; en
effet, l'homme pieux est maigre et chétif parce qu'il mange peu. 30
On se moque encore d'une jeune fille qui raille une femme
mariée parce qu'elle cohabite avec un homme, tandis que per-

נואפת על כן יש לאיש שיהתל בה והצועק על מה שעבר ויאמר
לאשר היה מי יתן ולא יהיה ולאשר לא יוכל להיות מי יתן ויהיה
אמר המלך אראה אותך בלי שכל אמר בלאר יש לאדם שיחשוב
בלי שכל לחרש אשר היא חנותו במקום נבזה ואם יפול כלי מכליו
לארץ ישנה לבקש אותו ובעוד יבקשהו הוא עושה מלאכה רבה^{p. 162.}
אמר המלך לא עשית מלאכתך באמת כי הרנת להלכת אמר
בלאר שלשה לא יעשו מלאכותיהם באמת אשר יאמין דבריו ולא
ידבר אמת והממהר באכילה ויבושש במעשה ואשר לא ישקט
חמתו במרם יקצוף אמר המלך אילו עשית בצדק ובמשפט לא
הרנת להלכת אמר בלאר ארבעה יעשו בצדק ובמשפט העבד¹⁰
אשר יכין המאכל והוא יוציאהו² וישם יתרון לאדונו על נפשו

1) Manque chez C. Lis. היה עשה. — 2) C. et illum appellens, יתאדור.

sonne ne sait si cette jeune fille ne se livrera pas un jour à la dé-
bauche et ne deviendra ainsi un objet de dérision; puis l'homme
15 chagrin qui voudrait toujours que le passé n'eût pas existé et
qui en revanche souhaite ce qui ne sera jamais. — Le roi dit :
Tu manques vraiment de bon sens. — Bilâr dit : On doit re-
fuser le bon sens à l'ouvrier qui établit son échoppe à un en-
droit élevé; car si un de ses outils tombe à terre il a de la
20 peine à le ramasser et, pendant le temps qu'il emploie à le
chercher, il aurait pu faire beaucoup d'ouvrage. — Le roi dit :
Tu n'as pas agi consciencieusement en tuant Hallabat. — Bilâr
dit : Trois n'agissent pas consciencieusement : Celui qui affirme
hardiment ses paroles sans dire la vérité; celui qui mange et
25 boit vite et travaille lentement, et celui qui n'apaise pas sa co-
lère au lieu de la laisser s'enflammer. — Le roi dit : Si tu avais
agi selon les règles de la justice, tu n'aurais pas livré Hallabat
à la mort. — Bilâr dit : Quatre agissent selon les règles de la
justice : Le serviteur, chargé de préparer le repas de son
30 maître, qui, malgré son appétit, donne à son maître la préfé-
rence sur lui-même; l'homme qui se contente d'une femme

והאיש אשר יסתפק באשה אחת ולא יוסיף והמלך השואל במעשיו
 לאנשי עצתו והאיש המשכך חמתו בחוקה אמר המלך מפחד אני
 ממך אמר בללך ארבעה יפחדו מאשר לא ראוי לפחד ממנו
 הצפור הצעיר יעמוד באילן וישא רגלו אחת שמא יפלו השמים
 עליו ויאמר אם יפלו אחזיק אותם ברגלי והעגור אשר יעמוד על
 רגל אחת כי יפחד שמא תטבע הארץ בו והתולעה אשר חיתה
 באדמה לא תשבע מן העפר ותאכל ממנו מעט מעט כי תפחד
 שלא יחסר העפר ולא יהיה לו מה יאכל והעטלף אשר לא ירצה
 לעוף ביום כי יחשוב כי אין בעולם עוף יותר יפה ממנו ויפחד שמא
 יצודו אותו בני אדם וישימוהו בכיתם ויאמר המלך לא הוא ראוי
 לנו שנתחבר עמך אמר בללך שמונה^{p. 163.} לא יתחברו איש את אחיו
 היום והלילה הצדק והרשע החושך והאור² והחיים והמות אמר

והטוב והרע. 1) C. *Decem*, עשרה. — 2) C. ajoute : *bonum et malum*, הטוב והרע.

sans demander davantage; le roi qui interroge pour ses actions
 ses conseillers; enfin, l'homme qui fait de grands efforts pour 15
 calmer son ressentiment. — Le roi dit: Tu me fais peur. — Bilâr
 dit: Quatre craignent ce qu'ils ne devraient pas craindre: Le
 petit moineau qui se tient sur un arbre, ayant une de ses pattes
 levée, comme s'il craignait que le ciel ne tombe sur lui et comme
 s'il pouvait le retenir avec sa patte; la grue qui se maintient 20
 sur une patte seulement, comme si, en posant ses deux pattes,
 elle avait peur d'effondrer la terre sous son poids; le ver qui vit
 de la terre et qui n'ose pas se rassasier, de crainte que la pous-
 sière ne vienne à lui manquer et qu'il n'ait plus assez pour se
 nourrir; enfin la chauve-souris qui ne veut pas voler pendant 25
 le jour, parce que, dans sa prétention d'être le plus bel oiseau
 du monde, elle a peur d'être prise et mise en cage. — Le roi
 dit: Nous ne pouvons plus vivre ensemble. — Bilâr dit: Huit
 ne peuvent vivre l'un avec l'autre: Le jour et la nuit; la
 justice et l'iniquité; les ténèbres et la lumière; la vie et la 30
 mort. — Le roi dit: Depuis longtemps j'éprouve de la haine

המלך כבר יש שטמה עליך 'ואני שוטם אותך' על אשר הרגת
להלכת אמר בלאר שמונה ישטמו זה לזה הואב והכלב והחתול
והעכבר והנץ והיונה והעורב והכוס אמר המלך תשחת² חכמתך
אחרי אשר הרגת להלכת אמר בלאר ארבעה ישחיתו מעשיהם³
המשחית צדקות⁴ בחמאות ואדון אשר יכבד לעבדו והאב אשר לא⁵
ישים יתרון על הבן (המוכר⁶) מבניו על הרע והמנלה סוד למסית
(והרכיל) אמר המלך אני הבאתי הצרה לנפשי אמר בלאר שנים
יביאו הצרה לנפשם אשר ישא עקביו מן הארץ וילך על אצבעות
רגליו כי לא ידע אם יפול ויכשל בשוחה וישכר והחלש המתהלל
האומר לא אפחד לא מן המלחמה ולא מן המות ויחרף לחבריו⁷
ובעת יהיה במלחמה ויצר לו יכרח ימין ושמאל ולא ידע מה יעשה
אמר המלך כי נדרתי נדר להרוג אותך אמר בלאר ארבעה

1) C. *in corde meo*, בלבי. — 2) C. *dissipasti*, השחת. — 3) C. *ajoute : et scientiam*, וחכמתם. — 4) C. *suas peractas justicias et bonas operationes*, צדקותיו ומעשיו הטובים. — 5) C. *bono*. — 6) Lis. לאיבו; C. *suum adversarium*.

pour toi et maintenant je te hais davantage parce que tu a tué
Hallabat. — Bilâr dit : Huit se haïssent entre eux : Le loup et
le chien, le chat et la souris, le faucon et la colombe, le cor-
beau et le hibou. — Le roi dit : Tu as gâté ta sagesse par ta
20 conduite envers Hallabat. — Bilâr dit : Quatre gâtent leurs
actions : L'homme qui gâte ses bonnes œuvres par des péchés,
le maître qui entoure d'honneur son serviteur, le père qui, parmi
ses enfants, ne préfère pas son fils bon au mauvais, et celui qui
confie ses secrets à un calomniateur et à un médisant. — Le roi
25 dit : Je me suis attiré mon malheur à moi-même. — Bilâr dit :
Deux sont les causes de leur propre malheur : L'homme qui sou-
lève ses talons pour marcher sur la pointe des pieds, car il peut
tomber, se précipiter dans une fosse et se casser un membre;
puis le lâche fanfaron qui prétend ne craindre ni la guerre ni
30 la mort et qui, après avoir insulté son ennemi, dès que la guerre
éclate, prend peur, s'enfuit à droite ou à gauche et ne sait plus
ce qu'il fait. — Le roi dit : Je fais vœu de te tuer. — Bilâr

הם ראויים שידור האיש נדר לכל יפריד אותם [ממנו] הסוס הטוב
 אשר הוא מרכב (עליו) בעליו והשור אשר יחרוש היטב ואשה
 המשכלת אשר היא אוהבת לבעלה והעבד הנאמן העושה מעשיו
 בכל לבו ובכל נפשו והוא מפחד [תמיד]² מאדונו אמר המלך
 לא אראה דמיון הלכת בכל העולם אמר בלאר ארבעה אין להם
 דמיון האשה אשר טעמה טעם הבעלים הרבים לא תרצה כאיש
 אחד והמלמד לכוב לא יצדק לעולם והאיש אשר מתעץ בכל
 מעשיו [בנפשו]³ * לא יוכל לבקש שלום איביו מפני שלא ישחה
 להם נפשו והרשע האכזר לא יוכל להחליף מדותיו ולהיות תמים
 אמר המלך לא בצדק תחשוב ולא בעון אמר בלאר ארבעה
 אשר לא בצדק [יחשבו]⁴ ולא בעון החולה אשר חוק עליו [חליו]⁵
 מאוד והעבד המפחד מאדונו והמבקש תואנה על איביו והפריץ

1) C. a se. — 2) C. semper. — 3) C. a se ipso. — 4) Manque chez
 C. — 5) C. considerant. — 6) C. sua infirmitate.

dit : Quatre méritent que l'homme fasse vœu de ne jamais les
 quitter : Le cheval docile que le maître est habitué à monter;
 le bœuf qui est bon pour le labourage; la femme sage qui aime
 son mari, et le serviteur fidèle qui craint toujours son maître et
 fait son travail consciencieusement. — Le roi dit : Je ne vois
 nulle part rien qui puisse être comparé à Hallabat. — Bilâr
 dit : Quatre sont incomparables : Une femme qui après avoir
 goûté de plusieurs maris ne peut pas se contenter d'un seul; le
 menteur endurci qui ne sait jamais dire la vérité; l'homme
 qui ne consulte jamais personne que lui-même; il ne peut se
 concilier ses adversaires parce qu'il manque de souplesse; enfin
 celui qui est méchant et cruel ne changera jamais son caractère
 pour devenir vertueux. — Le roi dit : Tu n'as égard ni à ce
 qui est juste ni à ce qui est injuste. — Bilâr dit : Quatre n'ont
 égard ni au juste ni à l'injuste : Le malade terrassé par sa ma-
 ladie, l'esclave terrifié par son maître, l'homme qui cherche
 querelle à son ennemi pervers, méchant et cruel, enfin le vilain

הרשע העוכר¹ והנכזה אשר לא יירא ממי שהוא יקר ממנו אמר
המלך כבר הכאת לנפשי² אמר בלאר שלשה יכאיבו נפשם
יבא במלחמה ולא ישמור עד שיהרגו אותו והמרכה לו עושר
ואין לו בן ולא בת ולא אח³ ולא קרוב ויתן אותו בנשך⁴ ובתרכית
כי יש פעמים אשר ישממהו רואיו ויהרגוהו עליו⁵ והזקן מאוד
השוכב⁶ עם הנערה והיא נואפת וכל היום תתאוה מותו כדי שתקח
בחור יעד תהיה מותו על ידה⁷ אמר המלך אין אנו ראוים שנאמין
בך^{p. 165.} אמר בלאר ארבעה אינם ראוים שיאמין אדם בהם הנחש הרע
והזאבים והמלכים הרשעים והנוף אשר נזר עליו האל המות אמר
המלך יש לנו להשמר ממך אמר בלאר ארבעה יש להשמר מהם
הגנב והמכזב והשוטם והאכזר אמר המלך די לך כי כבר בחנת
אותי ונסיתני אמר בלאר בעשרה⁷ דברים יבחנו בני אדם הנכור

1) Manque chez C. — 2) Lis. לנפשי; C. in anima tua. — 3) C. a
tronqué ce passage : il porte : *qui incipit quod bene abesse potest ne carens*
15 *parole* etc. — 4) Manque chez C. — 5) C. והשוכב. — 6) Manque chez C.
— 7) C. *quatuor*; mais il compte dix.

qui ne craint pas ceux qui sont plus dignes que lui. — Le roi dit :
Tu t'es fait bien du mal. — Bilâr dit : Trois se font du mal :
Le guerrier qui va à la mort sans prendre garde; le richard
20 qui n'a ni fils, ni filles, ni frères, ni parents et qui prête néan-
moins à intérêt usuraire, sans penser que ses débiteurs, dans
leur haine, peuvent lui faire un mauvais coup; enfin le vieillard
qui couche avec une jeune fille qui se livre à la débauche et dé-
sire sa mort afin de pouvoir épouser un jeune homme, au point
25 qu'elle pourrait bien le tuer elle-même. — Le roi dit : Nous ne
devons plus avoir confiance en toi. — Bilâr dit : Quatre ne mé-
ritent pas de confiance : Le serpent plein de méchanceté, les
loups, les rois tyranniques et un corps que Dieu a condamné à
la mort. — Le roi dit : Nous devons nous garder de toi. —
30 Bilâr dit : Il faut se garder de quatre : Du voleur, du menteur,
du rancunier et du tyran. — Le roi dit : Tu m'as suffisam-
ment sondé et mis à l'épreuve. — Bilâr dit : Les hommes sont

במלחמה [והשור בחרישה¹⁾] והעבד יבחן לאדונו באהבתו לכל איש
 והמלך * בעת חרון אפו²⁾ יבחנו שכלו וחכמתו והסוחר יבחן במקחו
 ובמתנתו וחברים יבחנו בעת יעברו על עון החברים והאויב הנאמן
 יבחנוהו בעתות הצרה³⁾ ועובד אלהים יבחנוהו בצדקתו ובתפלתו
 5 ואם יתמיד עצמו לעולם על ענוי נפשו⁴⁾ והנדיב יבחנו⁵⁾ במתנתו
 * לכל עני ונדבתו⁶⁾ לכל שואל והעני יבחנוהו בסורו מן החטא ויבקש
 להם⁷⁾ חקו מן הצדק ומן היושר אמר המלך התוכל לדבר לפני
 אחרי אשר תראה חמתי וחרוני אמר בלאר שבעה לא יצאו לעולם
 מחרון המלך כל איש אשר אין מעצור לרוחו ויחר אפו מהרה ואינו
 10 מעביר על מדותיו וחכם שלא יעשה מעשים טובים וסכל מתגאה
 ושופט לוקה שוחד וחכם אשר כילי בחכמתו ולא ילמדנה לאדם

1) C. *bos in aratro*; les mots complètent le nombre de dix. — 2) C. *in ejus ire prorogatione*, באריכות אפו. — 3) C. ajoute : *amicorum suorum*.
 — 4) C. *in maceratione sui corporis et persone sue afflictione*, על ענוי נפשו. — 5) Lis. יבחנוהו ou יבחן. — 6) Manque chez C.; il a lu, en 15
 outre: במתנת ידו, *in sui (l. sue) manus largitate*. — 7) Lis. לו.

éprouvés par dix choses : Le héros par la guerre, le bœuf au labourage; le serviteur fidèle par son attachement; l'intelligence et la sagesse du roi au moment de sa colère; le négociant par ses transactions commerciales; les bons camarades par leur indulgence; l'ami fidèle au moment de malheur de ses amis; l'homme pieux par sa charité, sa prière et sa continuelle abstinence; l'homme généreux par ses dons envers les pauvres et ses libéralités envers les mendiants; enfin le pauvre est éprouvé en s'éloignant du péché et en ne demandant qu'avec mesure 25 et discrétion ce qu'il lui faut pour vivre. — Le roi dit : Peux-tu encore parler devant moi, voyant ma colère? — Bilâr dit : Sept n'échappent pas à la colère du roi : Celui qui ne sait pas se contenir et s'enflamme vite; celui qui ne sait pas pardonner; l'homme d'esprit qui ne fait pas de bien; le sot qui est hautain; 30 le juge qui se laisse corrompre; l'homme instruit qui est avare de sa science et ne l'enseigne à personne; enfin celui qui fait la

העושה צדקה לשכר זה העולם אמר המלך כבר העתקת עלי
 (ו)הרעות לי ולנפשך אמר בלאר שמונה^{p. 166.} יעשו רע להם ולאחרים
 הכסיל המתחכם ירצה ללמד לאחרים והוא לא ידע והאדם אשר
 הוא חכם ואין לו שכל והמבקש אשר לא ימצא והאכזר הרשע
 והגפרד בעצתו לבדו ולא ישאל לחבריו והבא בעבודת המלכים
 ואין לו לא בינה ולא שכל והמבקש החכמה אשר יריב בה עם מי
 הוא יותר חכם ממנו ולא יאזין ממנו אשר למד לו והמתחבר למלך
 יעקבדו למלך ויהיה רמאי והגזבר אשר על אוצרות המלך בעת
 יונה המלך ואשר הוא רע המדות ולא יאזין מוסר ויהי אחרי כן
 10 החריש בלאר מן המלך וידע כי המלך משתומם מאוד על הלבת
 וכי נכסף אליה ויאמר בלבו אני חייב שאני * מונע למלך את אשר

1) Il y a neuf ou dix. — 2) C. *lacens intellectu qui querit*. — 3) C. *regere et decipere*; il faut : *regem decipere*.

charité en vue d'une récompense dans ce monde. — Le roi
 15 dit : Par tes paroles arrogantes tu as fait du mal à moi et à toi.
 — Bilâr dit : Huit font du mal à eux-mêmes et aux autres :
 L'ignorant qui fait le savant et qui veut enseigner aux autres
 ce qu'il ne sait pas lui-même; l'homme instruit qui manque de
 bon sens, et cherche ce qu'on ne peut pas trouver; l'homme
 20 cruel qui se laisse aller à sa méchanceté; celui qui ne demande
 conseil qu'à lui-même sans s'adresser jamais à ses camarades;
 celui qui prend service auprès des rois sans avoir ni intelligence
 ni bon sens; celui qui n'étudie que pour disputer avec celui
 qui est plus instruit que lui, sans prêter l'oreille aux enseigne-
 25 ments de son maître; celui qui s'attache à un roi pour l'ex-
 ploiter et le tromper; l'intendant chargé du trésor royal qui
 trompe le roi; enfin, celui qui a le caractère mauvais et n'écoute
 pas les rémontrances qu'on lui fait.

Après cela Bilâr ne dit plus rien au roi, il avait reconnu
 30 que le roi, profondément affligé d'avoir perdu Hallabat, avait
 un ardent désir de la revoir. Il se dit : J'ai tort de refuser au

יאהב אותה¹ האהבה הגדולה הזאת וישא חטא² בכל אשר העתקתי
 עליו ועניתי אותו ונסיתיהו ולא קצף עלי³ ויען ויאמר אדוני המלך
 האל יעמיד לך מלכותך וישראלים כבודך כי אין בעולם כמוך ולא מי
 ידמה לך ולא היו בכל אשר עברו ולא יהיה בכל אשר יהיו אשר
 לא חרה אפו עלי⁴ ולא מי ידמה לך בכל העולם ולא קצפת עלי⁵
 ולא הריקות^{p. 167.} עברתך עלי ואני בסכלותי ובחסרון דעתי ומפני שאני
 צעיר ונבזה דברתי לך על כל אשר דברתי ואולם אדוני המלך
 לא סרה מעליך השכינה⁶ והכבוד והם היו אשר הוסיפו בשכלך
 ותהי מעביר על מדותיך בכל אשר שמעת ממני ולא תאמר שאני
 כהונן⁷ ואולם אתה חלק מחמאות⁸ רך⁹ הלשון תאהב השלום
 ודאמת והטוב לכל האנשים¹⁰ ואם תבא עליך הוה מפני הפך
 המולות והכוכבים או ימצאך דבר רע ויאבד הונך וכל אשר לך

עושה למלך מעשה, 1) C. *teneo iam operari regi opus per quod me diligit*, — 2) Ms. אשר בו יאהב אותי — 3) Ms. עלי. — 4) C. *bonitas*; il faut : *majestas*. — 5) Ms. Manque chez C. — 6) Ms. רך. — 7) Ms. Manque chez C. 15

roi celle à laquelle il a conservé un amour aussi vif; puisque, malgré tout ce que je lui ai dit, malgré les épreuves terribles auxquelles je l'ai soumis, il ne s'est pas laissé aller à son courroux. Il reprit donc et dit : Seigneur et roi, puisse Dieu faire durer ta royauté et mettre le comble à ta gloire, car le monde ne possède pas ton pareil; aucun roi ni dans le temps passé ni à l'avenir ne saurait être comparé à toi qui ne t'es pas irrité contre moi, tandis que, dans ma sottise, dans mon ignorance et dans mon inexpérience, je t'ai adressé des paroles que je n'aurais pas dû prononcer. Aussi mon seigneur et roi, ta majesté et ta gloire ne t'ont pas abandonné, et ce sont elles qui ont agrandi ton intelligence et t'ont inspiré de l'indulgence pour tout ce que tu as entendu de moi. Aussi n'as-tu rien dit d'inconvenant, tu étais doux, affable, aimant la paix, la vérité et le bien pour tout le monde. Quand même les astres et les constellations enverraient une calamité sur ta tête, si un malheur te frappait, si tu perdais ta fortune et tout ce que tu possèdes,

לא תדאג ולא תתאבל אלא תקבל הכל בסבר פנים יפות אבל
תנחם על נפשך ותדבר על לבך להראות כי תרצה אשר יתן לך
המקום וכל מי לא הוא כמך מן האנשים * ויתנאה וינבה¹ תכניעהו
ותשפילהו ואם יהיו רשעים ובני בליעל תרחיק אותם ותשמדם
ובעת תעשה הדבר ההוא יסורו מן הדבר הרע אשר היו עושים⁵
* ויפחדו ותבא בלבם יראתך² ואולם אתה אדוני המלך לרוב
חסדך ומדותיך הטובים כבשת נפשך ולא שפכת חמתך עלי וקוית³
לכל אשר שמעת ממני^{p. 168.} ואע"פ שהייתי נקלה ונבוה מודה אני לאל
בגללך אדוני המלך אשר [לא] צוית אותי להרגני והנני בידך וכבר
עשיתי אשר עשיתי לאהבתי כך בכל לבבי ואם חטאתי בזה הדבר¹⁰
יש לך כח ומלכות להאביר אותי על חטאתי ואלקה במעשי ויהי
כשמוע המלך כי לא הרג להלכת שמח מאוד ויאמר אל בלאר אני

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Ms. וקוית; C. *rusti-*
nuiti. — 4) Ms. אותה. — 5) C. ajoute : *hoc, intellexit*, הבין, *intellexit*.

15 tu ne serais ni soucieux ni triste; mais tu accepterais tout avec
un calme parfait, tu te consolerais toi-même et tu chercherais
la tranquillité de ton cœur afin de montrer que tu te résignes
au sort que Dieu te dispense. Les hommes qui ne te ressem-
blent pas et qui sont gonflés d'orgueil, tu les humilies et tu les
20 abaisses. S'ils sont méchants et pervers, tu les écarter et tu les
extermines. Et parce que tu en agis de la sorte, le vice qu'ils
pratiquaient disparaît et la crainte et le respect de toi pénètre
dans les cœurs. Seigneur et roi, grâce à ta grande charité e
à tes belles qualités, tu t'es vaincu toi-même et tu n'as pas
25 déversé ta colère sur moi; tu as supporté tout ce que tu
entendu de moi, quelque bas et méprisable que je fusse.
remercie donc Dieu à cause de toi, mon seigneur et maître,
ce que tu n'as pas ordonné ma mort, bien que je fusse en
tes mains. Ce que j'ai fait, je l'ai fait par amitié pour toi
30 j'ai eu tort, ta puissance royale te permet de me châtier
me faire périr pour mon péché.

Le roi comprit que Bilâr n'avait pas tué Hallabat et

אומר לך מה היה הדבר אשר מנעני שלא יחר אפי עלך מפני שהייתי יודע אהבתך ועצתך הטובה ועבודתך אשר היא באמונה והייתי מקוה מפני שהייתי יודע שכלך¹ שלא הרגת להלכת אע"פ שעושה ותחטא לא עשתה הדבר ההוא לדבר רע ולא מאיבה ממנה לנו² ולא לבקש רעותינו³ ואולם עשתה אותו מפני הקנאה⁴ והייתי חוטא ראוי שאעביר עליה ושאשיא לחטאה ולא חרה אפי בך מפני שעשיתי אני העון ואמרתי למה אהרונג אותו ואני צויתה [ואני ראוי] להודות אותך⁵ ועל כן מהר ותבא⁶ אותה ואראה אותה ויצא בלאר מאת המלך שמח וטוב לב⁷ ויצוה להלכת שתלכש בנדי מלכות⁸ ותעש אשר צוה ויביאה אל המלך ויהי כראותה המלך

1) C. ajoute : *et prudentia*, ובינתך. — 2) Manque chez C. — 3) C. ajoute : *quam habuit ad concubinam*, אשר היתה לה על הפילגש. — 4) C. *et tu quidem mihi fecisti gratiam quam nemo unquam fecit et debeo te super hoc laudare*, ואתה עשית עמי חסד אשר לא עשה אדם מעולם ואני ראוי להודות, אותך על זאת. — 5) Peut-être והבא. — 6) *Ester*, V, 9. — 7) C. ajoute : *et veniret ante regem*, ותבוא לפני המלך.

de joie; il dit à Bilâr : Je veux te dire ce qui a empêché ma colère de s'enflammer contre toi, je connaissais ton amitié, la bonté de tes conseils, la fidélité de ton service et, convaincu de ton intelligence, j'espérais que tu n'aurais pas tué Hallabat. 20 Car bien qu'elle eût mal agi et qu'elle m'eût manqué, elle ne l'a pas fait dans une mauvaise intention ni par inimitié contre moi, ni parce qu'elle désirait mon malheur. La jalousie seule l'a guidée, et pécheur moi-même, je dois lui pardonner et remettre son péché. Je ne me suis pas courroucé contre toi, parce que 25 c'est moi qui ai eu tort. Je me suis dit : Pourquoi le tuerais-je tandis que moi j'avais donné l'ordre à l'égard de Hallabat? il faut au contraire te remercier. Aussi hâte-toi et amène-la pour que je la voie.

Bilâr sortit de chez le roi heureux et content, il recommanda 30 à Hallabat de mettre les vêtements royaux, ce qu'elle fit. Puis il la conduisit auprès du roi. En la voyant, le roi éprouva une

p. 169.
נדלה שמחתו ויאמר לה עשה כל אשר תתאוה כי לא אשיב | דברך

עד זה היום

צורת המלך ובלאר יביא אליו הלבנת

אמרה הלבנת האל יעמיד לעולם מלכותך כי לא היה לך להתנחם
על * אשר עשית לי זאת הנחמה¹ * וגם אמנם אילו לא זכרת לי⁵
לעולם ולא התאוית לראות פני הייתי ראוי לעשותו² מפני העון
אשר עשיתי לפניך אבל בחמלתך עלי ובחסדך ובריתך³ [נעצבת
עלי] אשר רצית להרגני אמר המלך אל בלאר כבר עשית לי
דבר שאני ראוי להודות על חסדך כל ימי חיי וכבר ראיתי ממך
אשר לא ראה מלך מעבדו לעולם ולא עשית לי דבר לעולם שיהיה¹⁰
נדולי בעיני אחרי אשר לא הרגת להלבנת ותחיה אותה אחרי אשר
הרגתיה אני * ותתן אותה היום לי⁶ ותשיביה אלי ועל כן לא אצווק

1) Lis. הנקמה. C. *mortis mee*, מיתתי. — 2) Manque chez C. —

3) Manque chez C. — 4) C. *doluiti*. — 5) *Melius*, יותר טוב. — 6) Manque
15 chez C.

grande joie et lui dit : Fais tout ce que tu veux, car depuis ce
jour je ne te refuserai plus rien.

Figure du roi et de Bilâr qui lui amène Hallabat.

Hallabat dit : Que Dieu maintienne ton règne éternellement,
20 tu n'aurais pas dû te repentir de ce que tu as exercé cette
vengeance contre moi. Certes, si tu n'avais plus jamais pensé
à moi, si tu n'avais pas désiré me revoir, je l'aurais mérité
après la faute que j'ai commise; mais, dans ta miséricorde et
ta grâce, tu t'es chagriné d'avoir voulu me livrer à la mort. —
25 Le roi dit à Bilâr : L'action que tu viens de faire pour moi
mérite ma reconnaissance aussi longtemps que je vivrai; j'ai
vu de ta part ce que jamais roi n'a vu de la part de son servi-
teur; tu ne m'as jamais rien fait qui ait autant de valeur à mes
yeux que cette action d'avoir ressuscité Hallabat pour moi
30 après que je l'avais tuée. Aussi c'est toi qui me la donnes, qui
me la rends aujourd'hui. Dorénavant je ne te donnerai plus

לעולם דבר מן היום הזה והלאה ראה הפקדתיך היום הזה על הגוים ועל הממלכות¹ והכל בידך ועשה אשר תרצה אמר בלאר אני עבדך ואולם שאלתי ממך בזה היום שלא תמהר לעשות דבר² קמן או³ גדול עד תחקר עליו ותראה האחרונות וכל שכן בדבר זאת⁴ האשה אשר לא ימצא (כמוה') היום בכל הארץ כחן וביופי ובשכל אמר המלך אמת דברת⁵ וכבר אמרת כל דבר⁶ עזוב עתה אלה הדברים כי כבר שמת⁷ על לבי⁸ דבר⁹ כי לא אעשה

דבר לעולם קמן או גדול עד אשר אביט פעמים רבות בדבר ויהי אחרי כן נתן המלך להלבת הבגדים הנאים ויבוא המלך בחדרו¹⁰ שמח ובשקט¹¹ ויהי אחרי כן נועצו המלך ובלאר שיאבידו כל המשפחה מן האנשים אשר קרא לפתור החלום כי נועצו עצה רעה וירצו להאביד המלך ועמו ומשפחתו וימיתום מיתה רעה ויאבידום

1) Cf. Jérémie I, 10. — 2) Manque chez C. — 3) Ms. זה. — 4) C. cuius similis. — 5) Manque chez C. — 6) Ms. שמת. — 7) Manque chez C. et à effacer. — 8) C. permansit rex in suo regno, וישב המלך במלכותו. 15 — 9) C. ajoute : et diernum longitudine, ובאריכות ימים.

aucun ordre, je te confie mes peuples et mes royaumes, ils sont tous entre tes mains et tu agiras selon ta volonté. — Bilâr dit : Je suis ton serviteur, mais je te demande qu'à partir de ce jour tu n'agisses plus avec précipitation, avant d'avoir fait des 20 recherches et examiné les conséquences, surtout lorsqu'il s'agit de cette femme qui, pour sa grâce, sa beauté et son esprit, n'a pas sa pareille dans le monde entier. — Le roi répondit : Tu dis la vérité, mais tout cela a été déjà dit et n'en parlons plus. Je me suis bien proposé que je ne ferai plus jamais rien de 25 grand ou de petit sans y avoir regardé à plusieurs reprises.

Après cela le roi donna à Hallabat les beaux vêtements et rentra content et tranquille dans son appartement. Plus tard le roi et Bilâr décidèrent de perdre toute la race de ces hommes que le roi avait appelés afin d'interpréter son rêve; car ils 30 avaient pris une mauvaise résolution et décidé la perte du roi, de son peuple et de sa famille. Ils moururent d'une mort

מִן הָעוֹלָם יוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּשִׁלוֹה וּבְהַשְׁקָט וְיִוְדָה לֹאֵל עַל זֶה הַחֶסֶד
אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ יִוְדָה לְכַנְאָרוֹן הַחֶסֶד עַל חֲכָמָיו כִּי בְּחֲכָמָיו נִצְלוּ
הַמֶּלֶךְ וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְחֲבָרָיו הַנְּאֻמִּים

צורת הדורג יורג פותרי החלומות

5 נשלם שער המעביר על מדותיו

1) C. ajoute : *et intelligentia sua*, ושכלו. — 2) C. ajoute : *et consilio*,
ובעצתו.

cruelle et furent exterminés du monde. Le roi continua à
vivre heureux et tranquille, remerciant Dieu de la grâce qu'il
10 lui avait faite et reconnaissant envers le pieux Kinârôn pour
sa sagesse; puisque cette sagesse avait sauvé le roi, sa femme,
son fils et ses fidèles compagnons.

Figure du bourreau mettant à mort les interprètes du songe.

Fin du chapitre de l'homme magnanime.

[שער אחד עשר]

וזה שער הצייד והלביאה¹

אמר המלך לפילוסוף כבר הבינותי דבריך וזה המשל² הגד נא
לי בעד העוזב הרע אשר יעשה לבלתו מפני הרע אשר ימצאהו
5 ויתוכח ויוסר ברע אשר ימצאהו ולא יוסיף לעשות רע אמר
הפילוסוף לא יעשה רע ולא יבקש דבר אשר ירע לבני אדם כי
אם סבל וחסר דעת אשר לא יביט האחרונות מן העולם הזה ומן
העולם הבא ויעשהו מפני שלא ידע^{p. 171.} הרע אשר ירע³ לו מן הדבר

1) Ms. והלמאה. — C. ajoute : *et est de illo qui desinit a malo faciendo alteri propter malum quod sibi accidit*, וזה בעד העוזב הרע אשר ינ¹. — 10

2) C. ajoute : *quod oporteat regem et dominos auctoritatem potentie facere tempore ire sue provocationis et quomodo debeat iram suam compescere*, כי יש
למלך ולארון שימשול ברוחו בעת יבער אפו ואך ישקט חמתו
3) Peut-être : יצא, ou יבא.

[Chapitre XI.]

15

Ceci est le chapitre du chasseur et de la lionne.

Le roi dit au philosophe : J'ai compris ce que tu as dit dans cette parabole; mais parle-moi maintenant de celui qui cesse de faire du mal à autrui à cause du mal qu'il éprouve lui-même, qui se corrige et s'amende par le malheur qui l'atteint 20 et ne continue plus à faire le mal. — Le philosophe répondit : Celui-là seul agit mal et cherche à nuire aux hommes, qui est sot, sans intelligence et qui ne prévoit l'avenir ni dans ce monde ni dans l'autre monde. Il fait le mal parce qu'il ne connaît pas

יש פעמים אשר יוסר הסכל ויזהר ברע אשר ימצאהו ולא יוסיף
לעשות רע לבלתו כי בעת יקרה לו דבר רע ידאג וישתומם
'ויכאיב לבו' וידע כי כן נכאבו אחרים על מעשיו אשר עשה להם
כמו נכאב הוא מאשר עשה לו אחר ויפחד מלעשות רע על חבריו
כי ידע מכאובם ויביט לאשר ייטב לו באחריתו והמשל אשר 5
שאלתני בערו כמו² משל הצייד והלביאה

אמר המלך ואיך היה

אמר הפילוסוף אמרו כי לביאה אחת היו לה שני נורים
במעונותיה ויצאה לבקש ציד ותעובם במעונה ועבר לשם צייד
ויקחם ויזהרם ויפשוט עורותם וישב כם לביתו 10
צורת הצייד יפשיט עורות נורי הלביאה

ויהי כאשר שבה הלביאה למעונותיה מצאה נוריה מנותחים

1) Manque chez C. — 2) Lis. הוא.

le dommage qui en résulte pour lui-même. Quelquefois le sot
15 se corrige et se laisse avertir par le malheur qui le frappe et
cesse de nuire à son prochain. Car lorsqu'un accident lui
arrive, il devient soucieux, il se sent accablé, il éprouve des
douleurs et reconnaît que ses actions ont affligé de la même
manière les autres, comme il est affligé maintenant lui-même
20 parce qu'il a souffert. Il craint alors d'être méchant envers ses
semblables, car il connaît leur chagrin et se préoccupe de ce
qui peut lui faire du bien à l'avenir. La parabole que tu m'as
demandée à ce sujet est celle du chasseur et de la lionne.

Le roi demanda : Quelle est cette histoire?

25 Le philosophe répondit : On raconte qu'une lionne avait dans
sa tanière deux lionceaux. Elle sortit pour chercher de la
nourriture en les laissant dans sa demeure, lorsqu'un chasseur
passa, les prit, les tua et enleva leur peau qu'il emporta chez lui.

Figure du chasseur ôtant la peau des lionceaux.

30 Lorsque la lionne, en rentrant dans sa tanière, trouva ses

ועורם מופשטים מעליהם ויהי כראותה זה ויכבד הדבר עליה
ותתאבל ותבכה¹ * ויחר אפה ויגדל יגונה² ותתהפך על חלציה ועל
פניה ויהי קרוב ממנה אצל מעונה³ אחד מן החיות ואין לו שם
בלשון הקדש⁴ והיה שכן לה ויהי כאשר שמע קולה⁵ * אמר לה
למה תבכי ולמה ירע לבבך ומה זאת הצרה הבאה עליך הנידי נא
לי ואשתומם עמך ואדבר על לבך אמרה הלביאה נורי עבר עליהם
צייד ויהרגם והפשיט עורם ויוליכם⁶ אמרה לו החיה אל תדאגי
ואל תבכי * ואל תעשי כל זה⁷ ושפטי את עצמך במשפט ובצדק
ודע כי לא עשה לך [הצייד] כל הצרה הזאת אלא מפני הצרה
10 אשר עשית את לאחרים ועל כן הוחילי למעשה הצייד כמו הוחילו

1) C. ajoute : *amare*, בכי חמורים. — 2) Manque chez C. — 3) C. *quidam vulpis*, שועל אחד. Dans le reste du chapitre, *vulpis* est rendu tantôt par *vulpis*, tantôt par *lynx*. — 4) C. *ejus strepitum clamoris et lamentationem cordis ipsius, ibat ad eam querens ab ea*, קול בכיה והמית לבה וילך אצלה, וישאלה. — 5) C. *quare hoc faceret, cui leona suum casum exposuit*, למה תבכי¹⁷². — 6) C. *nec te in huiusmodi strepitu inspiratum fatigare*, ותספר לו הלבאה את אשר קרה לה.

lionceaux dépecés et dépouillés de leur peau, elle fut prise d'un profond chagrin. Dans son deuil elle versa des larmes amères, se mit en colère et son affliction grandit au point qu'elle se 20 roulait sur ses côtes et sa face. Près d'elle habitait un animal qui n'a pas de nom en hébreu. En voisin, il entendit le rugissement de la lionne. Pourquoi pleures-tu? lui dit-il. Qu'est-ce qui t'afflige, quel est le malheur qui est venu te frapper? Dis-le moi pour que je puisse partager ta tristesse et te con- 25 soler.

La lionne répondit : Un chasseur a passé devant mes lionceaux, les a tués et dépouillés de leur peau qu'il a emportée. — L'animal reprit : Ne t'afflige pas ni ne pleure; juge-toi plutôt d'après le droit et la vérité. Sache que cette peine ne t'est 30 arrivée de la part du chasseur, qu'à cause de la peine que tu as causée aux autres. Résigne-toi à l'égard de l'action du chasseur comme les autres ont dû se résigner à l'égard de tes

האחרים על מעשיך וכבר נאמר במדה שאדם מודד בה מודדין
 לוי * ולכל מעשה תנמול ולכל אילן פרי² אמרה הלביאה באר
 לי מה תאמר אמר לה כמה ימי שני חיך אמרה הלביאה מאה
 שנה אמר לה כמה תחיי או מה אכלת עד היום הזה אמרה
 הלביאה הייתי אוכלת בשר זאבים וחיות השדה והבהמות אמרה⁵
 החיה תדעי באמת כי כל החיות אשר אכלת כי היו להם אבות
 ואמות אמרה כן אמרה החיה הלא תדעי כי כן יצקו הם על
 נוריהם ויאנחו ובכן תבכי את ותאנחי על נוריך ודעי כי לא באה
 עליך זאת הצרה מפני הצייד אלא מפני רוע לבך ואשר לא חשבת
 על מעשיך ולא ראית האחרונות * וסכלותך בדברים³ ואשר לא¹⁰
 ידעת כי ידפכו בראשך

צורת החיה והלביאה

1) Mischnâh Sôta I, 6. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C.

actions. On a bien dit qu'on applique à l'homme la mesure
 15 qu'il a appliquée à autrui. Tout acte a sa rétribution comme
 tout arbre porte son fruit. — Explique-moi ce que tu dis, reprit
 la lionne. — Quel âge as-tu? dit l'animal. — Cent ans, répondit
 la lionne. — De quoi as-tu vécu, dit l'autre, qu'est-ce que tu as
 mangé jusqu'à ce jour? — La lionne répondit: Je me nourris-
 20 sais de la chair des animaux carnassiers, des bêtes du champ
 et d'autres. — Eh bien, dit l'animal, reconnais que tous les ani-
 maux que tu as mangés avaient des pères et des mères. —
 C'est vrai. — Sache alors qu'eux aussi ont crié et gémi sur
 leurs petits. Pleure donc également et gémis sur tes lionceaux;
 25 mais sache que ce n'est pas le chasseur, mais la méchanceté
 de ton cœur qui t'a attiré cette peine. Tu n'as pas suffisamment
 réfléchi sur tes actions, tu n'as pas prévu l'avenir et ta sottise
 consiste en ce que tu n'as su que tout cela retombera sur
 ta tête.

ויהי כשמע הלביאה ידעה כי כן הוא כמו אמרה החיה) וכי
 זה הדבר אשר קרה לה מפני עונותיה אשר עשתה לאחרים וכי
 מעשיה^{p. 173.} היו ברשע ובאון ולא היו בצדק וביושר וינקם האל בה מרוב
 מעשיה ותעוזה החיות ותשוב מאכילת בשר החיות לאכילת הפירות
 והמגדים ותשוב לעבודת אלהים ויהי כאשר ראתה החיה מעשיה
 וכי לא היתה אוכלת אלא מן הפירות אמר לה הייתי מחשב כי
 הפירות אשר הם מעטים מפני השנה שהיתה שנת בצורת עד אשר
 ראיתיך אוכלת אותם ואת אוכלת בשר ותעזב לחם חקך וטרפך
 אשר חלק לך האל ותשוב לאכול לחם וזולתך ומחית בלעדך עד
 אשר מעטו¹⁾ ואדע כי מפני אכילתך חסרו לאילנות ועל כן אני
 לאילנות כך²⁾ ואני למי היתה מחיתו מהם עד³⁾ הביא עליהם מי יגרע
 לחם חקם ויהי כשמע הלביאה דבריה עזבה הפירות ותאכל חציר

1) C. fructuum causa tui, הפירות בשבילך. — 2) C. ajoute : propter te
 visitavit ea Deus inducens, etc., פקד עליהם האל בגללך והביא.

Après avoir entendu ce discours, la lionne en reconnut la 15
 vérité, elle avoua que les péchés qu'elle avait commis envers
 d'autres avaient causé son malheur, que ses actions avaient été
 dirigées par la méchanceté et l'iniquité, et non pas par la justice
 et la droiture, et que Dieu l'avait châtiée de sa mauvaise con-
 duite. Elle laissa donc les animaux, cessa de manger leur chair 20
 et se nourrit de fruits et de plantes; elle revint au service
 de Dieu.

Lorsque l'animal vit la conduite de la lionne et qu'elle ne
 se nourrissait que de fruits, il lui dit : J'avais cru que les fruits
 étaient rares cette année à cause de la disette, mais je te vois, 25
 toi carnivore, en manger; tu abandonnes la nourriture qui te
 revient et que Dieu t'a donnée en partage, et tu dévores celle
 des autres animaux au point que les fruits manquent. Je recon-
 nais que les arbres ne suffisent plus depuis qu'ils doivent four-
 nir à tes repas. Malheur donc à ces arbres et malheur à ceux 30
 qui ont vécu d'eux jusqu'au moment où le sort leur a infligé une
 créature qui les prive de leur pain quotidien. — Lorsque la

השדה ואולם אמרתי לך זה המשל כי יש פעמים אשר ישוב
הסכל מרעתו לאנשים מפני הרע אשר יעשו לו האנשים כמו הלבאי
אשר סרה מלאכל החיות מפני אשר קרה לה בנוריה ותשב לאכול
חציר השדה ויהי אחרי כן אמר הפילוסוף למלך כי² האנשים הם
ראויים להביט זה המעשה כי כבר נאמר אשר לא תאהב לנפשך⁶
אל תאהב³ לאחרים כי אם לא תעשהו תעשה צדק ומשפט והצדק
תאות * אלהים ו'אנשים

נשלם שער הצייד והלבאי

1) C. *post hec vero dixit philosophus regi*, לאחריו כן אמר הפילוסוף למלך.
10 — 2) C. *et propter hoc*, ועל כן. — 3) C. *feceris*, תעש. — 4) *Manque*
chez C.

lionne eut entendu ces paroles, elle abandonna les fruits et
ne se nourrit que d'herbage.

Je t'ai raconté cette parabole parce que souvent le sot revient
15 de sa méchanceté envers les hommes à la suite du mal qu'on
lui a fait éprouver, de même que cette lionne a cessé de dé-
vorer les animaux à cause de ce qui lui était arrivé avec ses
lionceaux, et qu'elle a fini par se nourrir d'herbage.

Après cela le philosophe dit au roi : Les hommes devraient
20 bien considérer cette histoire; car on a dit : Ce que tu n'aimes
pas pour toi-même, ne l'aime pas pour autrui. En réglant ainsi
tes actions, tu feras ce qui est juste et charitable et la charité
plaît à Dieu et aux hommes.

Fin du chapitre du chasseur et de la lionne.

[שער שנים עשר]

p. 174.
וזה שער הנזיר והאורה¹

אמר המלך לפילוסוף כבר שמעתי² "זה המשל"³ ועתה אם תראה
שתאמר לי משל⁴ במי יעזב⁵ מעשיו אשר הוא ראוי להם ויעשה
מעשה⁶ אשר אינם ממנהגו⁷ ולא ממשפחתו⁸ עד ישכח מעשיו אשר
היה עושה

אמר הפילוסוף אמרו כי בארץ אחת היה נזיר ויחנה בביתו
אורה אחד ויביא⁹ לפני בעל הבית ולפני האורה¹⁰ תמרים [טובים]

1) C. ajoute : *et est de eo qui relinquit opera propria et facit que non debet*, וזה במי שיעזב וני'. — 2) Ms. המשלים. — 3) Ms. יעשה; C. *relinquens*. 10
— 4) Lis. מעשים. — 5) Ms. מנהגו. — 6) C. *et usus*. — 7) Lis. בעל הבית
לפני האורה. — 8) C. *bonis*.

[Chapitre XII.]

Ceci est le chapitre de l'homme dévot et de l'étranger.

Le roi dit au philosophe : J'ai écouté les paraboles, mais veux- 15
tu maintenant me raconter une parabole concernant celui qui
abandonne les actions qui lui conviennent et agit contre ses
habitudes et celles de sa famille, au point qu'il oublie les actions
qu'il avait faites jusque-là ?

Le philosophe dit : On raconte que, dans un certain pays, 20
vivait un dévot, dans la maison duquel s'établit un étranger.
Le maître présenta à son hôte de bonnes dattes qu'ils man-

ויאכלם שניהם אמר האורח לנויר מה מתוק מדבש זה הפרי ומי יתן והיה בארץ אשר אני שוכן בה תמרים ולולבים [כמו אלה] אע"פ שיש פירות [טובות] אחרות וכל מי יש לו תאנים ואילנות אחרות יסתפק בהם די לו * ולא יצטרך לתמרים מפני שהם רעים לנוף. אמר הנויר לא הוא משכיל * ולא מצליח המבקש דבר שאינו נמצא ותתאווה אותו נפשו * כי לא יוכל לעמוד בלי שאלתו עד אשר ישוב לו יגון ואנחה מפני שאינו מוצא אותו וירע לנופו ואתה תהיה מצליח אם תסתפק באשר נתנו לך [ותמאם] באשר [לא] תמצא והיה הנויר מדבר בלשון עברים ויטבו בעיני האורח דבריו ורצה שילמוד אותו והיה ימים רבים מאיץ ללמד לשונו בה 10

צורת הנויר והאורח

1) C. *hujusmodi*. — 2) C. *bonus*. — 3) C. *et uvas et fructus*, וענבים ופירות. — 4) Manque chez C. — 5) Manque chez C. — 6) C. *quod habere non potest*. — 7) C. *cor suum*; lis. *corpus*. — 8) C. *abhorrere quod nequius* 15 *inquirere*. — 9) C. ajoute : *et assuefacere loqui illo sermone*, ולהתרגל לדבר ולהתרגל לדבר.

gèrent ensemble. Combien ces fruits sont doux ! dit l'hôte. Ils sont plus doux que le miel, et je voudrais que le pays que j'habite possédât des dattiers et des palmiers semblables, bien qu'il s'y trouve d'autres fruits, et lorsqu'on a des figuiers et d'autres 20 arbres, on peut s'en contenter et en avoir assez, sans éprouver le besoin des dattes, qui sont malsaines pour le corps. — Le dévot répondit : Il n'est ni sage ni prudent celui qui recherche une chose qu'il ne saurait trouver, et en conçoit un vif désir. Car ne pouvant plus subsister sans avoir obtenu l'objet de sa 25 convoitise, il éprouve, lorsqu'il en est privé, un chagrin et une anxiété qui nuisent à sa santé. Tu seras donc heureux, si tu te contentes de ce qu'on t'a accordé, dédaignant ce que tu ne saurais trouver.

Or le dévot parlait en hébreu et cet idiome plut tellement à 30 l'étranger qu'il désira l'apprendre. Il fit longtemps des efforts pour se l'approprier et pour prendre l'habitude de le parler.

Figure du dévot et de l'étranger.

אמר לו *הסר מזה הלשון' דע כי ראוי לך כאשר עזבת לשונך
 ותבחר לשון בלתיך שיקרה לך אשר קרה לעורב פעם אחת
 אמר לו האורח ואיך היה אמר הנזיר אמרו כי עורב אחד² ראה
 יונה מתנהלת בלאט וייטב בעיניו הליכתה³ ויפצר שילמוד כמות
 6 ללכת ועתה נפשו ויעזב הליכתו אשר היה הולך ויהי כאשר נואש
 ממנו וידע כי לא יוכל ללמוד רצה שישוב להליכתו הראשונה ולא
 יוכל ואולם אמרתי לך *אלו המשלים' כי אתה ראוי שתשכח
 לשונך בעת תעזוב לשונך ותבקש ללמוד לשון אחרת וכבר נאמר
 כי הוא סכל כל מבקש חכמה אשר אינה ראויה לו ואשר לא
 10 התנהגו בו אבותיו

נשלם שער הנזיר והאורח

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *habens transitum superbum et erectum*, אשר היה הולך בקומה זקיפה. — 3) C. ajoute : *et displicuit sibi modus suus proprius qui tamen pulcher erat*, וימאס בהליכתו אשר היתה יפה. — 4) C. ajoute : *remansit confusus*, וישב נכלם. — 5) Lis. זה המשל. — 6) Ms. 15 שחשלה; C. *oblivisci*.

Enfin, dit le dévot, laisse ce langage et sache qu'en abandonnant ta propre langue et en lui préférant celle d'autrui, tu mériterais qu'il t'arrivât ce qui est arrivé une fois à un corbeau. — Qu'est-il arrivé? dit aussitôt l'étranger. — On raconte, 20 répondit le dévot, qu'un corbeau, voyant une colombe se dandiner doucement, trouva cette démarche si bien à son goût, qu'il fit des efforts et se donna beaucoup de peine pour apprendre à marcher comme elle. Il abandonna sa marche habituelle. Mais lorsque le corbeau, au désespoir, reconnut qu'il ne pourrait 25 jamais l'apprendre, et voulut revenir à sa première habitude, cela lui fut impossible.

Cette parabole doit t'enseigner qu'en abandonnant ta langue pour t'en approprier une autre, tu mérites d'oublier la tienne. Du reste, on a déjà dit que fou est celui qui recherche une 30 science qui ne lui convient pas et dont ses ancêtres n'avaient point l'habitude.

Fin du chapitre de l'homme dévot et de l'étranger.

[שער שלשה עשר]

זה שער האריה והשועל

אמר המלך לפילוסוף כבר שמעתי זה המשל שא לי עתה
משל שיקרה בין המלכים ומשפחותם² וחבריהם אשר יקצפו על
איש [שיחשבו חומא³] ואחר כן מרצים בעדו⁴ ותשוב איבתם אהבה⁵
אחרי אשר יקצפו עליו ויענוהו כולם⁵ ועתה שא עליו משל
אמר הפילוסוף כי המלך אילו לא ישוב ברצון על האיש אשר

1) C. ajoute : *et est de amore regum qui restituitur post inimicitias*, וזה
יזעציהם, באהבת המלכים אשר תשוב על איש אחרי איבתם.
10 — 3) C. *quem habet culpabilem*. — 4) C. ajoute : *et manifestatur eius inno-*
centia, מפני שנראה כי הוא נקי, במכוחם. — 5) Lis. *C. postquam illum multis*
אחרי אשר נסרו בתלאות, *comprohaverit afflictionibus et flagellis examinaverit*, רבות ובחננו במכותיו.

[Chapitre XIII.]

15

Ceci est le chapitre du lion et du renard.

Le roi dit au philosophe : J'ai écouté cette parabole; maintenant raconte m'en une autre sur ce qui se passe entre les rois, leurs familles et leurs compagnons, lorsqu'ils s'irritent contre l'un d'entre eux, qu'ils avaient considéré comme coupable, et
20 qu'ensuite, après un temps de colère, pendant lequel ils lui ont infligé toutes sortes de tourments, ils lui pardonnent et changent leur haine en amitié.

Le philosophe répondit : Quand le roi ne rend pas sa

יקצוף עליו ולא יחמול עליו ולא יחוס על עונו היה הדבר זה לרעת¹
מעשיו ואולם הוא ראוי למלך שיביט על דבר כמו זה ואיך האדם
אשר יקצוף עליו אם היתה עבודתו באמונה והיה עוזר למלך והיה
אוהב אותו² בכל לבבו "והיה מאמין בו" המלך והיה בוטח בעצתו
5 הוא ראוי למלך שישוב עליו ברצון וישא חטאו ואל יאבדהו כי
המלך לא תצליח מלכותו אלא בהשרים והיועצים [הנאמנים]³ ולא
ייעילו השרים והיועצים אלא באהבה⁴ ובחכמה הטובה⁵ ובאמונה
ולא תועיל לו האהבה וההכרה⁶ והאמונה אלא בעת ימצאו העצה
והשכל ומעשי מלכים⁷ רבים ואשר יצטרכו מישרים ויועצים⁸
10 רבים הם "ואנשי האמונה והעצה והשכל" מעטים ואולם תכון
מלכות המלך בעת יהיה מכיר אוהביו כאשר ירצו בו טוב ושידע

1) Ms. לרעת. — 2) איתם. — 3) Manque chez C. — 4) C. *fidelibus*. —
5) Manque chez C. — 6) Manque chez C. Faut-il lire : וההכרה? — 7) C.
et ardua, וקשים. — 8) C. comme s'il y avait : והעצה הישרה והצדק : *rectum*
vero consilium et iusticia.

bienveillance, sa miséricorde et son pardon à celui contre le-
quel il avait été irrité, c'est que ses procédés sont mauvais.
Mais le roi doit être prudent dans une telle affaire, et voir com-
ment est l'homme qui avait excité sa colère. Si cet homme l'a
fidèlement servi, s'il a été d'un bon secours pour le roi, si, 20
par son amour cordial, il lui avait inspiré assez de confiance,
pour que le roi puisse s'abandonner à son conseil, le roi doit
lui rendre ses bonnes grâces, lui remettre son péché et ne
pas le faire périr. Car le gouvernement du roi ne peut réussir
sans les ministres et les conseillers fidèles; ceux-ci ne se rendent 25
utiles que lorsqu'ils sont guidés par l'amitié, le désintéresse-
ment et la sincérité, et ces sentiments, à leur tour, ne devien-
nent utiles que lorsqu'ils se rencontrent avec le bon sens et la
raison. Les affaires des rois sont nombreuses et exigent beau-
coup d'adresse et beaucoup de conseillers; mais les hommes 30
de bonne foi, de bon sens et de raison sont rares. Or, le gou-
vernement du roi sera stable, lorsqu'il saura reconnaître ses
amis qui lui veulent du bien, et distinguer la science, la raison

מה יש אצל כל איש מהם מחכמה ומשכל ומעצה ומה יש בהם מדברים רעים ובעת ינלה לו כל זה וידע מה יעשה ישים על כל מעשיו מי ידע כי הוא נאמן ובעל עצה ואשר יש בו ממדות רעות לא ירע² למלך וישמר כדי שלא יוגד לו בעדו דבר כי יצטרך לחקור ולענות נפשו שיצא לבקש עליו והוא ראוי על⁵ המלך שיביט מעשיהם ויחקור על מפעלותם ולא יתעלם ממנו צדקת הצדיק וחטאת החוטא והוא ראוי עוד עליו שישב לצדיק פרי צדקתו ואל יחמול על החוטא מהאבירום כי אם לא יעשה הדבר ההוא תקל בעיני הצדיק צדקתו אחרי אשר אין לו ממעשיו שכר ויוסיף הרשע להשחית המעשה וכמו זה משל האריה [והשוועל]³ 10 אמר המלך ואיך היה

אמר הפילוסוף אמרו כי בארץ הודו היה אחד מן החיות ויהי

1) Manque chez C. — 2) C. *non velit sui notitiam*, לא ידע המלך. —

3) C. *et vulpin*.

- 15 et le bon sens que chacun possède, mais aussi les défauts qu'ils ont. Une fois que tout cela lui sera connu et qu'il saura ce qu'il a à faire, il mettra à la tête de toutes ses affaires ceux dont il aura éprouvé la fidélité et le bon sens, et ceux qui ont de mauvaises qualités ne lui feront pas de tort. Il aura également soin 20 qu'on ne lui fasse pas de rapports qui nécessiteraient des recherches et lui causeraient des fatigues pour obtenir des informations. Il devra donc bien observer les actions de ses serviteurs, examiner leurs agissements, pour que ni la vertu du juste ni les défauts du pécheur n'échappent à sa connaissance. 25 Il devra encore rendre au juste le fruit de sa vertu et n'avoir aucune pitié du pécheur; car en n'agissant pas ainsi, il enlèverait à la vertu du juste sa valeur puisqu'elle ne lui rapporterait aucun avantage et il encouragerait le méchant dans son action pernicieuse. On peut citer comme exemple la parabole du lion 30 et du renard.

Le roi dit : Quelle est cette parabole ?

Le philosophe répondit : On raconte qu'il y avait dans l'Inde

לו שכל ומדע ועצה ובינה והיה בעל יושר והיה שוכן עם חבריו
 וחיות השדה והשועלים¹ ולא עשה כמעשיהם² ולא ירע כמו ירעו
 ולא שפך דם³ ולא אכל בשר⁴ ויריבו אותו החיות על זה הדבר
 ותאמרנה לו למה לא תעשה מדותיך ומנהגיך אשר נבראת עליהם
 5 ועתה לא תוכל אלא⁵ שתהיה כמונו ותתחבר אלינו ותעשה כמעשינו
 אמר להם כי חברתי אתכם אין לי ממנו עון בעת לא אעשה עון
 לנפשי כי העונות לא הם מפני המקומות והחברים אלא מפני
 הלבבות והמעשים ואולי יהיה בעל המקום הטוב יעשה מעשים
 טובים ובעל המקום הרע יעשה מעשים רעים הלא יהיה כל ההורג
 10 אדם חסיד בבית הכנסת⁶ בלי עון וההורג נפש במערכת המלחמה

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. —
 4) C. et corporum actionum, ומעשי הגופות. Puis il ajoute : *Nam unus existens
 in bono loco non semper agit bona opera, ita existens in malo loco non semper
 male agit*, כי כל בעל המקום הטוב לא יעשה תמיד מעשים טובים ובעל המקום
 הרע לא יעשה תמיד רע. — 5) Transposez : כב' רב' חסיד. 15

un animal doué de raison, de connaissance, de bon sens et d'in-
 telligence; cet animal avait aussi une conduite droite et de-
 meurait avec ses camarades, les animaux et les renards, sans
 agir comme eux, ni faire du mal comme ils en avaient l'ha-
 bitude, il ne versait pas de sang ni ne mangeait de la viande. 20
 Les animaux se disputaient avec lui pour cela, en lui disant :
 Pourquoi ne suis-tu pas les habitudes et les usages de ta nature?
 Tu dois être comme nous, vivre dans notre société et agir
 comme nous agissons. — Mais il leur répondit : En me joignant
 à vous je ne commets pas de péché, tant que je ne fais pas de 25
 mal moi-même; car les péchés ne dépendent pas des lieux et
 des camarades, mais des sentiments et des actions. Tel vit dans
 un bon milieu et ne fait pas toujours le bien, et tel autre se
 trouve dans un mauvais milieu sans qu'il agisse toujours mal
 pour cela. En effet, si celui qui occupe une place bonne accom- 30
 plissait toujours de bonnes actions et si celui qui se tient à un
 mauvais endroit devait faire le mal, celui qui tuerait un homme
 dans une synagogue serait pieux et sans péché, et celui qui
 tuerait une personne dans une bataille rangée passerait pour

חומא ואולם התחברתי עמכם בנופי לא בלבי ובנפשי * ולא
במעשי כי אני יודע פרי המעשים מה הוא ותגמול הצדק והרשע
ולא שמע מהם ועמוד על מעשיו ימים רבים

צורתו וצורת החיות עמו

יניע הדבר, לאריה אחד שהיה מלך על כל החיות אשר במקום
ההוא ויטב בעיניו אשר שמע מן הצדק והיושר והאמונה וישלח
אחריו ויבא אליו וידבר עמו וחקור עליו וימצא כי אמת היה אשר
שמע בעדו וישמח בו ויהי לקץ הימים שלח המלך אחריו ויאמר
לו אומר לך כי ארץ מלכותי היא גדולה ואני מצטרך לנוברים
ופקדים להפקד עליה ואני שמעתי עליך כי אתה נבון ומשכיל
* חכם ובאת אלי^{p. 178.} ובעת חקרת^{p. 178.} עליך^{p. 178.} הוספתי לאהוב אותך ואני

1) Manque chez C. — 2) Ms. בדי. — 3) C. *bonorum operum merces*. —
4) C. *faman hujus vulpis*, דבר השעל הזה. — 5) C. ajoute : *et dilexit illum*,
ויהבהו. — 6) Manque chez C. — 7) C. ajoute : *et verum inveniens rumo-*
15 *rem*, ואמצא כי אמת הדבר.

un pécheur. Je suis donc avec vous de corps et pas de cœur,
de ma personne et non pas par mes actions. Je sais bien quel
est le fruit des actions et la rétribution de la vertu et du vice.
Cet animal n'écoutait donc pas ses camarades et il persévéra
20 longtemps dans sa manière d'agir.

Figure de l'animal et celle des autres animaux avec lui.

Cette histoire parvint à un lion qui était roi de tous les ani-
maux de ces lieux. Tout ce qu'il entendit de la vertu, de la
droiture et de la fidélité de ce renard lui plut. Il le fit donc
25 venir, s'entretint avec lui, l'examina et trouva que tout ce qu'on
lui avait dit était vrai. Le roi en fut réjoui et, après quelque
temps, il le fit quérir et lui dit : Mon empire est grand et j'ai
besoin d'administrateurs et de chefs auxquels je puisse le con-
fier; or, j'ai entendu dire que tu es intelligent, sage et instruit.
30 Et lorsque tu es venu me voir et que je t'ai examiné, mon
amitié pour toi s'est tellement accrue que je désire te con-
fier de grandes affaires, t'élever à un haut rang et te placer

מפקיד אותך על * מעשים רבים¹ ואתן לך מעלה גדולה ואגדיל
את כסאך על כל שרי² אמר לו [אל יאמר כן]³ אדוני המלך כי
המלכים יש להם שיבחרו אנשים שיתעסקו בעבודתם ובמעשיהם
אנשים חכמים ונבונים אנשים שלא ימאסו כל אשר יצוה המלך כי
5 המואם בדבר הזה לא יוכל מעשה⁴ טוב * ואני מאד אני מואם
עבודת המלך⁵ ואחרי אשר אני אמאם אותה לא אוכל לעשות
מעשה טוב ולא התנהנתי לעולם במעשה המלכים ואתה מלך
החיות ותמצא אלף כמוני⁶ ויש לך אחרים אשר בהם כח לעמוד
בהיכל המלך והם רגילים בעבודתך ואם תקחם תסתפק בהם יותר
10 ממני * ולא תצטרך אלי⁷ אמר לו הארי אל תוסף לדבר אלי עוד
בדבר הזה⁸ כי לא אעובך עד אשר אם עשית את אשר דברתי
לך⁹ אמר לו [השועל] אדוני המלך לא יוכלו להתחבר למלך כי

1) C. *meis magnis negotiis*, מעשי הגדולים. — 2) C. ajoute : *et rectores*,
ופקיד. — 3) C. *nequaquam dicat hoc*. — 4) Peut-être לעשות. — 5) Manque
chez C. — 6) C. *meliores me*, טובים ממני. — 7) C. *et noli me ad hoc in-*
dicare. — 8) *Deut. III, 26*. — 9) *Gen. XXVIII, 15*.

au-dessus de tous mes ministres. — Le renard répondit :
Que mon seigneur et roi ne parle pas ainsi ! Les rois doivent
choisir pour leurs services et leurs affaires des hommes sages
et intelligents, des hommes qui ne reculent devant rien de ce
20 qu'on leur ordonne ; car celui qui recule dans ce cas n'agirait
pas bien. Or, moi, je n'aime pas le service des rois et, ne l'ai-
mant pas, je ne saurais rien faire de bon. En outre, je n'ai ja-
mais été habitué à ce service et toi, roi des animaux, tu en
trouveras mille qui me valent, et bien d'autres qui savent se
25 tenir dans un palais royal et qui sont habitués au service. En les
choisissant, tu en seras plus content que de moi, et tu n'auras pas
besoin de ma personne. — Ne me parle pas ainsi, répondit le lion,
car je ne te laisserai pas avant que tu n'aies consenti à ce dont
je t'ai entretenu. — Seigneur et roi, reprit le renard, deux sortes
30 d'hommes seules peuvent vivre dans la société des rois, et moi

אם שני אנשים ואין אנכי אחד מהם האחד אכזר' לא יחמול על
 איש ימצא חפצו' באכזריותו ורשעותו לכן ייראדו אנשים או אדם
 נקלה' לא יחמדנו' איש ולא יקנא לו אבל כל אשר ירצה להתחבר
 עם המלכים איש עניו וביישן ולא ינלה פניו לכל אדם' לא יצליחו
 מעשיו ולא תתכן חברתו עמם כי יאסף עליו [אוהב'] המלך.⁶
 ואויבו' האוהב יקנא לו על המעלה [ו]שוב לו: אויב והאויב אשר
 למלך הוא חומר לזה^{p. 179.} האיש כמו כן יבקש לעשות רע ויוציא עליו
 דבה ובעת יאספו עליו אלו השנים יביא עצמו במות אמר לו
 האריה אל תירא ממשטמת אנשי ומקנאתם' לך * ולא תפחד מהם'
 כי ארחק אותם ממך ולא יתערבו עמך ולא אתה עמדם כי כבד¹⁰
 אכבדך מאד וכל אשר תאמר אלי אעשה¹⁰ אמר לו אדוני המלך

1) C. ajoute : *et presumptuosus*, ונא. — 2) C. ajoute : *in omnibus que cupit*, בכל אשר יחאה. — 3) C. ajoute : *et despectus*, ונבזה. — 4) Ms. יחמז. C. *nec ipsum reputant*. — 5) C. *nec intendit esse crudelis hominibus*. — 6) C. *amici*. — 7) Ms. ואוהבו. — 8) Ms. 'ובק'. — 9) Manque chez C. — 10) *Nomb.* XXII, 17.

je n'en suis pas. Les uns sont violents, présomptueux, sans pitié, faisant leur volonté avec dureté et méchanceté, et se faisant craindre de tous le monde; les autres sont vils et bas,
 20 méprisés par tous, et ne sont enviés ni jaloués par personne. Mais un homme humble et modeste qui veut vivre dans la société des rois sans être insolent envers personne, ne saurait être heureux dans ses actions, ni se maintenir dans sa situation. Car les amis et les ennemis du roi se liguèrent contre lui : les
 25 amis seront jaloux de lui à cause du rang qu'il occupe et deviendront ses ennemis; les ennemis du roi porteront également envie à cet homme et chercheront à lui faire du mal par les calomnies qu'ils répandront sur son compte. En butte aux ennemis de ces deux classes réunies, il se précipitera lui-même
 30 dans sa perte. — Le lion répondit : Ne crains ni la haine ni l'envie des méchants, ne redoute rien d'eux, car je les éloignerai de toi et ils ne seront jamais mêlés à ta société; je te tiendrai en grand honneur et ferai tout ce que tu me diras. —

אם ירצה המלך שיכבדני יעזבני באלו המדברות בשלוה והשקט
 [כי] טוב הוא לי משיחמרו אותי [אנשי מלכותך] כי כל מי אין לו
 יגון די לו מן המים ומן הלחם כי ידעתי כי חבר המלך והמתחבר
 אליו ימצא צרות ותלאות כל ימיו אשר לא ימצא אחר וזולתו כי
 החיים המעטים בשלוה טוב מאלף שנים בעמל וכעס אמר לו
 הארי כבר הבינותי דבריך אבל לא תירא מאומה מאשר תאמר
 לי כי לא אוכל לעזוב אותך על כל פנים אמר לו אדוני המלך
 אחרי אשר ירצה המלך זה הדבר על כל פנים אני אבקש ממך
 שתכרות לי ברית כי אם יניע לך דבר גדול¹ ממני שלא תאמן
 אותו עלי ואם² ישטמו אותי חברי מכל מי הוא יותר שפל ממני
 במעלה ויפחד ממני או ממי הוא יותר גדול ממני * יירצה להשימדיני³

1) C. hominum tui regni. — 2) C. mala, רע. — 3) C. sed me vocet
 et responsionem meam ac veritatem rei semper audiat, quia scio quod, אבל
 יקראני וישמע חשוכתי ואמיתות הדבר כי ידעתי כי
 15 propterea quod sum supra eos exaltatus et constitutus, מפני שנרלתי
 ושמתני עליו.

Seigneur et roi, répliqua le renard, si le roi veut m'honorer,
 qu'il me laisse tranquille et paisible dans ces lieux solitaires;
 car cela vaut mieux pour moi que de devenir un objet d'envie
 pour tes courtisans. Lorsqu'on n'a pas de chagrin, pain et eau
 suffisent. Je sais qu'un compagnon de roi qui vit avec lui,
 éprouve toujours des chagrins et de mésaventures comme per-
 sonne n'en éprouve. Vivre peu de temps dans un calme parfait
 vaut mieux que mille années de tourments et d'inquiétudes.
 — Le lion répondit : J'ai bien compris ce que tu dis, mais tu
 n'as rien à craindre de tout cela, et dans aucun cas, je ne
 pourrai renoncer à toi. — Seigneur et roi, dit alors le renard,
 puisque le roi le veut absolument, je lui demanderai la pro-
 messe formelle qu'il ne croira jamais aux rapports qui lui
 seront faits contre moi, qu'ils viennent des camarades in-
 férieurs en rang qui me redoutent, ou bien de mes supérieurs
 qui désirent m'exterminer. Si cependant quelqu'un venait,

ואם יניד לך מגיד בכל' לשונו או על לשון זולתו ויאמר אצלך דבר
 שירצה בו להרגני: שלא תמהר עלי עד תחקור באשר יאמרו לך
 עשר פעמים ואחר כך תעשה כי הפצך ובעת תתן לי אמונתך
 ואבטח עליך אעזור אותך בכל^{p, 180.} אלבבי ובכל נפשי ולא אעשה לך
 אונאה בעולם אמר הארי אני אתן לך זה ויפקידהו על אוצרותיו⁶
 וישם לו מעלה ידועה: לבדו בין כל חבריו ולשאל ממנו עצה
 ולאזכר אותו ויהי כל אשר בקש עליו: הוסיף בו אהבה ויכבד
 הדבר על אנשי המלך וחבריו ומשפחתו ומידעיו ומאסדהו וישנאו
 אותו * ולא יכלו דברו לשלום ויקנאו בו ונועצו שיהפכו לב
 המלך * ויביאו ביניהם איבה: עד ידרגהו

10

צורת האריה והדג

- 1) Lis. על. — 2) C. *reum facere*, להאשימי. — 3) Ms. ירדע; peut-être
 גרולה. — 4) C. ajoute : *et intelligentiam*. — 5) C. ajoute : *proe aliis principi-*
bus sue curie, יותר מכל שריו ואחרים. — 6) Lis. עצמו; C. *consilium*. —
 15 7) Manque chez C. — Cf. *Gen.* XXXVII, 4. — 8) Manque chez C.

par lui-même ou comme l'ayant entendu d'autrui, te raconter
 un fait qui devrait amener ma perte, ne précipite rien, mais
 informe-toi dix fois de ce qu'on te dit et après cela seulement
 agis avec moi selon ta volonté. Une fois que tu m'auras donné
 20 ta promesse et que je pourrai avoir confiance en toi, je serai
 avec toi de tout mon cœur et de toute mon âme et je ne te
 tromperai jamais. — Je t'accorde cela, répondit le lion.

Le roi confia au renard ses trésors et lui assigna un rang
 marqué entre tous ses compagnons; il lui demandait conseil,
 25 l'aimait et plus le roi le consultait, plus il l'affectionnait. Cela
 déplut aux gens du roi, à sa famille et à ses compagnons et
 connaissances. On témoigna au renard du dédain et de la haine
 et l'on ne put plus lui parler paisiblement. Dans leur envie, ils
 délibérèrent comment ils tourneraient le cœur du roi et com-
 30 ment on l'exciterait à l'inimitié au point de perdre le renard.

Figure du lion et du renard.

ויהי כאשר נועצו בערמתם הלכו יום אחד לבית המלך ומצאו
 בשר למאכל המלך אשר בחר בו המלך למאכל * מבשר כל
 החיות ויצוה שישמרוהו ויתנוהו במקום שימור¹ ויקומו הם ויגבוהו
 וישלחו אותו אל בית השועל ויחביאוהו שם והוא לא ידע דבר
 מזה ויהי בבקר² צוה האריה להביא לו הבשר ויבקשו הבשר ולא
 מצאוהו ויחר אפו * ויבקשהו³ ולא היה לשם ביום ההוא [השועל]
 והיו שם חבריו אשר נועצו לב יחדו [להאבירו⁴]. ויהי כראותם
 כי האריה הרבה לשאול אותם * ויחר אפם⁵ הביטו זה לזה ויען
 האחד ויאמר כאילו הוא מדבר בכל לבו ובכל נפשו ראוי הוא לנו
 10 שנייד למלך אשר הוגד לנו מאשר ייטב לו או ירע לו אע"פ שיש
 אנשים שיכבד עליהם ויקשה בעינים כי הוגד לי כי הפקיד⁶ * הולך

1) Manque chez C. — 2) Ms. הבקר. — 3) Manque chez C. — 4) C.
perdere vulpem. — Cf. Ps. LXXXIII, 6. — 5) Manque chez C. — 6) C.
 השועל.

Après avoir cherché une ruse, ils se rendirent un jour au 15
 palais du roi; ils y trouvèrent la viande pour la table royale
 que le lion avait choisie d'entre les viandes de tous les ani-
 maux pour son repas. Il avait ordonné de la garder et de la
 déposer à une place réservée. Les conspirateurs se mirent à
 la voler et à la transporter dans la maison du renard, où ils la 20
 cachèrent sans que le renard le sût. Le lendemain, le lion
 voulut faire venir la viande; mais malgré toutes les recherches
 on ne la trouva point. La colère du lion s'enflamma pendant
 la perquisition. Le renard n'était pas venu ce jour-là au palais,
 mais ses compagnons qui s'étaient ligués ensemble pour le 25
 perdre, s'y trouvèrent. En voyant le lion insister beaucoup
 pour les interroger et fortement courroucé, ils se regardèrent
 entre eux et l'un d'eux se mit à dire comme s'il parlait de tout
 cœur et de toute âme : Il nous convient de rapporter au roi
 ce qu'on a raconté, que cela lui plaise ou déplaise et quelque 30
 rude et difficile que ce récit puisse paraître à certaines per-
 sonnes; car on m'a assuré que l'intendant a porté la viande

הבשרי לביטו אמר אחר² אחשוב אני כי לא יעשה הוא זה הדבר
 כי אינו מן המעשים ההם (האלה) אבל חקרו על הדבר כי^{p. 181.} אין בעולם
 מי יכיר כל הלכות ולא כל המעשים³ אמר אחר⁴ באמונה כי אין
 אדם יודע המחשבות ואולם אם תחקרו על זה הדבר ותמצאוהו
 5 אמת נדע כי כל אשר אמרו לנו בעד הפקיד⁵ אמת הוא אמר
 אחר לא הוא ראוי לאדם שיסיתוהו לבו מפני אשר ידע הוא מנפשו
 מן הרמאות כי הרמאות לא ימלט בעליה אמר אחר ואיך ימלט
 מי שיונה למלך ואיך יפלא הדבר ההוא ומרמת החברים⁶ לא
 תתעלם אמר אחר הנני לי המניד נאמן בעד הפקיד דבר גדול
 10 ולא האמנתי אותו עד שמעתי דבריכם עתה אמר אחר לא תתעלם⁷
 ממני רשעו ורוע מעשיו מן היום אשר ראיתיו וכבר אמרתי פעמים

1) C. *rapuerit carnes et apportarent*, גנב הבשר והוליכו. — 2) Ms. אחד; C. *alius*; ainsi dans tout ce récit. — 3) C. *naturas*. — 4) Ms. אחד; C. *alius*. — 5) C. השועל. — 6) C. *sociorum regum*, חברי המלכים. — 7) Lis. 15 ההעלם; C. *latuit*.

chez lui. — Je pense, dit un autre, qu'il n'aura pas fait cela; ce n'est pas sa manière d'agir; mais, il faut prendre des informations, car personne ne connaît tous les cœurs ni toutes les actions. — En vérité, reprit un autre, personne ne saurait
 20 scruter les pensées; mais si l'on cherche bien et qu'on trouve que le rapport est vrai, nous saurons que tout ce qu'on nous a dit sur l'intendant, est également vrai. — L'homme, dit un autre encore, ne devrait pas céder aux séductions de son cœur, sachant par son expérience qu'aucune ruse ne sauve celui qui
 25 l'emploie. — Et comment, dit un autre, échapperait celui qui trompe le roi! Comment un tel fait resterait-il ignoré! Les ruses des compagnons des rois ne se cachent pas. — C'était un homme de confiance, reprit un autre, qui m'avait narré des choses graves sur l'intendant; mais, avant de vous avoir
 30 entendus maintenant, je n'en ai rien cru. — Oh! ajouta un autre, je ne me suis pas mépris sur sa méchanceté et ses mauvaises actions depuis le jour où je l'ai vu pour la première fois, et

לפני פלוני כי זה רמאי אשר ישב כעובד אלהים לא יחיה אלא
לרעה גדולה ועון עצום² אמר [אחר] הלא זה החסיד והישר אשר
היה אומר לנו כי כל המתנהג במעשי המלכים הוא ננע גדול וצרה
גדולה ואיך עשה הוא זאת ההונאה באמת הוא פליאה אמר אחר
5 אם ימצא אמת זה הדבר אין עליו עון כי אם ההונאה לבדה ואולם
כל העושה הונאה כבר כחש בחסד אשר עשו לו * והמכחש בחסד
אין רשע כמותו³ אמר אחר אתם בעלי צדק אנשי אמת ולא אוכל
להכזיב דבריהם ואילו ישלח המלך לביתו עד יחקרו אותו יגלה
האמת או הכזב אמר אחר אם לא הלכו לביתו לחפשו ישלחו
10 לביתו מהרה כי בכל מקום ישים מרגלים ואפחד שמא יגידו לו
הדבר⁴ | אמר אחר אני יודע כי אילו חפשו ביתו וימצאוהו וידע

1) C. *proximi malo*, לדעת חברו. — 2) C. ajoute : *quemadmodum sui generis omnes vulpes faciunt*, כאשר יעשו כל השועלים מזה המין. — 3) Manque chez C. — 4) C. ajoute : *argumenta querel quibus se excusabit*, ויבקש תחבולות לזכותו.

bien des fois, j'ai prédit devant tel et tel, que cet imposteur qui se fait passer pour un serviteur de Dieu, ne vit que pour le grand malheur des autres. — N'est-ce pas, continuait un autre, ce dévot, ce juste qui avait prétendu que c'était une grande plaie, un grand malheur d'être obligé de s'occuper des 20 affaires du roi? Et ce serait lui qui aurait commis cette fraude! Vraiment, c'est impossible! — Si le fait, dit un autre, est reconnu vrai, il n'aura pas seulement commis le péché de cette fraude. Mais celui qui trompe reconnaît mal les bontés dont il a été l'objet, et il n'y a pire que l'ingrat. — Vous êtes, dit 25 un autre, des hommes justes qui aimez la vérité et je ne puis pas démentir vos paroles; si le roi envoyait faire une perquisition dans la maison du renard, on reconnaîtrait où est la vérité et où est le mensonge. — Si, reprit un autre, on n'est pas encore allé fouiller sa demeure, il faut le faire bientôt; car il a 30 des espions postés partout et je craindrais bien qu'on ne le prévint. — Je suis convaincu, dit encore un autre, que si le renard apprenait qu'après avoir fouillé sa maison on y a trouvé

הוא הדבר היה מפתה למלך בחלק ובמתק דבריו עד ישיב' לו האמת כזב והכזב אמת ולא סרו מלדבר כדברים האלה עד האמן בהם המלך ויצוה להם שיביאו הפקיד שלו² ויביאוהו אמר המלך תנה את המנה אשר נתתי לך³ מן הבשר ואיה הוא אמר נתתיו לשומר המאכל על מנת שיביאוהו לך לעת האוכל ויקראו⁵ בעל האוכל והוא היה מן האנשים אשר נועצו על הפקיד ואמר לא נתן לי מאומה וישלח הארי איש נאמן לבקש הבשר לביתו וימצאו הבשר בביתו ויביאוהו אל הארי והיה באנשים ההם אשר דברו עם המלך ואב אחד לא דבר שם מטוב עד רע היה רואה כי היה בעל צדק ויושר וכי היה מן האנשים אשר לא ידברו אלא¹⁰ באמת ואמר הזאב ההוא אחרי אשר נגלה למלך * העון הזה ויהאנאה הזאת אינו ראוי שימחל לו ואם ימחל לו לא ישוב [חוטא]

1) Ms. ישיב. — 2) C. ajoute : *conscito coram rege*, לפני המלך. —

3) *I Sam.* IV, 23. — 4) Manque chez C. — 5) C. *peccator*.

15 la viande, il saurait encore séduire le roi par ses paroles polies et mielleuses, au point de lui faire prendre la vérité pour le mensonge et le mensonge pour la vérité.

Ils ne cessèrent de parler ainsi jusqu'à ce que le roi en fût ému et il ordonna d'amener devant lui l'intendant, ce qui fut fait.

20 Rends, dit le roi, le morceau de viande que je t'ai remis; où est-il? — Je l'ai donné, répondit le renard, au gardien des comestibles, pour qu'à l'heure du repas il te l'apporte. On appela le gardien qui faisait partie des hommes qui s'étaient ligués contre l'intendant; il dit : On ne m'a rien donné. Le lion en-

25 voya aussitôt un homme sûr à la maison du renard pour chercher la viande, qui fut aussitôt découverte et apportée au lion. Parmi ceux qui s'étaient entretenus avec le roi, il y avait un loup qui n'avait encore parlé ni en bien ni en mal; il passait pour être juste et droit et pour ne dire jamais que la vérité.

30 Il prit donc la parole et dit : Puisque ce péché et cette fraude sont prouvés au roi, il ne doit pas les laisser impunis; s'il les pardonne, aucun pécheur ne se repentira; personne ne voudra

"מחמאתו ולא יגלו עוד אל המלך רשעת הרשע אחרי אשר לא יקצוף עליו" ויצוה האריה שיקחו הפקיד וישימוהו בבית הסוהר [ויהי כן] ויאמר אחד מרואי פני המלך אני תמה מחכמת המלך ומשכלו בכל הדברים ואיך נתעלם ממנו רשעת הרשע הזה ולא הכיר מעשיו אמר אחר יש לך עוד לתמוה כי לא אראה למלך יחקור הרע³ אחרי אשר נגלה לו ממנו מה שנגלה וישלח המלך אל הפקיד לראות ולשאול אותו מה יהיו עלילותיו ותאנתו וישב אליו המלאך ויחליף^{p. 183} למלך הדברים כדי שיגלה שקרו ויחר אף הארי על זה הדבר ויצוה שיוציאוהו אותו ומיתוהו ויגיע הדבר לאם הארי *ותדע כי האריה מהר לקצוף עליו ולא חקר⁵ ותשלח לאשר הוליכוהו להרגו שיעוכוהו עד שתבא אל האריה *ויעשו כן⁶

1) C. non curat punire peccatores, לא יענש החוטאים. — 2) C. et ita factum est. — 3) C. super ipso, עליו. — 4) C. ut exterminaretur; lis. examinaretur. — 5) C. que inquisivit factum, אשר חקרה על הדבר. — 6) C. at illi ejus mandatum observarunt.

plus révéler au roi les fautes des méchants, si le roi, après s'être mis en colère, ne châtiât pas le pécheur. Le roi ordonna donc de saisir le renard et de le mettre en prison. Un courtisan dit aussitôt : Je m'étonne que la sagesse et l'esprit du roi, si pénétrants en toutes choses, aient pu être en défaut sur les vices de ce méchant et méconnaître ses actions. — Ce qui est encore bien plus étonnant, dit un autre, c'est que le roi ne fasse pas des recherches ultérieures après les découvertes qu'il vient de faire. Le roi envoya auprès de l'intendant quelqu'un pour le voir et lui demander, s'il n'avait pas des excuses et des défenses à produire. Le messenger revint et changea, auprès du roi, les paroles du renard, de manière à en faire ressortir davantage la fausseté. Là-dessus, le lion se mit de nouveau en colère et ordonna d'extraire le renard de prison et de le mettre à mort.

La nouvelle parvint à la mère du lion qui savait que le lion s'était irrité trop vite contre le renard et n'avait pas pris des informations suffisantes. Elle envoya l'ordre à ceux qui devaient le conduire à la mort, de suspendre l'exécution jusqu'à

ותבא אל בנה ותאמר לו בני באיזה עון צוית להרג הפקיד ויגד
 לה הדבר ותאמר למה זאת מהרת להרגו בני והלא תדע כי
 המשכיל הממהר בדבריו ינחם ויכשל ואילו יעשה המשכיל מעשיו
 לא ינחם והממהר בדבריו יארה פרי דאנה בעת ינחם על אשר
 עשה ועל כן אין בעולם מי יצטרך לחקור על הדברים ואל ימהר
 לעשות דבר עד יחקור אלף פעמים [כמו המלך] כי האשה תתקין
 ותעמוד בבעלה והבן באביו והתלמיד ברבו והחיל בשר הצבא
 ועובד אלהים במצות והעם במלכים והמלכים בצדק וביראה ובמעשים
 המזכים ואל ימהר במעשיו וראש חכמת האנשים והמלכים היא
 שיכירו לאנשים ולשים אותם במעלותם ושלא ישמע מכל אשר
 יאמר איש על חברו * כי הכל הוא כזב² ושיביא אהבה וחבה ביניהם

1) C. *siculi rex*. — 2) Manque chez C.

ce qu'elle eût vu le lion. Ils le firent. La mère du lion se rendit
 alors auprès de son fils et lui dit : Pour quel péché, mon fils,
 15 as-tu ordonné de tuer le renard? Puis, le lion lui ayant raconté
 l'affaire, elle continua : Pourquoi étais-tu si pressé d'ordonner
 sa mort? Ne sais-tu pas que l'homme intelligent qui précipite
 les choses trébuche et se repent; en agissant doucement, il
 s'épargne cette peine; celui qui va trop vite ne recueille d'autre
 20 fruit que le souci au moment où il regrette ce qu'il a fait. Per-
 sonne n'a besoin comme le roi d'instruire les affaires et de ne
 rien hâter avant d'avoir fait mille recherches. Une femme se
 soutient par son mari; un fils par son père; un disciple par son
 maître; une armée par son général; un homme pieux par les com-
 25 mandements qu'il remplit; le peuple par les rois, et les rois par la
 justice, la crainte de Dieu, les bonnes actions et par une len-
 teur prudente. La première sagesse pour les rois consiste dans
 la connaissance des hommes qu'ils doivent placer selon leur
 rang sans écouter tous les mensonges que chacun dit contre
 30 son voisin. Ils doivent faire entrer de l'amitié et de la bien-
 veillance dans leurs rapports, car les hommes se jalourent

כי הם מקנאים זה לזה במעלה * כי אם ימצא איש על אחיו עלילה
יבקש להפילו בשוחה¹ ועתה אין לך להאמין בכל דבר ולא הוא
ראוי למלך אשר רצה בעד הפקיד ושמחו בכיתו מיום הכיר אותו
עד היום ולא ראה בו אלא מדה טובה ואמונה ותומה לא הוא ראוי
לו^{p. 184.} שיקצוף עליו כל כך כי יצא דבר המלכות על כל השרים²
אשר ראו כל הכבוד אשר עשית לו ואחרי כן קצפת עליו בעד
חתיכת בשר³ ומי ידע אם אנשי הרשע והאנשים בני בלעל
הסיתוך והשיאוך ויכלו לך אנשי שלומך⁴ וקנאתם בו ואשר ישטמוהו
וירצו להנקם לו כי המלך בעת יפקיד לאדם על * עבודתו ולא
יחקור על אשר יעשה לו⁵ ינחם ותבא לו צרה גדולה אבל יש לו
לחקור על הדברים⁶ ואל יעזוב אותם למראה עיניו ושמע אוניו כי

1) C. *et alter querit alterum*. Les mots qui finissent les pages ne sont pas complétés par la fin de la proposition, à la page suivante. — 2) Cf. *Ester*, I, 17. — 3) C. ajoute : *et efficeris vilis et inconstans*. — 4) *Jérémie*, XXXVIII, 22. — 5) C. *domum suam et non inquirat de eo, si in aliquo fuerit accusatus*. — 6) C. *veritatem*, האמת.

mutuellement pour le rang qu'ils occupent, et chacun cherche un prétexte pour faire tomber son frère dans une fosse. Il ne faut donc rien croire de tout cela, et le roi qui a accordé ses faveurs à l'intendant et l'a placé à la tête de sa maison depuis 20 qu'il l'a connu jusqu'à ce jour, qui n'a vu en lui que bonnes qualités, fidélité et droiture, ne doit pas ensuite s'irriter à ce point contre lui. Tous les ministres qui ont vu les honneurs que tu lui as rendus et la colère dont tu l'as ensuite enveloppé pour un morceau de viande, perdront leur respect pour toi. 25 Qui sait si les gens pervers et les hommes méchants poussés par leur jalousie ne t'ont pas égaré, séduit et vaincu, tout en se faisant passer pour des amis; si, dans leur haine contre le renard, ils n'ont pas voulu s'en venger. Car lorsque le roi charge quelqu'un de son service sans avoir examiné l'avantage 30 qu'il peut en tirer, il finit par éprouver des regrets et de grands embarras; il doit donc scruter les choses, ne point les abandonner aux apparences et aux ouï-dire, ce qui lui attirerait de grands

יבא לו ממנו רע גדול וכמה דברים לא ידעו עד יחקרו אותם
היטב * ויבקשו עליהם' כמו היין אשר יש לך ולהביט ולבקש מעמו
ואל תבמח למראה עיניך * אשר תראה כי הוא יפה' כי יש פעמים
אשר יהיה עינו צח בעין הברולח ומעמו רע מאד * וכמו האיש
אשר יקרה לו בעינו חלי ויראה בין שתי עיניו כדמות שערה ובעת 5
יבט בשכלו ידע כי אילו היתה שערה היה רואה אותה כל אדם
כמו יראתה הוא' או כמו הזכוכ אשר תראה כלילה כאילו היה
אש' * ובעת יראנה אדם משכיל ידע כי אינו אש' בעת יקחנה
מידו' * ולא ימצא בה חמימות כאש' ואתה בני ראוי לך שתביט
בדבר המקד בחכמתך ובשכלך ותאמר איך היה עושה הדבר והוא 10
לא יאכל בשר ואשר נתתי לו מעלה גדולה ולא בקש אותה ממני

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) C. et sic habens crimem
in oculo estimat fore integrum pilum, כי ויחשוב כי, — 4) C. magnam, גדול. — 5) Manque chez C. — 6) Ms.
15 מידו. — 7) C. parva et quasi nihil est et in ea nullum videt colorem (lis.
calorem), קטן וכלא דבר ולא יראה בו חמימות.

malheurs. Combien de choses ne sont bien connues qu'après
un examen attentif et des recherches sérieuses! Ainsi le vin,
dont le goût doit être éprouvé et examiné sans qu'on se fie à
20 la simple vue; le vin peut avoir quelquefois la couleur claire
comme l'ambre et être néanmoins de fort mauvais goût. Il ar-
rive qu'un homme souffre d'une affection de l'œil et croit aperce-
voir entre ses yeux la forme d'un cheveu; mais, après réflexion,
il reconnaît que s'il y avait en effet un cheveu tout le monde le
25 remarquerait aussi bien que lui. Le ver luisant ressemble pen-
dant la nuit au feu, mais l'homme intelligent, en le regardant,
sait aussitôt qu'il n'en est rien et, en le prenant dans sa main, il
n'éprouve aucune chaleur. Toi, mon fils, tu dois donc peser
l'affaire de cet intendant dans ta sagesse et ton intelligence; tu
30 dois te dire : Comment aurait-il fait ce dont on l'accuse, lui qui
ne mange pas de viande, et à qui j'ai confié une place élevée sans
qu'il me l'eût demandé? Comment après avoir été malgré lui

אלא אני שמתיו בעל כרחו ואפקידהו על אוצרי ועל מאכלי ואך
 ילך לדבר^{p. 185} שנתתי לו מדי לידו וינבכו ואני צויתיהו שישמרהו
 ויוליך אותו בסתר לביתו ואחרי כן יאמר¹ כי לא לקחו ועל כן
 חקר על דבריו בטוב ושאל ובקש ויש לך לדעת כי מיום שנברא
 העולם הסכלים מקנאים לחכמים והרשעים לצדיקים והנבלים
 לנדיבים ויבקשו להאבדם ותדע כי הפקיד מיום שראיתו ידעת
 אותו חסיד וצדיק ואילו המלך וחקור על הדבר יודע לו כי שונאי
 הפקיד נועצו זאת העצה ויוליכו הבשר לביתו בסתר כי הדאה אשר
 יש ברגליה חתיכת בשר ורוצו אחריה העופות וירצו להרגנה עליה
 וכן האנשים יבקשו להאבד² לטוב להם וכן שונאי הפקיד ואויביו
 לא הביטו אשר ירע לך והביטו אשר ייטיבו לנפשם ועל כן בקש
 אתה באשר יועילך ואל תדאג מן הרע אשר יבא להם כי ראו

1) C. *tentaret cor suum furari*, יפתחו לבו לקחת דבר. — 2) Ms. אמר.
 — 3) C. ajoute : *carentem omnia fraude*, בלי ערמה. — 4) Lis. טהם.

mis à la tête de mes trésors et de mes provisions de bouche, 15
 serait-il allé voler un objet que je lui ai donné de la main à la
 main, que je lui ai ordonné de mettre en bonne garde, pour
 l'emporter en cachette chez lui et soutenir ensuite qu'il ne l'a
 pas pris? Cherche donc bien, interroge et prends des infor- 20
 mations! Sache que depuis que le monde existe, les sots ja-
 lousent et persécutent les sages, les méchants les justes, les
 gens vils les hommes généreux. Sache aussi que depuis le jour
 où tu as vu le renard, tu l'as reconnu pieux et honnête et, si le
 roi allait au fond de l'affaire, il apprendrait que les ennemis de
 l'intendant se sont ligüés contre lui, et ont porté la viande en 25
 cachette dans sa maison. De même que le vautour, tenant dans
 ses serres un morceau de viande, est poursuivi par les autres
 oiseaux qui cherchent à le tuer pour le lui enlever, de même
 les hommes désirent perdre celui qui vaut mieux qu'eux; et les
 ennemis et les adversaires du renard aussi ne considèrent pas ce 30
 qui peut te faire du tort, mais ne voient que leur propre bien.
 Occupe-toi donc de ce qui te profite sans te soucier du mal qui

הוא לכל איש * שלא יהיו בעיניו צרות ומצוקות ותלאות אלא שני דברים המתפרד מאנשי החכמה ובעת יגוד בחברו ושני דברים טובים והוא שיתפרד מאנשי הרשע ושיברח מן סכלות האכזרים וכבר היה הפקד קרוב ממך וסר אל משמעתך ונכבד בביתך ולא הונה אותך מעולם והיה סובל על כל צרה שתבא עליו מפני ⁶ המזב אשר יבוא לך ולא הסתיר לעולם ממך סודו * ולא היה דאג מן הרע אשר יבא לו בעת יבא לך טובי וכל מי הוא כמזהו יש לכל אדם שיאמין בו ואל יאמין כל דבר רע שיאמרו בעדו ^{p. 186.} והיו בעוד אם האריה מדברת כדברים האלה לאריה עד אשר בא אחרי מאשר נועצו, על הפקד ויאמר למלך איך היה כל דבר ¹⁰ והיו כאשר ידעה אם האריה * כי האריה נגלה לו כי הפקד נקן כפים ובר לבב מן הדבר אשר הוציאו עליו אמרה אם הארי אחרי

1) C. *se cavere ab his duobus*, שישמור נפשו משני. — 2) *Manque* chez C. — 3) C. *mustela una*, למאד אחת. — 4) C. *stulti*, lis. *consulti*. — 15 5) C. *hoc*.

peut en résulter pour eux. L'homme ne doit pas regarder comme un malheur, comme une catastrophe que deux choses : la séparation des hommes sages et l'iniquité contre un ami; deux choses au contraire sont bonnes : la séparation des méchants ²⁰ et l'éloignement de la sottise des hommes cruels. L'intendant a vécu près de toi; il s'est soumis à tes ordres; il était honoré dans ton palais; il ne t'a jamais trompé; il a supporté toutes les peines pour le bien qui pouvait en résulter pour toi, sans jamais t'épargner son conseil; il ne s'est pas préoccupé du mal ²⁵ qu'il pouvait éprouver, dès que toi tu pouvais ressentir du bonheur. Dans un tel homme il faut avoir confiance, sans croire aux calomnies qu'on répand sur son compte.

La mère du lion parlait encore de la sorte, lorsqu'une belette qui était parmi les conspirateurs arriva et exposa au roi comment ³⁰ toute l'affaire s'était passée. Dès que la mère du lion eut appris que l'innocence de l'intendant était prouvée, elle dit : Maintenant

אשר נגלה לך יושר מעשה הפקיד * ונקיון כפיו¹ ואשר שטמו אויביו
אנשים מחיליך במרמתם אתה ראוי שתכרית כל אשר הוציא עליו
וזאת הדבה ונקית מעון אשר שמו עליך והנשארים ישמעו וייראו
ולא יוסיפו להגיד לך דבר שתנחם ותשתומם עליו * כי בחברתם
נועצו זאת העצה² כי העשבים וחציר השדה בעת יעשה ממנה אנודה
יוכלו לעשות ממנו חבל יאסרו בו גמל ועתה השב הפקיד על
מקומו אשר היה בו ויסור [אל] משמעתך ויהיה בעל עצתך כמו
היה ובעל סודך ואל תאמר בנפשך כבר הרעותי לו וכבר נהפך
לי לאויב ולא אאמין בו כי לא כל דבר רע יש לאדם לפחד ממנו
ולא תכרת התקוה ממנו שיוכל לשוב טוב³ ואולם המכיר עצמו
ומכיר מעשיו ומשים כל דבר במקומו הוא חכם ומשכיל כי יש
באנשים שתמצא בהם מי הוא ראוי שישוב אהוב אחרי אשר היה

1) Manque chez C. — 2) C. *ac nunquam contra te et fideles tuos consilium intelligent*, ולהתיעץ עליך ועל אנשי בריתך. — 3) C. *amicum*, אוהב.

que la droiture des actions de l'intendant et son innocence t'ont
été révélées et que tu connais la haine avec laquelle les hommes
de ton armée l'ont persécuté, tu dois exterminer tous ceux qui
ont répandu cette calomnie afin d'être exempt du péché qu'on
a voulu te faire commettre; les autres entendront et craindront,
et dorénavant ils ne te rapporteront plus des paroles qui te
causeraient du regret et de la tristesse. Ils avaient pris leur dé-
cision en s'unissant, comme les brins d'herbe formés en faisceau
peuvent produire une corde avec laquelle on peut attacher un
chameau. Maintenant rétablis l'intendant dans la place qu'il
avait occupée, il sera comme auparavant à tes ordres; il sera ton
conseiller et ton confident. Ne pense pas qu'après le mal que tu lui
as fait il se soit changé en adversaire et ne mérite plus ta con-
fiance. L'homme ne doit pas redouter tout le mal qui peut ar-
river; ne bannis donc pas l'espérance, qu'il puisse redevenir
ton ami. Quiconque se connaît lui-même et ses actions et met
chaque chose à sa place est sage et intelligent. Il y a des
hommes qu'on peut aimer après qu'ils ont été adversaires, de

אויב ומי הוא ראוי שישוב אויב אחרי אשר היה אהוב¹ ויש אנשים אשר אין ראוי לאדם שיאמין בהם על כל פנים ואלה הם המכחש בחסד אשר עשו לו והבוגד והמואם כמוב והאכזרי^{p. 187.} [ו]אשר לא יאמין בעולם הבא ואשר יאמר כי לא יתן חשבון על כל מעשיו ואשר אין מעצור לרוחו * והוא קצר אפים ובעל תאוה² ואשר בעת יקצוף לא ירחם ולא יחמול הידוע ברשע וברמאות ובאונאה ובמרמה ושאינו כובש יצרו * מן הזנות ומן השחוק³ והמרבה לשתות יין ואשר לא יחשוב טוב על אדם בעולם ואשר הוא עז פנים וקשה מצח והוא ראוי להתחבר עם המוב וזה הוא הפקיד והמורה על המוכה ולא יפר ברית ויאהב הצדק וישנא הרשע ויאהב השלום והרחמים⁴ ולא ישמום ויעבור על עון חברו והמעמיד אהבתו עם חבריו⁵

1) C. ajoute : *cognita causa inimicitie inter eos*, אחרי אשר נודעה סבת, — 2) C. *et*. — 3) Manque chez C. — 4) C. *a concupiscentia a ludo et a luxuria*; le ms. porte : הזנות והזיבוב pour. — 5) C. *fidelis tuus socius*, חברך הנאמן.

même qu'il y en a qu'il faut considérer comme ennemis après qu'on les a aimés. D'autres encore ne méritent absolument aucune confiance, ce sont les ingrats, les traîtres, ceux qui méprisent le bien, les gens au cœur dur, ceux qui ne croient pas à l'autre monde, ceux qui soutiennent que l'homme ne rendra jamais compte de ses actions, celui qui ne sait pas se modérer, qui manque de patience et suit ses passions, celui qui au moment de sa colère ne connaît ni pitié ni miséricorde, celui qui se distingue par son injustice, sa fausseté, ses perfidies et ses ruses, celui qui ne dompte pas son penchant pour la luxure et le jeu, celui qui est adonné aux boissons, celui qui ne pense du bien de personne, enfin qui est dévergondé et effronté. Il faut au contraire s'attacher à l'homme de bien tel que ton familier le renard; il est reconnaissant, fidèle à l'alliance qu'il a con- tractée; il aime la justice et hait l'iniquité; il aime la paix et la miséricorde; il est sans rancune et pardonne le péché de son compagnon; il conserve son amitié envers ses camarades et reste toujours modeste.

ושיאמינו' ביישן אמר הארי כמה? נסיתי הפקיד ומצאתי בו מדות
טובות ואני ראוי להשיב אותו [על כנו'] ולהקריב אותו אלי ויהי
אחרי כן שלח האריה אחרי הפקיד ויביאוהו ויתודה לו המלך עונו
ויגד לו כל אשר אמרו בעדו ויאמר אליו הנני משיבך על מעלתך
6 אשר היית נאמן עליו מקדם ועד היום

צורת האריה ואמו

אמר הפקיד לאריה כי 'חברת החבר אשר היא מעלה גדולה
חברו בעיניו ממעלת נפשו' וילך אחרי תאות חברך¹⁾ באשר ירצה
והוא עקוב הלב יוכל האדם למצוא אותו מהרה ואולם החבר
10 הנאמן אשר ידבר באשר ייטב לחברו ויאמר אשר ידע ויעווב אשר
לא ידע ובעת יגידו לו דבר רע בעד חברו יעביר עונו לא יוכל

1) C. *et existit*. — 2) Peut-être כבר. — 3) C. *in suum pristinum statum*.
— 4) Ce passage est corrompu. C. ne l'a pas; voy. p. 260, note 2. Nous
supposons : החבר אשר איננה מעלת חברו גדולה בעיניו ממעלת נפשו. —
5) Lis. חברו. 15

Le lion répondit : A combien de preuves j'avais soumis l'intendant! et cependant je lui ai toujours trouvé de bonnes qualités; il faut donc que je le rétablisse dans sa place et que je le rapproche de ma personne.

Après cela le lion fit venir le renard, lui avoua son tort et lui 20 raconta tout ce qu'on avait dit sur son compte. Puis il lui dit : Je te rends la dignité que tu avais et que tu as remplie fidèlement jusqu'à ce jour.

Figure du lion et de sa mère.

L'intendant dit au lion : Un compagnon qui a moins d'égards 25 pour la dignité de son camarade que pour sa propre dignité, qui se soumet volontiers et en tout aux désirs de son ami, tandis que son cœur est corrompu, l'homme peut le trouver facilement. Mais on ne rencontre pas partout un compagnon fidèle qui dans ses paroles cherche le bien de son camarade, lui dit ce qu'il sait, 30 et tait ce qu'il ne sait pas, et qui pardonne le mal qu'on lui

האדם למצוא בכל מקום ועל כן אל ידאג המלך על אשר עשה
 לו ואל יחשב כי איני מאמין בו ובוטח עליו כמו הייתי מקדם
 ואע"פ שהמלכים אינם ראויים שיאמינו באשר יקצפו עליו בלי עון
 ובכל מי! עשה לו רע בדבריהם אחרים ולא במי יבוה הכבוד אשר
 יעשו לו ועל כן לא יעשו לו כבוד אלא כמו שהוא ראוי לעשות לו.
 5 ולא בחמסם אשר חמסו אותו והוא נקי ולא מחלו לו אין לאדם
 שיאמין באלה לעולם כי לא כל אויב המלך יוכל להשיבו אוהבו
 ואני היום למלך כאילו הייתי לו אויב ואע"פ שלבי שלם עמו יש
 לו שיחשבני כאויב אחרי אשר לא ידע מה יש בנפשי² והוא לא
 ראוי שיאמין בי. והוא ראוי שיאמר לו ישממני הפקיד והשב ישיב
 10 לי כל הרע אשר נמלתי אותו ואע"פ שאני יודע כי אויבי מבקשי

1) Peut-être : בדברי. — 2) Tout le discours du renard jusqu'à cet
 endroit est remplacé chez C. par ces mots : *Credat dominus rex verbis*
meis ac operibus, nec timeat me fore inmemorem doli ab ipso iam mihi facti,
 15 *unde non decet etc.*

aurait rapporté sur le compte de ce camarade. Le roi ne doit
 donc pas se préoccuper de ce qu'il m'a fait, ni penser que je
 n'aie plus foi en lui comme auparavant, ou que ma confiance
 soit altérée. Cependant les rois ne doivent pas se fier à celui
 20 contre lequel ils se sont mis en colère sans cause, ni à celui à
 qui ils ont fait du mal sur des rapports d'autrui, ni à celui qui
 dédaigne l'honneur qu'ils lui ont fait et à qui ils ne devraient
 pour cette raison conférer que l'honneur qu'il convient de lui
 témoigner, ni à celui qui a subi leur violence et qui malgré son
 25 innocence n'a pas obtenu leur pardon. Sur ces hommes-là on
 ne peut jamais compter. Le roi ne peut pas changer chacun
 de ses adversaires en ami. Malgré la sincérité de mon cœur,
 je dois passer aujourd'hui aux yeux du roi comme son ennemi
 et il doit me considérer comme tel puisqu'il ne connaît pas le
 30 fond de mon âme et ne peut pas avoir confiance en moi. Le roi
 doit se dire : L'intendant me haïra et me rendra tout le mal
 que je lui ai fait. Je sais, en outre, que mes ennemis qui cher-

רעתי לא יחרישו ממך עד יבואו בני ובניך איבה כי יאמרו אחרי אשר לא יכלנו לעשות רע לפקד * נעשה לו תחבולות * כדי שלא יחשב המלך כי דברינו היו כזבים ויבקשו עוד תחבולות וערמות ואע"פ שאילו יהיה המלך בר לבב אלי לא הייתי מאמין בו כי הייתי 5 אומר מי ידע שיפתו לב המלך באמרם אליו כל היום * ואם לב המלך מאמין כי כמו מיום אשר הכרנו גם אני אשוב לו כמו הייתי ויאמר לו הארי כבר נסיתך והכרתך ואני אשים אותך במעלת הישרים והתמימים בעיני כי האיש החסיד ימחלו לו אלף עון בצדקה אחת וכבר ידעתי כי תסתיר זה הדבר אשר קרה בני ובניך 10 ותמחול אותו לי מפני החסד שעשיתי לך אשר תזכיר אותו ויהיה כל אחד ממנו לחברו מהיום והלאה יותר נאמן ויותר אוהב משהיה

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C.

chent mon malheur ne te laisseront pas tranquille jusqu'à ce qu'ils aient amené une nouvelle cause d'inimitié entre nous; ils diront : Puisque nous ne sommes pas parvenus à faire du 15 mal au renard une première fois, préparons-lui des pièges pour que le roi ne pense pas que nous avons menti. Ils chercheront ainsi de nouvelles ruses et quand même le cœur du roi serait sincère à mon égard, ma confiance ne serait pas entière, car je me dirais : Qui sait si leurs discours continuels ne fini- 20 ront par le séduire! Cependant si le cœur du roi veut encore se fier à moi comme le jour où nous nous sommes vus pour la première fois, je redeviendrai aussi pour lui tel que j'ai été alors.

Le lion répondit : Je t'ai éprouvé et reconnu, je te place au 25 rang des justes qui sont sans tache à mes yeux. On pardonne à l'homme pieux mille péchés pour un seul acte de vertu; je sais donc que tu oublieras ce qui s'est passé entre nous et que tu me le pardonneras pour la grâce que je t'ai faite et que tu te rappelleras. Chacun de nous sera dorénavant envers l'autre 30 encore plus dévoué et plus affectueux que par le passé. L'in-

וישב המקיד אל מעלתו אשר היה בה * ויעש לו המלך כל המשוב
אשר רצה' זה הוא משל אהבת המלכים אשר תשוב אחר האִיבה

נשלם שער הארִי והואב

1) C. *et dilexit ipsum rex pre aliis ejus familiaribus*, ואהב אותו המלך
יותר מכל חבריו 5

tendant reprit son ancien rang et le roi lui fit tout le bien dési-
rable.

Ceci est la parabole de l'amitié des rois lorsqu'elle revient
après la haine.

[שער ארבעה עשר]

וזה שער הצורף והגחש והוא במעשה הצדקה והחסד

אמר המלך לסנדבאר כבר הכינותי דבריך אשר אמרת
ואולם הגד נא לי בעד המלך מי הוא ראוי שיעשה לו המלך חסד
5 ומי הוא ראוי שיאמין בו המלך ושא לי משל במודה על החסד
ואשר לא יגמול על מעשה החסד לבעליו ויגמלוהו רע אמר סנדבאר
החכם [רע'] אדוני המלך כי מדות היצורים אינם אחדים אבל הם
מתחלפים ואין בכל אשר ברא האל מכל הולך על ארבע או על
שני רגלים או יעוף בכנפים נכבד מן האדם¹ ושישמור הברית יותר

1) C. scito. — 2) C. ajoute : *sed reperitur in hominibus justus et pec-* 10
cator et quaquam reperitur in brutis beneficiorum recognitor, אבל ימצא באדם
צדיק וחוטא ואע"פ שימצא בין החיות מי שיוהר על החסד

[Chapitre XIV.]

Ceci est le chapitre de l'orfèvre et du serpent, qui traite des
œuvres de charité et de bienfaisance.

15

Le roi dit à Sandebar : J'ai compris ce que tu viens de dire,
mais parle-moi maintenant de celui qui mérite que le roi le
traite avec charité et lui donne sa confiance. Raconte-moi une
parabole de l'homme reconnaissant et de l'homme qui, loin de
reconnaître les œuvres de charité, rend le mal pour le bien. 20

Sandeban le sage répondit : Sache, seigneur et roi, que les
caractères des créatures ne sont pas les mêmes, mais différent
beaucoup. Aucun être quadrupède, bipède ou oiseau n'occupe
dans la création un rang plus élevé que l'homme; mais l'homme

מן האדם והמלכים הם ראויים שיעשו החסד במקום שיש להם לעשותו ושיעשוהו למי יודה לו אותו להם * ואל יעשוהו לאדם רע אשר לא יכיר מעשה החסד¹ ואל יעשוהו לאדם אלא עד יחקרו עליו [ו] על מעשיו ודרכיו ואם ישמור הברית או יפר² ואל יביטו למשפחותם ולמעלותם * שיעשוהו בהם בעת לא יראו [מהם] מעשה⁵ החסד³ ואל יבזו העניים^{p. 190.} והאביונים ואל ימנעו החסד מן האיש הרחוק בעת יהיה ראוי לעשות לו ובעת יודה עליו * ויהיה מכיר אותו ויהיה תמים ונאמן ונכון ויכיר השכל הטוב והדבר הטוב ובעת יודעו לו אלו המדות בו * ויאמינו בו מפני אלו המדות⁴ הוא ראוי לאדם לעשות לו חסד ואנשי השכל יש להם שינסו האנשים¹⁰ ויבחנו אותם ויעשו להם [צדקה]⁶ כמו שיראו מהם כי הרופא הטוב

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *et gratiam recognoscunt*, ואם יכיר. — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C. — 5) Manque chez C. — 6) C. *iustitiam*.

15 est tantôt juste, tantôt pécheur, et, ce qui plus est, on trouve parmi les animaux plus de gratitude et plus de fidélité à la foi donnée que chez l'homme. Les rois doivent placer le bien qu'ils font là où il convient de le faire; ils doivent l'accomplir envers celui qui leur en est reconnaissant, et non pas envers le mé-
20 chant qui ne le reconnaîtra pas. Ils ne doivent l'accomplir qu'en- vers celui dont ils ont examiné les actes et les mœurs, de façon à savoir s'il est de bonne ou de mauvaise foi. Ils ne doivent con- sidérer ni famille ni rang, de manière à faire le bien à ceux qui ne sont pas charitables eux-mêmes. Ils ne doivent pas dédaigner
25 les pauvres et les indigents. L'étranger ne doit pas se voir re- fuser un bienfait quand il en est digne, s'il est reconnaissant, intègre, fidèle, si c'est un homme sûr, sensé et de bonne parole. Dès que ces qualités sont incontestables et reconnues dans un homme, il convient aux rois de lui faire du bien. Les hommes
30 raisonnables éprouvent et examinent leurs semblables et agissent envers eux comme ils les voient agir eux-mêmes. Un bon méde-

לא ירפא החולים מפני שיביט אותם לבד אלא יביט למים אשר
 ישתינו¹ ולחום הנתחים ולכת האיברים ותהיה רפואתם לו כדי²
 שיראו ממנו * והוא ראוי על החסיד כי בעת³ ימצא מן היצורים
 נקלים ונבונים והם מודים על החסד וישמרו הברית הוא ראוי שיעשה
 להם חסד בכל כחו או מן האנשים או מן הבהמות * אע"פ שהם
 נקלים יש להם שייטיב להם⁴ כי לא ידע אם יצטרך אליהם ברכ
 הימים ויגמלו לו והמשכיל יש פעמים אשר ישמור מכל האנשים
 ולא יאמין באחד מהם * וכבר נאמר לא הוא ראוי לאדם שיבזה מן
 היצורים לא קטון ולא גדול או מן הבהמות ואולם הוא ראוי שיעשה
 להם כדי שיראה מהם⁵ וכבר אמרו חכמים על זה משל

אמר המלך^{p. 191} ואיך היה

אמר סנדבאר איש אחד נויר היה הולך בדרך עד ראה שוחה

1) C. ajoute : *et considerando pulsum*, ולדפק. — 2) Peut-être : לפי. —
 3) C. ובעת. — 4) Manque chez C. — 5) Manque chez C.

cin ne guérit pas les malades après les avoir seulement regar- 15
 dés, mais il voit leur urine, examine leur poulx, la chaleur
 des extrémités, la vigueur des membres et prescrit le remède
 d'après ce qu'il a reconnu. L'homme pieux, lorsqu'il rencontre
 des créatures humbles et méprisées, mais reconnaissantes et fidè-
 les, doit leur faire du bien de tout son pouvoir. Qu'il s'agisse 20
 des hommes ou des animaux, il doit être bon envers eux, sans
 égard à leur rang inférieur; car il ne sait pas si un jour il
 n'aura pas besoin d'eux et s'ils ne lui rendront pas son bienfait.
 Quiconque est intelligent se garde même quelquefois de tout
 le monde et n'ajoute foi à personne. On a dit que l'homme ne 25
 doit mépriser aucune créature, ni aucun animal ni grand ni
 petit; mais au contraire il convient qu'il agisse envers eux
 d'après ce qu'il les voit faire. Du reste, les sages nous ont ra-
 conté à ce sujet une parabole.

Le roi dit : Qu'est-ce?

30

Sandebbar répondit : Un homme dévot en se promenant vit

כרו אותה הציידים לצוד בה החיות ולקחת עורותם ויביט בקצה
השוחה והנה איש נופל שמה והיה האיש צורף וקוף ונחש ואפעה
שם ולא הרנו לאיש ויאמר הנזיר עתה בא העת אשר אעשה
צדקה גדולה לעולם שאציל זה האיש ממתלעות אויביו ויקח חבל
וישליכוהו אליו וידלה הקוף בו עצמו מפני שהיה קל ויוציאהו ⁵
וישליכוהו שנית וידלה עצמו האפעה ויצא וישליכוהו שלישית וילפת
הנחש בו ויצא והודו לו על אשר עשה להם ויאמרו אל תוציא
זה האדם כי אין בארץ יותר מכחש החסד מבן אדם קל וחומר מזה
ויאמר לו הקוף כי מעוני אצל כך וכך ויאמר האפעה וגם אני
שוכן באנשים אשר שם ויאמר הנחש וגם אני כנדר אשר שם ואם ¹⁰
תבא שם באורך הימים ותעבור מעלינו * ותצמרך אלינו תבא שמה

1) Manque chez C.

une fosse que les chasseurs avaient creusée pour attraper les
animaux et prendre leur peau. En regardant au fond de la
15 fosse, il aperçut un homme, c'était un orfèvre, qui y était
tombé et, à ses côtés, un singe, un serpent et une vipère qui
ne lui avaient fait aucun mal. Le dévot se dit : Voici le moment
de faire un grand acte de charité, je peux sauver cet homme
des griffes de ses ennemis. Il prit donc une corde et la lui
20 lança. Mais aussitôt le singe qui était léger s'y suspendit et
fut retiré. Le dévot jeta la corde pour la seconde fois, mais
c'est la vipère qui s'y suspendit et sortit. Lancée pour la troi-
sième fois, le serpent s'y entortilla et sortit également. Les
animaux, en remerciant le dévot de ce qu'il leur avait fait, lui
25 dirent : Ne retire pas cet homme, car la terre n'a pas d'être
plus ingrat que l'homme et surtout celui-ci. Le singe ajouta :
Je demeure à tel ou tel endroit. La vipère dit : Moi aussi je
demeure dans les marais du même pays. Et moi, finit le ser-
pent, j'habite le fleuve qui y coule. Si tu y arrives dans le
30 cours des temps, si tu passes près de nous et que tu aies be-
soin de nous, viens nous trouver et nous te récompenserons de

ונגמול " בעד אותך" ואחר כן התפרדו. ויהי אחרי כן השליך החבל לצורף ולא הביט לאשר אמרו לו החיות ויוציאהו והודה לו על אשר עשה לו " ושתחזה לו" ויאמר לו אתה כבר עשית לי החסד ואני ראוי שאשמור לך זה הברית ואם יגזור האל שתעבור על המדינה אשר זכרו לך אלו החיות כי שם אני שוכן ותשאל בעדי 5 ותבא אלי ואגמול לך על אשר עשית לי. ויהי אחרי כן הלך כל אחד מהם לדרכו

צורת הצורף והנחש והקוף והאפעה והגור יוציא אותם

ויהי לקצה הימים בא למדינה ההוא הגור ויפגש הקוף וישתחזה 10 לו ויאמר אין בידי מאומה מה אתן לך ואולם המתן לי מעט עד אביא לך מה יש בידי. ולא התמהמה הגור אלא מעט וישב הקוף בפירות טובות וישם לפניו ויאכל ממנו כל אשר רצה. וילך משם

1) Lis. איתך בעד חסדך. C. tibi super bono quod nobi contulisti. —
2) Manque chez C.

tes bienfaits. Puis, ils se séparèrent. Après cela, le dévot, sans 15 faire attention à ce que les animaux lui avaient dit, jeta la corde à l'orfèvre et le retira. Celui-ci le remercia de son action, se prosterna et lui dit : Puisque tu m'as fait ce bien, je dois te conserver ma fidélité, et si Dieu veut que tu passes devant la ville que ces animaux t'ont mentionnée et que j'habite égale- 20 ment, tu demanderas après moi, tu viendras me voir et je te récompenserai de ce que tu m'as fait. Après cela chacun prit son chemin.

Figure de l'orfèvre, du serpent, du singe et de la vipère lorsque l'homme dévot les retire.

25

Quelque temps après, le dévot arriva dans cette ville et ren- contra le singe qui se prosterna et lui dit : Je n'ai rien à te donner, mais attends un peu pour que je t'offre ce que je puis me procurer. Le dévot attendait un peu et le singe revint avec de beaux fruits qu'il lui présenta. Le dévot en mangea à son 30

וימצא האפעה וישתחזה לו כמו כן ויאמר לו כי חסרך גדול עלי
 * והצלת נפשי משאול תחתיות ועל כן אל תסור עד אשוב אליך
 וילך אל בית המלך ויהרג את בתו ויקח נומה² וחליתה ויבא לו
 ולא הגיד לו דבר ויאמר הנזיר בנפשו אלו הבהמות עשו לי חסד
 אלו הנעתי לצורף יעשה לי יותר ואם אין לו מה יתן לי * ויעשה לי⁵
 זה החליי ויהי אחרי כן בא למדינה ויבא לבית הצורף ויכבדהו
 ויביאהו לביתו

צורת הנזיר והצורף

ויהי כראות הצורף החלי הכירהו ויאמר לו אל תסור מזה עד
 בוא אליך וילך לבית המלך ויודיעהו הדבר ויאמר לו כי האיש¹⁰
 אשר הרג בתך ולקח חליתה הנו בידי ואסרתיהו^{p. 193.} בביתי עד תצוה

1) Manque chez C. — Cf. Ps. LXXXVI, 13. — 2) C. *coronam*, כונה; mais cf. *Osée* II, 15. — 3) C. *mihi de huiusmodi iocalibus consulet*. — 4) C. ajoute : *quod fuit filie regis*.

15 appétit et s'en alla. Il trouva la vipère qui se prosterna également et lui dit : Ta charité pour moi a été grande, tu m'as sauvé de l'enfer; ne quitte donc pas ces lieux avant que je ne sois de retour. Elle se rendit au palais du roi, tua la princesse et prit les anneaux et la parure, qu'elle apporta au dévot sans
 20 rien lui dire. Le dévot se dit alors : Ces animaux ont été bien bons pour moi, lorsque j'arriverai chez l'orfèvre, il fera encore davantage. Et, s'il n'a rien à me donner il m'arrangera cette parure.

Entré en ville, le dévot se rendit à la maison de l'orfèvre qui
 25 l'accueillit avec honneur et le fit entrer chez lui.

Figure du dévot et de l'orfèvre.

A peine l'orfèvre eut-il regardé la parure, qu'il la reconnut et engagea le dévot à ne pas quitter la maison avant son retour. Puis, il se rendit au palais, informa le roi et lui dit : L'homme
 30 qui a tué ta fille et enlevé sa parure est entre mes mains, je l'ai retenu dans ma maison pour que tu ordonnes ce que tu

מה תרצה וישלח המלך אחריו ויקחהו ויהי כראותו¹ החלי הכירהו ויקחהו ממנו ויצוה שיענדהו² ויוליכוהו וישוטו בו על כל המדינה ואחרי כן יתלוהו ויוליכו אותו במדינה *

צורת הגזיר ישוטו בו והוא על החמור

ויהי כאשר עשו זה הדבר היה הולך ובוכה ונושא קולו ואומר 5
אילו שמעתי מן החיות כאשר צווני לא מצאני זאת התלאה וישמע
הנחש דברו ויצא מחורו ויהי כראות אשר קרה לו נעצב ויבקש
תחבולות כדי להצילו וימהר אל בן המלך וישוך אותו וישלח
המלך בעד החרטומים והרופאים ועשו לו לחש והשקוהו מרפואתם
10 ולא יועיל לו כלום ויביטו בכוכבים ויעשו לו תחבולות עד אשר
דבר [הנער³] כי לא היה יכול לדבר ויאמר לא ארפא עד יבא הגזיר
אשר צוית להרנו בלי עון וימשוך ידו על בשרי ויהי כשמע המלך

1) C. et ostenderet coronam regi. — 2) C. ipsum flagellari. — 3) C. puer.

veux. Le roi envoya chercher le dévot et dès qu'il eut vu la parure, il la reconnut et l'enleva. Puis, il ordonna de frapper le 15 dévot, de le conduire par toute la ville et de le pendre ensuite. Le dévot fut donc traîné à travers la ville.

Figure du dévot assis sur un âne et conduit par la ville.

Pendant qu'on agissait ainsi envers lui, le dévot versait des larmes en criant : Si j'avais écouté les recommandations des 20 animaux je n'aurais pas éprouvé cette mésaventure. Le serpent l'entendit et sortit de son trou. En voyant ce qui était arrivé au dévot, il fut affligé et chercha les moyens de le sauver. Il se rendit en hâte auprès du prince et le mordit. Le roi fit chercher les devins et les médecins; on lui fit un charme et lui donna à 25 boire des remèdes, mais rien n'y fit. Ils examinèrent les astres et cherchèrent des artifices. Enfin le prince parla, — car il avait perdu la parole, — et il dit : Je ne guérirai que lorsque le dévot que tu as ordonné de mettre à mort sans qu'il ait commis aucun méfait sera venu et aura passé sa main sur ma chair. Le roi, ayant 30

הדבר ההוא שלח אחרי הנזיר ואמר לו מה היה דברך ויגר לו
הנזיר אשר עשה לצורף ולחיות ואשר אמרו לו החיות ומפני מה
בא למדינה ויהי אחרי כן וישא עיניו לשמים ויתפלל אל ה' ואמר
ה' צבאות אתה תודע כי אני נקי כפים ובר לבב * וזה המעשה? רפא
נא לכן המלך * אל נא רפא^{p. 194.} נא לוי * וירפא אלהים את הנער ויסיר
לו כאביו * וכבד המלך לנזיר ויתן לו ארוחה ומשאת וישלחוהו
ויצוה שיתלו הצורף וזה הוא שער הנזיר העושה חסד למי לא
יכידהו

צורת הנזיר וצורת הצורף תלוי

10

נשלם שער הנזיר והצורף

1) C. ajoute : *homini non benefacere*, שלא יעשה טוב לאדם. — 2) Manque
chez C. — 3) Manque chez C. — Cf. *Nomb.* XII, 13. — 4) C. ajoute :
et videns hoc rex, וירי כראות המלך הדבר. — 5) *Jér.* XL, 5. — 6) Manque
chez C.

15 entendu cela, fit chercher le dévot et lui dit : Quelle était ton
affaire? Le dévot lui raconta comment il avait agi envers l'or-
fèvre et les animaux, ce que ce dernier lui avait dit, et, pour-
quoi il était venu en ville. Puis, il leva les yeux vers le ciel,
pria et dit : Eternel Sebaoth, tu sais que je suis innocent et que
20 mon cœur est pur de cette action; guéris donc le prince, oh
Dieu, guéris le donc! Dieu rendit la santé au jeune homme et
fit disparaître ses douleurs. Là-dessus, le roi honora le dévot,
lui donna de l'argent pour sa route et des cadeaux et le ren-
voya en paix. Il ordonna en même temps de pendre l'orfèvre.
25 Ceci est le chapitre de l'homme dévot qui fait la charité à
quelqu'un qui n'en est pas reconnaissant.

Figure du dévot et de l'orfèvre pendu.

Fin du chapitre du dévot et de l'orfèvre.

כן החכם לא יהיה שלם עד יהיה משכיל והשכל והיופי והחכמה
לא יועילו לאיש ולא יצליחו אלא מה שנגזר מן השמים הוא יביאנהו
כמו קרה לבן המלך עם חברים שלו
אמר המלך ואיך היה

5 אמר סנדבאר החכם אמרו כי ארבעה אנשים נתחברו אחד היה
בן המלך והשני בן תנ"ך ^{p. 195.} וסוחר והשלישי בן נדיב והוא היה יפה
מראה מאד והרביעי היה שייר הולך דרכים * ולא היתה מחיתו
אלא מהליכת דרכים * ויתחברו כולם והיו עניים ולא היה בידם
כי אם הבגדים ללבוש

10 צורת ארבעתם

יהי הם הולכים [בדרך] ויאמר בן המלך כל הדברים הם

1) *C. sicuti vis non probatur nisi per mulierem sic sapiens non est qualis
sufficiens nisi per intellectum et intellectus principaliter a deo per exercitium
datur homini.* כמו שהאיש לא יבחן כי אם באשה כמו בן החכם לא יהיה שלם אלא, — 2) *Manque chez C.* —
15 במעשה — 3) *C. per viam.*

son, n'est parfait qu'en acquérant de la science, de même le
savant n'est parfait qu'autant qu'il a du bon sens. Puis, le bon
sens, la beauté et la science ne sont utiles ni avantageux sans
20 l'aide des décrets de Dieu. Cette vérité peut être reconnue par
l'histoire du fils du roi et de ses compagnons.

Le roi demanda : Quelle est cette histoire.

Sandebat le sage répondit : On raconte que quatre hommes
voyageaient ensemble. Le premier était le fils d'un roi; le se-
25 cond, le fils d'un commerçant; le troisième, un fils de famille
qui était fort beau; le quatrième, un colporteur qui était tou-
jours en route et ne tirait son entretien que des voyages qu'il
faisait. Tous réunis étaient pauvres et ne possédaient que les
vêtements qu'ils avaient sur le corps.

30 l'figure de ces quatre hommes.

Pendant qu'ils allaient ainsi en avant, le fils du roi dit : Tout

נגזרים על פי האל אמר בן הסוחר טוב השכל מכל דבר אמר
בן הנדיב טוב היופי מכל דבר אמר השייר * אשר היה הולך
בדרכים¹ כי המתחזק במעשיו ויהיה מהיר במלאכתו טוב מכל
אשר תאמרו וילכו אצל מדינה אחת ויהי בהגיעם קרוב ממנה
ישבו במקום אחד ויאמרו לאיש השייר * אשר היה מלאכתו ללכת⁵
בדרכים² לך אתה * בתחבולותיך³ כי אתה מהיר במעשיך ובקש
לנו מה נאכל היום וילך ויבא למדינה וישאל איזה מעשה איזה
מלאכה היא אשר אם יעשינה אדם מבוקר ועד ערב ירויח בה
מה ישביע לארבעה אנשים אמרו כי אין דבר טוב מלחמוב⁴
עצים * ויהי מקום העצים רחוק מן המדינה פרסה אחת⁶ וילך
שמה ויקח משאו על נבו * וימכור אותו בשקל כסף ויקנה כל
מה שנצרך לחבריו ויכתוב על שער המדינה כי המתאמץ

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. — 4) C. *apportare*. — 5) Manque chez C. — 6) Manque chez C.

est décrété par Dieu. Le fils du marchand remarqua : Le bon
sens vaut mieux que toutes choses. Le fils de famille fit ob-
server : Rien n'égale la beauté. Le colporteur qui avait l'habi-
tude d'être toujours en route dit : Un travail persévérant et une
prompte exécution valent mieux que tout ce que vous dites.
Ils arrivèrent auprès d'une ville. Une fois assis, non loin de la
porte, ils s'adressèrent au colporteur et lui dirent : Puisque tu
es si prompt dans ce que tu fais, va et cherche-nous par ton
art de quoi nous nourrir aujourd'hui. Le colporteur entra en
ville et demanda : Par quel art ou métier un homme, en travail-
lant depuis le matin jusqu'au soir, peut-il gagner de quoi rassa-
sier quatre individus? On lui répondit que rien n'était aussi bon
que le métier du bûcheron. Or, la forêt était à une parasange de
distance de la ville. Il s'y rendit, prit une charge de bois sur
le dos et la vendit pour un sicle d'argent. Puis, il acheta tout
ce dont ses compagnons pouvaient avoir besoin et écrivit sur
la porte de la ville : Quiconque a de la persévérance et de la
promptitude dans son travail peut gagner dans un jour un sicle

המחיר במלאכתו^{p. 196.} | הניע מחירו ביום אחד שקל כסף ויבא להם
יאכלו¹

צורת האיש יוליך העצים על נבו

ויהי בבוקר ויאמרו לבן הנדיב לך אתה ובקש ביפיך מה נאכל
היום ויחשוב בן הנדיב בנפשו ויאמר הן אני לא ארע לעשות⁶
מלאכה ולא אוכל היום לשוב לחברי ריקם וירצה להפרד מהם
וישען לאילן אחד * אצל שער המדינה² והיה מחשב בלבו ומתעצב
ותעבור עליו אשה מגדולי המדינה ותראה ליפיו ותצא לבה ויהי
בדגיעה לביתה שלחה שפחתה אחריי ותביאהו השפחה ותעש לו
האשה משתה וישב עמה כל היום ויהי עת הערב נתנה לו חמש¹⁰
מאות שקל כסף³ ויכתוב על שער המדינה שהיופי הרויח יום אחד
חמש מאות שקל כסף⁴ וישב לחבריו⁵

1) C. ajoute : *et potu*, וישתו. — 2) Manque chez C. — 3) C. ajoute :
licenciavit eum, ותשלחו. — 4) Manque chez C. — 5) C. ajoute : *fovere*
15 *ipsos per totam diem*, וישמחם כל היום.

d'argent. Il se rendit ensuite auprès de ses compagnons et ils mangèrent.

Figure de l'homme portant du bois sur son dos.

Le lendemain ils dirent au fils de famille : Va et cherche avec
20 ta beauté de quoi nous nourrir aujourd'hui. Le fils de famille
réfléchit et se dit : Moi je ne m'entends à aucun ouvrage et ce-
pendant je ne puis pas retourner auprès de mes camarades sans
leur rien apporter. Il voulait donc se séparer d'eux et, plongé
dans ses tristes pensées, il s'appuyait contre un arbre près de
25 la porte de la ville, lorsqu'une femme passa devant lui. Lors-
qu'elle vit sa beauté, elle en fut éprise. Aussi, à peine rentrée
chez elle, elle le fit chercher par sa servante qui l'amena dans
la maison. La femme fit préparer un grand repas et il passa
la journée avec elle jusqu'au soir où elle lui fit cadeau de cin-
30 cents sicles d'argent. Il écrivit sur la porte de la ville : Avec
beauté on gagne dans un jour cinq cents sicles d'argent. Pui,
il revint auprès de ses camarades.

צורת בן הנדיב והאשה

ויהי בבוקר אמרו לבן הסוחר לך אתה בשכלך ובקש לנו מה
נאכל היום וילך וישב והיה קרוב משם הים * ויצא שמה כי לא
היה יודע מה יעשה עד ראה אניה באה עליו ויצאו אנשים לקנות
מה שיש בה' ויסחרו עם בעל הספינה ולא רצה המחר אשר רצו
לתת לו ויאמרו איש לאחיו בואו ונלך זה היום עד מחר שינחם על
אשר לא סחר עמנו וילכו לדרכם וימהר^{p. 197.} בן הסוחר ויקנה כל
אשר בה מאה אלף² דינרין * ויגיע הדבר לסוחרים וישבו וירחיזו
אותו חמשת אלפים דינרין ויקח אותם מהם ויאמר לבעל הספינה
שיקח מחירו מהם ויבוא אל שער המדינה ויכתוב שם כי שכל

1) C. ubi conventicula mercatorum erat et multarum navium, et vidit
ibidem negotiatores, ויאספו שמה הסוחרים ואניות רבות וירא את התנרים, — 2) C.
Quinque millibus, חמשת אלפים.

Figure du fils de famille et de la femme.

Le troisième jour, on dit au fils du marchand : C'est ton tour
d'aller et de chercher avec ton intelligence de quoi nous nourrir
aujourd'hui. La ville était près de la mer, il alla donc et s'assit,
ne sachant pas encore ce qu'il ferait, lorsqu'il vit un bâtiment
approcher. Des commerçants de la ville venaient pour acheter
ce que le vaisseau contenait, mais ils marchandaient avec le pa-
tron et refusaient de lui donner son prix. Ils se dirent alors les
uns aux autres : Allons-nous en aujourd'hui, demain, le patron
se repentira de n'avoir pas terminé l'affaire avec nous. Dès
qu'ils furent partis, le fils du marchand acheta vite tout le con-
tenu du vaisseau pour cent mille pièces d'or. Les négociants de
la ville, avertis de ce qui s'était passé, revinrent et offrirent un
bénéfice de cinq mille pièces d'or que le fils du marchand accepta
en disant au patron de se faire payer par les négociants de la
ville. Arrivé à la porte, il y inscrivit : Avec de l'intelligence
on peut arriver en un jour à un profit de cinq mille pièces

יום אחד הגיע חמשת אלפים דינרין ויקנה לחבריו לחם' וישב
אליהם

צורת הפסינה ורב החובל והמחור

ויהי בבקר אמרו לבן המלך לך אתה ובקש מה נאכל היום²
וילך עד הגיע לשער המדינה * וישב על הריעים אשר אצל⁵
השערי והיה יושב ומשתומם והיה סבה מאת האלהים וימת מלך
המדינה ביום ההוא ולא עוב לו בן ולא אח ולא משפחה ויהי כאשר
הוציאו את המלך לקבור עברו על זה הבחור והוא יושב ויראוהו
כי לא קם ולא זע ולא מתאבל על מות המלך' וישאלהו איש מי
אתה ומי הביאך הלום ולמה לא התאבלת על מות המלך' ויחריש¹⁰

1) C. altera vero die veniebant mercatores, videntes se esse preventos
emerunt a juvene pro decem millibus aureis et sic recessit iste juvenis et venit
ad socios suos, scripsitque : cum circumspicienda prudentia lucratus sit unus una
die quinque millia florenorum, וידע ממחרת ויבואו המוחרים ויראו כי הקרימם אדם,
15 אחד ויקנו את הסחורה בעשרת אלפים דינרין וישב אל חבריו ויכתב שם איש אחד
בשכלו דרייה ביום אחד חמשת אלפים דינרין. — 2) C. ajoute : quod de predestina-
tione divina locutus es et tu in eam confidis, בי דברת כבוד הרין ותאמין בו, —
3) Manque chez C. — 4) C. ajoute : de quo mirabatur populus, ויתמה העם על
זה. — 5) C. causam quare.

20 d'or. Il acheta la nourriture pour ses compagnons et revint au-
près d'eux.

Figure du vaisseau, du patron et des marchands.

Le matin du quatrième jour, on dit au fils du roi : Va et ap-
porte-nous de quoi nous nourrir aujourd'hui. Celui-ci s'en alla
25 jusqu'à la porte de la ville, où il s'assit sur les ordures qui s'y
trouvaient. Il était là triste et morne, lorsque, par un décret de
Dieu, il arriva ce qui suit : Le roi de la ville était mort en ce jour,
ne laissant ni fils ni frère ni aucun autre membre de sa famille.
Or, en emportant le roi pour l'enterrer, on passa devant ce
30 jeune homme qui restait assis sans se lever ni se mouvoir et sans
donner aucun signe de deuil pour la mort du roi. Alors, un de
ceux qui faisaient partie du convoi lui demanda : Qui es-tu?
Qu'est-ce qui t'amène ici? Pourquoi n'es-tu pas en deuil pour la

ולא ענה אותו דבר * וירא כי לא השיבהו דבר קלל אותו¹ ויגרשו
 מן המקום ההוא ויהי בשובם מלקבור המלך עבר האיש אשר
 קלל² אותו ראה אותו עומד שם ויאמר לו הלא צויתך שלא תשוב
 למקום הזה ויקחהו וישליכהו לבית הסהר ויהי כאשר נאספו
 5 להמליך עליהם מלך קם האיש אשר שם לאיש³ לבית הסהר
 ויאמר להם בעד בן המלך וכל אשר קרה לו עמו * ויאמר אני
 מפחד שמא יהיה מרגל לאויבנו אם תרצו שלחו אחריו והמיתוהו
 וישלחו אחריו ושאלוהו מי הוא ומה משפטו ומה הביאהו אל ארצם
 אמר להם אני פלוני בן פלוני המלך הנדול וימת אבי ויגבר אחי
 10 על הממלכה ויגרשני ויבקש להאבירני ואברח ממנו שמא ידרגני
 עד באתי אל ארצכם ויהי כשמעם זה הדבר והיו שם אנשים שהיו
 מבירים לאביו קמו עליו וימליכוהו ויאמרו יחי המלך והיה מנהגם

לבן, 1) Manque chez C. — 2) C. *expulsi*, גרש. — 3) C. *filium regis*, בן המלך. — 4) Manque chez C.

mort du roi? Le jeune homme se tut et ne répondit pas. 15
 L'autre lui dit des injures et le chassa de sa place. En reve-
 nant de l'enterrement, l'homme qui l'avait insulté le vit encore
 au même endroit. Ne t'ai-je pas ordonné, lui dit-il, de ne pas
 revenir ici? Il le fit saisir et jeter en prison. A la réunion qui
 fut tenue aussitôt pour élire un nouveau roi, le même homme 20
 qui avait fait mettre en prison le fils du roi, raconta ce qui lui
 était arrivé et dit : Je crains bien que ce jeune homme ne soit
 un espion de nos ennemis; si vous êtes d'accord, faites le venir
 et mettez-le à mort. On le fit donc chercher et on l'interrogea
 sur sa personne, sur sa famille et sur ce qui l'avait amené dans 25
 ce pays. Le prince répondit : Je suis un tel, le fils d'un tel qui
 était un roi puissant. A sa mort, mon frère s'empara du gou-
 vernement; il me chassa et voulut me faire périr. Dans cette
 crainte je me suis enfui et suis ainsi venu dans votre pays.
 Après avoir entendu cela, plusieurs habitants qui avaient connu 30
 son père, se pressèrent auprès de lui et lui confièrent le gou-
 vernement en criant : Vive le roi!

כי בעת ימליכו מלך ישומו בו על כל המדינה ויעשו כן וישומו בו
ויהי בהגיעו לשער המדינה ראה אשר כתבו חבריו בשער
ועמוד וצדה כתבו כי האומץ והיופי והשכל הוא נגזר מן השמים
* והכל על פי נור דין ויתמהו האנשים בדבר ההוא מן המעלה אשר
נתן לו האל¹ ויהי בשובו להיכל המלכות * ישב על המטה² וישלח³
אחרי חבריו * ויבואו לו ויאסוף אנשיו ושוטריו⁴ ויקם לדבר להם⁵
צדה בן המלך על המטה ומדבר לעם

וידה לאל ויזכור שמו על כל המוכה אשר עשה לו * ויאמר
אבל חברי כבר ידעו והאמינו כי כל אשר נתן להם האל מן המוכ
הוא בגורת עירין ובמאמר קדישין^{p. 199.} ואולם אני כבר נתן לי האל אשר¹⁰
לא היה לי לא בחיל ולא בכח ולא במהירות ולא בשכל ולא הייתי

— וכל המוכ אשר יקרה לאדם, —
1) C. et quicquid boni homini advenit, —
2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C. — 5) C.
ajoute : quod sibi acciderat, על אשר קרה לו.

15 Ils avaient l'habitude dans cette contrée, à l'avènement
d'un nouveau roi, de lui faire traverser toute la ville, ce qui
fut fait. Arrivé à la porte, le roi vit ce que ses compagnons
avaient écrit, il s'arrêta et ordonna d'écrire : La persévérance,
la beauté et l'intelligence sont l'effet d'une décision du ciel et
20 tout se fait par le décret de Dieu. Les hommes qui l'accom-
pagnaient admirèrent ces paroles et le haut rang que Dieu lui
avait accordé. Entré dans le palais, il se mit sur le trône, fit
chercher ses compagnons, puis, il réunit ses gens et ses fonction-
naires et leur raconta ce qui lui était arrivé.

25 Figure du prince assis sur le trône et parlant au peuple.

Il remercia Dieu de tout le bien qu'il lui avait fait; puis
il ajouta : Oui, mes compagnons l'ont déjà reconnu et sont con-
vaincus que tout le bien que Dieu leur a accordé, leur est
arrivé par le décret des anges et les décisions des saints.
30 Certes, ce que Dieu m'a donné, je ne le dois ni à ma personne,
ni à ma vaillance, ni à ma force, ni à mon aptitude, ni à mon

מקוה בעת אשר גרשני אחי כי אעלה לעולם לזאת המעלה ויביאני
הגור דין אשר נגזר עלי עד הנה ולהיות גר עד אשר מלכתי על
דבר אשר גזר האל להיות וכבר הייתי מסתפק במעט אשר נתן לי
האל ויקם איש אחד שהיה בהם ויאמר אדוני המלך כי הקב"ה
נתן לך שכל וחכמה ויצאו מחשבותינו כך לשוב ויצאה תקותנו
לשוב וידענו אשר זכרת כי בן הוא כי יותר מצליח האנשים האיש
אשר נתן לו האל כמו נתן לך וכבר הראנו האל חפצנו אחרי אשר
המליכך האל עלינו ויצוך עלינו ועל בן יש לנו לתת שבח לבורא
שעשה לנו כבוד כך ויקם אחר ויאמר אדוני המלך יש לנו להודות
לאל על אשר המליכך עלינו וכי כל הדברים הם נגזרים מן השמים
ואומר לך כי הייתי בנערותי משמש לאיש אחד מבני הנדיבים
ויהי כאשר גדלתי ראיתי שאעזוב העולם ותענוגיו ואקום ואפרד ממי

intelligence. Je ne pouvais guère espérer, au moment où mon frère m'a expulsé, de monter jamais à un tel degré de puissance. Mais Dieu l'avait ainsi décidé : il a voulu que je fusse d'abord 15 étranger dans ce pays, et il a décrété ensuite que je montasse sur le trône après avoir été content du peu qu'il m'avait donné.

Alors un homme de la réunion se leva et dit : Seigneur et roi, Dieu t'a donné intelligence et sagesse, et c'est ainsi que nos pensées ont tourné à notre bien et que nos espérances se sont 20 réalisées. Nous savons que tout ce que tu as dit est vrai, et que le plus heureux des hommes est celui à qui Dieu a accordé les dons dont il t'a gratifié. Tous nos vœux sont remplis, puisque le tout-puissant t'a fait régner sur nous et t'a placé à notre tête. Nous devons donc glorifier le créateur qui nous a 25 fait un tel honneur par toi. — Un autre se leva à son tour et dit : Seigneur et roi, certes, nous devons remercier Dieu de t'avoir placé comme roi sur nous; il est également certain que toute chose est décidée dans le ciel. Je te dirai, que dans ma jeunesse j'étais au service d'un homme d'une noble extraction; mais 30 l'expérience acquise par l'âge, me décida à quitter le monde et

והיה בידי משכרי שני דינרין ואראה שאתן צדקה האחד והאחד
 במחיתי ואומר אין בעולם שכר כמו שאקנה נפש נאסר ואפרהו
 ואלך לשוק ואמצא ציד ובידו שני יונים וארצה לקנותם ולא רצה
 לקחת ממני שקל מאחד מהם ואומר מי ידע אם הם זכר ונקבה
 ואפרידם ואעשה עון ואקח אותם בשני שקלים ^{p. 200.} ואומר אם אשליכם
 5 בארץ נושבת יקחום בני אדם והם לא יוכלו לעוף מפני החולש
 אשר יש להם ואלך בהם אל כר נרחב והיה רחוק מבני אדם
 ואשלחם ויעופו ויעמדו על אילן אחד ואשוב לדרכי ואשמע האחד
 אומר לחברו כבר הצילנו זה מצרה גדולה ואנחנו ראויים שננמל
 אותו במעשיו ויאמרו כבר עשית לנו חסד ואנחנו ראויים שנכיר לך
 10 זה המעשה ודע כי בשרש האילן יש מטמון לך וחפור שמה וקחהו

ses jouissances. Au moment de m'en détacher, il me resta de
 mon salaire deux pièces d'or; il me plut d'en donner une pour
 une bonne œuvre et de conserver l'autre pour mon entretien.
 15 Je pensais que rien au monde n'était aussi méritoire que de ra-
 cheter une créature emprisonnée. Je me rendis donc au marché
 et j'y rencontrai un chasseur qui avait deux colombes. Je vou-
 lus en acheter un, mais il refusa d'accepter de moi une pièce
 pour un seul des deux oiseaux. Je me disais aussitôt : Peut-
 20 être sont-ce un mâle et une femelle et en les séparant je com-
 mettrais un péché. Je les achetai donc pour mes deux pièces
 d'or et je me dis : Si je les lâche dans un terrain habité, on
 les attraperait; car leur faiblesse les empêche de voler. Je les
 portai donc dans un vaste champ écarté, où je leur donnai la
 25 liberté. Ils prirent leur vol et se placèrent sur un arbre pen-
 dant que je m'en retournai. J'entendis alors l'une des deux
 colombes dire à sa voisine : Cet homme nous a sauvées d'une
 grande peine et il convient que nous le récompensions de sa
 belle action. Puis elles s'adressèrent à moi : Tu nous as fait du
 30 bien et il convient que nous en soyons reconnaissantes. Sache
 qu'au pied de cet arbre il y a un trésor. Va, fais un trou et
 prends-le. Je me rendis auprès de l'arbre et après avoir creusé

ואלך לאילן וחפרתי מעט ואמצאהו וקראתי לאל שיציל אותם
ואומר הואיל ונחבאתם בזאת ותעופו בין השמים ובין הארץ אך
נפלתם בזה המוקש אשר הצלתי אתכם ממנו ויאמרו לי אדם
משכיל הלא ידעת כי לא לקלים המרוץ ולא לנבורים המלחמה¹
5 ובעת הנזרה תסגרו² העינים ולא יוכל אדם להמלט אשר נגזר עליו³
ויהי אחרי כן אמר סנדבאר למלך יש לאדם משכיל ולחכמים
ולנבונים שידעו כי הדברים כולם הם על פי האל נגזרים ולא יוכל
אדם להביא לנפשו טוב ולא להרחיק ממנו רע והכל מאת האל
והאל יעשה בהם מה ירצה וישלים אשר יחפץ ועל כן יש לאדם
10 שיבטח עליו ותאמין נפשו בזה הדבר כי הוא אמת

נשלם שער בן המלך וחבריו

1) *Ecc.* IX, 12. — 2) *Lis.* תסגרה. — 3) Depuis p. 278, l. 8, manque chez C.

un peu, je trouvai le trésor. J'invoquai Dieu pour leur con-
servation et leur dis : Puisque vous savez si bien vous cacher 15
et voler entre le ciel et la terre, comment êtes-vous tombées
dans ce piège d'où je vous ai tirées? — Elles me répondirent:
Homme intelligent! Ne sais-tu pas que les plus légers ne réus-
sissent pas toujours à la course ni les plus vaillants à la guerre.
Lorsque le destin le veut, les yeux sont fermés et personne ne 20
peut échapper à ce qui était décidé sur son compte.

Après cela Sandebar dit au roi : Les hommes intelligents,
sages et avisés devraient savoir que toute chose est décidée
par Dieu ; que personne ne peut se procurer du bien ni écarter
le mal, puisque tout vient de Dieu qui fait ce qu'il veut et 25
accomplit dans l'homme ce qu'il désire. L'homme doit donc
avoir confiance en Dieu et se convaincre que là est la vérité.

Fin du chapitre du fils du roi et de ses compagnons.

היתה אשתו שוכנת עמו בזה הקן ושתה אפרוחיה וביציה והיו
הביצים קרובים להפתח והיה לה חבר מן העוף * יקראוה בלשון
ערב מרום' והיתה אוהבת אותו ונכבד בעיניה ולא ייטב לה לא
אכילה ולא שתיה ולא מחיה בעולם אלא עמו ויהי כי הניד לה
[בעלה?] הדבר אשר ירצה לעשות היה קשה בעיניה * שתפרד מן
העוף¹ ורצתה שתניד לו סודו * ואל תסתיר ממנו דבר² כדי שתלך
* להניד לו ואולי ישב עמה במקום ההוא³ ותאמר לזכר כבר
הגיע העת שיצאו האפרוחים וכבר הנידו לי דבר רפואה שיהיה בו
ארוכה לאפרוחים * בעוד שיהיו צעירים⁴ וישליו מפגע רע ואני
ארצה לבקש אותו ואוליכהו למקום אשר נשב שמה⁵ אמר הזכר
ומה הוא אמרה הנקבה דג מן הדגים אשר באי הים במקום כך

1) C. *que dicebatur Mosan. Ar.* מרום. Rabbin. — 2) C. *ajoute :*
ejus maritus, אישה. — 3) Manque chez C. — 4) C. *et querens argumenta*,
ותבקש תחבולות. — 5) C. *de licentia mariti eius . . . ad illam avem suam*
15 *amicam et secum de hoc tractare negotio*, חברה ותרבר, עמו על הדבר הזה.
6) C. *qua valebunt valde plumare et crescere*.

La femelle qui habitait avec lui dans le nid et qui y avait
placé ses poussins et ses œufs sur le point de s'ouvrir, avait
pour ami un oiseau, appelé en arabe *mourzoum* (héron) qu'elle
20 aimait et estimait beaucoup, au point que sans lui elle ne
goûtait ne manger ni boire ni aucune nourriture. Lorsque son
mari lui eut communiqué son projet, elle trouva dur de se sé-
parer de cet oiseau. Elle voulait donc rapporter au héron son
secret et rien ne lui cacher. En cherchant les moyens com-
25 ment elle pourrait lui parler et le décider à venir s'établir avec
elle au même endroit, elle dit au mâle : Voici le moment où les
poussins vont sortir des œufs et on m'a indiqué un remède qui
sera salubre pour les poussins tant qu'ils seront petits et les
préservera de tout mauvais accident; j'ai donc l'intention d'aller
30 le chercher et de l'apporter à l'endroit où nous nous établirons.
— Quel est ce remède? dit le mâle. — C'est un poisson, ré-
pondit la femelle, qu'on rencontre à tel ou tel endroit dans les

וכך ולא ידע המקום ההוא אלא אני לבדי¹ ושב אתה על הביצים
במקומי עד אלך למקום ההוא ואקח משם דג או שנים ואשוב אליך
ואוליך אותי² למקום אשר נשב שם אמר הזכר לא הוא ראוי
למשכיל שיחקור על כל אשר אמרו הרופאים כי יש פעמים אשר
5 יאמרו [לבקש³] דברים אשר לא ימצא איש ולא יוכל עליהם אלא
יביא נפשו בסכנה ובצרה גדולה עד^{p. 203.} יכשל וכבר שמענו בעד זה
המקום אשר אמרת כי הוא מקום סכנה ומקום רע וכבר נאמר
ברפואות⁴ כי חלב הארי וסם המות אשר בנחשים השרפים יעשו
מהם רפואות⁵ ולא הוא ראוי למשכיל שישים עצמו בסכנה ויבקש
10 האריות בכפרים ובהרים והנחשים בחוריהם ועל כן שובי מזה
הדבר אשר תרצי לעשות והוליכי עמי זה הקן אשר אנו מביצים⁶
אל המקום אשר אמרנו כי יש שם דגים הרבה והוא מקום לא יעבור

1) C. ajoute : et ille qui me docuit. — 2) Mieux : איתם ; C. deinde
feramus illos. — 3) C. procurare. — 4) C. in libris medicine, בספרי רפואות.
— 5) C. ajoute : certe et optime, אמיתיות וטובות מאד. — 6) Lis. עם הביצים. 15
C. cum ovie. Peut-être : מרביצים.

iles de la mer et que moi seul connais exactement. Mets-toi à ma
place sur les œufs pour que je m'y rende et prenne un ou deux
poissons; puis je reviendrai et nous les apporterons dans notre
nouvel établissement. — Le mâle reprit : Lorsqu'on est intel- 20
ligent on ne s'occupe pas de tout ce que disent les médecins; car
souvent, ils indiquent des choses que personne ne sait trouver
et qu'on n'obtient qu'en s'exposant à des dangers et à de grandes
peines dans lesquels on peut périr. Nous avons entendu parler
de cet endroit et on nous a dit qu'il était dangereux et mauvais. 25
Ainsi il est dit dans les livres de médecine, que la graisse du
lion et le poison du serpent ardent offrent des remèdes, mais un
être intelligent ne s'exposera pas au danger de chercher les
lions dans leurs tanières et leurs montagnes ou les serpents dans
leurs trous. Abandonne donc ce projet et apporte avec moi les 30
nids et les œufs à la place dont nous avons parlé; elle est riche
en poissons, et elle n'est traversée par aucun être vivant en de-

[שער ששה עשר]

p. 201.
זוה שער העופות¹

אמר המלך לסנדבאר הפילוסוף כבר הבינתי דבריך ואשר
אמרת מן גור דין ואין אדם שימלט ממנו שא לי עתה משל
בשותפים המתחברים בעת יונו איש את עמיתו ויהיה האחר² עקוב⁵
הלב ומתאוה לנוול אותו³ ולעשות לו רע אמר סנדבאר אמרו כי
היה במקום אחד לחוף הים 'אפיק מים' יאספו בו נחלים רבים
'צמח שם קנה וסוף' ויהיה הדגה הרבה מאד⁴ והיה המקום רחוק

1) C. ajoute : *et est de sociis et proximis qui se invicem decipiunt*, וזה
10 בשותפים ונו'. — 2) Lis. האחר; C. *alter ipsorum*. — 3) Lis. את חברו; C.
socium. — 4) Manque chez C.

[Chapitre XVI.]

Ceci est le chapitre des oiseaux.

Le roi dit à Sandebar le philosophe : J'ai compris les paroles
15 que tu m'as dites sur la destinée, à laquelle personne ne saurait
échapper; maintenant raconte moi une parabole des associés
réunis ensemble et dont l'un a le cœur corrompu et cherche à
tromper son prochain, à le voler et à lui faire du mal.

Sandebar répondit : On raconte qu'à un certain endroit,
20 situé au bord de la mer, il y avait une grande pièce d'eau, où
se réunissaient plusieurs ruisseaux. Les roseaux et les joncs y
abondaient et le poisson y foisonnait. La place était loin des

מן הצידים במקום לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם¹ והיו
העופות אשר יאספו וישבו בקנים אשר בימים רחוקים משם מאד
ולא היו באים שמה לבקש ציד² כי היתה מעונתם בים והיו
מסתפקים בהם³ ויהי לקץ ימים והנה עוף אחד ויקראוהו בלשון
5 * ערב עלמם⁴ ולא מצאתי לו שם בלשון הקדש⁵ וידע זה העוף זה
המקום⁶ ויהי כאשר ראהו כי לא יבא שמה לא איש ולא עוף ולא
בהמה רצה שישכון שם⁷ ושיקנן שם ואשתו וכל אשר לו⁸ ויאמר
בלבו * כי אם אני אשיב שמה קני ואשתי אל זה המקום⁹ אסתפק¹⁰
בציד אשר יש לי ממנו ויהיה לי זה המקום ירושה ולורעי אחרי
10 * ולא יהיה לאיש מבוא ולא מקום^{p. 202.} ולא עלה ולא מרמה⁹

צורת העוף יגיד לאשתו בעד המקום ההוא

1) Jér. II, 6. — 2) Manque chez C. — 3) C. *hebraïce dicitur holgos*,
confusion de ערב et עבר; mais le nom de l'oiseau doit être lu עלנום,
עלנום. — 4) Manque chez C. — 5) C. ajoute : *bonitatem*, בִּי טוֹב. — 6) C.
reducere ibidem suam familiam, להוֹלִיד שָׁם אֶת מִשְׁפַּחְתִּי. — 7) Manque chez 15
C. — 8) *Cum familia mea*, אֲנִי וּמִשְׁפַּחְתִּי. — 9) Manque chez C.

pêcheurs, personne n'y passait, ni s'y établissait. Les oiseaux
qui se rassemblent et demeurent dans des nids près des mers,
en étaient également fort éloignés et n'y venaient jamais y
chercher leur nourriture, car ils demeureraient près des mers et 20
y trouvaient de quoi se suffire. Or, il y avait un jour un oiseau
appelé en arabe 'aldjoum (canard sauvage) pour lequel je n'ai
pas trouvé un nom dans la langue sacrée. Cet oiseau fit con-
naissance avec cet endroit. En voyant que ni homme ni oiseau
ni bête ne venait jamais s'y établir, il voulut y bâtir son nid 25
pour lui, sa femelle et pour tous les siens. Il se dit : Si j'y porte
mon nid et ma femelle, j'aurai assez de nourriture de ce que je
puis en retirer et cette place deviendra ma propriété et celle de
ma postérité. Personne ne pourra y venir, ni s'y établir, ni me
chercher querelle ou noise. 30

Figure de l'oiseau en parlant à sa femelle de cet endroit.

היתה אשתו שוכנת עמו בזה הקן ושתה אפרוחיה וביציה והיו
הביצים קרובים להפתח והיה לה חבר מן העוף * יקראוה כלשון
ערב מרום' והיתה אוהבת אותו ונכבד בעיניה ולא ייטב לה לא
אכילה ולא שתיה ולא מחיה בעולם אלא עמו ויהי כי הגיד לה
[בעלה?] הדבר אשר ירצה לעשות היה קשה בעיניה * שתפרד מן
העוף ורצתה שתגיד לו סודו * ואל תסתיר ממנו דבר' כדי שתלך
* להגיד לו ואולי ישב עמה במקום ההוא' ותאמר לזכר כבר
הניע העת שיצאו האפרוחים וכבר הגידו לי דבר רפואה שיהיה בו
ארוכה לאפרוחים * בעוד שיהיו צעירים' וישליו מפנע רע ואני
ארצה לבקש אותו ואוליכהו למקום אשר נשב שמה אמר הזכר 10
ומה הוא אמרה הנקבה דג מן הדגים אשר באי הים במקום כך

1) C. *que dicebatur Mosan. Ar.* מרז. Rabbin. — 2) C. *ajoute :*
ejus maritus, אישה. — 3) *Manque chez C.* — 4) C. *et querens argumenta,*
ותבקש תחבולות. — 5) C. *de licentia mariti eius . . . ad illam avem suam*
15 *amicam et secum de hoc tractare negotio,* חברה ותרבר, עמו על הדבר הזה. — 6) C. *qua valebunt valde plumare et crescere.*

La femelle qui habitait avec lui dans le nid et qui y avait
placé ses poussins et ses œufs sur le point de s'ouvrir, avait
pour ami un oiseau, appelé en arabe *mourzoum* (héron) qu'elle
20 aimait et estimait beaucoup, au point que sans lui elle ne
goûtait ne manger ni boire ni aucune nourriture. Lorsque son
mari lui eut communiqué son projet, elle trouva dur de se sé-
parer de cet oiseau. Elle voulait donc rapporter au héron son
secret et rien ne lui cacher. En cherchant les moyens com-
25 ment elle pourrait lui parler et le décider à venir s'établir avec
elle au même endroit, elle dit au mâle : Voici le moment où les
poussins vont sortir des œufs et on m'a indiqué un remède qui
sera salulaire pour les poussins tant qu'ils seront petits et les
préservera de tout mauvais accident; j'ai donc l'intention d'aller
30 le chercher et de l'apporter à l'endroit où nous nous établirons.
— Quel est ce remède? dit le mâle. — C'est un poisson, ré-
pondit la femelle, qu'on rencontre à tel ou tel endroit dans les

וכך ולא ידע המקום ההוא אלא אני לבדִי ושב אתה על הביצים
במקומי עד אלך למקום ההוא ואקח משם דג או שנים ואשוב אליך
ואוליך אותי² למקום אשר נשב שם אמר הוכר לא הוא ראוי
למשכיל שיחקור על כל אשר אמרו הרופאים כי יש פעמים אשר
6 יאמרו [לבקש³] דברים אשר לא ימצא איש ולא יוכל עליהם אלא
יביא נפשו בסכנה ובצרה גדולה עד^{p. 203.} | יכשל וכבר שמענו בעד זה
המקום אשר אמרת כי הוא מקום סכנה ומקום רע וכבר נאמר
ברפואות⁴ כי חלב הארי וסם המות אשר בנחשים השרפים יעשו
מהם רפואות⁵ ולא הוא ראוי למשכיל שישים עצמו בסכנה ובקש
10 האריות בכפרים ובהרים והנחשים בחוריהם ועל כן שובי מזה
הדבר אשר תרצי לעשות והוליכי עמי זה הקן אשר אנו מביצים⁶
אל המקום אשר אמרנו כי יש שם דגים הרבה והוא מקום לא יעבור

1) C. ajoute : et ille qui me docuit. — 2) Mieux : אותם ; C. deinde
feramus illos. — 3) C. procurare. — 4) C. in libris medicine, במספרי רפואות.
— 5) C. ajoute : certe et optime, אמיתיות וטובות מאד. — 6) Lis. הביצים. 15
C. cum ovis. Peut-être : מרביצים.

iles de la mer et que moi seul connais exactement. Mets-toi à ma
place sur les œufs pour que je m'y rende et prenne un ou deux
poissons; puis je reviendrai et nous les apporterons dans notre
nouvel établissement. — Le mâle reprit : Lorsqu'on est intel- 20
ligent on ne s'occupe pas de tout ce que disent les médecins; car
souvent, ils indiquent des choses que personne ne sait trouver
et qu'on n'obtient qu'en s'exposant à des dangers et à de grandes
peines dans lesquels on peut périr. Nous avons entendu parler
de cet endroit et on nous a dit qu'il était dangereux et mauvais. 25
Ainsi il est dit dans les livres de médecine, que la graisse du
lion et le poison du serpent ardent offrent des remèdes, mais un
être intelligent ne s'exposera pas au danger de chercher les
lions dans leurs tanières et leurs montagnes ou les serpents dans
leurs trous. Abandonne donc ce projet et apporte avec moi les 30
nids et les œufs à la place dont nous avons parlé; elle est riche
en poissons, et elle n'est traversée par aucun être vivant en de-

בו חי כי אם אנחנו ודעי כי כל המאזין מן הרופאים לבקש הרפואה ולהביא נפשו במות יקרה לו אשר קרה לקוף אמרה הנקבה ואיך היה אמר הזכר אמרו כי באיי הים במקום אחד היה שם קוף וזהו שוכן במקום טוב בין האילנות ועצי פירות¹ וישב שם ימים רבים ויהי אחרי כן יצא עליו גרב ויעש לו רע גדול * ויניע ממנו⁶ עד שערי מות² ולא יכול לבקש מחיתו ויעבור עליו קוף אחד ויראהו ויאמר לו מה לי אשר אראה אותך בזה החולש ומפני מה תשש כחך * ונפל משמך רוח³ אמר הקוף לא אדע סבה לזה כי אם הדבר אשר גזר עלי האל ואין נצול מאשר נגזר עליו אמר לו הקוף האחר אני יודע קוף אחד שקרה לו זה החלי אשר קרה¹⁰ לך ולא מצא רפואה עד הביאו ראש נחש שחור ויאכלהו וירפא * ואם תוכל^{p. 204.} אתה למצוא אותו תתרפא מיד⁴ אמר הקוף ומאין

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *et aqua*, ומים. — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C. Cf. *Isaïe*, X, 16. — 5) Manque chez C.

15 hors de nous. Apprends que celui qui prête l'oreille aux médecins pour chercher des remèdes en s'exposant à la mort, subit le sort qui a atteint le singe.

Qu'était ce? dit aussitôt la femelle.

Le mâle répondit : Dans les îles de la mer, un singe habitait
20 un endroit excellent au milieu des arbres fruitiers. Il y était depuis longtemps lorsqu'il fut atteint de la lèpre qui lui fit bien mal et le conduisit jusqu'aux portes de la mort, car il ne pouvait plus chercher ce qu'il lui fallait pour vivre. Alors un autre singe qui passait par là et qui le vit, lui dit : Pourquoi te
25 vois-je si faible, qu'est-ce qui a absorbé ta force? Comment, toi, si gras autrefois, est-tu réduit à une telle maigreur? — Je ne connais, répondit le singe malade, d'autre raison que le destin de Dieu, auquel personne n'échappe. — Mais l'autre singe dit aussitôt : Je connaissais un singe atteint de la même
30 maladie que toi et qui n'a pu guérir qu'en mangeant la tête d'un serpent noir qu'on lui avait apporté. Si donc tu peux trouver une telle tête, tu seras immédiatement rétabli. — Mais com-

לִי זֶה אֲשֶׁר אָמַרְתָּ וְאֲנִי לֹא אוֹכֵל לִבְקֶשׁ מִחַיִּיתִי וְסֵר כְּחֵי מִלְבָּקֶשׁ
 טֹרְפִי * מֵאִילֹל הָאֵילָנוֹת הַקְּרוּבִים מִמֶּנִּי עַד אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ לִי צַדִּיקָה
 הַחַיִּית וְהַזֹּאבִים וְלֹלֵא הַדְּבַר הַהוּא וְאֲנֹעַ כִּרְעֵב וּבְצִמָּא וּבְחָלִי
 אָמַר הַקּוֹף הָאֲחֵר רֵאִיתִי אֲנִי בְּמִקּוֹם אֶחָד כֵּךְ וְכֵךְ בֶּן אָדָם³ אֵצֶל
 חֹר תִּנֵּן שְׁחוֹר וְאֲחֻשׁוֹב כִּי הִרְגִּי אוֹתוֹ וְאֲנִי הוֹלֵךְ אֶל פֶּתַח הַחוֹר⁵
 וְאֶרְאֶה אִם הוּא מֵת וְאֶקַּח מִן רֵאשׁוֹ וְאֶבְיָאֵהוּ לִךְ אָמַר הַקּוֹף הַחוֹלָה
 אִם תַּעֲשֶׂה לִּי הַדְּבַר אוֹלִי תַחִיה נַפְשִׁי עַל יָדְךָ וְיִהְיֶה לְךָ שְׂכָר טוֹב
 מִן הָאֵל וְיִלְךְ הַקּוֹף עַד הִנִּיעַ לַחוֹר הַתֵּנִן וְיִרָא בְּאַרְץ הַלִּיכָת בֶּן
 אָדָם⁶ וְיִחְשׁוֹב כִּי הָאִישׁ⁷ הִרְגַּת הַתֵּנִן וְיִבֹּא בְּתוֹכּוֹ וּמִצָּא הַתֵּנִן חַי
 10 וְיִחְשַׁפְהוּ הַתֵּנִן וְיֹאכְלֵהוּ

צורת התנין יאכל הקוף

1) Manque chez C. — 2) C. multos viros, אנשים רבים. — 3) C. eos interfecisse, הרגו. — 4) Ms. פתי. — 5) Manque chez C. — 6) C. hominum, בני אדם. — 7) C. ab aliquo homine, איש אחד.

ment, dit le singe, me procurerai-je ce que tu me dis? Je ne 15
 puis pas même chercher ma nourriture et je suis trop faible
 pour prendre ma pitance de ces arbres qui sont près de moi;
 je suis réduit à l'aumône que me font les animaux et les loups,
 autrement je serais déjà mort de faim, de soif et de maladie. —
 L'autre singe répliqua : J'ai aperçu à tel et tel endroit un 20
 homme qui se tenait près du trou d'un serpent noir et je pense
 bien qu'il l'aura tué. Je veux donc aller à l'orifice de ce trou
 et voir si le serpent est mort; dans ce cas je prendrai une
 partie de sa tête et je te l'apporterai. — Si tu fais cela, ré-
 pondit le singe malade, tu me sauveras peut-être la vie et 25
 Dieu te récompensera.

Le singe s'en alla jusqu'à ce qu'il arrivât au trou du serpent;
 il reconnut à terre les vestiges d'un homme et crut que cet
 homme avait tué le serpent; mais en entrant dans la caverne,
 il trouva le serpent vivant qui le saisit et le dévora. 30

Figure du serpent dévorant le singe.

ואולם נשאתי לך זה המשל למען תדעי כי לא הוא ראוי למשכיל
 שיבא נפשו בסכנה¹ ואע"פ שהיה מצטרך ויבא במקום נורא
 אמרה הנקבה הבינותי דברך ולא אוכל אלא שאלך שם על כל
 פנים כי * יש שלום במקום ההוא ואין שם דבר שאירא ממנו ויהיה
 בו תקוה ועקב לאפרוחינו וימלטו מן הפנעים ומן הצרות^{p. 205.}

צורת העוף ידבר עם אשתו

אמר לה הזכר אחרי אשר היא עצתך ללכת שם על כל פנים
 אל תניד את דברינו זה לנברא העולם² כי החכמים אמרו ראש
 על כל המוכה השכל וראש השכל חתימת הסוד * וכבוד אלהים
 הסתר דבר³ ויהי אחרי כן הלכה הנקבה עד הגיעה לעוף⁴ * והיה⁵
 רחוק ממנה ותנוד לה⁶ אשר רצתה לעשות⁷ היא ואישה למקום

1) C. ajoute : *et terribilibus negociis*, ובדברים נוראים. — 2) Manque
 chez C. — 3) Lis. בעולם. — 4) Manque chez C. *Prov. XXV, 2.* — 5) C.
 ajoute : *amica sua*, חברה. — 6) Manque chez C. — 7) C. ajoute : *secretum*
 15 *mariti sui*, את סוד אישה. — 8) C. *transfere se*, לילך.

Je t'ai rapporté cette parabole pour que tu saches qu'un
 être intelligent ne doit pas s'exposer à un danger, ni se rendre
 à un endroit terrible quand même il en aurait besoin. — La
 femelle reprit : J'ai compris tes paroles, mais il faut absolu-
 20 ment que je m'en aille à cet endroit, qui est paisible et tran-
 quille, et où il n'y a rien à redouter ; il y a au contraire l'es-
 pérance pour l'avenir de nos poussins qui, par ma démarche,
 échapperont à tout accident et à toute peine.

Figure de l'oiseau s'entretenant avec sa femelle.

25 Le mâle lui dit : Puisque tu es décidée à t'en aller dans tous
 les cas, ne fais connaître notre projet à aucune créature ; car les
 sages ont dit : Le premier bien est la raison et la raison com-
 mande avant tout de cacher le secret.

Après cela, la femelle se mit en route, jusqu'à ce qu'elle
 30 arrivât auprès du héron qui demeurerait assez loin. Elle lui
 raconta ce qu'elle et son mari étaient sur le point de faire et

אשר אמר ואשר יש שם * מן הדגים וקני הים והמחסה אשר שם¹
ואין * פגע ואין מקרה לחוסים בצללו² ותאמר לו אם תוכל שתלך
עמנו ברצון בעלי עשה³ והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר
יטיב האל לנו והטבנו לך⁴ וירצה העוף זה הדבר כדי שיתחבר
5 עם הנקבה ויאמר לה ולמה יהיה ברצון בעלך היש לו * הוא במקום⁵
יותר ממנו⁶ ממני⁷ אבל המקום מותר לכל מי שירצה לבא שם
יבא ואולם הנני הולך שמה כי הוא מקום טוב כמו אמרת ואחצוב
שם קני ואם ירצה בעלך להוציאני משם אומר לו כי אינו מקומו
ולא הוא ירושה בידו מאבותיו ולא הוא ראוי לשבת שם יותר ממני
10 אמרה הנקבה כבר ידעתי כי כן הוא כמו אמרת ואולם אקרא

1) C. *aquarum, piscium et herbarum affluencia*, מים ודגים ועשבים
שם קול החיות, — 2) C. *ibi strepitus animalium nec timor hominum*,
ויראת אנשים. — 3) C. *ajoute : licet enim bonorum multorum sit abundantia,*
sine te tamen sunt mihi nulla, כלתך, טובים לרוב בלתי, — 4) *Nomb. X, 32*. — 5) *Lis*, במקום ההוא. — 6) *Pent-*
15 *être* : טמשל. — 7) C. *ajoute : vel quicumque alius*, או אחר.

l'entretint de l'endroit que son mari lui avait indiqué, des pois-
sons et des roseaux qui y abondaient, de l'abri qu'il offrait
contre toute aventure ou accident et lui dit ensuite : Tâche de
pouvoir nous accompagner avec l'agrément de mon mari; car 20
quelque abondants qu'y soient les biens, ils ne me vaudraient
rien sans toi; en allant avec nous tu jouiras des avantages que
Dieu nous accorde. — Le héron fut content de se joindre à la
femelle en lui observant : Qu'ai-je besoin de l'agrément de ton
mari? A-t-il plus de droit à cet endroit que moi? Cet emplace- 25
ment est libre et on peut s'y établir à volonté. Je m'y rendrai
donc, puisque l'endroit est bon, d'après ce que tu dis; j'y
bâtirai mon nid et si ton mari veut m'en expulser, je lui
dirai que cette place ne lui appartient pas, qu'il n'en a pas
hérité de ses ancêtres et qu'il n'a pas plus de droit d'y de- 30
meurer que moi. — La femelle répondit : Je sais bien qu'il en
est ainsi; mais je suis venue t'appeler pour que nous puissions

אותך שתהיה בינינו חברה ואהבה ואם תלך בלי רשות בעלי יביא
 ביני ובינך איבה * ותשוב שמחתנו תונה¹ אמר העוף אמת דברתי
 * אבל מה תהיה^{p. 206.} העצה אשר אעשה עד יתן לי בעלך רשות לישוב
 שמה אמרה הנקבה לך אליו ותאמר לו כאילו אינך יודע אם
 ירצה לישוב שמה ואמר לו אני הלכתי למקום כך וכך והוא מקום⁵
 טוב ואין מי ידע אותו וארצה לישוב שמה התלך עמי שם כי שם
 לא ציד הרבה ודני הים קרובים ואני יודע כי הוא יאמר לך
 אז כי הוא חשב בו מקדם שתחשוב בו אתה ובעת יאמר לך זה
 הדבר אמר לו אם כן איפו אתה ראוי לשבת בו יותר ממני וארצה
 ממך שתתן לי רשות ואהיה שכינך שם * ואשכון עמך ואחצוב קני¹⁰
 לצורך כי לעולם לא תראה ממני דבר רע אלא אהיה לך חבר
 ויעש העוף כן וילך אל בעלה ותלך הנקבה אל אחד האנמים

1) C. *cum promisi viro meo nemine illud dicere*, כי נדרתי לאיש שלא
 ארבר לנכרא בעולם מהרבר הזה. — C. ajoute : *et in vobis confido bene*. —
 15 3) Biffez ce mot. — 4) Lis. רבים; C. *nulla*. — 5) Manque chez C.

continuer entre nous nos relations d'amitié. Or, si tu vas sans
 la permission de mon mari, il fera régner la haine entre nous
 et notre joie se changera en tristesse. — Tu dis vrai, mais
 comment faire pour que ton mari m'autorise à m'y établir. —
 20 Va chez lui, dit la femelle, et parle lui comme si tu ne savais
 pas qu'il a choisi cette demeure. Dis-lui : Je suis allé à tel ou
 tel endroit qui est excellent et que personne ne connaît. Je
 veux y demeurer, veux-tu venir avec moi? On y trouve beau-
 coup d'aliments et beaucoup de poissons de mer. Il te répondra,
 25 j'en suis sûre, qu'il a avant toi songé à cet emplacement. Mais
 lorsqu'il t'aura dit cela, tu lui répondras, qu'en ce cas il avait
 certes plutôt le droit d'y demeurer que toi. Tu ajouteras : Per-
 mets moi seulement d'être ton voisin, de demeurer avec toi, de
 bâtir mon nid à tes côtés; car jamais tu ne verras de ma part
 30 aucun mal, et je serai pour toi un bon et fidèle compagnon.
 Le héron fit ainsi et alla auprès du mari, tandis que la fe-
 melle se rendit à un lac où elle prit deux poissons. Puis elle dit

ותצוד שם שני דגים ותאמר לבעלה זה הוא אשר זכרתי לך ותמצא
העוף עם בעלה

צורת העוף ואשתו הביאה הדגים והעוף האחר מרכב עמו

ויען הזכר לאשר שאל ממנו העוף ויאמר טוב הדבר אשר דברת
לעשות¹ ותרא הנקבה כי לא היתה רוצה שישב עמהם כדי שלא
יחשוד אותה בעלה ויבין כי מאתה היה הדבר ותאמר לבעלה לא
בחרנו למקום ההוא אלא מפני שאין שם עוף ואם אתה תביא לשם
זה העוף אפחד שמא יבואו שם עמו אחרים עד שנכרת משם אמר
לה בעלה הבינותי דבריך ואני בזה העוף בוטח ואוהב אותו ומאמין
בו² כי יהיה עזר וחברה וכח על בלעדנו כי אני מפחד שמא יבואו
עופות אחרים ויקלקלו אותנו וירגזונו³ ועל בן נקח זה ויהיה לנו עזר

1) Deut. I, 14. — C. ajoute : *et interrogavit maritus mulierem an ei placeret, respondit mulier*, הנקבה ותען הנקבה, וישאל הזכר את הנקבה התרצה הדבר הזה ותען הנקבה, *et diligere ipsam*, ואע"פ בן בטח בזה העוף, ואהב אתו ואהב אתו.

2) C. *tamen confide in hac ave et dilige ipsam*, ואע"פ בן בטח בזה העוף, ואהב אתו ואהב אתו. — 3) C. *iniuriasque multas inferendo nostris pullis*, וירעו לאפרוחיו. 15

à son mari : Voici ce dont je t'ai parlé. Elle rencontra le héron
auprès de son mari.

Figure de l'oiseau lorsque sa femme apportant les poissons et l'autre
oiseau s'entretiennent avec lui.

Le mâle accorda ce que le héron lui demandait et dit : Ce
que tu me proposes, sera fait. La femelle, pour ne pas être
soupçonnée par son mari d'avoir tramé cette intrigue, simulait
d'être mécontente que le héron s'établisse avec eux. Elle dit
donc à son mari : Nous n'avons choisi cet endroit que parce
qu'il ne se y trouve pas d'autre oiseau ; si tu laisses y venir
celui-là, je crains bien qu'il n'y arrive avec lui encore d'autres
oiseaux et à la fin nous serons exclus. — Je comprends bien,
répondit le mari, mais j'ai confiance en cet oiseau, je l'aime et
je suis certain qu'il sera pour nous un secours, une compagnie
et une force contre les autres, car je crains bien que des
oiseaux ne viennent nous troubler. Prenons donc cet oiseau

כי אין לנו שנבטח בכחנו וכי¹ אנחנו חזקים יותר מן העופות כי יש פעמים שינברו החלשים על החזקים כמו נברו החתולים על הזאב² ויהרגוהו מפני שהיה מבקש רעתם אמרה הנקבה ואיך היה אמר הזכר אמרו * כי היה לחוף הים מקום והיו בו זאבים³ ויצא יום אחד לבקש ציד⁴ * שיהיה לו יתרון על חבריו וילך אל ההר⁵ ושם חיות רבות ולא היה לחיות מוצא מן ההר ההוא * אלא בדרך אחד ובמוצא אחד⁶

צורת ההר והחיות בו וצורת הזאב

וידי בעודם יושבים בהר * ואוכלים מאשר בו מעשבים ומפירות

- 10 1) C. licet, . . . אע"פ ש — 2) Ms. הזאבים. — 3) C. quod pristinis temporibus fuit magna congregatio luporum, et hec erat circa littus maris in quodam deserto et inepto loco hominibus, inter quos lupus erat unus magis annosus quam alii et inde magis presumptuosus in omnibus rebus quam socii sui et pre aliis voluit honorari et vereri, הזאבים, היה עדר זאבים, כי כימים הראשונים
15 טולה אצל חוף הים בארץ ציה וצלמות והיה בין הזאבים זאב אחד יותר זקן מהאחרים ויותר מתנאה בכל הדברים מחבריו וירצה שיכבדוהו ויראוהו יותר מהם — 4) C. ajoute : quid delicati, מטעמים. — 5) Manque chez C. — Ms. חברו. — 6) Manque chez C.

qui nous aidera; car il ne faut pas trop nous fier à notre force.
20 bien que nous soyons supérieurs aux autres oiseaux. Bien souvent les faibles ont vaincu les forts, comme les chats l'ont emporté sur les loups, qu'ils ont tués pour échapper au malheur qui les menaçait.

La femelle demanda : Comment est cette histoire?

25 Le mâle répondit : On raconte que sur le bord de la mer il y avait un endroit où se trouvaient beaucoup de loups. Parmi eux, se distinguait un loup par son âge avancé et sa fierté. Un jour, ce loup, pour avoir un avantage sur ses camarades, sortit pour chercher du gibier délicat. Il vint près d'une montagne
30 où vivaient beaucoup d'animaux. La montagne n'offrit aux animaux qu'une seule route et une seule sortie.

Figure de la montagne habitée par les animaux et figure du loup.

Les animaux étaient assis tranquilles dans la montagne, se nourrissant des herbages et des fruits qui y poussaient. Il y avait

האילן ויקננו שמה חפץ וחיות השדה¹ והיה בהר נזה לחתולים אשר היו שוכנים בין החיות ההם והיה עליהם מלך מהם * והיו יחידים בהר ההוא² והיו כאשר בא הזאב וירא בהר ההוא החיות ובי אין להם מוצא ומברח * ידע כי שם יהיה לו ציד הרבה ומחיה טובה³ וישכון בהר ההוא ימים רבים והיה בכל יום אוכל מן החיות וירע לחתולים מאד * ויחר להם⁴ ויתיעצו לעשות דבר כדי שיניחו נפשם ממנו והיה בהם שלשה בעלי שכל ובינה ותחבולות והיה המלך אדוניהם מתייעץ בהם ויאספם להתייעץ עמם צורת המלך ישאל שלשה חתולים

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְרֹאשׁוֹן מַה הָעֵצָה אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה לָזֶה הַזֹּאֵב כִּי כָּבֵד הָצַר לָנוּ * בְּמַחֲיָתָנוּ וַיִּגְבֵּר עֲלֵינוּ⁵ אָמַר הַחֲתוּל אֵין לָנוּ עֵצָה

1) C. *pacifice et quiete*, בשלום ובשלוה. — Peut-être faut-il lire קפון, pour חפץ. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. — 4) C. *qui omnes ad suum regem congregati*, ויאספו כלם אצל מלכם. — 5) C. *et dissipavit et lexit plures de populo nostro*, מאד ודרג ודכה רבים מעמנו.

là également une demeure spéciale pour les chats qui habitaient parmi ces animaux et qui s'étaient donné un des leurs pour roi. Ils vivaient à part dans cette montagne. Lorsque le loup y arriva et y vit les animaux, il reconnut aussitôt qu'ils ne trouveraient aucun moyen de sortir de cet endroit et de s'enfuir, et était cer- 20 tain d'y rencontrer toujours beaucoup de gibier et une bonne nourriture. Il resta donc longtemps dans cette montagne et dévorait chaque jour quelques-uns de ces animaux. Ceci déplut fort aux chats qui, dans leur tristesse, délibérèrent sur ce qu'ils pourraient faire pour retrouver leur sécurité. Il y avait parmi eux 25 trois chats, doués de raison, d'intelligence et d'astuce. Le roi, leur maître, suivait d'ordinaire leur conseil; il les réunit donc pour entendre leurs propositions.

Figure du roi interrogeant les trois chats.

Le roi dit d'abord au premier : Qu'est-ce que nous allons faire 30 contre ce loup qui nous enlève notre nourriture et devient trop fort pour nous? — Le chat répondit : Nous ne pouvons que

אלא שנקוה לאל כי לא נוכל להלחם בו אמר המלך לשני ומה
 היא עצתך אתה אמר עצתי שנברח מזה החור ונבקש אחר אולי
 נמצא כמודו במרעה טוב ונה נעים כי ברעה גדולה אנחנו ומה
 אנחנו יושבים פה עד מתנו¹ אמר המלך לשלישי מה היא עצתך
 אתה אמר אדוני המלך עצתי שנשב במקומנו אשר היינו בו ואל⁵
 נברח ונעזוב מעונותינו ואולם איעצך עצה אם תעשינה אתה וחיליך²
 אחשוב כי ננבר * בעזרת האל³ על אויבינו ונשוב לקדמותנו אמר
 המלך ומה היא העצה אמר אראה שנביט לזאב ובעת יצוד ציד
 חיה ויוליכהו לאכול אותו ילך המלך ואני ורבים אחרים מן החתולים
 הגבורים והחזקים ונלך כאילו אנחנו מבקשים הנשאר מצידו ובעת¹⁰
 יאמן בנו אקפוץ אני ואוציא עיני ואחר כן לא ידע מה יעשה * כי

1) *II Rois*, VII, 3. — 2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. —
 4) *C. exurgentes*, יקום.

mettre notre espérance en Dieu, car nous sommes impuissants
 15 à lui faire la guerre. Le roi s'adressa au second chat : Et qu'est-
 ce que tu proposes? Ce chat répondit : Je suis d'avis de nous en-
 fuir de cette caverne et d'en chercher une autre. Peut-être trou-
 verons-nous ailleurs un pâturage aussi bon et une habitation
 aussi agréable. Nous sommes dans un grand malheur et nous ne
 20 pouvons pas rester ici jusqu'à ce que nous mourions. Le roi de-
 manda alors au troisième chat : Quel conseil nous donnes-tu? Sei-
 gneur et roi, répondit celui-ci, je pense que nous devons rester
 où nous sommes; nous ne devons ni abandonner notre demeure
 ni fuir; mais je veux te donner un conseil; si tu le suis avec ton
 25 armée, nous triompherons avec l'aide de Dieu de nos ennemis
 et reviendrons à notre ancien état. — Quel est ce conseil? de-
 manda le roi. — Nous allons observer le loup, au moment où il
 attrapera un gibier et l'emportera pour le dévorer. Le roi, moi
 et plusieurs autres chats grands et forts nous irons comme si
 30 nous voulions lui demander les restes de son repas. Lorsqu'il
 aura pris confiance en nous, je m'élancerai sur lui et lui arra-
 cherai les yeux. Devenu aveugle, il ne saura plus se conduire

אשיבהו עור¹ ואחר כן יקפוץ כל אחד ממנו ויעשה מה יוכל * עד
יעוכהו מת² ואם ימות אחד ממנו או שנים לא נכבד³ עלינו כי נניח
אוי נפשנו מכל צרה ויעשו כן ויהי כאשר צד הואב צידו ויוליכהו
למקום גבוה בסלעים ויאסוף מלך החתולים עם^{p. 209.} חיליו וילכו אחריו
ויהי בהגיע לסלע קפץ החתול יועץ המלך ויציא עיניו ויבוא
5 המלך ויגזור [ונבו⁴] בשניו ויקפצו כל אחד מהם עליו ויכוהו עד
הרגוהו

צורת הואב ירגוהו החתולים

ואולם נשאתי לך זה המשל שתדעי כי לא די לנו בחוקתנו אם
10 לא יהיה לנו חבר⁵ ועל כן נרצה העוף שיתחבר אלינו ותרצה
הנקבה אשר אמר ותשמח כאשר ראתה מבעלה ויקם הזכר
והנקבה וזה העוף אל המקום ההוא ויחצבו שם קנם ויחצוב העוף

1) Manque chez C. — 2) Manque chez C. Peut-être : נעובדו. — 3) Lis.
יכבד. — 4) C. eius caudam. — 5) C. ajoute : *potenti et legali*, חזק ונאמן.

et chaque chat s'élancera à son tour sur lui et le maltraitera jus- 15
qu'à ce qu'il soit mort. Si l'un ou l'autre de nous laisse sa vie
dans cette attaque nous ne devons pas nous en plaindre, puisque
nous aurons ainsi obtenu notre sécurité. Les chats suivirent ce
conseil. Lorsque le loup eut pris son gibier et qu'il l'eut apporté
à une hauteur dans les rochers, le roi des chats réunit les chats 20
qui formaient son armée, et le suivit. Arrivé au rocher, le chat
conseiller du roi, s'élança sur lui et l'aveugla. Puis vint le roi,
qui lui coupa la queue de ses dents et chaque chat s'élança à
son tour sur lui et le frappa jusqu'à le loup fût tué.

Figure du loup tué par les chats.

25

Je t'ai raconté cette parabole pour que tu reconnaisse que
notre force ne nous suffit pas, si nous restons sans allié. Permet-
tons donc à cet oiseau de se joindre à nous. La femelle donna
son consentement et se rangea avec plaisir à l'avis de son mari.

Le mâle, la femelle et cet oiseau se transportèrent donc à cet 30

קנו קרוב מהם והיה לכולם מקום רחב ידיים ויהי שם להם דגים¹
 הרבה ויסתפקו באשר היה להם ויתחברו שניהם ויתנו אמונתם זה
 לזה והיתה החברה והאהבה בין הנקבה והעוף יותר מאהבת
 הזכר עם העוף ויהי אחרי כן ויבש הנהר האחד מן הנהרים ההם
 ימעמו הדגים ממנו ויחשוב העוף חבר הנקבה בלבו ויאמר אע"פ
 5 שנדול ברית החברים והוא ראוי לאיש שישמור אותו יותר הוא
 ראוי שישמור נפשו וכבר נאמר כי כל מי ישמור² הברית לנפשו
 לא ישמרדו לחברו וכל מי לא יראה הגולד * בשרם יפול תבואהו
 שואה³ ולא ידע ובעת ירצה להנצל לא יוכל ואלו שני העופות
 אשר הם לי חברים * בזה היאור⁴ כבר הרעו לי כי אין לי מה אוכל
 10 בקן | ועוד יוציאוני מן המקום הזה וכבר התחברתי בזה המקום ולא

1) *C. aquarum herbarum et piscium*, מים ודגים ועשבים. — 2) *C. rum-
 pril*, יפר, ou לא ישמור. — 3) *C. incidet in foveam*, יפול בשוחה; mais cf.
Ps. XXXV, 8. — 4) Manque chez C.

15 endroit, les premiers ils bâtirent leur nid, et le héron se fit le
 sien à proximité. Tous y avaient largement de la place; le pois-
 son y était abondant et on possédait tout ce dont on pouvait
 avoir besoin. Des deux côtés on se réunit, on se promit mutuelle-
 ment de la fidélité, mais il régnait une amitié plus intime entre
 20 la femelle et le héron qu'entre le mâle et cet oiseau.

Après quelque temps un de ces fleuves tarit et les poissons
 diminuèrent. L'ami de la femelle réfléchit et se dit : Certes l'al-
 liance entre les compagnons a son mérite, mais personne ne doit
 y tenir plus qu'à la conservation de sa propre vie. On a dit qu'on
 25 ne prend pas garde à l'alliance avec son compagnon lorsqu'on
 veut observer ce qu'on doit à soi-même. Celui qui ne prévoit
 pas l'avenir est surpris par le malheur sans qu'il s'en aperçoive,
 et reste impuissant lorsqu'il veut se sauver. Ces deux oiseaux
 qui partagent avec moi cette pièce d'eau me font du tort, car la
 30 nourriture me manque dans mon nid et, à la fin, ils m'obligeront
 de quitter cet endroit. Cependant je me suis attaché à cette

אוכל להפרד ממנו ואין לי טוב אלא שאהרוג אותם ואמצא מנוחה מהם ואשאר אני לבדי בזה המקום בלי אויב ובלי שני ואתחיל להרוג הזכר ואחר כן אבקש תחבולות לאשה כי היא רכת לבב ותבטח בי ואולי אוכל להרוג אותו על ידיה ובעת תהרגנה אוכל אני להרוג אותה ויהי אחרי כן בא העוף אל הנקבה והוא אבל ומשתומם

צורתם

אמרה לו הנקבה מפני מה אתה משתומם אמר לה לא השתוממתי אלא מקורות הזמן ותהפוכותיו * הראית לעולם איש אשר נמלט מתלאות הזמן בנפשו ובמשפחתו או הראית לעולם איש אשר עמד לו טוב הזמן עד אשר יעמוד לנוי אמרה לו הנקבה אראה כי קרה לך דבר שתשתומם ממנו אמר העוף כן הוא ולא הוא אלא בערך ואם את תשמעי ממני ומעצתי אחשוב כי תוכלי

1) Manque chez C. Mais on y lit : *sed Mosan avis non cessavit tristare*, אבל העוף לא סר מהשתומם.

contrée et ne puis guère m'en séparer. Le mieux est donc que je 15
les tue et, après m'en être débarrassé, je resterai seul ici sans
ennemi et sans camarade. Je commencerai donc par tuer le
mâle, puis je chercherai un piège pour la femelle qui a le cœur
doux et confiant. Peut-être pourrai-je même faire tuer le mâle
par elle et au même moment la tuer à son tour. Après cela, le 20
héron vint auprès de la femelle ayant l'air morne et triste.

Leur figure.

La femelle lui dit : Pourquoi es-tu triste? — Je ne suis triste,
répondit l'oiseau, qu'à cause des accidents et des vicissitudes
du temps. As-tu jamais vu personne échapper aux accidents du 25
temps, ou bien la fortune est-elle jamais restée fidèle à qui que
ce soit pour que nous puissions espérer qu'elle sera plus constante
pour nous? — La femelle répondit : Il t'est donc arrivé
quelque chose qui te chagrine? — Oui, dit l'oiseau, surtout pour
toi; si tu veux écouter mon conseil, je pense qu'avec mon in- 30

להמלט מזאת הצרה הבאה עליך אמרה הנקבה ומה הדבר
 אמר העוף אע"פ שאנחנו נכרים בבריותנו אנחנו אחים באהבתנו
 שהיא טובה לנו משנודה קרובים וכי יש קרובים שישנאו איש
 את אחיו ויעשו איש לאחיו דבר שהוא קשה מן הברול ורע מסם
 המות כי כבר נאמר מי אין לו אח אין לו אויב ומי אין לו קרוב
 אין לו חומר ואני ארצה לצוותך אותך בדבר^{p. 211.} שייטב לך ואע"פ
 שהוא דבר גדול ולא תוכלי *ואחטא אשר אומר אותו לך ואע"פ
 כי בזכרי יש צרה גדולה אבל הוא נקלה הדבר בעיני בעת אחשוב
 אשר קרה לי מן הדבר ההוא ועל כן שמעי בת וראי והמי אונך¹
 ועשי אשר אומר לך² אמרה הנקבה כבר אמרת לי דבר אשר
 הרגותני והפחדתני בזכרו ולא אדע מה הוא עד אשר חשבתי כי
 בגלל מותי אתה אומר אבל תקל מיתתי בעיני לנגד אהבתך אמור³

1) C. *attemptare cum tibi dixero*, לעשותו אם אומר לך. — 2) Ps. XLV, 11. — 3) C. ajoute : *nec queras a me quare, donec illud perfeceris*, ואל תשאלני למה עד אשר עשית הדבר¹⁵.

telligence je pourrai te sauver d'un malheur qui te menace.
 Qu'y a-t-il? demanda la femelle. — L'oiseau répondit : Nous
 sommes des étrangers par notre nature, mais fraternellement
 unis par notre amitié qui pour nous vaut mieux que parenté. Il
 y a des parents qui se haïssent entre eux et qui se font mutuel-
 lement des choses plus dures que le fer et plus mauvaises que
 le poison mortel. On a dit : Qui n'a pas de frère n'a pas d'en-
 nemi et qui n'a pas de parents n'a pas de jaloux. Je voudrais
 donc te recommander quelque chose qui tournerait à ton bien,
 mais qui est difficile et peut-être au-dessus de tes forces. J'ai
 peut-être tort de te le dire et en le prononçant, je prépare un
 grand malheur; cependant tout cela pèse peu à mes yeux lorsque
 je réfléchis mûrement. Écoute donc, ma fille, vois, prête-moi ton
 oreille et fais ce que je te dirai. — Tes paroles, dit la femelle,
 m'inquiètent et me font peur sans que je sache encore de quoi
 il s'agit. Mais je pense que tu parles de ma mort, et la mort
 même me paraîtrait peu de chose, comparée à ton amitié. Dis-

שאלתך כי כבר נאמר כי כל מי שלא יתן נפשו בעד חברו אשר
 הוא טוב מן המשפחה והאחים הוא בעיני האל [רע¹] מן החוטאים
 והפושעים אמר העוף איעצך עצה שתהרגני בעלך ותניחי נפשך
 ממנו כי אם תהרגנה יהיה לך ישועה גדולה ולי עמך ואל תשאלני
 5 למה עד אשר תעשי הדבר כי לולא אשר הוא דבר טוב מאד לא
 הייתי נותן לך זאת העצה כי אילו השלמת הדבר הייתי אומר לך
 הדבר ואל תדאגני עליו ואל תתאבלי² כי אני אבקש לך עוף
 במקום³ בעלך * ויהיה לך בעל⁴ ויהיה לנו חבר בזה המקום וישמרך⁵
 והאהבה ביני ובינך עומדת ודעי כי אם לא תשמעי דברי ולא
 10 תעשי עצתי יקרה לך אשר קרה לעכבר אשר לא שמע לעצה⁶
 אשר נתנו לו אמרה הנקבה ואך היה אמר העוף אמרו כי

1) C. *peior*. — 2) C. ajoute : *super marito tuo*, על בעלך. — 3) C. *meliozem*, טוב מ. — 4) Manque chez C. — 5) C. ajoute : *et diliget te*, יאהבך. — 6) C. ajoute : *utili*, מועלת.

moi ce que tu demandes; car, celui qui ne se sacrifie pas pour 15
 son ami qui vaut mieux que la famille et les frères, est pire
 qu'un pécheur et un malfaiteur devant Dieu. — Eh bien, reprit
 l'oiseau, je te conseille de tuer ton mari et de te donner ainsi
 de la sécurité, car sa mort sera salutaire pour toi et pour moi en
 même temps. Ne me demande par pourquoi avant d'avoir exé- 20
 cuté mon ordre; car si ce n'était pas une chose fort bonne pour
 nous, je ne t'aurais pas donné ce conseil. Une fois que l'affaire
 sera terminée, je t'expliquerai la cause. N'aie pas de souci et
 ne te chagrine pas, je te chercherai un oiseau qui te remplacera
 ton mari, qui vivra dans notre société, qui veillera sur toi et qui 25
 ne troublera en rien l'amitié qui existe entre nous. Sache seule-
 ment qu'en ne m'écoutant pas et en ne suivant pas mon conseil,
 il t'arrivera ce qui est arrivé à la souris qui n'a pas voulu en-
 tendre le conseil qu'on lui a donné.

La femelle demanda : Quelle est cette histoire? 30

Le héron répondit : On raconte que dans un tel ou tel pays,

^{p. 212.}
 * בארץ כך וכך היה איש אחד והיה שוכן בעליה¹ והיו העכברים
 משחיתים ומאכרים כל אשר בה ויקח האיש מן החיות אשר הוא
 דומה לכלב * ויאסרוהו בעליתו שישחית אלו העכברים וישמידם
 מן העליה² והיה בעכברים עכבר גדול והיה חזק מכולם והיה
 בראותו אשר עשה בעל הבית ידע כי לא יוכל לעמוד בזה הבית
 כי זאת הבהמה תהרגנו ויקרא לה העכבר ויאמר לה אני יודע
 כי בעל הבית לא הביאך בזה הבית כי אם להרגני וארצה להתחבר
 עמך מפני אשר אני יודע ערמתך ואשכון על צדך אמרה לו החיה
 כבר הבינותי דבריך ואני מאמין אותך ונותן לך ברית * ואתחבר
 עמך אבל לא אתן לך מנפשי דבר אשר לא אוכל כי בעל
 הבית שם אותי שומר על ביתו שלא יבואו רע לא ממך ולא
 מחברך ולא אבגוד בו ועל כן בקש לך מנוח אשר ייטב לך וצא

במקום נעזב היתה, 1) C. fuisse in quodam loco solitario promptuarium, תיבה אחת. — 2) C. et inimicabatur muribus ut eos de domo exterminaret, 15 ושונא העכברים ששמידם מביתו. — 3) Manque chez C.

il y avait un homme qui habitait un grenier où les souris gâ-
 taient et abîmaient tout. L'homme prit donc un animal semblable
 à un chien qu'il enferma dans son grenier pour qu'il extermini-
 ât ces souris. Or, il y avait parmi elles une grande souris qui
 20 était plus forte que toutes les autres. En voyant ce que le maître
 de la maison avait fait, elle reconnut qu'elle ne pourrait plus se
 maintenir dans cette maison contre cet animal. La souris l'ap-
 pela donc et lui dit : Je sais bien que le maître de la maison ne
 t'a amené ici que pour me tuer; unissons-nous, car je connais
 25 ta finesse et je pourrai vivre tranquille à côté de toi. L'animal
 répondit : Je comprends ce que tu dis, je veux bien te mettre
 en sécurité et m'engage à vivre amicalement avec toi. Mais je
 ne pourrai rien t'accorder de ce qui ne m'appartient pas. Le
 maître m'a confié la garde de sa maison pour qu'il ne lui arrive
 30 aucun mal, ni de ta part, ni de la part de tes camarades et je ne
 le trahirai pas. Cherche-toi un asile qui te plaise et échange cet

מן המקום הזה למקום אחר ואם אתה לא תעשה זה הדבר אין עלי
 עון ולא חמס כי לא אוכל לבגוד באדוני כאשר צוני אמר העכבר
 אני התחלתי לפיים ממך זה הדבר ולהכנע אליך בעד זאת השאלה
 ולא הוא ראוי לך שתשיבני ריקם ^{p. 213.} אמרה החיה " אשר הניח האיש
 לשמור הבית⁵ ראוי הוא עלי לבקש שלומך ואהבתך אבל איך אוכל
 לעשות זה הדבר והעכברים חבריך ישחיתו כל אשר לאדוני ואם
 אני אבגוד בו ולא אהרונ אתכם יהרגני ואני אוהדיך שתשמר ממני
 וצא מן המקום הזה ואתן לך שלשה ימים ומן לבקש לנפשך מקום
 שמור שתשכון בו ואחר כן אתחבר עמך אמר לה העכבר מאד
 יקשה עלי לעזוב מקומי ולא אצא מכאן ואשמור ממך בכל כחי
 ויהי ביום השני יצא העכבר ממעונו לבקש מה יאכל ותראהו זאת
 החיה ולא התגודדה לו ולא קמה אליו כדי שתשלים הברית ותשלים

1) Manque chez C.

endroit contre un autre. Si tu ne le fais pas, je n'aurai ni péché
 ni violence à me reprocher, car je ne dois pas désobéir aux
 ordres de mon maître. — J'ai commencé, reprit la souris, à te sol-
 liciter doucement et à t'adresser avec humilité cette demande,
 tu ne devrais donc pas m'opposer un refus. — L'animal que
 l'homme avait laissé à la garde de sa maison dit : Je veux bien
 rechercher ton salut et ton amitié; mais comment pourrais-je
 permettre que les souris, tes camarades, détruisent tout ce qui
 appartient à mon maître? Si je lui manque et ne vous tue pas, il
 me tuera. Je vous avertis donc de prendre garde : sors d'ici, je
 t'accorde trois jours de répit pour que tu puisses te chercher un
 endroit bien gardé pour ta demeure, et après cela je veux entre-
 tenir de bonnes relations avec toi. — Il sera bien dur pour moi,
 reprit la souris, de quitter cet endroit, aussi je ne sortirai pas
 d'ici et je me garderai de toi de toutes mes forces.

Le lendemain la souris sortit de sa demeure pour chercher la
 nourriture et l'animal la vit sans bouger ni l'attaquer afin de
 remplir son engagement et de lui laisser les trois jours pleins.

שלושה ימים ויהי כראות העכבר זה הדבר נפתה לבו בראותו
 כי לא תעשה לו החיה דבר רע ויאמין בה * והיה יוצא ובא ויחשוב
 כי החיה לא תעשה לו רע' ויהי כאשר השלים שלושה ימים יצא
 העכבר כמו שהיה יוצא מקדם והיתה החיה נחבאת * אחרי השמלה'
 6 ותשמע רגלי העכבר ותקפוץ ותקחהו ותהרנהו

צורת החיה והעליה והעכבר נהרג

ואולם נשאתי לך זה המשל למען תדעי כי לא הוא ראוי
 למשכיל שיכזיב עצת אהבו * בעת יתנה לו בלבו ובנפשו' ולא
 ימאס מוסר המוכיח * ואל' ^{p. 214.} יקוץ בתוכחתו' כי כבר נאמר כי דבר
 10 היועץ ואע"פ שהוא קשה כמו הרפואה אשר היא מרה ותרפא הנוף
 מן החלי' ועל כן אל נא תפתי' ותעזבי לבעלך חי כי רע גדול
 יבוא לך ממנו ואילו תהרגי אותו הייתי נותן לך בעל טוב ממנו

1) C. et nullatenus ipsum aniplius timebat et cepit cum eo conversari, ולא
 באזה מקום, — 2) C. in quodam loco domus, — ירא ממנה עוד ויחל לדבר עמה
 15 מן הבית. — 3) Manque chez C. — 4) Manque chez C. — Cf. Prov. III,
 11. — 5) C. meum nequaquam refules consilium nec decipiaris tuo corde,
 תמאס עצתי ואל יפתה לבך.

Lorsque la souris vit cela, elle chercha à se persuader que l'ani-
 mal ne lui ferait pas de mal; elle allait et venait pleine de con-
 fiance et croyant n'avoir rien à redouter. Mais lorsque, au bout
 20 des trois jours, la souris sortit comme auparavant, l'animal
 caché derrière un drap, entendit les pattes de la souris, sauta sur
 elle, la saisit et la tua.

Figure de l'animal, du grenier et de la souris tuée.

25 Je t'ai raconté cette parabole pour que tu saches qu'un être in-
 telligent ne doit pas se soustraire au conseil qu'un ami lui donne
 de tout son cœur et de toute son âme, qu'il ne doit ni rejeter son
 avertissement ni dédaigner ses bonnes paroles. Il est dit, que la
 parole du conseiller est quelque fois dure comme un remède qui
 30 est amer mais guérit le corps. C'est pourquoi tu ne dois pas te
 tromper toi-même et laisser ton mari en vie, car il te causerait un
 grand malheur. Si tu le tues, je te donnerai un mari meilleur que lui.

ויהי כשמוע הנקבה דבר העוף פחדה מאשר הביא בלבה ותתאזה
 אשר אמר לה לקחת בעל חדש אמרה לו הנקבה הבינותי דברך
 "ואין אני חושד אותך בכל אשר אמרת לי ואדע כי עצתך מלבך
 ומנפשך תתן אותה לי והאות על אהבתך לי כי לבי כמו כן אוהב
 5 אותך ואני יודעת כי לא יעצת לי כי אם עצה טובה ואילו היה
 לך בואת העצה טוב ולא לי אלא והייתי עושה אותה כדי שאשלים
 רצונך אבל איך אוכל להרוג בעלי ואין לי כח להרגו¹ אמר
 העוף אני יודע כי במקום כך וכך יאור ושם דגים ויבאו ציידים ובעת
 יצודו הדגה הגדולה יקחו עץ ויעשוהו חר משני הפאות ויביאוהו
 10 מראש הדגה עד זנבה ויותר תוכלי את להוליך² (את) אותם³ ממני
 קחי מהם אחד והוליכי אותה למקום אשר יאכל בעלך ובעת

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *Ait ad eam Mosan : indicabo tibi modum quo valebis hoc facere. Ait illa die, כמה תוכל, אמר העוף אני אורה לך כמה תוכל, לעשות זאת אמרה הנקבה אמר אחד מאלה, C. de huiusmodi piscibus, הדגים.*

La femelle ayant entendu les paroles de l'oiseau, fut anxieuse de ces suggestions et en même temps désireuse d'épouser le nouveau mari dont on lui avait parlé. Elle dit donc au héron : Je comprends tes paroles et je n'ai aucun soupçon sur ce que tu viens de me dire. Je sais que ton conseil vient de ton cœur et 20 de ton âme et je reconnais ton amitié par le sentiment que mon cœur m'inspire envers toi. Je suis convaincue que ton conseil doit être bon et quand même il ne devait en résulter du bien que pour toi, je le suivrais encore pour accomplir ta volonté. Mais comment pourrai-je tuer mon mari? je n'en ai pas la force. — 25 Le héron répondit : Je sais qu'à tel ou tel endroit il y a un lac poissonneux où se rendent les pêcheurs pour prendre le grand poisson, ils prennent un morceau de bois qu'ils taillent en pointe aux deux extrémités et qu'ils introduisent dans le poisson depuis la tête jusqu'à la queue. Tu peux mieux que moi apporter 30 ici un de ces poissons. Prends-en un et place le à l'endroit où ton mari mange; en l'avalant, le poisson s'arrêtera, à cause du

יבלענה תעמוד בגרונו מפני העץ ויחנק וימות ותעש הנקבה כאשר
צותה אותו העוף * עד אשר הגיע לציידים ותמצא הדגים ותקח
אחד ותשליכהו אצל בעלה ויבלענה וימות

צורת הנקבה תשליך הדג וצורת בעלה יבלענו ויבא העץ בגרונו ומת ^{p. 215.}

וישאר העוף עם הנקבה ימים רבים והיה העוף מראה לה אהבה
נדולה ויכבדה וידי אחרי כן הזכירה הנקבה לזה העוף בעד הבעל
ויעף העוף עד אשר הגיע לנהר אחד וירא שועל אחד ויקראהו ויאמר
לו * תרצה אבשר בדבר אשר תאהב אמר השועל ומה הדבר
הזה אמר יש לי עוף אחד והוא אויבי⁵ שמן מאד וארצה שאפתהו
עד אביאדו אליך * לזה הסלע⁶ וארוכ אתה תחת הסלע * ובעת יבא
תדלג עליו ותהרנהו ותאכול אותו ויעש השועל כן ויעלה אל

1) Manque chez C. — 2) C. ajoute : *de piscibus illis cum ligno*, מן
הדגים עם העץ. — 3) C. *quod sibi promiserat Mosam sibi dare novellum et*
juvenem maritum; petiit ei ut sibi procuraret, אמר ^{הדרש ודרך בשנים אשר}
15 לה העוף ותשאל ממנו כי יתנו לה. — 4) Manque chez C. — 5) Manque chez
C. — 6) Manque chez C. — 7) Manque chez C.

bois, dans son gosier et ton mari mourra étranglé. La femelle
fit selon les ordres du héron; arrivée près des pêcheurs, elle
trouva les poissons dont elle prit un qu'elle jeta devant son mari
20 qui l'avalait et mourut.

Figure de la femelle jetant le poisson et celle de son mari qui en l'ava-
lant s'enfonça le bois dans le gosier et meurt.

Le héron resta seul avec la femelle longtemps, il lui témoigna
une grande amitié et l'entoura d'honneurs. Plus tard la femelle
25 rappela à l'oiseau le nouveau mari dont il lui avait parlé. Il prit
son vol jusqu'à ce qu'il arriva à un fleuve où il aperçut un renard.
Il l'appela et lui dit : Veux-tu que je t'annonce quelque chose
que tu aimes? — Certainement, répondit le renard. — Eh bien,
reprit le héron, je connais un oiseau très gras qui est mon en-
30 nemi. Je veux le persuader à venir près de toi sur ce rocher.
Mets-toi en embuscade et lorsqu'il arrivera, tu sauteras sur lui;
tu le tueras et le dévoreras. Le renard en fit ainsi; il monta sur

הסלע ויארוב שם וישב העוף אל הנקבה ויאמר אליה מצאתי חבר
במקום כך וכך והגדתי לו "יפך" ושכלך ומוסרך "ואהבה אשר ביני
ובינך והגדתי לו המקום אשר אנחנו יושבים בו וישאל לי שאולך
אותך אל הסלע שיראה יפך ושכלך² לבי ונלך אליו ותאמר
הנקבה עשה מה תרצה ותלך עמו עד הגיע לסלע "ויאמר לה
העוף לבי קוי אותו כי הנה קל מהרה יבוא ותמהר הנקבה אל
הסלע מתאווה לבעל³ ויצא השועל מן המארב ויחטוף אותה
ויהרגנה

צורת השועל יורג לנקבה

נשלם שער העופות

10

1) Manque chez C. — 2) *C. placet sibi te ducere uxorem*, ודוא רוצה
לקח אותך לאשה. — 3) Manque chez C.

le rocher et s'y cacha. Le héron retourna auprès de la femelle
et lui dit : J'ai rencontré un camarade à un tel ou tel endroit et
je lui ai parlé de ta beauté, de ton intelligence, de ta bonne tenue 15
et de l'amitié qui règne entre nous. Je lui ai indiqué aussi l'en-
droit où nous sommes établis. Alors il m'a demandé de te con-
duire au rocher, pour qu'il puisse voir ta beauté et reconnaître
ton intelligence. Eh bien, allons chez lui. — La femelle répondit:
Je ferai comme tu voudras. Elle l'accompagna donc jusqu'au 20
rocher. Là le héron lui dit : Va, attends, car mon ami viendra tout
de suite. La femelle désirant voir son nouveau mari se hâta d'ar-
river au rocher. Le renard sortit de sa cachette, la saisit et la tua.

Figure du renard tuant la femelle.

Fin du chapitre des oiseaux.

25

[שער שבעה עשר]

זה שער היונה והשועל והוא¹ הנותן עצה לבלתו ולא יתננה לנפשו

אמר המלך לסנדבאר כבר הבינותי דבריך² ועתה שא לי משל
באיש אשר יראה העצה לבלתו ולא יתננה לנפשו אמר סנדבאר
אמרו כי יונה * המליטה בחצוצון תמר והיה יושבת בצלצלי תמרי³
ולא היתה יכולה מן הארץ להעלות עשבים בקן שלה כי אם בעמל
ובעיני הרבה * מפני אורך האילן ונבהו⁴ ובעת תמליט * תשב
עליהם ובעת יצאו אפרוחיה⁵ יבוא עליה שועל * למוער ידוע⁶ והיה

1) C. de homine, באדם. — 2) C. ajoute : *super his que dixisti*, אשר
10 אחת קנה באילן נבה. — 3) C. *quedam habens nidum in excelsa arbore*, אמרת. —
— 4) Manque chez C. — 5) Manque chez C. — 6) Manque chez C.

[Chapitre XVII.]

Ceci est le chapitre de la colombe et du renard, où il s'agit de celui qui
donne un conseil à autrui et n'en donne pas à lui-même.

15 Le roi dit à Sandebar : J'ai compris tes paroles, maintenant
dis-moi une parabole sur un homme qui conseille autrui et ne
s'occupe pas de sa propre personne.

Sandebbar répondit : On raconte qu'une colombe couvait dans
une forêt de dattiers, sous un épais ombrage. L'arbre où elle
20 se trouvait était si long et si haut qu'elle ne pouvait qu'avec
peine et grands efforts remonter les herbages de la terre jusque
dans son nid. Toutes les fois que cette colombe était assise
sur ses œufs et que les poussins en devaient sortir, un re-

עומד אצל האילן ויקראה ויפחידה עד אשר תשליך לו אפרוחיה מאהבתה בחיים * ותפדה נפשה בנפש אפרוחיה¹ ויהי היא יושבת יום אחד והיו לה שני אפרוחים עד בא אליה צפור אחד ויעמוד על ענף אחד ויהי כראותו היונה נכאבת ומשתוממת אמר לה מה לך חולה ונכאבת אמרה לו היונה כי שועל אחד לקח כל אשר לי והוא בא אלי תמיד ויקח ילדי ויעמוד בשרש האילן ויקראני ויפחידני עד אשר אשליך אליו האפרוחים שלי אמר לה הצפור^{p. 217.} בעת יבא לך ויאמר לך דבר אמור לו * לא אשליך לך כלום עשה מה תרצה ועלה אלי כי בעת תינע ותעלה אני אוכל אותם ואעוף וילך הצפור * וישב על שפת נהר² ויבא השועל * למועד אשר אמרה לו היונה³ ויקראה ויאמר לה ותענתו אשר אמר לה הצפור

1) Manque chez C. — 2) C. *quod videns quidam passer stans contra sam in ramo arboris accessit ad columbam dicens*, ויהי כראותו ואת צפור אחד, והיה עומד נגדה על ענף האילן ויבא אצל היונה ויאמר לה C. — 3) Manque chez C. — 4) C. *in viam suam*, לדרכו. — 5) Manque chez C. 15

nard venait au moment fixe, se tenant auprès de l'arbre, l'appelait et lui faisait tellement peur qu'elle lui jetait ses poussins, parce qu'elle aimait la vie et donnait ainsi ses poussins en rançon de sa propre personne. Un jour, elle était ainsi assise avec deux poussins, lorsqu'un moineau, établi sur une branche du dattier, vint la visiter. En voyant la colombe morne et triste, il lui dit : Pourquoi as-tu l'air malade et chagrin ? — La colombe répondit : Un renard me prend tout ce qui m'appartient; il vient toujours m'enlever mes petits, il s'arrête au pied de l'arbre, m'appelle et me fait peur jusqu'à ce que je lui jette mes poussins. — Le moineau reprit : Lorsqu'il reviendra et te parlera, dis-lui : Je ne te jetterai rien du tout, fais ce que tu voudras. Monte, si tu peux, car pendant que tu te fatigueras à l'ascension, je mangerai mes petits et je m'envolerai. Le moineau s'en alla et se mit au bord d'un fleuve, tandis que le renard vint au moment indiqué et l'appela. Mais la colombe répondit à ses paroles ce que le moineau lui avait dit. Le renard lui demanda alors : Dis-moi

יאמר לה השועל הנדי לי מי למד לך זאת העצה ואעזוב ילדיך
ותאמר לו הצפור אשר על שפת הנהר למד אותי * וילך
השועל¹ עד הגיע לצפור * וימצאהו על שפת הנהר והוא עומד²
אמר לו השועל בעת תכה אותך הרוח * על ימינך³ אנה תשים
ראשך אמר לו תחת שמאלי * אמר לה השועל ובעת תכה הרוח⁵
משמאלך אנה תשים ראשך אמר הצפור [תחת ימיני⁴ אמר השועל
ובעת תכה הרוח מפניך אנה תשים ראשך אמר הצפור⁵] אחרי
אמר השועל ובעת תכת לך הרוח מכל צד אנה תשים אותו אמר
הצפור תחת כנפי אמר לו השועל ואיך תוכל לעשות זה לשום
ראשך תחת כנפיך אחשוב שאין אתה אומר אמת * אמר לו הצפור¹⁰
אמת הוא אמר השועל אשריכם אתם קהל העופות^{p. 218.} | יתברך האל
אשר שם לכם יתרון על כל מי שבעולם כי תוכלו לעוף בין השמים

1) C. et relict columba ivit vulpes, ויעזוב השועל את היונה וילך.

2) Manque chez C. — 3) Manque chez C. et doit être ajouté. — 4) Manque
15 chez C. et doit être ajouté. — 5) Complété d'après C.

qui t'a donné ce conseil et je te laisserai tes petits. La colombe
répondit : C'est le moineau qui est au bord du fleuve.

Le renard se rendit aussitôt auprès du moineau et le ren-
contra debout au bord du fleuve. Le renard lui dit : Lorsque le
20 vent te frappe sur le côté droit où mets-tu ta tête? — Sous mon
côté gauche, répondit le moineau. — Et lorsque, reprit le re-
nard, le vent souffle du côté gauche, où places-tu ta tête? —
A droite, répondit le moineau. — Et si le vent vient de face, où
places-tu ta tête? — Par derrière. — Mais lorsque le vent vient
25 de tous côtés, où la mets-tu? — Sous mes ailes, dit le moineau.
— Ah! reprit aussitôt le renard, comment peux-tu faire cela et
placer ta tête sous tes ailes? Je pense que tu ne dis pas la vé-
rité. — Et cependant c'est vrai, dit le moineau. — Vous êtes
bien heureux, repliqua le renard, vous autres oiseaux! Loué soit
30 Dieu, qui vous a accordé cet avantage sur tout ce qui vit dans
le monde. Vous pouvez, dans une heure, traverser au vol, entre

ובין הארץ בשעה אחת מה שאין אנו יכולים לעשות בשנה אחת
ותניעו לאשר לא נוכל ותביאו ראשיכם תחת כנפיהם אשריכם
במעשיכם לכן הראינו נא היאך תעשה¹ ויביא הצפור ראשו תחת
כנפיו ויחמוץ השועל ויקפוץ עליו ויקחהו וישבר אותו אמר לו
6 אתה אויב לנפשך אשר נתן אותה העצה ליונה ולא נתת אותה
לנפשך ויהי אחרי כן הרגו ויאכלהו

צורת היונה בקנה וצורת השועל יורג לצפור

הנה ספר מלא מוסר בו יסר קורא ניבו

ואם תוכל לעשות זאת 1) C. *et si hoc scis facere similem tibi non vidi*, לא ראיתי מימי אשר ידמה לך
10 להראות, 2) C. *ajoute : volens ei hoc ostendere*, ראו לו, 3) C. *dicens scivisti columba prestare consilium*, ידעת לתת עצה ליונה.
ראמר לו, —

le ciel et la terre, plus d'espace que nous ne pouvons dans une
année; vous pouvez arriver à des hauteurs que nous ne saurions
atteindre; vous placez vos têtes sous vos ailes; vous êtes heu- 15
reux dans ce que vous faites. Montre-moi donc comment vous
faites cela. Le moineau glissa sa tête sous ses ailes et aussitôt
le renard s'élança, se jeta sur lui, le saisit et le brisa. Il lui dit:
Tu as été ton propre ennemi en donnant ce conseil à la colombe;
tu aurais dû te le donner à toi-même. Après cela il le tua et le 20
dévora.

Figure de la colombe dans son nid et celle du renard tuant le moineau.

Voici un livre plein de morale, qui corrigera celui qui en lira
le contenu.

תחלת
ספר כלילה ודמנה

נעתק מלשון ערב לשפת עבר

על ידי

ר' יעקב בן אלעזר

LE COMMENCEMENT

DU

LIVRE DE KELILÂH ET DIMNÂH

TRADUIT DE L'ARABE EN HÉBREU

PAR

R. JACOB BEN ELAZAR.

ספר קלילה ודמנה	חידה ומשל הריחו
אך יעקב הִנְקִידוּ	פאר משליו בלקחו
הוא בארו וקשו ¹	רפה לנסחו מזיחו ²
בלשון ערב נהיה אך	מחול לקדש נסחו
מסינ אמרים ארפו	מנעמרות ניב הריחו
פתח דבריו למבין	יאר בשמש בזרחו
כי שם בראשו פאר וב... שמן מרוקח משחו	
בשם משליו יחיה	ריחו נפונות בריחו
ויקדשהו ושם ציץ ³	נור המדו במצחו ⁴
הוא בילדתיו יחיעדי	כל עוד בשחק ירחו ⁵

1) Pour הִנְקִידוּ. — 2) Ms. ajoute לא, qui n'entre ni dans le vers, ni dans le sens. — 3) Job, XII, 21. — 4) Peut-être רוחות. — 5) Ms. עץ. Correction de A. Geiger, *Jüdische Zeitschrift*, XI, p. 232. — 6) Ms. במחו; Geiger, *ibid.* — 7) Ms. ילדתי יחי עוד. — 8) Le mètre est du *moudjtate* : *moustafiloun faïlâtoun*.

זה ספרי העתיקו יעקב	בן אלעזר ללשון עברים
החבירוהו קדם חכמי	הודו מחמדת מוסרים
ויקיימדהו להם במקום	חוקים צדיקים וישרים
הוא תורתם כי אין להם	חחים ונביאים מזדירים
ודבריו על פי החיות	ודני הים עם עיט הרים
לשכל טוב הוא לזקינים	אך לשחוק נחשב לנערים
יקרא הגער בו לשחוק	ובעת יגדל ערום יערים
יקחו מנהו שכל עדי... ¹	בין לדעת לב נמהרים
פארותיו מחמתי אמרי	שפר נזרחם ספירים
ולשוב אם שנית מלי... ²	הם כל משליהם נזכרים
מעתיק מלשון אל לשון	אות באות מילין נעתרים
על כן מעתיק ספר יבחר	להעתיקו מילין נהדרים ³

1) Ms. הספר. — 2) Pour טחמתי cf. Job, XXIX, 6. — 3) Le mesure est de deux hémistiches à huit syllabes.

נבא אָבִי שֶׁר בִּנְקֻשְׁתִּי יוֹם קָר אַלֹּו בִּנְקֻשְׁתִּי כִּי כִמְפַעְלִיו שָׁמֹ
הוּא מוֹב וְבוֹשֶׁר מוֹב וְמוֹבִים מַעֲשֵׂיו אֵין מוֹב אֲשֶׁר לֹא בִּנְקֻשְׁתִּי שָׁלְמוֹ
עַל כֵּן גָּבִיר גִּבֹּר בְּמִשְׁרָתוֹ וְאַל שְׂדֵי עָלִי כֹל שֶׁר וְנִגִּיד קִדְמוֹ

נאום יעקב בן אלעזר שאלני שר ומפסר בנדיבות לבו. איש אשר רוח אלהים
5 בקרבו. חכם אשר החכים נפשו. השם בקרבו את רוח קדשו. רבי בנכנשתי הדופא
המפסר. ארון החכמה והמוסר. בן כבוד שרש התבונה. ונוע האמונה. רבי חייא בן
לדיאן. יצא משרש האמונה חסר ונצר. יורש עצר. חסר משרה. מקל תפארה. נדיב
בכפו מבויע מים. מקום נהרים יאורים רחבי ידים. כי נדבתו רבתה עד מאד וגדלה.
ורחבה ונסבה למעלה למעלה. בראשו בוראו בנפש רחבה מופעת. וימלא אותו
10 אלהים בחכמה ובתבונה לדעת. ובגדבת לבו בקש ממני להעתיק ספר כלילה
ורמנה מלשון ערב אל לשון הקדש בשפה צחה. ומבחר שיחה. והגני אחל לעשות
שאלתו. ולתת את בקשתו. ונמיתו לבי אל חפצו. אילי אמצא מטרה לחצו. לעת
מצא. ואשען בעשות חפציו על עזרת הבורא. אלהי כל הארץ יקרא. והגני אומר
נודה לאלהינו הנראה בטהורי הלבבות. ובנקיי הרעיונים והמחשבות. האל אשר לא
15 יהיוקדו עינים. ולא ישינהו ידים. ולא יריחוהו אפים. ולא יבינהו חך ולא יקחוהו
אונים. עושה ארץ בכחו מבין חבל בחכמתו. ובתבונתו. נטה שמים ויהן השמים
לבני אלים. להיותם שם מורים לו ומהללים. והחיים לעד והגדיל כבודם. והארץ
נתן לבני אדם. יהללוהו מלאכיו במרומים. וישבחוהו בארץ עבדיו התמימים. וילמד
את האדם דעת קדושים. להיותם מעריצים לו ומקדישים. ויהן להם להיותם בו
20 דבקים. חקים ומשפטים צדיקים. והשמים וכל אשר בהם. ויושבי הארץ ברובם. כולם
יתנו לו כבוד. ויעידו כי לו לבדו הנצח והדוד. הנבירה והתפארת והגדולה. ומרומם
על כל ברכה ותהלה.

נאום יעקב בן אלעזר ויהי כאשר ראו חכמי הדוד הקדמונים. ונבני האומים
הראשונים. כי הלכו השכים. והיו בארץ נבוכים. כי לא היה להם להודותם נביאים.
25 ולא ללמדם חווים ורואים. וכי אין להם חק נמרץ. ואין חזון נפרץ. ולבנות חכמי הדוד.
בכל חכמה מחרב וחרדו. ויאמרו איש אל רעהו והם נעצבים. על מה אנחנו יושבים.

1) *Juges*, I, 18. — 2) *Jér.* XLVIII, 17. — 3) *Symbole de la générosité*. — 4) *Is.* XXXIII, 21.
— 5) *Ex.* XLII, 7. — 6) *Ms. ajoute רוח*. — 7) *Ex.* XXXV, 31. *Lis.* רבדעת. — 8) *Ps.* XXXII, 6.
— 9) *Is.* LIV, 5. — 10) *Jér.* X, 12. — 11) *Ps.* CXV, 16. — 12) *Deut.* IV, 5. — 13) *Nér.* IX, 5.
— 14) *I Sam.* III, 1. — 15) *Cf. Ex.* XXI, 14. — 16) *Cf. II Rois*, VII, 5.

וידעו אל לבותם. ברחוב חכמתם. והשליכו מחשבותם. בחצות תבונתם. למצוא לאפלתם אורה. ולעקלקלותם דרך ישרה. ויראו השמים ואת העבים. ואת השמש ואת הירח ואת הבוכבים. ויביטו לגדולת תבל ולפלאיה. והארץ וכל צאצאיה. וכי לא יחמר כל יושב בה מרעיו. ויתמהו האנשים איש אל רעהו¹. ויאמרו מי ברא כל אלה ומי הבינו. ומי העמיד איש איש על כנו. מי יראנו את בורא השמים. מי יודיענו⁵ דעת רזק הארץ על המים. ומי יתן ויבא לנו אחד ממלאכיו. ויורינו מדרכיו². ויהי כאשר ראו. כי למצא הפתח לאי³. ויתאוו וישתוממו וכמעט אבדו אבוד. ויתעצבו האנשים וחרד להם מאד⁴. ויאמרו הבה נעשה לנו ספר ממשלים נבחרים. ובכל מיני מוסרים. ויחיה לנו ולכל העדה. לתורה ולתעודה⁵. ויעשו זה הספר. נותן אמרי שפר⁶. ויקראו שמו כלילה ודמנה. מחובר בעניני מוסר ובינה.

ויאמר יעקב בן אלעזר. העתקתי הספר הזה מלשון ערב. ושניתי קצת דבריו בעבר ישרב. כי לא יתכן ולא יאות. להעתיק ספר מלשון אל לשון אות באות. כי המלה תשחת בצאתה מלשונה. וירד הדרה ודמונה⁷. ובמקומות נרעתי מדבריהם. ובמקומות הוספתי מהם. ושמתיו בכל עניניו. דבר דבור על אפניו⁸. וכל המעתיק ולא יתאדו בדוצאו אותו מלשון. הספר הוא ידל ודודו ויחשך עינו. ויבש מקורו¹⁵ ויחרב מעינו⁹. על כן כל המעתיק ספר מלשון אל לשון יש לו לפארו. ויעמיד הדרו. ולא יחל דברו¹⁰.

דע¹¹ כי חכמי הדור שמו משלי הספר הזה חקותם ותורותם. למשפחותם לבית אבותם¹². ויחבירוהו על פי אדם ובהמה ועוף ודג ושרץ. לרעת את כל אשר בארץ¹³. ויאמרו לכל קורא בו כי יפלא ממך דבר מדעתך ושכלך. שאל נא בהמות ותורך. עוף²⁰ השמים ויגד לך¹⁴. ודרוש מחית השרה איש איש באיים וציים. או שיח לארץ ותורך ויספר לך דני הים¹⁵. כי אמרו ילמד אותו הנער. בלא דאנה ובלא צער. כי תורתו לשחק וללעג יחשבנה. ועל לבו יכתבנה. גם כי יזקין לא יסיר ממנה¹⁶. וכאשר יגדל ידע לו סודו. ונגלה יסודו. על כן יקחוהו החכמים למוסר לחירות ולמשלים. ויקחוהו למוסר וללעג התעלולים. והבינו לדבר בכל אלה המשלים והתחבולות. לשון מדברית²⁵ גדולות¹⁷. ויצו על כל קורא בו. להבין (אל) הספר הזה לבבו. לאמר שים חדותיו בין עיניך. במדבר כל מאיך. ופן יסורו מלכבך כל ימי חיך¹⁸. פן¹⁹ תהיה כמו איש הולך במדבר ישימון. וימצא בדרך מטמון. ויאמר בלבו לא אוכל לבדי לשאת את כל הזהב הזה למעני. כי כבר הוא ממני. וישכר סבלים נחפזים. אנשים ריקים ופוחזים²⁰. ויאמר להם הוליכו הזהב הזה לביתי. אל מקום פלוני אלמוני תחנותי. ויקחו בתרמית לבם³⁰ איש משאו. ויברחו בו וישימו איש איש במחבואו.

צורת בעל המטמון והנושאים אותו

ישוב האיש אל ביתו למצא זהב המטמון. ולא מצא כי אם מצוקה ושממון. ואיך ינע לחפור המטמון. ועל יד בליעל ימשנו. עמל הכסיל תיגענו²¹. על כן כל המשכיל

1) Gen. XLIII, 33. — 2) Mich. IV, 2. — 3) Cf. Gen. XIX, 11. — 4) Gen. XXXIV, 7. — 5) Is. VIII, 20. — 6) Ib. XLIX, 21. — 7) Is. V, 15. — 8) Prov. XXV, 14. — 9) Ode, XIII, 15. — 10) Nomb. XXX, 3. — 11) Silvestre de Sacy, chap. III, p. 45. — 12) Nomb. I, 2. — 13) II Sam. XIV, 20. — 14) Job, XII, 7. — 15) Ib. 8. — 16) Prov. XXII, 6. — 17) Ps. XII, 4. — 18) Deut. IV, 9. — 19) S. d. S. p. 46, l. 13. — 20) Jos. IX, 4. — 21) Eccl. X, 15.

לכתוב בלבו כל מה שילמוד ויבין בעניניו. ויחקור בעד מעניו. ויעשה אותם ואז
יתעורר בכל מעדניו. ואם לא ישים לבו ייגע. ולמועילו לא נע.
ויהיה¹ כמו התלמיד ששאל מחכם שילמדו לדבר צחות. למען לא יכרו דבריו
לפניו שוחות. ויכתוב לו מגלה. אשר צפוני צחות מגלה. ובדיו ידקק אותה יפה.
5 אולי ירפאו מסבלותיו ולא נרפא. ויקרא המגלה ועל לבו חקקה. אבל לא הבין
הרבה ולא השלים חוקה. על כי אבד שכלו. ולא דעת ולא תבונה לו². ויהי היום וילך
אל בית המדרש. אשר שם כל סתום פורש. כי אמר הנה נדלה משפחתי ונבכר
אלפי. אפתחה במשל פי³. ואם הם נבונים ורכו חכמים. לא נוכל אנכי מהם⁴. ובדבריו
בנאוה בלי שפלות. תחלת דבריו פיהו מכלות⁵. ואמרו אליו קראת את המגלה. מדוע
10 תכשל בצחות מלה. ויאמר להם המגלה קראתי. ואיך כשלתי ובמלה חטאתי. ויאמר
לו כל קריאה אשר לא הבינותה. ולבך אליה לא הבינותה. לשוא יענת. ולשקר
שמרת. מה ויעילך אשר קראתה. ואתה לא מצאתה. וכל הלומד דבר עליו לקרא
בשבתו ובלכתו. עד יורדו בחרמו ויאספדו במכמרתו⁶. ובעת צרכו אותו ויעיל.
על כן ישמח ויגיל⁷.

צורת בעל המגלה הירקקת והנבונים המדברים בחכמות

15

על כן כל לומד חכמה ועל פה יגידה. להבין אותה ולסעדה⁸. או חכמתם ויעילו.
בעשותם כפי התבונה אשר השכילו⁹. ואם הבין חכמת חכמים ודבריהם. ויראה ולא
יעשה בהם. היה כתבונה ממרא. ובדבריו חכמים סורר ומורה. ויוסיפו לאמור. יאות
לכל איש משכיל. שלא ירבו בעניני החכמות אשר למד. ולו רבו כחול אשר לא
20 ימר. יען אשר החכמה הלבבות תלשש. כלמוש השמן הטוב אפלת האש¹⁰. והוא
תשא ראש היושב בצלליה. והחכמה תחיה בעליה¹¹. וכל יודע מדע ולא ישמענו.
ועל יד פונה ישטנו. ובכל מפעליו לא יפעלנו. המדע הוא לא יעילנו. ומצרתו לא
יושיענו. אבל יהיה¹² כמו האיש שבא נגב אל ביתו. והוא ישן על מטתו. וישמע קול
צעריו וייקץ משנתו. ויפקח עיניו ויראנו. ולא זע ממנו¹³. כי אמר אשקטת ואראה מה
25 אחריתו. ואחרי כן אתפשנו ונמכר בננבתו¹⁴. ויחיל הנגב עד בוש. ולא עזב לו שטלה
ולא לבוש ללבוש. ויעץ שלל הבית ויגלוס. ויצא משם ויבא בשלום. ובכל זאת
נפלה על הבעל הבית תרדמה. וקרעים חלביש נוטה¹⁵. ובהקיצו משנתו ויחדר הדרה
חרד. ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד¹⁶. וינער בלבו לאמור. למה לא תועילך
תבונתך. שהת חכמתך עליפתך¹⁷. והנך מרעתך. הלא ידעת אם לא שמעת¹⁸. כי לא
30 תצליח החכמה כי אם במפעלים. והחכמה בלי מפעל בעליה תכלים. כי חוקה לא
השלים¹⁹. והבא בדרך תחתיתים. או מקום אשר אריות שם נחיתים²⁰. והוא יודע
ומתקש בנפשו. דמו בראשו²¹.

1) S. d. S. p. 47, l. 12. — 2) Is. XLIV, 19. — 3) Ps. LXXVIII, 2. — 4) Cf. Job, XII, 3. —
5) Eccl. I, 13. — 6) Hab. I, 15. — 7) Ib. — 8) Is. IX, 6. — 9) Incorrect. — 10) „Car les sciences
donnent au cœur l'éclat, que donne l'huile bonne au feu qui menace de s'éteindre.“ C.
quomodoque revelat sol (השמש) obscuritatem ignis. Mais Gay, „sei bien como si olio que
alumbra la tiniebla.“ — 11) Eccl. VII, 12. — 12) S. d. S. p. 48, l. 8. — 13) Est. V, 9. —
14) Es. XXII, 2. — 15) Prov. XXIII, 21. — 16) Gen. XXVII, 34. — 17) Es. XXXVIII, 17. —
18) Is. XL, 28. — 19) Cf. Job, XXIII, 14. — 20) Cf. II Rois, VI, 9. — 21) Jos. II, 19.

צורת הגנב נשלט כנגבתו ובעל הבית במשטרו

כי החכמה עץ והמפעל פרוי. והארם צורה והשכל יפיו. ועשות המוב והישר צבי עריו. והמכלות עץ ידקב אשר פתאום יכל. ושדמות לא עשה אכלי. על כן הצדפים את הדברים במצרף הדעים. ויכירו בין המוכים מהם ובין הדעים. וימיתם הוצר דרע אשר בקרבם. וילכו אחרי שרירות לבם. כאשר גדלה על שכלם תאותם.⁵ השחיתו עלילותם. ולא ורו מתאותם. והכזיבו חכמתם. וכחשו בתבונתם. ומדעתם העלימו עיניהם. למען בושט פניהם. ויהיה כמו האיש החולה אשר יכיר המטעמים אשר הם רפואות. והמטעמים אשר נמצאו בהם תלואות. ויהי בוחר המטעמים אשר יסימו לו בחליז. ומאם המטעמים אשר הם רפואות וצריו. ונחשב שכלו מכלות. וחזקתו עצלות. ונאותו שפלות. ונדרבתו נבלות. כמו איש פקח. היה מושך איש עור¹⁰ משתוחח. ונפלו שניהם נבעתים. באחת הפחתים. החמא הוא על הפקח נחשב. כי מנפול בשחת לא שב. כי עיניו לא פקח. לראות את הפח. ובעתודו בלחות. ועיניו החלו כרות. ואין לו על העור יתרה. כחשכה כאורה.

צורת העור והמושך אותו

ועל כל איש משכיל ליסר את נפשו בתחלה. ולהבר לבבו מכל סיג ותהלה.¹⁵ ולא ישים לבו להעיל לאחרים בחכמתו. ויתהלך הוא במשובתו. וכלו שב במרצתו. ואל יהיה כמו עין המים. אשר ישתה מימיה אדם ובהמה ועוף השמים. והעין היא לא תועיל נפשה. ואולי יחסרו מימיה עד יבשה. ואחר התבונן לטוב ולישר לבו. והתבררו מכל סיג אשר בו. ייסר אחרים. והוכח בדברים. ובשלשה דברים האדם בתבל יכון. בחכמה ובעושר ובנמילות חסדים כאלה יכון. וארץ ישכון. ולא יאות²⁰ לחכם שיכה לחי חברו בתאונים. אשר הם בקרבו צפונים. והחכם ההוא יצוה חסד לנפול. והוא על דל לא יחמול. ויזהיר את העם מעשות כל רע. והוא מעשותו לא נמנע. יארב החסידים ולא יעשה כמעשיהם. וישנא את הרשעים והוא מהם. והיה עת משפט יודע. ומוסר היה פורע. והוא חכם פשעו ככר. ואחריתו עדי תאבד. כי הוא כמו איש עור אשר יחרף איש מנוקר עין ימינו. ושכח שחרף את ערונו. ונם לא לחכם²⁵ להשיב לנפשו. בכל דבר אשר יארע לחברו בעצמו וברכשו. פן יקרידו אשר קרה לאיש אחד עם הסוחר עמיתו. אשר היה לו שומשמן בביתו. והיה חלק כל אחד מהם לבד. בד בכר. ויתנכל לנגוב שומשמן הסוחר חברו. ויכסרו ברדיד להיות אית להכירו. ויגר הדבר לשכנו לעזור לו. על הגנבה אשר נכלו. ויאמר לו אם יהיה³⁰ [לי] בשומשמן שנגנב כחלקך. אני אעורך ואחוקך. והסוחר ראה חלקו מכוסה בשמלה. חשב כי כסה באהבה ובחמלה. מפני העפר ומשלח בהמות. ולא ידע כי כסרו בתוך ובמרמות. ויסר השמלה מעל שומשמניו. כי אמר אעשה גם אני חסד עמו ועם קניינו. ואחרי כן בא המתנבל הוא ושכנו לילה. וירא על שומשמניו השמלה. ראה כי השומשמן לסוחר חברו. ויגנבו ויתן חציו לשכנו למחירו

1) *Hab.* III, 17. — 2) *Cf. Job*, XXXVII, 16. — 3) *S. d. S.* p. 49, l. 7. — 4) *Job*, I, 12. — 5) *Job*, XVIII, 11. — 6) *Ps.* CXXXIX, 12. — 7) *Jér.* VIII, 6. — 8) *II Rois*, XIX, 4. — 9) *Cf. Prov.* XIII, 18. — 10) Mot inintelligible; il faut lire : עורני „sa cécité“. *C. propriis macula.* — 11) *S. d. S.* n'a pas cette histoire; mais elle se lit chez C. et Gay.

צורת המזרח עם עמיתו והשומשמן מכוסים בשמלה

ויהי ממחרת ויבא אל הבית אשר שם שומשמן הוא והאחר. וירא שומשמן ויאמר
המנונב ואשר נתן חציו לאיש האחר. ויצעק צעקה גדולה ויאמר הנה על הסותר
הייתי מתנכל ומתאנה. ויקם בי כחשי בפני יענה.¹ על כן על כל אדם לשים לבקשתו
5 קצה. להיות חק ומשפט לכל הרבר אשר ירצה. כי ימצא חקו. ישמח בחלקו.
וגדולות ממנו אל יבקש. פן יהיה לו למוקש. וכי ירוק האיש אל יוסף להריצו. פן
יבשל ברוצו. ולא יבא עד מרום קצו.² ואם לא ישים קץ לחפציו. ולא ישים מטרה
לחציו. ילאה בקשתו אשר אין לו קץ וסוף. ולא ינע לרבר אשר יכסוף. כי קדמונים
לא מצאו. ואחרונים לא יראו. ולא יבואו. וגם לא יאש את לבו למצא חפצו.
10 אם החפץ לא יתכן למצא. וגם בנפשו מחרתו מכובד מיומו. להדיח בעוד יומם ראי
מומו. כי כל אשר תמעט בתבל תאותו. תמעט צרתו ותרכ רוחתו. ותוסף שמחתו.
ובתפרדו מעל תבל תמעט אנהתו. ותיטיב אדרייתו. אע"פ שטרע כי בשנים דברים
יגדל האיש בעבוד צורו. וברבות עשרו. אבל נמשלה תבל אל האש אשר תאכל עץ
מאכל יושלך בה וחבלע. והיא כמות לא תשבע. כן כל בוצעי בצע ועושי רשעה.
15 לא ידעו שבעה.³ גם לא יתעצב איש בכל עת יחסר. כי לא ירעונו נותן לחם לכל
בשר.⁴ ויהיה מונו ממקום לא יקנו. ובעמלו ילונ.⁵ ויהיה כמו האיש הרש אשר חסרה
מחיתו. וכמעט אברה תקותו. ואוהביו לא רחמוהו. חדלו קרוביו ומיודעיו שכוהו.
ויהי כי קם לילה והנה נגב לבדו. משומט לנוב כל הבא לידו. ויאמר בלבו מה
הנגב מבקש לילה. ובכיתי אין לחם ואין שמלה.⁶ ויבקש הנגב והנה כד במעט קמה
20 ללחמו. והריק אותו בשמלה על שכמו. ויגער בו האיש הרש ותגדל צעקתו. והברית
הנגב במרירותו. ושכב בשמלתו.

צורת הנגב מרוק הכד מן הקטח בשמלה ובעל הבית וסקלו בידו

ולא יאות לכל חכם להשען על זה המשל. פן יורש ויבשל. אבל עליו לבקש
מחיתו. ולדרוש מאכלת בני ביתו. ולא יקנא במי שהומן בלי יניעה העשירו. ובלי
25 כח ובלי בינה על חבריו השירו.⁷ כי המוצאים לנפשם מנוח. לא כחיל ולא בכח.⁸
לא ישיתו לב להם פן ילכמו. כי מעמו. אחר עשיר בין אלפים דלים ומאות. וראש
אחר על רבוא ראשים ומאות. על כן דרשו מחיתכם ואל תתראו. מאשר תמצאו.
אבל ירוק להיות מחיתו במרנועה. וינוס מאשר יהיה בו רב יניעה. ואל יהיה במחיתו
מסתער.⁹ אבל יהי תמיד לבקשה ער. ואם לא ישעיר לא יכעס לבו. אם ה' לא יכנה
30 בית שוא עמלו בוניו בו.¹⁰ ויש איש מתחוק להעשיר והנה ריש. כי לא בכח יגבר איש.¹¹
על כן החכם להעשיר אל יתענה. ואם התענה פעם אל ישנה. ואל יפתה לבו ביונה
פותה.¹² אשר תקוין בקניה. ובני אדם יקחו מקנה בניה. ושחטום לעיניה. ולא נמנעת
על זאת בקנה לקוין. ולהנות שם ולרנן. ובזרא הבל שם קץ לכל דבר לא יסור

1) Job, XVI, 8. — 2) Cf. Is. XXXVII, 24. — 3) Ib. LVI, 11. — 4) Ps. CXXXVI, 25. —
5) Cf. Eccl. VIII, 15. — 6) S. d. S. p. 51, l. 3. — 7) Is. III, 6. — 8) Cf. Ose, VIII, 4.
— 9) Zach. IV, 6. — 10) Cf. Dan. XI, 40. — 11) Ps. CXXVII, 1. — 12) I Sam. II, 9. —
13) S. d. S. p. 52, l. 6. — 14) Ose, VII, 11.

מנהו. חק עולם לא יעברנהו'. והעובר על החק כי החק משתנע. ירע ירוע'. עליו אין לדוסיף וממנו אין לגרוע'. וכל העמל ביומו למחיתו יהיה חיתו לשוב לו. ואם עמל ליומו לבדו מה יתרון האדם בכל עמלו'. ובשלושה דברים יתכן ליושב תבל לעמול בדברי חלרו ודברי מחיתו ולישר דברו בינו ובין אנשי זמנו. וכל מי שיש לו ארבעה דברים. יכסל ולעולם לא יערים. עושה בעצלות דבריו. ורפה ידים להתנקם בבוא⁵ לידיו צריו. ומאמץ לכל דבר. ומכויב כל חכם נבר. ויתכן לחכם שלא יאמין בתחלה לעצתו. ולא יצדיק כל אדם ואם נודעה לו צדקתו. ואם חסא אל יסתולל בחטאו. כי הוא יניא. ואם נעלם דבר ממנו. לא יתחזק בו עד אשר יחקרנו. ולא יהיה כמו איש אשר תועה בדרכו כל אשר הרבה הליכיו. הוסיף טעות מדרכיו. גם אל יהיה כמו האיש אשר מעינו חולה. ויתגרר עד אשר תבהה ותבלה. ויאות לחכם אשר¹⁰ יאהב את רערו כנפשו. ובזאת יפיק רצון מקדושו.

ויאמר המחבר הספר הזה יתכן לקורא בו שיחל לקרא בזה השער אשר קדמתי. ושים לבו לכל אשר אלפתי ולמדתי והחכמתי. כי השער הזה הוספתיו על שערי זה הספר. ומלאתיו אמרי שפר. והעתקתי הספר הזה מלשון פרס אל לשון ערב. והוספתי עליו זה השער. למען תדעון כי לערביים. דברים נכוחים וצחים וערבים.¹⁵

1) Jér. V, 22. — 2) Prov. XI, 15. — 3) Eccl. III, 14. — 4) Ib. I, 3; lisez לאדם.

תחלת ספר כלילה ודמנה . אשר העתק מלשון פרס בראשונה .

שער ברוויה רופא פרס תבונתם:¹

אמרו כי (היה) בזמן מלכי קדם כימי אנושירואן כסרו בן קובאד המלך היה איש
6 חכם ושמו ברוויה. והיה האיש ההוא ראש לכל רופאי הממלכה. ומוצא חן בעיני כל
ראשי המלוכה. ורודים בעם העושים במלאכה.² ונקבצו עם חכמתו ברפואות. חכמות
אחרות תעלומות נפלאות. והיה היום ויוגד לברוויה כי בארץ הודו הרים נבזים
ורמים. יצמיחו דשא ועצי בשמים וסמים. עם כל ראשי בשמים.³ אם נקבצו. ושחקו
אותם ונמצו. והשקו את המת אשר ממות לא השלם. ואכל וחי לעולם.⁴ ויבקש מן
10 המלך פרדים וסוסים. ועושר ונכסים. ולכתוב אל מלכי הודו לתת כל צרכו.
ויעזרוהו להצליח דרכו. וימדר המלך לתת את שאלתו. ולעשות את בקשתו.⁵

צורת ברוויה רוכב וחלף אל הודו

וילך ברוויה אל מלכי הודו וימצא חן וחסד בעיניהם. וכל אשר שאלו עניו לא
אצל מרם.⁶ ויאמר להם אשאלה מכם שאשומט בדרים ובנבעות. בעמקים ובבקעות.
15 אשר שם עצי הבשמים. ועשבות הסמים. אשר ספרו חכמים בספריהם. ואני אאמין
בדבריהם. אשר בס רפואות לחולים הנצמטים. ובהם כח להחיות המתים. ויתנו לו
נברים ונערים. להורות לפניו הנבעות והדרים. וילך אל הדרים וימצא שם הבשמים
והנרדים והבפרים. ולקטם ושחקם. ואל המת השקם. ולא זע ולא קם.⁷

צורת ברוויה ונערו סלקים הבשמים והסמים בחר

20 ובוש ונכלם ברוויה מספריהם ותמה. ובשרו מספריהם כמה. וימת לבו בקריבו.⁸
ונשמה לא נשארה בו.⁹ וילך אל חכמי הודו ואל נבזיהם. ויאמר להם אני קראתי
ספרי חכמים. וכתבי נבזיכם. אשר ספרו נפלאות עריכם. והגידו כי המתים יחיו
מעצי בשמי הרים. ואני על חממתכם נשענתי. ובדברכם האמנתי. אך המה כוזבו או
אנכי לא בנתי. ואיך נמצא עולתה בלשוני. לפני אנושירואן המלך אדוני. ואיך אשא פני
25 אליו. ואל סגניו ונרדיו. ויאמרו אליו. אל יפול לב אדם עליו.¹⁰ אנחנו במדך תמהנו.
ער אשר חשנו ולא התמהנו.¹¹ וחלינו את פני חכמינו. והתנפלו לפני נבזינו. ויפרשו

1) Peut-être : שיש חבונתם. — 2) I Role, V, 30. — 3) Cant. IV, 14. — 4) Gen. III, 22.
— 5) Cf. Est. V, 8. — 6) Cf. Eccl. II, 10. — 7) Cf. Est. V, 9. — 8) I Sam. XXV, 37. —
9) Dan. X, 17. — 10) I Sam. XVII, 32. — 11) Cf. Ps. CXIX, 60.

לנו חידותם. ובארו לפנינו סתומי תבונתם. ויאמרו כי הדריים המה החכמים ועשבי
הסמים חכמתם. והמתים הם הכסילים והחיותם הוא הערוותם משנת סבלותם.
והפוזות שיחיו את המתים. הם הספרים אשר במ כתובים. מוסר וחכמות מפרשות.
ידפאו בהם הגפשות. אשר מחלי הבסלות נאנשות. ויעורר כל פתי מתנומת פתיותו.
כאיש אשר יעור משנתו. וישתחו ברוזיה ויתן תודה. למנידי החידה. ויבקש מהם⁵
הספרים. אשר יבינו לכות נמדרים. וימצאם בלשון הדור כתובים. ובפלם שפתם
מפלסים. ויעתיקם מלשונם אל לשון הפרסים. וישב אל המלך אנשירואן אדוניו.
ויסבו מעניו וענינו בעניו. ומדיוס הוא אהב אנשירואן את החכמים. וכבר את
הגבונים. ויבן להם נכבדי דירות. ונבחרי בירות. ללמד בהם העם חכמות ותעודות.
וחקים ותורות חמודות. ויצו אל ברוזיה מהר' החכם הנדול לקבץ כל הספרים ההם¹⁰
מאת כל אדחא ומאת כל הולך. להביא אל נגזי המלך. ומאותם הספרים חברו זה
הספר הנקרא כלילה ודמנה. והיה ראשית שעריו של ברוזיה וכל אשר ספר
מאדחתיו. עד אשר רבו חכמותיו ותעודותיו. וראה נבורות בעין לבו. ותבא יראתו
בקרבו. כי העתיק מספרי הדור. ושאל בעמקי התבונות שאלות למלך אחר ממלכי
הדור. ושמו דלסם ולפקדיו. אשר שמו סנרבאר. וכאשר נדלה תבונתו על כל¹⁵
הגבונים. היה איש נדול לפני אדוניו ונשוא פנים. ויצו על ברוזיה להשיב תשובות
על שאלותיו. ולענות על בקשותיו. ושימשיל לו על כל שאליו משל. למען יבין
אותם כל לב נמדר ונכשל. נחבר זה הספר מאותם המשלים והענינים. ויתן לנפשו
מעדרים. ומשך חכמה מפנינים. ויתן מעדני הספר הזה ושפר אמריו. לו ולזרעו
ולכל הבא אחריו.

20

ואלה שערייו:

שער הראיה והשור. והוא משל שני חברים אשר נרנים יטרו מרזן ביניהם. ויפריד
בין שניהם.

שער חקור תרמית דמנה וכחשו. ושוב עמלו בראשו.

שער היונה הענוקה. והוא משל החברים. ידידים ונאמנים.²⁵

שער העורבים עם כוס חרבות. והוא משל הבוגדים. במיודעים והפושעים
המורדים.

שער השרץ הנקרא בלשון ערב נילם והקוף. והוא משל רפיון יד האיש אשר
לבו יאבד בשלחו את איש חרמו מידו.

שער הנזיר עם החיה הנקראה בלשון ערב אכן ערם. והוא משל איש אץ בדבריו³⁰
לא ישאל מחשבתו ולא ישיב אל לבו.

שער החתול והעכבר. והוא משל להנצל איש מן הצר בהתנברו. ולא יפג לבו
ולא ינתק אזורו.

שער המלך והצפור פנזה. והוא משל להשמר מן הצרות. ומן התלאות והקורות.

1) Zach. IV, 1. — 2) Ms. אנשי. — 3) Ms. שנתם. — 4) Buzardjmihr (بزرجمير). C'est le nom du ministre d'Anouschirwân, célèbre par sa sagesse. L'erreur paraît provenir du traducteur, qui a confondu زر avec ز, et mit ז à la place de ד. — 5) Job, XXVIII, 18. — 6) Ms. פנזה.

שער המלך עם בלאר השליש. והוא משל הענוה והעושה דבריו בלאט. ולא יהיה ממדר והוא נזהר מפח נמלט.

שער החיה הנקראה כלשון ערב סעדר והלביאה. והוא משל אשר יוסר בנפשו. ונמלט מפח יקושו.

5 שער הנזיר עם האכסניא. והוא משל העושה דבר שלא יאות לו.

שער האריה עם החיה הנקראה כלשון ערב אבן אוי. והוא משל שוב הורידים לידידותם. אחרי איבתם.

שער הצורף עם הנזיר. והוא משל הורות על הטובה. או כחש בה במשובה. שער בן המלך עם חבריו. והוא משל האומרים. כי כל הדברים. נחשבים על כל

10 שפל ורם. ואין משיבם ואין מפירם.

אלה תולדות ברויות. ויאמר ברויות ראש לכל רופאי פרם. הבונה מחכמת הרפואה כל אשר נדרם. והוא אשר העתיק מספרי הודו זה הספר. ותקן אותו כלשון פרם באמרי שפר. כי אבי היה מנוי המקאתלה ומאציליו. ממשפחת המלך וגדוליו. ואמי מבנות הומומה. אשה חכמה. וראשית יד וי הטובה עלי. וחסדו אשר המה אלי.

15 כי הייתי נכבד בעיני אבי ואמי. ויעשו חסד גדול עמי. ויומני ללמוד ספרי רפואות. וגליתי מהם גדולות ונפלאות. או להורי הוריתי. ולעפר רגלם השתחוויתי. וברעת הרפואות שמחתי. ולמלמרי הוריתי ושכחתי. ולא היה סוד רפואות אשר לא ידעתי. ושרשי יסורם אשר בלבי לא נטעתי. וחכמות הרבה זולתם אספתי. והגדלתי והוספתי.

עד שהייתי בן שבע שנים. והייתי ברעת הרפואות כחכם בן שמונים. וכאשר ירעתי 20 כי היתה לי דעתי שלמה לרפא חולים. אם עשירים ואם דלים. ואמרת לי בלבי ארבעה פועלים טובים על כל אדם לדרוש. אבחר דרכם ואשב כראש. אשר במ העשר והתענוגות והשם היוצא ושכר העולם הבא. ומצאתי דעת הרפואות בפי כל חכמים וכל המשכילים מאישר. ודרכו לפני כל עם ולשון דרך ישר. ומצאתי בספרי הרפואות כי בחיר הרופאים אשר ירפא רב וצער. בלא כסף ובלא מחיר. וביום

25 השכימו ממחרתו. ימצא ושכרו אותו ופעולתו. על כן רפאתי גדול וקטון במפעלי ובדברי. והיה שכרי. ולא נכספתי מהחולים ברפאי אותם מתחיליהם. כסף וזהב אשר עמהם. ואלו רפאותים במחיר. הייתי כסותר. אשר מבר אבן יקרה באבן בויה. ונשאר דל ונפשו לא חיה. ומצאתי בספרי הרפואות כי הרופאים ירפאו החולים בשכר העולם הבא. כי שכרם מראל רבה. וגם כאשר לבכם לנדיבות ישאו. לא ירעבו ולא

30 יצמאו. ואולי בנדיבותם ויושר מפעליהם. ישאו על כתף עירים חיליהם. והיה כמו האיש הזורע אשר חפצו שתצמיח ארמתו חטים נבחרים. בלי חוח וסירים. ותצמח עם החטה. מיני עשבות בשדות. בהם רפואות חמודות.

צורת תוריש ותוריע בצער הבקר

ולא ראיתי חולה שחשבתי שיחיה מחלי או יחשך כאביו. שלא הרביתי לו רפואות ודברתי על לבו. ואם לא יכלתי למצא צרי לכובר חלייו. נדבתי לו כטוב אמרי. והרביתי עמו דברי. והזדירתי מכל משמר. והועלתיו במפעל וכמאמר. ולא

1) 8. d. 8. p. 61. — 2) *Noh.* II, 8. — 3) *Cl. Elern.* VII, 28. — 4) *Ecccl.* II, 9. — 5) *Is.* LV, 1. — 6) *Cl. ib.* XL, 10. — 7) *Ps.* XXII, 30. — 8) *Is.* XLIX, 10. — 9) *Is.* XXX, 6. — 10) *Cl. Job.* XVI, 6.

היה בכל זאת בבסוף ובהרב רצוני. כי אם להפיק רצון קוני. ובאה נערת בלכבי.
וכדתי באון מחשבי. באמרים להיות כמו הרופאים שירפאו במחירים. והאוצרים
אצות חשך ומטמני נסתרים. האומרים לחולים בכל עת יחילו ויתחללו. הבו
שכרי ואם לא חדלו. ואומר ללכבי המעציבי. וליצרי אשר היה מריבי. אם את
החלים לא ארפא ולא אסערם מעור. מה אוחיל ל"י עוד. אני אקח רצון קוני⁶
בעשותי את אשר יארב. והם יקחו את הוהב. אקח כבוד ויקחו קלון. אקח עושר
והם יקחו ריש. אקח עושר עומד. והם יקחו כלי אובר. אקח יקר ויקחו בזו. אקח
הדר ויקחו מום. אקח יש ויקחו הבל. אקח שמחה ויקחו אבל. אקח חיים ויקחו
צלמות. יכני לנפשם למחרתם רעב וללבם מורד. ואכין בר ולחם ומוון וצידה
לדרך. ואוסף לאמר¹⁰
נפשי נפשי פקחי עיניך. ופתחי אוניך. והברי רעיוניך. ופני לבבך. ולמשי
מחשבך. ולהבדיל בין מעליך ובין צורריך רוצי. אולי תוכלי הועיל אולי תערוצי.
נפשי שמי לב כי כל אהב הון. לא יאמר הון. וייגע בקצו. וייעף למצוא
קצת חפצו. ואם התנכל בעשרו לא ילוינו. בחצי ימיו יעובנו. לחונן דלים יקבצנו.
כי בפרדוד מעל תבל כל יגיעתו נפוצה. ויעוב בנרו אצלה וינס ויצא החוצה.¹⁵
ובמותו לסי רוב דביו. יכבד עליו מכאובו. ותרכה אנחתו. ותגדל אנתו.
נפשי זכרה את נעמות החצר הגדולה ואת מנותיה. ואת תמרקיה. אשר על
אזניה ואזיקיה. ואל תזכירי נאצות החצר הקטנה ומשוכותיה. הריסותיה וחרבותיה.
והדעת את כל תעבותיה.
נפשי נפשי ולא תכלמי ממשכות העצלים. ותעות הבסילים. באהבתם בית²⁰
בקעים. וחצר נעים. ונוה פצעים. ומקום עוונות ופשעים. ומאסם בית שעשועים.
צפון בו לעני ארץ והצנעים. כל הון יקר ונעים. ובמותו מכל יעמל מאומה לא
יבק בידו. כי לא במותו יקח הבל לא ירד אחריו כבודו.
נפשי נפשי שובה מואת הסכלות. ואל תאכלי לחם עצלות. ושבעי ממעט.
ושכלך על תאותך ישלם. ובחלקך נילי ושמחי. כי בשת עלומך תשכחי.²⁵ ואל
תאחרי היום להביא צידת מחרתך. להחיות את נפשך ולכלכל את שיבתך. ודעי
כי נוף האדם רפה ומתאנה. נוע מוכה אלהים ומעונה. כלו סלון וסרב. מלא
שב רב. וארבעה יסודים בו יקדלו. איש ברעהו יתלול. כי יסוד כל אחד בהפך
רעה. על כן כל יסוד יחבול חברו וישחיתו. ונלחמו איש באחיו ואיש ברעהו. על
כן איננו עומד. ואחריתו עדי אובר. וישוב כצלם אשר נתחיו יתפרקו. ואחרי כן³⁰
יזכר איש ברעהו ידבק. והדביקו את המדבק ואחר מרעהו לא יחלם. ויחזקו
במסמרים לא ימוס. ואם הסיר המסמרים יתפרקו הנתחים אחד מאחד. ולא נשארו
שנים יחד. וינתקו עד ליאש. כאשר ינתק פתיל הנערת בהריחו האש.

1) Cf. Jér. IV, 14. — 2) Is. XLV, 3. — 3) Cf. Est. IV, 4. — 4) Zach. XI, 12. — 5) Pour le suffixe du participe comp. Ps. IX, 14. — 6) II Rois, VI, 33. — 7) Ez. XXVIII, 5. — 8) Cf. Is. LII, 11. — 9) Cf. Is. LVII, 14. — 10) Cf. Prov. XXIX, 15. — 11) Jér. XVII, 11. — 12) Gen. XLIX, 12. — 13) Cf. Ez. XLI, 16. — 14) Ib. XXII, 2. — 15) Cf. Am. VI, 11. — 16) Cf. Deut. XIII, 18. — 17) Ps. XLIX, 18. — 18) Jér. LIV, 4. — 19) Ruth, IV, 15. — 20) Is. LIII, 4. — 21) Cf. Ez. II, 6. — 22) Jér. IX, 4. — 23) Is. XIX, 2. — 24) Nomb. XXIV, 20. — 25) Peut-être באחיו Job, XLI, 9. — 26) Is. XLI, 7. — 27) Jug. XVI, 9.

צורת הצלם המרכז והמנותח

נפשי נפשי אל תשמחי בנפול אויבך ואל תראני לדאגת אויב. כי אחרית השמחה באוהבים אנה וצוקה. והתהדר באלופים כבי ואנחה. והתפאר במיודעים יטן ואכל. את כלם ישא רוח יקח הבל¹. ומתהדר בגדולים כמו האיש שקנה מלקחים. לקחת² בהם נחלים מתנור וכירים³. להציל מנחלי אש ידיו. ומלהבותיו וכידודיו⁴. ובהיותם חרשים שש בהם ושמה. ובבלותם ונשברו התאכל עליהם ונאנח.

צורת המלקחים

נפשי נפשי אל תינעי לקרוביך. ומיודעיך ומאחיבך. לינע נפשך. בקבצך רכושך. לתתך לכל יבוא. וישתו בני נכר תירושך אשר ינעת בו⁵. ותחיה כקמרת סמים שישרפו נחלים סמים. ותאכל אש בשמים. ויריחו אחרים ריחה. ותשרף באש רוחה.

צורת הקטור

נפשי נפשי בכסף וזהב אל תתנשאי. ואל תתהללי כי כבוד תמצאי. כי העשיר לא יראה צעירת הגדילו וקלון דוקירו⁶. עד אשר ישטו. ויפרד ממנו. ויהיה כמו שער הראש אשר בהיותו בראש ירחצו ויכבדו בעליו. ויעביר כל המום אשר עליו. וישקן את שערו. אחר התנלחו את נורו⁷. ולרפא חולים תחש הלובי. ומיתרי חסיד עליהם תאריכי⁸. והרחיבי לבך להם. ואל תרחיבי פה עליהם⁹. לאמר כי על הרופאים. לקנות מיני עשב ודשאים. וסמים ובשמים ומיני יבול. לתת רפואה ולשום חתול. ואל יכידום הסבלים. ולא יכבדום האיילים. ואלו איש יסיר מנעצב עצבו. ויניס מכאוב כאבו. איש ננע לבבו. עד אשר ייטיב אחריתו מראשיתו. האיש ההוא ייטיב יומו ממחרתו. וי"י יטיב לאיש צדקתו ואמונתו¹⁰. כל זאת אם היה מטיב לאיש אחד אף כי הרופא אשר חילים ונגועים בלא מחיר רפאם. לא ידע מספרם כי אם אשר בראם. כי מ"י יקוה פעלו¹¹. מלוה וי"י חונן דל וגמילו ישלם לו¹². כי השיבם לשלומם. ועל רגליהם הקימם. ומכור שחת הדימם. עד אשר שבו לתענוניהם. וליון משתיהם. ולמעמיהם. וישבו לימי עלומיהם. ולמעניהם ומטעמיהם. ומקוה חמלת¹³ שוכן מעוני. ונשען על י"י.

נפשי נפשי אל ירחק ממך מחרתך. ותשעני על יוסף. כי מחרתך הוא הקצף. והיום הזה הוא חלומך. אל תמכרי הקיץ בחלום. ואל תבחרי חלי על שלום. ואל תאמרי רחוק ממני יום אחר ומי יראנו. ועמיק עמוק מי ימצאנו¹⁴. ותמכרי דרב במזער. כי עושה זאת מרעת נבער. כמו¹⁵ הסוחר שזיה לו פלפלים מלא ביתו. ויאמר בסבלותו. אם מכרתיו כמשקל אתמהמת על משקלו. וימכדו בלא משקל בסבלו. וישחת את סחורתו. ויחבל את רכולתו. במכרו סאים מאתים. במחיר סאתים. להחיש את תאיתו הסבלה אשר תחפיר ותביש. המאמין לא יחיש¹⁶. והיה כמו הסבל אשר מכר נעים מחרתו בקשה יומו. והפיר יפי יפעתו בשערורית מומו. ויבחר בלי תרם מיד. מבלי פו נוער.

1) Is. LVII, 13. — 2) Cf. Lév. XI, 35. — 3) Job, XLI, 11. — 4) Is. LXII, 8. — 5) "Le riche ne voit pas l'infériorité de ce qui le grandit, ni l'ignominie de ce qui le fait honorer." — 6) Nomb. VI, 19. — 7) Cf. Is. LIV, 2. — 8) Cf. Is. LVII, 4. — 9) I Sam. XXVI, 23. — 10) Job, VII, 2. — 11) Prov. XIX, 17. — 12) Eccl. VII, 24. — 13) S. d. S. 64, 7. Au lieu de poivre, l'arabe donne le bois de santal, C. la soierie, et Gay. l'or et l'argent. — 14) Is. XXVIII, 16.

נפשי נפשי עמי מעיל תבונה. והתאורי אזור אמונה. ורחקי מעושק ונלוו. תדרכי נפשי עמי. ויהי כאשר את נפשי חנכתי. ודבר בכזאת הארכתי. ומלים אליה ערכתי. את כל דברי הבינה. ותוכחתי האמינה. ותשב לרפא את כל הבא לידה. בשכר העולם הבא בית מעודה. ומטה מוסדה. ומרפא החולים לא משתי. ולבא אל ביתם לראותם חשתי. על כן חן וכבוד לעיני המלכים והנגידים פנשתי. ואעש לכולם כחפץ נפשים. מרם לכתי אל הודו ואחרי שובי משם. ויהי אחרי כן למשתי רעיוני. ופקחתי עיני. והנה כל רופא משיכיל ירפא מחליו את החולה. ואחרי כן יחלה פעם אחת פעם עד אשר יכלה. ואין מחלה אשר ירפא כי אם בתשובה. בערב היא באה ובבקר היא שבה. ואם תמער רגל החולה מעור. לא יוכל לרפא עוד. ואומר אלך לבקש רפואה אשר אוכליה תנחילם כולם. השקט ובטח עד עולם. ואשומט בחוצות התבונה והמומה. ונתתי לבי לדרוש ולתור בחכמה. עד אשר ראיתי כל המעשה העולם הבא הוא אשר עלי לא עלה. כל ננע וכל מחלה. וכל העושה אותו ישעו יצמיח. וכל אשר יעשה יצליח. ולעולם לא יחלה. לא ידאג ולא ילאה. וחיתו באור תראה. והן אם התענה בתבל ונשא עול נזים. להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים. ואלך לחקור צורת העמים. ולדרוש תוכן האומים. ולא אשקוט עד אחזה אזה יכשר הזה או זה. ומצאתי תורות כל עם מתורות עם אחר שונות. בעיניים ובכלשונות. ועם ועם מהללים תודותיהם. ומשבחים דתיהם. אם בצדקתם. ואם בשקריותם ובפחזותם. אשר למדום אבותם. יהלך כל נוי בדרך אשר לבו אליה ימשכו. זה אומר בכה וזה אומר בכה. כל עם ועם מהם מתחזק בדתו. איש כפי עבודתו. ומהם אומרים אבותינו הגחילונו תורתם ושמרנו דתה. וירשנו אותה. ולא ידענו בחסרון הדעה. המוכה היא אם רעה. ומהם אשר בסוג לב אל תורתם נגשו. ובגדי חנופה עליהם לבשו. עברו ונענשו. ומהם אשר יחזיקו בדתם. לבקש בה מחיתם. ולרדוף בה מערנם. ולא יחשבו עוונם. הפוך רשעים ואינם. ואין בהם כי אם מהלל תורתו. ומתפאר בדתו. ומתהלך במשוכותיו. אין אלהים כל מומותיו. וכולם אומרים כי ישרים דרכינו. והמה דרכם לא יתכנו. וכולם על כולם קושרים ומודדים. ועם את עם שוטים ושודדים. וזה את לחי זה יכה בהרפת דתם. על כן רבה מצוי אל נוי שנאתם. ותבער כם אש איבתם. וירבו ויעלו להבות מלחמותם. ואמר אין לי כי אם אשאל מחכמי כל עם ולשון ומשונאיהם. משפט אלהיהם. ואעלה חשבתם על לבבי. ואצרוף מחשבי. ואשאלם לאמור הבינוני סוד תורתכם. והוריעוני מי אלהיכם. ומה משמרתכם. ויבחנו דבריכם האמת אתכם. ויענוני נוי נוי כלכבו. ועם ועם ככתבו. ולא מצאתי כי אם איש דתו מהלל. ודת בלתו מקלל. וארע כי מלם כפי תאותם כל שיחם. אשר הולכים אחר רוחם. ולא מצאתי כם מפתח ועד מערים. דובר צדק מניד משרים. ובשמעי דבריהם הרחקתם. כי לא הצדקתם. כי כל ימי לא האמנתי. לדברים אשר לא בחנתי. ולא הייתי כמו האיש המפית.

1) Jug. V, 21. — 2) Is. XXX, 32. — 3) „Sans qu'il y ait récidive." — 4) Eccl. II, 14. — 5) Jér. XIX, 11. — 6) Is. XXXII, 17. — 7) Eccl. I, 13. — 8) II Chr. VI, 28. — 9) Ps. I, 3. — 10) Job, XXXIII, 28. — 11) Ib. 30. — 12) Eccl. XI, 6. — 13) Jér. XXXIII, 32. — 14) Cf. I Rois, XXII, 20. — 15) Nomb. VII, 5. — 16) Ib. XIII, 19. — 17) Prov. XXII, 3. — 18) Ib. XII, 7. — 19) Ps. X, 4. — 20) Cf. Ez. XVIII, 25. — 21) Gen. XLII, 16. — 22) Ez. XIII, 3. — 23) Cf. Prov. XIX, 25. — 24) Is. XLV, 19.

אמרו כי נגב על הגג עלה. הוא וחבריו לילה. ויקץ בעל הבית וישמעוהו בעלותו. והעיר את רעיתו. ודבר הגג הודיע. ותחבולותיו השמיע. לאמר הנני בישן ותעירני. ובקול רם בעד עשרי תחקרני. לאמר מאין עשרת. ואיה מטמוני והבך אשר חפרת. וכי אמאן לדודיך אלציני. ובקול גדול תאיציני. ותעש כן ויאמר לה. שמעי מאין עשרתי. ועל כל עשרי עם נברתי. על כן אכלי משמנים⁵. ולבשי שני עם עדינים⁶. ואל תשאלי בעד זאת הדבר ושמע השומע את השמועה. והרדח עלינו את הרעה⁷. ותאמר לו מי בלילה שומענו. ומי רואנו ומי יודענו⁸. ויאמר לה נגב עמים הייתי. ומננבתי. גדל עשרי ורב חילי. אך עשרתי מצאתי און לי⁹. ותאמר לו ואחא בין הגדולים גדול מאד ונחשב. ואיך הייתי נגב. ויאמר כי מצאתי ערמה בננבתי. ותחבולות בתרמיתי. על כן ננבתי נסתרה משכני ואחי. ונעלמה מעיני כל חי¹⁰. ואמרה אנה חכמתך הודיעני. וערמתך השמיעני. ויאמר נגב הייתי אני וחברי עולים. על גגות העשירים והגדולים. ואבא בעד החלון אשר אפתח. בהיות הירח צח. והייתי חובק אור הלבנה הבא בעד החלון ויורד בו כיוורד בסלם. באמרי שבע פעמים שלום שלום¹¹. ואקח כל שלל הבית חליפות שמלות וכסף וזהב ופנינים. ואין יודע ואין מקין כי כלם ישנים¹². ואחרי כן אומר שלום שלום שבע פעמים ואחבק הלבנה בעלותי. ואשוב אל חברי ואוליכום בשלום אל בתי. כשמוע הגנבים. אשר היו על הגג נצבים. כי אור הלבנה וירד הגג ויעלנו. והאנשים ינחשו וימחרו ויחלפו הממנו¹³. ויקם האחד ויחבק אור הלבנה שמת. ויאמר שבע פעמים שלום ויפול ויפסח¹⁴. ויקרב אליו בעל הבית. ויכירו ויודע אותו בקוצים ובשמיר ובשית¹⁵. ויחטברו בשופים. כחבוס חטים¹⁶. ויאמר מי אחא אשר אש בחיק תחתה¹⁷. ויאמר אני המאמין שמי המפותה. והפתי מאמין לכל דבר¹⁸. אם כזב אם אמת. בלי אות ומופת.

צורת הבית והחלון והבעל הבית סבה את הגג

וכאשר נשמרתי מדאמין דבר עד אבחנו. פן ויאיני אל דבר שאפחד ממנו. אין לי טוב כי אם האמין בדת אבותי. ובתורת מילדותי. ותנער נפשי כי לאמר הלא התך על כל רת תמשול ותדרה. בדת מדי ופרס די לא תערי¹⁹. איה איפו פיך אשר תאמר פתי יאמין לכל דבר. ואם אבותיך ללכוד אנשים פרשו מכמרתם. לחפוש תמימים כרו שוחתם. ולירות לישרי לב רכבו קשתם²⁰. ולבשת פניהם עברו מפלצתם. אל תלך בדרך אתם²¹. ואם היא דת אבותיך וקדמוניך. ותורת ראשוניך. אשר היו לפניך²². ולמה לא תפתח עיניך. ותשים אל לבך ותלמוש רעיוניך. ותחקר בעד כל אשר בקרבה. ותגד לך את לבה²³. אם ישרה דבק בה. ואם עוטה הכזיבה. ואל תהיה כמו האיש הקוסם ותפרוהו על קסמו. ויען ויאמר מצאתי אבי קוסם ולמדתי מדעתו ומטעמו. ונם אל תהיה כמו האיש אשר היה אוכל בחפזה. ויהי לכל רואיו לחרפה ולבוזה. ויאמר אין לכם אותי להבליים. כי כן היו אבותי אוכלים. ותהי תשובתו. מוספת על כליתו. ואוסיף לחקור על חק כל עם ועינו. חק עם ועם כלשונ²⁴.

1) S. d. S. p. 64, l. 6. — 2) Cf. Nôh. VIII, 10. — 3) II Sam. I, 24. — 4) Ib. XV, 14. — 5) Is. XXIX, 15. — 6) Ode, XII, 9. — 7) Job, XXVIII, 21. — 8) C. également solum, ce qui signifie "échelle"; l'arabe شول n'a pas de sens. — 9) I Sam. XXVI, 12. — 10) I Rois, XX, 33. — 11) II Sam. IV, 4. — 12) Ma. קסם. — 13) Cf. Jug. VIII, 16. — 14) Cf. Ib. VI, 11. — 15) Prov. VI, 27. — 16) Cf. Ib. XIV, 15. — 17) Dan. VI, 9. — 18) Ps. XI, 2. — 19) Prov. I, 15. — 20) Deut. IV, 32. — 21) Cf. Jug. XVI, 18. — 22) Est. I, 22.

ואמר בלבי הגה בחקרי כל חק בוגד ונאמן. יעבר הזמן. והלא שנות האדם שמונים או שבעים. מעט ורעים'. ובעבור הזמן אפחד מבכור מר מות' אשר מנעורי הפחידיני. מן יבא אליה. אין לי כי אם לרפא החולים ולא אקח מאומה מרכושם'. טוב לי עוד אני שם'. ואל אהיה כמו' האיש אשר ענב אשת איש ותענבו. ותכרה בבית מהלך אשר יבא אליה בו. ותשם אל פי המהלך אבן לאות'. להכירו העונב כבאו לראות. ויהי⁵ היום כדחתו עליה מטרפס'. והנה בעל הבית הרלת דופס. ותאמר אל העונב לך אל פי המהלך אשר האבן שם משמה. מהר המלט שמה'. וירץ העונב אל מקום האבן והנה איננה. כי הסירה מתחתיה. וישב אליה ונפשו בחשקו נצרכה. ויאמר האבן איננה ואני אנה אני בא". ותנער בו ותחרפרו ותאמר השמתי האבן כי אם לאות. טס מן ידכו נוך להבות. כי תחרפרו. וסכלותו תאץ להרפרו. עד אשר בא בעלה¹⁰ ויהרגו. ויצארו מן הבית. לשמיר ושיח". וכאשר יראתי בחקור רעיוני את התורות שלהם. יבלו ימי עד התמרמהם. ויבחרו רעיוני להלוך בדרך אשר בחרו מדורות הנפשים. ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים". ונשמרתי מן הנאות ומחמת האף ומן הגנבה ומן התרמית. ומן הזנות ומדבר שקר ומכל רע אשר דתו להמית". ונודרתי מרצץ את האדם. ומשנאתו ומבא ברם. וכברתי הורי ורעי. ונחמתי על חטאת נעורי¹⁵ ופשעי". ומצאתי התורה הזאת חמודה. נקה מראנה וחרדה. ויראת שלטון לא תציקה. ופריץ חיות כל יעלנה". וראיתי המואם בכל אלה החקים הצדיקים כמו" האיש אשר יש לו אבן יקרה. וישכר חרש לנקבה ולהוסיף על יפיה ולהיותה הדורה. ויבא אל בית החרש וירא שם עונב. ויאמר לחרש השמיעני אותו כי לשמעו אתאב. ויען החרש בעונב בקול ערב. מהבקר עד הערב. וכבא השמש בקש שכרו". ויחשוב²⁰ המוחר כי [אבנו] נקובה וימרר לתת מחירו. ויבקש האבן ויאמר לא נקבתיה כי אתה כלאטני". עשיתי ככל אשר ציתני". ויתן לו מאה שקלים והאבן בלי נקובה. כי בנגט נשארה עזובה.

זאת המדר והחרש והעונב ביד האבן

או עצם לבי מעמל איץ נושבת עיני. וישת אל המדבר פניו". ושם הבינותי כי²⁵ הצדק יכין לעולם הבא מנוחה. והחסד ינחיל שם הגתה. כאשר יבינו האבות לילד תבונת חיתו. וחקת צורתו. וראיתי החסיד כי נחה עליו השכינה. ותשכון על נפשו שליה ותגינה. וברבנעו השכינה נשאתה. ובשבעי ממעם רוח נדיבה סמכתה". ושמת כחלקו ועושר. ומאם בהבלי תבל ואושר". והרחיק התאוה וכשר. והתאחר במדבר ולא חסר דבר. ושכח סכלות תבל וקורותיה. ונמלט מראנותיה ותלאותיה. והשליך³⁰ טא אחר נזו. ויצא לאור זיוו. והתברר רוחו. בשפכו לפני יוצרו שיח". וישלם שכלו. ויחסר כסלו. ובעין לבו יראה בראשיתו. ברכת אחריתו. אבל התבוננתי כי דרך

1) Gen. XLVII, 9. — 2) Job, XVIII, 13. — 3) Gen. XXXII, 12. — 4) Cf. G. XIV, 23. — 5) II Sam. XIV, 32. — 6) S. d. S. p. 66, l. 11. — 7) Une pierre, indiquant l'entrée du conduit souterrain, ne se trouve ni chez C., ni en arabe, ni chez Gay.: ceux-ci placent le conduit près d'un puits. — 8) Cf. Cant. VIII, 5. — 9) Gen. XIX, 22. — 10) Ib. XXXVII, 30. — 11) Is. VII, 23. — 12) Nomb. XXIV, 1. — 13) Est. IV, 11. — 14) Ps. XXV, 7. — 15) Is. XXXV, 9. — 16) S. d. S. p. 68, l. 9. — 17) Cf. Deut. XXIV, 15. — 18) I Sam. XXV, 33. — 19) Deut. XXVI, 14. — 20) Ib. XXIV, 1. — 21) Is. LIX, 16. — 22) „Il est content de son lot, et il est riche. — il dedaigne les futilités du monde, et il est heureux." Le second pousi seul est biblique. — 23) Ps. CII, 1.

החסיד ישרה. וראיתי כי מחיתו חסרה. אכל ואין לשבעה. שתה ואין לשכרה.¹ לחם בשאון. ומים כמשורה ושממון.² ואמר הלא ישלם צדקי. כי אם כנרוע לחם חקי. ולמה תהיה נפשי רעבה.³ ולמי אני עמל ומחסר את נפשי מכל טובה.⁴ אף כי תקצר רוחי. ויכלה כחי. ולא אוכל לעשות החסדים. אשר הייתי עושה לפנים. לפניכם ולאביונים. ואירא שיקרני.⁵ במקרה הכלב אשר עבר הנדה ובפיו צלע. בעוד הצלע לא בלע. וירא צל הצלע במים. ויבא אחריה ותפל הצלע מבין השנים. ויאמר הכלב לא אחת ולא שתיים.⁶ ואירא מדרך דרכי החסיד יראה גדולה. כי יראתי פן תהי נפשי עמלה. ואחרי כן התבוננתי כי אחרית שמחת תבל אבל. וכל עשרה הכל יוכי תבל כמו⁷ מי המלח. אשר יוסיף השומה לשתותו יוסיף צמאה. ויוסיפו מעו שואה ומשואה. וכעצם⁸ כפי הכלב ויריח בו ריח בשר. ובבקשו הבשר נשברו שניו ועמל לא חסר. וכמו⁹ הדאה אשר תקח נתח בשר ומיני העוף הרדיופה. כל רודפיה השנייה.¹⁰ עד כי מאד ינעה. ומן הנתח אשר בפיה לא שבעה. או כמו¹¹ כד הרבש אשר בשפתיו רבש נראה. ובעמקה ראש ותלאה.¹² או כמו¹³ החולמים חלומות. אשר יעזמו התנומות. והקיצו ויחסרו כל נעימות. ובאשר נאמר והיה כאשר יחלום הרעב והנה אוכל והקין וריקה נפשו ובאשר יחלום הצמא והנה שותה והקין והנה עיף ונפשו שוקקה.¹⁴ או כמו¹⁵ הברק. אשר במהרה ינום ויורחק. ונשאר מוחלו באפלה. באישון לילה. או כמו תולעת השני כל אשר תוסיף על נפשה ארנו. ובארנה נפשה תהרנו. ולא משתי מהביט באלה הרבירים ואמוד ואשקול. ואפנה ימין ושמאל.¹⁶ והייתי כמו¹⁷ שקרי שופט סדם אשר בשמעו ריב האחד לבדו [ויכחו]. ובשמעו ריב האחר לבדו יזכרו. עד אשר לבי להבין דרכי תבל הבינותי. וכל דקדוקי סבותיה הבינותי. ואחרי אמרו אסור מדרך החסידים כי הוא צר. אמרתי ומה המצר הזה אשר יקצר. לעומת צאתי לדרך נעימה ארובה וטובה. אל ארץ טובה ורחבה.¹⁸ אוי נאנחה נפשי על נעימות תבל ותענוגות. ועל כל מגדירה ומטעמותיה. ואנער¹⁹ בת ואומר ומה תאנחי על ארץ אשר ימר²⁰ רבשה. ונישן חדשה. ארץ צרה ומצוקה. ארץ בבי ואנקה. בוקה ומבוקה ומבולקה.²¹ ארץ שממה. ארץ שמה ומשמה. ארץ רעב וצמאה. ארץ איבה ושנאה. ארץ אשר סוף הודה כוזה. ארץ אשר ינום טובה כחפזה. ארץ אשר כבודה נהפך לקלונה. וירד הדדה והמונה.²² ארץ שאון. ארץ קלון. ארץ בויון. ארץ כליון. ארץ עצבון. ארץ רקבון. ארץ צעקה. ארץ ועקה. ארץ פוקה. ארץ חושך וצלמות. יאכל בריו כמור מות.²³ ארץ ציה ושאה. ארץ תאניה ואניה. ארץ אשר ראשיתה קנה.²⁴ ואחריתה מרה בלענה.²⁵ ארץ נגע. ארץ יקרה את כל יושביה איר ופגע. ארץ יגיעה. ארץ צואה. ארץ רבו מבאוביה. ארץ

1) *Agg.* I, 6. — 2) *Eccl.* IV, 16. — 3) *Prov.* XXX, 8. — 4) *Ecccl.* IV, 8. — 5) *S. d. S.* p. 69, l. ult. — 6) *II Rois*, VI, 10. — 7) *S. d. S.* p. 70, l. 6. — 8) *ib.* l. 7. — 9) *ib.* l. 9. *Ar. al-Jadā*; ainsi traduisent Saadia et Ibn Djanāh le mot, *Lév.* XI, 14. — 10) *Lam.* I, 3. — 11) *S. d. S.* 70, l. 11. — 12) *ib.* III, 5. — 13) *S. d. S.* 70, l. 12. — 14) *Is.* XXIX, 8. — C. n'a pas le verset. — 15) Les comparaisons, tirées de l'éclair et du ver à soie, manquent chez *S. d. S.*, mais se lisent chez C. et Gay. — 16) *Cf. Gen.* XXIV, 49. — 17) *S. d. S.* p. 71, l. 1. Les mots : „Schakri, le juge de Sodom“, sont du traducteur : Schakri, „le menteur“ est l'un des quatre juges de Sodom, nommés *Sanhedrin*, fol. 119, Gay. *comme un alcalde de Marné*. C'est évidemment, de la part du traducteur espagnol, une allusion maligne à un juge mal famé de son temps. — 18) *Eccl.* III, 8. — 19) Toute l'allocation à la terre, jusqu'à p. 328, l. 6, est de Jacob ben Elazar. — 20) *Is.* XXIV, 9. — 21) *Nah.* II, 21. — 22) *Is.* V, 15. — 23) *Job*, XVIII, 13. — 24) Peut-être : שוקקה בקנה. — 25) *Prov.* V, 4.

אוכלת ישיבה¹. ארץ סמאה. ארץ חסאה. ארץ עזונים. ארץ תאונים. ארץ פשעים.
 ארץ רשעים. ארץ מרעים. וחידו לרנעים². ארץ ננעים. ארץ פצעים. ארץ אכדה. ארץ
 חרדה. ארץ אנחה. ארץ צוחה. ארץ תאות. ארץ דאנות. ארץ תונה. ארץ פונה. ארץ
 נמנה. ארץ שנה. ארץ חסס. ארץ משלה ומרמס³. ארץ כלימות. ארץ מהומות. ארץ
 בלחות. ארץ תלאובות⁴. ארץ בצרות. ארץ אפלה. ארץ נולה. ארץ בלהה. ארץ שקר.⁵
 ארץ אשר לקורחיה אין חקר. ואלו יאמר אל איש שיחיה מאה שנה. בא כראנה
 וברנה ובפניה⁶. ובמקצה השנים המאה ימות ואחרי מותו יחיה. ויאמר לו פעם אחרת
 תרצה לחיות. מאה שנים אחרות. במצוקות וצרות. ובמלאת הימים האלה⁷ לא תקוה
 ולא תידא כל רע. ותהיה לעולם בשמחה. השקט ובטחה. היה על אותו האיש
 לבחור נשוא חרפת ימים אחרים. וחי לעולם בהשקט ובטחה עם שאר החסידים.¹⁰
 ומצאתי בספרי הרפואות כי מי האיש בהשתפכם ברחם יתערבו במי האשה
 ודמיה. ויגרשו מימי⁸ שניהם במעיה ותרחף על פני רוח חנינה. ותקפאם כנבינה⁹.
 ואז יתילדו בילדים. בשר ועצמות ונידים. ואם יהיה הילד זכר יהיה פניו לאחרי
 אמו. ואם היא נקבה. יהיו פניה לנגד בשן אמה. וידיו על פניו. וזקנו בין ברכיו. והוא
 במקום צר¹⁰. דמה לכים כאלו הוא עקוד וצרור בצרור. ועליו צואת הבטן. ושררו¹⁵
 קשור בשדר אמו. ומאתו תבא מחיתו. עד יום צאתו. ימץ ממטעמי אמו וממשתיה.
 והוא במקום צר מקום חשך ואפלה. ובעת יסלה יוצרו רוח להניעו ולהחיותו עד
 צאתו ויצא ראשו תחלה. ובצאתו כלו תעבור עליו רוח תכאיהו בין צירים ותבלים¹¹
 בין חלי¹² מעים בין בבי בין עקה בין רום בין זלות¹³ בין שום חתול¹⁴ בין רוך בשמן¹⁵ בין
 כבס בגדים בין שן בין נשוא בחיק. אלה קוראותיו. ולא זכרת חצי תלאתיו. כהיותו²⁰
 יונק. ואחרי הנמלו יתענה בלמדו תורה ומצוה¹⁶. וחידה ואחיה. ומוסר וחכמה. ודעת
 ומזמה¹⁷. ובין כך וכך חבלים וצירים למינים. וחליים רעים ונאמנים¹⁸. ואחרי כן יבקש
 מחיה. בארץ ציה. ובמבצר ובקנות. ירבה עונות. וקנינו מחמס ומפשע. למען בצע
 בצע¹⁹. ולהכות באגרוף רשע²⁰. יבצע ולא ישבע. ועל פת לחם יפשע. לענה בלחמו
 ומי ראש במימיו. ויבלו בבשת ימיו. וירבה שבועות. וישפך דמעות. יתחנן ויבכה.²⁵
 והוא לא יזכה. ומראש ועד אחרית. החזיק בתרמית. ובין כך ובין כך זרים יחבלוהו.
 ושמעות יבאלוהו. ונהפכו האוהבים לאויבים. והקרובים. עקרים. ואחים. פחים. גם
 יצודנו אש שורף. וממר מוחף²¹. ומשלח צרעה. וחיה רעה. חמת תנינים. וראש פתנים²².
 אריה מרוחף. שרף מעופף²³. גם יציקוהו קור וחם. וחמר ועירם²⁴. וזקנה ושיבה.
 ורעה רבה. כהנת עינים. כבדות אונים. ושפלות ידים²⁵. ובטול חך ומלקחים²⁶. ואין ריח
 אפים. ונפול שנים. ופיק ברכים²⁷. וחלחלת מתנים²⁸. והלוך שחוח. ואין כח²⁹. ואלו לא
 יקרה לאדם אחד מאלה כי אם יום המות. ולכתו אל ארץ חשך וצלמות. והתפרדו
 מעל אחיו וקרוביו. והתנודדו ממידעיו ואוהביו. ויעזב ילדיו. וישכחודו עבדיו.

1) *Nomb.* XIII, 32. — 2) *Ez.* XXVI, 13. — 3) *Cf. Is.* VII, 25. — 4) *Orde*, XIII, 5. —
 5) *Lam.* III, 65. — 6) *Est.* I, 5. — 7) *Cf. Is.* LVII, 20. — 8) *Cf. Job*, X, 10. — 9) *Is.*
 XIII, 8. — 10) *Cf. Ps.* XII, 9. — 11) *Ez.* XXX, 21. — 12) *Cf. Is.* I, 6. *Peut-être* רכך.
 — 13) *D'ici jusqu'à* ואכיש, p. 329, l. 27, c'est une composition originale. — 14) *Prov.* I, 5. —
 15) *Deut.* XXVIII, 59. — 16) *Ez.* XXII, 27. — 17) *Is.* LVIII, 4. — 18) *Prov.* XXVIII, 3. —
 19) *Cf. Deut.* XXXII, 33. — 20) *Is.* XXX, 6. — 21) *Cf. Deut.* XXVIII, 38; *ms.* שרס. —
 22) *Ecl.* X, 18. — 23) *Cf. Ps.* XLII, 16. — 24) *Nah.* II, 11. — 25) *Cf. Is.* — 26) *Cf. Is.*
 LX, 14.

ומאומה מכל נכסיו לא יוריד היה בוחר כל החלאים והצרות והתלאות והקורות אשר למעלה אשורות. וישא עול כל שבי וגלות. ויחיה ולא ימות. אף כי תבל חסד חסיד מחסרת¹. והדר נאדר² מאכרת. ואלו מלך חכם ונבון ורב פעלים. חומל על כל עמלים. מעניק דלים. מנחם אבלים. יועץ וחכם חרשים³. טוב עם י"י ועם אנשים. 5 דורש טוב לעמו⁴. וסבל כלם על שכמו. אוהב החכמה ובעליה. שונא בסילות ובסיליה. והאיש נכבד. ראה את הגולד. מאבד חמסים וחומסים. ושרי מסים⁵. צנוע וענו. ולגלולים לא נשא עיניו. רחוק משטמה וקנאה. ומן שטנה ושנאה. מתאור חיל על צרים. ואמין לבו בנבחרים⁶. יגן על ערתו ועל כל סביבו. וילחם סביב בכל איביו⁷. אבל תבל במקרה מעול וחומס תקרנו⁸. ויעבר והנה אינו⁹. יערב עומד והשכים איבר. 10 יערב יש נחמד לכל עין. והשכים והנו הבל ואין. תאבד מוכת אשר יועיל. ותעמיד אשר לא יציל ולא יועיל. ועמרה השטנה. ואברה האמונה. והחכמה בורחת. וצרת השכלות פורחת¹⁰. ופשתה המספחת¹¹. והסתימה עין הצדק פתומה. ועין החכם שתומה. ונפן החסד הובישה¹². ונפן החכם השרישה. והאמת מאנשי רשע הסתירה פניה. ומדם העלימה עיניה. והי החסד בעיני החנפים נבזה. ובני בליעל אמרו מה יושענו זה¹³. 15 ואחמה עליהם כי בסבלות הוקינו. ולא ידעו ולא יבינו¹⁴. כי אם החסיד בעולם הזה יועם¹⁵. בעולם הבא יתערן וינעם. כי הוא עולם כאור. הולך ואיר¹⁶. עולם נגה וזהר. ואליו כל חסיד ינהר. עולם עליון. עולם חיון. עולם נקיון. עולם הנחה. עולם מנוחה. עולם רוחה. עולם השקט ובטחה. עולם אשר יקרז מאד מאד לא נחקר. עולם אורה ושמחה וששון ויקר¹⁷. עולם לצדק משען ומסעד. וצדקתו עומדת לעד¹⁸. 20 עולם חרזה ושלחה. עולם אחרית ותקוה¹⁹. עולם אחוזת תמים ונבר. עולם אשר אין שם מחסור כל דבר²⁰. עולם שכינה. עולם חנינה. שם כל חסיד מכל רע השלם. כי שם צות י"י את הברכה חיים עד העולם²¹. שם צדיק דשן ורענן²². כי שכן עליו הענן²³. שם לץ יתעורר. ושם כל דבר יתברר. ונקי על חנק יתעורר²⁴. שם יבושו דעי רוח ועוזי ריק. שם פחדו פחד כי אלהים כדור צדיק²⁵. ולא יועיל בם אברים. כי שם 25 ננעל מן נבורים²⁶. ושם רשעים ירמסו כטיט הדין. אין חשך ואין צלמות להסתיר שם פועלי אין²⁷. ויראו צדיקים וישמחו²⁸. בי"י בטחו. חסן ויקר יקחו²⁹. ואבים דבר תבל בעין לכבי. ואתבונן[על] האדם אשר בא כראות מחשבי. וארא כי אין בכל נכרא. אשר תחת השמים צורה. כיפעת צורת האדם והדרו וכתורו. להלל מאד מקף רגליו ועד קרקרו³⁰. ויטוש בינתו וחכמתו יבלע. וכל אייל יתנלע³¹. ואין אדם 30 אשר לא ידע כחר בטוב ומאס ברע³². אבל כלו רץ במשובתו³³. ואין נחם על דעתו³⁴. ואדע כי תאותו הסיתתו. ובמעט רבש השיאתו. כי תאותו היא ראותו. ובעבור ענג רנע יאבד תענוגים ונעימים. אשר לא יכלו לנצח נצחים ולעולמי עולמים. ואו

1) „Qui insulte à la bonté du pieux“; cf. *Prov.* XXV, 10. — 2) Peut-être: נהדר — 3) *Is.* III, 3. — 4) *Est.* X, 3. — 5) *Ec.* I, 11. — 6) *Am.* II, 16. — 7) *I Sam.* XIV, 47. — 8) *Ps.* LXXI, 4; *IIa.* — 9) *Ib.* XXXVII, 36. — 10) Cf. *Léc.* XIII, 42. — 11) *Ib.* 8. — 12) Cf. *Job.* I, 12. — 13) *I Sam.* X, 27. — 14) *Is.* XLIV, 18. — 15) *Lam.* IV, 1. — 16) *Prov.* IV, 18. — 17) *Est.* VIII, 16. — 18) *Ps.* CXII, 3. — 19) *Jér.* XXIX, 11. — 20) Cf. *Jug.* XIX, 19. — 21) *Ps.* CXXXIII, 3. — 22) Cf. *Ib.* XCH, 15. — 23) *Ec.* XL, 35. — 24) *Job.* XVII, 8. — 25) *Ps.* XVI, 5. — 26) *II Sam.* I, 21. — 27) *Job.* XXXIV, 22. — 28) *Ib.* XXII, 19. — 29) *Ec.* XXII, 25. — 30) *II Sam.* XIV, 25. — 31) *Prov.* XX, 3. — 32) Cf. *Is.* VII, 15. — 33) Inversion de *Jér.* VIII, 6. — 34) *Ib.*

יקצר כל איש אשר זרע. אם טוב ואם רע'. איש כפי אשר קדמה ידו. ושבתם וראיתם
בין עובד אלהים לאשר לא עבדו'. והנני ממשיך בין אדם ותכל בשנותו במעמך רבשה.
ובראמינו בהתולדי לחשה. אל איש' אשר אריה רדפו. ואל בור בשדה הרפו. ועל
שפתו שני ענפים והעמיד על שניהם רגליו. והנה ארבעה נחשים נצבים עליו. ויפן
וירא בעמק הבור תנין פוער פיו לבלעו. ויירא מאד ואין בו כח לפועו ולנסעו. ויפן⁵
וירא והנה שני עכברים. משחיתים הענפים וכורתים אותם ועוברים. האחד לבן
והאחר שחור. וישאר נבעת אין בו כח ללכת לפניו ולאחור. ויהי שומם ומשתאה.
עד אשר יראה. והמלם מצרתו. או ינצל מרתו. והנה לצדו דבורים במעמך דבש
ומעמיו. ומעילו השכיחורו. וישכח כי נחשים ארבעה לעומתו. ויבקשו המיתו.
ויאמר ברוייה המשלתי הבור אל תבל אשר היא מלאה תונות ותלאות וזעות.¹⁰
תצרות רבות ורעות'. ואימות ופחדים. ושבע נדודים'. והמשלתי הארבעה נחשים אל
הארבעה היסודות אשר בארם נמושים. אשר בהתנבר אחר מהם להשחיתו יחיש.
וכצפוני יפריש'. והמשלתי שתי הענפים אל החיים. והמשלתי שני העכברים
השחור והלבן אל הלילה ואל היום. אשר לקצר חיי אנוש עשויים. והמשלתי התנין
אל המות. ופירו הפעור זה ניא צלמות. והמשלתי הרבש הזה הנקלה והגבוה. אשר¹⁵
הוא שמע און וריח אף ומעם חך ומראה עינים. ומישוש ידים. אלה הם שופני האדם
אשר מפועילו הפינודו. ומלדרוש רעת יוצרו ימנעוהו. ולהכיני צידתו. למחרתו.
ויאמר ברוייה עבוד יוצרי בחרתי ימי חלדי ולדרוש ולרעת רעות לי. וישר חסידים
במעגלי'. וזה יהיה חלקי מכל עמלי'. ולהונית נפשי בחצר הקמנה. למצא מנוחות
בחצר הגדולה. והתנחמתי על פשעי תמול. והיום חסר לנמול. ושכתי מארץ הדו²⁰
אל ארצי. אתרי אשר מצאתי חפצי. וספרים הרבה כתבתי. והספר הזה העתקתי.

1) *Jér.* XLII, 6. — 2) *Mal.* III, 18. — 3) *S. d. S.* p. 75, l. 13. Le lion y est remplacé par un éléphant. C. a bien le lion, mais il avait trouvé en hébreu חיית, qu'il traduit par *quatuor animalia*; mais חיות provenait d'une confusion avec حيّات, "serpente". — 4) *Ps.* LXXI, 20. — 5) *Cf. Job*, VII, 4. — 6) *Prov.* XXIII, 32. — 7) *Is.* IV, 11. — 8) *Cf. Eccl.* II, 10.

[שער האריה והשור]

[הוא משל שני חברים אשר נרננים יחד סדון ביניהם . ויפידו בין שניהם .]

ויאמר¹ ריסלם מלך הרו אל סאנדבאר שהיה דוד חכמות מארץ הרו. משל
משלים בין שני ידידים טהורי לב נאמנים. שהפידו בין שניהם בכוביהם מסיתים
5 וטריגנים. ויען דוד חכמות ויאמר כן משפט כל שני ידידים. המכויבים והמסיתים יהיו
ביניהם מפרידים. ויהיו כמו האריה והשור. ויאמר המלך איכה היה הדבר.
ויאמר דוד חכמות סוחר עשיר היה בארץ רסתבאר ולו שלשה בנים. וכאשר גדלו
הנערים. החלו עושר אביהם לפזר ולהחרים. ולא למדו מלאכה. להיות להם לצרכם
ערוכה. וינער בהם אביהם². ובהה בהם על רע מעשיהם. ויאמר האיש בהרבכם
10 ובקשתכם שבייתם. מה המעשה הזה אשר עשיתם. הלא ידעתם³ כי כל יושבי תבל
מאנשי הדעה. יבקש שלשה דברים ולא ישינם כי אם בארבעה. מחיה ומעלת הגדולים
וצידה ליום אחרון אלה הם השלשה. והארבעה אשר בהם ישינו את השלשה. קנות
עושר. בתם לבב ובישר. והשני לשמרו לתקן בו מחיתו. והשלישי להכין צידו ליום
ליום מחרתו. והרביעי להפיק רצון יוצרו ורצון אנשי ביתו ואנשי עירו. ואם כל אלה
15 לא עשה לא ימצא חפצו. ולשווא יהיה יגיעו ורצו. כי אם לא קנה רכוש למאכלת
לביתו. תרע לו מחיתו. ואם קנה רכוש ולא יכלכל דבריו במשפט⁴ מדרה יאבדו.
כמו חי כמו חרון יסערתו⁵. ונס אם בסחורה ובתחבולות לא יסעדנו. עביר שאנו⁶
מכלותו לא ימנענו. כי הפוך אשר לא יקחו ממנו כי אם מעט כשחק מאונים. לכוחל
העינים. הפך ומוצאו יכלו גם העינים תכליתה. כי הדמים ימוש והנבעות תמוטנה⁷.
20 ואם רכש רכוש וכלכלו במשפט וחקנו. ובמקומות רצון אל לא נתנו. נחשב כאחד
הדלים והרשים. נבזה וחרל אישים⁸. ויתנודד ממנו על אפו. וזהו וכספו. ויאבד כל
קנינו. בדברים שלא ברצונו. כמו⁹ כיור אשר תמיד יבאו בו מים ובהמלאו ישתפכו.
אל אשר שם לא נמשכו. ואם לא ימצאו המים מוצא הביור ההוא יקרע. וילכו המים
אל מקום אשר לא יעבר בו ולא יזרע¹⁰. וכאשר יזכית הסוחר את בניו נוכחו. ומוסר
25 אביהם לקחו. וילך האח הגדול בסחורה אל ארץ גזר¹¹ ויהיו הדרכים והתצוצות. מלאים
מיט ובצות. ועמו ענלה ישאורו שני שורים שם האחד שנובה. ושם השני כנרבה.

1) S. d. S. p. 78. — 2) Cf. Gen. XXXVII, 10. — 3) Ib. XLIV, 15. — 4) Ps. CXII, 5. —
5) Ib. LVIII, 10. — 6) Ajoutez : כי אם טעם : — 7) Is. LIV, 10. — 8) Ib. LIII, 3. —
9) S. d. S. p. 79, l. 10. — 10) Dent. XXI, 4. — 11) Arabe : **ميمون** Gay. Mayon; C. Mather.

יטבע שנובה במים. ומכביר עליו עבטימ'. ויתקבצו אליו רגלים. ויוציאוהו בחבלים. ויפקד הסוחר עם סחורתו. והגשר רק לקראתו. ויאמר מת שנובה ברוב חילו. כחש לז'. ושנובה מעמק אל עמק מבב. עד אשר מצא כר נרחב. ויהי מתערן בכר ואוכל עשב. ולא עבר בו לא ענל ולא כשב. להיות ממנו מה שנגזר עליו. כי אין מברח לאיש מפני הרב שנגזר עליו. כמו' האיש שהיה מקושש קש. והנה זאב אליו חש. 5 ויראצו ויראו ולא נשארה נשמה בו'. ופחד ורדב לבבו'. ויברח עד שהגיע אל הקריה על נדר. ובו נשר נשכר. ויבא בנשר אשר רבו שבריו. והזאב אחריו. ויאמר בלבו הגשר שבור והגדר עמק ואין אני שוחה. אין לי טוב כי אפול אל הנדר אם אחיה אם אמתה. ויעש כן ואנשי הקריה ראוהו. וירוצו ויוציאוהו. ומצאוהו כי בשל כחו. וכמעט תצא רוחו. ויספר להם כל צרתו. וכל המוצאות אותו'. הוא מספר לאנשי 10 הקריה. ותפול עליו נדר רחוויה'. ושנובה מתערן בכך פעם רועה ופעם רוקר ופעם בועם ופעם עד ופעם ישן. ואכל ושבע ורשן'. עד אשר במעטנים נפשו נאה. והוא לא ידע כי טונעת אליו הרעה. ואריה אחד היה אצל הבר מלך על כל החיות. ועמו נודדים ציים ואיים שועלים ודיות. והאריה ההוא נבה לב ונאה. וכשמעו קול שנובה נהפך לבו שפל ונבאה. והשתנו פניו פתאום. כי לא שמע כמו זה הקול מתמול 15 שלשם. וישאר סר גזעף. ורפה מתנים וייעף. ויאמרו לו עבריו ויועציו. ושריו ושלישיו. הקרובים והמיועדים. מדוע פני אדוננו רעים. וכאשר היה לבבו נדבה ונשבר. לא ענה אותם דבר. ושם נקרא שני בני איים. אשר בהם כח לעמוד לפני האריים. שם האחד כלילה ושם השני רמנה. יודעי דעת ומדע וכינה. אבל רמנה היה נבה לב חכם להרע. ויאמר רמנה לכלילה. אחי הלא תראה האריה דואג 20 ואנוש. ממקומו לא ימוש. ולא ישוט לסרוף סרפה. אין זאת כי אם לבו רנו ונפשו עיפה. ויען כלילה ויאמר אחי מי הביאך בנסתרות המלכים לעמוד. הרחוקות ממך מאד. הרחק מחשבות רעות מלבך. מן יהיו למקש בקרבך'. ושים נפשך מדברי המלכים רחוקה. ולא תהיה זאת לך לפוקה". הנה אנחנו בשער מלכנו יושבים. ותשבע לחם ונהיה טובים". ולא אנחנו ממשפחות. האחשתרניים והפחות. לדבר בדברי 25 מלכותם. ולעמוד במועצותם. וכל מתהלך בגדולות ובנפלאות ממנו". תקוה לכסיל ממנו". ודע כי דובר או פועל דבר אשר לא יתכן לו. יקרהו כמקרה הקוף בסכלו. ויאמר רמנה איכה היה הדבר. ויאמר כלילה" אמרו כי קוף ראה חרש מגורד קורה. והוא עלה ובירד המטרה. יגורד אמה. וישים יתר שמה. ויחשבהו הקוף פורש 30 חזב פוס. וכאשר הלך המגורד לצרכו. לעשות דרכו. עלה הקוף וישב על הקורה. והסיר יתר אחר יתר עד מקום המטרה. ויבא במקום היתר מבושיו. ויפול בפח יקושיו. ויבא המגורד. ולהכותו התעורר. עד אשר פור התפורר". ויאמר רמנה שמעתי חידתך. והבנתי מליצתך. ולא כל מבקש קרבת מלכים. ועבודת נסיכים. ולא כל אשר מעלה רמה יתאב. למלא נפשו כי ירעב". כי בטן כל תם כמעט פת תמלא או כמעט 35 בשד. ובטן רשעים תחסר". אבל יבקשו נדיבים מעלה לשמח בה אהביהם. ולהכאות

1) *Hab.* II, 6. — 2) *I Rois*, XIII, 18. — 3) *S. d. S.* p. 80, l. 9. — 4) *Dan.* I, 17. — 5) *Cf. Is.* LX, 5. — 6) *Cf. Jos.* II, 23. — 7) *Ps.* LXII, 4. — 8) *Deut.* XXXI, 30. — 9) *Ex.* XXXIV, 12. — 10) *I Sam.* XXV, 31. — 11) *Jér.* XLIV, 17. — 12) *Cf. Ps.* CXXV, 1. — 13) *Prov.* XXVI, 12. — 14) *S. d. S.* p. 82, l. 9. — 15) *Cf. Is.* XXIV, 19. — 16) *Prov.* VI, 30. — 17) *Is.* XIII, 25.

לכות¹ איביהם. וכוזי עם ישמח במעט. ולא ידאג אם נע אם מט. הלא תראה כי בהשליך איש עצם לכלבו. ישמח שמחה גדולה בו. ויניע לו זנבו. וירקוד סביבו. ודאריה אשר יטרוף הארנבת ולא השביע רעבו. ויבקש לטרוף פראים כי יחם לבבו². ונשיא עם כל אשר ינדל כבודו. ויצא לו שם כבודו. וכביר מצאה ידו³. להוסיף על כבודו רץ. ולהעלות מעלתו אץ. ויבקע רכסי ערבות⁴. נכבדי נתיבות. דמה לכום חרבות. וידרוש קסמים ושאל באובות. כל זאת להשיג נתיבות. ולפזר נדבות. לכן כוזי עם אשר יתרצה מעגל בפרשו. ומן התור בראשו. ומן הכרם בבאושו⁵. ולא יבריל בין עשרו לרישו. ובין חולו לקרשו. יטנף לבושו. ועלה באושו⁶. ולא נכר ישנו מן חרשו. על כן המלך לגנידו. והגניד לפקידו. והגניד לגדיבו. והאוב לאדובו. וכן הגבוה לבויו. והגולה לנקלו. את כל עורב למינו⁷. והכובא למכאובו. וחדות בנרתה⁸. והוב כוזבו. והכלב יניע זנבו עד אשר ישלך פת שערוריה לו. והפיל בעז נפשו אם לו יזורה בלילו. לא יביט אליו ולא יאכלו. עד אשר יתבודד ויתערה. אשר יורה ברכת ובמורה⁹. ואשר מחיתו בכבוד הוא נמל נפשו ונפש אדוביו. ומיודעו וקרוביו. והוא יהיה לראש והוא ישא ידו ואם יאריך ימים במעדני נגידים. יהיו בעיניו כימים אחרים. ואם הציק מחיתו. תמעט שמחתו. ותרבה אנחתו. ולא יועיל לאדוביו. ולא יציק לאיביו¹⁰. כי רבו מהרסיו ומחריביו. ואם יקצרו שניו¹¹. ירבו בעיניו. כי הנקרא עני המאריך בעני ימותיו. ובשכרון מתנים ובמיריות שנותיו. ונחשב מי לא יעמיל כי אם לבטלו למלא רעבונה. בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה¹². ויאמר כלילה שמעתי דברך. והבנתי אמריך. ושוב אל לבבך. והשב מחשבתיך. כי על פי ברכת כל איש תעלה מעלתו. איש איש כברכתו¹³. ועל פי מאירתו חרד המחשבה ותופר. ישפילנה עד ארץ יורידנה עד עפר. ודע כי כבר היא עלות אל המשרה. ורדת ממנה קל ממנה. אף כי מעלתו טובה כפי מולדתו ומולדות אבותיו. יושבים בצל רחמי אלהיו. בשער מלכנו. ורב שלומנו. ורבתה מובתנו. ביד יוצרנו הטובה עלינו. וכל אץ להעשיר. טובו יחסר. והוא מחשב להרע. ומוסר פורע¹⁴. וכל המוסיף טרע¹⁵. ודע כי יוצר הכל ברא נבראו על מכתח תכונת חקים. ומשפטים צדיקים. ולא יוכל איש לקחת כי אם מנת בוסו וחבליו¹⁶. ואין בו יכולת לעמד כי אם על טרלו. אשר נתן לו. איש על מתנו ואיש על דגלו¹⁷. ואיש על מעלתו. הבכור בכבודו. והעציר כצעירתו¹⁸. ולא יעלו על מעלת גדולים וחזקים. אנשים ריקים. כי לא ינוח שבט הישע על גרל הצדיקים¹⁹. ולא ישינו העבים לשחקים. ולא ירוצו סוסים כברקים. ואתה אחי איש בינה ודעה. למה תתננה ברעה²⁰. כי לא ישב איש איש כי אם על כסאו. איש איש על עבודתו ועל משאו²¹. ומה לך לשנות דרכך מאד. אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדולים אל תעמד²². ויאמר דמנהרב לך כי לא ישיבוני מעצתי נביא או חוזה. אל תוסף דבר אלי עוד ברבר הזה²³. ואם אוכל להוסיף על מעלתי ולא

1) Cf. Ex. XIII, 22. — 2) Deut. XIX, 6. — 3) Job, XXXI, 25. — 4) Cf. Ps. XXXI, 21. — 5) „Le misérable se contente, en ayant du veau les excréments, du tourterreau la tête, de la vigne les lambruchs”. — 6) Joll, II, 20. — 7) Levit. XI, 15. — 8) Cf. Ib. XV, 33. — 9) Ib. XXX, 24. — 10) Ms. שיני. — 11) Gen. I, 19. — 12) Ib. XLIX, 28. — 13) Cf. Prov. XIII, 18. — 14) Sentence rabbinique. — 15) Cf. Ps. XVI, 5. — 16) Nomb. I, 52. — 17) Gen. XLIII, 33. — 18) Ps. CXXV, 3. — 19) II Rois, XIV, 10. — 20) Nomb. IV, 49. — 21) Prov. XXIV, 6. — 22) Deut. III, 26.

אוסף על גדולתי. אתי תלין משנותי. ויאמר כלילה עורך מסתולל בחשך. יעצת בשת לנפשך. ועד מתי תענוג תבל ולא ימצאך. רבש מצאת אכול דרך. ועתה הגידה לי משומת מחשבותיך. ושפנת תחבולותיך. ויאמר דמנה אבוא אל המלך ואראה מראיו. ומצאיו ומכאיו. וארוך לפתותו ולננוב לבבו. עד יניד לי מכאובו כי הוא בלי דעת ומליצה. מחשיך עצה. כי התדפה וסר כחו. אין מעצר לרוחו. על כן אלך אליו ואחתגן לפניו. למען אמצא חן בעיניו. ואחליק אליו לשוני. לאמר יחי המלך אדוני. אולי בהחליק אליו ובהפילי תחנתי. תרב גדולתי. ויאמר כלילה במה תדע כי האריה כמו שספרת. ובדאנה כאשר דברת. ויאמר דמנה בעצה טובה. ובמחשב רוח נדיבה. כי כל איש יועץ ומשכיל. יכיר אם ישמח רעהו ואם יחיל. ויחשף סתרו. אשר יצפון בחדרי חדריו. בהביטו אל מראיו. ומשפשו ומעשיו. ולהתייפות צביו. ולהתנצל עריו. ויאמר כלילה במה יהיה לך מן האריה שלוח וחרוה. ואחרית ותקוה. ואתה לא היית משרת מלכים. ולא עמדת לפני הנסיכים. ולא תדע להתהלך סביבו. ולא תליץ רצון לבבו. ויאמר דמנה האיש הנכון הולך אל משאו הכבד. וידו אוחזת בו ואיתו סוּר. ולא המשא כבד לאיש כח. ולא הדבר קשה לאיש רוח. כי אדם אינו מוביל כי אם מובל. והכל תלוי במול. ויאמר כלילה כי המלך לא יכבד הנבחר בנבחרותו כי אם בעל לשון. ערב. וכל הקרב הקרב. וכבר אמרו חכמים בפקד המלך ובאשה לא יהיה נכבד אצלם. כי אם הקרב אליהם כל ימי חלום. כעץ נפן אשר נאחזו ענפיו ועליו. כאלה עבותה. הקרובה אליו. ומה תעשה עם האריה אם לא יקריבך. או אם לא ידבר על לבך. ויאמר דמנה דע כי השרים אשר עם המלך והסננים. לא היו עמו לפניו. אבל התהלכו כנפש חפצה שמורה וערובה. בתבונה ובכל מלאכה. עד כי עלתה אצלם מעלתם. ומצאו נדמם תאותם. חלף עבודתם. וכל משכים ומעריב אל שעריהם. וישא עולם עם עול נעריהם. בנשא עולם ובשקד על דלתותם וספם. יפיק רצון המלכים ויתענו בוהבם ובכספם. ויאמר כלילה הגה אל המלך נקרבתי. ובין גדוליו ישבת. היעלך אל המעלה אשר יאבת. ויאמר דמנה אם המלך אליו יקריבני. ובין שריו יושיבני. אבין יצרו. ואחקר בעד סודו וסתרו. ואודרך בדרכיו. ואתהלך אחר הליכיו. ואעשה כל חפצו. במועיל נמשו ובמועיל ארצו. ואעשה כל מאמרו כאשר בלבבו ובנפשו. לקצר קצירו ולחרוש חרישו. ובכל כחי אפתח שערי מנוחותיו. ובכל יכלתי אסגור שערי מגורותיו. ונלחמתי את מלחמותיו. ובזאת אני בוסח כי ירצני בכל קניניו. ויגדל כסאי מכסאות שריו ושרני. אף כי בערמתי. ובתחבולות כינתי. שאשיב האמת שקר והשקר אמת. וכי הדט את המת. כמו המחוקק הנכון שיחוקק על הקיר צלמים. וטראו קצות מהם יצאים. ואחרים בו באים.

1) Job, XIX, 4. — 2) Cf. Ez. IX, 17. — 3) Cf. Hab. II, 10. — 4) Prov. XXV, 15. — 5) Ez. XLIII, 11. — 6) Job, XXXVIII, 2. — 7) Prov. XXV, 28. — 8) Ps. XXXVI, 3. — 9) Ib. LXXI, 21. — 10) Néohebraïsme : „dans les chambres les plus reculées“. — 11) „Son ornement“. — 12) Cf. Ez. XXXIII, 6. — 13) „Tu ne saurais interpréter, etc.“ — 14) Sentence rabbinique : „Tout dépend de la chance“. — 15) Ms. „הב' הל'“. — 16) Nomb. XVII, 18. — 17) Ez. VI, 13. — 18) Cf. Ps. XXXVIII, 10. — 19) Nomb. XVIII, 21. — 20) Cf. Prov. VIII, 34. — „En se soumettant à leur joug et en veillant à leurs portes et à leurs seuils, etc.“ — 21) Cet exemple du mensonge ne se lit pas dans les autres rédactions. Il rappelle Talmud *Sanhedrin*, 96b : „עמא קטילא קטלת ונז' : tu tues un peuple tué, etc.“

צורת המחקק בקיר

וכי יראה חכמתי. ועצמות בינתי. על פי ידעם ועל פי יבנה. ואנכי אהיה לו
למשנה. ויאמר כלילה אחי אחי כבר הוכחתיך ולא שמעת לתוכחתי. ולא אבית
לעצתי. ולא המית אונך למוסר חכמים. ועתה לך ואיעצך מה יעשה לך דארי
6 באחרית הימים. אמרו שלושה דברים לא יעשה אותם כי אם משונע. ולא ימלט
מהם כי אם לרע. ופעמים הנכון והמשכיל והמבין ככל מדע. והוא רועה מלכים
ומעמיד אשה על סודו ושותה מי ראש לנסותם אם ימיתון. וחכמים המשילו קרבת
המלך אל הר נבזה תלול. אשר עץ פרי טוב בו שתול. והוא מענות אריות ומרביץ
כל חיות רעות. יעלו שם ביניהם. וישבו שם לתמותה רעה. ויאמר דמנה דבריד
10 הבנתי. ולהם האמנתי. אבל מי שלא יבא במשעול המצרים. לא ימצא חרדי עשר
והון יקרים. וכל העובר למצא חפציו דרכים ארוכים. ולעשותם בין מצוקות ומחשכים.
לפני מלכים כל יתיצב. ושלושה דברים לא יוכל אדם לעשותם כי אם ברוח נדיבה.
ונפש רחבה. עבודת מלכים. וסחורת ימים. והלחם בקמים. אמרו חכמים כי בשני
מקומות. יאות לנדיב לשבת. במקום מלכים או במקום חסידים כמו הפיל אשר
15 הדרו היותו במדבר או היותו מרכב למלכים. ויאמר כלילה אחי אחי יוצרך. יעשה
לך כל צרכך. והצליח את דרכך. ואחרי כן בא דמנה אל המלך אשר היה לראותו
מתאוה. כורע ומשתחוה. ובה אמר בבאו יחי ארוננו מלכנו. דבש לשוננו. וצוף
לחבנו. וישאל האריה את עבריו ושריו. מי זה אשר יערכו לי דבריו. ויאמרו הוא
פלוני בן פלוני. ממשפחת פלוני. ויאמר האריה פלוני היה אביו. אני ירעתיו.
20 וישאל לשלומו. והקריבו אליו ועל כל השרים הקרימו. ויאמר לו האמן ובי האמין.
כי כסאך אכין. ובאשר חלך אלך ובאשר תלין אלין. ויקם דמנה ויקד ויכרע על
ברכיו לפניו. כי מצא חן בעיניו. ויאמר הייתי תמיד יושב בשער המלך וחוקר על
סובתו. וצופה לרעת מבקשי רעתו. להועיל למלך כנפשי ובעצתי. כי להועיל
המלך תקוה. ואולי יש דבר גדול אשר אותו ימלא. איש רש ונקלה. ויש קצר קומה.
25 ארוך עצה וחכמה. ויש עץ בווי משלך במשפטים. יצלת לנקיון שנים. או לנקר
אונים. כשמוע האריה דבריו דמנה. ידע כי הוא מלא חכמה ובינה. וישמח ויאמר כבר
מצאנו מרפא לנגע לבבנו. זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו.

צורת האריה ודמנה

ויאמר לנדוליו כל איש לב ודעת וחכמה. תמאן חכמתו להיותו כי אם כמעלה
30 רמה. כמו נחלת האש אשר תשימה בתנור ובכירים. והלהבה תעלה עד לשמים.
ובאשר ידע דמנה כי בעיני המלך דבריו ישרו. וכל אמריו נגדו כשרו. ויאמר יאות
לכל עברי המלך שיודיעו למלך כל דעתם וכל אשר יועילנו. אם טוב ואם רע לא
יכחדו ממנו. כי לא העלם המלך אל מעלתם. כי אם בהנלות לו לבותם וארבתם.
כמו הורע הנורע בהיותו תחת מגרפותיו. ולא ידע איש מכותיו. עד צאתו ונדהתה

1) *I Sam.* XXIII, 17. — 2) *S. d. S.* p. 86, l. 10. — 3) *Cf. Nomb.* XXIV, 14. — 4) *Ec.* XVII, 22. — 5) *Gay.* : *quien non anda las luengas careras.* — 6) *Cf. Prov.* XXII, 29. — 7) *Gen.* XXIV, 40. — 8) *Cf. Is.* VII, 9. — 9) *Ruth*, I, 16. — 10) *II Rois*, I, 13. — 11) *I Sam.* XVIII, 23. — 12) *S. d. S.* p. 88, l. 2; *cf. Guidi*, n° 13. — 13) *Gen.* V, 29. — 14) *Cf. Job* I, 17.

לו קמה. על פני הארמה. ועתה אם על המלך מובי ישים איש על מעלתו. על פי מוב עצתו ואהבתו. כי אמרו שנים לא יתכן לאדם לשום דבר כי אם על כנו. ונס לא יסדרו מן המקום הראוי להיות מכוננו. כמו האנשים והחליה כי המשים חלית האיש על הנליח וחלית הנליח על ראשו. האיש הוא כסלו כבשו. ויתחמש לבושו. ובענן הוא כל רב פעלים הרים. כסף צרוף מצופה על חרש. ולא על החליה 5 הקלון. ולא על הכסף הצרוף הביוון. כי משנה חוק הערי הקלון עליו עלתה. וכל הביוון על המצפה. וכן הגברים אל יושם הממכר במעלת המריע והמריע במעלת הממכר כי כל העושה זאת נאמר עליו הוי האומרים לרע מוב ולטוב רע. ונס אמרו אל תתערע לכסיל תועה בכסלו. אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו. ועל המלכים לחדש חכמת חכמים. ולחקר נבורת נדודיהם. ומן הדיינים יבוקש תורות וחקים. 10 ומן היודעים ישאלו דין ודת משפטים צדיקים. ועוד אמרו כי בדברי הרבים יתרון לקציהם על קציהם. כמו הגלחם על הגלחם והמעט על המעט והרב על הרב והחכם על החכם. וכי ירבו עברי המלך ולא ימנעו סבות קלוננו. ולא גלו על שנו. ואין חולה מהם וגולה אונת. המלך הוא ילבט. וברכ חילו לא ימלט. וכי יצא עמם למלחמה לבטם ולב אחיהם ימסו. והגשאים דרה נסו. אבל נושע בעוורים בלא לב 15 ולב ואם מעטו. כי ארחותם לא יעבשו. ועתה ירא המלך איש נבון וחכם ועל כל אשר לו ישיתו. וילח עליו וישרתו. ועל המלך לנשאו ולגדלו. ונמולו ישלם לו. וידעו כל עבדיו כי כל רבריו. להעלות המלך כסאו על כל שריו. ויאמר דמנה אל יקרב המלך איש אשר היה אביו קרוב. ואל ירחיק אשר היה אביו רחוק. אבל יקריב נבון יודע משפט וחק. ואל יורר ואל יעלה על כסאו אויל. ואך ימות החכם עם 20 הבסיל. ואל יחליף נבון וחכם בכסיל מן ינחם בחליפתו. כי שוא תהיה תמורתו. ואל יבוז המלך נבון אשר ירד מכסאו. אבל עליו לגדלו ולנשאו. כמו החלל אשר ישימו את עורו בשחיתות. ויעשו ממנו יתרים לקשתות. ויורה בס המלך לאיביו. ויצחק בס עם אהביו. ואין לאיש יותר קרוב מעצמו. ויתרפא ברפואות אשר תוכלנה מרחוק על שמו. והעכבר יקרב אליו ואם ירע לו. יגרשו וירחיקו מוכולו. ואם 25 חלה הגץ שלו המלך יקח העכבר בידו. כי מרפא הוא לחלי הגץ ולא ידו. ויימיבו דבריו בעיני המלך ויוסף לאהבתו. ויאמר לכל הנצבים עליו לא יצא למלך כי אם לכבד כל איש אמונים. אשר כל דבריו נכונים. ואם שכח פעם אחת להטות חסר אליו. ישלם לו כל נמוליו. וכל אשר יבחר בו יקריב אליו. ודע כי בני אדם שנים האחד סוג לב והאחר בר לב. ואשר הוא סוג לב נמשל לצמעוני 30 אשר אם ירמסו איש. ולא ירע ולא יפריש. ואל יוסף פעם אחרת לרמסו ואל יאמן

1) Est. V, 4. — 2) Jusqu'à l. 11 (ועוד), ne se lit que chez Guidi, n° 14; puis C. et Gay. — 3) Cf. Job, XXX, 18. — 4) Is. V, 20. — 5) Jonas, IV, 11. — 6) „Parmi plusieurs, les uns ont l'avantage sur les autres; il en est ainsi entre deux guerriers, entre deux petites ou deux grandes quantités, entre deux sages.” — 7) Cf. I Sam. XXII, 8. — 8) Ps. XXXIII, 17. — 9) Gen. XIV, 10. — 10) Cf. Job, II, 7. — 11) Gen. XLI, 33. — 12) Cf. Nomb. XVIII, 2. — 13) Prov. XIX, 17. — 14) Eccl. II, 16. — 15) Job, XV, 31. — 16) Du piel de ידה : „et il ne la jette pas”. Les variantes sont nombreuses dans ce discours de Dimnah. La comparaison, prise de la souris et du faucon, manque chez S. d. S., mais elle se lit chez Guidi, n° 15, chez C. et Gay. Aucun ne parle de la souris, comme remède de la maladie du faucon. — 17) Nomb. XVI, 5.

בו. כי שבע תועבות כלבו¹. ואשר היא בר לב הוא כרפואה ששמה בלשון ערב מגדל והוא קר. והוא לאנשי התרחור² טוב ויקר. ואם לחצו אותו בין שני אבנים ויניעוהו מאד. עד יחס ויצר לבעל התרחור וכלבבו יקר יקוד. ויהי היום וישב דמנה עם האריה יחידים. ואין עמם מן השרים ולא מן העכרים. ויאמר מדוע המלך משתאה סתריש³. וישב תחתיו וממקומו לא ימיש. ויהי הוא מרם כלה לדבר⁴. והנה שנובה בקול נער. וירעש האריה. ויהי עומד מרעיד ורוחו תועה. ויאמר הקול הזה הוא אשר הושיבני והחרידני. ומטרף טרף מנעני. כי שמעתי קול גדול ולא שמעתי לפני⁵. ולא ידעתי אם ים הוא אם תנין⁶. ואשתומם על הקול בכל עת אשמענו. על כן מפנינו אבהל אתבונן ואפחד ממנו⁷. כי הקול כפי כח בעליו וכגדל גויתו. כי כאיש גבורתו. ואם הוא גדל כח כפי מחשבו. הוא יהיה מחריבו. על כן ארחיק נדוד⁸. לתור מושבי. ויאמר דמנה אין על המלך שיפחד וימאס לבבו במים⁹. להשמעות אונים¹⁰. ואל תהי כצפרים אשר יפחידם צל הענף. ורורף אותם קול עלה נרף. ואמרו¹¹. כי היה שועל רעב טתולך בשדה והנה אלה עבתה¹². רעננה נעימה. שפלת קומה. ואצל שרשה [מחול] תחת צלליה. וכרחק הרוח יכה במחול ענפיה ועליה. וישמע ממנו קול גדול. כשמוע השועל הקול הלך אליו וירא מחול תחת עבה. ויאמר מוזני אם קעט ואם הרבה. והנה בר מלאה מן הבית ועד הקיצון. חמאת בקר וחלב צאן¹³. וימחר ויבקע את המחול והנה הוא מלא ברו. מאפס ותהי¹⁴. ויאמר יש נבה קומה במגדל שפל. אמרתי טוב ממנו הנפל¹⁵. ויש קול יוצא מגיה נדולה. והיא דלה וריקה. בוקה ומבוקה ומבולקה. ואולי בעל הקול אשר יפחידך. הוא יסקיטך ויכבדך. ואם על המלך טוב אלכה ואראנו. ובתחבולותי אל בית המלך אביאנו. כי כואת וכואת יוכלו לעשות חכמים. ואם לא אביאנו אליך והצנתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים¹⁶. ויאמר המלך טוב דברת. לך עשה כאשר אמרת. ויאמר דמנה שב באהליך. אל נא תמוש מזה עד בא אליך¹⁷. וילך דמנה עד מקום שנובה. וינחם¹⁸ האריה ויאמר נסכלתי. כי לשלח דמנה הואלתי. ולו¹⁹ הרעתי אליו מבין חבריו. ויחשבו לו כצרו²⁰. או אולי חקו נגרע²¹. והתעוררתי כי מצאי רע²². או רצח ובאחד השערים פרץ פרץ. ועתה ברח מן הארץ. או נדלתי כסאות חבריו על כסאו. וישטמני בקנאו. או דמה להצר פקוד. או להצר נגיד. והתבושש ונכלם בנכלו. כאשר לא יכול לו²³. וכאשר להיטיב לו מאנתי. מדוע לשלחו האמנתי. עתה יועצו עלי הוא ובעל הקול אשר ממנו תרדתי. ונאספו עלי והבוני ונשמרתי אני וביתי²⁴. ויהי הוא מרבר אל לבו ברנה ובראבה. וישא עיניו וירא והנה דמנה בא²⁵. ויבט והנה אין עמו בלתו. ולא עמד איש אתו²⁶. אוי בלבו שמת. ולא נחם על אשר דמנה שלח. ויבא דמנה ויאמר. יתבשר אדוני המלך כי אין לבעל הקול לא דעת ולא מח. ולא רוח ולא כח. והוא שר גדל קומה. רחוק מדעת ומחכמה. ואין לו דעת לשאול דבר או להשיב. להרע או להטיב²⁷. אני ישבתי

לשנים — 1) Prov. XXVI, 25. — 2) „Aux lévreaux.“ — 3) Gen. XXIV, 21. — 4) Ib. 15. — 5) — 6) Cf. Job, VII, 12. — 7) Ib. XXIII, 15. — 8) Ps. LV, 8. — 9) Cf. Is. LVIII, 8. — 10) Ez. XXIV, 26. — 11) S. d. S. p. 90, l. 8. — 12) Ez. VI, 3. — 13) Dent. XXXII, 14. — 14) Is. XL, 17. — 15) Eccl. VI, 3. — 16) Gen. XLIII, 9. — 17) Jug. VI, 18. — 18) S. d. S. p. 91, l. 5. — 19) Lis. מלי. — 20) Job, XIX, 11. — 21) Cf. Ez. XVI, 27. — 22) Job, XXXI, 29. — 23) Gen. XXXII, 26. — 24) Ib. XXXIV, 30. — 25) Cf. Ib. XXXIII, 1. — 26) Ib. XLV, 1. — 27) Lév. V, 4.

אצלו. והתבוננתי בכסלו. והרפתיו ממצבו. וישבתי על מושבו. ועמדתי על עמדו. ואין לאל ידו.

וען האריה ויאמר אל תסיתך עצת המלכים. ואל תשיאך ענות הגסיכים. כי משוכת פתיים יכסו בענותם. ושלות כסילים יחביאו בתמתם. כי חק רוח סערה לעוב הדתמים. ולעקר ארזים ואלנים נבזים ורמים. וכן הנבזים ילחמו בנבזים אחרים. 6 ויאמר דמנה אל יכהילך קול השור הגבוה. ואל תשת אל לכך הדבר הזה. ואם על המלך טוב אני אשיאנו. וכעול המלך אביאנו. ויבא כברית המלך וישלם. ועבדו לעולם. ויאמר המלך מדרה להביאו. אולי תוכל להשיאו. ואל משמעתו להקישו. כי לא נסב עד באו פה. וילך דמנה אל שנובה וירבר אתו בלי פחד מבלי הרכהו. כאשר ירבר איש אל רעהו. ויאמר האריה שלחני אליך בחפזה. בחימה וברגזה. 10 מרדע לבא אל מקומי בוששת. ולא נכלמת מפני ולא בשת. ולא נתת לי כבוד. רדה אלי ואל תעמד. אם הבאת בעול האריה צוארך. ואם לא יסור מעליך ויהי ערך. ויאמר שנובה ופי הוא זה אשר שלחך אלי. ויכבר עולו עלי. ויאמר דמנה הוא מלך על כל החיות. אשר בחרבות ובציות. ובדרים ובנאות. ושנאתו כל בהמות יער. תבהיל. אשר אם עבר ורמס ושרף ואין מציל. הלא שמעת משל המקרא. אריה 15 שאנ מ' לא ירא. וען שנובה ויאמר כבר פחדתי משמעו וכמעט יצאה נשמתו. ומה עוני ומה חמאתי. ואולי השחל יצודני. ומרדע נפשי לאריה סגרת. ואם יש בי עון המיתני אתה. ומרדע תניאני. ועד האריה למה זה תביאני. וישבע לו דמנה ויכרת לו ברת כי לא יפול ארצה משערותו. ויבאו שניהם אל האריה וישאל לו לשלומו. ויעלהו על מקומו. ויאמר לו איך באת אל אלה היערים. אל מעונות אריות והררי 20 נמרים. ויספר לו שנובה כל אשר קרהו. וירא האריה כי דברי שנובה ערכים. כדברי הגריבים. ויאמר לו אני אכבדך בכל לבבי ובכל מאורי. שבה אתי כי אשר יבקש נפשך יבקש נפשי. כי משמרת אתה עמרי. ויאמר שנובה השתחיתני כי כבדתני. אמצא חן בעיניך אדוני כי נחמתני. ויקריבהו האריה אל משמעתו. ויתן כסאו מעל כל השרים אשר אתו. ולא היה יום אשר לא הוסיף על כבודו. וכל יש לו נתן בידו. ויהי כאשר 25 ראה דמנה כי המלך קרבהו. ומכל יועציו אהבהו. וכי אליו יניד את כל לבבו ויגלה סודו. וכי נתן עליו הודו. וכי עמו היה משתיו ושמחתו. ושבתו וקמתו. ותבער כמו אש קנאתו. וילך אל כלילה אחיו ויספר לו כי נשחת בשנובה מקומו. ויבכה לקשה זמיו. וען כלילה ויאמר אתה כסאך הורדת וגרדיך נתצת. כן משפטך אשר הרצת. ונפלת כפח יוקשך. יעצת בשת לנפשך. על כן קרך את אשר קרה לנויר. ויאמר 30 דמנה איכה היה הדבר. ויאמר כלילה אמרו כי נויר הלבישוהו המלך חליפות

1) S. d. S. p. 92. l. 6. — 2) Cf. Prov. I, 32. — 3) Mieux vaudrait : אל. — 4) Ex. XXI, 6. — 5) „Le circonvénir”. — 6) I Sam. XVI, 11. — 7) „sans chercher à l'adoucir (?)”. — 8) Ex. XXXIII, 11. — 9) Ms. בוששת. — 10) Cf. Jér. XXXI, 19, et passim; ms. השבושת (?). — 11) Gen. XLV, 9. — 12) Le conséquent manque; voy. Gen. IV, 7. Cf. Caspari, Arab. Gramm. (1876), § 550. — 13) I Sam. XXVIII, 16. — 14) Ms. בהמה יעל. Cf. Mich. V, 7. — 15) Ib. — 16) Am. III, 8. — 17) I Sam. XX, 1. — 18) Job, X, 16. — 19) Cf. I Rois, I, 52. — 20) Cf. Cant. IV, 8. — 21) Il faut 22) I Sam. XXII, 23. — 23) Ruth, II, 13. — 24) Est. III, 1. — 25) Gen. XXXIX, 4. — 26) S. d. S. p. 93. l. 10. — 27) Cf. Am. III, 7. — 28) Cf. Ps. LXXIX, 5. — 29) Cf. Job, XXX, 25. — 30) I Rois, XX, 40. Peut-être faut-il lire אחר, pour אשר. — 31) Cf. Hab. II, 10. — 32) S. d. S. p. 94. l. 2.

בגדים. והעמדתו חמודות רדידים. וירא איתם נגב ויתנבל לנגבם. ויאמר לנויר אשרתך ואשמעה תכחותיך. ואלכה באורחותיך. ויהי לנויר משרת ויתהלך לפניו. עד אשר נגב הבגדים והציל עיניו.¹

צורת הגזיר ונגב הבגדים

5 וילך אחריו לבקשו. אולי ימצא הנגב או לבושו. ויחן במדינה ושמה סוראב² ויהי שם בדרך וימצא שני יעלים³ מתננחים בקרנים. עד שפך דם⁴ עליהם ושועל אחד ילק דמי⁵ השנים. וימיתוהו כי נלחץ בין הקרנים. והגזיר רואה. ובמות השועל משהאה.

צורת הגזיר והיעלים מתננחים והשועל [מת] בקרניהם

ואחרי כן הלך לבקש אבדתו ויחן בבית אשר שם אשה רבת נאפופים. מוכת 10 חן בעלת כשפים. ולה נערה לנערים תשכרה. ומוזנים תקח מחירה. והנערה אוהבת בחור אחד ולא תחפון בבלתו. לשכב אצלו להיות אתו⁶. ותצר לנכרתה כי נכרת שכרה. וגשבת מחירה. ויהי בליל חנות הגזיר בביתה. ותתנבל אל הנערה להשחית ענבתה⁷. ותשק יין⁸ לנערה ולענבתה שניהם. ותרדמה נפלה עליהם. ותבא האשה בקנה מלא מי רוש. לפחת⁹ באחריו¹⁰ ולהמית את העונב תחרוש. ותשם ראש הקנה 15 באחרי האיש וראש הקנה בפיה הפיחה. ותצא רוח מאחריו ומי ראש בחבה השליכה. ותמת האשה בנכליה. ונהפכה תרמיתה עליה. ובכל זאת הגזיר רואה. וזכרבריהם משתאה.

צורת הגזיר והאשה הנופחת באחרי האיש השוכב עם הנערה

וישכם בבקר אל קריה אחרת וחרש עצים ראה אותו. ויביאהו לביתו. ויאמר 20 אל אשתו. כבדי הלילה הגזיר הזה. כי במדוהו כמו נביא וחווה. והגני הולך לשחות עם חברי. ואחר בוא השמש אשוב אל חצרי. ולאשתו היה עונב ויהי המחבר ביניהם. והמלאך בין שניהם. אשת גלב שכנתה. ותבחר להיות חברתה. ותאמר לה לבי הביאי עונבי בחוק. כי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק¹¹. ותעש כן ויבא העונב וישב בפתח ביתה. כי היה שונה בארבתה¹². ויבא אישה ובראותו. עונבה בא אל אשתו. 25 [וינערה]. בועף ובכעס ובסער. מה המשוגע הזה וישב. לזנות אתך הוא חושב. ויך אותה באיבה ושנאה. כי עבר עליו רוח קנאה¹³. ולעמוד הבית אסר אותה. ויוסף להבותה. ותבוא אשת הגלב ותרא כי היא אסורה. ותאמר עד מתי ישב עונבך פתח השערה¹⁴. ותען ותאמר עשי עמי חסד ונתקי מוסרותי. ואסרי נפשך תחתי. ותעש כן ותלך אל עונבה. ויתעלל בה. ויקץ בעלה ויקרא לה ולא ענתה. ויקרא לה פעמים רבות ולא 30 ענתה. כי אמרה יביר קולי. ונורע לו מעלי. ויקם אליה ויכרת אפה. וישמרו בכפה. ויאמר לה הוליכתי למנחה לעונבך. והוא יוסיף עוד לאהבך. ותשב האחרת מונחת. ותרא כי נכרת אף רעותה. ותנתק מוסרותיה. ותאסר נפשה תחתיה. ותרם קולה בתחנונים. אל אדוני הארונים. הבט את אשר עשה לי בעלי¹⁵. ראה עני ועמלי¹⁶. וחשב

1) „Et il se déroba à ses yeux“; cf. II Sam. XX, 6. — 2) Gay, seul a le nom de la ville, qu'il appelle Mayat. — 3) **يوعليم**. — 4) Cf. Soph. I, 17. — 5) Cf. I Rois, XXI, 19. — 6) Cf. Gen. XXXIX, 10. — 7) Cf. Ez. XXIII, 11. — 8) Ms. **יחש**. — 9) Ib. XXII, 20. — 10) C. notes; dual néo-hébraïque. Gay, „por las narices“; l'amant éternel. La gravure chez C. présente les choses comme chez Gay. — 11) Prov. VII, 19. — 12) Cf. Ib. IV, 19. — 13) Nomb. V, 14. — 14) Ib. XXII, 25. — 15) Ps. XXV, 18.

אפי לי ודראה נמים לסדר פעלי. ואחרי כן אמרה אל בעלה. קום ראה את הנסים האל. מה פעל אלי. אשר השיב אפי שלם למקומו. והסיר מאפי מומו. ויאמר לה. מה את מטפסת. האשה המנאפת. ויקם אליה וירא והנה אפה שלם בלי מחלה. כאשר בתחלה. ריתחנן אליה. ויפל בין רגליה. ויאמר עתה ידעתי כי את נקיה. ואין ברזחך רמיה. אם אין פעלתי לא אוסיף. כי אף כל אשה אשר לא תשמה ולא תחניף. אם יסרת ועוד יחליף. ובכל זאת הנייר רואה. ועל דבריהם משתאה. ותלך אשת הגלב לביתה. דואנת מכל הקורות אותה. מעצבת וכואבת בחילה. על האף אשר נכרת לה. ואמרת מה אומר לבעלי ולמשפחתי. ומה אשיב על תוכחתי. ואחר כן הקיץ בעלה ויאמר לה. תני לי כל כלי מלאכתי. כי אל בית הגדולים לבתי. ותתן לו את התער לבדו. ויאמר לה הלא אמרתי לך תני לי את כל הכלים. ואלכה אל בית הגדולים. ותתן לו את התער לבדו. ותעש כן פעמים רבות וישליך אחריה התער בחימה גדולה. באישון לילה ואפלה. ותצעק צעקה גדולה. ותאמר אפי אפי ויתקבצו אליה שכינה וכל קרובה. עם משפחתה וכל אהביה. ויקריבו אל השופט בעלה. על האף אשר כרת לה. ויצו השופט להכותו. ולהכאיבו ולהענותו. ויען הנייר ויאמר לשופט אל תמרר על עבדיך. רב לך הרף ידיך. כי לא הננב ננבני. ולא השועל הרגוהו היעלים. ולא הבוצעת הרנה הראש. ולא אשת הגלב החרש כרת אפה. אבל אנחנו סבכנו את כל אלה. ואנחנו רצחנו והבינו. נחנו פשענו ומרינו. וינר לו את כל הדברים אשר ראה. והקורות אשר בהם נכאה.

צורת השופט והנייר וקצוצת האף ובעלה ושכינהם

ויאמר דמנה שמעתי חידותיך. אשר הם אותות על תבונתיך. הן אם קלותי. ואם סבותי. וכבר ידעתי כי היו נעימותי כחלום. ועתה הבה לי עצה ודבר הלום. ויאמר כלילה מה איעצך הן אתה יעצת להיות משמים. ושחת דבריך הנעימים. ועתה הודיעני מחשבתך. וכל אשר בלבבך. ויאמר דמנה לא ארצה להוסיף על כבודי כבוד. מי יתן כשהיה תמול שלשום יעמוד. ולהשיב כבודי אל מרוצתי. ולהעמידו כשהיה כל תאותי. כי שלשה דברים יאות לאדם לעשותם. לשום לבבו. לכל המוכ ולכל הרע אשר עברו עליו. ולדבקו בסבת המוכ ולשמרו מסבת הרע אשר לא ישוב אליו. ויתחנן אל ידידו להשיבו אל אהבתו. ולהעמיד לו ידידותו. ולנוסו מכל מכמר. ולנצר נפשו מכל משמר. ולבקש בכל מאורו תקות מועילו. וינוס מנוס חרב. מפני סבת מכשילו. והגני מבקש מועילי. אשר אקוה בו להשיב כבודי לי. ואין לי טוב כי אם לכרות לשנובה שוחה ופחת. ער רדתו אל שחת. ובמותו יעלה המלך כסא מעלה מעלה. כאשר בתחלה. ואולי ירוח לי באידי ובנפלו. ורוח לאריה וטוב לו. כי היות השור עמו. חרפה היא לו ומומו. ויאמר כלילה) אין לאריה בשנובה מום ולא דוד. ולא קלון ולא כבוד. ויאמר (דמנה) כי המלך בפקודה ובמסמך ובתאווה. ובחשר נאווה. ובמסכלות ובזמן. והפקודה הוא בהפקד שלישי המלך

1) *Nomb.* XXIII, 23. — 2) *Cf. Pr.* XXXII, 2. — 3) *Job*, XIV, 7. — 4) *Hab.* II, 1. — 5) *Prov.* VII, 9. — 6) *II Sam.* XXIV, 16. — 7) *Lam.* III, 42. — 8) *Ms.* נבאה. — 9) *Cf. Job*, XL, 4. — 10) *Ex.* III, 15. — 11) *Ms.* בלבו. *Peut-être faut-il* לשות *pour* לשום. — 12) *Cf. Prov.* IV, 23. — 13) *Levit.* XXVI, 36. — 14) *Cf. Pr.* XXX, 10. — 15) *Cf. I Sam.* XVI, 23. — 16) Il manque : חשבו מלכותו בששה דברים : ce qu'expriment toutes les rédactions.

וגבוריו. ובהברו' יעציו ושריו. וסכסוך הוא התעורר מלחמות עד היות ארצו נבוכה. ונלחמו איש באחיו ואיש ברעהו עיר בעיר וממלכה עם ממלכה. עד נפש כל העם תקצר. וליוצא ולבא אין שלום מן הצר. והתאווה היא לכל פשע ראש. ונות ויין ותירוש. וציר חיה. ושחוק בקוביא. והדומה לזאת. וחטר נאיה. הוא להחרף ולנרף כל אדם פשע. ולהכות באגרוף רשע. והסכלות הוא להתחזק במקום התרפות. והמשנה דרכו. ומשים דבר בהפכו. ובהם נאמר הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע. והזמן הוא בעצמם שמים ודבר וחסרון הפרות. והאריה אוהב את שנובה אהבה רבה. והיא תוליד להוציא רבה.

ויאמר כלילה הגה לשנובה עצה וגבורה. ונפש האריה בנפשו קשורה. ולו עבדים 10 אוהבים ודודים. והדוד עמו בעינו. לא תוכל לו כי נפל תפל לפניו. ויאמר דמנה לא בן כמה יקחו שלל ומלקות. לא בחיל ולא בכח. וחיל מעט יגבר רבוא. ושר על מבצר יבוא. הלא שמעת כי העורב המית את הצפעני בתחבולותיו וחכמתו. משכלו ותבונתו. ויאמר כלילה איכה היה הדבר. ויאמר דמנה אמרו. כי עירב שת באלה גדולה קנו. והיה הצפעני שכנו. והעורב יפריח אפרוחיו. והצפעני אוכל 15 אותם הוא ואחיו. ויחר לעורב על בניו. ויפלו פניו. ולעורב רע מבני אים. ויאמר לו קצתי בחיי ושנאתי את החיים. אספר לך יוני. כזאת וכזאת עשה לי הצפעני. ועתה אצפה בנפל עליו חרדמה. אנקר עינו ואקח ממנו נקמה. ויעבר עלי מה. ויאמר לו כוש תכוש מעצתך. ואספת נפשך ונפש ביתך. ואל תהיה כמו אחד העוף עם הסרטן אשר הרג נפשו. והעוף ההוא הנקרא כלשון ערב עלטום. והוא בדמות חסידה 20 ומחיתו מן הדגים. ויאמר העורב איכה היה הדבר

צורת העורב וכן איה

ויאמר בן האיה היה. קן אותו העוף על שפת הנחל בין עצים רעננים. ומים רבים ודגים שמנים. ויוקן העלטום ולא יכל לצוד. וממקומו לא ינוד. ויאמר אעשה בתרמיתי. מרמה לסכב מחיתי. וישב סר וועף. ונדהם ודמעו רועף. ויראנו סרטן מרחוק. 25 ויראנו כי אין בו יכולת לצוד בחוק. ויקרב אליו וישאל לשלומו. על מה ועפו וועמו. ויאמר לו ולמה לא ירעו פני. ולא תדרגה דמעה עיני. ואתה ידעת כי מחיתי מן הדגים. ויעברו תמול ציידים ועל דגי הנחל הזה שואנים. ודמה אמרים נצוד דגי נחלים אחרים ונחלים. ואחרי כן נצוד כל דגי הנחל הזה קטנים עם גדולים. ואני ידעתי כי בתומם לצוד דגי נדרותם. יבואו ויצודו כל דגי הנחל הזה עד אחריתם. ולא יסדשו 30 עד כלותם אותם. ובכלותם כלותי. ובמותם מותי. כי מהם מחיתי. וימחר הסרטן להודיע לדגים דבר הציידים. לחיותם עתידים. ויבואו כל דגי הנחל והבצה. ויבקשו

1) Je lis : ובחטית : "quand il manque . . . et quand les conseillers . . . font défaut." — 2) Is. XIX, 2. — 3) Cf. Nomb. XXI, 5. — 4) Osé, IV, 11. — 5) Pror. XIV, 3. Le verbe נרף avec deux régimes, comme Ec. XX, 27. — 6) Is. LVIII, 4. — 7) "persister, où il faudrait céder." — 8) Ib. V, 20. — 9) Cf. Gen. XLIV, 30. — 10) Ec. VI, 13. — 11) Am. V, 9. — 12) S. d. S. p. 100, l. 4. — 13) C. quendam sociorum suorum. Voy. p. 332, l. 18. — 14) Gen. XXVII, 46, et Eccl. II, 17. — 15) Job, XIII, 13. — 16) Jug. XVIII, 25. — 17) Voy. ci-dessus, p. 283, l. 5. C. cuidam avi; Gay. "la garza" — 18) S. d. S. p. 100, l. 13. — 19) I Rois, XXI, 4. — 20) Cf. Jér. XIV, 17. — 21) Cf. Est, III, 14.

ממנו' עצה. ויאמרו כי המשכיל ביום עצבו וכאבו. יבקש עצה מאויבו. אבל אם האויב יעץ ובעצתו שוה. ויהיה לו בשלות המבקשים עצתו מקוה. ועתה מחכם כמוך יבקש עצה נברה. ומפיו יבקשו תורה'. ויאמר להם הלעמד לפני חכמים ומכמורים. אז לנו מי יצילנו מן הציידים הארזורים. ואין בנו עמהם לעצור כח. ואין מקום לברוח. אבל ידעתי בארם נהרים. פלנים יבלי מים'. ואם טוב בעיניכם. שם אוליככם.⁵ ואין שם תרמים ולא מניע מניד. ושכבתם ואין מחריד'. ויענו כל הדנים ויאמרו מדרה להזליכנו. אל מקום שלומנו. פן יבואו הציידים להחרימנו. ונסבו עלינו. והכריתו שמינו'. ויאמר אמת אומר לכם. לא אוכל לבד שאת אתכם'. אשאכם יום יום על גבי שנים שנים. אל ארץ נחלי מים'. עד נשאי כלכם. לכל מספרכם. ויאמרו נכבדת ובעינינו יקרת'. טוב הרבר אשר דברת. ויהי נושא מהם שנים בכל יום. ואוכל אותם¹⁰ באחד מקום. ויהי היום ויאמר הסרמן אולי תוליכני אל מקום המנוחה והנחלה'. וישארו עד מקום אשר אבל את הדנים. וירא את עצמותם שבורים ונמונים. וידע כי דימה להמיתו במקום אשר שם השינו. ויאמר בלבו הלך להרנך השכם להרנו'. ויחרוך בצוארו שניו ויחנקו ויפרסדו. ואחו בערפו ופצפצו. ויצמיתו. וירמסדו ומיתו.¹⁵

צורת הפרטן יחנק העלגום

וישב הסרמן אל ערת הדנים ויגד להם את תרמיתו. וכי חנקו וימיתו. ונשאתי לך את המשל הזה בעבור תרע כי יש תחבולות צוררות. ותונות רבות מעוררות". ועתה קח לך קשר נקשר בחוט השני. ותנקם מצפוני. ואל תקח הקשור כי אם לעיני בעלי. כי יחם לבבו" עליו. ויחשבו עליו כי חוט השני בשר חי חשבתו. על²⁰ כן מדרת לקחתו. וירדפו אחריו. וסבבוך מכל עכריך. ואתה תעוף לאט לאט. ותלך לפניהם מעט מעט. עד כואך אל המאורה. ושם תנקם מדרה. ויעש כן ויבא אל בית כלה ויקח קשור מקשורה". לעיני נערותיה ונעריה. וירצו הנערים אחריה. והקפוחו מכל עבריו. הם לרדוף. והוא לעוף. הם אחריה והוא לפניהם עד באו אצל המאורה וישלך הקשור לעיניהם. וירצו הנערים לקחת אותו. ויראו הצפוני במאורתו.²⁵ וירנפדו באבנים לעיניו. ויקח נקם מבניו. על כן איש נבורה בלי עצה טובה. נבורתו לאין נחשבה. ונבורתו בלי עצה ישהיתנה. קנה רצון לא ישבר ופשתה כהה לא יכבה". ולא נבור פתי איביו רועץ. כי בתחבולות תעשה לך מלחמה ותשועה ררב יעץ". ויאמר כלילה כן הוא אבל שנובה בעל תבונה ועצה. ורעת ומליצה. ולננע אזהביו רפא ירפא. ומניחו על אויבו לא ירפה. ויאמר דמנה כי שנובה כמו שאמר³⁰ רב פעלים. כאחד גדולים. אבל הוא אודבי. ומאמין בי. אולי בתרמיתי ארמהו. ובשוחה עמוקה ארמהו. כאשר עשה הארנבת לאריה. ויאמר כלילה איכה היה הדבר.

1) C'est-à-dire העלגום סן. — 2) Cf. *Mal.* II, 7. — 3) *Is.* XXX, 25. — 4) *Lév.* XXVI, 6. — 5) *Jos.* VII, 9. — 6) *Deut.* I, 9. — 7) *Is.* VIII, 7. — 8) Cf. *Is.* XXXIV, 4. — 9) Cf. *Deut.* XII, 9. — 10) *Sanhedrin* 72a. On y lit : הבא. — 11) "Qu'il y a des artifices qui deviennent funestes, et causent de grands embarras." Ce qui suit, est plus court que la rédaction de S. d. S. p. 102, l. 11 et suiv. C. et Gay. abrègent également. Tous parlent d'un joyau; mais le *fil rouge* qui doit expliquer le vol, "parce que le corbeau l'aurait pris pour de la viande crue", ne se trouve qu'ici. — 12) *Deut.* XIX, 6. — 13) Cf. *Jér.* II, 32. — 14) *Is.* XLII, 3. — 15) *Prov.* XXIV, 6.

אמר דמנה אמרו¹ כי אריה היה בארץ דשא ועשב ונהר. ארץ נחלי מים עינות ותדומות יוצאים בבקעה ובור². רבת חיות ובהמות ומראים. ופראים עמדו על שפאים³. ויהיו בעשבות הדרים מתעננים. אוכלים ושותים וחוננים. וכל זה אינו שוה להם⁴. כי האריה בחוקה ובפרך ירדה בהם. ויתקבצו ויבאו אל האריה (ויאמרו) לו אתה לא תוכל לצוד ממנו חיה. כי אם ביניעה ובצדיה. ועתה נתן לך ככל יום חיה ותשבע ולא תיגע. ונחיה גם אנחנו ולא ננוע⁵. אבל השבע שלא תשחית לנו ולא תרע. ויאמר האריה אני אשבע. והקים להם בריתו והקימו גם הם בריתם. ויהי היום ויפל ארוחתו על הארנבת. ותדו נאנחה וכואבת. ותאמר לאחיה ולאחיותיה. שואלת אנכי מכם שאלה. ואולי בי מן האריה תהיה לכם נאולה. ויאמרו מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך ותעש⁶. ותאמר אלך אל האריה לאט לאט. עד יעבר עת אכול האריה מעט מעט. ואחריו כן אעשה בערמתי. אילי תועילני ותועילכם עצתי. ויאמרו לכו כי פעמים רבות הגבור יקוץ. במעט קש או מוץ⁷. ותלך הארנבת. פעם לבת פעם שבת. עד אשר האריה התאנף. והיה כי רעב והתקצף⁸. ויקם ממעונו. בחמתו ובחורונו. מצפה כל מה⁹. ועל כל נבעה רמה¹⁰. עד אשר עלה אל נבעה נשאה¹¹. וירא והנה ארנבת באה. ויאמר לה אנה אחרת. ומדוע לא מדרת. ואנה עדת החיות. וקול הדיות. ותאמר שלחוני אליך בארנבת עדתי¹². ויהי בדרך והנה אריה לקראתי. ויקח הארנבת ויאמר החרישי ושמרי ראשך. ומלטי את נפשך¹³. ואמר לו מנחה היא למלך שלוחה¹⁴. כי עלינו לתת לו ככל יום ארוחה. ויאמר לי תאות המנחה. ולי תכון הארוחה. ולי כל המקום הזה וכל מרעהו. וכל אשר אתה רואה לי הוא¹⁵. והארנבת תלך עמדי. ואיש לא יצילנה מידי¹⁶. ויאמר לו הראני אותו ותבחן אמריך. למה אמיתך¹⁷. ותוליכיה למקום מים נקיים. באר מים חיים. ותאמר זה נה האריה ובו מעונתו. ועתה שאני בחיך מפני איטתו. ותאמר לו הבט לכאר ותראדו והארנבת עמו. ולא יפחד ממך ולא ימוש ממקומו. ויבט צלו במים וצל ארנבתו. ויתמרמר אליו ותשבר מפרקתו¹⁸. ותושע הארנבת את כל החיות ואת אחיותיה. כחכמתה ובתחבולותיה. ויהיו כל ימיהם רועים למעריגים. דשנים ורעננים. אוכלים ממתקים ושותים משמנים. ושקמים ושאננים.

צורת האריה והארנבת וצלם כבוד

ויאמר כלילה אם תוכל על שנוכה להצמיתו. ומבית המלך להשביתו. מדרה והאבירדו¹⁹. וממעלתו הורידהו. כי קצה במעלתו נפשותיו. ומיום הבאותו אל המלך ירד מראשותיו²⁰. רק השמר לך ושמור נפשך מאד²¹. פן במלך אל²² תמרד. ובנעימותו חבנר. ואל תעש למלך רע. ורע כי לא תקצר כי אם אשר תורע. ואל תקרב לחבלו. אם חרה יחרה לו²³.

1) S. d. S. p. 103, l. 12. — 2) Deut. VIII, 7. — 3) Jér. XIV, 6. — 4) Cf. Est. V, 13. — 5) Cf. Gen. XLII, 19. — 6) Est. VII, 2. — 7) „Souvent un peu de paille ou de balle suffit pour briser un héros.“ יקץ paraît être le nifal inusité de קצץ avec l'imparfait en 6. La sentence manque dans les autres rédactions. — 8) Is. VIII, 21. — 9) Faut-il lire : במה? — 10) Ez. VI, 13. — 11) Is. XXX, 25. — 12) „Avec un (autre) lièvre de ma communauté.“ — 13) I Rois, I, 12. — 14) Cf. Gen. XXXII, 19. — 15) Ib. XXXI, 43. — 16) Osée, II, 12. — 17) I Sam. XIX, 17. — 18) Dan. VIII, 7, et I Sam. IV, 18. Entre les deux phrases, il manque אל תיך. — 19) „באבירדו.“ — 20) Cf. Jér. XIII, 8. — 21) Deut. IV, 9. — 22) Biffez ce mot. — 23) I Sam. XX, 7.

ואחרי כן נמנע דמנה לבוא אל המלך לחוותו. ותכל נפש האריה לראותו. ויהי
היום ויבא אל האריה בעינים דולפים. ופנים זועפים.

צורת האריה ודמנה

בראות האריה את דמנה. שב נרכה והלום. ויאמר לו השלום. ויאמר דמנה
אלהים ישמיד צריך. לו יהי כדכריך. אדוני המלך אל תרכה עתה מליך. דבר סתר
לי אליך. ויאמר דבר ואל תשמע קולך. ושומע אין לך. ויאמר דמנה אם אני
היום סתורי דברים. יאבד לב המלך והשרים. ואני מפחד כי המלך לא יאמין לי ולא
ישמע לקולי. אבל עלי לדבר עם אנשי שלומך בלש. ובמתקוממך אתקומם.
ולדרש ולחקר על אהיבך וקדאיך. ועל אויבך ועל שונאיך. ואירא להגיד אל המלך
הדבר אשר אצפון בין צלעותי. ואמרת לי לא אוכרנו ויהי בלבי כאש בוערת עצור
בעצמתי. ויאמר האריה כבר נודע לי כי האמונה כאחות תחבקך. דבר כי תפצתי
צדקך. ויאמר דמנה הגד הגד לעברך. כי שנובה לצנינים בצדך. ויקבע כל ראשי
הגודר החזק והקרב. לזבח שור ומריא וצאן לרוב. ויבאו ממקומם. קראים הולכים
לתמם. ויהי אחרי אכלם ואחרי שתותם. דבר עם כל אחד ואחד למחלקותם. ויאמר
ידוע תדע כי האריה נשחת מחשבו. וינע לכבו. ותפעם רוחו. ולא נודע כחו. וירל
כבודו. ואין לאל ידו. ואדע בשמעי דבריו היום. כי שור ננח הוא מתמול שלשום.
ואתה אדוני המלך כבדתו וקרבנו. וכמעט על כסאך שמתו. ומי יודע לעת כזאת
למלכות הגעת. ואתה אדוני המלך לא ידעת. ועתה התאזר חיל ולבך הבר. כי
עליך הדבר. כי חק המלך החכם עם שלישי שהוא אהבו. שלא יעלה למרד מצבו.
לבלי רום לבבו. ואתה ידעת כי כל שור ננח ידבו חללי. ולא ישמרנו בעליו.
ועתה ידך מעליו אל תקל. והשור יסקל. פקח עיניך ופתח אוניך. להשמיד את
מוניך. ואם תוסיף להתהלך עמו בזאת המחשבה. עוד לו אך המלוכה. ודע כי
האנשים הם שלושה. שנים מהירים ואחד עצל. והמהיר אחד יתחוק בלא להבהל.
ולא להתעות. כי תקראנה אותו צרות רבות ורעות. אבל יבקש דרכים להצלתו.
ולהציל לו מרעתו. והמהיר השני טוב ממנו כי ישמר מכל משמר. מרם נפלו במכמר.
ומהיר מכל מטר מער. איזוהי חכם הרואה את הניולד. אשר יראה מרחוק את הפח.
ומידו ברח יברח. ונשמר מן החלי מרם חלותו. ומן האד מרם חנותו. והעצל הוא
איש אשר יסכל בדעתו. מתרפה במלאכתו. ומחסרו בכוב שוה. כל היום התאוה
תאוה. ולבבו מקול עלה ימם. ויהי לו למרמם. ושלשתם כמו שלשת הדנים. ויאמר
האריה איכה היה הדבר. ויאמר דמנה אמרו. כי אנם מים עמוקים. היו בו שלשה
דנים. האחד מהיר והאחר ערום והאחד עצל. ויהי ביום עברו על האנם שני ציידים.
ולצוד באנם היו למחרתם נערים. בראות זאת הדן המהיר לצאת ממבוא האנם אל
הנחל מדר. וישב במעמקי הנחל. וישב דן הערום במקומו. עד באו שני הציידים איש

1) *I Sam.* XIV, 16; voy. *Ibn Djanâh, Lexique*, col. 175. — 2) *Gen.* XXX, 34. — 3) *Jug.* III, 19. — 4) *Ib.* XVIII, 25. — 5) *II Sam.* XV, 3. — 6) *Jér.* IV, 9. — 7) *Cf. Ps.* CXXXIX, 21. — 8) Pour בלבי; ce n'est pas biblique. — 9) *Jér.* XX, 9. — 10) *Job*, XXXIII, 26. — 11) *Cf. Nomb.* XXXIII, 55. — 12) *I Rois*, I, 19. — 13) *Is.* VII, 8. — 14) *Gen.* XLI, 8. — 15) *Cf. Is.* XVII, 4. — 16) *Ex.* XXI, 29. — 17) *Cf. Est.* IV, 14. — 18) *I Rois*, I, 18. — 19) *Deut.* XVII, 20. — 20) *Ex.* XXI, 36. — 21) *Ib.* vers. 29. — 22) *I Sam.* XVIII, 8. — 23) *Jon.* IV, 6. — 24) *Talmud Tâmtid*, 32". — 25) *Prov.* XVIII, 9. — 26) *ib.* XXI, 26. — 27) *S. d. S.* p. 107, l. 10.

בחרמו. ויסגרו את מבוא המים. כי היו מי אפסים. ויאמר הערום איך לא נשמרתי סן הסער הזה ומן הועם. חטאתי הפעם¹. הן ראיתי בכור מות לעיני. ולא העילתני ערמתי כי הבדילוני רעיוני. ועתה איה תבונתי. ותחבולות ערמתי. ויעש נפשו כמת וישחה סתום עינים. כאשר יגור הקנה במים². ויחשבוהו מת ויקחוהו. ולשפת הגהר הוציאוהו³. ויניחוהו. אוי קם ומהר. לנפל במעמקי הגהר. ותהי לו בערמתו תשועה. אבל בניעה. והגן העצל הולך ושב עד נפלו בחרם המורה. בעצלתים ימך המקרה⁴. ואתה אדוני המלך דאכילו לענה וראש. בטרם ישקך באחרית מי רוש. ויאמר האריה הביעתי חירותיך. ולא הביעתי אל אחותך⁵. אבל לא עלה על לבי. כי שנובה אחרי הטיבי לו ירב בי. וזאת לא יעלה ברעה. הישלם תחת טובה רעה. ויאמר דמנה לולי הטיבך. לא היה אויבך. כי לא עובת מעלה אשר לא הבאותו אליה. ולא ממשלה אשר לא המשלתו עליה. ונתת לו נשק להלחם בך. בקשתך ובחרבך. ותשימיה באוכלי פתבנך. לתת חרב בידו להרנך⁶. כי אם תשקוט נבל יחרידך. ואם תעלה יורידך. אם תכבדו ינבלך. ואם תבינו יחבלך⁷. וכל מה שתוסיף לו מעלה גדולה. יעלה עליך מעלה מעלה⁸. והנבל לא ישרת המלך כי אם לעניו ורישו. ואם יעשיר ישוב לזרעו ולשרשו. והוא⁹ כונב הכלב אשר בהיותו אסור יישר. וכי ינתק יעותו כאילו נקשר¹⁰. ודע אדוני המלך כי כל אשר לא ישמע לדברי אוהב ואל מצותו. לא יועילנו טוב עצתו. ותצר לו משובתו. ויהיה כמו החולה אשר ימאס דברי הרופא ורפואתו. ויאבד הכלי תאותו. ומבחר הרעים אשר לא יחליק. ומבחר המעשים אשר תטיב אחריתם. ומבחר השם אשר יעידון לו הישרים. ומבחר המלכים אשר לא ישרתו רשעים. ומבחר העשירים אשר לא אץ להעשיר. ומבחר הידודים אשר לא ידין את חברו. ומבחר כל אשר יעטה ענוה. ואמרו אילו שכב איש על מפרש שכולם נחשים. וצפעונים מפרישים¹¹. לא באה בעיניו שנה. כן מפני רע לא ינום ליראתו משטמה וטטנה. ויאמר האריה דברך מאד העתרת. ואיבתך לשנובה לא הסתרת. ולו היה שנובה כדברך אויבי. אין בו יכולת להלחם בי. הגה הוא אוכל עשב ואיך יוכל לי¹². והוא מאכלי. אף כי לא יוסיף על רצוני ולא ינרע. ולא מצאתי בו מאומה רע. ולא אמצא להרע לו מקום בלכבי. ולבגד בו לא עלה במחשבי. אחרי אשר כבדתיו. והגדלתיו. והעשרתיו. ולרע לקחתיו. ולמען בחרתיו. ולראשי הגדוד הללתי. ואיך אשוב לגדפו. ולהרע לו ולחרפו. ואיך נפשי אכזיב. הי נשפך את דברך לא אשמע ולא אקשיב. ויאמר דמנה אל תאמר כי הוא לך למאכל. כי הוא יפתה וגם יוכל. כי שנובה לא יוכל לך בנפשו. כי אם בנכלו ובכחשו. הקדילי אליך. גרודך וחיליך. ואמרו כי בא לך¹³ הילך יום אחד ולא ידעת יצרו. אל תאמן במאמרו. ואל תשען בדברו. והשמר פן יקרך אשר קרה אל הפרעשו. ויאמר האריה איכה היה הדבר. ויאמר דמנה אמרו¹⁴ כי כנס ישוב במסת נשיא ימים רבים ויהי בגדילי השמלה נפשו טומן. והיה דשן ושמן. ויהי כל ימיו בשמחה ובמשטה. בשר נבורים יאכל ורם נשיא דארץ ישתה¹⁵. כי היה הולך אליו בלש. ואכל מבשרו

1) Ez. IX, 25. — 2) I Rois, XIV, 15. — 3) Eccl. X, 18. — 4) Cf. Job, XIII, 17. Peut-être faut-il lire, — 5) Cf. Ez. V, 21. — 6) „Si tu t'affermis, il te perdra” — 7) Deut. XXVIII, 43. — 8) S. d. S. p. 109, l. 1. — 9) Gay. „come ara corva é tuerta” — 10) Gay. „si algun homo ficiere cama sobre las colebras ó víboras”. — 11) Ajoutez : בשר ואני אוכל בשר. — 12) Ms. deux fois. — 13) S. d. S. p. 110, l. 10. — 14) Cf. Ez. XXXIX, 18.

ושותה מדמו מעט מעט. עד אשר בא הילך לזאת הפרעוש. וישקוה מי ריש. כי אמר לו הבנם לין מה הלילה. לדם מתוק ולחמדת¹ שמלה. ובהיות הנשיא בתחלת נדמו. הציקה הפרעוש לשתות מדמו. ויקם הנשיא ויצא אל שפחתו. ותנער שמלתו. ויברח הפרעוש. וימצא הבנם רענן כבדוש². ויכרו וישימהו ממושך וממורס³. והפרעוש נמלט.

5

צורת הגעיה המנערת והפרעוש והבנם והאיש שוכב בסשתו

ונשאתי לך המשל הזה כי כל סוג לב מעשות רע לא יחדל. ואם היה עני דל. כי יעיר עליך נדודיך וחיליך. ואם אתה לא תראנו ולא⁴ תחמל על נפשך. חמול על עבדיך. ועל אנשיך. או התעוררה נפש האריה אל דברי רמנה. ויאמר האריה הבה עצה על התנכלו. ומה לעשות לו. ויאמר רמנה בעל השן החולה⁵ יוצאה. והאבילה הכבדה יקאה. והצר הצורר יומת. כי לא יסור מצורר כי אם נצמת. ויאמר האריה אני רואה על שנובה ותמצאני אשמה. להרנו בערמה⁶. עד אשאלה⁷ על מה יריבני⁸. ויחרד רמנה חרדה. ויאמר באה הקפדה⁹. או יבחן את שנובה בבור עצתו. וענתה בו צדקתו¹⁰. ועתה תגלה רעתי. ואתי תלין משונתי¹¹. ואני אנה אוליך את חרפתי. ואחרי בן התאמץ להתעולל על שנובה בתרמיתו. ויבקש המיתו¹². ויאמר לאריה התניד מורך לבונד מבוסה. לא טוב הדבר אשר אתה עשה¹³. רע כי אם תניד לו מעלו. ונלחם כך ויקהיל עליך קהלו. ויעיר חילו איש על דגלו. ויפקוד נדודיו. וצבאו ופקודיו. ואם לא נלחם כך. כי לא יועידך. יבקש תחבולות להכחידך. יסורר על כל סביבותיך. אנשי מצותך¹⁴. ונשא כל אשר בביתך¹⁵. ואם להניד עניו חדלת. הוא ימות ואתה את נפשך הצלת¹⁶. ויען האריה ויאמר המלך בלי לחקר לא יתכן. ולא נכון לעשות כן. כי על המלך הנכון לחקר על רשע ונבר. וכבוד מלכים חקור דבר¹⁷. אף כי אני יודע דעת שלמה. כי על שנובה עון ואשמה. ואם הרעותי לו לא ידעתי על מה. ואתנקש בנפשי אלו המיתיו בלי חקור חקר. או עשיתי בנפשי שקר. ויאמר רמנה עורה והקיץ מן נומך. השיאוך ויכלו לך אנשי שלומיך¹⁸. ועתה תן לבך אל מאמרי. היקרך דברי¹⁹. הבט פני שנובה בבואו אליך בפנים נועמים. כאשר יתנב העם הגבולים²⁰. והוא מבוהל כאלו מחשב לרצח. או עמך להתנחל. ויאמר האריה אם יהיו דבריך בצדק ובמישור. סקל יסקל השור²¹. וידע רמנה כי בדבריו את האריה הסית. והודו נהפך עליו למשחית²². ויאמר רמנה אלך גם אל שנובה אל וכולו. אלי יפותה ונוכלה לו²³. אבל במאמר האריה תהי הליכתי. ולא ישית לב למרמתי. ואמר לו אלך אל שנובה לננוב לבבו. ולדעת מחשבו. ויעש כן ויבא אל שנובה²⁴ בעין בוכה. ובריוח נמוכה. ויחרד שנובה לקראתו. באהבתו אותו. ויאמר השלום. ויאמר רמנה מה לך ולשלום. ומתי יהיו אנשי חסד שלמים. ואיזה זמן שלו בו תמימים. ומי שפקד עליו רע מעלליו. ישב בדר וידם כי נפל עליו²⁵. ומי זה נבר ולא נחשל. ומי זה ירוץ ולא יכשל. ומי זה נדל באיבו. ולא (בא) יום אירו²⁶. ומי זה שאל

1) Peut-être : ולחם : Gay. „caliente“. — 2) Cf. Osee, XIV, 9. — 3) Is. XVIII, 2. — 4) Ms. Ex. XXI, 14. — 5) Ex. XXI, 14. — 6) Job, X, 2. Ms. א. — 7) Cf. Ex. VII, 25. — 8) Cf. Gen. XXX, 33. — 9) Job, XIX, 4. — 10) Ex. IV, 26. — 11) Ib. XVIII, 17. — 12) Is. XLII, 12. — 13) II Rois, XX, 17. — 14) Ex. III, 19; lis. בעט. — 15) Prov. XXV, 2. — 16) Jér. XXXVIII, 22. — 17) Nomb. XI, 23. — 18) II Sam. XIX, 4. — 19) Ex. XXI, 28. — 20) Cf. Dam. I, 8. — 21) Jér. XX, 10. — 22) Lam. III, 28. — 23) Cf. Prov. VI, 15.

מגדב¹ ולא נכלם. ומי זה רעה רשעים וישלם. ומי זה שנה בזה ולא נשחת. ומי זה רעה אריה ולא נחת. ומי בכל אשר שרתו מלכים. ולא היו באחריתם נבוכים. ומי ישכב לזהמים². יהיו ימיו מעטים.

ויאמר שנובה הנה שאונך העמידני מרעיד. ורב עצמותי הפחיד³. ותוכחתך הצמיתתני. תעה לבכי פלצות בעתתני⁴. הנידה לי אשמתי. מה פשעי ומה חטאתי⁵. ועל מה מר מר תצרך⁶. ועל מה אתה נאנח. האם האריה חסר טרפו. ויחר עלי אפו. ויאמר דמנה אתה ידעת מיום ידעתך. את העבודה אשר עברתיך⁷. אני מיום ראו עיני עיניך. ברית ביני וביניך. על כן לא אמתיק עליך סוד. ועל דמך לא אעמר. דע כי האריה אשר היו עמו תענוניך. מתנחם לך להרגך⁸. וכל מי שהוא האריה אדוניו. היו לחרפה לשכנו⁹. כי אמר אל עבדיו כי שנובה ישר בעיני עבי צוארו. ומשמן בשרו. על כן אשחטו. ומעירו אפשיטו. ותראה בשרו לבן ואדמרם. ואכלתם בשר ושתייתם את הדם¹⁰. ובשמעי העצה להגיד לך מהרתי. חשתי ולא התמהתי¹¹. בשמע שנובה את דברי דמנה. ויאמר אהה כי איש שלומי. אשר בטחתי בו אוכל לחמי¹². וישב נדדם ומשתומם. כי עליו האריה לאויב יקומם. ויאמר אל דמנה מה עשיתי אל האריה ואל עבדיו ומה חובי. כי בוגד בגדו כי¹³. אין זאת כי אם נרגנים הסיתי¹⁴. את האריה יקושי. חנם חפרו לנפשי¹⁵. או בוגד הפך¹⁶ לי לאיבה אהבתו. וישחת בשחיתותיו עצתו. ויקרהו כאשר קרה אל העוף שנקרא כלשון ערב בטח¹⁷. אשר ראתה אור כוכב במים ולדנ חשבחתו. ותלך לצוד ולא מצאתהו.

צורת השק והלבנה והמים והעש ובשה וצורת לבנה והרג

20 ותשב ממחרת ותרא צורת הרג במצולה. ותלך לצוד אותו כאשר בתחלה. ער אשר עובדתו. כי לא מצאתהו. ותאמר מחשבות הבל חשבתי. אך לשקר שמרתי¹⁸. כן חשבו עלי מחשבות און בוגדים ברהבם. וקסם ואלייל בתרמית לבם¹⁹. ויאמן האריה דבריו נרנן אשר כוב בפיו יקר. דרו ודונו מלב דברי שקר²⁰. עצמו מצמיתי אויבי (שקר)²¹. תאלמנה שפתי שקר²². ואתמה על האריה אשר לא הייתי עמו שובב. אבל התהלכתי לפניו באמת וביישר לבב. ועתה יארוכ לי במסתיו²³. ויחשבני לו כצרו²⁴. ואילו בחטאי מלפניו נגרשתי. החרשתי. ואכן לא לכדני במעלי. חף אנכי ולא עון לי²⁵. ובהמצא העון ימצא כפרו. בנכסי המעוה וכעשרו. ואם עוני לא ימצא. במה ירצה. ואין איש נשמר את רעדו מכל משמר. ואין תירוש אשר עמד טעמו בו ורחיו לא נמר²⁶. וחק משביל עם רעו. לעביר על פשעו. ואם הפשע עבר על נבוליו. ונתן פדיון נפשו ככל אשר וישת עליו²⁷. ואם האריה יחשב לי פשע בלי מחשבה. על כל פשעים תכסה אהבה²⁸. כי פירו לא המריתי. ויום אנוש לא התאיתי²⁹. ואם יום עליו קצפי³⁰ וזעפי. ומיתי כל יעבר פי³¹. ואם דבר אלי בזעמו. דברתי³² לאט עמו. וידעתי כי כל

1) Arab. من اللام: Gay. "à las vilas"; C. stulto. Peut-être faut-il. — 2) Ps. LVII, 5. — 3) Job, IV, 14. — 4) Is. XXI, 4. — 5) Gen. XXXI, 36. — 6) Cf. Soph. I, 14. — 7) Cf. Gen. XXX, 26. — 8) Ib. XXVIII, 42. — 9) Ps. LXXXIX, 42. — 10) Cf. Es. XXXIX, 17. — 11) Ps. CXIX, 60. — 12) Ib. XLI, 10. — 13) Jér. V, 11. — 14) Ms. העיני — 15) Ps. XXXV, 7. — 16) Ms. חסר. — 17) المطعة. — 8. d. S. p. 115, l. 7. — 18) I Sam. XXV, 21. — 19) Jér. XIV, 14; Ille. — 20) Is. LIX, 13. — 21) Ps. LXIX, 5. — 22) Ib. XXXI, 19. — 23) Cf. Ib. X, 9. — 24) Job, XIX, 11. — 25) Ib. XXXIII, 9. — 26) Cf. Jér. XLVIII, 11. — 27) Ec. XXI, 30. — 28) Prov. X, 12. — 29) Jér. XVII, 16. — 30) Ms. קצפי. — 31) Ps. XVII, 3. — 32) Ms. דבר.

מבקש חלקות רעו בעצתו. וזמן הרומאים בחלותו. וזמן השופטים בהשפסו. לא ימש מחסאו. כי השחית עצו והסוף מחלה. ובמשפט נמצא עולה. או אולי קצף עלי בחק המלכים. אשר יקצפו על אשר ואין לקצוף. וירצו ויכספו לאשר אין לכסוף. אבל אף על פי כי חק האריה שמת ושארף. יכסוף לפרוף. על כן אמרו השוחה בשבלת מים דמו בראשו. ומוכל אצבעו בשמן המלך מתקש בנפשו. ואולי דודו⁵ אשר נתן עלי. וחסדו אשר המה אלי. סבה להזכיר עני. ולהקריב אסוני. כמו אלה עבתה יפה. פוריה וענפה. ויהי לה יפיה ורב פוריה. סבה לענפה לכל עובר לכות. וסרת תלולים במזמרת. וישם פרוחיה לבו. ואת הגמישות הסיד התו. וכמו התאסם הזכר מן התכיים אשר אם ירדפו צייד. יעוף בכבד ונבו ונלכד. והיה לו כבד ונבו לאידו ולצרתו. עשר שמור לבעליו לרעתו.¹⁰

צורת הסוס והמאס והאלה

וכמו הסוס המאון. אשר אם רוכב עליו יאצוהו. המה ימיתוהו. או גם יש נכבד אשר עדת מרעים הקיפוהו. ולקחת נפשו הרדיפוהו. והכתיירוהו רשעים. כי יחמדוהו. עד אשר יכחידוהו. כי אנשי רמים. הרבה מאד מן התמימים. או אולי תלאות תבל והקורות. אשר הם על הברואים נגזרות. ואין מי יוכל לדחותם. או רע להרחיק אותם. כי אם יודע כל נעלם וכל רו. המבליג שד על עני. אשר אין חקר לגדולתו ולגדלו. מציל עני מחוק ממנו ועני ואביון מנחלו. והוא יכשיל האריה וידיו. וסר ממנו רוחו. והוא יעביד לאיש הפיל ויכבוש. וירכב עליו וכמעט בו יחרש. והוא ישלח את האפעה והגחש להסיר חמתה. והוא רבת בנים ישכל. משיב חכמים אחר ודעתם יסכל. ומשיב מהיד לעצל. ונבוד לחלש ולא יוכל להגצל. ונס רבות פעמים.²⁰ ירעיב חכמים. כזאת וכזאת יעשה בורא הכל. אשר כל יכל. אשר לפניו עו וחרה וחרד וחרד. מלכותיה מלכות עלם ושולטניה עם דר ודר. והוא משיב ומציל. ודי זה צבא זה מרים ודי זה צבא זה מספיל. ויאמר רמנה כבר דרביית אמריך. ולמה תדבר עוד דברך. אין האריה מחשב מאמה מכל מחשבותיך. כי לא מחשבותיו מחשבותיך. לא יחשב כי אם לבגד. ובכל רע לפשע ולמרד. ומחשבותיו²⁵ בכל יאות לכבד. להשמיד להרג ולאבד. והתחברותו מתוקה בראשונה. ואחריתה מרה כלענה. ויאמר שנוכה כן דברת. כי המתקני בראשונה דבש בחבורתו. ואני ידאתי שאמנם באחרונה מרורות לענתו. ומה לי לחבורת האריה לולי צרתי ושברו. כי אני אוכל עשב והוא אוכל בשר. אי לי לתאוו ולבצע. אשר שניהם סבת כל ננע וכל פצע. ושניהם הוניעני. ולצרה הזאת הגיעני. הבוני פצעני. והייתי כמו³⁰ הדבורה החזנה על פרח העשב הנקרא בלשון ערב נילופר. ותנעם באכול צצתו ועליה. עד אשר נסטה כבא השמש עליה. כי חק צצתו להסגר כבוא השמש. ולהפתח מן המסגר אשר נסגרה בו אמש.

צורת היבירים והגילופר

1) *Ex.* XXXVI. 3. — 2) *Ps.* XVII. 12. — 3) *Is.* XVIII. 5. — 4) *Ib.* — 5) *Ecd.* V. 12. — 6) *Cf. Ps.* XXII. 17. — 7) *Cf. Hab.* I. 4. — 8) *Amos.* V. 9. — 9) *Ps.* XXXV. 10. — 10) *Is.* XLIV. 25. — 11) *Dan.* III. 33. — 12) *Ib.* VI. 28. — 13) *Ib.* V. 19. — 14) *Ms.* نیلوفر — 15) *Prov.* V. 4. — 16) *Cant.* V. 7. — 17) *S. d. S.* p. 118, l. 4. — 18) „nénaphtar“.

ומי לא ישבע בדי מחיתו. יחמם כנפן בסרו וישלך כוית נצתו¹. ויהיה כמי² הזכוב אשר לא ישבע מן הפרות ומן הנצנים. ויבצע במים אשר באוני הפיל חונים. או הפיל ישחיתו. ויכרו וימיתו. ומי שיעץ עצה טובה למי לא יודנו. כמי³ שישליך כספו בכצות ועוד לא יועילנו. או כמי שיספר באוני חרשים. או כמי שישאל רפואה מאנשים⁴. ויאמר דמנה עוב כל אלה הדברים ושמר ראשך. והמלט על נפשך. ויאמר שנובה ואיך אשמר ראשי. והאריה מבקש נפשי. ואילו האריה יחפץ בטובתי. ולא היה מבקש רעתי. המקנאים יסיתוהו בי. וספר כתב איש ריבי⁵. כי עדת מרעים. יפרידו בין שני רעים. ויפרו אחותם. כשקריהם ובכובותם. כאשר עשה הזאב וכן איה והעורב. ויאמר דמנה איכה היה הדבר. ויאמר שנובה אמרו⁶ כי אריה היה ביער אצל הדרך ולו שלשה רעים זאב ועורב וכן איה. הם יושבים במסתרים. ויעבדו אנשים סוחרים⁷. ויתעה להם נמל ויבא עד האריה וחבריו. וישאלוהו האריה בעד כל דבריו. ויאמר אני אעורך ואני אועילך. מה תאמר נפשך ואעשה לך. ויאמר הגמל אני באתי אל הדרך. הגני בידך. ויאמר האריה אני אחיה לך לעורה. שבה אתי אל תירא⁸. וישב הגמל עמו. ולדע נאמן הקימו. ויהי היום ויצא האריה לצוד מחיתו. והנה פיל אחד לקראתו. ותעל המלחמה בכח ידיהם. וינצו שניהם בשדה ואין מפריד ביניהם. עד שפך דם עליהם⁹. וימחצוהו הפיל ויבצעו בצע. ויכרו בשניו הכה ופצע¹⁰. וימלט האריה מידו ננוע מכה ומענה. ננש והוא נענה¹¹. וילך הפיל שלו אל מעונתו. והאריה נדחף אל ביתו¹². ולא היה לו לצוד כח. ולא קמה בו עוד רוח¹³. וישאר האריה ורעיו. שפלים ונרכאים. רעבים גם צמאים. והארי נדהם כי אמר הגני נבזה ורוח. האחיה מחלי זה¹⁴.

צורת האריה והפיל

והא טרפנו ננרע נרע. האם תמנו לנרע¹⁵. ומפני הרעב אין לנפשותינו מרנוע. אחרי תתי לכם בשר בערב ולחם בבקר לשבע¹⁶. ויאמרו לו מה נעשה לך. אין לאל ידינו לעבדך. האלהים מצא עון עבדך¹⁷. ויאמר האריה אין בידי כי אם להללכם בפלי. ברוכים אתם כי חמלתם עלי. ועתה שוטטו לצוד טרפי ומרפכם. ומצאו מרנוע לנפשכם¹⁸. ויצאו מעמו עצובי לבכות. ויאמרו לכו ונחשבה על הגמל מחשבות. ויאמרו איש אל אחיו מה לנו ולגמל איכל עשבותינו. כי לא מחשבותינו מחשבותיו. ולא עצתנו עצתו. ולנו אין שוה להחיותו. לכו ונועץ אל המלך מפלתו. פן יבולע למלך ולכל העם אשר אתו¹⁹. ויאמר בן האיה המלך לא ישחט את הגמל ולא ימיתו. ולא יפר בריתו אהו. ויאמר העורב אל תאמרו לא ימיתו ולא יחיתנו²⁰. אני אשחטו וילך²¹ אל האריה.

צורת האריה והעורב וכן איה

ויאמר לחם האריה המצאתם לרעבוננו פדיום. אל פשטתם היום²². ויאמר העורב לא תמוש לעולם עצה. מאנשי המליצה. אם על המלך טוב נכרית ממשמעתנו²³.

1) Job, XV, 33. — 2) S. d. S. p. 118, l. 8. — 3) Ms. כמו. — 4) Lis. מאנשים. — 5) Job, XXXI, 35. — 6) S. d. S. p. 119, l. 5. — 7) Cf. Gen. XXXVI, 28. — 8) I Sam. XXII, 23. — 9) I Rois, XVIII, 28. — 10) Cf. I Rois, XX, 37. — 11) Cf. Is. LIII, 5 et 7. — 12) Est. VI, 12. — 13) Job, II, 11. — 14) II Rois, VIII, 8. — 15) Nomb. XVII, 28. — 16) Cf. Ec. XVI, 8. — 17) Gen. XLIV, 16. — 18) Jer. VI, 16. — 19) II Sam. XVII, 16. — 20) Cf. Hab. II, 17. — 21) Lis. ילכו. — 22) I Sam. XXVII, 10. — 23) „Nous excluons de notre domesticité“.

הפחיתות והמכללות. ונחיה ולא נמות.¹ אדוני המלך הגמל הזה אין מעצר לרוחו.² ולמלך
אין שזה להגחיו.³ ועתה מעדנו ממשעתך אל הגבלה.⁴ תנה לנו בשר ונאכלה.⁵
ויהי אף האריה.⁶ הלהפר ברית ושבויה לבנות. אעשה הרעה הגדולה הזאת.⁷ ויאמר
האריה הלא ידעתם את כריתנו אשר כרתנו עמו. מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו
את דמו.⁸ ואיך לא תשמרו אחותכם. ולא תזכרו ידידותכם. אברהם האמונה ונכרתה
מסיכם.⁹ ויאמר העורב כן דברת אדוני המלך אבל באחד יסרה איש אנשי ביתו.
ובאנשי ביתו יסרה את משפחתו. ובמשפחתו יסרה לארץ אנשי מולדתו. ובאנשי
משפחתו יסרה המלך את אשר מחיתו אתו. ואתה תראה הצרה הבאה עלינו.
וחסרנו מאכלנו. אני אנקד מאלתנו. והיינו נקיים משבותנו.¹⁰ וישמע האריה את
מענו. וישר הדבר בעיניו.¹¹ ויברכו. וילך העורב לחבריו ויאמרו לו מה עשית ויגד
אליהם כל אשר קרהו.¹² ויאמר להם נוער לפני האריה שלשתנו.¹³ ונספר חסר
מבלתינו. ויתגרב כל אחד אל המלך בנפשו. ויחייב לו את ראשו.¹⁴ ונורה למלך
על המיבו עלינו. ועל נסותו חסרו אלינו. ואנחנו אם יכלנו על סרף הביאנוהו. או
על מאכל המלך השיבונוהו. ולא נשאר לנו להתגרב בנדיבותו. בלתי אם ניתנו.¹⁵
ויאמר כל איש ממנו לאריה. יקום המלך ויאכלנו ואל יכאב. למלא נפשו כי ירעב.¹⁶
יסעד כי לבבו ויקמו. ולא ימות לשחת ולא יחסר לחמו.¹⁷ ויעשו כן ויבאו ארבעתם
אל האריה.

צורת הגמל וכן היה הזאב והעורב

ויען העורב יחי המלך אתה חלית ובפצעך.¹⁸ התענית. ובחליך חלינו. ובהתענותך
התענינו. ועתה הנה נותנו לפניך. עשה לנו ככל המושב בעיניך. כי עד היום הזה
שובות רבות לנו קדמת. ולבך לכלכלנו שמת. ומעורך ממנו לא התעלמת. והאכלתנו
דרכ. לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב. ועתה אדוני אבל בשרי. ועצמי ועורי.
ורעב יום ינשך.¹⁹ אולי יחיה את נפשי. ויענו הזאב וכן היה לאמר החרש ומה תתגרב
בדבר לא יועיל ולא יושע. כי נותך את הארי לא חשביע. ויאמרו לו בנערה וחרו.
אין הקומץ משביע הארי.²⁰ ויאמר הזאב יאכלני המלך ונויתי חשביעו. ותרפה פצעו
ונגעו. ויאמר העורב וכן היה החרש. ומי האיש שיחפץ שיאחזוהו צירים וחבלים
וכאב. יאכל בשר הזאב. ויאמר בן האיה אבל יאכלני המלך ובבשרי יהיה נסער לבבו.
ויהי נחת לו בו. ויחשב והגמל כי כדברו כדבריהם. ושיבוהו חבריו כהשיבם אל
חבריהם. ונמלט גם הוא כהמלטם. כחקותם וכמשפטם. ויאמר אדוני המלך בבשרי
תאכל אתה ורעך כנפשוך שבעך.²¹ ונויתי שמנה. ועתה אכלני נא. ויאמרו לו חבריו
שוב דברת. ומכלנו התבוררת. ובנפשוך התגרבת. כי כלך מתקת ושרבת. ויקם האריה
אליז. וארב לו וקם עליו.²² ויהי אותו צמת. והכרו ומת. ויתקבצו אליו ויאכלוהו.
ואכלוהו ויכלוהו.²³ ויבגר האריה בגמל. גם הוא כחציר ימל.²⁴ על אשר לא חמל.²⁵

1) Gen. XLII, 2. — 2) Prov. XXV, 28. — 3) Cf. Est. III, 3. — 4) Ajoutez : וסור avant
ממשעתך, et traduisez : „soutiens-nous et cesse tes rapports avec cette charogne!“ — 5) Nomb.
XI, 13. — 6) Les paroles du lion commencent ici. — 7) Gen. XXXIX, 9. — 8) Ib. XXXVII, 26.
— 9) Jér. VII, 28. — 10) Cf. Jos. II, 20. — 11) I Sam. XVIII, 20. — 12) Est. IV, 7. —
13) Ajoutez : עמנו. והגמל עמנו. — 14) Cf. Dan. I, 10. — 15) Gen. XLVII, 18. — 16) Prov. VI, 30.
— 17) Is. LI, 14. Ms. ואל. — 18) Ms. ופצעך. — 19) „Il te fera oublier.“ — 20) Depuis ce
mot jusqu'à הארי est à placer l. 28 après l. 21. — 21) Talmud b. Berachot, fol. 3b. — 22) Deut.
XXXII, 25. — 23) Ib. XIX, 11. — 24) Jér. X, 25. — 25) Cf. Ps. XXXVI, 2. — 26) II Sam. XII, 6.

צורת האריה אוכל הגמל והזאב וכן איה והעורב

ונשאתי לך את המשל הזה בעבור האריה ורעיו. וקרוביו ומיודעיו. הלא תראה כי המים רכים נמקים. והאבנים קשים וחזקים. וברב דלוף הבית ימך המקרה בעצלותים¹. אבנים שחקו מים². אשר לו המלך לבדו יחפץ להחיותני. ועבדיו יעצוהו³. להצמיתני. עצתו תופר ועצתם תקום להמיתני. ואמרו כי השלטון הטוב התמשל לנשרים. אשר סביבותם פנרים⁴. ויאמר דמנה מה תעשה. ובצל מי תחסה. ויאמר שנובה אין לי כי אם להלחם בו ונגחתיו. אולי אוכל נכה בו ונרשתיו⁵. כי לא להתרפות ביום צרה⁶. ולא להתפשט ביום קרה⁷. ואין עם מננת לב מנוחה. ואין עם שאנת אריה הנחה. ומי יודע ימם כמים לבו. אולי אוכל נכה בו⁸. ויאמר דמנה לא לאדם לאור⁹. נפשו למלחמה. עד שיעשה תחבולות הערמה. וישים המלחמה אחר כל תחבולותיו. ואחר כן ילחם מלחמותיו. ואמרו אל תבוז לצר ואויב ולו באנשים. נבוז וחדל אישים¹⁰. כי אולי יעשה בערמה. אשר לא יעשה נבזר במלחמה. אף כי האריה יחסר שאננים. אשר כנבה ארוים נבדו וחסן הוא כאלונים¹¹. וכל בוזו אויבו יקרהו כמקרה נשיא הים עם עוף השמים. ויאמר שנובה ומה קרהו. ויאמר דמנה אמרו¹² כי עוף מעופף על המים נקרא בלשון ערב מיטונה¹³. דיה מקנן הוא ואשתו בחוף הים ותאמר לאישה בקש מקום לקננו. ולשמר בו ביצינו ובנינו. ויאמר אליה ואיזה מקום טוב ממקומנו. ולשמר בנינו ולשלומנו. והעשב והמים ממנו קרובים. ואנחנו בצל עצים וערבים. ותאמר לו פתי פתי הלא תדע. כי בשוא נלי הים שבלת מים תשטפנו¹⁴. ושואן הים בקש ירדפנו. וישאו קנינו. וביצינו ובנינו. ויאמר אליה לא יוכל הנשיא ביום¹⁵. לבא לימי. ומי זה נשיא אשר יעמד לפני. ותאמר מה תתהולל במלי שוא לחבר. כדבר אחר הפתאים תדבר. הלא תחבוש ולא תכלם. שים ירך אל¹⁶ פיך והאלם. האתה תוכל לגלי הים הגאונים. המים הוידונים¹⁷. אמת אמרו כי אין צר יצר לאויבו עד הכחשו. כהצר פתי לנפשו. הלא ידעת כי נץ יצודך. וצל נשר יבחיך. וביצריך כל רגל תזרום. ובניך כל רוח תסערם¹⁸. וזכור בעוף מנך¹⁹. ואל תבין קלונך. ומדוע בוזי מלדך שכחת. ועתה על מי בטחת. ומי לא ישמע לקול אוהבו. יקרהו מה שקרה לשרץ מים. ויאמר לה איכה היה הדבר.

צורת הזנב והנקבת כן השיטה

ותאמר לו אמרו²⁰ כי עין מים היו בה שני צפרים נקרא בלשון ערב בטוה ושרץ המים נקרא בלשון ערב מלחפאה²¹ וכל אחד מהם יאהב חברו כנפשו. ושואל את שלומי ודורשו. וידו אחר כן בהעצר השמים²². ויחסרו מן העין מים. ויאמרו שני הצפרים. נעוב המקום הזה ונתור מקומות אחרים. ויבכו את המלחפאה ויבכקרהו. ויפלו על צואריו וישקרו. ותאמר להם התעובו לצמא אחותכם. ואתם תלכו

1) Cf. Eccl. I, 18. — 2) Job, XIV, 19. — 3) G. n° 26. — 4) Cf. Nomb. XXII, 6. — 5) Cf. Prov. XXIV, 10. — 6) Cf. Prov. XXV, 20. — 7) Nomb. XXII, 6. — 8) Ms. לאמר — 9) Is. LIII, 3. — 10) Amor, II, 9. Gay. „Cuantos mas el leon, que es tan temido e tan fuerte.“ Traduisez: „Le lion manque de douceur.“ — 11) S. d. S. p. 124, l. 10. — 12) „goëland“, — 13) Cf. Ps. LXXXIX, 10 et LXXIX, 3. — 14) Lis. „le prince peut-il de sa mer etc.“ — 15) Lis. על: cf. Jug. XVIII, 19. — 16) Ps. CXXIV, 5. — 17) Cf. Job, XXXIX, 14—15. — 18) Peut-être: מינך „pense à un oiseau de ton espèce“. — 19) S. d. S. p. 125, l. 5. — 20) ساقطاً „tortue“. — 21) II Chr. VI, 26.

לדרככם. הלא תבכו על יבשת מים לצרתי. ומן המים למחיתי. ועתה שאוני עמכם. והולכוני אל מקומכם. ויאמרו לא נולידך כי אם במגדך פיד בעופפנו. ואל תשיבי דבר אל צופנו. ותאמר אנכי אעשה כדבריכם. אמצא חן בעיניכם. ויאמרו לה חרוק שניך בחצי המוט. ואל תפתחי פיד מן תמוטי מוט. ויקח האחר בקצרו והאחר בקצרו ויעופפו השמים. וישאורו במוט בשנים. וקראום העם והם אומרים. ראו 5 המלחמה בין שני צפרים. ותשמע המלחמה ותאמר זאת על אפכם. וכאשר פתחה פיה בדברה. נפלה על הארץ לאידה ולשברה.

צורת שתי צפרים נושאים במוט את המלחמה

ויאמר המיטונה לאשתו הבינותי משלך. ושמעתי קולך. אל תיראי הים ואל תפני אליו. ואל תפחרי ממנו ומשאון גליו. ותלדך האשה את ביציה ויצאו ילדיה. 10 במלאת מעריה. כשמע הים אמרתו. רצה לידע נבורתו. ואיך יוכל להשמר מן הים ומשאונו. ומרמיתו ומן נאונו. ויהי כהמלא הים. וכנשוא נדרות רבים. המביע את בניו בקרבו. ותבא המיטונה אל קנה ואין בניו בו. ותאמר לו אשתו מדוע לא שמעת מוסרי. הלא זה דברי. זה פרי פתיות פתאים אשר רנע תשמדם. כי משובת פתיים 15 תהדגם ושלות כסילים תאבדם. ויאמר לה אישה עתה תראה מה אעשה לים ולמלחו. באצי להבותו ולהריחו. ויאסף אליו כל בעל כנפים. כל צפור כנף אשר תעוף בשמים. יספור להם את כל אשר קרהו. ואשר דבר להם. ואשר ענהו. ויאמרו לו המעט הותך כווי וממקומך גולה. ואתה איש רש ונקלה. ואל מי הרבית חיליך. ותנח כנדרותיך. ותהלח מים ברנליך. זה הים גדול. ונורא מאד ומי יכילנו. ומי יוכל לדון עם שתקיף ממנו. 20 ויאמר המיטונה חזקו עלי אמריכם. והעתרתם עלי דבריכם. הדמה כצירים וחבלים. עד אנה תניון נפשי ותדכאוני במלים. ותוסיפו כאב על חלי. זה עשר פעמים תכלימוני לא תבושו תהברו לי. לכו ונלכה [אל] העזניה מלכת כל בעל כנף למינו. והיא תשבית שאון הים ונאונו.

צורת העזניה כשחק ומיני העוף

וילכו ויעקו בקול גדול אל העזניה. ותדבר אליהם מן העליה. ותאמר מדוע 25 נקבצו כל בעל כנף ועל מה. צועקים אלי מן הארמה. ויאמרו אנחנו על הים מלינים. אשר יכנו בקנים. אם על בנים ואתה אמר אל הים המאוול. והשיב את הגולה אשר גול. ואם מאן ימאן בעקשות לבו. צא נא והלחם בו. וישמע נשיא הים כי נקבצו אליו לחיה. ויחל מאד מהעזניה. וילך אל המיטונה ויתחנן אליו. וישב לו גזליו. ונשאתי לך המשל הזה כי הלחמך עם האריה מוקש. אם לא ישמע לקול 30

1) „Pour ma peine,“ à moi qui ne peux pas, comme vous, m'en aller facilement. Les autres rédactions sont plus explicites. — 2) *Nomb.* XIII, 23. — 3) C. *malo vestro velle*, „à votre barbe“. C'est la traduction de *على انفكم*; voy. Dozy, s. v. — 4) Ms. ואני. — 5) Cf. *Ps.* XCIII, 3. — 6) *Prov.* I, 32. — 7) *במוצי* „en me pressant“. — 8) *Deut.* IV, 17. — 9) Cf. *Est.* VI, 13. — 10) Peut-être : לים „à la mer.“ — 11) *I Sam.* XVIII, 23. — 12) *Ex.* XXVIII, 5. — 13) *Ib.* XXXII, 12. — 14) *Ps.* CIV, 25. — 15) *Job.* II, 11; ms. יכילנו. — 16) *Eccl.* VI, 10. *Lis.* — 17) *Ex.* XXXIV, 13. — 18) *Job.* XIX, 2. — 19) *Ib.* 3. — 20) Dans C. et d. 8, ce conseil est donné par les autres oiseaux. — 21) Cf. *Gen.* I, 21. — 22) *Ib.* IV, 10. — 23) *Ex.* XXVII, 19; „qui marche toujours“. — 24) *Lév.* V, 23. — 25) *Jug.* IX, 38. — 26) *II Sam.* XXIII, 11. — 27) Mieux : וטי.

מאדבו עקש. ויאמר שנובה הבינוני משלך. הנה שמעתי לקולך. כי אהיה עם האריה בתמיל שלשום. והגני נותן לו את בריתי שלום¹. עד אשר יניד לי את כל לבבו². היש לבבו ישר כאשר היה עם לבבי או יש בקרבו מתבוא. בפיו שלום את רעדו ידבר ובקרבו ישים ארבו³. ויחר לרמנה מאד עצתו. כי ירא התנלות ערותו. ויאמר בלבו אם לא יראה האריה האותות אשר אמרתי. ברנע נגורתי. ויאמר לשנובה 5 אם תראה האותות אשר ספרתי. תדע כי אמת דברתי. ויאמר שנובה במה אכיר האותות. ויאמר דמנה כבואך אל האריה ישנה פניו. ויצבי אוניו. ויקרץ בעיניו. ויניע זנבו. וירעד לבבו. ויפתח פיהו ויניע ידיו ויוציא לשונו. וירעד זקנו. ויאמר שנובה אם ראיתי אלה האותות. אבין כי ברה לי שחיתות. ויום להשחיתני. וזמם להמיתני. 10 ויהי כאשר כלל דמנה לשלח בין האריה והשור מדנים. כחקות הגרננים. וילך אל אחיו כלילה ויאמר כבר טמנתי שני פחים. להפיל בן⁴ שני אחים. פח לבטור ולפשוט. פח למות ולנע. וכריתי שתי שוחות. שוחה לדאבה⁵. ושוחה להפר האחות. ושפחתי שתי חרמים. אחד להפריד. ואחד להשמיד⁶. ויאמר כלילה נחש עקב ישוף⁷. וגרגן יפריד אלוף⁸. ובני רשף ינביוו עוף⁹. ויאמר דמנה לכה נא אחי. אל זבחי אשר זבחת¹⁰. ואל טבחת¹¹ אשר טבחת¹². הם על¹³ שער האריה. ושנובה בא ויבט פני האריה. וירא 15 בו כל האותות אשר אמר דמנה ובסה פניו חשך וצלמות. ויאמר אכן סר מר המות¹⁴. רועה אנשים בזבים. כרועה זאבים. רועה אריה לא יחסר פצעים. כשוחה ביאור אשר פתאם יבלעו צפרדעים¹⁵. בן אריה לבו רגז. שכן צפעוני¹⁶ חיל אחו. משרתי מלכים נבוכים. מתהלכים עם סירים סבוכים. ויכר גם האריה בפני השור האותות אשר אמר 20 דמנה ויאמר זה הוא אשר מתקה לי אהבתו מנפת ומצוף. אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף¹⁷. זה אשר לבי בחבלי אהבתו ימשך¹⁸. כל אח עקב יעקב וכל רע רכיל יהלך¹⁹. אלה הם אשר תדר אהבתם כחיון חלום²⁰. הנושכים בשניהם וקראו שלום²¹. ויקם האריה ברעדה. ויקם גם השור כחפזה. זה מנח. זה מנתח. זה ישאן זה ינעה. זה ישבר זה יצעה. זה יחרק שניו. זה ילשוש עינו. זה ירד רירו. זה סמר בשרו. זה יחרף. זה ידוף. זה ישרק. זה יאנק. זה מחנק. זה מפרק. זה יבתק. זה 25 מנתק. זה בקרניו. זה בצפרניו²². ויכרע השור עיף ויגע עזוב וגלמוד. כאשר כרע שם נפל שרוד²³. וימת השור ממושך ומורט²⁴. עשוק ורצוף²⁵ במשפט.

צורת האריה אוכל את השור

וירא האריה כי מת השור התאבל ונחם. וישבו פניו שחורים כפחם. ויועק ויאמר 30 אהה אחי השור. אשר הלכת עמי בשלום ובמישור. חומדיך השיאני. ומקנאיך הקניאני. ואנשי רבילות בך הסיתוני. וממוציא דבה שמעתי. על בן בגדתי בך ופשעתי. והתעוני בזובם. וקסם ואליל ותרמית לבס²⁶. כי קרבו כתנור לבס בארבים²⁷. וכל עבריו איש איש מרחוק יעמוד. ואין דובר אותו דבר כי ראו כי גרל הבאב מאד²⁸.

1) Nomb. XXV, 12.—2) Cf. Jug. XVI, 17.—3) Jér. IX, 7.—4) Lis. 23.—5) Ms. ארבו.—6) Les paroles de Dimnah sont de l'auteur hébreu.—7) Cf. Gen. III, 15.—8) Prov. XVI, 28.—9) Job, V, 7.—10) I Sam. XXV, 11.—11) Ms. עץ.—12) I Sam. XV, 32.—13) Gay. „los crocodillos“.—14) Gay. „quien mora con la culebra“. Cette dernière comparaison se lit aussi chez C. Voir sur tout ce morceau G. n° 29.—15) Mich. VII, 5.—16) Cf. Osé, XI, 4.—17) Jér. IX, 3.—18) Cf. Job, XX, 8.—19) Mich. III, 5.—20) Depuis l. 23 (m), composition de Jacob b. Elazar.—21) Jug. V, 27.—22) Is. XVIII, 2.—23) Dent. XXVIII, 33.—24) Jér. XIV, 14.—25) Osé, VII, 6.—26) Job, II, 13. L'auteur préfère ארבו, qui est plus rare.

בראות כלילה כי נחם האריה על המיתו השור אמר אל דמנה אי לך כי מעלת במלכך וברעך מעל. צא צא איש הרמים ואיש הבליעל. בצעך השליכך ביון מצולה ער טבעך. כי אין עיניך ולבך כי אם על בצעך. כמה הוכחתך ולא שמעת. כמה יסרתיך ומסר פרעת. וכבר נפלת בפח מחשבך. אני ידעתי את דונך ואת רוע לבבך. ומה בינך ובין אשר רוחו נדבה. כי ימצא איש אויבו ושלחו בדרך טובה. ער 5 אשר רוחו יוצאת. או יומי יבא ומת. או אולי מצאודו במקום אשר שם לא יערו. והאלהים אנה לידו. ואהה בנדה. ועל דם רעך עמדת. ודבר שקר לשונך למדת. ומחול ימים כבדת. ונקלות לא נכבדת. ועל רעך עול הכבדת. התאוננת. ועשות טוב מאנת. פשעת ולא נאמנת. וסור מני חשך לא האמנת. ולהולך רכיל נבחנת. ויושב עמך לבטח מננת. ולהפריד אלוף נרננת. ופח יוקשים טמנת. ובוועם [כוננת] חצים 10 על יתר. ארור מכה רעהו בסתר. אל תדמה בנפשך להמלט. על נפשך. כאשר עשית כן יעשה לך. נמולך ישוב בראשך. ואל יחשב המתנכל להנצל בנכלו. במדה שאדם מידד בה מודדין לו. דאנתי וכשל כחי. להיותך אחי. כי יראתי פן ימצאני עון וחמת המלך וחרוני. אי לרשע ואי לשכנו. בכזאת וכזאת אתה נסמך. ואלה צפנת בלבבך ידעתי כי זאת עמך. הלא ידעת כי עשות מלחמה מדרה. עצה נבערה. ומן המשל 15 הקדמוני היה לך להודר. אל תצא לריב מדר. כי במות השור השקית את מלכך סף רעל. יועך בליעל. ובמה עיף מלחמה יעיר. ובמה חלש ילכר עיר. ורב יעבר צעיר. ובמה מלך סביב. עיר בתקפו ובנבורתו. ומצא איש מסכן וחכם ומלט הוא את העיר בחכמתו. ואהה תטיב לדבר וברע לעשות. ומלך להחליק ולא לנסות. ומה מועיל בדבר בלי מפעל. ובתבונה בלי ענוה ובעושר בלי חסר. והתהלל במתן 20 ולא ימלאהו. ובחיים בלי השקט ושלוה ובטחה. כי ראיתי המכות והנשבר כבוי כל כלי. איש מכאובות וידוע חלי. הנחשבים כמתים באשמים. העניים והאביונים. ואיש תאר בלי חכמה. עיר פרוצה אין חומה. והחי אשר הוא כמת הירא ממלך ונושים ומצר אשר ילוש חרבו. גם כל ימיו מכאובים וכעס עניו גם בלילה לא שכב לבו. ונבזה מכלם בין נבלים. אשר ממשפחותי תחתים. כי נזור מארץ החיים. 25 ואהה החילות דבר לא יכלדו כי אם משכיל. ונבור משכיל. כמו החולה אשר אם נשחת אחד יסורות אשר בקרבו. לא ירפאו כי אם רופא אשר יהי ער לבבו לתבונה אשר אין. רוח אלהים בו. ודע כי המוסר ידחה מן הערס תעות שכרונו. ויוסיף לחסור לבעל חסרונו. כמו שהיום בהיר לכל יש לו עינים. מאדם עד בהמה ועד

1) *II Sam.* XVI, 7. — 2) *I Sam.* XVII, 28. — 3) *Ib.* XXIV, 20. — 4) *Ms.* ברוח. — 5) *Ib.* XXVI, 10. — 6) *Je préférerais*: ימצאודו אסין. — 7) *Ex.* XXI, 13. — 8) *Cf. Léu.* XIX, 16. — 9) *Cf. Jér.* IX, 4. — 10) *Cf. Job.* VI, 3; „ta charge est plus lourde que le (poids du) sable de la mer“. — 11) „tu t'es rendu méprisable, mais tu n'as pas gagné de l'honneur“. — 12) *Cf. Job.* XV, 22 et 30. — 13) „tu as livré celui qui demeurerait avec toi en sécurité“. — 14) *Ps.* XI, 2. — 15) *Deut.* XXVIII, 24. — 16) *Cf. Est.* IV, 13. — 17) *Cf. Léu.* XXIV, 19. — 18) *Obad.* I, 15. — 19) *m. Sôd.* I, 7. — 20) *Succah.* 56 b. — 21) *Job.* X, 13. — 22) *Ia.* XIX, 11. — 23) *Prov.* XXV, 8. — 24) *Zach.* XII, 7. — 25) *Gen.* XXV, 23. — 26) *Lis.* — 27) *Ecd.* IX, 15. — 28) *Lis.* ויתרע. — 29) „On peut flatter un roi, mais il ne faut pas le tenter“. — 30) *Ia.* LIII, 3. — 31) *Cf. Ib.* LIX, 10. — 32) *Prov.* XXV, 28. — 33) *Ecd.* II, 23. — 34) *Ia.* LIII, 8. — 35) *Jér.* L, 9. — 36) Peut-être: „אחד ד“ „l'une des quatre humeurs cardinales“. — 37) *Mot à biffer.* — 38) „L'instruction écarte de l'homme avisé l'égarement de son ivresse; la défaillance augmente dans celui qui en manque“. *Voy. G. XVI, l. ult.*

רמש ועד עוף השמים¹. והעטלפים לא ידעו אור בכל בעל כנפים. וכלילה ימששו בצדירים². ואיש עצה אם מצא מעלה לא תשיארו. אם תעלה עליו רוח מושלי לא תסיתרו. כמו החר גדול אשר מרוח גדולה לא ירעש. ומרוח סערה לא יתגעש. והספול כמעט רוחות יתנבר. ובאפס יד ישבר³. ומלך חסיד יתענו בו עבדיו אשר הם יועצים מרעים. מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים⁴. כמו נחל אשר מימיו מתוקים וישרצו בו צפרדעים⁵. כל השוחים בו יהיו מכולעים. והדרת מלך להיות יועציו נדיבים בלי דבר מום. ונדיב נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום⁶. ואתה חפצת שלא יקרב אל האריה בלתך. ואל יתן הודו על זולתך. והמלך בנדוליו. והים בגליו. ושלושה דברים לא יתכנו. רועה חברים בלב ולב. ואהבת נשים. בדברים קשים. והועיל לאיש נפשו בהצר אחרים. הלא ייסרד מוסר האיש לצפור. אל תיסר מי שלא יוסר. ואל תישר מי שלא יישר. ואל תלמד מי שלא יבין דבר. פן יקרך אשר קרה לעדת הקופים. ויאמר דמנה איכה היה הדבר.

ויאמר כלילה אמרו⁷ כי עדת הקופים היו בהר אחד ויראו כליל קרה תולעה אשר מראה כמראה אש. ויחשבהו לאש. ויחטבו עצים ויערכו עליה. וכל אחד ואחד נופת בפיו ובידו מיחלים לנחליה. והם אצל אלה. על סעיפיה צפור גדולה. ויאמר להם אל תיגעו נפשותיכם. כי אשר תפחו אינו כמחשבותיכם. ולא ענות הקופים ולא הקשיבות. ודבר לא השיבות. ותדר אליהם להוכיחם. והמה הולכים אחר רוחם⁸. ויעבור איש ויאמר לצפור אל תישר מי שלא יישר. ואל תיסר מי שלא יוסר. ואל תלמד מי שלא יבין דבר. והאבן אשר לא תחצב. אל תשחית חרבך בה פן תעצב. וועץ יבש מעות לא יוכל לתקנו⁹. וחרש לא תפתח אוני.

צורת הקופים נוסחים בתולעה והצפור על האלה

ולא האוינת הצפור למצות האיש. ויהי כמחריש¹⁰. ואתה כצפור אשר לא שמעת למכויחך. על רוע עצתך ונהמת באחרייתך¹¹. כי חלקת אמריך הדחתך. ותבונתך לא הוכחתך. ונאותך היא תניאך. ודון לבך השיאך¹². אני יודע שאחרייתך תהא באחריית המרמה עם הפתי¹³. ויאמר דמנה איכה היה הדבר.

צורת כלילה ודמנה

ויאמר כלילה אמרו¹⁴ כי התחברו שנים סוחרים אחד מרמה ואחד פתי. הם בדרכם מתנוללים. וימצאו כים באלף שקלים. ויהפכו לשוט אל המדינה. ויבקש המרמה תואנה¹⁵. ויאמר הפתי הבה נקחה איש חבלו. בכספנו במשקלו. ויאמר המרמה לא נכון לעשות כן אבל לבה ונקחה ממנו כל (אחד) לכל צרכינו. והשאר נטמינו שנינו. ונשוב ונקחה כאשר ייטב בעינינו. ויטמנוהו תחת אלה גדולה. ויבאו אל המדינה בגילה. וישב המרמה ויקח המטמון בתרמיתו. ויבא אל ביתו. והי היום ויאמר הפתי לכה נחלוק כספינו. ונוציאנו לטרפינו. וילכו אל המקום אשר שם טמנוהו. ויבקשוהו ולא מצאורו¹⁶. וישם המרמה ידיו בראשו וימרוט שערו ויגער בפתי.

1) Gen. VII, 23. — 2) Job, V, 14. — 3) Cf. Eccl. X, 4. — 4) Dan. VIII, 25. — 5) Prov. XXIX, 12. — 6) „des crocodiles“. — 7) Is. XXXII, 8. — 8) S. d. S. p. 128, l. 8. — 9) Eccl. XIII, 3. — 10) Eccl. I, 15. — 11) I Sam. X, 27. — 12) Prov. IV, 11. — 13) Obad. I, 3. — 14) S. d. S. p. 129, l. 7. — 15) Cf. Jug. XV, 4. — 16) Cf. I Sam. X, 21.

יצעק אל תאמינו ברע פן תרחו. ועל כל אח אל תבטחו. איך' לקחת את זהבי. ותנובו את לבבי. ובכל זאת הפתי ישבע לו לאמר לא לקחתי. ועולה לא השכנתי באדליי. חף אנכי ולא ען לי. נלכה אל השופטים וישפטו בינו. ויזכירו בין שנינו. וילכו אל השופט אשר היה במדינתם. ויספרו לו כל המוצאות אותם. ויאמר השופט אל המרמה לולי העדים. אזי ישלמו הודים. איה עריך כי הפתי לקח הכסף. ואוסף 5 שללו אוסף. ויאמר המרמה האלה היא ערתי. כי אשר הפתי אברתי. ויהפיתו השופט ויאמר בואו למחר אצל האלה שניכם. ויבחנו דברכם. ויבא המרמה אל אביו ויגד לו כי אמרתי אל השופט כי האלה היא ערתי כי הפתי לקח הכסף. ועתה אבי בא הלילה בלב האלה. וכי ישאל השופט מחר לאלה. מי לקח הכסף תענהו מלכ האלה. הפתי לקח אותו. והולכיהו לביתו. ובזאת תהיה לנו תקוה בכסף. ואם 10 לא אשיב את הכסף. ותגלה רעתי. ותודע לכל תרמיתי. ויאמר אביו בני יש תרמית אשר בעליה תמיתו והשמר לך פן תהיה כעוף הנקרא בלשון ערב עלנוס. ויאמר בנו איכה היה הדבר. ויאמר אביו אמרו כי עלנוס היה קנו אצל מאורת הצפעוני ויהי הצפעוני אוכל את בניו. ולא יכול העלנוס לברוח מפניו. כי ישר מקום קנו בעיניו. ויראנ דאנה. וישאנ שאנה. וישמע דאנתו סרמן אחד וישאלו ויספרו לי יגיוני. 15 ומות בניו. ויאמר לי יכבר עלי מחצד. ועתה לך איעצך. דע כי בן איה אויב לצפעוני לכה נא צודה דנים רבים. ושמם לכל הדרך אחד אחד מוסכים. מנוה בן האיה עד מאורתו. ויאכלם בן האיה אחד אחד ואז תראה במותו. ויעש כן ויבא בן האיה ויאכל דנ דנ עד באו אל מאורת הצפעוני ויראו. ויכחו וימיתו. ואח"כ שב בן האיה בכל הדרך למצא דנים צופות עיניו. עד בואו אל מקום העלנוס ויאכל 20 אותו ובניו.

צרת בן האיה מחנק העלנוס והצפעוני כרות הראש

ונשאתי לך המשל הזה כי יש מרמה תסבב מהומה. ולא תחיה כל נשמה. ויאמר לאביו למה תפחד מאיש מלאו נקלה כסליו. אל יפול לב אדם עליי. ומה אב לא יעזור לניני. ולא יחמול על בני. וידבר לו תחנונים. וירחמם כרחם אב על בנים. 25 ויתעורו בחלקת אמריו. להפילו במכמוריו. וילך ויתחבא לילה. בשוחה היתה בלב האלה. וישכם השופט והפתי והמרמה והדיינים. בחורים וגם זקנים. וישאל השופט לאלה לאמר הגידה לי מי לקח הכסף ומי נגבו. ויען הזקן מן לב האלה זה הפתי לקחו כסנו לבבו. כשמוע השופט והדיינים מעדו. ויתמרו האנשים איש אל רעהו. ויקפו האלה בכל מאדם. והנה אין שם קול אדם. ויאמר השופט חטבו עצים. 30 ויחטבו עצים וקוצים. ויציתו באש את האלה.

צרת השופט והפתי והמרמה והאלה והזקן בתוכה

וכאשר הגיע אל אב הזקן עשן הבערה. ויועק ועקה גדולה ומרה. ויוציאוהו

1) Jér. IX, 3; ms. — 2) Ms. א"ן. — 3) Gen. XXXI, 26. — 4) Cf. Job, XI, 14. — 5) Ib. XXXIII, 9. — 6) Gen. XXXI, 37. — 7) Jos. II, 23. — 8) Cf. Is. XXXIII, 4. — 9) Peut-être : „le bonheur du simple fait ma perte“. — 10) Gen. XLII, 16. — 11) Cf. Prov. XXVI, 26. — 12) Cette histoire manque chez S. d. S., mais se lit G. n° 30, C. et Gay. — 13) Nomb. XXIV, 16. — 14) Deut. XX, 16. — 15) Cf. Is. XXXVIII, 8. — 16) I Sam. XVII, 32. — 17) Ps. CIII, 13. — 18) Gen. XLIII, 33. — 19) Ms. — 20) Est. IV, 1.

ויכורו וימיתוהו. ובמיני בלהות בעתוהו'. ונשאתי לך המשל הזה כי יש מרמה תשים בעליה למרומה. ובאחריתו ימות ברעב ובצמא. ואתה דמנה כך נמצאו עקשות שונים. ועילות נרננים. ועלילות רעים ונאמנים. כי בשתי פנים ובשתי לשונות מילים תחבר. ובלב ולב תדבר². ואני מפחד עליך שתקצור קוצים ורעת. ותבצור באוישים נסעת. וידעו מתנכלים יתנכלו. כי פרי מעלליהם יאכלו³. כי המלך המבורך הוא אשר לא יבא' כמוך בביתו. ולא ישחית במשחיתים מלכותו. ותעמוד ידירות הידירות. כל אשר לא יבא כמוך ביניהם מידים. כי כמוך כאפעה אשר יערו מן מי רוש משניה. ושפתיך תטופנה' לענת מעניה'. ובוה יראתי מרוש שניך. ומרמות לשונך. ומקרבךך לי. ומשבתך למולי. ואמרו חכמים הרחק אנשי דמים. ואם היו לך קרובים. ביען כי הם כנחשים מכאיבים. אשר תשים ירך לרחם עליהם ועל צפניהם. והם נושכים בשיניהם. ואמרו חכמים תתחבר אל המשכיל הנדיב. ואל תתחבר עם מי שאין נדבה עמו כי נפשך יאריב. כי אם היה יועץ טובה. ויצרו רחוק מכל תועבה. ואל תעזוב חברת נדיב ואם חסרה חכמתו ויעילך בנדיבותו. ותועילתו להרבות תבונתו. וגו' מפני הנבל הסכל. כי הועיל לא יוכל. ואני יאות לי לגוס מפניך. וברוח מנדר עיניך. כי בנרת במלכך אשר נשאך. ועל שריו הגדיל כסאך. ואתה כמו הסוחר אשר אמר כי ארץ אשר יאכלו עכבריה מן הברזל מאה ליטרין. אל תגבר עליה כי נציה יחפפו פילין. ויאמר דמנה איכה היה הרבר. ויאמר כליל האמרו' כי בארץ מרואת היה סוחר ויהי לו מאה ליטרין ברזל. ויהי לארץ לצרכו אוזל. והפקיד הברזל אצל איש אחד היה דודו. ובשובו מן דרכו בקש הברזל מן האיש אשר אצלו הפקידו. והאיש ההוא מבר הברזל ומאומה ממחרו אין בידו. ויאמר לו שמתי הברזל בפאת ביתי. ויאכלוהו העכברים וכמעט יאכלו אותי. ויאמר הסוחר כמה שמעתי כי אין העכברים אוכלים הברזל מקדמוני. עד אשר באתי ותראינה עיני'. ועתה אל תשם לבך אל הברזל ואל אלה הרברים. כאשר נמלטת מיד העכברים. כשמוע האיש דברי הסוחר שמה. ויחשוב כי דבר הברזל נשכה. ולמכשח הברזל⁴ 25 בן קטן. ויהי לו הסוחר לשטן. ויגביהו ויחביאוהו בחדרו. והנה אביו שאל בעבורו. ויאמר הראיתה בני ויאמר ראיתי נץ חוטף נער אחד קטן בנפיו. ושם אותו בכנפיו'. ולא ידעתי אם בןך. ואם נינך. ויועק זעקה ויאמר לכל אוהביו. ולכל אשר סביביו. הראיתם נץ יחטוף הנערים. ויען הסוחר ויאמר ארץ אשר מאה ליטרין ברזל יאכלו בה העכברים. נציה היו בה נעריה חוטפים'. שנחבים וקופים. ויאמר אני אכלתי הברזל והביאתי בכמני. ועתה אשיב הברזל והשב את בני. וישב לו ברזלו. וישב 30 גם זה את בני.

צורת שני אנשים והנער

ונשאתי לך המשל הזה בעבור תדע כי בנרת במלכך אשר הטיב לך. וכמעט על כסאו הושיבך. בהתימך שרור תושד ככלותך לבגור יבגור כך⁵. ואין לידירות מקום בלבך⁶. כי רעתך תגרשנו מקרבך. ואין רעה. בהטיב למי שלא ירא. ובישר. 35

1) Cf. Job, XVIII, 11. — 2) Ps. XII, 3. — 3) Is. III, 10. — 4) Pent-être : ראי. — 5) Ms. תשיש; cf. Cant. IV, 4. — 6) Cf. Jér. IX, 14. — 7) S. d. S. p. 132, l. 10. — 8) I Rois, X, 7. — 9) Zech. I, 17. — 10) Lis. בה השמים נעים; plus haut. l. 17, C. a pueros, pour סלף. — 11) Is. XXXIII, L; on y lit: כנולתך. Voir Menâhém, s. v. 52. — 12) Ms. כלתך.

למי שלא יקח מוסר. וכבר נואשתי מהטיבך לבך. ומהיבך יצרך. כי אילו נמשחה בדבש האלה המרה. לא ימוש ממנה מרורה בחום או בקרה. ואני ירא מחברתך. ומפחד מקרבתך. כי חברת הנדיבים תנחיל רוח נדיבה. וקרבת מידים שוכבים תוריש ודון ומשובה. כמו דרוח אשר תעבור על ביאוש כל אשר תבאש תוליד ביאוש לאפי העם. וכי תעבור על הבשמים הטובים תוליד סוב ריחם ותהיה לכל רוח נפעם. ואני ידעתי כי יכבד עליך דברי. על כן תפרע מוסרי. כי הסכלים יכבד עליהם דברי חכמהם. ועל הנבלים דברי נכבדיהם. ועל העקשים דברי מייסריהם.

עד הנה דברי כלילה ודמנה.

ויהי כאשר כלה האריה להמית את שנובה ניחם על המיתו. ועל הפרו עמו את ברייתו. ויאמר מות שנובה השימיני. וכואב ושומם שמיני. כי היה בדברו מרפא לנפשים. יועץ וחכם חרשים. ואילי לא היה בן מית כי מקנאיו הצמיתוהו. ומשנאיו המיתוהו. שנובה שנובה הרעו לך קמייך. השיאוך וכלו לך אנשי שלומיך. ויהי שומם ודואג. ושואף ושואג. ויפן אליו דמנה ויבן כי ניחם. ולבו בקרבו על מות שנובה חס.

צורת האריה ודמנה¹

ויבא אל האריה ויאמר תודה לאשר עשה עמך תשועה. יהיו כשנובה אויבך¹⁵ והמבקשים אל אדוני רעה. ויאמר האריה על המיתו את שנובה נחמתי. ספקתי על ירך בוישתי וגם נכלמתי. כי שנובה המומת על פי נרננים. היה איש נדול לפני אדוני ונשוא פנים. ויאמר דמנה אל יאמר בן המלך אל תרחם אשר ממנו תירא. ואל תחוס על אשר פיך מרה. כי יש מלך ערום ישנא אחד מעברו וירחיקו. ואחרי כן יקריבוהו על אפו כי יראה כי ישרים חקו ויחזיקו בדקו. כצרי אשר הוא מחובר²⁰ מאפעה מחיות רעות ומנחשים. ויאכלו אותו כי בו מרפא לחולים ונאשים. וגם יש למלך אוהב ויקריבוהו ואחרי כן יקטלו. כי יצר לו. וכמו איש אשר ישיבנו נחש באצבעו ויכריתוהו. מיראתו שיפשה בכל בשרו וימיתוהו. כשמוע האריה דמרו וכזבו. האמין בו ואליו קרבו.

ואחר כן אמר המלך לרוד חכמות הנקרא בלשונם פילוסוף כבר ראיתי מעשה²⁵ דמנה עם האריה והשור וכל התבל העשוי. ודוא בוי ושסוי. ואשר סבסך בין שני אחים. וטמן לשניהם חרמים ופחים. וירגל בכל אחד מהם לחברו. עד הביאו השור אל קברו. והוציא האריה מטובו וישרו. ובכל זאת תוכחות לאנשי חכמה. ומוסרים למתי מליצה ומומה. להרחיק כל אנשי דמים ומרמה. ההולכים בכלימה. ולהזהר מכזבי הנרננים. ולהשמר מתהפוכות שונים. הממיתים בלי חרב וכידון. כי אם בכזב וריב [ו]מדון. ובנאמני ארץ. יפרצו פרץ. אשר פיהם דבר שוא. ולשונם תהלך בארץ. ואיש באחיהו יבגודו ויפשעו. פרצו ודמים בדמם ננעו. קבר פתוח נרננים. אשר שגנו כחרב לשונם.

עד הנה דברי האריה והשור ודמנה. ליהודים תהיה אורה ושמה ונהגה.

1) Comme s'il y avait et le parfum sera répandu de tous côtés. — 2) Is. III, 3. — 3) Obad. I, 7. — 4) Ces mots se lisent aussi C. et Gay. — 5) I Sam. XXV, 26. — 6) Jér. XXXI, 19. — 7) Cf. Job, XXIII, 14, et Ez. XXVIII, 9. — 8) „Comme le thériaque qui est composé, etc.” — 9) Is. XLII, 22. On y lit : בוזו. — 10) Ps. LV, 24. — 11) Ps. CXLIV, 8. — 12) Ib. LXXIII, 9. — 13) Job, XLI, 9. — 14) Osee, IV, 2. — 15) Ps. V, 10. — 16) Ib. LXIV, 4.

שער חקור בעד דברי דמנה

צורת המלך ודוד הכמות

ויאמר המלך לדוד חכמות כבר בינתי משליך על הנרנן המשחית. אשר יוכל להפר בין אחים ברית. המסיר מביניהם אהבה. ומשים תחתיהם איבה. ועתה הגידה לי מענה דמנה ותרמיתו. בעת צוה האריה להמיתו. ויאמר דוד חכמות אמרו כי האריה אחרי המיתו את שנובה. נחם על מהדו להמיתו בלי חקור וכלי מחשבה. ויזכור את ידידותו. ויאנח על פרידותו. ויאסוף אליו אלף ידידים. ורובא עבדים. להיות אחד מהם כשנובה ידירו ועברו. ולא מצא עור כנגדו.⁶ ויסר אליו נמר אחד אל משמעתו נכסף. וישימרו משומרי הסף. ויצא לילה לבקש אש. אנה ואנה. עד 10 בוא אל בית כלילה ודמנה. וישמע כלילה מחרף דמנה על בגדו אשר בגד ועל פשעו אשר פשע ועל מחשבתו היתרה. ועצתו הגבערה. אשר סבב מות שנובה בלי חטאה. כי אם בשנאה וקנאה. וכל חושב מחשבת רעה תהפך עליו. ולא ימלט רשע את בעליו.⁷ ואני ידעתי כי תחתיתם.⁸ יהיו בכל הליכך. ולא תצליח דרכך. כי דם נקי שפכת. וברדך חטאים הלכת. ולא יחסר מגיד לאריה רעתך. ונולה את אוני ערותך. 15 אם אורח אם נר ואם הלך. וכל דבר לא יבחר מן המלך. ויאמר דמנה לכלילה כי הכצע והאיבה והקנאה והשנאה. ישימון האיש לשואה ומשואה. ועתה כבר נפל דבר ממני ורפואה אין בו. ולא אוכל להשיבו. ולמה תכה לחיי כחטאתי. ותוביח חרפת. ומה תגדפני וראש עלי תגוד. כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד.⁹ וכבר שהיתי ונעתי.¹⁰ אנכי פשעתי אנכי העויתי. ולמה תעניני עוות.¹¹ ועתה יש לי מקוה על זאת. 20 כשמוע הנמר את דבריהם. ועל הרננם באהלים.¹² וירץ אל אם האריה ויאמר לה עמרתי הלילה אצל כלילה ודמנה וכזאת וכזאת יספרו. הקשבת ואשמע לא כן ידברו. ועל מות שנובה בחילה יסלחו.¹³ וחטאתם כסדום הגידו לא כדודי.¹⁴ ותשכם אם האריה בבקר ותרחן אל בנה ותרא אותו סר ונעף ורפה ידיים. ועפעפי יולו מים.¹⁵ ותאמר כי האנה והינן לא יועילו. ומכל צרה לא יצילו. אבל יחליאו את העץ

1) S. d. S. p. 135. — 2) Gen. II, 20. — 3) Gay, „un tizon“. — 4) Eccl. VIII, 8. — 5) Ms. חזקים. — 6) Ps. LI, 5. — 7) Cf. Ps. XXXVIII, 7. — 8) Cf. Prov. XVIII, 23. — 9) Cf. Ps. CVI, 25, Ms. הגרם. — 10) Cf. Job, VI, 10. — 11) Is. III, 9, Ms. ולא. — 12) Cf. Jer. IX, 18.

ואור הפנים יפילו. הודיעני למה תשתוחח. ועל מה אתה נאנח. אם מדאגה סתר תדאג הגידה לנו. ונדאג עמך כולנו. ואם תדאג על מות שנובה אתה ידעת וכולנו יודעים כי חנם המיתו. ועל פי נרנן הרנתו. וברית איש שלומך חללת. ונמול רע אותו נמלת. הרנת ולא חמלת. ודמנה הרע הסיתך בו. ולבכור מות הסנירו. ועל ידי חרבך הינירו. כי דמנה הוא בווי כל החיות ולכולם נראה קלונו. חק שחוט⁵ לשונו. ואיך לקולו שמעת. וחרבך מדם לא מנעת. ולהמיתו לא איחרת. וכסאו לארץ מנרת. ולא השבות לבכו אל לבבך ואל דעתך. ולא הזכות לו רעיונך ומחשבתך. והיה לך לייסרו בדברים בקול רם או בלחשך. ואל המיתו אל תשא נפשך. אבל עמד שטן להרנו על צידך. כי מה עשה ומה מצאת בעבדך. הגידה נא לי איך היה לבבך עם לבו. כסרם תפנע בו. אם מצאת לו בלבך רע. הוא היה אות¹⁰ כי כולו חנף ומרע. ואם מצאת לבך ישר אל לבו. הוא היה אות כי היה לך נאמן ומוס אין בו. כי לא ישנא איש את עמיתו. עד אשר ימצא בלבו שנאתו. ויאמר האריה הלא שנובה אשר היה אתי זה ימים או זה שנים. ומצאתיו איש אמונים. והתעננתי על אהבתו כי נעמה. ולא מצאתי בו מאומה. ואחר כן בנרתי בו בנוד. הנה הסכלתי ואשנה הרבה מאד. ויקם האריה על רגליו. כאשר ידע כי לא חטא שנובה אליו.¹⁵ ויתחנן לאמו במליו. כי נכמרו רחמיו עליו. ויאמר לאמו אנה אמי. הגידו נא לי מי הגיד לך מתרמית דמנה [מי].

צורת האריה ואמו

ותאמר לו אמו היאות לגלות סוד הופקד אצלי. חלילה לי. הלא ידעת אם לא שמעת המשל. ריבך ריב וסוד אחר אל תגל. ויאמר האריה אל תאמרי [כן] אבל²⁰ לא יתכן להסתיר האמת. כי לא יקח נקמת המת. כי הוא מצוה לכל היודע עדות להגידה. ולפני הדיינים אל יכחידה. להוציא לאור משפט חבירו ודינו. והוא עד או ראה או ידע אם לא גיד ונשא עונו. וכל יודע דיני נפשות אל יחשכם סוד. כי על דם רעור יעמוד. ועתה אנה אמי. הגידה נא לי מי הגיד לך תרמית דמנה מי. ותאמר לו אמו רע כי גלות סוד. חמס ושוד. ועתה בני שמע בקולי. וקום הרוג את דמנה²⁵ האילי. וימין ושמאל ממצותי אל תט. ולא יהיה בך חטא. ונקום נקמת שנובה ושמע מני. ועלי קללתך בני. ואל תאחר להרנה. כי בן מות הוא. ואם תהרניה תצלה ויכוני מחשבותיך. כי כל הימים אשר דמנה חי על האדמה לא תבון אתה ומלכותיך. כי המגיד לי דבר דמנה יתחלחל מאד על המת. והוא כאיש אמת. ויקם האריה ויקבץ את כל נודיו. וכל שריו ועבדיו. ושוטריו ושופטיו מימינו ומשמאלו. והשגל³⁰ אמו יושבת אצלו.

צורת האריה ואמו ונודיו ודמנה

ויאמר דמנה אל האריה מדוע פני אדוני המלך רעים. ותאמר אם האריה בעבור שהרנת את שנובה הדוד והנעים. ולא לקח ממך עד היום נקמה. ואתה חי על האדמה. ויאמר דמנה אמת אמרו הקדמונים. והוקנים הראשונים. כי כל עבד אשר³⁵ יעבוד את אדוניו בכל לב ובכל נפש. לא יראה לעולם חפשו. ולא ינמול על עשות

1) Lam. III, 43. — 2) Cf. Jér. XVIII, 21. — 3) Cf. ib. IX, 8. — 4) Ps. LXXXIX, 45. — 5) Is. IX, 16. — 6) I Rois, III, 26. — 7) Prov. XXV, 9. — 8) Lis. op: voy. Nom. XXXI, 2. — 9) Lévi. V, 1. — 10) Deut. XXIII, 23. — 11) Gen. XXVII, 13. — 12) I Sam. XX, 31. — 13) Ib. — 14) Neh. VII, 2. — 15) Ib. II, 6.

הפזב והישר חסדים. כי אם אשר יש לו רום ותחת עבדים¹. אבל האדם יש אשר ימול על הרעה טובה. ויש אשר ימול על הטובה רעה ואיבה. ולא יאות לאדם לנמול חסדים יותר מן המלך אדוני. אשר לעבדו בכל לב תמיד היה רצוני. ולאות יבחרו החסידים והגוירים. לשכון במדבר וביערים ובישימות ובהרים. ומחברת בני אדם ינורו. ותהילות יי² יבשרו³. ועם נפלאות בוראם התאחדם. ודבר אין להם עם אדם. ואם אני הודעתיו את אדוני המלך הועץ עליו רעות ורנוות. בתם לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת⁴. ולא הרגנו עד שראה דעתו בעין האותות. ונודע לו מועצותיו הנשחתות. אדוני המלך עוד בשכלך חקור. ונשע נעימך אל תעקור. כי הואש בלב האבן והברזל צפונה. והוא מוצאת בערמה ובתבונה. והאיש הערום בחקרו הדבר הנעלם ממנו נדע לו תעלומותיו. ונגלו אליו סתומותיו. כמו דבר אשר יבאש כמו המים היון וביצתו. אשר אם ירמסו אותו וירבו תבוסתו. ועלה באשו ותעל צחנתו⁵. ואילו כוכתי הייתי בורה ואתחבא מפני מענים וצועים. לבוא בנקרות הצורים ובסעפי הפלעים⁶. ולא הייתי יושב בשער המלך ובמנותיו⁷. לשקור על דלתותיו⁸. יום יום לשמור מוונות פתחיו⁹. ... אדוני המלך או מי אשר יראה ודרשה. לתת חופשה. ואמריו הוקנים כל מי אשר לא ישמור נפשו. לא יצליח לבלתו להיות שומר לראשו. ובכר נודע מכל אשר אמרת. כי בקנאה ובשנאה ובסכלות דברת. ועל דוע לבב יעידון דבריך. ואל תתן את פיך לחסאי את כשרך¹⁰. וכמך לא יאות להיות. עם הבהמות. אף כי תשב עם המלך וחבריו. ועם שומרי הסף ושועריו. ותאמר אם האריה הלא תכלם להיות דבריך (ה)ראשון. להרחיב פה ולהאריך לשון. ואתה נרנן ובוגר ותחבר על נרננים חידות ומשלים. ותלעג ואין מכלים¹¹. ויאמר לה דמנה מדוע תביט בעין אחת ובאון אחת תשמעי ודא תבונני הדבר. אם עקש אם נכר. ותלמי אחרי שרירות לבך ותאווהך. תכמתך ודעתך היא שובבתך¹². ואין זאת כי אם ארי את צדקי נגדך להשע שוה¹³. נדר דרכי בגוית נתיבותי עוה¹⁴. ואין מדבר כי אם כתאותו. ואין איש נחם על רעתו. ואין אשר בפיה נכונה. אין קורא בצדק ואין נשפט כאמנה¹⁵. וכל עבדי המלך אשר בשער המלך דוברים בתאותו. ואין מפחדים מועם המלך ומנערתו. כי ידעו כי לא ינער בס עננותו. ותאמר אם האריה הביטו אל הבוגר הזה והמכוב והפושע. אשר לא יכלם ולא יכנע. אבל יכחש בנו ובקדושו. על צדקו נפשו. ויאמר לה דמנה כי האנשים אשר זכרת חמשה. נבר לובש שמלת אשה. ואשה עליה בלי נבר¹⁶. ומנלה סודו ולא יקברו בקבר. וההלך אשר ישים נפשו בבית בעל הבית כארון. והמדבר לפני מלך בלי ישאלו לו בריב ומדון. ותאמר אם האריה הלא תדע רוע מעלליך. הלא תראה רעות¹⁷ דבריך. ועקשות מעגלותיך. ולא תדע כי כבוס אשר השקית

1) Le bien n'est récompensé que par celui „qui a des serviteurs en haut et en bas“, c'est-à-dire, par Dieu. — 2) *Is.* LX, 6. — 3) *Gen.* XX, 5. — 4) *Job.* II, 20. — 5) *Is.* II, 21. — 6) Cf. *Ps.* CXIV, 7. — 7) Cf. *Prov.* VIII, 34. — Ici manquent la suite du discours de Dimnâh, l'histoire de la femme et du peintre, l'observation d'un membre de l'assistance, et le commencement de la réponse que lui donne Dimnâh. *Voy.* S. d. S. p. 138 et suiv.; *Gay.* p. 36, col. a; C. e 6b jusqu'à f 1a; Mais aussi G. p. 40. Dans le manuscrit les mots *מַרְדֵּי* et *אֲדֹנִי* se trouvent sur la même ligne, ce qui prouve, qu'il manquait déjà un feuillet dans le manuscrit sur lequel notre copie a été faite. — 8) Cf. *Lec.* XIX, 20. — 9) *Ecc.* V, 5. — 10) *Job.* XI, 3. — 11) *Is.* XLVII, 10. — 12) „ma mauvaise chance l'a fait mettre au même rang, etc.“ — 13) *Lam.* III, 9. — 14) *Is.* LIX, 4. — 15) Cf. *Deut.* XXII, 5. — 16) Ms. עֵרִית.

תשובה. ואתה תנקה לא תנקה¹. ולא יותן לך תנינה². והיה למשל ולשנינה³. יען אשר כזבת. ולשפוך (דם) סבבת. ויאמר דמנה⁴ לו הוא משקר כי אם אשר יעצתי להשמד איביו. ולא יודה ליועציו אבל יוסיף מכאוב על מכאוביו. ולבבו לדברי המה. בלי משע וכלי חמא חמא. ותאמר אם האריה הירעת כי אם כפי תרמיתך ואשמך. את מי הגדת מילין ונשמת מי יצאה ממך⁵. התחשוב להמלט בהתוליד. ולהנצל בתרמית הבלדך. ויאמר דמנה המלך יודע כי אם מזבתי לא דברתי כל אלה הרברים. לפני המלך והשרים. ואני כוסח במלך כי לא יבזה ענותי⁶. וענתה בי צדקתי⁷. ותקצוף אם האריה על בנה. יען אשר לא נער בדמנה. ולכל דבריו לא ענה. ותאמר בלבה אולי כזבו עליי. והוא נקי כמים⁸. ובר במעלליו. כי האומר כדבריו לפני המלך ושריו. ואין איש יכזבו. ועל בשח שקריו לא ישיבו. נחשב נאמן בכל מפעליו. לכל הנצבים עליי⁹. כי המתריש על דברי אשר לו הדיב ועל מעניו. כמו המודה לו על אמונת עניניו. ואמרו הקדמונים כי המתריש מודה¹⁰. והענה יצדק פעמים ופעמים הוא בודה. ואחר כן יצאה בחמה. על כי לא מרר לעשות בו נקמה. כראות האריה ויצו על דמנה לאסרו. ושימו עול כחול על צאוריו¹¹. ויצו לכל עבדיו ולשמרו אמר. ויניחוהו במשמר¹².

16 צורת דמנה אמר בבית המדר
ותאמר אם האריה אל בנה הגר הוגר לי¹³ כי¹⁴ הפושע והבוגד הזה צרות רבות ובדלות ושמועות ומעשים קלים ובוזיים. אשר לא נבראו ככל הארץ וכלל הגנים¹⁵. אשר יצור השקר בצורת האמונה. והמכלות בצורת התבונה. ועתה אם לא הרחתו ידחק. ובחלק שפתיו יפה מוידך¹⁶. ויאמר לה האריה התרישי ממני. עד אשר אשאל ואדרש ואחקור. ואח"כ אשלים או אעבור¹⁷. ואיך נפשו לקחת אדי צורה¹⁸. והוא ערום 20 מכל חית השדה¹⁹. על כן אחקור לא אמרר המיתו. ולתאות משנאיו לא אחיש להשדדתי. הצידי לי מי הגיד לך תרמיתו. כי העם חומדים איש את עמיתו. ותאמר אם האריה כי המגיד לי הוא צדיק ונאמן רעך הנמר. אשר מדבר שקר ירחק וישמר. ויאמר האריה עתה תראי באמונה. אשר אעשה לדמנה.

25 ויזג לכלילה כי דמנה המלך לכדו. ובבית הסודר הפקירו. וירץ אליו אל בית הסודר מתחבא ממני הגרנים. ומסתתר ממני השונים²⁰. ויראדו בעולו. וישא בככי קולו. ויאמר אחי אחי תוכחתי לא תועילך. ומוסרי לא תצילך. התזכור כל אשר הוכחתיך. ותוכחתי ברע יצרך שכתח. ומצותי וזחת. ולא שמעת לקול מוריך בודונך. ולמלמדך לא הפית אונך. ובחרת בעצתך. והגך ברעתך. ואמרו הזקנים כי הפתלתול ימות מהפתלתלו. ובראשו ישוב עמלו. וכבר נפלת בשיחה כרית ונלכדת ברשת זרים²¹. אי לך ואיי 30 לחכמתך. ואיי למרעך ותבונתך. וישא קולו בקינה. צר לי עליך אחי²² דמנה.

1) Cf. Jér. XLIX, 12. — 2) Cf. ib. XVI, 13. — 3) Deut. XXVIII, 37. — 4) Parmi les rédactions variées de ce dialogue je n'ai trouvé aucune trace de l. 2 à 6 (הבליך). Je lis là p. לי, et ליועצו p. ליועצו. „Le roi ne serait trahi que dans le cas où, après que je lui ai conseillé d'exterminer ses ennemis, au lieu d'être reconnaissant envers son conseiller, il augmentait ses souffrances; mais il a fait attention à mes paroles, etc.“ — 5) Job, XXVI, 4. — 6) Cf. Ps. XXII, 25. — 7) Gen. XXX, 33. — 8) Ms. קי. — 9) Ib. XLV, 1. — 10) C'est la maxime talmudique : שתיקה כוודא דמיא (Jebāmôt, 87b). — 11) Cf. Deut. XXVIII, 48. — 12) Lévi. XXIV, 19. — 13) Lis. על. — 14) Eccl. XXXIV, 10. — 15) Cf. Job, XII, 21. — 16) „puis je poursuivrai, ou pardonnerai“. — 17) Cf. I Sam. XXIV, 11. — 18) Gen. III, 1. — 19) Prov. XXIV, 21. — 20) Cf. Ps. CXIX, 85. — 21) II Sam. I, 26.

צורת כלילה ודמנה בבית המדרש

וַיֹּאמֶר לוֹ דְּמָנָה אָחִי אָחִי כִּמְהָ הִוְכַחְתָּנִי וְלֹא נִוְכַחְתִּי. וּכְמָה יִסְרַתְנִי וּמוֹסֵר לֹא לִקְחָתִי. וַיִּדְעַתִּי כִּי לֹא אִמְלֹט מִן הַגִּנּוּר עָלַי וְמָה שִׁכְתוּב עָלַי בַּסֵּפֶר. עַל כֵּן אִמָּאם וְנַחֲמָתִי עַל עֶפֶר וְאֶפֶר¹. וְלֹא נִפְלְאָתִי כִּבְלֵי מָה שֶׁתְּרָאָה כִּי אִם לִבְצָעִי הִנֵּחֵב וְהִנְאֻלַּח. וְכֵן אֶרְחוּת כֹּל בּוֹצֵעַ בְּצָעַת נֶפֶשׁ בְּעֵלָיו יִקַּח². וְמָה בִּידִי מֵאוֹמָה כִּי יִצְרִי³ הָרַע. כִּי כֹלֹ חֲנָף וּמֶרֶץ⁴. יִצֵּר בּוֹצֵעַ וּבּוֹנֵר כִּבְלֵי אֶחָ וְרַע. מַחֲשָׁב לְהָרַע. וְמָה תוֹעִיל הַחֲכָמָה לְפוֹשֵׁעַ. וְהַחֲבוּנָה לְבוֹצֵעַ. כִּי הוּא כְּמוֹ הַחֹלֶה אֲשֶׁר יָדַע מֵאֲבָל רַע אֲשֶׁר יִצְקוּ וַיֵּאֱבְלוּ. וּבִמְלֹאֶת סִפְקוֹ יִצֵּר לוֹ כֹּל יָד עֲמַל תְּבוּאֵינוֹ⁵. וְלֹא אֲדַע⁶ הַיּוֹם עַל נֶפְשִׁי כִּי אִם עָלֶיךָ. שִׁתְּנוּלְלוּ וַיִּתְּנוּלְלוּ אֵלֶיךָ⁷. עַד שֶׁחֲדוּרֵיכֶם סוּרִי. וְחֲסַכְכֶּם אֶת אֲדוֹי. וַיֹּאמֶר כִּלְיָהָ כִּבְר הָרִבֵּר הַזֶּה חֲשַׁבְתִּי. וּמִן הַתְּנוּפֵלִים עָלַי נִעְצַבְתִּי. וְעַתָּה הִנְנִי יוֹצֵא מֵאֶתְךָ. וְשִׁמְעֵה בְּקוֹלִי לְאֲשֶׁר אֲנִי מַצִּיָּה אוֹתְךָ. כִּבּוּאִם אֵלֶיךָ. הוֹדָה לָהֶם רַע פְּעֻלֶיךָ. וְשִׁתְּחוּשֵׁב⁸ בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל כֹּל חֹיבָה. טוֹב לָךְ מִשִּׁתְּחוּשֵׁב בְּעוֹלָם הַבָּא. כִּי מוֹסֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה רַע. וְתוֹכַחְתּוֹ עַתּוּ וּפְנֵעַ⁹. וּמוֹסֵר הָעוֹלָם הַבָּא לְפוֹשְׁעִים הָרִבָּה. כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא חַמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה¹⁰. וַיֹּאמֶר דְּמָנָה שִׁמְעַתִּי דְּבִרְיֶךָ. וְקִבְלָתִי אֲמִרְיֶךָ. וְעַתָּה אָחִי לָךְ וְאֲנֹכִי אֲשֶׁב בְּתַנְתִּי. אוֹלִי יי"א אֲתִי¹¹. וַיֵּשֶׁב כִּלְיָהָ עֲנִי וּכְבוֹאֵב וּמִפְּחָד שִׁימוּת בְּשִׁמְנָה. בְּדָם אֲדוּזוֹ דְּמָנָה. וְתִגְדֵּל עַד מֵאֵר דְּאֵתוֹ. וַיִּצְעַק וַתִּצָּא רוּחוֹ עִם צַעֲקָתוֹ. וַיִּפֹּל מֵת אֶרְצָה מֵלֵא קִסְמוֹתָיו¹².

צורת כלילה נוטל סת

וּבְבֵית הַמִּדְרָשׁ נִקְרָא¹³ זֶאֱב אֲסוּר שׁוֹמֵעַ דְּבָרֵיהֶם. וּמִקְשִׁיב אֵל כֹּל אֲמִרֵיהֶם. וַיְהִי מַחֲרִישׁ. וְחִבָּא אִם הָאֲרִיָּה אֵל בָּנָה וְתֹאמֶר לוֹ זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר יַעֲרַתְנִי. בְּדִבְרֵי הַבִּינֵר הַזֶּה יִחַלְתִּי. וְאֲשֶׁר אִמְרַת לְשָׂרִים. שִׁימְהֵרוּ בְּמִשְׁפַּט דְּמָנָה וְאֵל יְהוּ מֵאֲחֵרִים. וְלֹא יִדְעָתִי שֶׁכֵּר טוֹב מֵהַצְמִיתוֹ. וְחֲסֵד גָּדוֹל יוֹתֵר מֵהִמִּיתוֹ. וְאִמְרוּ הַקְדְּמוּנִים כִּי הַעֲזוּר לְרִשְׁעֵי וְהַמִּשְׁאִיר לוֹ שְׂאִרִית. חֵבֶר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית¹⁴. וַיִּצֵּו הָאֲרִיָּה אֶת הַגִּמְר וְאֶת הַשּׁוֹפֵט שִׁישְׁפֹּטוֹ בְּאִמּוֹנָה. מִשְׁפָּט דְּמָנָה. וְשִׁישְׁאָלוּ וַיִּדְרְשׁוּ וַיִּבְיֵנוּ. וַיַּחֲקְרוּ הַיִּטֵּב וְאֲחֵר יִדְּנוּ. וַיִּכְתְּבוּ אֶת כֹּל מַעֲנֵיהֶם. וְאֶת כֹּל דְּבָרֵיהֶם לְעִינֵיהֶם. וַיִּקְרָא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ סַפְרֵיהֶם. וַיִּקְבְּוּ¹⁵ כֹּל הַסְּגִיּוֹת וְהַגְּדוּלִּים. וְשָׂרֵי הַחַיִּלִּים. וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ דְּבַר הַמֶּלֶךְ כִּי הוּא מִיּוֹם הַמִּיתוֹ אֶת שְׁנוֹכָה מֵתֹאבֵל וְדוּאֵג. וּמִשְׁתוּמֵם וְשׂוֹאֵג. עַל אֲשֶׁר קָטְלוּ. וְהוּא לֹא חָטָא לוֹ. כִּי אִם בְּתַרְמִית דְּמָנָה הַחֲנָף וְהַמֶּרֶץ. וּבְשִׁרְיוֹת לִבּוֹ הָרַע. וּבְבִצְעֵי וּבְקִנְאָתוֹ. וּבְזוּרוֹתָיו וּבְרַעְיוֹתָיו. וּמִי בְכֶם יוֹדֵעַ כִּחְשׁוֹ יַעֲרִידוֹ. וּמִכֵּן דוּן לִבּוֹ יַעֲרִידוֹ. כִּי הַמֶּלֶךְ לֹא יָמִית אִישׁ כִּי אִם בְּמִשְׁפָּט וְצֶדֶק. וְלֹא יִמְהַר לְשׁוֹף דָּם כִּי אִם אַחֵר הָרוּשׁ וּבִדּוּק בִּדָּק¹⁶. וְלֹא יֵלֶךְ אַחֵר תְּאוֹת הַמִּקְנָאִים. וְלֹא יִשְׁפוֹט לְרִצּוֹן הַמִּשְׁנָאִים. וַיֹּאמֶר הַשּׁוֹפֵט הַבִּיטוּ אֵל דְּבָרֵי הַגִּמְר וְהַנֶּאֱמָן וְהַלְכוּ אַחֲרָיו. וְאֵל יִסְתִּיר אִישׁ מִכֶּם צַפּוֹנִי דְּמָנָה וּמִסְתָּרָיו. כִּי רַעַת מֶרְעִים לֹא תַעֲבוּר בְּלִבְךָ עַל אֲלֻמּוֹת וַיְתוּמִים. כִּי עַל כֹּל הַשָּׂרִים וְעַל כֹּל הָעַמִּים¹⁷. וּבְהַבְרַת בּוֹגְרִים יִכְרַת מִבֵּל לִב יַעֲזֵן וּמִגִּינָה. נַחֵה שְׁקֵפָה בֵּל

1) Job, XLII, 6. — 2) Prov. I, 19. — 3) Ms. ביצרי. — 4) Is. IX, 16. — 5) Job, XX, 22. — 6) Lis. יאמ. — 7) Cf. Gen. XLIII, 18; — 8) Passif du sens qu'a le pûl, Il Rois, XII, 16. — 9) Eccl. IX, 11. — 10) Is. LXIV, 24. — 11) Jos. XIV, 24. — 12) Cf. I Sam. XXVIII, 20. — 13) „se trouva par hasard“. — 14) Prov. XXVIII, 24. — 15) Peut-être : יקבצו le „léopard et le juge“ réunirent; au mot יאמ, il faut sous-entendre יאמ, puisque le juge ne parle qu'après le léopard (ci-dessous, I, 29). Les rédactions ne sont pas d'accord quant aux juges de Dimnah. — 16) Sens inconnu dans la Bible, mais très-répandu dans le néo-hébraïsme. — 17) Est. I, 16.

הארץ מצחו רעה. וביקר צדיקם כל חשב ארץ חיל רשעו. היט ישוב סלע
מראש הרים יצחו. וכן זאת להחבול בקם רשעים ולשפח ביקר אשר אפסו.
בפוב צדיקים תעלה קריה ובאבוד רשעים רעה. אל יפגע מעם משפט בעיניכם.
כי הוא חייבים. חל תשפטו דם נק. כי הארץ אשר שפט תקאי. חל תשפט לקל
מכובדים וטריגים. חל יפסח לפני הדינים. ותקמו מכל אשר שקר יעידו. והנשפטים
ישפטו ויחיו ולא ידחו. וסעי טול על המלך על העם להזהרם. וזההם. כי על פי
לא עברה רעתם. על כן העידו ברמה. ערה מאמה. ואשר שפט כל העם דבר
השופט והגבר. והחרישו ולא עש אתם דבר. ואמר דמטה מה לכם מחייתם. ואיש
אל אחיו מתלחשים. נד כל איש מבט בחשד ובכז. והי עש ב'. כי אילו הייתי
בטר או פושע או רוצח. הייתי כהחושבם שש השמח. ודע כי לכל דבר תשובה.
ולכל מצד רחבה. וכל מעד מה שלא דע. יחבד מה שלא שמע. יקרה במקרה
הדומה הפתי. ואמר השופט והגבר איכה היה דבר.

ואמר דמטה אפס. כי היה ארץ סר חפא חכם דמת יקדו מפריו. ולמזו מקטת
חכמתו ומפריו. ויבא אליהם איש מתפאר כי הוא חפא והוא פתי מן החפאים.
ולא ידע לחפא מאומה מן התולאות. ולמלך איתו מרטה בת דהיה. ותאמר צה
מבכיה. וידע חפא חכם והוא ער. קרב מפריתו. וכלי אלו חפסו לו ציתה.
ואמר יקח לה דמרי פלוגי ותתרא. ישובי אל המלך וספר לי דבר החפא. ויבא
אל האיש המתפאר. כי הוא חפא מזה. והוא פתי ודד יחד. ויבש ברחפת החפא
חמת. ויפסא ציור מלא דש אשר כל איכלו יסית רצפת. ופתחיהו דתבר אלו
רפואת אחרות. אשר לא ידע מעלות הן אם מציות. ואמר למלך דה רפואה נעלה.
ותעיל לכל מלח. ויחשב המלך כי הוא חפא חכם ויתקל בנס שקלים מאתים. ובמדת
עניים. וישק את הרפואה ברו. ותמת פתאם בתפוחיה. כי טפשו עליה צידה. ויבא
המלך להשקות את החפא מרפואתו. דמת גם הוא מפר פתחיהו. ותצא בבדלה נשמתו.

ערה הישג (1) השקד רפואה יסדת רעה

ונשאתי לכם המשל הזה למען אשר לא תעידו כי אם אשר דעתם. ולא תגידו
כי אם אשר שמעתם. ולא יחשבו ערי שקר כי יצלו. כי פיר מעלליהם יאכלו. והי
רגי בידכם. נקי מרבתכם. אך יראו את יי' ואל תשמשו אל דבר שופני. ויבן ואמר
שר האופים שמעוני שר החיילים. ושאר העם קפנים וטולים. כי הזקנים הקדמונים.
לא עשו לזכור כל האותות אשר בישרים ובשונים. ובבונד ובפושע הזה האותות אשר
על תרמיתו מעידות. ואת כל תועבותיו מצידות. ואמר לו השופט הדירעני ארתותיו.
המעידות על כל תועבותיו. ואמר כי חכמי קדם אמרו כי הבונד והפושע כי כל
אשר עינו השמאלית קפסה ודושרת. ואשר אפו פונה אל הימין. ואשר בין שתי נבותיו
שערות יצאנות ובנבותיו שלש שערות טולות. ואשר יגוד ראשו ויבסו אתרו. ואשר
תרעם ניתו. וכל האותות האלה אי קצתם הוא נגון והוא רכיל ובונד ומרד וער
שקר ופושע. ומחשב לדע.

35

1) *Is.* XIV, 7. — 2) *Is.* XLII, 11. — 3) *Prov.* XI, 10, où il y a תעלץ. — 4) *Cf.* *Lev.* XX, 22.
— 5) *Deut.* XIX, 20. — 6) *Cf.* *Nah.* III, 19. — 7) Qualificatif du נב, mot qui a été choisi
pour la rime. — 8) *Cf.* *Is.* XXXVI, 21. — 9) *I Sam.* XII, 3. — 10) *S. d. S.* p. 146, l. 9. —
11) *Jér.* IV, 31; *Ms.* צידה. — 12) La cécité l'empêche de se rendre auprès de la malade. —
13) *Ms.* ויחרא. — 14) *I Sam.* IV, 19. — 15) *Is.* III, 10. — 16) Ajoutez : אשר בו.

צורת השופט והגאון ושרי החילים

ויאמר דמנה אות קצת הדברים לאית על קצתם. ומשפטי הצדק עומדים לעמדתם. ואמרו כל עובדי אל ונכבדיו. משפטי יי' אמת צדקו יחדיו.¹ ואתם הקשבתם אל כובי שר האופים והתוליו הבינותם. כי לא נשקלו הן אתם כולכם חיותם. ולמה זה הבל תהבלו.² ועתה המו חסדכם עלי. המו אונכם ולכו אלי. כי יחשב שר האופים. כי כל דבריו בכור האמונה נצפים.³ ואינם אצל כל משכיל כי אם כמון נרפים. עיפים ורפים.⁴ ואלו היה כל מעשה החסידים. או מעשה אנשים הוידים. על פי האותות אשר בהם. וכפי החו אשר בנביהם.⁵ לא היה שכל לצדיק על צדקתו. ולא יחושב לרשע על רשעתו. כי האותות לא יעזבו המוכים כי אם רעותם. ולא לצדיק יהיה שכל צדקותם. ולא הרשע יהיה נלכד בשחיתותם.⁶ ולא יועיל לצדיק טובו. ולא יצר לרשע סוג לכבו. ואני ינעתי⁷ באותות אשר בנבי. ולהפיב ולהרע דרכי בך אין בי. ואני בר מכל הבוכים אשר דברו עלי. לפרוש רשת ליד מעגלי.⁸ ובכר נודע לכל בסילותך. ונגלה אל כל העם פתיוך. ודברת אשר תכנת. ואמרת אשר בו לא נאמנת. ואתה כמו החורש אשר יסר את אשתו בדברים. לאמר קשטי עצמך ואחר קשטי אחרים.⁹ ושימי על ערותך חרפה. ואל תכה לחי אחר בחרפה. ויאמר שר האופים איכה היה הדבר. ויאמר דמנה¹⁰ אמרו כי עבר נדוד על מדינה ושמה מרואת ושללו שללה וכוזו בזה. וירד גאון עוזה.¹¹ ויחלקו השוללים במוצאם מנות. את השבי ואת המלקוח.¹² ויהי בשבי חורש אחד ושתי נשיו ערומים. מרומצים לחטוב עצים. ותמצא האחת קרעים בהליכתה. ותכס בהם ערותה. ותאמר האחרת לבעלה בנקאה ובשטמה. ראה זאת הזונה ערומה. ויאמר לה בעלה אוי לך איך תראי נפשך ערומה מפשטת. וחכה לחי אשר כסתה ערותה ולקושש עצים משופטת. ואני אחמה על כי תעזי פניך. ובכל מים אשר בך תעלים עיניך. הלא ידעת כי לך נזיה. שמה ושערויה.¹³ ולך פנים. מכל פנים משונים. ולך פה. כל הבוכים עליו על פה.¹⁴ כאלו על מיט היון שרשו. ועלה באשו.¹⁵ ואביך נבל ופרחה. תאכליהו אש לא נופח.¹⁶ ולא אחמה עליך כי אם על המלך אשר מנזיתך לא ינרע. כל מום רע. ואיך תעבוד לפניו. ואיך מצאת חן בעיניו. ואנכי הסתרתיו עד היום מומך מן המלך וגורדיו. ומשריו ועבריו. אך עתה אנלה את נבלותך ומומך לרע נמילך. ואני לא חטאתי לך. כי דראיתי איבתך. ודחתקת ממני קרבתך. ודברת עלי בזבים והתילים. וכן יאות לך ולכל הגבלים. כי אין לבא אל בית המלך לא ברסים ולא נלבים.¹⁷ אף כי אתה רע מכולם ומכל סלונים וסרבים.

צורת השופט והגאון ודמנה והחילים

והנני מספר לך מקצת כל מום אשר בך. כי תבלול בעיניך. ונגדך יום קרוב מפני החשך. ונרב וילפת ומרוח אשך.¹⁸ וקלום ושרוע. ננוע וצרוע. ומעוך וכתות.¹⁹

1) Ps. XIX, 10. 2) Job, XXVII, 12. — 3) Cf. Is. I, 25. — 4) Jug. VIII, 4. — 5) Lis. : בנביות. — 6) Lam. IV, 20. — 7) C. multum laborasse auferre. — 8) Cf. Ps. CXL, 6. — 9) Voy. Schuhl, Sentences, n° 1227. — 10) Ici commence la version du ms. de Paris: voy. ci-dessus, p. 1. — S. d. S. p. 148, l. 14. — 11) Es. XXX, 6. — 12) Nomb. XXXI, 12. — 13) Cf. Jér. V, 30. — 14) „qui sait dire par cœur.“ — 15) Job, II, 20. — 16) Job, XX, 26. — 17) „ni tanneurs, ni barbiers“. — 18) Lév. XXI, 20. — 19) Cf. Is. XXII, 23.

סצור רבא ושפכה כרות¹. ובראשך נתק ונגעים בפחדך. ושחין ואבעבעות בורעך וידך. תתגר כל היום ותאכיל את המלך ממעמות. שארות חמות. ויחר לשר האופים דכריו כי כל הממלכה עליו קמה. ויבא החדרה ויבך שמה². ויאמר לו דמנה יאות לך לבכות. כי ידע המלך כל מומך יצוה עליך לענות ולהכות. וכראות שר האופים כי כתב הנמר כל הדברים האלה על ספר. ויכס שק וישב על האפר³. כשמוע⁵ האריה כל מומו. והדחיק מעמו. ולא אכל עוד מלחמו. ויאמר דמנה הוא מתנקם עליו. לרוע מליו. כי [זה] אחרית כל אשר ידע לחבירו בשקרו ובפחזותו. או בכל תרמיתו. או בתשומת יד או בגזל או בעשוק את עמיתו⁴. שר האופים נמלני רע תחת אשר הסתרתי ערותו. משיב רעה תחת מוכה לא תמיש רעה מביתי. וכל אשר ימר בית. ידי אחריתי להברית. אמת אמר האומר במשלו. פי כסיל מחתה לו⁵. ויצו¹⁰ האריה ויוליכו את דמנה לבית כלאו. עד יחקרו חסאו.

צורת דמנה בבית המדר

ולכלילה רע ושמו רחבה וילך אל בית הבלא. ויגד לדמנה כי מת כלילה. ויבך דמנה כל היום והוא וכל הלילה. ויאמר רוי לי רוי לי¹. איך ישאר עלי רעי. מה אעשה לרעי². אמת אמר האומר כי בבא אר לאיש ממקום אחד. ויקץ בו וכמעט¹⁵ נכחד. ויתשרד עליו צרות אחרות להתגרות עמו. ויבאו איש ממקומו³. בינונות אשר קראו. ובתלאות אשר מצאוני. ובצרות אשר רדפוני. וברעות אשר אפסוני. כל זאת אשר עשה כחשי. כבודי מעלי הפשים וימר עמרת ראשי⁴. אבל שלם לי אלהים תחת כלילה רע חרש שלומי. ברוך יי אשר לא עזב חסדו ואמתו מעמי⁵. ואחר כן אמר לרחבה אחי אחי כבר ידעתי כי אתה לי אח נאמן. ואלוה רחמן. כאשר²⁰ היה לי כלילה או טוב ממנו. וכל אשר לכלילה לך אתננו. ועתה לך לבית כלילה והביאה לי כל הכלים וכל הבגדים אשר בו. וילך ויבא לו הכל ולפניו הקריבו.

צורת רחבה ודמנה והבגדים

ויאמר דמנה מת כלילה ידידי וידיך. הגה כל אשר לו בידך. ועתה לך אל האריה ואל אמו אל המקום אשר שם יתחברו. ושמעת הדברים אשר דיברו. וישכם²⁵ רחבה בבקר אל האריה ואמו ויבא גם הנמר והשופס. וייתנו לו הספרים. ויעתיקום הספרים. ויאמר³ להביא דמנה אל השופסים ואל הסגנים. ולכתוב את דבריהם לפני הדיינים. ורחבה יצא מעם האריה ואם האריה באה. כי לשמוע דברי הסופרים נקראה. ויקראו הספרים לפניו. ותשא אל האריה עיניה. ותאמר לו איך יודע מה יעיל ומה יצר. ומי לך אהב ומי לך צר. אל יפתוך דברי הבוגד ואל תשמע אליו³⁰. לא תחמול ולא תכסה עליו⁴. כי אם תחייהו ישחית לב כל עבדיך. ותבל את מעשה ידיך⁵. ולא ישאר לך קצין ולא שר צבא. ואין יוצא ואין בא⁶. וילך רחבה אל דמנה

1) Cf. Deut. XXIII, 2. — 2) Gen. XLIII, 30. — 3) Jonas, III, 6. — 4) Cf. Lev. V, 21. — 5) Prov. XVII, 13. — 6) Ib. XVIII, 7. — 7) Is. XXIV, 16. — 8) „Me reste-t-il mon ami? et que ferai-je pour (calmer) mon trouble?” — 9) Job, II, 11. — 10) Ib. XIX, 9. — 11) Cf. Gen. XXIV, 27. — 12) Le sujet manque. Peut-être : „L'ordre fut donné.” — 13) Deut. XIII, 9. — 14) Eccl. V, 5. — 15) Jos. VI, 1.

ויגד לו כל הדברים. ואת הכתוב בספרים. וישלח השופט והגמר ושרי החיילים והגבורים. להביא את דמנה לדין והוכח בדברים¹.

צורת דמנה והחילים

ויאמר לו שר הצבא כבר נודעו לי שקריך וכוכיך. ודונך ורוע לבבך². אבל צוה 5 המלך שלא תמות כי אם על פי ערים נאמנים. ועל דעת שופטים והוקנים. כרוב חמלתו. וצדקתו ואמונתו. וכבר נודע מכל בנדה ופשעה. כי בן מות אתה. כי בוגד אתה בכל חבריך. ובכרוב בשפיך בעצמת חבריך³. ויאמר דמנה אין בדבריך לא חמלה ולא חנינה. ואין בפיך נבונה. הלא צוה המלך שופטיו ושוטרו להחזיק כל ברוך. ושפטו את העם משפט צדק⁴. ואתה הולך אחר רוחך. ושמת תאותך נבחר. 10 וכל לבך להשחיתני. וכל יצרך להמיתני. וכן יאות לך כי הפושע אין בלבו כי אם להרע ולהעיק. כי רשע מבחיר את הצדיק⁵. ויאמר השופט מצוה על כל שר ונדיב לחוס על כל שונא נול בעולה⁶. לתת לו לחם ושמלה⁷. ולשלם להרע כרשתו. ולעשה הרע כרעתו. או יוסיף הישר יושר על ישרו. וישוב המרד והקושר מקשרו. וטוב לך שתשולם ברנע קטון בארץ. משתשולם מחר עד לעולם בכלה ובקרקץ. 15 על בן הודה עוניך. ותן נא כבוד לקניך⁸. והמודה עניו בעולם הזה נסלח. להציל נפשו מני שחת וחיתו מעבור בשלה⁹. ולמה זה תכחש בכל נתעב ונאלח. והוא לא תצלה¹⁰. ואיך קולך בתוכחת תשא. בני אשר צדקה עשה¹¹. ויאמר דמנה אדוני השופט דברת כפי חכמתך. בצדק כל אמרת¹². חייך וחי נפשך. כי הצדיק אשר לא ימכור מתרתו ביומו. לא יחליף תומו במומו. אשר לא יפתורו עולם כולה. ושנאן נולה¹³. 20 ודבש מר. וריח נמר. ושנים משונים. וחיים מעונים. ואני בר בכל מפעלי. הף אנכי ולא עין ליי¹⁴. ואיך אעיר עלי ואעמם על נבי. אשר לא צויתי ולא עלה על לבי¹⁵. ואיך אשקור לנפשי ואפשע. אין אדם משים עצמו רשע¹⁶. וחלילה לכל איש לענות שקר בעמיתו¹⁷. אף כי יענה שקר בנפשו ובנייתו. האעיר. על נפשי מעשים אשר לא עשיתי. לא אוכל ללכת באלה כי לא נסיתי¹⁸. אדוני השופט דבר אדם אל יפך. 25 למען תזכה בשפטך¹⁹. ואל תשפטוני בעדות דבר השפתים. להשמעות אוני²⁰. פן יקרכם אשר קרה למדבר בלי דעת. כי לשמועה נשמעת. ויאמר שר הצבא והשופט איכה היה הרבר.

ויאמר דמנה אמרו²¹ כי היה בארץ מרואת איש ולו אשה יפה ונאמנת. ולו עבד צייד אורב לשכב אתה והיא ממאנת. ויבקש עליה דברים שקרים. ושם לה עלילות 30 דברים²². והיה היום ויצא לצוד ויקרה לו קן ושם שני בני שממית²³. ויעש להם קן בביתו וילמדם לדבר דבר תרמית. למד האחד לדבר ראיתי השוער שוכב עם נברתי. וילמד האחר לדבר אני לא אומר מום במקום שבת²⁴. וילמדם אלו הדברים בלשון הבלבים. כמעשה איש תככים²⁵. ולא היו אנשי המדינה יודעים הלשון

1) Cf. II Rois, XIX, 4. — 2) Cf. I Sam. XVII, 28. — 3) Is. XLVII, 9; ms. ויעצמת. — 4) Deut. XVI, 18. — 5) Hab. I, 4. — 6) Is. LXI, 8. — 7) Deut. X, 18. — 8) Cf. Jos. VII, 19. 9) Job, XXXIII, 18. — 10) Nomb. XIV, 41. — 11) Is. LVIII, 2. — 12) Cf. Prov. VIII, 8. — 13) Job, XXXIII, 9. — 14) Cf. Jér. VII, 31. — 15) Maxime talmudique, Sanhedrin, 9b et passim. — 16) Cf. Lévi. XIX, 11. — 17) I Sam. XVII, 39. — 18) Ps. LI, 6. — 19) Ec. XXIV, 26. — 20) Cf. ci-dessus, p. 13. S. d. S. p. 155, l. 6. — 21) Deut. XXII, 14. — 22) L'auteur a choisi ce nom, parce qu'on dit de cet animal qu'il habite "les palais des rois"; Prov. XXX, 28. — 23) Is. XIX, 13.

הדוא. ויהי היום הביאום לפני אדוניו. וערב קולם בעיניו. אבל לא ידע משר
הדברים. אשר הם דברים. ויצו את אשתו בקול רם. לעבדם ולשמרם. ויבא
אליו אנשים עוברים דרכים. מבינים לשון הבלכים. ועש להם משתה ויאכלו וישתו.
ויהי אחרי אכלם ואחרי שתותם. ויבא להם שני בני השממית לשמוע אמרתם. ויהי
כשמעם דבריהם. נכלמו מבוסת עיניהם. ויאמרו אל הבעל בית התרע מה שיאמרו.
והתרפה שידברו. ויאמר להם לא אבל יערב לי קולם. ולא אבין משלם. ויאמרו אל
יכבד דברינו נגדך. כי האחד יאמר בלשון בלכים כי אשתך שוכבת עם עבדך.
והאחר יאמר אני איני אומר מאומה. ויקרא בעל הבית אל הצייד ועמוד נגדו. ויאמר
מה אדוני מדבר אל עבדי. ויאמר לו הגד נא לפני. מה הקול הזה כוונתי. ויאמר
העבד אני אעיד כעדותם. לזלזל דאמתך הייתי מגלה תזנותם. ויצו בעל האשה
להרמית. על ענבתה ותזנותה. ותשלח אליו מלאכים לאמר שאל לאנשים הבלכים
לנפות בני השממית. וידעו כי הדברים לבדם למדם העבד בתרמית. ונודע לך דבר
בני השממית הדרש לרבר בלתי אלה שני הדברים. והנה אינם יודעים דברים
אחרים. ותאמר האשה עבדך הצייד בקש לכבשני ולא קבלתי. ותפשי משאל
הצלתי. על כן עשה זאת התרמית. ללמד שני אלה הדברים את בני השממית.
ויבאו את העבד ותאמר לו האשה האתה ראתני. בתועבה אשר בה דביתני. ויאמר
אני. אי דלג דגני ונקר עיני. בפיו ובצפרניו. ותאמר האשה לקח אלקים ממך
נקמתי. והראה את איש צדקתי. כי מאלחת ונתעבת. ודחת עלי חסבתי.
זהו דגן מן עמי הצייד האשה ובעלה והאלך הדבר ודני בני השממית במס
ונשאתי לך המלך הזה למען תרש כי כל העושה כמעשה העבד הצייד. לא
ינקי יד ליד. וכתוב האופם כל אשר דבר ואשר דברו לו. ויבאו הספרים אל
המלך אל אהל. והשיבו את דמיה אל בית המודד בבלו. עד יחקרו מעלו. ויהי
כן דמיה שבעת ימים ושבעה לילות. מדבר בשמה ובתחבולות. יכחש מעשיו וכסה.
על חפצו אשר עשה. ויתקרא אם הצייד בספרים כל דבריו. ותבא אל המלך
בתדו. ותאמר לו קום והנ דברשע הזה כי הוא מתעך. עיני כמה מעמים אני
משביעך. ותקרא לגמר והעיד אשר שמע ולא הספיק דבר ולא טרע. וישלח ויצא
האב הבלוא. והעיד גם הוא אשר שמע מפי דמיה וכלילה בבית הבלוא. כשמוע
הצייד שדחתם. האופן להם ולאפחותם. וישא שאנה בטה ובזאנה. ויאמר לדמיה
היה לי זעק מאמני ומצונתי. ומסחתי כי לבלש חנם. דמיה שמך. ועל פני חזן
אשפוך דמך. כאשר שכלה נשים לשיקך. תשכל מנשים אמך. וישליף חרבי אדני
מעבריו. ואל הזמן תגיע. ויחיה זה ראשי. ויאמר זאת עבד עליך כחשך. דמך
בראשך. ויאמרו כל העם כאשר ראהו מתגלל בריו ומתנאל. זה חלק אדם מאלקים
ותחלת אפרו מאל. זה אמר כן מדבר ודיט. אם תפחיק בפני רשע יחידנה תחת
לשוני. זה יענה לו בקלילות. יכרת יי כל שפתי חלקית. לשון מדינת מדינות.
זה מתלחש בלחש. שימר פה ילשני שימר מצית נשי.

1 Gen. XXVI, 30. — 2 Job, V, 14. — 3 Cf. I Sam. XV, 14. — 4 Cf. Ps. LXXXVI, 13
— 5 Cf. ci-dessus, p. 13, l. 7. — 6 Cf. Ps. LII, 4. — 7 Cf. Prov. XI, 21. — 8) Job,
II, 2. — 9) I Sam. XV, 22. — 10) Il faut intervertir les deux vers. — 11) Job, IX, 29. —
12) Ps. 12. — 13) Ps. XII, 4. — 14) Prov. XXI, 22.

צורת רבנה נהרג וההורג אותו

ויאמר דוד חכמות למלך יאות לאנשי התבונה. העושים מעשיהם באמונה. שישמרו לנפשותם שלא יבקשו מועילים. ממקום שיצר לאדם בעולם. אם במרשה אם באיבה. ואם בעקבה. כי איש תרמית. יהא אחריתו להכרית. אחת דתו להמית.⁶ וישוב בראשו עמליו. ואם יתמדה חכה לוי.

נשלם שער חקיר דברי רבנה

צורת הפלך ודוד חכמות

1) *Est.* IV, 11. — 2) *Cf. Ps.* VII, 17. — 3) *Hab.* II, 3.

שער היונה הענוקה¹

ויאמר המלך לחדר חכמות כבר הבינותי משליך מן הידירים. אשר נרננים
 ביניהם מפורידים. ועתה הגר נא לי תחלת התחברות הידירים הנאמנים. אשר לא
 יוכלו להפיר אהבתם נרננים. ויאמר דוד חכמות כי המשכיל והנבון לא ישמע דברי
 טרן על אודו. ולא ימדרנו בכל כספו וזהבו. כי הנאמנים והידירים. הם האדונים
 והעבדים. והם הבסף והזהב והנכסים. והם הרכב והמוסים. ואיש לאחיו שומר
 לדאשו. ונתן פדיון נפשו. על כן לא ישמעו איש על אחיו בתומם והצניעם. שפת
 לשון ודבת עם. והם כמו היונה הענוקה והצבי והעורב והעכבר (ושרץ המים) הנקרא
 בלשון ערב סלחמאה. ויאמר המלך איכה היה הדבר.
 ויאמר דוד חכמות אמרו כי בארץ רסתבאד מדינה ושמה. מרואת ובאחת בנותיה
 אלה נעימה. שפלת קומה. בצילה ישבו מלכים. ואצלה יפרשו הציידים הסבכים.
 וכלב האלה קן לעורב ושמו חבאה. ויהי היום והוא עומד על הפאירה. וירא והנה
 צייד בא רע מראה ושערור צורה. ומקלו בידו ועל כתפו יתרים ושכבה. ויפרשה
 לעומת האלה על הבריכה. ויחרד העורב ובשרו סמר. ומהצייד נשמר. כי אמר
 לא בא הצייד כי אם למוקשי. ולקחת נפשי. או לצוד וולתי. מן העוף החונים לעומתי.
 ויאמר אעמוד על סעיף אחד. עד אראה מה יהיה לצייד. ויורה הצייד על הסבכה
 חסין על הפתחים. ויארוב תחת אחד השיחים. והנה יונה שמה ענוקה והיא מלכת
 כל היונים ועמה יונים רבות. סביב הסבכה מסכות. עד אשר נחו על הסבכה והיו בה
 נלכדות. ותהי כל יונה מהן מתנודדת לעברה. לקרע הסבכה ולשברה. ותאמר להם
 הענוקה יהי לב כל אחת מכן לעזור אל רעותה. אולי נשא השבכה אל מקום אשר
 בו נקרע אותה.

צורת הצייד והיונים ברשת והעורב על האלה

ותעשינה כן ותשאנה הסבכה על כתיפן. כי היה בלב אחד התעומסן. והצייד
 חרף אחריהן. עד אשר לא ראה לא פניהם ולא אחוריהן. וישב נכלם ויפלו פניו.
 כי נסתרו מעיניו. ותאמר להן הענוקה הנה פה חור עכבר אוהב לי. והוא יוציא מן
 הרשת הזאת רגליכן ורגלי. ומוסרותינו יפתח. ונלוותינו ישלח. והעורב הולך אחריהן.

1) Ci-dessus, p. 18. — S. d. S. p. 160. — 2) „Des amis fidèles sont à la fois maîtres et serviteurs, il valent fortune et luxe”. — C'est une addition du traducteur. — 3) Cf. I Sam. XXVIII, 2. — 4) Ms. אל. — 5) Gay. „Goba”; c'est la transcription de جباة et de جباة. Ce nom ne se lit pas dans nos rédactions arabes.

לדעה מה יעשה להן¹. ותפולנה על השכבה במדבר. אצל תור העכבר. ותקרא הענוקה בשמו. ויכירה וידן אליה ממקומו. ויאמר לה מי הביאך ברשת הזאת. אשר בה את ורעיותיך נאחזות. ותאמר לו מה תדבר כה. כי לא לאדם דרכו². ולמה עמדת ותתבונן בנו. כי מ"י הייתה לנו³. ומה תתמה עלינו. הלא השמש והירח יחשבו. והדגים מלב ימים בחכה וברשת נמשכו. ועוף השמים בפח נלכדו. ורגלי קלים ימעדו. ויש עצל יצלה. ויש מהיר כעשן נמלח⁴. וביום איד יכשל הסוס. ואמץ לבבו בנבורים ינום⁵. כי השמים לעשות יפלא⁶. והגלגל גלה יגלה⁷. ובורא הכל פעם יגלה מסך נבראו ופעם יכסה. ו"י הוא הטוב בעיניו יעשה⁸. והאדם מה לו לעור ולא להועיל. אשר אין בידו להימין ולהשמאל. והכל כל מחשבו. ואין אפס⁹. כל אשר יעלה בלבבו. כי עשיו יקימו. וקניו יפירו. וכל מעשיו ביד עושהו. וכל קניו ביד קניו. כי כל עשרו וכל כבודו. ו"י לא יעובנו בידו¹⁰. והמלכים תשבר מלכותם. וירדו מעל בסאותם. ואל יתגברו ואל יתהללו. כי כחציר מדרה ימלו¹¹. ורמי הקומה נדעים והגבורים ישפלו¹². אף כי עתה בעל כנפים. אשר יעוף בשמים. כי יגדו עוף ואל לב השמים נבחותם. פח יקוש על כל ידותם. אשר אם ללחם נרדו. ונקשו ונלכדו¹³. ואני בנפלי ברשת ראיתי את הבר. ולא ראיתי את המכבר. וראיתי השבר. ולא ראיתי הרבר. ואתה אדוכי למה זה תוכיחני. וברשת זו טמנו ל"י תניחני. וישבע העכבר כאשר התאנף. כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף¹⁴. ואתה אחותי החרשי כי הרשת בשיני אבתך¹⁵. ומוסרותיך אנתך.

צורת היונים ברשת והעכבר

20 ויחל לנתק יתרי רגלי הענוקה. בעבור היות נפשו בה דבוקה. ותשבע הענוקה לאמר לא תחל לנתק כי אם מיתרי רעיותי בראשונה. ואח"כ תנתק מיתרי באחרונה. כי אירא שתנתקני ותעצל לנתק רעיותי. וחלילה לי מעווב ברשת אחותי. וינתק יתרי רגלי רעיותיה. וינתק גם יתרי מרגלותיה. ויאמר לה ראי שלחתי מבור אסיריך¹⁶. נתקתי מוסרותיך. וישלח העכבר מאתו¹⁷. ורעיותיה על חסרו ואמיתו. וכאשר ראה 25 העורב כי הציל את היונים. וכי הוא אוהב אמונים. ויאמר בלבו אולי יקריני כמקרה הענוקה. ואם לא יהיה לי אוהב להציליני אפול בשוחה עמוקה. וילך אל העכבר לדרוש אהבתו. ולבקש אחותו. ויאמר לו ראיתי אמונת אהבתך. וחיותי צדקת אחותך. ואשר הצלת היונים היקשים. מפח יוקשים. על כן באתי אליך. להיות עבדך. ומדרך רגלך. ויאמר לו העכבר אין ביני ובינך ידירות. כי אם קשר ומרדות. 30 ועל החכם המשכיל לבקש לו דבר שיחכן להיות. ואל יבקש מה שלא יחכן להיות. ואל תהי כמי שירצה להדין אניות ביבשה. ולהוליך עגלות בים ברוח קשה. ואיך תהיה ביני ובינך אהבה. ואני מאכל ואתה אוכל. ואני נאמן ואתה נוכל. ויאמר לו העורב השב אל לבך. והבט בעין שכלך. כי אם אכלתיך לא ישיביעני מאכלך. ולי הועיל כחיך באהבתך לי. שתצילני מרשת פרושה ליד מעגלי. ואני ביטח בחסדך. 35 שלא תשיביני ריקם מנגדך. אעפ"י שאם תחביא חסדך. ותצפין מידות נדך. אתה

1) Cf. Ex. II, 4. — 2) Jér. X, 23. — 3) Ms. cf. I Rois, II, 15. — 4) Cf. Is. LI, 6. — 5) Amos, II, 16. — 6) Cf. Juger, XIII, 19. — 7) „Le ciel prépare en secret les faits que la sphère dévoile”. — 8) I Sam. III, 18. — 9) Cf. Is. XLV, 14. — 10) Ps. XXXVII, 33. — 11) Ib. XXXVI, 2. — 12) Is. X, 33. — 13) Ib. VIII, 15. — 14) Cf. Ps. XXXI, 5. — 15) Prov. I, 17. — 16) Ex. XVI, 40. — 17) Cf. Zach. IX, 11. — 18) Ajoutez :

כבוד דודו. אשר יתן רחמי בשד הצדור. ואמר לו העבבר דע כי האבה על שני דרכים אבת מלחמה בין שני חוקים. כהלתם נפילים בין בני ענקים. וכאבת הארדה עם הפיל אשר פעם הארד יגר. ופעם לפני הפיל יבנע ויפטר. וכאבת חזק עם דל. כאבתו עם החתול אשר יאכלו ותפיד עלי יטרל. וכאבת דקן עם הצפרים. אשר אותם ישמיד ויחרים. וכאבת אשר בני ובניך. ובין בני ובין בנד. וכל איבה אשר מלפנים שכולה. רפואתה תעלה אן לה. ואני בהשלמך אתי לא אאמץ. על כן אם תשמאל אימץ. כן היום החמים ועל האש הם נחרים. ובכז את האש כאשר יכבה. היום הקדים. וחדשה את אימץ. כמו המרים אפסה נד לבז. לא ידע מתי אודבו. והמשלים את איביו. בחרפה יבז לדודו. ולא יאמץ בחייו.

10

שירת העורב והעבבר בפארתו

ואמר העורב כמר הביטתי אמרתך. והתבוננתי תבניתך. אבל לא יכון לבינתך להדיק ארבותי. ולא לקדח אש איבותי. כי אתה ידעת כי האבה בין הגבוים מובה דא מרזן עתק. ולא במרדה תנתק. והא ככלי הזהב אשר לא ישבר מרדה. ואם נשבר ממנו מאומה דפא באגודה. וארבת הבסילים קשה להבנות. ודכה להשתנות. ונדיב יארב את הדריב בפנשו אותו פעם אחת. והגבל לא יכבד אדם כי אם אשר ממנו יפחד וחת. ואתה נכבד. ואני לך נעבד. לא אמוש משערך. להיות כאחר מנערך. ועד אמצא חן בעיניך מפה לא אקומה. ולא אפעם לחם או כל מאומה. ויאמר העבבר הגה נשאתי פניך. ומרדתי לעשות רצוני. ונמנעתי עד כה מאדבך. ואשר לא יעלו דברים על לבך. ותאמר עת תבטור בי מצאתי כבר עכבר מחשך עצה. ויחפש בלבו תבונה ולא מצא. ואני המיתיו. ובערמתי ראיתיו. ואחר כן יצא מחורו. ועמד פתח שער. ויאמר לו העורב למה לא תצא אלי ולא תשיב אל שכלך. ותחשבני לאויב לך. העד לי בלבך איבה. אתר כרתנו ברית ארבה. או הממני תירא. ואני אנוס לך לעודה. ויאמר העבבר כי האבה על שני דרכים ארבת כפדות האבה את אודבו בנפשו. ולהצילו מפה יוקשו. וארבת דוד את דודו. במנחתו ובמתת ידו. ומרבית הגאהבים ידמו אל הסוחרים. לא יתנו שקל כי אם אשר יקו מהם מאה ששים. כמו הציד אשר יורה מעט חמים לעוף השמים. למען אשר יקוה מהם על אשר ורה אלה פעמים. על כן האודב המתנדב בנפשו. מוב מן המתנדב ברכושו. ואני האמנתי בנרכת לבך. ובפוזרך זהבך. ואולם לא נמנעתי מצאתי אליך. כי ואם מיראתי העורבים אשר לא ידעוני. כי אמרתי מן יחמפוני ויכלעוני. ויאמר העורב כי חק האודב הנאמן שיאדב אודב את אודבו. ושיאיב את אויבו. ואם היה לי ריע שלא יאדבך ארחיקו. ובשחת אקבריו. כי נוסע ההדם אם יעלה בתוכו שית יעקריהו. ואחר כן יצא העבבר אל העורב ויקבלו. ויחבק לו וינשק לו. ויברכו איש את אחיו לאל עילום. וישאלו איש לרעהו לשלום. ויספרו איש לאחיו מוצאותם. ואת כל הקורות אותם.

1) Cf. Jér. XXX, 13. — 2) Ajoutez : פא ישך "quand il mordra son ami". — 3) Prov. VIII, 18. — 4) "Pour une petite monnaie d'argent". — 5) Job, XXXVIII, 2. — 6) Peut-être : רבתי — 7) Cf. Job, XXXIII, 10. — 8) Cf. Is. X, 3. — 9) Nom abstrait formé de כב "rançon". — 10) Cf. Ez. XXIII, 29. — 11) Gen. XXIX, 13. — 12) Pour עילום II Chron. XXXIII, 7. Le verbe est construit avec ל, comme Gen. XIV, 19 et passim. — 13) Ez. XLIII, 7. — 14) Gen. XLII, 29.

צורת העורב והעכבר יוצא סמאורו

ויאמר העורב אל העכבר אראה מקומך זה קרוב מדרך העורבים. אני יראתי
פן יפגעו בך עוברים. ואני יודע מקום רחוק מכל מחפיר ומכאיב. לא עבר פה איש.
מקום רב עצים ורב דגים ורב מים. מקום נהרים יאורים רחבי ידים. ולי שם אהובה
5 מן השרץ אשר שמו בלשון ערב סלחפאה. אילו הלכנו שם נהיה בהנחה. ובהשקט
ובבטחה. ויאמר העכבר דבר סתר לי אליך. אוהבי העורב. לא אנידנו לך עד הגיענו
אל מקום הערב. ויאהז העורב בונב העכבר. ויעף בו עד באו אל המדבר. ושם עין
מים תרמוש בה הסלחפאה אהובתו. ותרא הסלחפאה את העכבר ותפתח ממנו
וסמר בשורה. ותתחבא בעמקי העין אל מקורה. וינח העורב את העכבר בחמלה.
10 ויחן על אלה אצל העין הגדולה. ויקרא לסלחפאה בשמה ותצא כי הכירה קולו.
ותשתחו לרגלו.

צורת העורב נושא את העכבר והסלחפאה בנהר והאלה על שפת הנהר

ויספר לה העורב כל הדבר. מתחילת דבר היונה ועד סוף העכבר. ותתמה
הסלחפאה על שכל תבונתו. ותקרב אליו ותכבדוהו וזרבתה ארוחתו. ותשאל לו
15 לשלום. ותאמר שמחתי בבואך הלום. ויאמר העורב אל העכבר הדברים אשר
אמרת לי לפני בואי. ספרם נא אלינו. ויאמר העכבר. הייתי במדינה שמה מרואת
בבית איש מכני הנזירים. ואין לנזיר אשה לנרש העכברים. ולסתום להם החורים.
והיו בני המדינה מכיאים לנזיר במקומו. לחם ומטעמים דבר יום ביומו. והיה אוכל
הנזיר מכל והנשאר ישם בסל. והייתי מדלג עלין בצאתו ולא אשאיר בו מאכל.
20 כי הייתי אוכל מכל לשבעי. והנשאר אחלק על העכברים אשר בבית מרנעי. ולא
אשאיר בסל מאימה מכל אשר בו. ואחר כן אתחבא במחבא. וכל אשר יתלה הנזיר
הסל וירמיהו רומה. אדלג עליו ולא אשאיר בו מאימה. ויהי היום ויבא הלך לנזיר
וישבו לאכל לחם לעת הערב. וביד הנזיר שבט ולהכות כף אל כף ירב. ויהי
בבלותם לאכל ויאמר הנזיר להלך ספרה נא לי דברי הארצות אשר ראית. ואת כל
25 הגדולות אשר חזית. ויהי ההלך מספר דבריו. והנזיר יכה כף אל כף ויבט אחריו.
ויחר להלך ויאמר הלא תדע. כי אדבר ולא תשמע. ולמה בויחתי. ומדוע הקילוחתי.
ויאמר הנזיר אל יחר אפך בי. ואניד לך את מכאובי. ויאמר יש בבית עכבר.
ולא יעווב לי לא לחם ולא בר. ויאמר ההלך אחד או רבים. ויאמר הנזיר עכברים
רבים ירעו מעקרבים. ובם עכבר אחד קל. הוא מדלג על הסל. ויאמר ההלך
30 אתה כמו האיש אשר מכרה אשתו השומשמים המנוקה. כאשר אינו מנוקה. ויאמר
הנזיר איכה היה הדבר.

צורת הנזיר וההלך והעכבר בסל

ויאמר ההלך. באתי לבית איש במדינה פלונית. ונאכל אני ובעל הבית. ואתר
פרשו ערשי. ואלין על מפרישי. וילך גם בעל הבית לשכב עם אשתו. וידבר עם
35 האשה וגם האשה אתו. והוא אומר מחר אעשה משתה לאוהבי. על אף מריבי. ותאמר

1) Lis. — 2) Cf. Prov. XIX, 27. — 3) Is. XXXIII, 21. —
4) Juges, III, 19. — 5) Cf. Ps. CXIX, 120. — 6) Ci-dessus, p. 33. — 8. d. S. p. 167, l. 4. —
7) Arabe : *سأدأرك*; cf. Benfey, I, 317. Mais voy. ci-dessus, p. 1, l. 3 et p. 370, l. 19.
— 8) Cette raison, pour laquelle le dévot est représenté comme célibataire, appartient au
traducteur. — 9) Il faudrait : *אינם טנקים* comme p. 374, l. 21. — 10) Ci-dessus, p. 35.
— 8. d. S. p. 166, l. 6. — 11) *à la barbe de mes adversaires*; voy. ci-dessus, p. 354, note 4.

אשתו ואיך תמלל זאת המלה. ובביתו אין לחם ושמלה'. כה תעשה כל הדמים. עד אשר חסרנו ודינו למשל בעמים. ויאמר לה האיש תנחמי עדי אשר נאכיל ונשקה. כי כל קובץ על יד ולא נמול חסר לא ינקה. ותהי אחריתו כאחרית הדוב. ותאמר האשה איכה היה הדבר.

5 צורת האיש ואשתו וההלך יאזין דבריהם

ויאמר אישה יצא איש צייד בחיצו ובקשתו. להביא ציד לבניו ולאשתו. והא יצא מן העיר ולא הרחיק. והנה צבי אחד וזריהו והחצי' באונו הרביק. ויהי הוא שב לביתו'. והנה חזיר לקראתו. וישלך הצבי מידו. ויורה את החזיר ויכחידו. ויכהו גם החזיר בשנו. וימת ויפול הקשת מיד שמאלו והחץ מיד ימינו. ויעבור דוב עליהם. וידא את הצייד ואת החזיר מתים שניהם. ויאמר כלבו רב מאכלי. מצאתי אן לי'. 10 אבל ארים מנדיהם אשר הם שמנים. ויהיו לרבים ימים מסמונים. ואוכל עתה יתר הקשת אשר הוא רזה. והיה מרמי היזם הזה. ויקרב אל הקשת ויכרת יתרה בשנו. ויפתח קנה עץ ויך בנרזו. וימת ביד בצעו. ועל מיעוט שובעו.

צורת היורה והצבי והקשת והחזיר והדוב

ונשאתי לך המשל הזה למען תרעי כי הבוצע. כל ימיו יהי עיף וינע. וכל קובץ על 15 יד. לא ינקה יד ליד. ותאמר האשה כן דברת הנה מעט ארוז ומעט שומשמן. אעשה מהם לך ולאנשים אשר תקרא ממעמין. ויאכלו כם ששה אנשים או שבעה. אכול לשבעה. ותנקה השומשמן ותשטח לשמש לייבשו. וישב אישה לשמרו שלא יאכלהו עוף או כלב ולא ימוש'. ויהי האיש עושה הנה והנה' ויבא כלב ויאכל מהם. וכשבשו השתין עליהם. ותרא האשה כי מנפם ותלך אל השוקים. ותמכור השומשמן 20 המצוקים. בעד שאינם מנוקים. ונשאתי לך המשל הזה כי לא ידלג העכבר יותר מתבדיו. ויהיו בצלו כל עכבריו. כי אם לסבה. אולי יש בקנו הון רב ועבדה רבה'. ועתה תנה לי כשיל. וכחו בו אכשיל. ויהי כשמעי דבריו נסתי מקני. ואתחבא בקן שכני. ובקן היה אלף זהובים. יפים ומובים. הייתי כל ימי אותם שומח. ויהי לבני שפח. וישא לו הגיור הבשיל ויחפר ההלך עד יסוד הארמון. וימצא בקני המסמין. 25 ויאמר ההלך באלה הזוזבים היה כח העכבר. ובמסמין הזה על אחיו גבר. כי בעושר יגבר אדם והעושר אותו ישריש. כי לא בכח יגבר איש'. ולא ידלג עוד יותר מתבדיו. ולא יכבדו אותו עוד ולא יעמדו אל מאמריו. "מנדיכים ומאצילים. אף כי שאול" בני בליעל ונבלים. ומצאתי כל שובע נפש ורצות כמעט". ולאשר צד לו עיר מקלט. ואין משכיל כמכלכל דבריו במשפט". ואין יחש כאור פנים. ואין עושר כשמח כי אם 30 במתת ארוני האדונים. ושוב כל אשר תקנה. אשר לא יוח ולא ישנה. ויתרון השכל ידוע מוד" מה שהיה ויהיה. ועל זה האדם יהיה. ושלא יבקש איש עמל יינענו". ולא הלך בנרולות ובנפלאות ממנו". ואשר בשלתי" בעמלי. ינעתי ולא הונח לי". ואומר

1) *Is.* III, 6. — 2) *Lis.* הנחמי על. — 3) *Cf. I Sam.* XX, 36. — 4) *Ms.* בביתו. — 5) *Oseé*, XII, 9. *Ms.* הן. — 6) *Il faudrait*: ליבשם, ליטשם, ליטשם, ליטשם. — 7) *I Rois*, XX, 40. — 8) *Gen.* XXVI, 14. — 9) *I Sam.* II, 9. — 10) *Ici manque tout ce qui se lit ci-dessus*, depuis p. 89, l. 6, jusqu'à p. 45, l. 8, et se retrouve dans les autres rédactions. — 11) *Lis.* אגשי. — 12) *Lis.* "que la vraie abondance consiste à se contenter de peu". — 13) *Ps.* CXII, 5. — 14) *Peut-être*: יסוד. — 15) *Cf. Eccl.* X, 15. — 16) *Cf. Ps.* CXXXI, 9. — 17) *Peut-être*: עמלתי. — 18) *Cf. Lam.* V, 5.

אין לי טוב כי אם המלט אמלט אל המדבר עם שאר החיות. להרים ולנאיות.
 ואשמה בחלקי. ואשבע בלעדי ריקי. וזהו לי היונה הענוקה אוהבת וטערת. והעורב
 הזה לי למשמרת. והוא הגיד לי האהבה אשר ביני ובינך. והביאני לראות פניך
 ושנאתי השממון. ואלו ישבתי בדוכל מלך וארמון. כי בכל מעדני חבל אין לי טוב
 5 כי אם שבת עם האוהבים אצילים. אספר להם חידות ויספרו לי משלים. ואין תונה
 מכל תונות חבל גדולה מהפקדם. ואין דאנה מרה בהפרדם. וידעתי כי לא יתכן
 לאדם שיבקש יותר מדיו. אשר יציל בו נפשו מצרתו וחליו. ואלו יותן לו חבל וכל
 המונה. לא יועיל בה ולא יתערן בכל מעדנה. ולא על כל ארץ יחבוש. יותר מאשר
 נתן לו לחם לאכול ובגד ללבוש. ואין לצדיק ממנה ולבוצע ולנוכל. כי אם הלחם
 10 אשר הוא אוכל. ובאתי אליך עם העורב. ואני לך אוהב ערב. והיו כאשר כלה
 לדבר העכבר. השיבתהו הסלחפאה בלשון רכה ואמרת מדבר. כאילו בחמאה ודבש
 יוסך. ותאמר לו שמעתי יושר דבריך. וקושט אמריך. ועתה החזק באמונתך ואל
 תרף. ופנה על כל עבר עורף. כי ראיתוך נדהם על מעדניך הראשונים. ודואג על
 תענוניך הקדמונים. ונעצב על גרותך. ונאנח על כבוד ביתך. ועתה יראו פעליך.
 15 לשרת מיליך. וימשלו מעשיך. לנועם אמריך. והרחק עצבך. והסר כעס מלפך. כי
 לא יישר בדבר כי אם במפעל. ולא תשלם הרגל כי אם במנעל. והחולה היודע
 כמה רפואתו. אם לא יתרפא בה חאריך מחלתו. ועתה עשה בשכלך וביושרך.
 ואל תדאג על אבוד עושרך. כי הנכבד מאין עושר יכבדוהו. ומאין הון יעבדוהו.
 כאריה אשר לא יטרף כי אם בנבורתו. ולא ייראוהו כי אם לשאנתו. ולאשר עבר
 20 לא תצרח. אל תאנוק עליו ואל תאנח. ואם עשית כל אלה לא תשכב למעצבת.
 בהם תבואתך טובה. והטוב יבקשך בבקש המים המורד. והעיט על הפגרים ירד.
 ויתרון החכם בהיותו מהיר בכל מעשיו. וחסרון הבסיל היותו עצל עד ירדו כל
 נכסיו. והחכמה רחוקה מן הבסילים. כרחוק הגבורה מן הזקנים הרלים החולים.
 אל תחטא לאמר הנה לנתי כנטע שורק. והשכמתי כעור ורק. כי העושר ושאר
 25 נעיונות חבל יכלו. וכל מעדניה כרנע יכלו. כנלגל ימדר להגשא ולהשפל. וכאור
 ידיחתו האופל. ואמרו חכמים שלשה. אין להם מעמד צל עניים. וארבת שונים.
 והתעלם מן הנשים באהבים. והלל למכזבים. והעושר המרובה. ירעך כאש וכפשתן
 יכבה. ולא יתכן למשכיל לשמוח ברוב עשרו. ולדאג למעט יקר. והעושר אשר
 יתכן לשמוח בו. שכלו ומעשיו הטובים ותום לבבו. והעושר ההוא לא יראה שוד
 30 מלכים. ולא חמת נסיכים. כי אם אשר יקדם איש בעולמו מצדקו ותומו. אלקים
 בעולם הבא לא יאחר לשלמו. ויתכן לאיש לעשות ביומו אשר ימצא למחרתו.
 להבין במעשים טובים צידתו. והשם ישיב לאיש צדקתו. ואת אמונתו. והלמ(צטייד
 בזולת הצידה הזאת תחסר צידתו מבלי שבעתו. ודע כי המות פתאום הוא ואחר

1) Lis. — 2) Job, VII, 19. — 3) Gen. XXVIII, 20. — 4) Ib. XXX, 6. — 5) "tourne le dos à tout ce qui est passé." Mieux vaudrait — 6) Eccl. XI, 10. — 7) Cf. Is. I, 11. — 8) Job, XXII, 21. — 9) Cf. Gen. XV, 11. — 10) Lis. — 11) Ms. — 12) Lis. — 13) Ms. — 14) Cf. Prov. VII, 18. Lis. ep. — 15) Cf. Is. XLIII, 17. — 16) Ms. — 17) Cf. Job, XXXIII, 26.

לא יסג. למסת נקיים ילעג'. ואין לו מועד מועד. ובבואו רגל כל גבור תמער. ואתה תוכחתי תכיר. ואין אני כמזהיר אלא כמזכיר'. ואתה אחינו בשרינו'. נכבדינו ויקירינו. משושינו משודיך. כסוסינו כסוסך'. ובאשר שמע העורב דבר הסלחפאה אל העכבר כי לאסד דבר עמו'. ואמרה לו כעמי כעמו. שמח מאד ויאמר לה ברוכה את אשר נחמת(נני) ברוך לשון. המכת חסדך האחרון עם הראשון'. ולא יאות לקרא חסיד כי אם 5 לאשר נפשו נקיה. ואין ברוחו רמיה'. ואשר כלשונו נעימי מילים. לנחם אבלים. ואשר ישמח העם וישמחו בו. ונותן לחם מברכתו וטובי. והגדיב כי יכשל לא יקימדהו כי אם נריבים ואצילים. והפיל כי יפול לא ירימדהו כי אם הפילים. ואל יחר בעיני המשיכל אשר ינע ברוך דישו. אשר הערה למות נפשו'. כי למנוחה יכתב יתעו. ולא תשכח מפי זרע'. כי הוא מוכר כלה בעומד. וקונה נשאר באובד'. והגדיב 10 אשר הוא מנמול חסד לא יחרל. כי נתן מלחמו לדל. ולא לבוצע הנחה. ולא לשמח בחלקי אנחה.

ויהי הוא מדבר עם הסלחפאה האהובה. והנה צבי אחד בא. ומרוב פחדו סמר שערו. וכאב עליו בשרו". ורעמו פניו". ונבהלו רעיוניו. ותלכל הסלחפאה במים. והעורב עף בשמים. והעכבר התחבא בין החורנים". וישת הצבי מעט מים ואח"כ 15 עמד מרעיד. ויעף העורב וירא והנה אין מחריד. ויקרא לסלחפאה ולעכבר. ויאמר להם צאו כי שלום לכם ואין דבר.

צורת הצבי העורב באלה העכבר בחורו והסלחפאה בנדר

ותצא הסלחפאה ותרא את הצבי מכיט אל המים ולא היה מהם מנמא. ותאמר לו קרב ושתה אם אתה צמא. כי אין פה מצורר. כי אם אותך מעורר. ויקרב הצבי 20 אל הסלחפאה. וידברו שניהם והעורב צופה. ותאמר לצבי מאין תבא. ויאמר הצבי הייתי דולך במדבר הזה והנה ערד כפירים. אותי מכתירים. וירדפוני. ומרר אל נבעה הדיפוני. וראיתי היום איש וקן צייד. ונסתי לפניו ואין לי מעמד. ותאמר הסלחפאה אל תירא ואל תרעד. כי אין בזה ממי תפחד. ועתה נכרות אתך בריתינו. 25 להעמיד אהבתינו. והנה פה מים ומרעה. ואין מרעיד ואין צועה. ויישב לב הצבי בחברתם. באהבתו אותם. ושם נפן סורחת". היו יושבים בצילה מתחת. יחידון חידות. ומשלים ותעודות. ויזכרו הקורות אשר קראם. והמוצאות אשר מצאם. ויהי היום ויתחברו תחת הגפן העורב והעכבר והסלחפאה שלשתם. והצבי איננו אתם. ויחילו עד בוש" והנה הצבי לא בא וידאנו לו ויאמרו אולי צדוהו. והלך בשם" ולכדו(ו)הו. ויעף העורב וירא את הצבי נלכד בשכבה. וירד אליו ויאמר מי הביאך בזאת 30 המדוכה. ואתה נחשב מן הנבונים. ולא המכת אחור ולא פנים. ויאמר לו הצבי איש לא ינצל מן הכתוב עליו. ולא ימלט עושר את בעליו. ואלו קרא את כל הכתוב עליו היה נודר. מהיות כבר וכנמרד". עורדינו מדבר עמו והסלחפאה באה לדרוש שלומו. ויאמר הצבי אחותי למה באת. ואל המדבר הזה יצאת. כי אם כלה העכבר

1) *Job*, IX, 23. — 2) Ms. כמשיכי. — 3) Cf. *Gen.* XXXVII, 27. — 4) Cf. *I Rois*, XXII, 4. — 5) Cf. *Job*, XV, 11. — 6) *Ruth*, III, 10, où il y a טן pour עפ. — 7) *Ps.* XXXII, 2. — 8) *Is.* LIII, 12. — 9) Cf. *Deut.* XXI, 13; Ms. טני. — 10) Cf. ci-dessus, 51, 7; „il vend le périssable pour acquérir le solide, et il achète ce qui dure en donnant ce qui est passager". — 11) Cf. *Job*, XIV, 22. — 12) Cf. *Ez.* XXVII, 35. — 13) Proprement, nom d'une ville de Moab. — 14) *Ez.* XVII, 6. — 15) *Juges*, III, 25. — 16) Mot inintelligible. — 17) Cf. *Hab.* I, 6.

לכרות חבלי. ואחר כן יבא הצייד אלי. העורב יעוף והעכבר יתחבא בין החורים. ואף אני אנוס על צורי היעילים. ואת תלכדי. ובין ידי הצייד תאבדי. ותאמר הסלחפאה לא נחשב איש שכל הנברל בהתפרד האהובים. והתנודד הקרובים העריבים. כי תנחומי המנחמים. עורה רבה לנדהמים. והמדבר על לבם. כאלו רפאם ממכאובם ומעצבם. וכראות הנדהם את אהביהו. נרפאו מכאוביהו. כי יספר להם דאגותיו. ואיך קראוהו קורותיו. ואלו לא הועילו כי אם בראות לו פניהם. בראותו אותם ינוס ינונו ובחירותיהם. ובהפקד רע מרעו. יפקד רעו. ולא נחשב אוהב הבא לראות רעהו בשלותו. אבל האוהב הבא לראות את רעהו בעת צרתו. הם המדברים¹ והצייד בא². וינס העכבר ונחבא. והעורב עף והצבי נמלט. והצייד³ בסלחפאה בעט. ויאסירה בחבלים. וישם עליה בנדים וכלים. ויחר להם ועל האסורה התאכלו. וחרדו ונכללו. ויאמר העכבר אנחנו נסים מפני הדאגה ומצאנו מכאוב. כאשר ינוס איש מפני הארי ומצאו הדוב⁴. ואני אומר עלי על הפקד הסלחפאה בחברת הרעים. כל ימי עני רעים⁵. אוי לזמן אשר הפריד ביני ובין מקומי. ובין רעי ובין בני עמי. ובין הסלחפאה אשר נפלאה לי אהבתה⁶. והכאיבני פרידתה. ולא היתה לי אהבתה לנמולה. כי אם לחמלה. והחמלה היא טובה מאהבת האדם את בני העובר אותו. אשר לא תמוש עד יום מותו. אוי לנו הזה אשר יקראוהו קורות. וימצאוהו תלאות. ולא ימוש מרעה עד יום התמותה. קוה לשלום ואין טוב לעת מרפא והנה בעתה⁷. לא יעמוד איש בעינו. כי ישנה עברו⁸. כאשר⁹ לא ימוש העולה והיורד. והשוקט והחרד. וכיורד עולה. וכשקט חולה. וכעובר אורח. וכזורח. וכצל בורח¹⁰. וזה הדבר יזכירני אוהבי. ויחדש עלי מכאובי. כמו הפצוע אשר תקרב רפואתו. ואחרי כן תתחדש מכתו. ויכאב הפצע פעמים. כאב הסכה וכאב הפצע¹¹. ויהיה הכאב כפלים. ויאמרו העורב והצבי לעכבר אבלנו ואבלך לאחיותינו לא יועילו. ודברינו ודברך לסלחפאה לא יצילו. ועתה דע וראה לך תחבולה. כאשר תהיה נצלה. ואמרו כי הנבור יבחן בעתות הצרה ובעת הלחמי. ונאמן יבחן במשא ומתן על פי אמתתו יצא שמו. והאוהבים האחים והמזידים והקרובים בעת הדיש והצרות יבחנו. ואז יעקשו או יתקנו. ויאמר העורב והעכבר אל הצבי רוצ לפני הצייד רצוא ושוב. עד ללכוד אותך יחשוב.

צורת הצייד והצבי והעורב והעכבר והסלחפאה

ויעש כן הצבי וירץ לפני הצייד מעט מעט. והצייד הולך אחריו בלאט בלאט. ויבא העורב והעכבר אל הסלחפאה ויכרתו חבליה. ויקרעו הבנדים וישברו הכלים אשר עליה. ויריצוהו ויצילוהו. ועד הגפן הסורחת הובילוהו. וישובו לראות מה עשה הצבי עם הצייד. כי אמרו אולי נלכד. ויבט הצייד אחריו והנה נמלטה הסלחפאה

1) Ez. VI, 27. — 2) Il faut ajouter : ויכית העכבר את חבלי הצבי : cf. ci-dessus, p. 55, l. 1. — 3) Amos, V, 19, où il y a ויכיתו. — 4) Prov. XV, 15. — 5) Cf. II Sam. I, 26. — 6) Jér. VIII, 15. — 7) „L'homme ne reste pas au même péché, mais il change de transgression (עברה pour עבירה).” — 8) Ms. באש. — 9) Exemples de l'instabilité : on monte ou descend, on est calme ou inquiet, on passe ou cherche un gîte, le soleil se lève et disparaît comme un ombre. Tout ce morceau est de Jacob ben Elazar. Peut-être a-t-il pensé, pour l'horoscope, à الطالع والوارد. — 10) L'effet du bistouri.

ונקדעו כנריו ונשברו כליו. והעורב והעכבר מלענים עליו. וירץ הצבי עד אליהם.
ויצחק עליו עמדם. ויאמר הצייד אין זה כי אם מקום מכשפים ושדים. ילעינו
לציידים. ומפני שדים וצייים. ואוחים ואיים. המקום הזה ישם. שעירים ירקרו שם.¹
ויתרד תרדה. וינס בפחד ובחפזה. וישוכו העורב והצבי והעכבר אל המלחמאה
אחותם. ותרב תחת הגפן שמחתם. והתחרשה אהבתם ואחותם.⁵
ויאמר המלך לחדר חכמות כבר הבינותי תחבולות קמני השף והשרץ והחיות
ונביהם ותנמולם המושב כי איש לאחיו ירוץ בעת צרתו. להצילו מרעתו. ומי יתן
והיו בני אדם ישרי לב כמזהם. להיות נאמנים לריעהם. או יהיו צדיקים. ורצון
קניניהם מפיקים. ואז יהי שלום ביניהם. ורעה לא תבא אליהם.

10 נשלם שער היגה הענטקה

1) Cf. Is. XIII, 21.

שער העוף הנקרא בלשון ערב כוס' והעורבים'

והוא שער המרמז והעוקב

ויאמר המלך לדוד חכמות כבר הבינותי דבר הידורים הנאהבים הנכבדים. מזהירי לב והעריבים. ועתה הנירה לי דבר האויב. הישוב אוהב. אם יתכן לבטוח באהבתו. אחרי שנאתו. ועל ידידותו. אחרי איבתו. ותודיעני דבר האיבה ועניינה. וצרתה ושאינה. ואיך יתכן למלכים. להשלים בוגדים. אשר הות בקרבם⁵. דוברי שלום עם רעים ורעה בלבם. ואשר ישאו קולם בתחנונים. ובקרבם תאונים⁶. ויאמר דוד חכמות לא יאות לבטוח עליו. ולא להאמין בשקר מיליו. ואם החליק על רעתו לננוב לבו ורעתו. לא יחליק כי אם לרמותו ולעקבו. כי יחנן קולו אל תאמין בו. כי שבע תועבות בלבו⁷. ואם האמין יקריהו כמו שקרה לעורבים עם כוס תרבות. ויאמר המלך איכה היה הדבר

צורת המלך ודוד חכמות

ויאמר דוד חכמות אמרו⁸ כי אצל מדינה פלזנית אלה עבותה רבת ענפים. ארוכת שעיפים. ותתן צמרתה אל בין עבותים⁹. ויהיו מקננים אלף עורב בסעיפותיה ועורב אחד מלך עליהם. ואצלה הר נבזה היו מקננים בו אלף כוס ומלך אחד עליהם. כוס אחד מגדוליהם.

צורת העורבים באלה ועדת הכוס בהר

ויבא מלך הכוס לילה הוא ועבריו. וכל חייליו וגדודיו. ויכו בעורבים מכה גדולה ויבאו בכל מושבותם. ויבוזו אותם. כי איבת כוס חרמת לעורבים כאיבת נואל הדם לרוצח. איבת עולם לא תשכח. וישכם מלך העורבים בבקר ויקבץ את כל העורבים. ויהיו לפניו כאיש אחד נצבים. ויאמר להם פתחו עיניכם ופקחו אזניכם. לרעה הגדולה הבאה עליכם. אשר לא באה כמות מהיות נוי אליכם. ומכוס חרבות אשר ממנו נברו. שימו לבבכם עליה עוצו ודברו. אם תחפצו בנפשכם שלום. הבו לכם דבר עצה הלום. התחזקו והיו לאנשים¹⁰ עורבים. פן תעברו לאויבים. כי השבטנו באלה הזאת אשר היא לכל רואיה צבי. אשר לחרב לחרב ואשר לשבי לשבי¹¹. וכמה מכס שבורי כנפים. ומנקרי עינים. וחלחלה בכל מתנים¹². וכל ברכים

1) Cl-dessus, p. 60. — S. d. S. p. 180. — 2) Cf. Ps. V, 10. — 3) Ez. XXIV, 12. — 4) Prov. XXVI, 25. — 5) Cl-dessus, p. 61. — S. d. S. p. 180, l. 6. — 6) Cf. Ez. XXXI, 10. — 7) I Sam. IV, 9. — 8) Cf. Jer. XLIII, 11. — 9) Nah. II, 11.

תלכנה מים¹. וכמה מכם נמרסים. ולעיני אבותם נשחפים. ומי יודע ישובו עלינו
 ופרצו בנו עוד פרץ. והכריתו את שמינו מן הארץ². והיו למלך חמשה יועצים
 נבירים ברוב עצתם. מודעים בחכמתם. ויאמר לאחר דבר ואולי נמצא בפיך מרחב
 ללחצינו. ומרפא למחצינו. כי בא קיצנו³. ויאמר זאת העצה יעצה קרמוני. אשר
 הו' לפנינו. כי אין לנו להלחם בכום חרבות כח. אין לנו טוב כי אם לברוח. כי מי
 יעמוד לפני כח הזרוע. האם תמנו לנוע⁴. הלא טוב נוסינו מפני כום חרבות. ממותינו
 בערבות. ברמחים ובחרבות⁵. ויאמר המלך קראו לרעהו. ונשמעה מה בפיו גם הוא.
 ויאמר היעץ השני לא טובה העצה אשר יעץ רעינו. לנו ולעוֹבֹב בתינו ומרנועינו.
 ולהבנע לאיב בתחילה צוקה. להיותנו לשמה ולשרקה⁶. אבל קום לך לקבוצ
 חייליך. וכל עבריך. הגללים עליך. ועתרה כלִיך. ונשמור מלוחמינו חומותינו⁷
 וחרבותינו. פן ילחנו את כל סביבותינו⁸. ונהיה כולנו להלחם בם נכונים. בקשת
 דרכה וחצים שונים. ושים עלינו ראשים. ואנחנו נחלץ חושים⁹. ויבא מורך בלבו.
 אולי נוכל נכה בו¹⁰. ואם נחשלונו¹¹. והיינו חלשים. ויגברו עלינו האנשים. כאשר כבר
 נלחמנו אנחנו ונודרנו. ואין לאל ידינו. ואז¹² ננוס ונעוֹבֹב בתינו. ונשינו מפינו ובהמתינו¹³.
 ויאמר המלך לשלישי הויסבו שני רעיך עצתם. ויאמר יעצו כפי תבונתם.¹⁴
 כי אמרתי נשים צופים. חוקים ולא רפים. ונשים מארבים. מנבורי העורבים. ונעמיד
 המשמרות. בין הקירות והגדרות. עד אשר לפנינו יחדרו. ומעוז לבבנו יפחדו. או
 אולי יקבלו ממנו מנחה. ושוחר או ארוחה. ונפדה נפשינו. בהוינו ורכושינו¹⁵. נתן
 בנשינו וספינו. והבינו וכספינו. כי על המלכים. בהיותם נבוכים. בהאספם אל ערי
 המבצר. וליוצא ולבא אין שלום מן הצר. שיפרו בניהם ונשיהם ונפשיהם. במקניהם¹⁶
 וקניינם ורכושם. ולעשות עצתי אל תאחר. ועשותה היום טוב מעשותה מחר. ויאמר
 אל הרביעי הנשלים קמינו. ונשב בתוך עמינו. ויאמר טוב להשלים את הצר.
 משבתינו במצר. להלחם בעד נפשותינו ובעד עמינו. טוב מהוריד ממעלת אבותינו.
 ומשררת דורנו. ומדוע יכנעו אצילים. לנבלים. ונריבים. לכלבים. או אולי יאמנו
 להשלימנו. כי אם לשפוך דמינו. ואמרו חכמים הקרב לפניך אויבך אך במשפט¹⁷.
 תקח ממנו צרכך בלאם. אל תקריביו קרבת קרובים. ואל תחשבהו באוהבים. פן
 יננו לבבך להשיאך. ולדעת את מוצאך ומובאך¹⁸. תמשיל הדבר הזה לקורה מוקעה
 לעין השמש אשר אם המיתה מעט נוסף צילה. ואם הוספת נרע צילה. והאויב לא
 ישבע ממנו כי אם ברב. כי לא במעט אלינו יקרב. ואין עצה לדרוש שלומו. כי אם
 להלחם בו. ואל נדרוש שלומו אולי נגבר ובו נשלם. כי אין להשם מעצור להושיע¹⁹
 אם ברב אם במעט²⁰. ויאמר המלך לחמישי הנשלים את הצר או נלחם או נכרח.
 ויאמר איך נלחם עם מי שנודע לנו חוקתו. וננלחה לפנינו נבורתו. והחלש אשר
 ילחם בנבור. עצמו ישבור. עד רדתו אל אבני בור²¹. ותמיד אנחנו מכום חרבות
 מפחדים. ומנבורתם חתים וחרדים. והמשכיל לא יאמין באויבו²². ואם רחק ביתו²³.

1) *Ex.* VII, 17. — 2) *Jos.* VII, 9. — 3) *Lam.* IV, 18. — 4) *Nomb.* XVII, 28. — 5) *Cf.*
I Rois, XVIII, 28. — 6) *Jér.* XXV, 9. — 7) *Cf. Nomb.* XXII, 4. — 8) *ib.* XXXII, 17. — 9) *ib.*
 XXII, 16. — 10) *Ms.* נחלישנו. — 11) *Ms.* ואיך. — 12) *Cf. Nomb.* XX, 14. — 13) *Ms.* ירכשם.
 — 14) *II Sam.* III, 25. — 15) *I Sam.* XIV, 6. — 16) *Cf. Is.* XIV, 19. — 17) *Ms.* יאסן בארנו.
 — 18) „Quand même la maison de l'ennemi est loin“.

[1] לא ישכון בטח ואם כסותה נכורתו. ואם ידל' יהיה נזדר מתרמיתו. והמלך המשכיל לא יערוך את אויבו מלחמה. עד אשר לא יעזוב מתחבולותיו מאומה. אם בזהו אם בשוחר ואם בברמה. ואם (מות) בעושר רב'. והמות במלחמה ובקרוב. והחלש אשר ילחם את הפיל. יבוש ואור פניו יחיל.

צורת סלך העורבים ויועציו המטה 5

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֶה לַעֲשׂוֹת לַצַּרְתִּינוּ. הִבֵּה עֲצָה לְאַסּוּף אֶת חֲרַפְתֵּינוּ. וַיֹּאמֶר לוֹ אֶדְוֵנִי הַמֶּלֶךְ אֲלֵקִים נָתַן לָךְ חֲכָמָה. וְעֲצָה וְנִבְרָה לְמִלְחָמָה. וְאַתָּה מִבְּקֵשׁ עֲצָה מִיּוֹעֲצֶיךָ. וְאַנְחֵנוּ לֹא נַחְדֵּל מֵעֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ. וְאַעֲנֶךָ בְּקִצַּת שְׁאֵלוֹתֶיךָ. וְלֹא יָדַע הָרֹבֵר וְזוֹלָתָךְ. וְכֹאשֶׁר לֹא חֲפָצִי בְּמִלְחָמָה. שְׁלֹא יִהְיֶה הָצַר כָּל נִשְׁמָה. כֵּן לֹא אֲחַפּוּק' 10 בְּהִכְבִּיד הָצַר עֲלֵינוּ. וְלֹא בְּמִשְׁלַט עֲלֵינוּ. כִּי הַמִּשְׁכִּיל יִבְחַר מֵרַחֲמֵי מוֹת וְיִהְיֶה נִכְבָּד. מִן הַחַיִּים וְיִהְיֶה כּוֹזֵי וְשִׁמְשֵׁי וְנִעְבָּד. וְאַל תֵּאָחֵז לַעֲשׂוֹת כְּדַבְּרֵינוּ עֲצָה. פֶּן נִהְיֶה כְּעִיר פְּרוּצָה. כִּי רֹאשׁ חֲלָלָה מִתְנַגֵּם. וְפִיק בְּרִכִּים'. הַעֲצָלוֹת וְהַשְׁפָּלוֹת יָדַיִם'. וְהִדְבַּר שְׁאִמְרָתִי שִׁיחִיה מִדְּבַר בִּנְיָ וְבִנְיָ. בְּסִתֵּר אֲשִׁימֵנוּ לִפְנֵיךְ. בְּמָקוֹם שְׁלֹא יִגְלֶה אִישׁ כּוֹ מִסְתֹּרֵי. וְשִׁמָּה אֲשִׁמְעֶךָ אֶת דְּבָרֵי. כִּי' לֹא נִגְלֶה מִדְּבַר כִּי אִם מִן הַחֲמִשָּׁה מִכְּעַל הָעֲצָה וּמִיּוֹעֲצֵי. 15 [וּמִן] הַמֶּלֶךְ לְכָל יוֹעֲצֵי. וּמִמְקֻשֵּׁיב הַסּוּר. וּמִן הַמִּבְטֵשׁ עֲקֵיב הַסּוּר. בְּמַחֲשָׁב וּבְדַמּוּת'. וְכָל נֶאֱמַן עַל מִדְּבַר יִשְׁנֵי וְיִנְכַּר עַל אוֹיְבוֹ. וַיֵּצֵא עַד מָקוֹם קֶצֶף'. וְכָל הַמֶּלֶךְ הַנִּדְרָהּ וְאִם הִיא אִישׁ עֲצָה. וְכֵעֵל הַמְּלִיצָה. כְּהוֹעֲצֵי אֶת יוֹעֲצֵי וְרֹאשֵׁי חֵיל'. וְדַבֵּר וְיִרְוֹת לוֹ'. כִּי כְּהוֹעֵץ עִמָּם תוֹסִיף עֲצָתוֹ הוֹדֵר. תֵּן לַחֲכָם וַיַּחֲכֵם עוֹד'. כֹּאשֶׁר תוֹסִיף הָאֵשׁ נֹגֶה לְהַבִּים. בְּשִׁמְנִים וּבְחִלְבִּים. וְעַל הוֹעֵץ לְהַשִּׁיב אֶת הַנּוֹעֵץ מִחֲמַתּוֹ. וְאִם חָטָא בְּעֲצָתוֹ. עַד 20 אֲשֶׁר יִתְכַנֵּן דְּרָכָיו'. וַיִּרְחַץ בְּחִמָּה הַלִּיכָיו'. וְאִם לֹא יִהְיֶה כֵן הוֹעֵץ. יִהְיֶה אוֹיְבוֹ מִרְעֵץ'. אוֹתוֹ וְרוֹעֵץ. כִּי יִהְיֶה הַמֶּלֶךְ מִכֶּסֶה מוֹדוֹ עִמּוֹ. וְתִהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל עַבְדָּיו וְעַמּוֹ. וְיִטְמֵן דְּבָרָיו בְּחִבּוֹ'. וְלֹא יָדַע אִישׁ מֶה בְּלִבּוֹ. אוֹ חֲסֵדוֹ אֶל הַמִּטִּיב יִטָּה. וְלֹא יִשְׁלֵם הַחוֹטָא. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְכָל עַבְדָּיו מֶה לָכֶם לְהַקְשִׁיב מִלִּי. הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מַעֲלִי'. וַיֵּצֵאוּ כָל אֲנָשִׁי מִשְׁמַעְתּוֹ. וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ. וַיֹּאמֶר לְעוֹרֵב הַגֵּד הַסּוּר אֲשֶׁר לִהְיוֹתוֹ יִחְלָתֵנוּ. 25 דָּאָה כִּי אֵין אִישׁ אִתָּנוּ. וְאֵין פֶּה אִישׁ יִשְׁמַעֵנוּ. מִי רֹאֵינוּ וּמִי יוֹדַעֵנוּ'.

צורת המלך ויועציו

וַיֹּאמֶר הָעוֹרֵב אוֹרִיעֶךָ רֹאשִׁית הָאֵיבָה אֲשֶׁר בִּינֵינוּ וּבֵין כּוֹס חֲרָבוֹת. כִּי דָבָר עוֹרֵב עֲלֵיהֶם דְּבָרֵי רִיבוֹת. וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ הָעוֹרֵבִים אֵיבָה הִיא הָרֹבֵר. וַיֹּאמֶר הָעוֹרֵב אֲמָרוֹ "כִּי מֶלֶךְ כָּל הָעוֹף מֵת וַיִּתְּקֻצּוּ קִהְלוֹת הָעוֹף אֲשֶׁר בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ. לְמִשׁוֹחַ עֲלֵיהֶם 30 מֶלֶךְ". וַיֹּאמְרוּ לְהַמְלִיךְ אֶת כּוֹס חֲרָבוֹת עֲלֵיהֶם. הֵם לְהַמְלִיכֵם. וְהִנֵּה הָעוֹרֵב עָף וַיָּבֹא

1) Lis. נִשְׁחָה. cf. Jer. LI, 30. — 2) "Quand même l'ennemi est faible". — 3) Peut-être : מִת כִּסֵּת עִשֵׁר רֹב. — 4) Ms. יִחְסֹן. — 5) Cf. Nah. II, 11. — 6) Cf. Eccl. X, 18. — 7) Cette énumération ne se lit ni chez S., ni chez C. : mais elle se trouve chez Gay. : "La poridat non es descobierta sinon por cinco personas : ó por el señor, ó por los que le consejan, ó por los mandaderos, ó por los que la oyen, ó por los que ven lo que se fará". Pour que notre texte réponde à celui de Gay., il faut lire וְיִטְמֵן וְיִטְמֵן. — Gay. a, en outre, la condition de "quatre oreilles et deux langues" (cf. ci-dessus, p. 72, l. 2), qui manque ici. — 8) "Par sa réflexion et son imagination". Peut-être ces deux mots sont-ils à placer avant עֲקֵיב. — 9) Peut-être : קֶצֶף. — 10) Cf. Job, XXXII, 20. — 11) Prov. IX, 3. — 12) Peut-être : שִׁמְעֵי. — 13) Cf. Es. XVIII, 25. — 14) Cf. Job, XXIX, 5. — 15) Cf. ib. XXXI, 33. — 16) Gen. XLV, 1. — 17) Is. XXIX, 15. — 18) Cf. ci-dessus, p. 72. — S. d. S. p. 184, l. 2. — 19) Jug. IX, 8.

בתוכם. ויאמרו לו הנמליך כום חרבות עלינו. ויאמר העורב המבלי אין בעוף פקח
כי הבאתם עור אלינו. והנה התוכיים והיונים והגשרים. והדאה והרחמה ושאיר עיני
הדים. ימותו כולם ברמחים ובחרבות. לא היו הנשאים ממליכים עליהם כום
חרבות. הגה הבום והאור על עינו קרד. לא תואר לו ולא הדד. הן אתם ידעתם
ודוט. חדע לבבו ועודוט. וחסרון דעתו ויתרון כסלו. אף כי הלכבות יכאיב קילו.⁵
הגיוט יצמית. וקילו ימית. יזם בכליון עינו יושב במארב. ובלילה די כננב. ומדוע
נסכלתם. לדמית נפשכם נכלתם. אמת אמר האומר לעם שונים. מלך עו פנים. כי
יעצתי שלא תמליכוהו. וקחו בידו כי עור הוא ואל מקומו משכוהו. ושמעו לעצתי.
והאזינו לאמרתי. כאשר עשתה הארנבת אשר אמרה כי הירח מלכה. ותשמע לעצתו
והצליח דרכה.

10

צורת קהילות העוף והעורב יצא אותם

ויאמרו נדודי העוף איכה היה הדבר. ויאמר העורב אמר. כי בארץ הפילים.
נעצרו העבים להזיל עליהם נזלים. ויבושו האורים. וחרבו הנדרים. ויחסרו המים
הלוך וחסור. והאזינו נדרות דללו חרבו יאור מצור. וילוו הפילים על מלכם. כי
בצמא דבק לשונם אל חכם. וישלח מלכם מלאכים. לבקש מים בכל הגתיות¹⁵
והדרכים. והגבעות והעמקים. ובכל מקום אשר היו שם נדרות ואפיקים. וישבו
המלאכים אתר יום או יומים. כי אמרו לא מצאנו מים. הגה עין מים במקום פלוני ושמה
ידה. רבת מים ועץ מביכה צומח. וילך אל העין מלך הפילים וצבאם. לשבור הפילים
צמאם. והארץ אשר שם העין רבת ארנבת ויבאו הפילים וירמסום. ומאין רצונם יביסום.
ומריבתם ברנלים נרמסו. והגשאים אל חוריהם נסו.²⁰ ויתקבצו וילינו למלכתם
ויאמרו לה מדרי להשיענו מן הצרה אשר מצאתנו. מן תדבקנו הרעה ומתנו.²¹ ותאמר
המלכה התקבצו כלכם ואמר איש עצתו. איש כפי תבונתו. ויען אחד אשר חכמתו
נדרעה. ותבונתו נשמעה. ושמו פירח. ויאמר אם על המלכה טוב שלחיני אל הפילים.
ושלחי עמי טאמן לשומעו ממני נחמדי מילים. ותאמר המלכה דברך נגדי נאמנים.
ואמרך נכוחים ונבונים. לך אל הפילים ודבר על לשוני כאשר תשיג לשונך. ועשה²⁵
עמהם כרצונך. ועליך לדבר עמם בלש. וברוך לשון ואל בם תבעם. כי המלאך אין
עליו לדבר קשות ואל השלוח אליו קולו אל ידם. ולשון רכה תשבור נרם.²² ויכניע
הלב ברוך לשוני. ויקשיהו בדברו קשות בשאונו.

צורת הארנבת מדברת עם חברותיה

וילך הפירח אל הפילים. להחוכח עמם במשלים. והירח כליל תומו יאיר.³⁰
וכשמש יזהר. ולדבר אל הפילים מידה. ויעל על ראש הדד. כי ירא לנשת אליהם.
כי אמר ירמסוהו ברנליהם. ויקרא בקול גדול אל מלך הפילים. ויאמר הירח שלחיני
אליך ואין על המלאך חסא ואם האריך לשוני. בכל אשר צוהו מלכו או קצינו.

צורת הפיל שוחה כמעין והארנבת על ראש הדד

1) Lis. עשי. — 2) Cf. Mich. III, 6. — 3) Is. LIII, 2. —
4) Ms. דגיתו. — 5) Dan. VIII, 23. — 6) Ci-dessus, p. 74. — 7) Cf.
Gen. VIII, 3—5. — 8) Is. XIX, 6. — 9) Lam. IV, 4. — 10) Gen. XXVI, 32. — 11) Gen.
XIV, 10. — 12) Cf. Ib. XIX, 19. — 13) Prov. XXV, 15. — 14) Cf. Ec. XIX, 20.

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ הַפִּילִים אֲשֶׁר בִּי שִׁלְחָךְ. דָּבָר וּשְׁמַע שִׁיחָךְ. וַיֹּאמֶר לוֹ בַּת אֹמֶר
הִירָת כִּי הִיזְדַּע נְבוֹרָתוֹ עַל הָרָלִים. וַיִּנְשְׂאוּ לָבוֹ לְהַתְנַחֲרוֹת עִם הַנְּבוֹרִים הַגְּדוֹלִים.
הִירָת נְבוֹרָתוֹ לְשׂוֹרָה עָלָיו. וּלְמִשְׁאָה עַל מַפְעָלָיו. וְאֵנִי יָדַעְתִּי עֲצַמַת נְבוֹרָתְךָ עַל
הַבְּהֵמָה. וַיִּנְשְׂאָךְ לִבְךָ לַעֲשׂוֹת עִמִּי מִלְחָמָה. כִּבְּוֹאָךְ אֶל הָעֵינַן אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ.
אֲשֶׁר מִמִּי קָרָם כָּל בְּהֵמָה וְכָל חַיָּה לֹא בָא אֵלַיהָ. וְהִנֵּה בְּעֵין וְתוֹדֶלָה אוֹתָהּ (וְאֵת)
וְהַפִּילִים. מִיָּם קָרָם נְזוּלִים. וְהִנֵּה שִׁלְחָתִי מֵלֹאכִי הַלְשִׁיבֵךְ מוֹדוֹנֵךְ. וְלֹהֲשִׁפְיִיכָךְ
מֵגֹאֲוֶיךָ. וְאֵם הִוְסַפְתָּ אֶל הָעֵינַן לְהַבְלִים. נִקְרִיתִי הַפֶּסֶם מֵהַפִּילִים.¹ וְאֵם לֹא תֹאמַרְנָה כִּי
הִירָת שִׁלְחָתִי לְךָ מִדֶּרֶה אֶל הָעֵינַן כָּל נְבוֹרוֹתֶיךָ. וְאֵנִי אֲבֵא אַחֲרֶיךָ.² וַיִּתְּנָה מֶלֶךְ
הַפִּילִים עַל דְּבָרֵי הָאֲרֻנָּת. אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָהָר נִצְבָּת. וַיִּרְדּוּ אֶל הָעֵינַן וַיִּרְא בַּת אוֹר
הַלְבֵּנָה. וְצוֹרֶת הִירָת בָּמִים נִכְוֶה. וְתֹאמַר הָאֲרֻנָּת הַשְׁתַּחֲוִיָּה לִירֵךְ וְנִשְׁק כַּפּוֹת
רַגְלָיו. וְהִתְחַנֵּן לוֹ וְסֻדָּר אֵלָיו.³ וַיֹּבֵא הַפִּיל לִשְׁתוֹת וַיִּגְרְשׁוּ הַמַּיִם מִשְׁפָּתוֹ. וַיַּחֲשׂוּב
כִּי הִירָת יִדְעֵךְ וְעָלָיו עֲלָתָה חֲמָתוֹ.

צורת הסיל שותה בעין והלכנה בשחק והארנבת בהר

ויאמר מלך הפילים מה למלך ירעד. הלהרגני נער. הלשתות מעט מים' יקצוץ
 15 ועליו יכבד. ותאמר הארנבת בן קצף. ועליך התאנף. וישתחו מלך הפילים ויאמר
 לאור הירח אל יתר עלינו ארוני. ושא נא את עני. וחלילה לי עוד את ארוני
 להקציף. אם און פעלתי לא אוסיף. וישבע לו שלא ישוב עוד אל עין המים. עד
 נתך מים עליהם מן השמים'. ויאמר העורב ועוד מצאור כבוס חרבות. תאנות רבות
 ותועבות. כי הוא מונה ומתאנה. וכל און לבוס חרבות יאונה. ואין רע ונבזה במלכים.
 20 כי אם אשר הוא מוכה ומעונה'. ואיש תכבים. ואשר ישימו שופטו. יכשל מאד בהלכפו.
 ויקראנו מה שקרה לחיה הנקרא בלשון ערב צפרד' והארנבת בהשפטו לפני החתול
 הצר. ויאמר קהל העוף איכה היה הרבר. ויאמר העורב' היה אחד מן הצפרדים
 שביני. וחורו אצל האלה אשר היה שם קני. ויארכו הימים. ואנחנו שלמים. ולמקצה
 ימים רבים לא ראתיהו. בקשתיהו ולא מצאתיהו'. וכי אחר מאהלו. לא ידעתי מה
 25 היה לו'. ותבא הארנבת בקינו. ותשב שם ותשכון במענו. ולמקצת הימים שב הצפרד
 אל מאורתו. וירב עם הארנבת אשר מצא במענותו. ותאמר הארנבת הרף מחונוך.
 אל נא תדי מריבה ביני ובינך'. הן הקן זה ימים רבים בידו היה. המוציא מתבירו
 עליו הראיה'. ותאמר הצפרד יש לי עדים נאמים. ותאמר הארנבת לא יתנו' העדים
 30 בי אם לפני הדיינים. ויאמר הצפרד הנה ידעתי אצלינו חתול לא יאכל כי אם מן
 היבול. ולא בא בפיו כשר פיגול'. כי הוא צם כל ימיו. מכפר על אשמו'. הוא יזכיה
 בינינו. ישת ידו על שנינו. וילכו יחדו שניהם'. ואעף נס אני אחרהם. וכראות
 החתול כי אליו הם באים. ויסר מעליו הכנדים הצואים'. וילבש בגדיו החמודות.
 להתפלל בהם לפסלו ולהודות. וימם על רגליו ויחננו לו. מתפלל ומתודה לפסלו.

1) *Jér.* XVIII, 14. — 2) Cf. *Jug.* XV, 3. — 3) *I Rois*, I, 14. — 4) Ms. *suppl.* — 5) *II Sam.* XXI, 10. — 6) מוֹתָנָה. — 7) صَفَر. Espèce de moineau, dont la timidité a passé en proverbe; *Prov.* ar., p. 327. *Il fallait* *صَفَر*. — 8) Cideussu, p. 80. — 8. d. 8, p. 187. I. 12. — 9) *Cont.* V, 6. — 10) Cf. *Ec.* XXXII, 2. — 11) *Gen.* XIII, 8. — 12) Principe du droit talmuddique; cf. *Baba kamma*, fol. 46a et *pessia*. — 13) Cf. *Ec.* IV, 14. — 14) Il faut lire *עֵרֵי* ou ajouter *עֵרֵים*. — 15) Cf. *Gen.* XXII, 6. — 16) Cf. *Zach.* III, 4.

כדע ומשתחזה לו. ויפן אליהם וירא כי מפניו חרדות לבשו. ויאמר נשו אלי וינשו. ויספרו לו אודות דינם. ויעש נפשו כחרש ולא ענם. ויוסיפו עוד בקל נדול לקרא לו. ויען וכאב מאד קולו. ויאמר אתם בני. ואור עיני. על כן אספר לכם קודתי. וקצת צדותי. כי כאשר זקנתי חרדתי לרגעי. בזכרי חמאת נעורי ומשעי. וארא כי רב עוני וגדל כחשי. עיניתי בצום נפשי. ואני צם בתשובה. ומחסר את נפשי ממוכה. וסרוב עונות וחמאות. ותבדנה עיני מראות. ויוסיפו משעי אל לבי להבות. השינוני עונתי ולא יכולתי לראות. יצרו צערי ממשוע. וכבדה אוני משמעי. ויקרבו אלי. כי האמינו ברוך מילי. וישתחוו לרגלי. ויוסיפו לספר קודתם. ודברי רבותם. ויאמר החתול בני אל תלכו אחר התאדה. בקשו צדק בקשו ענה. כי מבקש הצדק יצלה. ולכל משעיו נסלח. ודרשע יכשל ואם נבר בהשפמו. והצדיק אם נבר עליו רשע בדלבפו. יי לא יעובנו בידו ולא ירשיענו בהשפמו. אל תבצעו במעדני תבל ובשכיות הדמה. כי מעם המה. ואין לאדם מכל עמלו. כי אם טוב מפעלו. וכמוסב עמלו יתפאר. והוא לבדו נשאר. ואין לו מכל נכסיו. כי אם טוב מעשיו. על קנו העמד. ועובו האובד. כי הנכסים בעיני כל בעל חכמה. כדומן על פני הארמה. והגשים. כנחשים. ויקר כל אדם בעיניו כספו וזהבו. כי אהבת נפשו אהבו. וידו כן מוכיחם. עד רפתה רוחם. ויתמרמר אליהם. ויקם עליהם. ויצמיחם וישכרם. ועצמותיהם יערים.

צורת החתול הגדול והצפרד והארנבת

וכן הכוס אשר אין בעולם מום שלא יבא בו. וגדול מכולם תרמיתו ועקבו. על כן לא תמליכוהו עליכם. פן יכבד עולכם. וישמעו כל קהל העוף אליו. ויתעבר את הכוס על רוע מעלליו ומפעליו. ויאמר הכוס לעורב מדוע נדפחתי. ולפני וקני העוף חרפתי ותביישני. ותרים עלי קולך. ואנכי לא חטאתי לך. והפרכת עצתי ורב סרעפי. על לא חמס בכפי. ורע כי אם יכרת העץ עוד יחליף. ומכת החריב אם חובשה תרפא ודמה לא תרעף. ומכת הלשון כבדה מאוד. לא יוכל להרפא עוד. והאש יכבדה המים. ומכת הלשון בלי מרפא עד בלתי שמים. ועתה עת לנקום מכם קהל העורבים תקרב וימיכם יזעכו. וקרוב לבא עתה וימיה לא ימשכו. ורע כי אש איבתו יום יום יוסיף שאונה. לעולם יעלה עשנה. כי מכת הלשון אין למכאובה צרי ולא אבקת רוכל. כי אש היא עד אבדון תאכל. וילך לדרכו מתקצף. וסר וזעף. וינחם העורב על כל ניוצותיו. ויבטא בשפתיו. ויאמר מי הביאני בכוס חרבות למרד. הנה הסכלתי ואשנה במאוד מאוד. ולא היה בעוף יותר ממני מתאנה. ולהמליך הכוס מקנא. ואולי ראה זולתי מה שראיתי. ובוה אשר ביתי. ותמנעוהו חבמתו לגלותו. ותכוושהו בינתו להראותו. ויירא מאשר לא יראתי. על כן נהייתי ונחליתי. ועל כל משפחתי חמאה נדולה הבאתי. על כן ודוני. דברתי בלשוני. ואנשי

1) Cf. Ex. XXVI, 16. — 2) Cf. Is. XXIX, 4. — 3) Ms. באש. — 4) Cf. Ex. XXVI, 16. — 5) Ps. XXIV, 7. — 6) Ib. XXXV, 13. — 7) Eccl. IV, 8. — 8) Cf. Gen. XXVII, 1. — 9) Job, XVIII, 7. — 10) Cf. Is. LIX, 1. — 11) Lis. בטיב; cf. 385, l. 4. — 12) Zeph. II, 3. — 13) Ps. XXXVII, 33. — 14) Incorrect pour קטנו. — 15) Jer. VIII, 2. — 16) Ms. והגשאים בכחשים; cf. cideusus, p. 83, l. 10. — 17) Cf. Dan. VIII, 7. — 18) Nomb. XXIV, 8. — 19) Jug. XI, 27. — 20) Job, XVI, 17. — 21) Jer. XIX, 11. — 22) Cf. Jos. XI, 8; ms. ערד. — 23) Cf. Job, XVII, 1. — 24) Is. XIII, 22. — 25) Job, XXXI, 12. — 26) n'y avait-il. — 27) Dan. VIII, 27.

מליצה. לא ידברו דבר עד יצרפודו במצרף עצה. ויצא משפתים. מווקק שבעתים.¹
ואם היו אנשי נבורה לא ישענו בנבורתם. כי אם על טוב עצתם. ולא יאות להם
לקנות איבה. ולמכור אהבה. כי ראיתי נבורי אנשים. בחתיחתם מנבורתם בנשים.
ואין חסד בטוב מילי. כי אם בטוב מפעליו. אף כי איל כמוני. אשר לא מנעני.²
שכלי למען דראוני. מחטוא בלשוני. ולא נמצאו בשפתי דברים ערבים. ולא במעללי
מעשים טובים. ואיש שכל יום הצרה.³ לשוני. נראה חסדו בטוב רצוני. ואיש דברים.
לא ידינוהו על קושט אמריו. כי אם בנמלו חסד על חביריו. ומכסילותי לא השיבותי
אל לבי ואל רעיוני. ולא שאלתי זקני. אבל דברתי בלא דעת ובלא מעם. ואין דעת
בלבבי רק זעם. וממצא עצה נואשתי. ובדבריו פי נוקשתי.⁴ ולשוני לב הכוס המסה.⁵
על לא חסם עשה. וקניתי שנאה תמיד תרבה. וקידחתי אש איבה לא תכבה. ויהי
כן העורב ברוב עצבו. מריב בחוקה אל לבי. ובמרידותי יקלל תבונתי. ויאמר המלך
ומה תועיל הנחמה. אחרי הכלמה. ולפה דברים מתלהמים.⁶ ולפה דברים נחומים.
בחר לנו עצה טובה. אשר תוציאנו לרחבה. ויאמר העורב כבר הודעתוך כי אין לי
חפץ במלחמה. כי אם בערמה ובמרמה. ועתה שלחני להבשילו. אולי יפותה ונוכלה
לו. כאשר קרה לנזיר בצביו. ויאמר המלך איבה היה הדבר. ויאמר העורב אמרו
כי נזיר קנה צבי בקצת קניינו. להקריב קרבנו. וימשכוו אחריו בחבלו. להביאו
לובלו. ויראוהו שלשה מרמים. ויעמדו לו על הדרך בצורת תמימים. ויצא האחד
ויאמר מה הכלב הזה. ויצא השני ויאמר אנה תלך לצוד בכלב. ויצא השלישי ויאמר
כלב במקום נדי נזיר. ומעשה נגב מחור. וישלח הנזיר את הצבי ויקח חבלו. ויפתחו
בפיהם ובלשונו יבזבו לו.⁷ ויקחו שלשתם את הצבי בתרמיתם. כשקריהם ובפחיותם.⁸

צורת הנזיר מושך הצבי והנזבים

ונשאתי לך את המשל הזה למען תדע כי בערמה ובתחבולות. יעשה הערם
נדולות. ועתה לכה איעצך קצוף עלי לעיני העורבים. וצו לאשר עליך נצבים.
ויכוני. ויפצעוני וימחצוני. וימרטו זנבי ואברתי. וישאסו⁹ את כל גייתי. עד אשר אתגלל
בדמי. ולא יכירוני כי אם בצלמי. ואתנפל בשורש האלה. ושם אסלדה בחילה.¹⁰
ותלך אתה ונדודיך אל מקום פלוני אלמוני. ושם אודיעך סודי ורצוני. ויעש המלך
כן וילך הוא וכל המוני ואנשי הורו. אל המקום אשר יעדו. ובכלילה ההוא בא מלך
הכוס אל מחוז העורבים עם כל נדודם. והנה אין שם איש וקול אדם.¹¹ וישבו אל
מקומם. וכל מחניהם עמם. והעורב קרא תחת האלה. וישמע הכוס הקול בחילה.
ויראנו ויבא מלכם ונדוליו וישאלוהו. ויגש המלך לראות מי הוא. ולשאול אנה
הלכו העורבים.

צורת עדת הכוס והעוף הפצוע כאלה

ויאמר העורב אני פלוני בן פלוני ואתה תראה את אשר עשו לי העורבים.
מטבות נדולות ומכאובים. ויאמר המלך ואתה מיועצי המלך ונדוליו. והקריב אליי.
ומדוע הכאיבוך. ושפטים עשו בך. ויאמר העורב כי ראיתם התקצבי למאה

1) Ex. XXXII, 30. — 2) Ms. מעיני. — 3) Peut-être : הצרה. — 4) Cf. Prov. VI, 2. — 5) Ms. יצוהו. — 6) Cf. Jos. XIV, 8. — 7) Is. LIII, 9. — 8) Cf. Prov. XVIII, 8. — 9) Ci-dessus, p. 88. — S. d. S. p. 192, l. 2. — 10) Ps. LXXVIII, 36. — 11) Cf. Jér. XXX, 16. — 12) Job, VI, 10. — 13) II Rois, VII, 10.

ולרבה. לעלות עליכם לצבא. ואומר אליהם אתם ידעתם כי כוס חרבות נבורים
המה. ומר נפש המה. ושלמה להבות חרבם. אל תתגרו בם. ואל תעלו ולא תלחמו.¹
מן באחריתם תנחמו. והשלימו אותו ומכוחכם שחדו בערכם. ועיניכם אל תחוס על
כליכם. ולא יחמול איש מכם על רכושו. עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד
נפשו. או נדו ממקומכם. ונוסו ומלמו על נפשכם. כי אין לאל ידכם. וינס איש אל
יערו ואיש אל חרשו. ומלמו איש על נפשו. כי אין לאשר אין לאל ידו עצה ולא
כח. כי אם להשלים את אויבו או לברוח. ויאמר כל נבל מהם וכל נבזה. משפס
מות לאיש הזה. ויאמרו אלי ואיך תאמר בשביל הכוס נבורים. ובנבורה נאורים. שקר
אתה שופל. ועל הכוס אתה נופל. כי איך תרפה ידי נבורינו. הלנו אתה אם לצרינו.²
ויאמרו הלא שמעת משל הקדמוני אין עור כפקח. ואין עורב כזורח. ואין דואג כשמח.³
ואומר שמעתי אין חרד כבושח. ושמעתי לא יחרד אריה לכלב נובח. ושמעתי אל
יתהלל חונר כמפתח. ושמעתי אין לב לבורח. ואין מנוס לפסח. ואין הוד לאורח.
ושמעתי מרדן אש קודח. וחרדן נקיים רוצח. ויאמרו הלא שמעת אין חסר כעודף.
ואומר שמעתי אין מורדף כרודף. ואין הרודף כהודף. וכל אשר מפני רגלים נסים.
איך יתחרו את הסוסים. ושמעתי נלחם בלא כח. ידכה ישוח. ויקומו עלי ויבנו⁴
וימחצוני. ויפצעוני וילחצוני. ואת זנבי ואברתי מרשו. ואת כל בשרי שרשו. ואחר כל
עצבי. וידו אבן ב. ועתה אדוני המלך הנני אליך נמלט ממשך ומורס. ונסתי אליך
כנוס אל עיר מקלט. כשמוע מלך הכוס דבריו. אמר לגדוליו ושריו. מה לעשות
לעורב הזה. ויאמר אחד מיעציו עו פנים רגום ירגמו אותו באבנים. כי מלך העורבים
למזב עצתי ולחכמתו ותבניתו. הרבה מכתו ומחץ רקתו. ואין לך כי אם להרגו⁵
ולזובחו. ולהפשימו מעורו ולנתחו. ולמלך אין שוה להניחו. כי אם שלחתו מפח
יקושו. והיתה נפשך תחת נפשו. ואמרו כי ימצא איש את אויבו. לא יאחר לשלוח
עליו חרבו. וישים ראשו על כרעיו ועל קרבו. ויאמר ליועץ השני מה לעשות לעורב.
ויאמר העורב הנמלט אליך. ואם היה אויביך. רחמיהו והוא נפל עליך. ואם היה
שונאך נחמיהו. והנם עליך לעזרה עוריהו. והשמך לעיר מקלט שמריהו. והחרד⁶
הבא עליך השקיטהו. והנמלט אליך מלשיהו. ותחונן על מפיל אליך תחננו. אשר
ינצל אליך מעם אדוניו. כאשר נסה אשת הזקן אליו. ובצרתה נפלה עליו. ויאמר
המלך איכה היה הדבר. ויאמר אמרו כי עשיר סוחר היה אוהב נשים. והוא זקן בא
באנשים. ולו אשה יפה בת שלשים. ויהי הוא חובק בה. ומדבר על לבה. והיא
שנאה אותו. ולא תוכל לראותו. הוא ילך אליה שחוח. והלום. והיא לא תוכל דברו⁷
לשלום. הוא יאיר פניו והיא תעיב פניה. הוא יביט אליה והיא תעצים עיניה. הוא
יקרב אליה והיא תרחיקו. יתחנן אליה והיא לא תעניקהו. וכל אשר תוסיף לרחוק.
יוסף עמה לשחוק. ויהי הלילה ויבא נגב אל ביתו. והוא ישן עם אשתו על מטתו.
ותראה הנגב ותפחד ממנו ותירא ותברח אל הסיתר ותשכב אצלו והחזיקה בו

1) Deut. II, 5. — 2) Cf. Deut. I, 42. — 3) Cf. Job, VI, 22. — 4) Gen. XLV, 20. —
5) Job, II, 4. — 6) Cf. Gen. XIX, 17; lis. והמלש. — 7) Lis. והמלש. — 8) Jos. V, 13. —
9) I Rois, XX, 11. — 10) Cf. Jér. XII, 5. — 11) Ps. X, 10. — 12) Lam. III, 53. — 13) Is.
XVIII, 2. — 14) Cf. Nomb. XV, 25. — 15) Cf. Jug. IV, 22. — 16) Cf. Est. III, 8. —
17) I Sam. XXIV, 20. — 18) Ex. XII, 9. — 19) Deut. XXIII, 16. — 20) Ci-dessus, p. 95. —
S. d. S. p. 194, l. 13. — 21) Cf. Is. LX, 14. — 22) Ms. יכלה. — 23) Ms. אל.

ונשקה לו. ותבא בין זרועיו ותדבק בצלעיו. וכמעט תבא במעיו. ויקץ הסוחר וימצאה בבשרו דבקה. מנשקה ומחבקה. ויאמר מאין באו אילו התענוטות אלי. כיד יי. הטובה עליי. ויהי כראותו את הגנב ידע כי בשלו חבקהו. ובעבורו נשקתהו. ויקרא אחרי הגנב ויאמר לו לך לשלום בכל אשר ננבת. כי אתה הטובה הזאת עלי סבבת. ואני אעשה עמך בכל מאודי. בחסד אשר עשית עמדי. וילך הגנב בננבתו. והסוחר דבר באשתו אדובתו.

צורת הנעלה את אישה נוסלת עליו והגנב יוצא בנניבתו

ויאמר המלך ליועץ שלישי מה לעשות לעורב. ויאמר כי יעצתי שתחיהו ותטיב לו. ואולי יהיה לנו למשמר מהעורבים בשבילו. כי המלך המשיכיל ייטיב לקצה אויביו. להייתם עוברים לו כאחד מאוהביו. ובמרוד קצה האויבים על קציהם יכלו וירמו. חלק לבם עתה יאשמו. כמרוד השטן על הגנב וכמרודם נצל האיש. ויאמר המלך איכה היה הדבר. ויאמר היועץ אמרו כי נזיר נתן לו נדיב פרה. וימשכה אחריו במדבר נורא. וירדפו אחריו גנב ושטן בצורת אדם. להציק את הנזיר הזה סודם. ויאמר הגנב אל השטן מי אתה. ויאמר אני שטן ארדוף אחרי הנזיר וכאשר ישן אחנקיהו. ויאמר השטן אל הגנב ומי אתה. ויאמר גנב אני ארדוף אחרי הנזיר לגנוב פרתו ועוד לא אציקהו. ויבא הנזיר אל ביתו ויאסור פרתו. ויאכל לחם וישכב במטתו. ויאמר הגנב בלבו אם בא השטן לפני להרגו אולי אל שכניו יקרא. ולא אוכל לגנוב הפרה. ויאמר הגנב אל השטן עמוד עד הוציא את הפרה. ואחרי כן תבא לנזק מרהה. ויאמר השטן בלבו אם בא הגנב לגנוב הפרה. ויקץ הנזיר ויקרא. ויאמר אל הגנב לא כי אתה עמוד עד אשר אחנקיהו ואחרי כן תקח הפרה. כי תמצאנו מת ולא יקרא. ויפצרו איש ברעהו עד קרא הגנב אל הנזיר השטן הזה יבא להנפק. ויקרא גם השטן הגנב הזה בא לגנוב פרתך ולעשקך. ויעור הנזיר הוא והשכנים וינוסו שניהם בבשת פנים. ונמלט הנזיר מתמותתו. ומגנוב פרתו.

צורת הנזיר והפרה והגנב והשטן

ויהי כאשר כלה השלישי לדבר. ויען הראשון אשר יעץ להמית העורב ויאמר. העורב הזה כבר רמה אתכם במרמתו. והציל עינינו בערמתו. ראו מה תעשו. כי על תודו תחסו. ואל יישר בעיניכם. חלקת אויביכם. ואל ישיאכם מתק שפתי צריכם. כי נמחרו לב נפתה לבם בדברי המחליקים. ודרך לבם לחלקת אמרי המציקים. עד שיראו כי רוב דבריהם תבכים. וחלקת שפתותם סירים סבוכים. ויראו בעיניהם אשר יכויבו בחסרון דעתם. ויאמינו אשר לא יראו באולתם. כמו חרש עצים אשר הבויב ראות עיניו. ונלו את ערותו והסיב פניו. ויאמר מלך הבוס איכה היה הדבר. ויאמר היועץ אמרו כי חרש עצים היה לו אשה יפה ואהביה. ויראה אחד משכניו ויענביה. וידע אחד מקרוביו וזותה. ויגר לחרש ענבתה. ויאמר לא אאמין עד אשר אראה בעיני. ואחרי כן אשפוך עליהם חרוני. ויאמר לאשתו הכיני לי צידה. כי קראני איש מוקני העדה. ללכת לקרייתו. לעשות מלאכתו בעלייתו. והכיני צידה תהי על

1 Nûh. II, 8. — 2) Onê, X, 2. — 3) Ci-dessus, p. 97. — S. d. S. p. 195, l. 10. — 4) H Sam. XX, 6. — 5) Ci-dessus, p. 100. — S. d. S. p. 196, l. 14.

צדדת כל פעם בפעם. כי המלאכה רבה. לא ליום אחד ולא לשנים. ותשמח האשה
 ותכן את הצידה. ותהי לו עתידה. והי בערב ויקח החרש צידתו. ויבי עליה. לשמור
 כל אשר בביתו. ויתנב ויתחבא תחת מסתו. ותשלח האשה אל עונבה. ויבא לילה
 להתעלל בה. והאכילה והשקתה. ועל מפתה עמו השכבתה. והחרש תחת
 המטה אשר הם עליה. וידם ולא ידע בבא העונב אליה. ויט החרש תלו והוא שן 5
 חץ למטה. ותרא האשה ותדע כי רגל בעלה הוא אשר נסה. ותבקש בלבה
 בבשפה. להמלט ממקד נאפיה. ותאמר לעונבה שאליני בקל רם למי את
 אהבת לי אי לבעליך. רעש בן רשאלה ולא ענתה. ויפצר בה עד אשר השכבתה.
 ותאמר לו למה בזאת תשאליני. ואמר לה אשביעך בארבתני להדעיני. ובעלה
 בהקצו משנתו שומע. חזת שניהם ידע. ותאמר לו אנהני כל הנשים. לא נענב את 10
 העונבים. כי אם למלאות את תאוותינו. ולמצא מהם את בקשתנו. ואין עלינו מוחש.
 כי אם למלא כסוי. והעת שנשבע מן העונב יהי אצלינו כזולתו. ולא נוסף לארבתו.
 והבעל הוא אב נכבדיה. והוא אח נקבדיה. והוא בן נשעשה. כי אחינו בשרינו
 הוא. וכל אשה אשר לא תאדב אישה. יותר מנפשה. תהי ארוחה ורחיה. ומספר
 החיים מחייה. כשמוע אישה דבריה. רך לבו לחלק אמריה. והאמן בידותה. 15
 ויוסף לאדבה אותה. וישב עד עלות השחר תחת מסתו. שומע את העונב את אשתו
 יסחית עונבתו. ותעלל בה כל הלילה עד מחרתו. ובצאת העונב לדרך יצא החרש
 ומצא את אשתו כטרמה. ישנה במרמה. ויקרב אליה. וירוח עליה. וכאשר הקצה
 אפר לה אחותי נומי כי איך התעוררת. ועם עונביך פור התפוררת.

20

לא כצאני. יידי במסטי.

1) Lisez : כיטו, ou כרטו ; „nous n'avons rien à faire avec sa famille, nous n'avons qu'à lui remplir la bourse (ou : le ventre).“ — 2) Gen. XXXVII. 27. — 3) Cf. Jug. XIX. 25 — 4) Cf. ci-dessus, p. 103, l. 6. — 5) Ms. במסטי, afin de rimer avec כצאני.

TABLE DES MATIÈRES.

A. VERSION ATTRIBUÉE À R. JOËL.

Chapitre III. [Instruction du procès de Dimnâh.] p. 1.

1. L'agriculteur et ses deux femmes, p. 1.

Accusation de Dimnâh contre le chef des cuisiniers. — Intervention de la mère du lion. — Entrevue de Dimnâh avec Rusbêh. — Dimnâh devant les juges.

2. La femme calomniée par un domestique, p. 13.

Dimnâh est ramené en prison. — Nouvelles instances de la mère du lion auprès de son fils. — Déposition du loup et exécution de Dimnâh.

Chapitre IV. La colombe, la souris, le corbeau et le cerf, p. 18.

La colombe et ses suivantes sont prises dans un filet. — Elles le soulèvent et arrivent près du trou d'une souris. — Elles sont suivies par un corbeau qui a tout observé. — La souris, amie de la colombe, coupe le filet. — Le corbeau sollicite l'amitié de la souris, qui, après de longues hésitations, l'accorde. — La colombe et le corbeau se rendent ensemble auprès d'une tortue, ancienne amie du corbeau.

1. Histoire de la souris et du dévot, p. 33.

2. L'homme prodigue et la femme aux grains de sésame, p. 35.

3. Le loup trop cupide, p. 36.

Regrets de la souris qui perd son trésor et ses forces. — Tentatives malheureuses de reprendre le trésor. — Conseils de la tortue. — Arrivée d'un cerf et conclusion d'amitié avec lui. — Le cerf est pris par un chasseur et délivré par la souris. — La tortue, prise à son tour, échappe par la ruse de la souris.

Chapitre V. La communauté des corbeaux et celle des hiboux, p. 60.

Attaque des hiboux et défaite des corbeaux. — Délibération du roi des corbeaux avec ses cinq conseillers. — Le cinquième corbeau demande le secret pour son conseil.

1. Histoire de l'origine de l'inimitié entre le corbeau et le hibou, p. 72.

Le hibou recherche la royauté sur les oiseaux. — Le corbeau démontre son incapacité.

2. *Les lièvres et les éléphants*, p. 74.

3. *Le lièvre et un oiseau prenant un chat pour juge*, p. 90.

Mortadieu et du hibou et viennent à me faire parler contre les sorbiers —
Rais conseilise par le corbeau au roi.

4. *Le dévot et le cerf*, p. 95.

Le corbeau meurt; est recueilli par le roi des hiboux. — Conseil donne au
roi par son premier ministre de tuer le corbeau. — Autre conseil du second chef.

5. *Le vieillard, sa jolie femme et le voleur*, p. 96.

Arra du trou-ma chef.

6. *Le dévot, le démon et le voleur*, p. 97.

Perseance du premier ministre le vouloir tuer le corbeau.

7. *Le charpentier trompé par sa femme*, p. 100.

Le roi accorde sa grâce et son amitié au corbeau. — Demande du corbeau
d'être par le son transformé en hibou.

8. *Le dévot et la souris changée en jeune fille*, p. 107.

Trahison du corbeau et destruction de tous les hiboux. — Conversation entre
le roi et le corbeau.

9. *Le serpent servant de véhicule à une grenouille*, p. 117.

Chapitre VI. Le singe et la tortue tortue, p. 127.

Le singe change de son trice se le d'amitié avec une tortue. — La femme de
la tortue délaissée cherche à se venger. — Simulant une maladie, elle dit à son
mari rentré, que le cœur d'un singe la guérirait. — Entraîné d'abord par la
tortue, le singe se ravise à temps et déclare avoir laissé son cœur chez lui.

1. *Le lion, le renard et l'âne*, p. 138.

Chapitre VII. Le dévot imprévoyant, p. 144.

La femme stérile devient enceinte. — Espérance exagérée qu'il attache à cet
événement et rémontrances de sa femme.

1. *Le dévot, brisant le pot de miel, base de sa fortune rêvée*, p. 146.

Naissance d'un fils. — Un chien fidèle est tué par suite des soupçons du père.

Chapitre VIII. Le chat et la souris, p. 151.

Le chat est pris dans un filet et la souris s'en réjouit. — Menacée d'une part
par un chien et de l'autre par un oiseau, la souris fait la paix avec le chat. — Entre-
tien sur l'amitié entre des ennemis. — La souris coupe les filets et se sauve
immédiatement. — Elle refuse de continuer des rapports avec le chat.

Chapitre IX. Le roi et l'oiseau Pinza, p. 166.

Intimité entre le fils du roi et le petit de Pinza. — Dans un accès de colère
le prince tue le petit, et Pinza, pour se venger, arrache les yeux du prince. —
Le roi fait de vains efforts pour attirer l'oiseau, qui reste sur ses gardes et
s'envole.

Chapitre X. Le roi Ardum et son ministre Bîâr, p. 182.

Ardum a huit songes qui l'inquiètent. — Il appelle, pour les interpréter, les
sages d'une ville, dont il s'était attiré la haine. — D'après leur conseil, le roi
devait tuer sa femme Hallabat, ses parents, son ministre et se dépouiller de ce
qu'il avait de plus précieux. — Le roi stupéfait avoue, après des hésitations, à
Hallabat, la cause de sa tristesse. — Hallabat l'engage à consulter le sage Kinârôn.

— Selon celui-ci, les songes présagent des magnifiques cadeaux que le roi recevrait de différentes contrées de la terre. — Les cadeaux arrivent et le roi les distribue, en réservant deux objets pour Hallabat et sa suivante. — Incertaine lequel des deux objets elle doit choisir, la reine échange des signes avec Bilâr. — Le roi conçoit des soupçons sur l'honnêteté de sa femme. — Un soir il la rudoie en présence de la suivante, et la reine irritée lui verse un plat de riz sur la tête. — Le roi ordonne à Bilâr de tuer sa femme. — Bilâr l'amène et la cache chez lui, espérant que le roi reviendrait sur sa décision.

1. Le mâle de deux colombes tue sa femelle par suite d'une fausse supposition, p. 208.

2. Un singe voulant trop prendre perd tout, p. 210.

Longue conversation entre le roi et Bilâr dans laquelle celui-ci expose un grand nombre de sentences. — Bilâr s'aperçoit du repentir du roi et lui avoue que Hallabat vit encore. — Elle est amenée auprès du roi, et les premiers interprètes des songes sont mis à mort.

Chapitre XI. Le chasseur et la lionne, p. 229.

Une lionne, en rentrant dans sa tanière trouve ses lionceaux dépécés. — Ses rugissements sont entendus par un animal qui demeure dans le voisinage. — Il lui observe qu'elle aussi a dévoré les petits des autres animaux. — La lionne se convertit et cesse d'être carnivore. — Là-dessus les fruits de la terre deviennent rares et une disette éclate.

Chapitre XII. Le dévot et l'étranger, p. 235.

L'étranger regrette que les fruits de son pays sont moins doux que ceux que le dévot lui offre. — Le dévot lui observe qu'il faut se contenter de ce qu'on peut avoir. — L'étranger essaie aussi de parler l'idiome du dévot, et n'y parvient pas.

1. Un corbeau veut se dandiner doucement comme une colombe, p. 237.

Chapitre XIII. Le lion et le renard, p. 238.

Un animal mène au milieu de ses camarades une vie d'abstinence. — Le lion l'apprend, le fait venir et lui offre la première place de sa cour. — L'animal refuse longtemps le service du roi et cède enfin à ses instances. — Les courtisans envieux cachent dans la maison de l'animal la viande destinée à la table royale et cherchent à faire tomber sur lui les soupçons du vol. — L'animal est jeté en prison. — La mère du lion intervient en sa faveur. — Une belette vient exposer le plan tramé par les conspirateurs. — L'animal est mis en liberté et ne se décide qu'après de longues hésitations à reprendre son rang auprès du roi.

Chapitre XIV. L'orfèvre et le serpent, p. 263.

Un dévot passe devant une fosse dans laquelle étaient tombés un orfèvre, un singe, un serpent et une vipère. — À la corde qu'il jette à l'orfèvre se suspendent d'abord les animaux et l'orfèvre ne sort que le dernier. — En traversant le pays, le dévot reçoit des animaux les marques de leur reconnaissance; la vipère va vite au palais tuer la fille du roi pour enlever sa parure et la donner au dévot. — L'orfèvre que le dévot visite, voit la parure et le fait arrêter comme voleur. — Traîné par la ville pour être pendu, le dévot est reconnu par le serpent. — Il va mordre le jeune prince qui déclare ne pouvoir être guéri que par le dévot condamné à mort. — Le dévot est mis en liberté et l'orfèvre pendu.

Chapitre XV. Le fils du roi et ses compagnons, p. 271.

Un prince, un commerçant, un beau fils de famille et un colporteur, deux pauvres se rencontrent. — Chacun a son tour devait gagner ce qu'il fallait pour vivre. — Le colporteur abat du bois qu'il porte et vend dans la ville. — Le jeune beau est aperçu par une jolie femme qui le séduit et lui donne ensuite de l'argent. — Le commerçant achète dans le port le chargement d'un vaisseau, le revend et apporte le profit à ses compagnons. — Le prince, tristement assis près de la porte de la ville, voit passer le convoi funèbre du roi, et comme il ne se lève pas, il est arrêté. — Devant ses juges, il se fait connaître, et, en l'absence d'héritiers du roi, on lui confie le gouvernement du pays.

1. Un homme généreux est récompensé par deux oiseaux auxquels il a donné la liberté, p. 279.

Chapitre XVI. Les oiseaux, p. 282.

Deux canards sauvages, mâle et femelle, veulent établir leur nid à un endroit solitaire et inconnu. — La femelle a pour ami un héron qu'elle veut amener malgré la discrétion que le mâle lui a imposée. — Afin de pouvoir l'avertir, elle prétend devoir chercher au lointain un poisson ou deux nécessaires à la santé de ses petits.

1. Le singe malade dont le camarade meurt, en cherchant un remède, p. 286.

La femelle s'en va, et discussion entre elle et le héron. — Par une ruse, le héron se fait inviter par le mâle à venir avec lui.

2. Un loup cruel est tué par les chats, p. 292.

Les deux canards et le héron se rendent à leur nouvelle demeure. — Le héron, dans un moment de disette médite la mort des deux canards. — Il pousse la femelle à tuer le mâle.

3. La souris et le chien, p. 299.

Après cela il fait tuer le mâle par un renard.

Chapitre XVII. La colombe et le renard, p. 306.

La couvée d'une colombe est toujours dévorée par un renard. — Un moineau qui vit dans son voisinage indique à la colombe les moyens d'échapper aux exigences du renard. — Celui-ci se venge du moineau par une ruse.

B. VERSION DE JACOB BEN ELAZAR.

Deux introductions rimées et métriques, p. 312.

Préface de J. b. E. en prose rimée, p. 313.

Introduction du livre de Kelilâh et Dimnâh, p. 314.

Les sages de l'Inde se servent des paraboles de ce livre pour se diriger dans la vie.

1. Un homme ayant trouvé un trésor est trompé par les porteurs, *ibid.*
2. Un ignorant qui veut passer pour être instruit, p. 315.
3. L'homme qui s'endort pendant qu'on le vole, *ibid.*

4. Le fripon qui, voulant faire voler son associé, est volé lui-même, p. 316.
5. Le voleur qui recule devant le dénuement de celui qu'il veut voler, p. 317.

Chapitre du médecin persan Berzouïh, p. 319.

Ce médecin apprend qu'il y a dans les Indes des herbes qui donnent l'immortalité. — Il demande au roi Anouschirvân la permission de chercher ces herbes. — Ne les trouvant pas, il apprend par les sages de l'Inde qu'il s'agit des règles de conduite enseignées par le livre de Kelilâh et Dimnâh.

Division des Chapitres de ce livre, p. 320.

Histoire de Berzouïh, p. 321.

Issu d'une famille noble, il pénètre, jeune encore, dans les mystères de la médecine. — Il guérit tout le monde gratuitement.

Allocution à son âme, p. 322.

Il résiste aux objurgations des médecins qui courent après le salaire.

1. Le voleur à qui on fait accroire que les rayons de la lune peuvent servir d'échelle, p. 325.
2. L'amant qui, par une fausse sortie, est attrapé par le mari, p. 326.
3. Un joaillier qui veut faire tailler une pierre fine, dépense son argent à entendre chanter l'ouvrier, *ibid.*
4. Le chien, trompé par l'image de la viande dans l'eau, p. 327.
Longue tirade sur le néant des choses terrestres. — Développement de l'embryon et peines de l'homme depuis sa naissance jusqu'à sa mort. — La vertu et la science sont les seuls biens réels.
5. L'homme qui passe d'un danger à l'autre, p. 330.

Chapitre du lion et du taureau, p. 331.

Un riche marchand démontre à ses fils les dangers de la prodigalité. — Le fils aîné se met en route avec des marchandises. — Sa voiture, tirée par deux bœufs, s'enfonce sur la route, et Schénâbéh l'un des deux bœufs est laissé pour mort.

1. L'homme qui ayant échappé à plusieurs dangers, est écrasé par un mur, p. 332.
Le bœuf se relève et effraie par ses mugissements le lion. — Deux chacals instruits, Kelilâh et Dimnâh, le dernier ambitieux, se tiennent à la porte du palais du lion. — D. communique à K. ses projets de grandeur. — K. lui raconte
2. L'histoire du singe et de la scie, *ibid.*
D. expose les avantages de ses projets. — Les deux chacals continuent leur conversation. — D. se présente devant le roi et s'insinue dans sa grâce. — Il lui promet de lui amener l'animal dont la voix l'effraie.
3. Le chacal et la timbale, p. 337.
D. va voir le bœuf et revient auprès du lion pour calmer ses terreurs. — Il retourne et amène Schénâbéh. — Le bon accueil fait à S. excite la jalousie de D. — Il communique à K. son chagrin et celui-ci lui raconte
4. L'histoire du dévot, à qui on vole ses bijoux, p. 338.
5. Le chacal tué par deux chamois, p. 339.
6. La femme débauchée, tuée en voulant donner la mort à un amant, *ibid.*

7. Le charpentier, le barbier et leurs deux femmes, *ibid.*
D. se propose de brouiller S. avec le roi. — K. montre la difficulté de cette entreprise. — Mais D. raconte
8. L'histoire du corbeau et de la vipère, p. 341.
9. Le canard, les poissons et l'écrevisse, *ibid.*
Après une nouvelle observation de K. D. pour démontrer l'efficacité des ruses raconte
10. L'histoire du lion et du lièvre, p. 343.
D. tente pendant quelque temps de voir le roi, et se rend auprès de lui avec un air triste et abattu. — Il explique sa tristesse par les soupçons qu'il éprouve contre la fidélité de S. — La confiance du roi est entamée lorsque D. lui raconte
11. L'histoire des trois poissons, p. 344.
Le lion est ébranlé davantage par
12. L'histoire de la pou et de la puce, p. 345.
Enfin D. est chargé par le roi d'amener S. — Arrive auprès du bœuf D. cherche à le convaincre que le lion veut le tuer. — S. suppose qu'il a été malomnié et raconte
13. L'histoire de l'oiseau Battah qui prit le reflet d'une étoile pour un poisson, p. 347.
D. et S. s'entretiennent de la versatilité des rois et de leur cruauté. — S. raconte
14. L'histoire du lion, du loup, du corbeau, de la belette et du chameau, p. 349.
S. veut attaquer le roi. — D. l'en dissuade en lui racontant
15. L'histoire du goéland, de sa femelle et du démon de la mer, p. 351.
16. Histoire des deux Battah et de la tortue, *ibid.*
S. hésite encore, et D. lui apprend les signes par lesquels se manifeste la colère des lions. — D. avertit K., et tous deux assistent, à l'arrivée de S., qui, après une lutte terrible, est terrassé et tué par le lion. — En voyant le repentir du lion K. fait des reproches à D. et lui raconte
17. L'histoire des singes et du grand oiseau, p. 355.
Il lui prédit l'issue funeste et lui raconte
18. L'histoire du fripon, de son père, du simple et du trésor, *ibid.*
19. Le canard, la vipère et l'écrevisse, p. 356.
Il ajoute que les menteurs ne réussissent pas et lui raconte
20. L'histoire des souris qui mangent du fer, p. 357.
D. quitte K. et cherche à calmer le lion.

Chapitre de l'instruction du procès de Dimnâh, p. 359.

K. et D. s'entretiennent du crime commis sur S. — Un léopard les entend et fait un rapport à la mère du lion. — Celle-ci se rend immédiatement chez le roi, réunit toute sa cour et fait venir D. — D. proteste de son innocence, mais la mère du lion persiste dans son accusation. — D. est jeté en prison. — K. va l'y trouver et, après s'être entretenu avec D., il est saisi de douleur et meurt. — Leurs paroles sont entendues par un loup prisonnier. — La mère du lion hâte l'instruction du procès et D. est amené devant les juges. — D. leur raconte

1. L'histoire du médecin ignorant qui empoisonne une princesse, p. 364.

Le chef des cuisiniers dépose contre D. et D. lui donne un démenti. — Il reproche au chef ses défauts et raconte

2. L'histoire de l'agriculteur et de ses deux femmes, p. 365.

D. est ramené en prison et y est visité par un ami nommé Rouzbéh. — Il lui donne l'héritage de K., en le priant de suivre attentivement le procès. — Les nouvelles sont mauvaises, le léopard raconte ce qu'il a entendu et bien que D. raconte aux juges

3. L'histoire de la femme calomniée par son domestique, p. 367.

Il est condamné à mort lorsque le loup confirme le témoignage du léopard.

Chapitre de la colombe au collier, p. 370.

La reine des colombes et ses sujettes sont prises dans un filet. — Réunissant leurs forces elles soulèvent le filet et le portent jusqu'au trou d'une souris. — Celle-ci coupe les mailles et sauve les colombes. — Un corbeau qui a tout vu, recherche l'amitié de la souris et l'obtient après beaucoup d'hésitations. — Le corbeau et la souris se rendent ensemble chez une tortue, amie du premier. — La souris leur raconte

1. L'histoire du dévot dont elle mangeait autrefois les provisions, p. 373.

2. L'homme qui gaspille son avoir en invitations, *ibid.*

3. L'ours trop cupide, p. 374.

Privée de cette ressource, la souris se plaint des privations qu'elle endure. — La tortue lui prêche la sagesse et le contentement. — Il survient un cerf avec lequel le corbeau et la tortue se lient d'amitié. — Par imprudence le cerf est pris par un chasseur, et délivré par la souris.

Chapitre des hiboux et des corbeaux, p. 379.

Les corbeaux sont attaqués et défaits par les hiboux. — Le roi des corbeaux consulte ses cinq conseillers. — Le cinquième conseiller demande le secret pour le plan qu'il propose au roi. — Il raconte d'abord l'origine de l'inimitié entre le corbeau et le hibou. — Les oiseaux, dans une élection d'un roi, sont sur le point de choisir le hibou lorsque le corbeau les en dissuade. — Il leur raconte

1. L'histoire des éléphants, des lièvres et de la fontaine de la lune, p. 382.

Il les prévient d'être sur leur garde en leur racontant

2. L'histoire du moineau, du lièvre et du chat, p. 383.

Le hibou irrité jure une haine éternelle au corbeau. — Le corbeau conseille une ruse qu'il appuie en racontant

3. L'histoire du dévot qui abandonne un cerf à trois fripons, p. 385.

Le corbeau se laisse meurtrir et ramasser par le roi des hiboux. — Des trois conseillers du roi des hiboux le premier conseille de tuer le corbeau. — Le second est pour la pitié, et raconte

4. L'histoire du vieillard riche, de sa jolie femme et du voleur, p. 386.

Le troisième demande également la grâce du corbeau et raconte

5. L'histoire du dévot, de la vache, du voleur et du démon, *ibid.*

Le premier reprend la parole et raconte

6. L'histoire du charpentier, de sa femme et d'un amant, p. 387.

P. 212, l. 24 : Mettez : qui n'a jamais péché. — P. 214, l. 24 et suiv. Mettez : Tu aurais dû l'arrêter et te tenir tranquille... fût apaisée... doivent s'arrêter et se tenir tranquilles.

**VIENNE. — TYP. ADOLPHE HOLZHAUSEN.
IMPRIMER DE LA COUR I. & R. ET DE L'UNIVERSITÉ.**

2. Les lièvres et les éléphants, p. 74.

3. Le lièvre et un oiseau prenant un chat pour juge, p. 80.

Mortification du hibou et serment d'une haine éternelle contre les corbeaux. — Ruse conseillée par le corbeau au roi.

4. Le dévot et le cerf, p. 88.

Le corbeau meurtri est recueilli par le roi des hiboux. — Conseil donné au roi par son premier ministre de tuer le corbeau. — Autre conseil du second chef.

5. Le vieillard, sa jolie femme et le voleur, p. 95.

Avis du troisième chef.

6. Le dévot, le démon et le voleur, p. 97.

Persistence du premier ministre de vouloir tuer le corbeau.

7. Le charpentier trompé par sa femme, p. 100.

Le roi accorde sa grâce et son amitié au corbeau. — Demande du corbeau d'être par le feu transformé en hibou.

8. Le dévot et la souris changée en jeune fille, p. 107.

Trahison du corbeau et destruction de tous les hiboux. — Conversation entre le roi et le corbeau.

9. Le serpent servant de véhicule à une grenouille, p. 117.

Chapitre VI. Le singe et la belette (tortue), p. 127.

Le singe chassé de son trône se lie d'amitié avec une tortue. — La femme de la tortue délaissée cherche à se venger. — Simulant une maladie, elle dit à son mari rentré, que le cœur d'un singe la guérirait. — Entraîné d'abord par la tortue, le singe se ravise à temps et déclare avoir laissé son cœur chez lui.

1. Le lion, le renard et l'âne, p. 138.

Chapitre VII. Le dévot imprévoyant, p. 144.

Sa femme stérile devient enceinte. — Espérance exagérée qu'il attache à cet événement et rémontrances de sa femme.

1. Le dévot, brisant le pot de miel, base de sa fortune rêvée, p. 146.

Naissance d'un fils. — Un chien fidèle est tué par suite des soupçons du père.

Chapitre VIII. Le chat et la souris, p. 151.

Le chat est pris dans un filet et la souris s'en réjouit. — Menacée d'une part par un chien et de l'autre par un oiseau, la souris fait la paix avec le chat. — Entretien sur l'amitié entre des ennemis. — La souris coupe les filets et se sauve immédiatement. — Elle refuse de continuer des rapports avec le chat.

Chapitre IX. Le roi et l'oiseau Pinza, p. 166.

Intimité entre le fils du roi et le petit de Pinza. — Dans un accès de colère le prince tue le petit, et Pinza, pour se venger, arrache les yeux du prince. — Le roi fait de vains efforts pour attirer l'oiseau, qui reste sur ses gardes et s'envole.

Chapitre X. Le roi Ardum et son ministre Bilâr, p. 182.

Ardum a huit songes qui l'inquiètent. — Il appelle, pour les interpréter, les sages d'une ville, dont il s'était attiré la haine. — D'après leur conseil, le roi devait tuer sa femme Hallabat, ses parents, son ministre et se dépouiller de ce qu'il avait de plus précieux. — Le roi stupéfait avoue, après des hésitations, à Hallabat, la cause de sa tristesse. — Hallabat l'engage à consulter le sage Kinârôn.

— Selon celui-ci, les songes présagent des magnifiques cadeaux que le roi recevrait de différentes contrées de la terre. — Les cadeaux arrivent et le roi les distribue, en réservant deux objets pour Hallabat et sa suivante. — Incertaine lequel des deux objets elle doit choisir, la reine échange des signes avec Bilâr. — Le roi conçoit des soupçons sur l'honnêteté de sa femme. — Un soir il la rudoie en présence de la suivante, et la reine irritée lui verse un plat de riz sur la tête. — Le roi ordonne à Bilâr de tuer sa femme. — Bilâr l'amène et la cache chez lui, espérant que le roi reviendrait sur sa décision.

1. Le mâle de deux colombes tue sa femelle par suite d'une fausse supposition, p. 208.
2. Un singe voulant trop prendre perd tout, p. 210.

Longue conversation entre le roi et Bilâr dans laquelle celui-ci expose un grand nombre de sentences. — Bilâr s'aperçoit du repentir du roi et lui avoue que Hallabat vit encore. — Elle est amenée auprès du roi, et les premiers interprètes des songes sont mis à mort.

Chapitre XI. Le chasseur et la lionne, p. 229.

Une lionne, en rentrant dans sa tanière trouve ses lionceaux dépécés. — Ses rugissements sont entendus par un animal qui demeure dans le voisinage. — Il lui observe qu'elle aussi a dévoré les petits des autres animaux. — La lionne se convertit et cesse d'être carnivore. — Là-dessus les fruits de la terre deviennent rares et une disette éclate.

Chapitre XII. Le dévot et l'étranger, p. 235.

L'étranger regrette que les fruits de son pays sont moins doux que ceux que le dévot lui offre. — Le dévot lui observe qu'il faut se contenter de ce qu'on peut avoir. — L'étranger essaie aussi de parler l'idiome du dévot, et n'y parvient pas.

1. Un corbeau veut se dandiner doucement comme une colombe, p. 237.

Chapitre XIII. Le lion et le renard, p. 238.

Un animal mène au milieu de ses camarades une vie d'abstinence. — Le lion l'apprend, le fait venir et lui offre la première place de sa cour. — L'animal refuse longtemps le service du roi et cède enfin à ses instances. — Les courtisans envieux cachent dans la maison de l'animal la viande destinée à la table royale et cherchent à faire tomber sur lui les soupçons du vol. — L'animal est jeté en prison. — La mère du lion intervient en sa faveur. — Une belette vient exposer le plan tramé par les conspirateurs. — L'animal est mis en liberté et ne se décide qu'après de longues hésitations à reprendre son rang auprès du roi.

Chapitre XIV. L'orfèvre et le serpent, p. 263.

Un dévot passe devant une fosse dans laquelle étaient tombés un orfèvre, un singe, un serpent et une vipère. — A la corde qu'il jette à l'orfèvre se suspendent d'abord les animaux et l'orfèvre ne sort que le dernier. — En traversant le pays, le dévot reçoit des animaux les marques de leur reconnaissance; la vipère va vite au palais tuer la fille du roi pour enlever sa parure et la donner au dévot. — L'orfèvre que le dévot visite, voit la parure et le fait arrêter comme voleur. — Traîné par la ville pour être pendu, le dévot est reconnu par le serpent. — Il va mordre le jeune prince qui déclare ne pouvoir être guéri que par le dévot condamné à mort. — Le dévot est mis en liberté et l'orfèvre pendu.

Chapitre XV. Le fils du roi et ses compagnons, p. 271.

Un prince, un commerçant, un beau fils de famille et un colporteur, tous pauvres se rencontrent. — Chacun à son tour devait gagner ce qu'il fallait pour vivre. — Le colporteur abat du bois qu'il porte et vend dans la ville. — Le jeune beau est aperçu par une jolie femme qui le nourrit et lui donne ensuite de l'argent. — Le commerçant achète dans le port le chargement d'un vaisseau, le revend et apporte le profit à ses compagnons. — Le prince, tristement assis près de la porte de la ville, voit passer le convoi funèbre du roi, et comme il ne se lève pas, il est arrêté. — Devant ses juges, il se fait connaître, et, en l'absence d'héritiers du roi, on lui confie le gouvernement du pays.

1. Un homme généreux est récompensé par deux oiseaux auxquels il a donné la liberté, p. 279.

Chapitre XVI. Les oiseaux, p. 282.

Deux canards sauvages, mâle et femelle, veulent établir leur nid à un endroit solitaire et inconnu. — La femelle a pour ami un héron qu'elle veut amener malgré la discrétion que le mâle lui a imposée. — Afin de pouvoir l'avertir, elle prétend devoir chercher au lointain un poisson ou deux nécessaires à la santé de ses petits.

1. Le singe malade dont le camarade meurt, en cherchant un remède, p. 286.

La femelle s'en va, et discussion entre elle et le héron. — Par une ruse, le héron se fait inviter par le mâle à venir avec lui.

2. Un loup cruel est tué par les chats, p. 292.

Les deux canards et le héron se rendent à leur nouvelle demeure. — Le héron, dans un moment de disette médite la mort des deux canards. — Il pousse la femelle à tuer le mâle.

3. La souris et le chien, p. 299.

Après cela il fait tuer le mâle par un renard.

Chapitre XVII. La colombe et le renard, p. 306.

La couvée d'une colombe est toujours dévorée par un renard. — Un moineau qui vit dans son voisinage indique à la colombe les moyens d'échapper aux exigences du renard. — Celui-ci se venge du moineau par une ruse.

B. VERSION DE JACOB BEN ELAZAR.

Deux introductions rimées et métriques, p. 312.

Préface de J. b. E. en prose rimée, p. 313.

Introduction du livre de Kelilâh et Dinnâh, p. 314.

Les sages de l'Inde se servent des paraboles de ce livre pour se diriger dans la vie.

1. Un homme ayant trouvé un trésor est trompé par les porteurs, *ibid.*
2. Un ignorant qui veut passer pour être instruit, p. 315.
3. L'homme qui s'endort pendant qu'on le vole, *ibid.*

4. Le fripon qui, voulant faire voler son associé, est volé lui-même, p. 316.
5. Le voleur qui recule devant le dénuement de celui qu'il veut voler, p. 317.

Chapitre du médecin persan Berzouïh, p. 319.

Ce médecin apprend qu'il y a dans les Indes des herbes qui donnent l'immortalité. — Il demande au roi Anouschirvân la permission de chercher ces herbes. — Ne les trouvant pas, il apprend par les sages de l'Inde qu'il s'agit des règles de conduite enseignées par le livre de Kellâh et Dimnâh

Division des Chapitres de ce livre, p. 320.

Histoire de Berzouïh, p. 321.

Issu d'une famille noble, il pénètre, jeune encore, dans les mystères de la médecine. — Il guérit tout le monde gratuitement.

Allocution à son âme, p. 322.

Il résiste aux objurgations des médecins qui courent après le salaire.

1. Le voleur à qui on fait accroire que les rayons de la lune peuvent servir d'échelle, p. 325.
2. L'amant qui, par une fausse sortie, est attrapé par le mari, p. 326.
3. Un joailler qui veut faire tailler une pierre fine, dépense son argent à entendre chanter l'ouvrier, *ibid.*
4. Le chien, trompé par l'image de la viande dans l'eau, p. 327.
Longue tirade sur le néant des choses terrestres. — Développement de l'embryon et peines de l'homme depuis sa naissance jusqu'à sa mort. — La vertu et la science sont les seuls biens réels.
5. L'homme qui passe d'un danger à l'autre, p. 330.

Chapitre du lion et du taureau, p. 331.

Un riche marchand démontre à ses fils les dangers de la prodigalité. — Le fils aîné se met en route avec des marchandises. — Sa voiture, tirée par deux bœufs, s'enfonce sur la route, et Schénâbéh l'un des deux bœufs est laissé pour mort.

1. L'homme qui ayant échappé à plusieurs dangers, est écrasé par un mur, p. 332.
Le bœuf se relève et effraie par ses mugissements le lion. — Deux chacals intruists, Kellâh et Dimnâh, le dernier ambitieux, se tiennent à la porte du palais du lion. — D. communique à K. ses projets de grandeur. — K. lui raconte
2. L'histoire du singe et de la scie, *ibid.*
D. expose les avantages de ses projets. — Les deux chacals continuent leur conversation. — D. se présente devant le roi et s'insinue dans sa grâce. — Il lui promet de lui amener l'animal dont la voix l'effraie.
3. Le chacal et la timbale, p. 337.
D. va voir le bœuf et revient auprès du lion pour calmer ses terreurs. — Il retourne et amène Schénâbéh. — Le bon accueil fait à S. excite la jalousie de D. — Il communique à K. son chagrin et celui-ci lui raconte
4. L'histoire du dévot, à qui on vole ses bijoux, p. 338.
5. Le chacal tué par deux chamois, p. 339.
6. La femme débauchée, tuée en voulant donner la mort à un amant, *ibid.*

7. Le charpentier, le barbier et leurs deux femmes, *ibid.*
D. se propose de brouiller S. avec le roi. — K. montre la difficulté de cette entreprise. — Mais D. raconte
8. L'histoire du corbeau et de la vipère, p. 341.
9. Le canard, les poissons et l'écrevisse, *ibid.*
Après une nouvelle observation de K., D., pour démontrer l'efficacité des ruses, raconte
10. L'histoire du lion et du lièvre, p. 343.
D. évite pendant quelque temps de voir le roi, et se rend auprès de lui avec un air triste et abattu. — Il explique sa tristesse par les soupçons qu'il éprouve contre la fidélité de S. — La confiance du roi est entamée lorsque D. lui raconte
11. L'histoire des trois poissons, p. 344.
Le lion est ébranlé davantage par
12. L'histoire de la pou et de la puce, p. 345.
Enfin D. est chargé par le roi d'amener S. — Arrivé auprès du bœuf, D. cherche à le convaincre que le lion veut le tuer. — S. suppose qu'il a été calomnié et raconte
13. L'histoire de l'oiseau Battah qui prit le reflet d'une étoile pour un poisson, p. 347.
D. et S. s'entretiennent de la versatilité des rois et de leur cruauté. — S. raconte
14. L'histoire du lion, du loup, du corbeau, de la belette et du chameau, p. 349.
S. veut attaquer le roi. — D. l'en dissuade en lui racontant
15. L'histoire du goëland, de sa femelle et du démon de la mer, p. 351.
16. Histoire des deux Battah et de la tortue, *ibid.*
S. hésite encore, et D. lui apprend les signes par lesquels se manifeste la colère des lions. — D. avertit K., et tous deux assistent, à l'arrivée de S., qui, après une lutte terrible, est terrassé et tué par le lion. — En voyant le repentir du lion K. fait des reproches à D. et lui raconte
17. L'histoire des singes et du grand oiseau, p. 355.
Il lui prédit l'issue funeste et lui raconte
18. L'histoire du fripon, de son père, du simple et du trésor, *ibid.*
19. Le canard, la vipère et l'écrevisse, p. 356.
Il ajoute que les menteurs ne réussissent pas et lui raconte
20. L'histoire des souris qui mangent du fer, p. 357.
D. quitte K. et cherche à calmer le lion.

Chapitre de l'instruction du procès de Dimnâh, p. 359.

K. et D. s'entretiennent du crime commis sur S. — Un léopard les entend et fait un rapport à la mère du lion. — Celle-ci se rend immédiatement chez le roi, réunit toute sa cour et fait venir D. — D. proteste de son innocence, mais la mère du lion persiste dans son accusation. — D. est jeté en prison. — K. va l'y trouver et, après s'être entretenu avec D., il est saisi de douleur et meurt. — Leurs paroles sont entendues par un loup prisonnier. — La mère du lion hâte l'instruction du procès et D. est amené devant les juges. — D. leur raconte

1. L'histoire du médecin ignorant qui empoisonne une princesse, p. 364.

Le chef des cuisiniers dépose contre D. et D. lui donne un démenti. — Il reproche au chef ses défauts et raconte

2. L'histoire de l'agriculteur et de ses deux femmes, p. 365.

D. est ramené en prison et y est visité par un ami nommé Rouzbéh. — Il lui donne l'héritage de K., en le priant de suivre attentivement le procès. — Les nouvelles sont mauvaises, le léopard raconte ce qu'il a entendu et bien que D. raconte aux juges

3. L'histoire de la femme calomniée par son domestique, p. 367.

Il est condamné à mort lorsque le loup confirme le témoignage du léopard.

Chapitre de la colombe au collier, p. 370.

La reine des colombes et ses sujettes sont prises dans un filet. — Réunissant leurs forces elles soulèvent le filet et le portent jusqu'au trou d'une souris. — Celle-ci coupe les mailles et sauve les colombes. — Un corbeau qui a tout vu, recherche l'amitié de la souris et l'obtient après beaucoup d'hésitations. — Le corbeau et la souris se rendent ensemble chez une tortue, amie du premier. — La souris leur raconte

1. L'histoire du dévot dont elle mangeait autrefois les provisions, p. 373.

2. L'homme qui gaspille son avoir en invitations, *ibid.*

3. L'ours trop cupide, p. 374.

Privée de cette ressource, la souris se plaint des privations qu'elle endure. — La tortue lui prêche la sagesse et le contentement. — Il survient un cerf avec lequel le corbeau et la tortue se lient d'amitié. — Par imprudence le cerf est pris par un chasseur, et délivré par la souris.

Chapitre des hiboux et des corbeaux, p. 379.

Les corbeaux sont attaqués et défaits par les hiboux. — Le roi des corbeaux consulte ses cinq conseillers. — Le cinquième conseiller demande le secret pour le plan qu'il propose au roi. — Il raconte d'abord l'origine de l'inimitié entre le corbeau et le hibou. — Les oiseaux, dans une élection d'un roi, sont sur le point de choisir le hibou lorsque le corbeau les en dissuade. — Il leur raconte

1. L'histoire des éléphants, des lièvres et de la fontaine de la lune, p. 382.

Il les prévient d'être sur leur garde en leur racontant

2. L'histoire du moineau, du lièvre et du chat, p. 383.

Le hibou irrité jure une haine éternelle au corbeau. — Le corbeau conseille une ruse qu'il appuie en racontant

3. L'histoire du dévot qui abandonne un cerf à trois fripons, p. 385.

Le corbeau se laisse meurtrir et ramasser par le roi des hiboux. — Des trois conseillers du roi des hiboux le premier conseille de tuer le corbeau. — Le second est pour la pitié, et raconte

4. L'histoire du vicillard riche, de sa jolie femme et du voleur, p. 386.

Le troisième demande également la grâce du corbeau et raconte

5. L'histoire du dévot, de la vache, du voleur et du démon, *ibid.*

Le premier reprend la parole et raconte

6. L'histoire du charpentier, de sa femme et d'un amant, p. 387.

P. 212, l. 24 : Mettez : qui n'a jamais péché. - P. 214, l. 24 et suiv. Mettez : Tu aurais dû t'arrêter et te tenir tranquille... fût apaisée... doivent s'arrêter et se tenir tranquilles.

VIENNE. — TYP. ADOLPHE HOLZHAUSEN.
IMPRIMEUR DE LA COUR I. & R. ET DE L'UNIVERSITÉ.

